M. EMINESCU

OPERE

****

EDIȚIE INGRIJITĂ DE

Profesor ION CREȚU

— BUCUREȘTI —

Editura CULTURA ROMANEASCĂ S. A. R. Pitagora 18

353

353.

Nu se împrumută
mută acasă.

M. EMINESCU

OPERE

* * * *

EDIȚIE INGRIJITA DE

Profesor ION CREȚU

BIBLIOTECA
DOCUMENTARĂ
ORAȘUL PIATRA NEAMȚ

353 / 1761

BUCUREȘTI —
Editura „CULTURA ROMANEASCĂ" S. A. R — Pitagora Nr. 18

Expl. 3000. — anul 1938-39

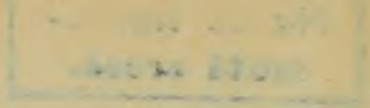
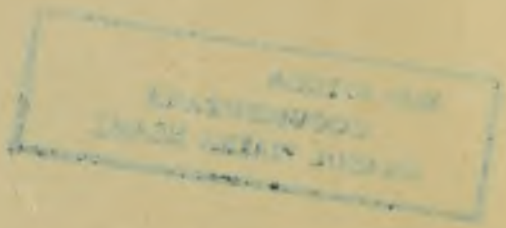

M. EMINESCU

OPERE

VOLUMUL IV

STUDII ȘI ARTICOLE POLITICE

4 Ianuarie 1881 — 18 Iunie 1883

PATOLOGIA SOCIETĂŢII NOASTRE

In situaţiunea politică şi în condiţiunea civilă ce s'a croit familiei române prin noile legi, se simte de toţi o stare de siluire şi o anomalie, cu toată organizaţiunea savantă a instituţiunilor, în toate raporturile sociale tradiţionale în cât am ajuns să nu credem în nimic stabil. Putem zice că nu este un singur om serios între noi, fie martor fie autor în revoluţiunile ce ne-au agitat şi ne agită de treizeci de ani, care să creadă în stabilitatea stării de lucruri în care ne aflăm; nu este om care să nu se întrebe, când o să se sfârşească această operă interminabilă de schimbări care divizează din ce în ce mai mult societatea noastră în tabere ostile.

Nu ne adresăm aci la oameni cari găsesc un motiv de optimism în satisfacerea apetitului lor şi ambiţiunilor lor personale. Această clasă de oameni nu este făcută nici să simţă, nici să înţeleagă condiţiunile superioare de existenţă şi de traiu pentru o societate, şi nici este în stare a da cel mai mic ajutor pentru consolidarea societăţii. Vorbim pentru oamenii cari sunt preocupaţi de condiţiunile de existenţă, de prosperitate a societăţii şi cari se îngrijesc de soarta ţării oricare ar fi credinţele lor, fie conservatori, fie, precum s'au numit, liberali.

Ceea ce simţim noi, în privinţa stării de lucruri de

astăzi, nu ni se pare să fie o impresiune personală şi trecătoare.

Mai multe simptome, între care limbagiul provocator şi aspru al jurnalelor guvernamentale, ne fac să credem că situaţiunea noastră politică şi socială persistă a sta în stadiul revoluţionar. Spiritele sunt coprinse de neîncredere şi nu se pot împăca cu ideea că lucrurile pot merge aşa precum merg astăzi. O reacţiune deja a început a se manifesta, deşi cam slabă, în contra mişcării repezi şi violente cu care s'a accentuat opoziţiunea coaliţiunii din 1876 şi, după cum credem noi, această reacţiune are să urmeze în mod irezistibil, de şi treptat.

Ca să poată fi însă eficace reacţiunea contra spiritului revoluţionar, trebue ca cu toţii să ne dăm seamă de cauzele ce turbură societatea, de elementele ce împiedecă redobândirea echilibrului pierdut şi să le combatem cu curaj şi stăruinţă.

Moravurile publice, spiritul public la noi au luat o direcţiune foarte periculoasă şi partidul care ne guvernă de patru ani de zile, a contribuit foarte mult a le altera. Dintr'un principiu tutelar, principiul egalităţii înaintea legii, s'a făcut o armă de răsboiu între clase; toate condiţiunile sociale s'au surpat şi s'au amestecat într'un fel de promiscuitate; tradiţiunile ţării s'au uitat cu totul; o clasă nouă guvernantă s'au ridicat fără tradiţiuni şi fără autoritate, încât ţara cea mare, temeiul şi baza naţionalităţii noastre, nu-şi găseşte conştiinţa raporturilor politice cu cei ce-o guvernă; drepturile politice nu mai sunt răsplata unui şir de servicii pe datini, ci un instrument de ambiţiune, de îndestulare, a intereselor particulare. In locul sentimentului public dezinteresat, avem pasiuni politice, în loc de opiniuni, avem rivalităţi de ambiţii.

Toleranţa pentru toate interesele cele mai vulgare şi cele mai de jos, este morala ce distinge astăzi lumea politică la noi. Este adevărat că nu cruţăm a invoca numele patriei şi numele libertăţii, dar aceasta ca o ipocrizie mai mult şi ca o înlesnire pentru îndestularea intereselor private.

Ca dovadă a acestei stări de lucruri, a acestei tendinţe morale, şi ca rezultat, avem distribuirea funcţiunilor publice, a oficiilor şi întreprinderilor de tot felul. Nici odată în ţara noastră nu s'a văzut clasa guvernantă sau prosperă, mai gras retribuită şi mai îngrăşată ca clasa guvernantă de astăzi, răsărită din pământ, fără să ne putem da seamă cum, pe când generalitatea oamenilor de muncă sufere de strimtorare.

Noi privim această stare de lucruri ca o degradare, ca o depravaţie a moravurilor publice care, deşi profită unor indivizi, nu poate profita nici chiar partidului politic ce se bucură de putere. Cu un contigent politic astfel educat ţara nu poate aştepta destinuri strălucite, nici poate spera un guvern tare şi solid care să întemeieze instituţiunile, şi prin ele să dea acţiunii noastre exterioare tăria de care avem nevoie. Alterarea moravurilor publice este o cauză de degradare a moravurilor private, şi conseqvenţa neapărată este că caracterul naţional se strică şi puterea statului slăbeşte. Un stat unde funcţiunile publice se exploatează de-o gloată de oameni cari nu produc nimic, ci numai consumă resursele bugetare, se condamnă singur a fi neputincios şi sterp.

Noi avem trebuinţă mai mult decât altădată şi decât oricare alt stat congener din peninsula balcanică, să stabilim un guvern naţional, serios şi tare, să ne punem în poziţiune de-a putea exercita o acţiune decisivă în

politica orientală. Cu deprinderile însă de gonaci de posturi, cu desordinea morală ce întreţin în societatea noastră credincioşii şi neofiţii partidului zis liberal, nu se poate aştepta nici soliditate în guvern, nici pace şi linişte în societate, nici putere în relaţiunile noastre internaţionale.

A fost lesne pentru partidul zis liberal să dărâme, fiindcă a găsit tărâmul pregătit de chiar clasa guvernantă veche, care s'a muncit în curs de douăzeci de ani, la adăpostul instituţiunilor reprezentative ale Regulamentului organic, să paralizeze şi anuleze politica puterii suzerană şi protectrice ce ne ţineau în lanţ. Dar ceea ce este greu, ca în orice operă omenească, este de-a clădi şi întemeia instituţiuni solide, de-a forma caracterul naţional.

Nici caracterul naţional însă nu se întemeiază prin moravuri publice cari iau de principiu îndestularea apetitlurilor, nici instituţiunile prin vorbe deşarte de egalitate şi libertate. Până acum partidul liberal n'a dat mesei poporului decât vorbe deşarte ca instituţiuni şi spectacolul depravaţiunii moravurilor ca bold de caracter naţional şi toată doctrina sa politică este să trateze pe poporul românesc ca pe un venetic, fără tradiţiuni şi fără istorie, proclamând că toate printr'însul s'au făcut, câte s'a făcut; pentru că dânsul este la putere, şi puterea sa este semnul şi simbolul sacru al naţionalităţii româneşti.

Este adevărat că guvernul în aceşti din urmă ani, mai mult decât în oricare altă epocă, a dobândit drepturi mai însemnate, o influenţă mai mare, prerogative mai considerabile; dar cu cât i-a crescut mai mult puterea, cu atât a scăzut în proporţiune exerciţiul libertăţii din cauza

procedărilor sale administrative, din cauza amăgirilor la care a supus toate poftele şi toate pasiunile rele, contribuind astfel a slăbi coarda pasiunilor celor bune în toate inimile. Oamenii cu sentimentele nobile şi dezinteresate cari au luat parte la mişcările dela 1848 şi 1859 sunt în drept astăzi, după câte văd, să întrebe pe corifeii partidului guvernamental de astăzi: Ce aţi făcut cu iluziunile şi cu speranţele ţării din acei ani? Nu este meşteşugire care să nu se fi întrebuinţat spre a preface drepturile puterii în instrumente de interes privat în interesul recruţilor partidului.

O asemenea politică nu poate ameliora moravurile publice, ca una ce se adresează la pasiuni rele, la slăbiciuni, la interesul şi la viţiurile celor chemaţi. Dacă nu se va opri în drum şi nu se va schimba, ea are să facă multe victime chiar în partid. Câte scandaluri n'a produs deja pe cari presa independentă le-a semnalat? Şi n'ar fi nimic dacă efectele ei s'ar mărgini la câteva individualităţi fără greutate şi fără valoare. Răul cel mare şi simţitor este că atinge inima ţării, moralitatea publică.

TRECUTUL ŞI PREZENTUL

Celelalte negustorii mai sunt cum sunt. Dar plăteşti mai mult de cât face obiectul cumpărat? Nu face nimic. Te înveţi minte şi altădată deschizi ochii în patru ca să vezi pe ce-ţi dai banul. Negustoria de vorbe şi prăvăliile de principii sunt cele mai rele din toate, căci eşti în pagubă chiar de ţi se oferă *gratis* fructele talentului Costineştilor şi Caradalelor. Geaba invalidezi de zece

ori argumentele aduse de onorabilele capacităţi dela „Românul", geaba arăţi din fir în păr că ceea ce spun dumnealor sunt basme, cari n'au nici măcar farmecul de-a fi interesante ca cele dintr'o mie şi una de nopţi ale frumoasei Seherazade; ele revin zilnic ca şi când nimenea nu le-ar fi relevat, şi toate acestea pentruce? Pentru că publicul român, ca orice public din lume, trăieşte în prezent şi puţini, prea puţini se interesează de trecutul ţării lor, ca să ştie cum au stat lucrurile acum douăzeci, treizeci de ani. Astfel oricine în ţara noastră căruia i-a 'nalbit barba, poate spune câte'n lună şi'n soare despre pretinsele sale merite şi prea puţini se vor găsi cari să-i controleze vorbele. „Românul" ca organ, d-nii Brătianu şi Rosetti ca oameni politici au contractat obiceiul de-a aşterne în socoteala trecutului tot ce le doreşte inima şi, făcând meseria aceasta de precupeţi de vorbe mari zeci de ani de-a rândul, au ajuns să crează poate ei înşii ceea ce spun. Noi nu ne-am mira — am mai spus-o şi altă dată — dacă roşii ar pretinde într'o bună dimineaţă că ei au creiat universul şi că D-zeu a avut un rol cu totul secundar la treaba aceasta, cam acela pe care l-ar putea avea Carada de pildă la restabilirea eqilibrului european. Dar până a fi creat universul, Caradalele şi Serurii au creat ţara, care nu exista 'nainte, au creat naţionalitatea românească, care asemenea 'naintea domniilor sale nu a existat, a creat tot c'un cuvânt ce se ţine de neamul românesc.

Ce era lumea 'naintea domnilor liberali?

„Românul" de Sâmbătă, 3 Ianuarie o spune:

> Ţara era împărţită în două:
> exploatatori şi exploataţi
> stăpâni şi robi.
> boieri şi români.

Singur boierul era om, el se năştea privilegiat, trăia şi murea privilegiat, având numai drepturi fără datorii.

Boierul nu plătea bir; boierul nu mergea la oaste.

Noi nu suntem dintre acei cari laudă trecutul în mod necondiţionat. Dar să vedem cum era acel trecut?

Sigur e că populaţia se îmulţea pe atunci în mod regulat, astăzi ea descreşte.

Ţăranul se hrănea mai bine şi muncea mai puţin. Azi munceşte mai mult şi se hrăneşte rău. Din regimul rău de azi rezultă apoi frigurile palustre, pelagra, anghina difterică şi alte epidemii, cari pe atunci erau aproape necunoscute.

Dar care era administraţia acestei ţări de exploataţi, dată pe mâna exploatatorilor boieri?

Să vedem de ex. cum se administra averea publică la anul 1855 sub Barbu Vodă Ştirbei.

La 1 Ianuarie 1855 se constată:

La casa mitropoliei un excedent de	3.188.325.—
La casa mânăstirilor	5.805.824.—
La miliţii	940.389.—
Beneficiul soldaţilor	1.819.1000.—
Aşezăminte de binefacere	668.483.—
Grădini publice	312.272.—
Poduri şi şosele	8.475.902.—
Dorobanţi şi grăniceri	1.428.264.—
Spitaluri	1.950.233.—
Instrucţia publică	1.586.609.—
Şcoli comunale, de agricultură şi de meserii	1.942.723.—
Totalul excedentelor	28.121.234.—

Va să zică la bugete minime un excedent anual de

28 milioane de lei vechi, numai din administraţiile autonome ale institutelor.

Bugetul statului era în 1856 următorul:

Venituri: 25.394.095
Cheltueli: 20.398.766
Excedent: 4.995.329.

Va să zică însuşi bugetul neînsemnat al statului prezenta un excedent anual de 5 milioane de lei vechi: a cincea parte a veniturilor trecea la economii. Şi bugetul veniturilor întregii Ţări româneşti era pe atuncea de $8^1/_2$ de franci şi nici aceia nu se cheltuiau toţi.

Dacă acel guvern al exploatatorilor cari nu plăteau nici un bir, era rău, ne veţi da voie să constatăm, că era şi foarte ieftin, că nu-l costa aproape nimic pe poporul românesc. Pe lângă cele 120 de milioane de franci pe cari le cheltuiţi D-voastră anual, bugetul boierilor exploatatori de $8^1/_2$ milioane era o jucărie. Vedeţi dar foarte bine că acei boieri cari se năşteau privilegiaţi, trăiau şi mureau privilegiaţi, având numai drepturi fără datorii, acei boieri îşi aveau şi ei partea lor bună, căci tezaurul public mai nu se resimţea de existenţa lor.

Dar dacă am face socoteala Caradalelor, Stăteştilor, Costineştilor şi a patrioţilor de toată mâna cari s'au născut cu alt privilegiu mai odios, cu acela de-a răscumpăra drumuri de fier şi a fabrica bani de hârtie şi cari din nimic au făcut averi, (nu s'au născut cu ele, cum ziceţi D-voastră) oare tot la acest rezultat am fi ajuns?

Azi o singură Carada şi un singur Costinescu ia din spinarea poporului românesc de zece, de douăzeci de ori cât lua un boier mare de pe atunci şi pentru ce? Pentru

că cumpără în numele statului cu 60% hârtii depreciate cari fac 18%, pentru că propun împământenirea străinilor pe categorii, pentru c'au făcut negustorie de vorbe treizeci de ani încoace.

Aşa dar 8½ milioane lua guvernul aşa numit al boierilor, de la exploatatul popor; în Moldova cam tot pe atâta, deci luând maximul ajungem la 17 milioane de franci pentru România întreagă. De impozitele acestea statul putea să facă o întrebuinţare bună sau una rea; bună când restitue publicului servicii equivalente cu valoarea pe care acesta o dă; rea, când risipeşte această valoare fără a-i restitui nimic.

Ce servicii i se dădeau populaţiunii în schimb pentru aceste 17 milioane? Nu erau tribunale, nu era o administraţie mui bună decât cea actuală, nu erau şcoli în cari patrioţii actuali învăţau ceea ce ştiu azi, nu era poliţie? Ce nu era din atributele esenţiale ale statului? Se jefuiau oamenii pe uliţă, se spărgeau prăvăliile, se făceau atentate? Nu. Cu acele mijloace minime se întreţineau serviciile publice ieftin cum se cuvine unui popor sărac, compus în maxima lui parte din cultivatori agricoli şi din mici manufacturieri. Cu vremea ar fi venit toate pe o cale mai bună, căci nu trebue să uităm că domnia naţională era tânără şi venise imediat după o epocă tot liberă ca cea de astăzi, după epoca fanarioţilor. Şi fanarioţii, ca şi roşii actuali, nu cunoşteau alţi adversari în ţara asta, decât pe boieri. An cu an şi domnie după domnie n'aveau altă grijă decât a ştirbi din drepturile politice ale boierilor.

Exploatatori şi exploataţi? Stăpâni şi robi? Boieri şi români? Concedeţi că dacă ar fi voit chiar să exploateze, după cele de mai sus nu se prea pricepea la aceasta;

dac'ar fi voit să stăpânească, nu s'ar fi desbrăcat de buna lor voie de drepturile lor, şi dac'ar fi voit să nu fie români, n'ar fi putut să fie altceva decât români. Ceeace e ciudat şi paradoxal în discuţia noastră e că tocmai acei boieri nu puteau fi alt de cât români chiar de-ar fi voit să nu mai fie, pe când roşii vor în ruptul capului să fie români, ca şi ovreii, şi în mare parte nu pot deveni. Cu toată parada de românism a d-lui C. A. Rosetti, totdeauna-i atârnă din buzunar petecul roşu al demagogiei cosmopolite al epologiştilor lui Blanqui şi dacă scarpini suprafaţa Caradalelor de toată mâna, dai de un caracter pervers şi viclean, de-o minte înclinată spre sofisme şi panglicărie, dai de fanariot cu eticheta română, de ceva cu totul străin intelectului nostru naţional şi caracterului nostru naţional, de-o fiinţă lipsită de pudoare şi de omenie.

Dar boierii au avut şi ei relele lor? De sigur le-au avut, ca orice oameni din lume. Cea mai mare vină însă faţă cu ţara şi cu naţionalitatea lor, precum şi faţă cu ei înşişi, a fost că v'a crezut pe d-voastră. Din momentul în care de buna lor voie s'au desbrăcat de drepturile politice pe cari cu durere de ţară le întrebuinţau, de atunci a început era datoriilor publice, a drumurilor Stroussberg, a exploatării neomenoase a ţării şi a locuitorilor ei. Şi această mare şi incalificabilă vină, de-a vă fi crezut pe d-voastră, de-a fi crezut că din oameni fără tradiţii hotărâte, fără patrie hotărâtă şi fără naţionalitate hotărâtă poate ieşi ceva a cătării, această vină au expiat-o pe deplin: deaceea boieri nu mai există.

Dar d-voastră care luaţi pentru stat de zece ori pe atâta pe cât luau boierii, restituiţi sub altă formă lefile ce vi se dau? Ţăranul care avea zece oi, are azi o sută?

Cel care avea o pereche de boi are azi zece? Cel ce exploatează zece pogoane, exploatează azi o sută? Nu. Din contra — numărul obiectelor trebuitoare populaţiunii rurale, averea populaţiunii rurale scade pe zi ce merge tot mai mult. Dar se'mbogăţeşte în adevăr clasa Caradalelor, Stăteştilor şi Costineştilor, o clasă cu totul improductivă, care n'a 'nvăţat nimic, n'au muncit nimic, şi n'a avut nimic şi care a ajuns stăpână pe cei ce au învăţat, pe cei ce au, pe cei ce muncesc. Exploatatori boierii? Dar întreg partidul roşu nu e decât o companie de exploatare. Şi cu ce mijloace, şi cu ce preţ? Cu preţul sărăciei claselor pozitive şi-a demoralizării generaţiei tinere.

BOIERII DE ODINIOARĂ

Are haz „Românul".

Pe cât timp d. C. A. Rosetti se mărginea a-şi arunca în lume logosurile apocaliptice, sau d. Costinescu apărarea celei mai populare cestiuni, a răscumpărării, lucrul era mai puţin glumeţ; ba fondul discuţiunii: îmbogăţirea patrioţilor prin pensii reversibile şi prin speculă la Bursă asupra hârtiilor ce făceau 18 şi aveau a se cumpăra cu 60 la sută, fondul zicem, era chiar foarte trist şi desgustător.

Acum însă „Românul" face istorie şi istorie naţională.

E tocmai ca şi când Offenbach ar scrie mitologie greacă, şi d-ra Louis Michel „Vieţile Sfinţilor".

Iată dar ce ne zice „Românul":

Uşor este a zice: a-nii Brătianu şi Rosetti aştearnă în socoteala trecutului tot ce le doreşte inima. Dar pentru a putea zice aceasta ar trebui ca protivnicii noştri să nu se declare drept coborâtori şi apărători ai acelora cari, făcând toate relele, au înegrit pe toţi cei cari se încercau de a face binele în contra lor.

Partita naţională există de când există ţara şi de atunci ea se luptă împotriva boierilor reacţionari şi antinaţionali, partitei care s'a fost pus, cum ziserăm adesea *punctul de razim al pârghiei sale afară de naţiune:* partidă care n'a avut alte arme decât intriga înăuntru şi în afară, răsvrătirile, denunţările la străini şi omorul.

Cunoscută e de toţi anarchia ce domnia în ţară după moartea lui Mircea I şi lupta îngrozitoare ce se deschise între boieri împărţiţi în două tabere, *aceia care cereau stabilirea feudalismului şi aceia cari susţineau emanciparea ţăranului.*

Aceşti din urmă (cari susţineau emanciparea ţăranului) isbutiră şi puseră pe tron pe Vlad Dracul care lăsă domnia fiului său Vlad al V.... Boieri'l numesc Vlad Ţepeş. Vlad cel cumplit şi'l înfăţişează lumii ca un monstru.

Pentru ce dar? Fiindcă acest Domn, a cărui memorie trebue reabilitată în faţa naţiunii, a pus în ţeapă pe boieri, *cei mişei şi trădători,* a făcut *noi* boieri, dând dregătorie ostaşilor pentru fapte vitejeşti ceea ce supără foarte mult pe *boierii cei antinaţionali,* — şi pentru că-i fu milă de soarta norodului.

Până astăzi Vlad Ţepeş rămâne pentru toate spiritele *superficiale,* după mărturisirile *boierilor* un călău, un monstru, un duşman al neamului său.

Nemulţumiţi de Vlad Ţepeş, boierii *reacţionari* trec în partea Turcilor.... partida acestor boieri pune pe tron pe un favorit al Turcilor. Ce nume-i dă istoria? Radu cel Frumos.

Pentru ce?

Pentru că-i fu milă de aceşti boieri şi se arătă cumplit pentru popor, *întărind privilegiile şi sporind birurile* reînfiinţând şi cele desfiinţate.

Pentru că se uni cu Turcii în contra lui Ştefan cel Mare.

Pentru că dete ţara în mânile Turcilor şi primi să plătească un tribut anual de 20.000 galbeni.

Pentru c'a dăruit Giurgiu Sultanului...

Vlad Ţepeş se urcă iarăşi pe tronul Munteniei... Ce fac acei boieri? Fug la Turci, le vând ţara, pun de ucid pe Vlad...

Ce nume poartă în istoria noastră acela pe care boierii l pun cu ajutorul Turcilor pe tronul Munteniei, acel fiu denaturat care primeşte o coroană scăldată în sângele tatălui său, etc. etc.

Istoria'l numeşte Radu cel Mare.

Mare în adevăr căci dela dânsul începe *decadenţa ţării românești.*

Boierii sunt mulţumiţi: Radu le-a mărit privilegiile.

Unde foc a citit venerabilul redactor al „Românului" toate poveştile acestea? sau şi le închipueşte singur, îşi bagă degetul în gură şi le inventează?

Dar să admitem pentru un moment că aceste lucruri ar fi scrise undeva, să admitem aşa dar:

Că o partidă naţională există din timpul lui Mircea cel Mare;

Că ea susţinea emanciparea ţăranului;

Că şef de partid era Vlad Dracul şi Vlad Ţepeş.

Iar pe de altă parte exista un partid reacţionar, care se răzima pe străini şi voia întărirea privilegiilor.

Să întrebăm aşa dar istoria cine era acel Vlad Dracul, şeful partidului naţional-liberal de pe atunci?

Mircea I a domnit dela 1387—1419, adecă treizeci şi doi de ani. In timpul său casa Lancaster a ajuns pe tronul Angliei, au trăit Ioan Huss şi Ieronim din Praga, au primit burggravul Friedrich de Nürnberg marchionatul Brandenburg (s'a 'ntemeiat actuala casă imperială a Germaniei); s'au lăţit puterea Turcilor în Europa: o vedem peste tot foarte turburată şi politiceşte şi bisericeşte, căci tot atunci au fost conciliul dela Constanţa, în zilele lui erau războaiele între Franţa şi Anglia, trei împăraţi îşi disputau sceptrul Germaniei şi trei papi scau-

nul Sfântului Petru, atunci trăia Tamerlan şi Baiazid-Fulgerul, c'un cuvânt şi Asia şi Europa erau în foc.

Mircea avea un fiu din flori, un bastard, anume Vlad, naţionalul liberal al „Românului".

Tată-său fiind pe tron încă şi anume fiind aliat al Europei întregi şi ocupat cu pregătirile bătăliei dela Nicopole, Vlad, fiul naţional-liberal, nu găseşte atunci un lucru mai bun de făcut, decât să închine ţara Poloniei printr'un Chrisov datat din Argeş, 22 Mai 1396.

Tată-său întors acasă pune mâna pe el, şi-l trimite la Buda, la Regele Ungariei.

Tânărul naţional-liberal, fuge de acolo şi intră în garda împăratului bizantin unde face intrigi contra bătrânului său părinte. Mai târziu îl aflăm la curtea împăratului turcesc din Adrianopole, unde se ocupă cu aceeaşi treabă.

Va să zică boerii din partidul naţional cari voiau emanciparea ţăranului, au isbutit a-l pune pe acest Vlad-Dracul, ca şef de partid, pe tron? Iar boerii *reacţionari cari voiau privilegii*, ţineau la linia legitimă a Basarabilor?

Dar ceia ce-i mai ciudat în toate acestea e aiurarea desăvârşită în privinţa motivelor cari se substitue oamenilor de pe atunci pentru faptele lor.

Naţionali şi reacţionari? Democraţi şi boeri?

Cearta care se naşte în urma lui Mircea, e o ceartă dinastică. Mircea avusese un frate care a domnit înaintea lui, Dan I, un fiu legitim Mihail, şi un fiu nelegitim, Vlad Dracul. După moarte-i veni imediat fiul său Mihail. După acesta care trebue să fi fost şi el bătrân, veni Dan II fiul fratelui lui Mircea, Dan I. După Dan I veni în sfârşit fiul nelegitim, Vlad Dracul.

Deci între urmaşii lui Dan I şi urmaşii lui Vlad Dracul

se'ncinse acea luptă dinastică, care împărţi ţara în Dănuleşti şi Drăculeşti, căutând unii razim la Turci, alţii la Unguri, *toţi în afară.*

Dar Radul cel Frumos a declarat războiu lui Ştefan cel Mare?

Dar Vlad Ţepeş nu l-a declarat? N'a avut Ştefan cel Mare a se bate tot atât cu Ţepeluş, ca şi cu Radu cel Frumos? Şi cu cine a intrat Ţepeş în Moldova? Cu Turci şi cu Tătari, cu neamuri străine.

Dar cine era acei boeri reacţionari despre cari vorbeşte „Românul"? Unde sunt documentele din care să se vază tendinţele lor reacţionare, unde sunt privilegiile lor întărite de Radu cel Frumos, sau de Radu cel Mare?

Toate acestea sunt mofturi, sunt scornituri gratuite în socoteala unei istorii abia cunoscute, în care luptele dinastice jucau, din nefericire, cel mai mare rol în viaţa tuturor popoarelor. Căci nu numai la noi era aşa, ci'n toată Europa. Minunea consistă tocmai într'asta că, într'un timp în care Europa toată se bătea în capete, noi am avut norocirea de-a avea dup'olaltă odată în Muntenia pe-un Mircea, apoi în Moldova pe Ştefan cel Mare. Acest din urmă era fiul de suflet al lui Mircea; el copilărise la Curtea de Argeş şi la Târgovişte, el avea aceiaşi tendinţă de a uni creştinătatea în contra Semi-lunei; c'un cuvânt avea o idee, superioară individualităţii sale. Ceilalţi toţi sunt contagiaţi de spiritul ambiţios al veacului lor.

Dar cât de falşe e toată înfăţişarea „Românului" cu boerii lui reacţionari şi liberali din vremea aceea, se vede de-acolo că tocmai documentele lui Vlad Dracul şi Vlad Ţepeş conţin numirea a mulţime de boeri, cu rangurile lor, pe când în documentele anterioare ale lui

BIBLIOTECA
DOCUMENTARĂ
ORAŞUL PIATRA NEAMŢ

Mircea, vedem vr'o 5—6 nume de botez, neavând însemnată alăturea nici o demnitate de curte, ba'n unele chrisoave nu figurează chiar nici un nume de boer. Se pare dar că demnităţile de curte au luat naştere, după model bizantin, în urma morţii lui Mircea. Tocmai sub Vlad Dracul găsim logofeţi, spătari, stolnici, paharnici, comişi, etc. Se'nţelege. Vodă trăise la curtea polonă, la cea ungurească, la cea bizantină, la cea turcească, la toate pe rând, pe când bătrânul Mircea nu fusese nicăiri din ţară afară, decât odată la Braşov, la încheierea unui tratat de alianţă cu regele Ungariei.

Dar a numi pe Vlad Ţepeş, emancipatorul poporului, naţional-liberal etc. e curată copilărie. Noi, nu-i vorbă, le-am dori naţionalilor liberali, d-lor Giani, Cariagdi, Carada, Pişca, C. A. Rosetti, tot români de cea mai veche origine, un Vlad Ţepeş, căci i-ar lecui pentru totdeauna şi prieteşugul cu Rochefort şi de multe alte suferinţe. Ar vedea dumnealor ce liberal era Vlad V.

Dar ce glume sunt acestea din partea „Românului"?

Dela Radu cel Mare datează de ex. decadenţa ţării. Serios e asta? Radu era om pacinic după mărturisirea tuturor: a împăcat pe Turci cu Ungurii, s'a împăcat cu Moldova, a înfiinţat două episcopii, a chemat pe sf. Nifon în ţară, e predecesorul lui Neagoe Basarab, iubitorul de arte, şi în fine predecesorul înţeleptului Matei Basarab. Dar poate că zilele lui Matei Basarab, considerate de toţi ca zile de înflorire, să fie în ochii „Românului" o epocă de decadenţă? Mai ştii?

Şi iată cum scrie „Românul" istoria în secolul nostru, al pozitivismului, în care fiece teorie trebue să fie întemeiată pe date exacte şi incontestabile!

Pentru ce?

Pentru a dovedi că strămoşii d-lor Giani, Cariagdi, Carada erau amicii politici ai lui Vlad Ţepeş. Nu se potriveşte. Veţi găsi între boierii lui Vlad Ţepeş pe-un Dragomir al lui Manea Udrişte, veţi găsi pe-un Vintilă Florescul, dar de Caradale nici urmă.

MIHAI VITEAZUL ŞI MATEI BASARAB IN OCHII LIBERALILOR

Erodot al „Românului" continuă cu autopsia istoriei naţionale şi se'nţelege că orice Domn bun întâlneşte în cale, e reacţionar, e turcofil, iar oricare taie capetele boierilor e naţional şi liberal.

Presimţisem că şi Mihai Viteazul şi Matei Basarab vor fi trecuţi în registrul negru, iar Mihnea cel Rău şi Mircea Ciobanul, descendenţii armaşului Dracea, vor fi schimbaţi în martiri ai libertăţii poporului.

Dela moartea lui Neagoe Basarab până la Mihaiu Bravul — zice *Românul* — sunt aproape optzeci de ani şi vedem că douăzeci de Domni s'au pus pe tron şi pe rând s'au scos. Insă în mijlocul acestei anarchii, *lanţul privilegiilor se rupe, poporul începe să răsufle.*

Atunci vine Mihaiu, căruia posteritatea i-a dat numele de Viteaz. Insă Mihaiu vine prin *boierii cei răi,* are nevoie de ei, se supune dar lor.

Mihaiu iscăleşte acel aşezământ care robeşte definitiv pe ţărani.

Ştie modernul Erodot în ce stare a găsit Mihaiu Vodă ţara, după ce se rupsese lanţul privilegiilor şi poporul începuse să răsufle?

Despopulată.

Plângerea lui permanentă în corespondenţa cu Poarta ori cu Curtea din Praga, e că are ţară, dar nu are popor. *Glebae adscriptio,* legarea de pământ a locuitorului, e o măsură legislativă care s'a luat în toate ţările pe rând după cum o dictau împrejurările. Un popor, bântuit din toate părţile de neamuri străine, e în continuă migraţiune cu tot ce are, pe pământul patriei şi dincolo de marginile acestui pământ.

Mihai Vodă a luat dar o măsură pentru a fixa populaţia şesurilor, ba a aşezat chiar colonii. Un Domn, avizat a se lupta cu toată lumea, deci a avea o oaste, trebue să fixeze în loc poporul pe care-şi întemeia şi bugetul şi armata. Aceasta este explicarea adscripţiunii la noi, tot acest înţeles îl are edictul lui Ivan cel Cumplit. Rusia ar fi rămas un ocean de triburi în vecinică migraţiune fără edictul care le-a fixat pe toate pe pământul cui s'o găsi. Tot aşa ar fi rămas şesul ţării românești.

Un studiu asupra originilor proprietăţii imobiliare în ţările române ar arăta clar ce raporturi trebuiau neapărat să se nască între proprietarul mare şi sătean în vremea aceea.

Cea întâi proprietate e a statului.

Acum o sută de ani, la 1782, guvernul austriac a făcut divanului Moldovei douăzeci şi şase de întrebări juridice.

Răspunsurile Divanului sunt clare:

Tot locul ţării dintru început *loc Domnesc* au fost... Toate moşiile ce se stăpânesc din vremile vechi şi mai pe urmă, de luminaţi Domni sunt date danii cu chrisoave Domneşti după slujba şi cinstea fiecăruia pe cât au voit Domnul.

Din ideea aceasta decurge apoi proprietatea răzeşească sau a moşnenilor.

Un document al lui Vlad Ţepeş ne arată cum se întemeia această proprietate: „deci dat-am lor şi Domnia mea ca să le fie moşie de nimenea atinsă dupre zisa Domniei mele; lor, şi copiilor lor şi nepoţilor lor şi strănepoţilor; *şi oricui din ei se va întâmpla moarte, moşia să nu se vânză, ci să treacă la cei rămaşi*".

Proprietatea inalienabilă şi în devălmăşie e răzăşia veche. „Moşiile răzăşeşti s'au împărţit şi se împart şi acum pe câţi răzeşi sunt şi se cuvine fie-căruia partea sa", zice un răspuns al Divanului.

Proprietatea mare se datoreşte unei alte ordine de lucruri. Pământurile Domneşti pustii se dăruiau cu dreptul de-a le *coloniza*. Acest drept nu era atât de simplu precum s'ar crede. Oricine scăpa pe-o asemenea *Slobozie* (libertate) — sunt 43 de sate în România care poartă nume — era iertat de orice crimă, chiar de cele capitale, exceptând înalta trădare. Se'nţelege că cine s'aşeza într'un asemenea loc, n'o putea face decât cu condiţiile ce i le punea proprietarul. Pe asemenea locuri pustii dăruite se colonizau (cu de-a sila) prizonierii de război şi Domnii vechi dăruiesc adesea câte-o sumă de familii de tătari, cari, după numele de botez citate, se vede că erau deja creştinate.

E o eroare capitală de-a confunda toate populaţiile ţării de pe atunci sub numele de „popor" în opoziţie cu boierii. Erau populaţii etnograficeşte superpuse şi suntem convinşi în deosebi că elementul românesc au fost, dacă nu dominant, desigur pe deplin liber. Că se vor fi născut stări cronice de nedreptate, dar aceasta s'au întâmplat mai ales sub domniile străine.

Celula constitutivă a vechilor sate române este republica ţărănească, precum s'au păstrat mult timp la Câmpu-Lung (în Bucovina) şi la Vrancea, o republică eminamente aristocratică.

A venit în lumea aceasta, unde gloria unuia era gloria comunei întregi, proprietatea era a neamului cu istoria şi cu tradiţiile lui, nu a individului, şi a pune măsura egalităţii moderne, măsura prezentului, în care temeiul inegalităţii nu este nici inteligenţa, nici vitejia, nici caracterul, ci *banul,* banul cosmopolit pe oricare cale ar fi el câştigat, a măsura trecutul cu banul e un sacrilegiu faţă cu istoria naţională.

E evident că Mihai Vodă nu putea vorbi în edictul său despre răzăşi, despre elemente statornice. El a fixat pe proprietăţi elementele bănuite, flotante ale unei ţări căzute în dezordine deplină prin invaziunea Tătarilor şi Turcilor, şi a adus orânduială unde era chaos. Alt înţeles nu poate avea *glebae adscriptio,* legarea de pământ. Sub fanarioţi acest raport a degenerat în robie. Cu atât mai rău, dar istoria noastră nu cunoaşte român rob şi nu putem admite ca epoca fanarioţilor să facă parte din istoria statului şi dreptului public în România. Domnii aceştia nu erau aleşi de boieri, armată şi popor, naţia nu era legată prin jurământ către Domnii fanarioţi, ei erau numiţi ca guvernatori de către Turci, autoritatea lor e uzurpată, e păn' în sâmburele ei ilegitimă şi oricine a ridicat braţul în contra lor a făcut o faptă bună şi lăudabilă.

Despre Matei Basarab „Românul" zice următoarele:

Nu putem să pierdem din vedere că reîntoarcerea la vechile datini nu înseamnă altceva decât întoarcerea la aşezământul lui Mihaiu, fapt care se dovedeşte prin citirea legilor lui Matei Ba-

sarab, legi cu totul *reacţionare,* cum am zice astăzi... Reformele reacţionare ale lui Matei Basarab şi nepomenita împilare a lui Constantin Basarab împinseră pe popor la desperare şi răscoală. Dorobanţii şi călăraşii — iar nu Seimenii — se scoală în contra tiranilor ţării.

Iată dar până şi Matei Basarab devenit tiran al ţării.

„Românul" ne dă elemente pentru a judeca acea tiranie.

Sub Fanarioţi, la 1740, erau numai 147.000 familii în ţară.

La 1745 numai 70.000 familii.

La 1756 numai 35.000 familii.

Ştie modernul Erodot câte familii erau sub Matei Basarab?

400.000 ceea ce corespunde c'o populaţie de 2 milioane şi mai bine. Bugetul ţării era de 700.000 de galbeni, ceea ce ar fi în moneta de azi $8^1/_2$ milioane de franci, sumă fabuloasă pentru timpul Fanarioţilor; oştirea era de 100.000 până la 150.000 de oameni. Paul din Aleppo martor ocular, spune că ţara e foarte des populată, populaţiune imensă.

Dela două milioane, populaţia scade sub Fanarioţi la 175.000 suflete.

După opinia „Românului" boierii sunt de vină şi la căderea lui Constantin Brâncoveanu, şi anume boierii cei reacţionari. Până şi copiii ştiu cauza căderii domniei române, numai modernul Erodot nu. Cauza e că, Dimitrie Cantemir a încheiat cu Petru cel Mare fatalul tratat de alianţă dela Lusk şi că Toma Cantacuzin, în contra voinţei Domnului său, a trecut cu călărimea în partea Ruşilor, a împresurat Brăila ce era cetate turcească, şi a luat-o cu asalt. Brâncoveanu spăimântat de

fapta lui Toma Cantacuzin, se retrage la Târgovişte şi se declară neutru. Petru cel Mare voieşte să spargă capul trimisului lui Vodă, lucru dela care-l împiedecă Cantemir.

Nu tăgăduim complicitatea Cantacuzinilor la moartea tragică a Domnului, dar complicitatea boierilor în genere o negăm. Vodă era din nenorocire la Bucureşti nu la Târgovişte. Un corp de armată turcească stetea la Giurgiu gata să treacă totul sub sabie. Mustafa-Aga le declară boierilor că sunt resposabili pentru Brâncoveanu, iar pe negustori-i făcu responsabili pentru boieri.

Cantacuzineştii şi-au expiat greu complicitatea lor. E adevărat că urmară pe tron pentru prea puţin timp, dar plătiră cu capetele ambiţia lor. De origine din Franţa, rămaşi în urma cruciatelor în Constantinopol unde-au ajuns la cele mai înalte demnităţi, reduşi sub Turci la treapta de negustori, Cantacuzineştii au pribegit de timpuriu în „România". Incuscrindu-se cu familia străveche a Basarabilor au adus pieirea acesteia, şi pieirea ţării. Mâna lui Dumnezeu e grea. Basarabii — şi Dănuleştii şi Drăculeştii — au avut parte de binefacerea comună tuturor neamurilor ostenite de bântuirile neîndurate ale istoriei, s'au stins. Dar acei cari i-au dărâmat, au avut nefericirea de-a vedea neam după neam înjosirea politică şi morală a unei vechi şi glorioase ţări.

Şi oare nu înjosire este, când mânile unor nevrednici turbură până şi cenuşa unui sfânt cum era Matei Basarab?

Cu ochii lui Paul din Aleppo îl vedem pe bătrânul Domn jucându-se cu copiii de pe stradă şi aruncându-le bani din balconul curţii din Târgovişte, cu aceiaşi ochi îl vedem întins în sala cea mare a palatului cu faţa bă-

trână descoperită şi cu ochii închişi, îmbrăcat în haine regale cu nasturii de aur şi blănite cu samur, iar dela cap până la picioare un giulgiu subţire de mătase albă c'o mare cruce de aur. Patriarchul Antiochiei — un arab — citea rugăciunile mortuare sub lumina făcliilor mari de ceară. Om care nu ştiuse altă limbă decât cea românească, om de-o nepilduită vitejie personală şi de un nepilduit patriotism.

Căci iată cuvinte iscălite, ba rostite poate de el:

„Se întâmplă de stătură mitropoliţi şi Domnitori ţării „oameni *străini* nouă, nu cu legea sfântă, ci cu *neamul,* „cu *limba* şi *nărăvurile cele rele,* adică greci; cari după „ce nu se îndurară nici se leneviră *a pune jos obiceiurile „cele bune, bătrâne ale ţării* pentru care stricăciune a „obiceiurilor curând le fu a aduce şi ţara la risipire de- „săvârşită şi la pustiire... De care lucru bine venise vre- „mea cuvântului lui David, sfânt Prooroc şi împărat, a-l „zicere şi noi cu puţinel mai schimbându-l: Doamne ve- „niră străinii în moşia noastră şi-şi spurcară mâinile lor „cu mite şi îndrăsniră a vinde şi a cârciumări sfintele „tale şi a goni pe *moşneni,* şi în trudele şi ostenelele lor „a băga pe *străini...*"

Dar Matei ura de moarte pe Greci şi pe Muscali! Dar nici n'a vrut să primească pe ambasadorul Moscului, strigând: „să nu-i văd faţa!"

Matei Basarab era sfânt şi deaceia avea darul clarvederii. Poate că, în noaptea viitorului, ochii sufletului său, a sufletului celui mai românesc care a existat vreodată, au întrevăzut caricaturi ca d'alde Giani, Carada, C. A. Rosetti, ba a întrevăzut poate şi... politica, şi alianţele lor.

ROMÂNIA... AMERICĂ DUNĂREANĂ.

Mai alaltăieri „Pressa" ne-a spus cu acel ton care'n muzică se chiamă „misterioso" că, dacă d. Boierescu a hotărât să se sacrifice, retrăgându-şi dimisia şi suportând mai departe sarcina de ministru de externe, aceasta a fost pentru a abate de pe creştetul ţării un mare pericol.

Ne-am pus mâna pe inimă şi ne-am întrebat ce pericol poate fi acesta? Totodată ne-am adus aminte că, şi în Cameră, s'a ivit un deputat foarte sperios şi îngrijit de viitorul poate al ţării, poate al spinării proprii, care a cerut dela Adunare un credit de 300.000 lei pentru menţinerea ordinei publice. Acest deputat e d. Stolojan. Bolnav nu e după cât ştim, doctorii nu i-au prescris medicamente calmante; trebue deci să se fi întâmplat ceva care să dea naştere temerilor îndoite a d-lui Stolojan pe de o parte, ale d-lui ministru pe de alta.

Să se fi înfundat meseria lucrativă a patriotismului? Poporul Capitalei să nu mai fi voind a suporta sarcinile ce i se impun şi să ameninţe pe patrioţi în genere, precum prinsese a ameninţa pe patriotul Râmniceanu în deosebi în localul primăriei? Lucrul ar fi nou în analele ţării, căci neînţeles ar rămânea cum să se poată revoluţie în timpul când Caradalele şi Serurii sunt în plină putere, cum să se poată mişcare, când cei care au meseria de-a înscena mişcări se află tocmai în pita lui Vodă, ca şoarecele fabulei lui Alexandrescu în caşcavalul de Parma.

Dacă am considera lipsa de inteligenţă şi onestitate politică, americanismul fără conştiinţă şi fără scrupul, goana după cumul şi diurne, creaţiunea de lefuri colo-

sale adhoc pentru patrioţi violoncelişti, c'un cuvânt corupţia plebei de sus şi suferinţele poporului de jos, care plăteşte din sudoarea lui toate zădărniciile şi viciile celor ce-l stăpânesc, am crede în adevăr că cererea d-lui Stolojan, temerea ministrului de externe, sunt îndreptăţite. Dacă neamul nostru ar fi energic şi viguros ca fericita rasă anglo-saxonă din Statele-Unite, Maiestatea Sa Poporul ar fi creat de mult pentru ilustraţiile liberalismului patriot ordinul Sfintei Cânepe, de toate gradele, dar mai cu seamă s'ar fi împărţit cu oarecare profunzime marele Cordon, tot la locuri largi şi de mare publicitate, în pieţe. Mulţi dintre patrioţi ar figura ca statue în *persoană* şi nici de un piedestal aparte n'ar avea nevoie, căci sistemul de-a acorda cetăţenilor emeritaţi nemurirea e nou, e sistemul statuelor pendinte, imitaţie după grădinile pendinte ale Semiramidei. Şi oare nu sunt patrioţii adevărate grădini de virtuţi, cari merită păstrate cât se poate de sus?

Dar noi nu suntem rasă anglo-saxonă.

La noi, după ce cineva s'a învoit cu Warszawsky să puie ţara sub biciul cazacului, ca s'o mâie dinainte până dincolo de Balcani pe un ger, de crăpau lemnele şi pietrele, în caz de-a se descoperi lucrul, e însărcinat el însuşi să conducă cercetările în contra sa, apoi e ales senator, trece în funcţii şi mai bine plătite şi stropeşte cu noroiul trăsurii sale pe acei pe cari i-a despoiat. Caracterul poporului nostru este atât de blând, în cât el pare făcut anume pentru ca cei virtuoşi să domnească peste el, ca de obiceiu. El nu se indignează de nimic; nici de afacerea Stroussberg, nici de îmbogăţirea peste noapte a patrioţilor după răscumpărare, nici de goliciunea şi de mizeria în care-a trăit oastea noastră pe

câmpul de răsboiu, nici de coincidenţa intrării triumfale cu cedarea Basarabiei, nici de Landau-Constantinescu, nici de Mihălescu, Warszawsky, c'un cuvânt de nimic.

Prea e fricos d. Stolojan. Nu se teamă de nimic. Dinastia Cariagdi poate pune taxe peste taxe pe populaţia mahalalelor pentru ca să facă cât se poate de plăcută viaţa străinilor în Bucureşti, pe zi ce merge mai mulţi, guvernul poate îndoi şi întrei dările, niţică gură se va face, dar în colo nimic. Pentru ca poporul să-şi fi păstrat puterea lui de reacţiune în contra epocei turpitudinilor, s'ar fi căzut să nu avem epoca de aur a fanarioţilor, în care Giani, Cariagdi, Carada şi C. A. Rosetti în linie suitoare s'au îngrijit a stârpi din rădăcini sentimentul de demnitate naţională. Atunci s'au pregătit spiritul public de astăzi, atunci s'au creat terenul pentru activitatea lui Giani, Cariagdi, Carada în linie coborâtoare precum şi pentru frumoasele manipulaţiuni ale M. Sale, regelui drumului de fier, Dr. Stroussberg.

Bietul Tudor şi cinstitele Domnii de boieri mari cari au urmat după el, reacţiunea în contra fanarioţilor n'a durat decât 30—40 de ani, timp prea scurt, pentruca, prin părinteasca oblăduire cum se zicea şi prin bugetele cu barierele pungii legate cu şapte noduri, să poată îndrepta o ţară a cărei inimă era stricată. Fanarul dela noi a trebuit să renască mai puternic în vlăstarele, rămase în pământul ţării, în fiii şi nepoţii de Caradale pân-'ntr'al şaptelea neam. Strămoşii au mâncat aguridă şi nouă ni se strepezesc dinţii.

Deaceea n'avea grijă, onorabilă tagmă! Starostele tău, starostele celui mai lucrativ meşteşug din ţară, meşteşugul patriotismului reversibil, e tare şi mare, va rămânea tare şi mare; căci pentru maniera sa de-a vedea, pen-

tru maniera sa şi-a lor săi de-a manipula cu degetele, şi-a creat America dunăreană ce se mai numeşte încă în ironie România. Facem acum parte din concertul european, ne numărăm între obrazele subţiri care se ţin cu cheltuială. Papa Stroussberg a îngrijit să ne facă cunoscuţi la toată lumea, ba a îngrijit să facă din ţara noastră un loc de *rendez-vous* pentru tot ce globul lui Galilei are mai inteligent, mai virtuos, mai solid. Cum să nu mergem aşa dar bine în predmetul celor politiceşti şi în toate predmetele?

Ş'apoi cine să se revolte? Meseriaşul, strunit în gardă de Serurie, săteanul pentru care întreaga organizaţie a statului a îngrijit ca să n'aibă cu ce-şi ţine zilele de azi pe mâine? De sigur nu. Regalitatea absolută a intereselor străine asupra ţărilor noastre e pe deplin asigurată; orice reacţie e cu neputinţă. Câţiva franci şi câteva masalale împărţite la primărie, vor produce oricând simpatiile necesare unui guvern atât de onest şi vor închide gura nemulţumiţilor.

Trei sute de mii de lei cere d. Stolojan? E mult, prea mult. Trei mii sunt de ajuns, numai să se întrebuinţeze bine, anume pentru a pune fitil entuziasmului de mult comprimat al unui popor fericit şi acest entuziasm se ştie că se aprinde, ca şi Kalium, pus în contact cu udătura.

ŢARA LEGALĂ

In numărul său de azi „Românul" hărţuindu-se cu opiniile opoziţiei, nu se sfieşte a formula următoarea dilemă:

Concluziunile dar a acestor fapte nu pot fi decât una din două:

Una: majoritatea naţiunii afirmă că toate acuzările opoziţiunii au fost şi sunt pe deplin neadevărate.

Alta: majoritatea naţiunii, susţinând un guvern sau Parlament compus de bărbaţi inioriţi, hoţi şi trădători, dovedeşte că *ea însăşi este pe deplin coruptă.*

In cazul de'ntâiu naţiunea a declarat şi declară de calomnii acuzările opoziţiunii şi le respinge.

In cazul d'al doilea, dacă opoziţiunea declară că naţiunea este atât de coruptă, ai cui sunt membrii opoziţiunii? Şi dacă ei declară că mama lor este coruptă ce respect mai poate găsi la străini o asemenea mamă cu nişte asemenea fii?

Noi credem din parte-ne că dilema aceasta s'ar putea formula numai în cazul, când în adevăr naţiunea ar fi totdeauna stăpână pe voinţa ei, când ar putea-o emite clar şi statornic, fără să mai rămâie vr'o îndoială asupra intenţiilor ei; dar mai ales atunci s'ar putea stabili, când guvernul n'ar dispune de mijloace pentru a falsifica opinia ţării şi pentru a-i stoarce voturile. Inainte de a pune deci o asemenea dilemă, ziarul guvernamental ar trebui să izoleze pe cale logică elementele ce dau tonul vieţii publice, factorii reali ai mişcării politice şi să cerceteze mai deaproape teascul care se aplică asupra acestor elemente.

Se ştie înainte de toate că adevărata naţiune, patru din cinci părţi ale poporului nostru, nu ia parte la viaţa publică, a cărei sarcină le poartă însă mai greu decât oricine altul. Aceste patru din cinci părţi sunt sătenii cari în adevăr n'au nimic comun cu d-nii Giani, Cariagdi, C. A. Rosetti, nici măcar originea, necum interesele sau altceva.

De-asupra acestui element, cel mai numeros şi mai nefericit tot odată, există ţara legală sau ceea ce „Ro-

mânul" botează cu numele de „naţiune", iar paralel cu ţara legală există elemente parazite cari şi-au făcut din politică o meserie foarte lucrativă. Aceste elemente parazite, lipsite de merit, de avere, de ştiinţă, sunt strâns legate între ele prin comunitatea nulităţii lor, invidia îi uneşte contra oricărui merit adevărat, sărăcia îi struneşte şi-i ţine uniţi contra ţării legale, care se svârcoleşte neputincioasă sub torturile teascului electoral. Miile de funcţii administrative şi sutele de funcţii judecătoreşti, toate amovibile, sunt puse în mişcare într'un singur scop, pentru a stoarce voturile ţării legale. Se înţelege că fiece alegător îşi are interesele sale materiale. De fiecare din aceste interese atârnă câte un fir al maşinei administrative. De-o zice alegătorul nu, curentul electric al maşinei isbeşte în acel interes şi-i ucide sâmburele vital, de-o zice da, îşi poate vedea în linişte de treabă. Nu putem aştepta însă dela oameni — şi oameni suntem toţi — ca pentru un interes general, care nu poate fi priceput decât prin reflecţie, să-şi pună zilnic în pericol existenţa lor şi a copiilor lor ca aceia cari n'au nimic de pierdut. Abia o avere foarte întemeiată, care nu poate atârna în nici un chip de iubirea sau ura administraţiei, îl face pe om capabil, în România, de-a se opune făţiş guvernului. Dar acei cari, într'un chip ori într'altul, cată să muncească pentru a se ţinea deasupra apei, nu-şi vor creia de buna lor voie piedeci zilnice intereselor lor, piedeci personificate în subprefecţi viţioşi, maiori cocoşaţi de gardă civică şi alţi monştri din regnul organic al celor ce n'au nimic de pierdut şi totul de câştigat.

Ar mai rămânea o cale pentru ca ţara să svârle cât colo pe patrioţii cari o guvernează: o mişcare violentă.

Dar aceasta ar constitui totdeauna un pericol internaţional şi ţara legală e prea patriotică pentru a apuca o asemenea cale. Când elementele roşii sunt în opoziţie, atunci altceva. Dar bată războiul la uşă, dar vie peirea a doua zi, puţin le pasă patrioţilor de meserie. Din contra, se pun în înţelegere cu străinătatea ca să răstoarne guvernul, căci când dumnealor nu sunt la putere, orice mijloc de-a parveni e bun, chiar ameninţări de asasinare, adresate capului statului.

Iată dar cum o naţiune necoruptă chiar poate avea un guvern ş'un parlament compus de bărbaţi „iniorinţi, hoţi şi trădători, cum grăieşte „Românul" şi „gura păcătosului adevăr grăieşte".

SPRE DISOLUŢIE ŞI ANARHIE

Pe când discutăm în capitală cestiuni de politică generală sau teza, pusă de d. C. A. Rosetti în „Românul" dacă guvern şi parlament sunt compuse din bărbaţi corupţi şi „iniorinţi", ţara în părţile ei constitutive merge spre disoluţie şi anarchie. Şi'n adevăr nici că se poate altfel. Precum rolul administraţiei e o lucrare concretă, de valoare, ca oricare alta. Administraţia înlătură, prin puterea care i-o dă autoritatea statului, piedecele cari se opun desvoltării economice şi intelectuale a unei ţări. Această operă e foarte diversă. Ici piedeca se prezintă sub forma unui râu de munte care rupe poduri şi strică drumurile; regularea în albie ar însemna înlăturarea ce se opune comunicaţiei; dincolo piedeca desvoltării se arată sub forma decadenţei morale; un preot bun şi pă-

truns de datoria lui ar fi de trebuinţă. E o muncă zilnică şi de secoli aceasta, care încetează abia atunci când un popor a ajuns la o desvoltare atât de înaltă, încât să nu mai aibă nevoie de-o autoritate pronunţată a statului şi să-şi vază în fiece punct singur de interesele lui.

La noi? Se aleg patrioţi cari n'au cu ce trăi şi care în viaţă-le au făcut cele patru clase primare, învingând cruzimile abecedarului, şi se populează cu ei subprefecturile, primăriile şi prefecturile şi tot mai avem pretenţia de-a administra? O asemenea administraţie e mai rea decât nici una. Inainte cel puţin nu exista această ramură a activităţii statului; individ şi comunităţi erau avizate a înlătura singure pe cât puteau piedecele ce se opunea desvoltării simple a unui popor pe jumătate agricol, pe jumătate păstoresc. Dar administraţia actuală cu elementele din care e compusă, constitue ea însăşi o piedecă permanentă a desvoltării noastre, cu atât mai mare, cu cât, în loc de-a moraliza, corupe.

Pentru a se vedea în ce stare sunt judeţele noastre, extragem din „Expunerea situaţiunii" lor pe anul 1879 următoarele pasaje din raportul prefectului de Bacău, d. A. Vidraşcu:

In privinţa mersului instrucţiunii din comunele urbane, nu voi avea nimic de obiectat, căci profesorii şi institutorii respectivi nu lipsesc a-şi face datoria; cu toate acestea, conduita în societate şi disciplina a câtiva profesori lasă mult de dorit; este însă de sperat că această mică minoritate de profesori se va convinge cu timpul, că dânşii sunt chemaţi nu numai pentru a instrui tinerimea dar şi pentru a o educa şi prin connduita lor morală şi neprihănită, a le servi de exemplu şi emulaţiune pentru viaţa lor cetăţenească în viitor.

Nu tot astfel voi putea zice pentru comunele rurale. Aci în multe părţi, excepţiune de Răcăciuni, Moineşti, Tamaşi, Oneşti,

Valea-Rea etc., şcoalele sunt numai o sinecură, căci învăţătorii sau din lipsa tacticei, sau din lipsa practicei, sau din neglijenţa şi a puţinului control ce au, mai totdeauna nu ţin clasă, şcoalele sunt depopulate, şi astfel copiii rămân pierzându-şi timpul zadarnic. La aceste defecte sunt tot atât de culpabile şi autorităţile comunale cari nu îngrijesc de şcoală şi cari nu aplică cu rigoare legea învăţământului în ceea ce priveşte competenţa lor.

. . . . . .

Subsemnatul, iubind totdeauna adevărul, nu mă sfiesc a vă spune că moşiile judeţului sunt rău exploatate prin viţioase şi nesigure arendări, care nu plătesc câştigurile la timp, dau loc la procese şi fac ca aceste moşii să fie, pot zice, neproductive. Hotarele sunt încălcate de vecini; reprezentaţiunnea judeţului pân'acum n'au urmărit reintegrarea posesiunii sau reînoirea hotarelor încălcate prin hotărnicii judecătoreşti, pădurile au fost brăcuite, şi ori de câte ori judeţul a pus vr'o moşie în administraţie de regie, rezultatul gestiunii a fost aproape nul, precum s'a întâmplat la moşia Chetrişu. In ceea ce priveşte imobilele urbane, iarăşi trebue să mărturisim, cu părere de rău, că arest judeţean nu avem, numeroşii arestanţi se pedepsesc inuman în atenansele deteriorate ale tribunalului; cazarme nu avem, călăraşii stau cu caii şi armătura lor în ploaie, în ograda prefecturei având comanda escadronului numai cancelaria în atenansele prefecturii, fostele bucătării deteriorate ale repausatului Panait Docan. Grădinile de lux sunt desgrădite, arborii stricaţi în cea mai mare parte, dar zidurile localurilor principale ale diferitelor cancelarii crăpate, acoperişurile găurite, putrezind de ploaie, mobilierul de cancelarie asemenea insuficient şi d'abia întreţinut; frumosul teren din mijlocul oraşului care este dat cu chirie fictivă, adecă mai mult de geaba, comunei de Bacău, pentru cazarma pompierilor, şi pe care edificiul ce era pe acel loc este ruinat cu desăvârşire, nu produce nimic pentru judeţ, care a dat 2000 galbeni pe acel loc, când l-a cumpărat, în scop de-a construi pe el un palat administrativ.

Cu toate aceste observaţi compturile şi bugetele anilor trecuţi şi vedeţi ce sume enorme s'au cheltuit în reparaţiuni şi pentru **mobiliere de cancelarii.**

. . . . . .

la 1864, când s'a aplicat legea rurală, locuitorii posedau numai boi în jug 22.428. Acest număr de vite a scăzut foarte, locuitorii au în posesiunea lor nici jumătate din vitele ce au avut la 1864 şi, cugetând, mai multe idei se prezintă spiritului, pentru a descoperi de unde provine această însemnată scădere a avutului lor. Prima cauză este negreşit înfiinţarea căilor ferate care a ridicat locuitorilor beneficiul important ce trăgeau din cărăuşie. Apoi uşurinţa cu care o mare parte din locuitori au privit împroprietărirea lor, înmulţirea cârciumilor şi lipsa de credit şi de capital.

Locuitorii produc foarte puţin, ogoarele lor sunt rău cultivate şi mulţi dintre dânşii au înstrăinat pământurile ce li s'au dat deabia acum 15 ani.

Fiziceşte vorbind, populaţiunile dela ţară au fost şi sunt bântuite de boale contagioase. Anghina difterică a distrus o mare parte a generaţiunii viitoare. Moraliceşte vorbind ele nu au făcut nici un progres în cultură; mulţi din ei nu au idee de morală; unii muncesc, dar produsul muncii lor îl consumă la cârciumă şi se reîntorc iarăşi la muncă, când necesitatea sau autoritatea'i forţează. Aceştia sunt încă cei mai cum se cade. Alţii petrec timpul lor cu furturi şi desfrânări; cârciuma este pentru ei azilul ce nu-l părăsesc, şi mulţi din cârciumari sunt gazdele lor. Căsătoria nu este respectată; clerul dela ţară se află în o mare parte pe o scară de cultură foarte inferioară; sărmanii copii mici nu ascultă decât vorbe rele, sudălmi şi bătăi se aplică asupra lor şi a mamelor lor; bărbaţii se bat foarte des între dânşii; bătăliile lor sunt foarte violente, ca la nişte adevăraţi sălbateci europeni; se rănesc grav, adeseori se ucid. Această generaţiune neomenoasă, ruşinea unui stat civilizat, aceşti oameni perverşi şi fertili în crime, delicte şi contravenţiuni de tot soiul, se ruinează prin mişelii şi rea viaţă.

Nu trebue să generalizăm aceste fapte pentru a şti că toată ţara stă tot astfel. Datele statistice, pe cât există, ne dovedesc că din momentul ce regele Stroussberg cu prietenul său Brătianu a început a avea influenţă asupra vieţii publice din România, s'au produs o serie de rele, de-o necontestată generalitate.

Se observă o scădere generală a populaţiei rurale care se urcă în raport direct cu creşterea demoralizării, a ireligiozităţii şi cu întinderea viciilor. Dar această descreştere, pentru a avea loc, e natural legată cu degenerarea fizică a rasei române.

Se observă în acelaş grad o descreştere a numărului instrumentelor de muncă, a numărului vitelor. Pe de-o parte existenţele economice ale unui stat, pretins civilizat, cresc zilnic şi pretind o muncă din ce în ce mai întinsă pentru a fi acoperite, pe de alta, prin degenerarea fizică a rasei muncitorului şi prin pieirea instrumentelor sale de muncă, se înlătură însuşi posibilitatea muncii.

Paralel cu aceste două rele generale, cari crează goluri din ce în ce mai mari, observăm că punctele de fruntarii se deschid pentru a face loc roiurilor de străini cari vin spre a suplanta un popor ce piere prin inepţia fiilor lui. Douăzeci de mii pe fiece an! Un oraş întreg!

Dar cui îi merge bine în împrejurările acestea, sunt patrioţii, Cariagdii, Caradalele, Costineştii, oameni fără patrie hotărîtă şi fără naţionalitate hotărîtă, străini care în generaţia a doua primesc cu braţele deschise pe străinii ce ne vin în generaţia întâia.

La ce stare în adevăr au căzut poporul nostru dela 1866 încoace? Un prefect răspunde: la starea de sălbateci într'o ţară europeană. Şi drept vorbind nu mai e de recunoscut. Gospodăria lui de altădată, oricât de simplă, îşi avea ramificările ei. Alături cu munca câmpului, îşi avea industria lui de casă care îl ocupa iarna împreună cu toată familia; frumoasele datini strămoşeşti, statornice ca şi caracterul şi limba, înlocuiau până la oarecare grad civilizaţia ce lipsea. Astăzi acele datini s'au stins în mare parte, iar în loc a rămas golul sufle-

tesc, mai amar şi mai greu de suportat de cât chiar sărăcia. Ne având nimic de sperat dela aliaţii străinilor, pe cari nu-i mai pricepe, poporul nostru se abrutizează prin băuturi şi e cuprins de fatalismul raselor condamnate la nefericire.

Inainte, mereu înainte Americă a Orientului! E drept că dinaintea vaporului regelui Stroussberg pier codri şi se stinge un neam întreg... dar ce vă pasă vouă de aceasta?

După voi potopul!

ELECTIVITATEA MAGISTRATURII

Atât ne mai lipsea, electivitatea judecătorilor.

De-o seamă de timp observasem în ziarele guvernamentale apărând ideea, ciudată pentru starea noastră de lucruri, că, precum Caradalele şi Serurii se aleg spre a face acele legi de-o încăpătoare înţelepciune de cari suntem guvernaţi de ne merg petecele, tot aşa s'ar putea alege şi judecătorii, de vreme ce în America tot aleşi sunt.

Şi'ntr'adevăr d. C. A. Rosetti, proorocul partidului, a scris o serie de articole la gazetă în care vorbea despre „iustiţie", iar ieri Camera a fost surprinsă de cuvintele semnificative ale prezidentului care a apelat la iniţiativa ei pentru a face un proiect de lege în acest sens. Tânărul ministru al „iustiţiei", Excelenţa sa d. Tache Giani, om foarte serios şi mai cu seamă foarte mintios precum se ştie, s'a asociat numai decât la această generoasă idee. Ba pentru a pregăti un asemenea proiect

e vorba de-a se alege o comisie mixtă, compusă din senatori şi deputaţi, ai cărei membri (ceea ce e mai important) să fie remuneraţi cu una mie franci pe lună. Ceea ce e atingător în lumea aceasta e partea zîmbitoare a patriotismului.

E prea adevărat că constituţia prevede anume cazurile în care adunările sau membrii amânduror adunările se pot întruni, şi că un proiect de lege privitor la organizarea magistraturii nu intră de loc în cadrul cazurilor prevăzute de ea. Dar de! prea e ademenitor lucrul. O asemenea comisie mixtă ar fi un fel de *convent naţional,* idee revoluţionară, frumoasă deci, şi încă un convent ai cărui membri ar fi retribuiţi cu una mie Caroli de argint pe lună, idee şi mai bună, căci e folositoare, şi astfel simţul patriotic ar fi întrunit şi aci cele două calităţi principale ale lucrurilor, frumosul cu folositorul, *utile cum dulci.*

Electivitatea magistraturii! Dar mai este ea cu putinţă în vremea noastră, în împrejurările de azi, în starea în care ne aflăm?

Popoarele îşi au vrâstele lor deosebite şi ceea ce se potriveşte într'o vrâstă, nu le mai prinde într'alta. Electivitatea judecătorilor datează dintr'un timp în care morală şi lege erau unul şi acelaşi lucru, în care legea religioasă şi civilă era una şi aceeaşi. Până azi se zice „legea creştină" căci ceea ce prescriau dogmele era totodată legea civilă şi penală. Din amestecul de regule morale şi de obiceiuri ale pământului, cunoscute de toţi, necontestate de nimeni, admise fără a fi fost vreodată sancţionate de cineva şi neavând altă sancţiune decât aceea a deprinderii seculare, răsare apoi acel drept viu al poporului, pe care oricine era în stare a-l aplica, şi

numai în cazuri unde se contesta, nu dreptul, ci exactitatea faptelor, părţile se supuneau hotărârii egalilor lor. Mai este dreptul în starea aceasta? Din contra, el şi-a aruncat coaja lui morală de altă dată, lăsând-o cu totul religiei şi creşterii; el este o *ştiinţă,* care regulează raporturile ce, din punct de vedere moral, nu sunt nici bune, nici rele, cari sunt moralmente indiferente. Dreptul nu mai e cunoscut, nu mai poate fi cunoscut de toată lumea. Raporturile juridice sunt astăzi atât de multiple, atât de deosebite de simplitatea de odinioară a transacţiunilor între populaţiuni primitive, în cât cel ce aplică principiile lui trebue să fie un om învăţat, trebue să se fi ros prin şcoli înalte, să fi învăţat mai multă carte de cât onor. Costinescu bună-oară. Negustorie de principii se poate fără carte, căci nu e greu a citi zilnic câte o gazetă şi a învăţa din ea panglicăria politică; dar a fi judecător, e cu totul alteeva. Acolo gazetele n'ajută nimic. Acolo Gajus şi Justinian, institute şi pandecte, cată să-ţi ia albeaţa de pe la ochi ca să ştii a distinge raporturile în adevăr juridice de restul infinit de alte raporturi ce mai există în lume.

Din momentul ce un drept *se codifică,* a încetat epoca naivă a electivităţii judecătorilor; căci codificarea e un semn cum că cunoştinţa obiceiurilor pământului şi statornicia aplicării lor au dispărut din conştiinţa poporului, că părţile au început a contesta însăşi esenţa juridică a datinilor. Când încep, a se naşte „câte bordeie atâtea obiceie", trebue să existe o normă obiectivă, neschimbată, pentru regularea raporturilor dintre oameni, ş'aceasta-i colecţia de legi scrise, imutabile, cari nu se pot modifica decât prin o anume manifestare a voinţei naţionale.

Dar noi, la cari nu mai e vorba nici de obiceiul pământului, ba nici măcar de codificarea lui? La noi, unde d. Boerescu cu mai mulţi elevi dela drept, cari nu ştiau nici bine franţuzeşte, ne-a croit codul pe de'ntregul din cel francez, spre a fi cât se poate de neînţeles pentru popor şi cât se poate de lucrativ pentru advocaţi?

Dreptul aşa cum se prezintă la noi nu numai că e o ştiinţă, dar mai mult încă, e o ştiinţă *străină* care trebue învăţată dela străini. Imbătrâniţi *ex officio* şi pe cale artificială, nici un pas îndărăt nu ne mai poate reda tinereţea etnologică, tinereţa ca popor. Cu vremea, peste o sută de ani, am fi ajuns, în adevăr propăşind, ca tot ce e organic, încet, la o civilizaţie a noastră proprie tot atât de înnaltă ca şi aceea a altor popoare. Dar ne-am scontat tinereţa, am voit să fim civilizaţi, adecă bătrâni, înainte de vreme. Şi timpul scontează în adevăr, dar cel mai cămătar dintre toţi scontatorii e tocmai timpul. El poate da unui copil plăcerile bărbatului, dar cu ce preţ? Cu acela de a-l nimici la jumătatea vieţii ce trebuia s'o trăiască, cu scurtare de zile.

In starea în care ne aflăm numirea judecătorilor după o anume lege, care să coprinză în ea garanţii de ştiinţă şi de probitate, e singurul mijloc pentru a pune interesele justiţiabililor la adăpost de pericolele ce le ameninţă din partea unei plebe de cârciocari, a unui proletariat al condeiului, mai numeros la noi şi mai înrăutăţit de cât ori unde în lume. Electivitatea judecătorilor într'un popor în care se plimbă cu mânile în şolduri Mihăleşti, Costineşti şi Caradale e o absurditate.

TITULATURA VECHILOR NOŞTRI DOMNI

D. Vernescu a interpelat Vineri pe d. prezident al Consiliului asupra sgomotului ce preocupă opinia publică că, în curând ori mai târziu, ar fi să se proclame regatul.

D-sa a adaos:

Noi suntem astăzi stat independent, ne numim România şi, din minutul ce suntem recunoscuţi de puteri ca stat independent, *Regat* suntem.

D. Brătianu, prezidentul consiliului de miniştri, a răspuns:

Eu credeam că onor. d. Vernescu era preocupat de un sentiment care este *general în toată ţara,* adecă de acela de-a se da României *titlul care i se cuvine.*

Onor. d. Vernescu vine însă şi ridică o cestiune constituţională, dacă trebue să se facă această modificare.

Constituţiunea noastră zice *Domn;* Domnul poate să fie şi *împărat.*

D. *Vernescu.* Domnul nostru a purtat şi poartă numele de Măria Ta, *Maiestate;* prin urmare nu titlul din limbele străine ar schimba situaţiunea lui.

D. *Brătianu.* Nu cred că ţara a putut vr'o dată să se îndoiască că n'ar putea să dea Domnitorului orice titlu va fi: *rege, împărat* sau *...ori ce va voi.*

Noi credem că atât d. interpelator cât şi d. Brătianu se înşeală, cu sau fără voie, asupra termenilor acestora cari au istoria lor şi înţelesul bine definit, ce nu se poate modifica prin bunul plac al zilei de azi.

Constituţiunea noastră zice Domn. Domnul poate să fie şi împărat, adaugă prezidentul consiliului.

Dar oare nu se zice tot astfel *Domnul* Costinescu,

domnul Carada? Urmează de aci că Domnul poate fi şi speculant de acţii Stroussberg ori teşghetar la Măgura? Evedent că nu. *Domnul* Carada cu vocativul „Domnule" e „Monsieur"; aceiaşi vorbă cu vocativul „Doamne" e „Seigneur".

Acum să vedem cum traduceau Domnii noştri vechi acest titlu în limbi străine.

Intr'un chrisov a lui Mircea de la 1390, el se numeşte „Mare Voevod".

In chrisovul, datat din Suceava 1407 octomvrie 8, dat de Alexandru cel Bun oraşului Lemberg, Domnul se numeşte „Voevod" al ţărei Moldovei.

In alt chrisov latinesc din Argeş 1409, Mircea—şi zice: „voivoda Transalpinus, dux de Fugarus et de Omlas".

Titlul latin a lui Mircea din anul 1390 este *Woewoda* Transalpini Fogaros et Omlas *Dux,* Severini *Comes,* Terrarum Dobrodicii *Despotus* et Tristi *Dominus.*

Aşa dar Domn nu e, ca titlu de drept public, nici sinonim cu „Dominus" măcar. Din dicţionarul lui Miklosich constatăm că cuvântul Voievod e compus din două, din *voi* (bellum, resboiu) şi verbul *voditi* (ducere), deci înseamnă conducător în războiu, belli dux, Herzog „Duc" iar Mircea se numeşte „Grand Duc".

„Măria Ta" asemenea nu însemnează „Maiestate".

Mare (magnus) ar da „magnitudo", mai mare (majus) dă abia „majestas". Termenul acesta care se atribue astăzi la oameni singulari, se întrebuinţează faţă cu statul şi poporul Roman; *crimen majestatis* însemnează la Cicero atingerile aduse onoarei poporului Roman; *majestate minuere* însemna a jigni demnitatea republicii.

Citatele noastre sunt dintr'o epocă în care ţările erau independente şi, nu numai relativ, dar absolut mai pu-

ternice de cât astăzi. Suntem siguri că acum cinci sute de ani ceea ce este „popor românesc" stătea în toate privirile mai bine de cât acei pe cari d. Vidraşcu, prefectul de Bacău, îi numeşte azi „sălbateci într'o ţară europeană" şi „o adevărată ruşine a unui stat civilizat". Aceşti sălbateci, această ruşine a civilizaţiei, aceşti oameni mai căzuţi, mai vicioşi, mai săraci decât în timpul vechilor fanarioţi, e maiestatea poporului român sub noii fanarioţi. Ei bine, dela reînceperea domniei naţionale, de la Ion Sandu Sturza şi de la Ghica încoace, lepădăturile Orientului şi ale Occidentului nu s'au putut ridica; geniul acestei ţări îi ţinea în turpitudinea şi în întunericul ce li se cuvine. Acum au luat vânt; acum Caradalele de toată mâna sunt în floare şi aceste Caradale vor... regatul.

D. Brătianu zice că ţara poate să dea ori ce titlu vrea... rege, împărat sau... *ori ce va voi.*

Orice va voi: Papă, Dumnezeu chiar.

Se'nţelege. De oarece li se permite a cumpăra cu 60% hârtiile Stroussberg ce făceau 20%, de vreme ce li se permite a se îmbogăţi peste noapte din risipa banului public, creindu-şi rente de milionari pentru sinecurile lor, de vreme ce li se permite Cariagdiilor şi Caradalelor să ocupe câte 5, 6, 10 funcţii chiar şi de oarece ţara d-lui Brătianu consistă din Carada, plus Costinescu, plus 4 clase primare, de ce nu l-ar proclama chiar de Dumnezeu pe acela care li îngădue să-şi împartă viaţa acestui popor ca cămaşa lui Hristos, *după* ce l-au ameninţat cu asasinatul şi *post rempublicam Ploiestensem?*

Aceasta nu e decât firesc: mână pe mână spală şi amândouă obrazul. O mână e Mihălescu-Warszawsky, alta Brătianu-Stroussberg, pe de-o parte manipulaţia groasă, pe de alta cea subţire.

Feţele subţiri se ţin cu cheltuială. Vor veni deci câteva milioane de apanaje sau câteva domenii de-ale statului şi lucrul va merge strună.

Indealtmintrelea e chiar bine să se schimbe odată şi titulaturi şi tot... Dacă e vorba de prăpastie între trecut şi viitor, prăpastie să fie!

De ce urmaşii, dacă-i vom mai avea, să fie în pericol de-a confunda după identitatea numirilor şi titulaturilor, vechile noastre epoce gospodăreşti şi spornice, cu epoca în care Caradalele şi Cariagdii au găsit raţiunea de-a fi? De ce epoca Mihălescu-Stroussberg şi a lui Mateiu Basarab să aibă aceleaşi titulaturi? Jos vechiul nume românesc, al unei instituţii române, sus regalitatea Palestinei şi a Greco-Bulgariei!

Pentru onoarea trecutului trebue să ne pară bine, că se trage în sfârşit o mare linie de hotărnicie între Basarabi şi Muşatini pe de-o parte şi între elementele determinante ale epocei Stroussberg-Brătianu pe de alta.

Dar populaţiile sărăcesc şi mor?

Dar datoriile statului se urcă în fie ce an fără nici o compensaţie pentru oamenii ce le poartă sarcina?

Dar nu există un ochiu care să controleze, o mână care să oprească nelegiuirile?

Dar imoralitatea şi tâmpirea creşte de nu ne mai cunoaştem poporul de acum 50 de ani?

Ce fac toate astea? Loteriile din Hamburg să trăiască, cămătarii şi... tichia de mărgăritar!

POLITICA ROŞILOR

„Românul" ne somează să-i spunem o sumă de lucruri. Ce politică exterioară avem? Ce gândim în cestiunea războiului greco-turcesc, dacă ne convine programul, stabilit în articolul publicat de d. Maiorescu publicat în „Deutsche Revue", cari sunt membrii cei mai însemnaţi ai partidei, dacă d-nii Carp, Cantacuzino, Al. Lahovari şi Maiorescu fac ori nu fac parte din partidul conservator, etc. etc.

Aceste declarări — zice foaia guvernamentală — sunt cu atât mai cerute cu cât la noi au fost mai totdeauna trei partide:

una care se inspira de politica Austriei;

alta de politica Rusiei;

alta de politica naţională.

Acum avem partida d-lui Maiorescu care s'a declarat că face parte din cea dintâiu;

pe a d-lui Grigore Sturza din cea de a doua;

şi pe cea cu **politica naţională** (Cariagdi, Pherechydis, Giani, C. A. Rosetti, Carada), etc. care din fericire a crescut (împreună cu înmulţirea străinilor în ţară) şi se măreşte pe toată ziua (prin jidani şi Bulgari).

De aci urmează că Românii fac politică străină, — rusească ori nemţească; iar Cariagdi şi Carada politica naţională. Fiul lui Mihai Vodă Sturza e vândut Rusiei se'nţelege; Carada însă are un caracter prea stoic pentru a fi accesibil la farmecul rublei; Maiorescu, fiul ardeleanului Ion Maiorescu din Bucerdea face politică nemţească, iar d. C. A. Rosetti al cărui părinte nu ştia românește, carele în tinereţe se ocupă cu traducerea de poezii neogreceşti („Astfel îţi este sexul, nu e vina ta")

şi care e atât de puţin romanizat, în cât nici organul gurii nu e adaptat climei noastre şi fonologiei române, ci ne pronunţă limba cepeleag, ca orice grec, d. C. A. Rosetti face politică naţională se'nţelege.

Acum chieme-ve cum v'o chiema numai de-aţi fi oameni de treabă.

Ia s'o descurcăm odată desgheţat şi româneşte. De ce Caradalele şi Cariagdii au fost şi au trebuit să fie liberali şi egalitari în ţara aceasta? Pentru că nu erau Români. Pentru că inima lor de străin, fără tradiţii hotărîte, fără patrie hotărîtă, fără naţionalitate hotărîtă, nu putea să sufere acei stejari de seculi, pe acei boieri mari, stâlpi ai ţării, cum se numeau, neîndoiţi de furtună, cu toate vijeliile vremurilor, plecându-se uneori bătăilor neînduratului Dumnezeu, nefrângându-se niciodată? Aceasta este istoria fanarioţilor, a căror misiune era de-a desrădăcina şi corupe pe boieri; aceasta a fost misiunea voastră şi aţi îndeplinit-o înzecit, însutit de mari greutaţi publice trebue să suporte poporul românesc nedându-i-se nimic în schimb, pentrucă în locul boierilor mari aţi venit voi. Şi fiindcă Costinescu n'are moşie, ia venitul unei moşii mari dela patrie, fiindcă Carada n'are moşie, ia rentă de moşier dela patrie, fiindcă Stătescu n'are moşie, patria trebue să-i creieze veniturile de boier mare.

Este acesta înţelesul d-voastră economic şi social, onorabile Caradale cu politica naţională, da ori ba? Dacă este, ce ne umblaţi cu întrebări de politică exterioară, ce Dunăre, ce regat, ce politica rusească ori nemţească? La Mazar paşa juraţi în numele Turcului... Suntem Turci, Turci în puterea cuvântului, ţipa d. C. A. Rosetti la gazetă şi când colo... ce să vezi? Iese frumu-

şel cu capul pe tipsie înaintea împăratului rusesc, oferindu-i pâne şi sare. Părintele d-sale n'a ştiut desigur să-i spună, că pâne şi sare nu se cade a se oferi de cât Domnului legiuit al ţării, zicându-i-se oare-cum „din pânea şi sarea Ta mâncăm Doamne, în zilele Măriei-Tale, ale Tale dintru ale Tale"! o străveche rămăşiţă din principiul juridic că „dintru început tot pământul ţării Domnesc au fost", o amintire din veacul de aur când o legătură strânsă de credinţă şi de drept unea pe cel mai mare din ţara aceasta cu cel mai mic.

Aşa dar ce mai la deal, la vale? Iancu Negură v'a definit pentru de-a pururea: „In opoziţie conspiraţi cu ţara în contra tronului, la „putere fiind, conspiraţi cu străinii în contra ţării. Aceasta vă este politica naţională".

Şi acum, când o jumătate a universului stă să s'arunce asupra celeilalte, d-voastră nobili confraţi, aţi opri pe cutare ori cutare să nu-şi aibă ideile lui asupra unei conflagraţii europene? Voyons!

Prinţul Grigorie Sturza, uite, nu vrea directorat de bancă ori de drum de fier. Nici prin gând nu-i trece. Dar i-o fi trecut prin gând de sigur întrebarea: e bine, ca atunci, când mijlocul, sudul şi întreg nordestul Europei e plin de slavi, să rezistăm cu oarecari sorţi de reuşită valurilor acestui ocean de ginţi? Şi va fi răspuns: Nu e bine. Se ştie totuşi că din capul locului am declinat solidaritatea cu programul de politică exterioară a prinţului.

D. Maiorescu iar ştie că în anume timpuri civilizaţia apusului a fost destul de puternică pentru a învinge curenturile aproape fatale şi constante de cuceriri ce vin din răsărit şi crede că acest curent va fi învins... de astădată se'nţelege... pentru o civilizaţie relativ mai tânără care mai are încă idealuri, prin armele şi inteligenţa germană.

Ori unul ori altul poate să se'nşele. Sunt ipoteze care se pun în vederea unor evenimente, ascunse în sânul viitorului, cari poate nu se vor întâmpla nici când. Rezultă însă de aci că un partid, mai ales când nu e la putere şi nu cunoaşte *de visu* oarecum configurarea puterilor europene, să stabilească un program *absolut*, în ciuda evenimentelor, în ciuda şanselor pentru ori contra, în ciuda diplomaţiei europene?

Vorba ceea: Dă-ţi popo pintenii şi bate iapa cu călcâiele.

Şi aceşti pinteni sunt rezerva pe care şi-o impune partidul conservator ca atare în faţa cestiunilor exterioare.

In calculul algebric al cărui rezultat căutat e neatârnarea ţării şi desrobirea neamului românesc de sub influenţele străine, în calculul politicii naţionale intră, onorabililor, mulţi termeni cunoscuţi şi necunoscuţi. A calcula în vânt, a făgădui în vânt, a semăna vânt precum faceţi d-voastră, fiind în opoziţie, numai pentru ca s'ajungeţi, ca şoarecele lui Gr. Alexandrescu, în caşcavalul de Parma a bugetului, e treaba d-voastră. Căutaţi-vă de treabă pe cât timp puteţi şi nu ne mai întrebaţi unde e buricul pământului.

VREMEA STRĂMOŞILOR NOŞTRI

Intre legendele noastre naţionale e una (în colecţia Ispirescu) de străveche origine desigur şi de o mare adâncime. Un om primeşte dela ursite privilegiul „vieţii fără moarte şi tinereţii fără îmbătrânire". Acesta trece pe lângă un oraş şi întreabă un târgoveţ ce culegea mere într'o grădină, de când sta oraşul acela?

— „De când lumea" răspunse omul culegând mai departe. Peste cinci sute de ani omul pururea tânăr trece iar prin acel loc, dar de oraş nici urmă. Un cioban singur îşi păstra oile, cântând din fluer. „De când s'a risipit oraşul de aci?" întrebă el. — Ce oraş? i se răspunse. N'a fost niciodată, tot câmp limpede, bun de păşune a fost aci. — Intr'alt rând omul pururea tânăr găsi aci un codru mare şi un cărbunar tăind lemne. — De când e codrul? întrebă. — Da cine-l mai ţine minte de cându-i? răspunse cărbunarul. Şi însfârşit peste alte cinci sute de ani omul pururea tânăr regăsi iar un oraş mare. In piaţă larmă, trâmbiţe, tobe, steaguri, veselie. — „De când e oraşul, întrebă el, unde-i pădurea, unde păstorul cu fluerul? — Dar cine să-i răspunză la toate întrebările acestea? Fie-cine în piaţă era preocupat de trebile lui proprii, de sine însuşi, de ceeace se petrecea împrejurul lui.

Omul pururea tânăr, când trecuse pe lângă acel oraş, făptuise multe lucruri bune. Ciobanului îi răpeau Tătarii din turmă şi el a alungat Tătarii, cărbunarului îi urlau lupii pe lângă casă, el a stârpit lupăriile, şi'n adevăr într'o piaţă a noului oraş el a văzut o statuă călare c'o elebardă în mână şi s'a recunoscut pe sine în acea statuă. — Eu sunt acela zise el mulţimii de'mprejurul lui, dar toţi râseră de el şi nu-l credeau. La archiva primăriei stătea scris că fapta reprezentată prin statuă se petrecuse cu multe sute de ani înainte. — Dar eu sunt acela, zise el. Nu ţineţi voi minte că acum cinci sute de ani mă chema Dragomir şi mă pusese Mircea Vodă singur în pustietatea aceasta plină de păduri, în mica cetăţue a Dâmboviţii de ţineam piept Tătarilor pe Ialomiţa? Şi acuma găsesc un oraş de două sute de mii de oameni?

Dar cine să creadă că el e geniul neamului românesc, pururea având în minte trecutul întreg şi de aceea neuimindu-se de ceea ce vede acum? Ba, în mulţimea cea mare iată că se găsi un moşneguţ cu faţa vicleană, cu ochii bulbucaţi şi cam cepeleag la vorbă, care începu ceartă cu omul pururea tânăr, zicând: „Ce vorbeşti tu? De când sunt eu există toate câte le vezi. Inainte de mine nu erau de cât *boiari* şi *rumâni*. Luminează-te şi vei fi, voieşte şi vei putea. Eu am creat ţara aceasta, înainte de mine nu era nimic". Omul pururea tânăr râse, îi dete cu tifla moşneagului şi se făcu nevăzut.

Când ne uităm cu binoclu, ne pare scena foarte aproape, când îl întoarcem ea ne pare foarte departe. Dac'am întoarce binoclul istoric spre anul 1654 la încoronarea lui Constantin Basarab, fiul lui Radu Şerban, am vedea tot piesa de azi, jucată în alte costume; am vedea pe uliţe mese cu câte un grămătic şi la ele cei 100.000 de dorobanţi şi seimeni depunându-şi jurămintele asupra formulei:

„Juraţi pe această sfântă Evanghelie şi pe această cinstită cruce că veţi fi cu Constantin Vodă cu suflet şi un sfat, ascultându-l şi ajutându-l fără vicleníe, atât în iveală cât şi în taină; neascunzând de el nici un lucru ce trebue să-i fie cunoscut în tot cursul vieţii sale şi în tot cursul vieţii voastre, şi nu veţi fi trădători către el, nici veţi lucra împotriva lui". Iar ei punând mâinile pe Evanghelii şi pe cruce, ziceau: da! Ţăranii aruncau în calea Măriei Sale spice de grâu, flori albe şi ramuri verzi, mere, lămâi, năramze şi capete de berbeci, sau îi închinau miei şi căprioare sălbatice.

Iar cât despre cheful ce s'o fi făcut pe vremea aceea, nici vorbă. Chiar Neagoe Vodă, om mai mult sfânt de cât răsboinic, zice în sfaturile către fiul său Teodosie:

„De ţi-e voia să dăruieşti pe cineva, îl dăruieşti *dimineaţa* la trezvie, cu cuvinte dulci, dacă ţi-e voia să-ţi mulţumească cel ce i-ai dat darul şi să-ţi sărute şi mâna. Iar dacă ţi-e voia să te mânii sau să urgiseşti pe cineva sau să-l judeci, iar dimineaţa la trezvie îl judecă cu toţi boierii tăi şi-i ia seama. Cum îl va ajunge judecata aşa-i fă. Căci dacă şezi la masă, nu este legea să judeci nici să dăruieşti; ci are masa obiceiul său de veselie, să se veselească toate oştile tale de tine... Să le dai să bea din destul şi cât vor vrea, şi tu încă să bei, ci cu măsură, ca să poată birui mintea ta pre vin, iar să nu biruiască vinul pre minte şi să cunoască mintea ta pre minţile slugilor tale, iar să nu cunoască mintea slugilor pre mintea ta; şi de-ţi va greşi vr'o slugă tu-i îngădue, pentru că... tu l-ai îmbătat".

Aşa se trăia pe la anul 1520.

Dar să privim coroana că de ea va fi vorba poate.

Ea e acoperită cu pietre scumpe şi mărgăritare. In partea ce vine pe frunte, deasupra e crucea formată din cinci pietre scumpe, sub cruce în email Duhul Sfânt, sub Duhul Sfânt tot în email Dumnezeu tatăl, cu dreapta binecuvântând, în stânga ţinând globul pământului. In rând cu Dumnezeu tatăl de jur împrejur chipurile strămoşilor şi între ele mici sceptre, sub aceste chipuri, un rând de cheruvimi (capete şi aripi) şi sub acest rând pietre scumpe mari formând marginea de'mprejurul coroanei.

Capul ce stă sub această coroană e mare, fruntea largă, ochii mari, pe jumătate închişi, căutătura tristă şi întoarsă oarecum în sine însuşi, sprincenile lungi, nasul fin, faţa lungăreaţă şi palidă, barba mică şi nea-

gră în furculiţe, părul capului lung acoperind spatele şi umerele.

E Ştefan cel Mare, zugrăvit la anul 1456. Pe piept îi atârnă un lanţ scump care se'ncheie într'un engolpion de aur.

Dar dacă vremea, acest veşnic regizor, a scos din nou piesa din archivă şi ne-o reprezintă astăzi cu costume schimbate şi cu alţi actori, oare omul pururea tânăr, geniul neamului românesc, a venit asemenea între noi?

Oare n'am uitat cumva că iubirea de patrie nu e iubirea brazdei, a ţărânei, ci a trecutului?

CANCELAR ŞI MINIŞTRI FĂRĂ PORTOFOLIU

Habemus papam. Cu ocazia desbaterii budgetului consiliului de miniştri, d. N. Fleva, marele om, a propus însfârşit înfiinţarea unui cancelar pe malurile Dâmboviţei care să fie totodată prezident al consiliului de miniştri. Am cam vorbit pân'acum, mai mult în bătae de joc, despre Bismarck sau Cavour al României; ni s'a făcut pe plac, îl avem. Constituţia o datorim, după mărturisirea d-lui C. A. Rosetti, unei nopţi de insomnie a ilustrului Carada (ce minunată trebue să fie o ţară a cărei lege fundamentală e iscodită de Carada?) pe cancelar îl datorim unei fericite inspiraţii a d-lui Fleva, om cunoscător întru ale trebuinţelor vechei Ţări Româneşti, care ştie ce va să zică cancelar în trecutul nostru istoric, mai ales de la descălecatul ciorilor încoace.

Infiinţarea cancelarului se datoreşte următorului proiect de lege:

Art. 1. Preşedintele Consiliului de miniştri poate fi ministru *fără portofoliu*. Onorariul său în asemenea caz va fi ca şi al celorlalţi miniştri.

Onorariul şi cheltuelile de reprezentare se vor hotărî prin legea budgetară.

Art. 2. Atribuţiunile şi răspunderea ministrului preşedinte rămân astfel cum sunt regulate şi pân'acum de legi şi uzurile constituţionale.

Ce minunată e instituţia Flevilor pe lumea aceasta! Bietul d. de Bismarck a trebuit să bată pe Austriaci, să unească Germania de Nord, să bată pe Franceji, să unească toată Germania, păstrând cu toate acestea cele mai însemnate din formaţiile ei monarchice, a fost silit apoi de a crea organe comune tutulor guvernelor Germaniei, Reichstag, Consiliul federal, concelaria Imperiului, şi a trebuit în fine ca el să devină şeful acelei cancelarii a împăratului german, nu a regelui Prusiei, o cancelarie încărcată cu lucrări de politică exterioară şi de la care porneşte iniţiativa tuturor legilor ce au să se aplice în imperiul întreg, şi totuşi abia... cancelar s'a făcut. D. Brătianu şi-a început cariera prin a da milioane lui Strousberg, nu a lua miliarde de la Franceji, prin a pierde o provincie, nu a câştiga Alsasul, Lorena, Hanovera, Şlesvigul, etc., şi d. Brătianu... tot cancelar se alege, ca şi d. de Bismarck.

Ministru fără portofoliu? Se vede că nu prea ştiu d-nii din Cameră, precum nici d. Boerescu, ce însemnează un ministru fără portofoliu. Sistemul unor asemenea miniştri s'au adoptat mai cu seamă în Austro-Ungaria, când este vorba sau a se crea o lege prin care să se emancipeze întrucâtva de sub rasa dominantă o naţionalitate, sau când o ţară primeşte înlăuntrul unităţii

monarchiei, un regim mai favorabil şi oarecum excepţional. Astfel există în Ungaria un ministru fără portofoliu pentru Croaţia, care în consiliul de miniştri unguri reprezintă interesele unei naţionalităţi slave şi a unei ţări autonome ce are 'n dieta ei un propriu organ de legislaţiune. In Austria era un ministru fără portofoliu pentru Galiţia, reprezintând într'un cabinet, ce constitue predominaţiunea rasei germane, interesele şi drepturile speciale ale naţionalităţii polone. In urmă s'a numit un ceh ministru fără portofoliu. Când e vorba ca Coroana sau guvernul imperiului să se înţeleagă cu una anume dintre naţionalităţi, fie cehii, fie polonii, fie românii, un om de încredere al acelei naţionalităţi e numit ministru fără portofoliu. Un asemenea ministru are totd'auna o misiune specială, dictată de împrejurări.

Ce treabă o să aibă cancelarul nostru fără portofoliu? Să ducă muştele la apă?

Dar mai ştii?

D-nii Cariagdi, Giani, Fleva, Pherekidis, Calinderoglu, Carada, C. A. Rosetti şi Bosnagi-ekim formează poate în România o naţionalitate deosebită, care sub orice ministeriu românesc, are nevoe de un permanent ministru fără portofoliu. Până azi am avut tot ministerii de resort. De azi înainte vom avea unul, care 'n momentul nu va tăia bondarilor frunze, se va ocupa în special cu toate cestiile lucrative: cu interesele lui Strousberg, cu răscumpărările, cu împământenirea *en masse* a Ovreilor, cu colonizarea ţării cu nemţi, cu sporirea lefurilor şi cu alte lucruri şi plăcute şi folositoare.

Noi, poporul românesc de plugari, păstori şi prisăcari, am fi avut într'adevăr nevoe de un ministeriu al nostru special: de un ministeriu al agriculturii şi dome-

niilor. Am fi avut nevoe în fiece judeţ de prăsilă de cai şi cornute, de o îngrijire şi exploatare sistematică a pădurilor, de învăţământ agricol şi technic, de ridicarea din întunerec a adevăratului şi singurului popor românesc, a ţăranului. Cine vrea să cunoască natura poporului nostru ar trebui să se uite în ţara turcească. Greci, Bulgari, Sârbi, toate naţionalităţile se simţeau maltratate de Turci; singuri Românii petreceau minunat pe pământul Turcului, şi fugeau acolo de fericirile Rusiei, ale României şi ale Austro-Ungariei. De ce? Pentrucă Turcul n'avea cod, n'avea advocaţi şi Românului nu-i trebue acest lux. Dar găsea condiţii materiale de existenţă, găsea păşune pentru vite şi loc de arătură. Dacă pe lângă acestea îşi mai putea dura o biserică şi o şcoală primară, să aibă popă bun, dascăl bun şi câţiva moşnegi să-l judece după obiceiurile lui vechi şi drepte, exigenţele lui publice se încheiau.

Dar d-nii Fleva, Cariagdi, Carada sunt alt soiu de români. Lor le trebue un Cancellarius, un archigrammorateus... cam agrammatos. Din fericire, cancellarius însemnează în latineşte şi archigramatic, dar şi... îngrăşat în colivie. In acest din urmă înţeles, cancellarius se va potrivi poate!

CINE DETERMINĂ SOARTA ROMÂNIEI?

Adevărul doare. Pe la 3 Martie, pe când nu era vorba de proclamarea regatului, pe când d. Brătianu răspundea evaziv d-lui Vernescu, am crezut de cuviinţă a rectifica unele erori ale primului ministru, care neştiind ce va

să zică Domn, precum nu ştie nici ce e Cancelar, căci în genere foarte puţine ştie archigrămăticul nostru, am dovedit şi am putea dovedi încă că *Domn* cu vocativul „Doamne", atribuit şefului statului român, nu'nseamnă nici împărat, nici rege, ci Mare Duce.

La acestea *Românul* zice:

> Este sau nu evidente că dacă ceva poate opri pe puterile străine de-a recunoaşte regatul aceste cuvinte ş'analize ale partidei conservatoare erau făcute de-a înlesni *străinilor* protestele de-a se opune...
>
> Şi ca să îndemne şi mai bine la rezistenţă pe *străin* etc.

Mărturisim şi noi că pentru *străini* am vorbit, dar nu pentru străinii din apus, ci pentru pretinşii români şi patrioţi de meserie de la noi. De aceea am şi pomenit de Palestina şi Greco-Bulgaria.

Adeseori am enunţat în coloanele noastre un adevăr dureros, pe care l-am constatat din lipsa de pietate ce o au patrioţii pentru trecut, adevărul că *rasa determinantă* a sorţii acestei ţări nu mai este cea românească, ci sunt străinii romanizaţi de ieri-alaltăieri.

Ori cine înţelege ce însemnează *rasă*. E adevărat că d-nii Giani, Cariagdi, Carada, C. A. Rosetti, Pherichydis sunt, politiceşte vorbind, români, naţionalitatea lor politică e cea românească; însă ferească Dumnezeu sfântul ca să-i confundăm vreodată cu acel neam de oameni, cu acel tip etnic, care revărsându-se deoparte din Maramureş, de alta din Ardeal, au pus temelia statelor române în secolul al XIII şi al XIV-lea şi care, prin caracterul lui înnăscut au determinat soarta acestor ţări de la 1200 şi până la 1700. N'am avea decât să punem pe micul Giani alături c'un mocan de la Săcele, de la

Vatra Dornei, de la Breaza ori dela Câmpulung, pentru ca orice om cu minte să râză ţiindu-se cu mâinile de inimă de colosala deosebire de rasă.

Un mocan din ţinutul Sucevei ori a Câmpulungului are de patru ori mai mulţi creeri, deci şi mai multă minte decât mica excelenţă a lui musiu Tache, care, comparat cu ceea ce numim noi rasă română e, între noi vorbind, o speţă de caricatură.

Dar se va zice: d-nii Giani, Cariagdi, C. A. Rosetti sunt romanizaţi. O mare fericire pentru neamul românesc nu este aceasta, dar în orice caz a fost o datorie pentru ei de-a se adapta ţării care i-au ocrotit şi i-au hrănit, au făcut din ei ceea ce sunt astăzi. Din împlinirea acestei datorii suntem departe de-a le face un merit. A fi bu nroman nu e un merit, nu e o calitate ori un monopol special pentru d-nii Cariagdi şi Carada, ci o datorie pentru orice cetăţean al acestui stat, ba chiar pentru ori ce locuitor al acestui pământ, care este moştenirea exclusivă şi istorică a neamului românesc. Acesta este un lucru care se înţelege de sine şi nu despre el este vorba.

Nici noi nu contestăm că această serie de domni vorbeşte româneşte; ceea ce contestăm însă este că s'ar fi asimilat caracterul lor cu caracterul neamului românesc. Ştim foarte bine că acest adevăr o să fie neplăcut pentru mulţi onor. liberali, dar el trebue spus odată să li se ia gustul de-a mai pretinde monopolul naţionalismului şi românismului.

Există multe indicii atât în numirile localităţilor şi râurilor, precum şi în alte împrejurări, care denotă o unitate a neamului românesc, *preexistentă* formaţiunii statelor noastre. În adevăr, pe când găsim în Ţara-ro-

mânească Argeşul, găsim tocmai în Nordul Daciei un părău numit Argestrul care se varsă din stânga în Bistriţa, râu ce isvorăşte din Maramureş. Pe când în Ţara-românească aflăm Câmpulungul ca ţinut şi descălecătoare, aflăm în Bucovina în creerul munţilor un Câmpulung tot ca ţinut şi descălecătoare. Inainte sau abia după formarea statelor române vedem românii de sub coroana Ungariei pretinzând să se judece între ei după dreptul lor propriu, jus olachale sau Olachorum; o cerere analoagă fac Moldovenii ce pribegise în Polonia, să se judece după dreptul românesc. Şi aceasta când? Pe la 1380. Care-a fost acest drept consuetudinar, în carele ei ţineau cu sfinţenie, fie sub coroana Ungariei, fie sub a Poloniei? El n'a fost scris nici odată; era atât de viu în conştiinţa poporului, atât de necontestat de nimenea, încât nici unul din vechii noştri Domni n'au găsit de cuviinţă să-l codifice. In fine unitatea actuală a limbii vorbite, de şi e în parte un merit special al epocei lui Mateiu Basarab, dovedeşte totuşi că şi în această privire erau elemente cu totul omogene, preexistente limbei bisericeşti, cari înclinau a căpăta o singură formă scrisă. Organografic vorbind limba era aceeaşi; numai termenii, materialului de vorbe diferea pe ici pe colo. O unitate atât de pronunţată a limbei dovedeşte însă o unitate de origini etnice. E indiferentă cestiunea dacă elementele ce compuneau acest sâmbure de popor modern erau tracice şi latine sau latine şi ilirice, destul numai că, din al VI-lea secol după Hristos, la năvălirea Avarilor în Tracia (a. 579) oastea condusă de Martin şi Comenţiol e compusă din oameni ce vorbesc româneşte. Tot acest neam apare mai târziu în Dacia, iar asupra originei lui se ceartă până azi învăţaţii. Sigur e că de şi au multe

elemente slavone în limbă, nu sunt slavi. Cuvântul pentru care nu sunt şi nu pot fi slavi este linguistic. Legile după care cuvintele latine s'au prefăcut în cuvinte româneşti şi-au sfârşit de mult evoluţiunea lor; în momentul în care românii au primit cuvinte slavone, limba lor era formată di secole deja, încât, deşi cuvintele slavone sunt vechi, ele nu s'au asimilat nici până în ziua de azi cu limba noastră, excepţie făcând de vreo patru sau cinci vocabule cari privesc păstoria.

E pentru noi incontestabil că un popor care sute de ani n'a avut nevoie de drept scris, deşi au avut epoce de bogăţie şi de glorie, au fost un popor tânăr, sănătos, bine întemeiat. Etnograful Hoffman scrie în secolul trecut că desvoltarea craniului la rasa română e admirabilă, că sunt cranii cari merită a fi în fruntea civilizaţiei. Desigur că Hoffman n'a avut nefericirea de-a vedea căpăţânele de mac de pe umerii d-nilor C. A. Rosetti şi Giani sau buturuga bulgărească de pe umerii cuviosului Simion. In sfârşit Virchow, naturalist celebru, dă craniului albanez rangul întâiu între toate craniile de rasă din vechiul imperiu al răsăritului şi cel albanez e identic cu cel al rasei române, cu al mocanilor noştri de azi.

E poate indiferent pentru politicianii noştri ce anume rasă determină soarta acestui popor; ba sunt mulţi oameni cărora le e indiferent ce oameni vor locui pe acest pământ: greci, nemţi, bulgari, numai expresia geografico-politică a ţării să fie aceeaşi. Pentru aceştia de ex. e indiferentă încetăţenirea Evreilor sau colonizarea ţării cu nemţi. Dar pentru estorie nu e indiferent. Istoricul va trebui să constate că există o luptă, fără conştiinţă poate, fără claritate de vederi, dar o luptă

de rasă între elementele autochtone ale ţării şi între cele scurse după vremuri în mlaştina gospodăriei turceşti. In oraşele de şes ale Ţării româneşti au imigrat de peste Dunăre rase intelectual sterpe, fizic degenerate. Ele au viciat spiritul public, au viciat instituţii şi limbă, pentru că vârsta lor etnică e prea înaintată ca să se poată asimila, sau pentru ca să fie capabile a concepe cu toată tinereţea organică a simţirii şi a caracterului o idee generoasă sau un adevăr. Nu e deloc de mirare că, pe când regenerarea naţională pornea în veacul al XVII-lea din Târgovişte spre Ardeal, în secolul al XIX-lea ea pornea din Ardeal spre Bucureşti. Jupân Bucur — fie-i ţărâna uşoară! — era fără îndoială mocan, dar prin strunga prin care treceau odată oile lui, au trecut mai târziu alte soiuri de dobitoace.

Dar să lăsăm pe vechii Fanarioţi deoparte. Nu al lor e meritul c'au domnit în Ţara românească ci al lui Baiazid Fulgerul şi al lui Mahomed II. Nu există tip de mizerie de caracter şi de inteligenţă ca împărăţia bizantină, din momentul în care restul de suflare română l-a părăsit, încât Babilonia şi Asiria, chiar mica Palestină au avut o mai mare influenţă asupra civilizaţiunii decât împărăţia răsăritului, devenită grecească. Prin ei înşii n'ar fi ajuns nici odată la vr'un rol în România, dar au ajuns în calitate de ciraci şi de slugi ai Turcului.

Să venim la noii Fanarioţi. Nimiciţi politiceşte de mişcarea atât de neînsemnată a lui Tudor şi a o mână de boieri moldoveni şi munteni, ei s'au romanizat repede repede.

Se ştie că copiii rachitici cari au nevoie de var pentru formarea oaselor, mănâncă varul de pe pereţi prin in-

stinct, neştiind pentru ce. Tot astfel rasa etnicrachitică a noilor Fanarioţi a'nceput să mănânce la românism. C. A. Rosetti şi Carada scot o gazetă căreia îi pun numele de „Românul", oarecum exclusivul român, românul cu monopol. Acest „Român" e scris într'o limbă săracă, c'un dicţionăraş de cel mai mult una mie vorbe cu totul cosmopolite precum „ingerinţă, existinţă, giurisprudinţă, iniorinţă etc.".

Iată dece întâmpinăm cu neîncredere orice înoitură, pornită dela aceşti oameni de ieri de alaltăieri, cari n'au simţ istoric, nu cunosc trecutul ţării, nu sunt capabili a înţelege spiritul şi înclinaţiunile adevăratului popor românesc şi al căror patriotism se măsoară cu lefuri, cumul, diurne, pensii reversibile, sinecure etc. Acesta e îndealtmintrelea un secret public în România şi nu suntem noi singuri, cărora să le fie ruşine în adâncul sufletului, când se află că până şi constituţia, legea fundamentală şi de drept public a ţării, s'au croit de către doi neoromâni (Carada şi C. A. Rosetti) cari s'au întrolucat într'o noapte pentru a determina soarta României.

LEPĂDAREA DOMNULUI BRĂTIANU

Ieri fiind procesiunea de înmormântare a răposatului general Ion Ghica, fost ministru plenipotenţiar la St. Petersburg, n'am fi crezut că până şi acest eveniment trist va constitui repede un factor în calculul de prezumţiune ministerială, cu care ilustrul nostru cancelar ne-a obicinuit atât de mult dela venirea sa la putere. Se vorbeşte în adevăr că, în locul generalului, va trece la St. Pe-

tersburg d. Nicolae Creţulescu, actualul ministru plenipotenţiar la Roma, iar în postul celui din urmă se va numi d. Teriachiu, care va schimba ostenitorul fotoliu de ministru al celor din lăuntru cu plăcuta sinecură a reprezentaţiunii ţării în Italia.

Această permutare se va face fără îndoială în urma planului d-lui Brătianu de a-şi reconstitui cabinetul şi de a se prezenta M. Sale Regelui cu ocazia încoronării alăturea cu nişte oameni cari să dea garanţii mai serioase pentru organizarea monarhică a ţării.

Nu ştim în adevăr şi e poate indiferent de-a şti numele persoanelor cabinetului No. 39 sau 40, pentru că din parte-ne nu-l credem nici pe d-l Brătianu în stare de a avea vederi largi, hotărâte şi statornice, nici majorităţi în stare de-a suporta un cabinet compus din elemente eterogene, nici credem în fine că asemenea elemente, întru cât sunt serioase şi ar putea împlini misiunea ce li se destină, ar primi a fi figuri de şah şi sticluţe de caleidoscop în mâinile cancelarului nostru.

Un lucru însă cată să recunoaştem. Schimbarea la faţă a partidului roşu, renunţarea la principiile lui din trecut, apostasia şi lepădarea de republicanismul şi de antidinasticismul de până mai anţărţ, amenda onorabilă, făcută principiilor monarchice şi conservatoare prin votarea regatului şi a succesiunii, prin renegarea vieţii lor întregi i-au slăbit pe roşii, i-au făcut pentru câtva timp imposibili. In politică adevărul consistă în tăria convingerii cu care cineva reprezintă o serie de idei, deci în caracter. Când publicul vede că acea serie de idei nu era decât un pretext, un mijloc de-a ajunge la putere, o logomachie menită a ascunde lipsa de principii şi apeturile, el pierde încrederea în caracterul comedianţilor

politici şi, chiar dacă ţara judecătoare aprobă schimbarea la faţă ca cea ce se potriveşte cu vederile ei, oamenii cari s'au schimbat, sunt judecaţi din punctul de vedere al intereselor personale, al pensiilor reversibile, funcţiilor şi diurnelor, pentru cari au operat o asemenea schimbare, iar nu din acela al intereselor ţării. Ţara este în contra republicei, ea e monarchică. Cu toate astea republicanul sincer care până la capătul vieţii sale ar ţinea la programul său, ar fi respectat ca om de caracter, ca om statornic care merită încredere, de şi nimenea nu-l însărcinează a reprezenta idei ce nu sunt împărtăşite de ţară. Când însă cineva a fost republican la Ploeşti numai pentru că n'avea slujbă, iar din momentul în care a căpătat-o se leapădă de tot trecutul lui şi escamotează principiile adversarilor săi politici, pentru a se drapa cu ele, făcându-se a nu şti ce au fost până ieri, atunci ţara cunoaşte cu cine are a face şi nu-şi mai dărueşte încrederea pentru nici o împrejurare.

Astfel stă azi lucrul cu roşii.

Nimeni nu poate crede că oamenii cari'n decurs de zeci de ani au semănat anarchia, lipsa de respect faţă de coroană şi cu orice autoritate constituită, egalitarismul american, pot astăzi să puie temeliile unei solide organizaţii monarchice şi creştine. D. Brătianu o simte asta atât de bine, încât în timpul din urmă s'a vorbit mult despre lepădarea sa de elementele acelea dintre roşii, care reprezintă esenţa partidului său, de Caradale, de Pătărlăgeni, etc. Noi nu ştim modul în care voieşte s'o facă, nici credem că e cu putinţă, nici admitem ca corectă o asemenea procedare. Din contra credem că e bine ca un partid să cază spre folosul său şi al ţării prin sleirea puterilor proprii, pentru a se renaşte din

sânul însăşi şi a se întoarce iar prin puteri proprii, nu prin infuziune de sânge străin.

Dacă e vorba ca ţara să crează în sinceritatea monarchismului şi dinasticismului roşu, ea trebue să-i vază din nou în opoziţie. Aci îşi vor arăta arma. Aci se va putea constata dacă în adevăr încoronarea regelui e şi încoronarea vieţii d-lui C. A. Rosetti şi dacă republica ploieşteană şi revoluţia în permanenţă e redusă azi la un singur campion, la tânărul Caligari, cel trimis peste graniţele Franţei. *Demonstrandum est* şi a o demonstra nu o pot adversarii noştri decât în opoziţie fiind.

Oricine simţind aceasta, e natural ca d. Brătianu să afle pretutindenea uşile închise şi să întâmpine un refuz net din partea acelora pe care-i oblicise pentru a-şi opera nouile permutaţiuni ministeriale.

EXEMPLUL SPANIEI

Intr'un articol cu mult prea lung pentru obiectul ce tratează, „Românul" face cele mai copilăroase insinuaţiuni la adresa partidului conservator şi a câtorva din membrii lui, cerând a dovedi că noi semănăm ură şi aruncăm calomnii contra partidului roşu. Am relevat ieri încheierea acelui articol în care „Românul" zice că facem apel la asasinat.

Să ne'nţelegem odată.

Dacă descrierea partidului roşu astfel cum este el în cea mai mare parte a lui e în stare a produce ura spiritului public, vina nu este a noastră, ci a adversarului.

Să amintim numai câteva fapte. D. Mihălescu, cucer-

nicul canonizat, declară în Senat că „scabroase afacere" au existat în adevăr şi că d-sa ridică cu eleganta sa mână un colţuleţ al vălului ce le acopere. Oare majoritatea Senatului se formalizează de-o asemenea gravă denunţare, care aruncă suspiciunea asupra unui ministru, asupra multor înalţi funcţionari ai statului? Oare majoritatea simte că autoritatea statului şi încrederea ce cetăţenii cată s'o aibă în ea e lovită în faţă, e sdruncinată prin o asemenea suspiciune, aruncată de-un om care era în stare a cunoaşte afacerea deaproape, de vreme ce dirija însuşi cărăturile armatei ruseşti?

Nu, majoritatea se face ne-aude, ne-a vede şi trece la ordinea zilei.

Oare un asemenea fapt e de natură a inspira iubirea pentru partidul liberal? Nu mai vorbim de răscumpărare. Cea mai populară cestiune din România o numea onor. Costinescu. „Impusă din afară", şoptea d. Brătianu în Senat. A trata de cea mai populară o cestiune impusă este oare un fapt menit a inspira încredere în guvern şi în partid?

Dar nu e deputat roşu să nu aibă câte două-trei funcţii deghizate sau făţişe, nu e unul care să nu fie legat de guvern, prin interese materiale şi personale, în cât fiecare ridicare de mână în adunări e cântărită cu aur. Nepotism, cumul, favoritism, păsuieli, întreprinderi, joc de bursă în cameră — toate acestea sunt făcute a inspira iubire pentru partidul roşu?

Calomnie, calomnie! strigă foile lor. Probaţi toate acestea punct cu punct! Multe sunt lesne de probat pentru că sunt pe faţă. Multe însă se impun prin natura lucrurilor. Nu e ciudat a vedea o mulţime de oameni, săraci până ieri, că au devenit milionari peste noapte nu-

mai şi numai prin faptul că sunt deputaţi şi oameni de-ai partidului? Cu diurna de doi galbeni pe zi nu se poate face minuni, oricum i-ai învârti. Trebue dar să admitem cauze ascunse şi ilicite de îmbogăţire.

Şi cu ce se drapează toate mizeriile acestea? Cu costumul unor evenimente politice cari, în a noastră părere, n'ar fi îndeplinit, oricine ar fi fost la guvern. E evident, că după războiul din Crimeea, protectoratul Rusiei trebuind să cază iar suzeranitatea Porţii fiind istoriceşte şi în sine foarte slabă, Românii au putut face în dragă voie tot ce le-a venit în minte. E asemenea evident că după ultimul războiu, prin chiar natura lucrurilor, România trebuia să devie independentă, ori cine ar fi fost la guvern.

Programul naţional n'a fost nici când exclusiv al roşiilor. El e punct cu punct coprins în programul junilor conservatori din adunarea ad-hoc a Moldovei, el e cuprins în actele lui Grigorie Vodă Ghika; el a fost deci adoptat de roşii ca de toate celelalte partide.

Şi când faptele dumnealor sunt de natură a inspira ura spiritului public şi indignaţiune omului onest, ori cât de sobru ar fi povestite, după opinia „Românului" conservatorii sunt cei cari seamănă amărăciune, ură, calomnie, apeluri la asasinat în contra d-lor Carada, Cariagdi, Mihălescu?

In orice caz ura noastră, dacă este, e foarte teoretică. Roşii au dat toate ministerele conservatoare în judecată, bine înţelegându-se fără nici o cauză. Conservatorii n'au dat pân'acuma nici un cabinet roşu în judecată, nici pentru vină vegheată.

Senatul a dat un vot formal contra convenţiei Strousseberg. D. Brătianu disolvă Senatul, pune în executare

convenţia fără ca ea să fi avut putere de lege, calcă deci în mod făţiş constituţia şi nimeni nu l-a dat în judecată.

Iată ura conservatorilor!

Pentru a justifica faptul dela 11 Fevruarie şi înălţarea ulterioară a generalului Lecca „Românul" aduce exemple şi analogii istorice.

De unde sunt luate acele exemple?

Din Spania.

Frumoasă ţară Spania, dar ca model de onestitate civică şi de conduită militară nu poate fi citată astăzi. Mai târziu după ce se va regenera, după ce va avea iar vreo 40 milioane locuitori ca sub Carol V, am putea sta de vorbă despre ceea ce se întâmplă la ei. „Românul" nu trebue să uite că Spania acum două sute de ani avea armata cea mai puternică, flota cea mai puternică, bogăţii imense, patruzeci milioane locuitori, c'un cuvânt era cea dintâiu putere europeană. Ca să cază la nivelul de astăzi, trebuia în adevăr să se fi întâmplat fapte ca acele ale d-lui Serrano. Decăderea averii publice şi descreşterea e totd'auna rezultatul unei decăderi morale.

INVIEREA

Şi iarăşi bat la poartă cu degetele moi florile primăverii şi unde acum cinci sute de ani turmele lui Bucur ciobanul se pierdeau în orizontul şesului, astăzi mii de grădini contrastează în tânără verdeaţă cu zidurile albe şi acoperemintele strălucite ale caselor şi cu turnurile bisericilor; iar duiosul ritm al clopotelor ne vesteşte vechea şi trista legendă că astăzi încă Hristos e în mor-

mânt, că mâine se va înălţa din giulgiul alb ca floarea de crin, ridicându-şi fruntea sa radioasă la ceruri.

Tristă şi mângâietoare legendă! Iată două mii de ani aproape de când ea au ridicat popoare din întunerec, le-au constituit pe principiul iubirii aproapelui, două mii de ani de când biografia fiului lui Dumnezeu e cartea după care se creşte omenirea. Învăţăturile lui Budha, viaţa lui Socrat şi principiile stoicilor, cărarea spre virtute a chinezului La-o-tse, de şi asemănătoare cu învăţămintele creştinismului, n'au avut atâta influenţă, n'au ridicat atât pe om ca evanghelia, această simplă şi populară biografie a blândului Nazarinean, a cărui inimă a fost străpunsă de cele mai mari dureri morale şi fizice, şi nu pentru el, pentru binele şi mântuirea altora. Şi un stoic ar fi suferit chinurile lui Hristos, dar le-ar fi suferit cu mândrie şi dispreţ de semenii lui; şi Socrat a băut paharul de venin, dar l-a băut cu nepăsarea caracteristică virtuţii civice a anticităţii. Nu nepăsare, nu dispreţ: suferinţa şi amărăciunea întreagă a morţii au pătruns inima mielului simţitor şi în momentele supreme, au încolţit iubirea în inima lui şi şi-au încheiat viaţa pământească cerând dela tatăl-său din ceruri iertarea prigonitorilor. Astfel a se sacrifica pe sine pentru semenii săi, nu din mândrie, nu din sentiment de datorie civică, ci din iubire, a rămas de atunci cea mai înaltă formă a existenţii umane, acel sâmbure de adevăr care dizolvă adânca dizarmonie şi asprimea luptei pentru existenţă ce bântue natura întreagă.

E uşoară credinţa că prin precepte teoretice de morală, prin ştiinţă oarecum, omul se poate face mai bun. Omul trebue să aibă înaintea lui un om ca tip de perfecţiune după care să-şi modeleze caracterul şi faptele.

Precum arta modernă îşi datoreşte renaşterea modelelor antice, astfel creşterea lumii nouă se datoreşte prototipului omului moral, Isus Hristos. După el încearcă creştinul a-şi modela viaţa sa proprie, încearcă combătând instinctele şi pornirile pământeşti din sine. Chiar dacă desvoltarea cunoştinţelor naturale se îndreaptă adeseori sub forma filosofemelor materialiste în contra părţilor dogmatice a scripturii, chiar dacă în clasele mai culte soluţiuni filosofice a problemei existenţei iau loc soluţiunii pe care o dă biblia, caracterele crescute sub influenţa biografiei lui Hristos, şi cari s'au încercat a se modela după al lui, rămân creştine.

Dacă vorbim de această împrejurare e pentru a arăta că nu în cultura excesivă a minţii consistă misiunea şcoalelor — excepţie făcând de cele înalte — ci în creşterea caracterului. De acolo rezultă importanţa biografiei lui Hristos pentru inimele unei omeniri vecinic renăscânde. Pentru a se îmbogăţi, pentru a-şi îmbunătăţi starea materială, pentru a uşura lupta pentru existenţă, dând mii de ajutoare muncii braţului, oamenii au nevoie de mii de cunoştinţe exacte. Pentru a fi buni, pentru a se respecta unii pe alţii şi a-şi veni unul altuia în ajutor, au nevoie de religie.

De aci răsare însă şi marea deosebire între vechiul stat păgân şi statul creştin. Statul ca product al naturii e supus aceloraşi legi mecanice, prezintă acelaş complex de lupte pentru existenţă individuală şi colectivă ca şi natura. Menirea monarhiei creştine e a modera asprimea legilor inerente statului prin apărarea celui slab de exploatarea celui puternic, şi în fine prin compensaţie. Dacă există puternici ei cată să compenseze prin o activitate binefăcătoare puterea ce-o au asupra altora. De

aceia pentru înaintarea în viaţa politică cată să se ceară sau o mare inteligenţă sau un mare caracter, care să compenseze munca societăţii ce-i susţine. Acesta ar fi idealul monarchiei creştine şi ar fi misiunea bisericei de-a răspândi acest sentiment şi'n clasele de sus şi'n cele de jos. Dacă sâmburul vecinicului adevăr semănat în lume de Nazarineanul răstignit, a căutat să se îmbrace în formele frumoase ale bisericii, dacă aceasta a dat o mare nobleţă artelor luându-le în serviciul ei, asupra formelor religioase, asupra datinei frumoase nu trebue uitat fondul, nu trebue uitat că orice bun de care ne bucurăm în lume e în mare fapta altora şi că procesiunea lui trebue răscumpărată printr'un echivalent de muncă. De aceea e de datoria claselor superioare de-a strânge cât de multă cultură pentru a uşura munca celor de jos, pentru a le lumina şi a le conduce spre binele lor moral şi material.

Suferinţele de moarte ale dascălului şi modelului nostru nu ni se cer decât în momente excepţionale, nu se cer decât dela eroi şi dela martiri. Dar întru cât ne permite imperfecţiunea naturii omeneşti, fiecine trebue să caute a compensa prin muncă şi prin sacrificiu bunurile de cari se bucură. Atunci numai Domnul va petrece în mijlocul nostru, precum adeseori cu bucurie au petrecut în mijlocul puternicilor şi religioşilor noştri străbuni.

ERĂ NOUĂ?

A aştepta să culegi altceva dintr'un pământ decât ceea ce a fost semănat în el, ar fi o copilărie. Ni se vorbeşte de o eră nouă, ni se vorbeşte mai cu seamă de o epocă a neatârnării depline ca rezultat al politicei exterioare, de dispariţiunea vechilor deosebiri de clasă, de desrobirea ţăranului ş. a. ca rezultat al politicei din lăuntru şi aceste mari schimbări se susţine că s'ar fi făcut în adevăr, că s'ar fi împlântat oarecum aceste rădăcini în pământul dreptului public român, că trăim într'o lume hotărâtor nouă, într'o eră liberală. Noi aflăm din contră că, ori ce săpătură am face, dăm de aceleaşi rădăcini vechi, care formau corupţiunea în trecut şi că asemenea cuvintelor din dicţionarul nostru modern, multe nume s'au schimbat, esenţa însă a rămas aceeaşi.

Se ştie de ex. că în trecut, deci în veacul al optsprezecelea şi într'o parte a veacului al şaptesprezecelea, arareori înainte, domnia, adică stăpânirea Ţării româneşti se cumpăra prin peşcheşuri plătite Turcilor sau prin augmentarea tributului. Astăzi stăpânirea constituţională nu mai e în chestie, dar cea reală este reprezentată prin ministeriu. Azi nu se mai dau peşcheşuri se va zice; nu mai plătim tribut. Ce puţin cunoscător de esenţa lucrurilor ar fi cel ce ar susţine-o asta? Dar ce era peşcheşul pe lângă răscumpărare, dar ce era tributul pe lângă enorma anuitate plătită pentru concesiunea Stroussberg? Tributul se plăteşte şi azi; el e cu mult mai oneros de cât în trecut, numai se plăteşte unei puteri mult mai mari de cum era Turcul.

Cât despre starea din lăuntru, toată lumea ştie că organizarea actuală a muncii agricole e o formă mult mai oneroasă şi mai vexatoare a clăcii vechi, mai ales în

Moldova dar şi în mare parte a Ţării româneşti, cu toată egalitatea, biciul subprefectului joacă şi azi pe spetele ţăranului ca'n vremea regulamentului.

Astfel, oricare ar fi formele în care se îmbracă viaţa publică şi orice numiri s'ar da acelor forme, substratul lor organic este acelaşi ca şi în trecut. A-l boteza din nou pe un om nu va să zică a-l schimba; a pune numele de regim democratic unei oligarhii vechi, nu va să zică a schimba starea de lucruri. Singura schimbare, nu de esenţă, o aflăm numai în înmulţirea oligarchiilor şi în răutăţirea lor. Deja regulamentul organic a făcut din ciocoii vechilor boieri o pătură nouă de oligarchi, constituţia a făcut din progenitura foarte numeroasă a acestora o pătură oligarchică şi mai mare. Pentru aceşti oameni există statul român. Ei îl stăpânesc şi-l exploatează; despre o ridicare a stării de cultură a poporului, despre îmbunătăţirea existenţii lui morale ori materiale nu e nici vorba. Casa ţăranului e dură astăzi ca acum 500 de ani, plugul lui e acelaşi ca sub Mircea Vodă, pe când plugăria era o ocupaţie secundară şi păstoria cea dintâiu. Iar deosebirile câte sunt, sunt toate în rău. Pe lângă sărăcie se adaogă o degenerare din ce în ce mai simţită a rasei şi mână 'n mână cu aceasta merge creşterea mortalităţii şi scăderea naşterilor.

Revoluţia socială, inaugurată la 1848, s'a petrecut înlăuntru şi în folosul claselor dirigente ale societăţii noastre americane. Nu emanciparea poporului se cerea de către patrioţi, ci egalitatea lui Carada şi Cariagdi cu boierii mari ai ţării; nu condiţia de înaintare a poporului a voit cineva, ci dreptul cenuşerului de visterie de-a ajunge ministru. La o organizare sănătoasă a naţiei n'a gândit nimenea şi când vedem cu ce elemente avem afface, putem zice că nici nu se va gândi nimenea.

PENTRUCE S'A RETRAS D. BRĂTIANU?

PENTRU CE S'A RETRAS D. BRĂTIANU?

I

Pentru ce s'a retras d. Brătianu de la putere?

Iată întrebarea pe care şi-o face toată lumea şi la care ar trebui să se dea un răspuns lămurit.

Partidul liberal, de când e la putere, ne-a dedat în adevăr cu spectacolul unor miniştri care es la lumină şi intră iarăşi în umbră fără ca nimeni să ştie pentru ce au venit nici pentru ce s'au dus.

Acest sistem, natural sub guvernele despotice, în care ministerul nu are să dea seama de purtarea lui decât suveranului, este absurd într'o ţară liberă în care guvernul este adus la putere şi răsturnat de opinia publică şi în care prin urmare cetăţenii trebue să ştie limpede pentru ce se face, ca să poată judeca pe fiecare om politic.

Ori cât de absurd este acest sistem, el s'a urmat fără curmare de la căderea guvernului conservator în ciuda bunului simţ şi a cerinţelor constituţionale şi fiindcă, cum zice poetul, răul se face lege, lumea se deprinsese de-a vedea pe nişte oameni, porecliţi miniştri intrând în cabinet şi ieşind, palide arătări fără acţiune şi fără voinţă.

Dar în sfârşit toţi aceştia nu aveau nici o însemnătate, erau pioane cu care juca d-l Brătianu singur; jucătorul

însuşi, acela ce le da mişcare şi voinţa rămânea acelaşi ca să răspunză de toate.

Iacă acum că se duce acum însuşi d. Brătianu!

Nici acum nu vom afla pentru ce?

Se schimbă însuşi capul cabinetului, persoana care reprezintă guvernul şi partidul întreg şi lumea şi opinia publică, la care se tot face apel, nu va şti lămurit care este cauza acestei schimbări?

„Românul" a simţit că este aici o cestiune de demnitate pentru partidul liberal în genere şi pentru d. Brătianu în parte, a simţit că el mai ales, organul liberal, e dator să răspunză la această întrebare.

Şi de aceia numărul din ajunul Paştilor începe cu întrebarea cu care începem şi noi: Pentru ce s'a retras d. Brătianu?

In loc însă de-a răspunde în trei cuvinte la această întrebare, în loc de-a spune lămurit ţării într'un mod onest şi leal, adevărata cauză care l-a silit pe d. Brătianu a se retrage, d. C. A. Rosetti — bănuim că d-sa a scris — aşterne un articol lung de patru coloane, plin de contradicţiuni în care grămădeşte vorbe peste vorbe, fraze peste fraze, laudă pe d. Brătianu, laudă partidul liberal, atacă opoziţia şi arată ca cauză a retragerii d-lui I. Brătianu toate cauzele pentru care un ministru se poate retrage dela putere şi altele la cari nimeni nu s'a putut gândi vreodată.

Rugăm pe cititorii noştri să citească acel articol: vor vedea un om care caută să ascunză adevărul şi înşiră verzi şi uscate numai ca să întunece cestiunea ce pretinde a lumina.

Şi mai întâiu declară că nu ştie nici el nimica!

Se poate aceasta?

D-nii Rosetti şi Brătianu de aproape 40 de ani lucrează împreună; au format, precum se zice, un singur suflet în două trupuri până într'atâta încât cel mai mare publicist al nostru, răp. Cesar Boliac, i-a numit pe amândoi cu un singur nume, d. Rosetti-Brătianu.

Cum să nu ştie d. Rosetti pentru ce s'a retras d. Brătianu?

Din două lucruri unul:

Ori dd. Rosetti şi Brătianu stau în aceiaşi armonie în care au stat toată viaţa, şi atunci „Românul" nu spune adevărul când spune că nu ştie;

Sau în adevăr nu ştie şi atunci se vede că s'a rupt vechia legătură dintre d-lor, s'au despărţit!

S'a auzit în adevăr în public de mai multe ori că d. Brătianu ar fi impacient de a scăpa de jugul greu pe care d. Rosetti i-l impune prin numeroşii partizani ce are în Cameră şi care constituesc partea stricată a partidului liberal.

Şi nu odată d. Brătianu însuşi s'a plâns cu amărăciune, în adunările particulare ale partidului, de cât este silit să facă şi să sufere contra conştiinţei sale.

Şi-a şi manifestat voinţa sa de a scăpa de mulţi cari-l sugrumă şi-l dezonorează.

Să fie aceasta cauza pentru care s'a retras d. Brătianu şi cauza pentru care ziarul „Românul" nu ştie de ce s'a retras?

Noi nu putem crede una ca acesta până nu ni s'ar declara lucrul de cei interesaţi.

„Românul" însă departe de a declara ceva aşa ne spune cu totul altceva.

După ce declară că nu ştie nimic apoi ne îndeamnă să cugetăm singuri şi vom ghici.

Şi vrând să dea exemplu cum se cugetă, înoadă o mulţime de fapte fără logică a căror consecinţe sunt:

Ba că d. I. Brătianu este ostenit...

Ba că este desgustat.

Ba că e amărât de imoralităţi, şi afară din guvern, va avea mai multă putere pentru a le învinge;

Ba că va fi fost o presiune din afară.

In ceea ce priveşte această din urmă cauză „Românul" după ce o aminteşte, o respinge ca neadevărată.

Şi adevărul este că străinii ar fi prea exigenţi dacă n'ar fi mulţumiţi de d. Brătianu!

Nu le-a dat oare tot ce-au cerut?

Nu a dat Rusiei Basarabia; Germaniei, răscumpărarea drumurilor de fer; Austriei Arab-tabia; tuturor, împământenirea Evreilor?

Nu, nu! Străinii nu pot să nu iubească pe d. Brătianu căci nici odată nu vor găsi în această ţară un guvern aşa de slugarnic, aşa de gata a le îndeplini toate dorinţele!

Dar d. Brătianu este obosit ne zice „Românul" şi are nevoie de repaos!

E lesne de înţeles că asemeni raţionamente nu pot decât să rătăcească inteligenţa şi să ascunză adevărul.

Această afirmare ne aduce aminte vorba unui episcop care întreba supărat pe egumenul unei mânăstiri dece nu s'a tras clopotele când a intrat în mânăstire.

„Pentru douăsprezece cuvinte, Prea Sfinţite, răspunse egumenul dregându-şi glasul ca să le înşire: „mai întâiu n'avem clopote..."

„Destul, întrerupse episcopul, nu mai spune pe celelalte". Aşa vom zice şi noi „Românului"!

Dacă în adevăr d. Brătianu este obosit şi are nevoie

de repaus, la ce nevoie de atâtea raţionamente trase de păr? Aceasta este destul pentru a explica retragerea sa!

Dar se vede că nu e aceasta cauza retragerii, de oarece „Românul" caută alte cauze.

Să fie oare d. Brătianu desgustat?

Desgustat, de ce?

Ca d. Catargiu, chemat la guvern în momentul în care M. Sa se hotărăşte să abdice, în care finanţele noastre erau înecate de o datorie flotantă colosală, creată de partidul liberal şi de o anuitate de 20 milioane pentru care nu exista nici o resursă, în care viitorul era ameninţat prin falimentul lui Stroussberg, ca d. Catargiu, care a venit a aşeza dinastia şi constituţiunea, a regula afacerea Stroussberg, a plăti datoriile şi a regula finanţele, să fi fost desgustat văzând ingratitudinea în toate părţile şi să lase să-i cază din mână frânele guvernului, aceasta se înţelege.

Ca d. General Florescu, organizatorul şi părintele armatei române, chemat la guvern ca să împace urele pe nedrept aţâţate, să se fi desgustat văzându-se lipsit de concursul acelora de la cari avea mai mult drept de a-l cere, se înţelege iarăşi.

Dar d. Brătianu, care, graţie atitudinei patriotice a partidului conservator a putut să străbată atâtea împrejurări grele fără pericol pentru ţară, d. Brătianu să fie desgustat!

Încă odată, de ce?

Ni se spune încă că d-l Brătianu e amărât de imoralitate şi crede că, afară din guvern va avea mai multă putere a o sdrobi.

Dar de a cui imoralitate s'a scârbit d. Brătianu?

De a opoziţiunii?

Nu, fără îndoială; căci opoziţiunea este aşa de mică, graţie influenţii morale din alegeri, în cât nu poate să-i facă nici un rău.

Dacă în adevăr d. Brătianu este amărât de imoralitate, fără indoială de imoralitatea alor săi este amărât, şi dacă imoralitatea l-a silit să iasă din guvern, imoralitatea partidului liberal l-a scos din guvern!

Iacă singura din toate cauzele de retragere pre cari le înşiră „Românul" care poate fi în adevăr o cauză a retragerii d-lui I. C. Brătianu. Este adevărat că imoralitatea este mare în acel partid şi singura noastră mirare este că nu s'a scârbit mai de mult de imoralitatea partidului său.

De mult am spus că aşa numitul partid liberal nu este în cea mai mare parte de cât o adunătură de toţi oamenii cari-şi fac din politică o meserie şi un mijloc de câştig; de mult am probat că mai toţi oamenii imorali pun masca liberalismului, numai ca să-şi ascunză micşorimea lor şi să exploateze ţara din nenorocire prea credulă.

Unul a fost vătaf de ţigani, în vremea lui, acum nu-l mai bagă nimeni în seamă; se face deci liberal şi ajunge om important în ţară.

Altul şi-a mâncat în desfrânări averea lăsată de părinţi, a doua zi este liberal şi cheltueşte mai mult de cât cheltuia pre când avea stare!

Eacă un tânăr care a trecut prin şcoale fără a învăţa nimic; dorinţa lui de a ajunge este tot atât de mare pre cât mijloacele lui intelectuale sunt mici. Poţi să fii sigur că îndată se va face liberal şi va ajunge la cele mai înalte poziţii.

Altul vine de peste graniţă sărac şi setos de a se

îmbogăţi, este venetic: se face iute liberal şi în câţiva ani este om cu stare.

Aşa se recrutează partidul liberal. Este vre unul în acel partid care, pre lângă integritatea caracterului să aibe iubire de ţară?

Eacă un spectacol în adevăr desgustător şi care poate umplea de amărăciune o inimă onestă!

Înţelegem ca d. I. C. Brătianu să se fi retras din această cauză.

Înţelegem ca acest om să-şi fi zis într'o zi: „Gloria militară, independenţa, regatul sunt vorbe şi fum; realitatea, trista realitate este că am dat ţara pradă la o haită de lupi!"

Şi, dacă aceasta este cauza retragerii d-lui Brătianu-l felicităm că s'a hotărât în fine să nu mai acopere cu autoritatea sa atâtea turpitudini ce se fac în numele liberalismului.

Eacă găsirăm după revelaţiunile „Românului" una din cauzele retragerii d-lui Brătianu. — Să cugetăm încă şi conduşi de aceleaşi revelaţiuni să vedem dacă mai este şi alta.

II

„Cugetaţi" ne zice ziarul „Românul" şi veţi afla adevărata cauză a retragerii d-lui I. Brătianu".

Şi, în numărul de Vineri, urmând acest consiliu şi conducându-se de destăinuirile acestui ziar am găsit că una din cauzele pentru cari d. Brătianu s'a retras este imoralitatea partidului liberal; căuta în zadar în acest

partid oameni politici şi nu găsea de cât oameni de afaceri.

Şi această concluziune la care am ajuns noi, este confirmată de d. Brătianu însuşi!

Chiar eri „Binele public" reproduce cel din urmă discurs ce ar fi pronunţat d. Brătianu în sala Herdan. După rezumatul dat de acest ziar, d. Brătianu ar fi zis:

„Am transijat cu conştiinţa mea pentru că aveam în vedere un scop mare, independinţa ţării!"

Rău a făcut d. Brătianu de a transijat cu conştiinţa sa; rău a crezut că numai cu oamenii corupţi se poate face independenţa. Dacă ar fi avut mai multă încredere în ţara sa, dacă n'ar fi fost orbit de spiritul de partid, ar fi văzut lesne că independenţa se poate face mai temeinică cu oameni oneşti şi cu adevăraţi oameni politici. Şi dacă d-sa nu putea să o facă decât cu ajutorul imoralităţii, trebuia să aibă patriotismul de-a lăsa altora această glorie!

Dar oricum ar fi, rămâne dovedit că astăzi cel puţin, nu mai există nici un pretext pentru ca ţara să mai sufere dominaţiunea acestui partid care, prin imoralitatea sa, a gonit din minister chiar pe capul său, pe îndelung-răbdătorul d. Brătianu!

Iacă ce mărturiseşte d. Brătianu în cuvântarea sa cea din urmă şi oare cum în testamentul ministerului din 1876!

Dar din această cuvântare mai răsare încă o idee:

„Lupta contra privilegiilor s'a terminat, zice d. Brătianu; trecuie acum să organizăm ţara şi, pentru aceasta, trebue să facem apel la oamenii cei mai oneşti şi mai capabili din toate partidele".

Şi aci vom răspunde d-lui Brătianu că a recunoscut prea târziu un adevăr care este de mult ştiut de toţi.

Lupta contra privilegiurilor în adevăr s'a terminat de mult în această ţară: ia s'a terminat din ziua în care divanurile ad-hoc al Moldovii şi al Ţării Româneşti, compus în mare majoritate de privilegiaţi, au proclamat egalitatea politică; din ziua în care privilegiaţii din Moldova mai întâiu, Catargiu, Cuza, Mavrogheni, Manolachi-Costachi s'au lepădat de privilegii pentru binele ţării!

Şi, dacă de atunci se mai vorbeşte de privilegii, aceasta n'a fost şi nu este decât o armă de partid, puţin leală; un mijloc de a înşela buna credinţă a mulţimii, mijloc care cu cât e mai absurd cu atât are mai multă trecere.

De atunci însă singurul privilegiu care a rămas în picioare este acela al capacităţii şi integrităţii.

Şi contra acestui privilegiu, să fie bine ştiut, îndreptează partidul liberal toate atacurile sale.

Este o adevărată mângâere pentru noi, cari, cu multe sacrificii, susţinem această luptă contra calomniei şi invidiei unora, contra orbirii altora, contra indiferenţei celor mai mulţi, să vedem că, în sfârşit, d. Brătianu însuşi deschide ochii şi vede că lupta în contra celor oneşti cari singuri sunt capabili să dea o organizare serioasă ţării.

Iacă fără îndoială cea de-a doua cauză şi, desigur, cea mai însemnată a retragerii d-lui Brătianu.

Onorat cu încrederea ţării, onorat de încrederea M. S. Regelui, atotputernic, este cu neputinţă ca acest om să nu se fi întrebat într'o zi la ce capăt va ajunge pe drumul pe care a apucat, este cu neputinţă să nu fi aruncat cu desgust imnurile ce-i cântau oamenii de afa-

ceri din strada Doamnei, şi să nu se fi întrebat ce face el pentru consolidarea societăţii româneşti, o biată insulă roasă de valurile străinismului.

Şi atunci, dacă în adevăr este în sufletul lui o scânteie de iubire pentru această ţară, a trebuit de o parte să vază cum elementul românesc sărăceşte şi dispare!

Şi de altă parte a trebuit să zărească abisul de imoralitate în care partidul liberal precipita societatea noastră; cum caracterele se corup pe zi ce merge, cum vorba sforăitoare şi fraza goală ia locul ideilor salvatoare de care este însetată ţara, cum oameni politici se recrutează din ce în ce mai mult din cafenele, iar nu din cabinete de studie, şi să se convingă în sfârşit că aceste nenorociri sunt consecinţe fatale ale ideilor cosmopolite şi ale partidului liberal.

Şi atunci, căutând o îndreptare la atâtea rele, şi uitându-se împrejurul său, a văzut alături pe oamenii corupţi contra cărora ar fi trebuit să lupte, şi în faţă pe bărbaţii oneşti cu cari ar putea lupta!

De bună seamă, fiind învestit atâta timp cu o putere fără control a trebuit să simţă o răspundere fără margini şi cunoscând din ce în ce mai bine şi oamenii şi lucrurile, să se convingă că în adevăr liberalizmul partidului său nu este decât demagogia cosmopolită a Franţei care omoară societatea pe care o infectează.

Pentru că din punctul de vedere politic, aceste idei au de efect de-a face să triumfe în general cel incapabil contra celui capabil, cel corupt contra celui onest, cel ce caută a-şi face trebile contra celui ce vrea binele ţării, precum deunăzi d. Epureanu contra d-lui Lahovari.

Ei, din punctul de vedere economic, aceste idei, de cele mai multe ori, ridică pe cel înşelător deasupra celui

onest, pe cel fără suflet şi fără ruşine deasupra celui blând şi cu frica lui Dumnezeu; şi în totdeauna pe străin contra Românului.

D-l Ion Brătianu a pronunţat mai deunăzi în Cameră un lung şi frumos discurs în care arăta ce-a făcut el pentru ţară şi, în punctul culminant al acestui discurs, zicea cu mândrie; „Am găsit un popor de sclavi ai boierilor privilegiaţi şi am făcut dintr'însul un popor de oameni liberi şi de eroi!"

Adevărul este că a scos pe ţărani de sub ocrotirea, de sub autoritatea părintească a proprietarilor de moşii şi i-a predat fără apărare în prada celor mai abili dintre dânşii ,în Ţara românească, şi în prada evreilor, în Moldova.

Şi a scos pe meseriaşi şi pe comercianţi de sub protecţiunea celor avuţi şi i-a predat fără apărare concurenţii fără frâu şi fără cruţare ce li se face de străini!

Pentru că nu a lăsat unora şi altora timpul de-a deveni oameni liberi prin învăţătură şi prin muncă!

Iacă răspunsul ce a trebuit să-şi dea d. Brătianu când s'a întrebat ce-a făcut pentru această ţară, nu în mediul corupt şi sgomotos al majorităţii sale, ci în tăcerea senină a conştiinţei sale şi faţă în faţă cu Dumnezeu!

Şi atunci a simţit că organizarea care s'a dat ţării este greşită.

Şi, în lungile convorbiri pe care a trebuit să le aibă cu d. Carp, pe care de trei ori l-a chemat la minister după cum a declarat-o de curând în Cameră, s'a convins că, dacă mai este o scăpare pentru această ţară şi pentru viitorul neamului românesc, această scăpare este în organizarea ţării după ideile partidului conservator.

Şi numai aşa a putut să strige: lupta contra privile-

giaţilor s'a terminat! ţara are nevoie de organizare! Trebue să chemăm oameni din toate partidele pentru că în partidul liberal sunt oameni conrupţi!

Este cu neputinţă să spuie cineva mai lămurit că ideile partidului său sunt pierzătoare şi că numai partidul conservator are idei sănătoase şi oameni capabili de-a da ţării organizarea de care are trebuinţă!

Aceste fiind cauzele retragerii d-lui I. Brătianu, înţelegem bine încurcătura ziarului „Românul" care simte trebuinţa să învăluie cu laude neauzite majoritatea isbită de moarte de d. Brătianu, cum să acopere cu flori un cadavru.

Înţelegem bine ameţeala în care se găsesc susţinătorii corupţiunii şi ai imoralităţii cari declarau în ajunul Paştilor că pricepe retragerea d. Brătianu, dar n'o aprobă şi a doua zi de Paşti celebrează această retragere ca un act mare şi patriotic.

Dar, în faţa declaraţiunilor d-lui Brătianu, nimeni nu mai poate înţelege nici îşi poate explica ce caută în capul guvernului d. D. Brătianu.

Cum? D. I. Brătianu declară că partidul său este corupt, că ideile lui nu mai poate merge înainte, că ţara are nevoie de o organizare conservatoare şi întăreşte aceste declaraţiuni cu retragerea din minister, şi acestei majorităţi astfel înfierate de două ori ca incapabilă şi imorală, acestei majorităţi i se dă dreptul de a impune guvernul şi de a merge mai departe!

Şi se găseşte un om, destul de lipsit de demnitate, ca să primească puterea din mâini aşa de întinate!

Ce?

Va fi permis ca o majoritate de exploatatori să nu-

mească guvernul şi ca guvernul să aducă o majoritate de exploatatori?

Va fi permis unei majorităţi să domine ţara prin conrupţiune şi prin corupţiune să se perpetueze la putere?

Şi nu este nimeni în drept să puie capăt unui cerc viţios care sugrumă o ţară întreagă?

Este timpul, cel puţin acum în urma retragerii astfel motivate a d-lui I. Brătianu, ca M. S. Regele să-şi aducă aminte de prerogativele Sale constituţionale şi să uzeze de dânsele în interesul moralităţii publice, în interesul conservării statului şi al tronului M. Sale!

III

Abstracţie făcând dela alte cauze ce vor fi fost de natură a provoca retragerea d-lui Ion Brătianu, vom persista asupra acelei uneia, pe care am stabilit-o în numerele din urmă după chiar mărturisirea d-lui Brătianu şi după acea a „Românului": „imoralitatea majorităţii", pe care d-sa crede a o putea combate mai bine, pe banca de deputat fiind.

Atâta timp ni s'a zis, că opoziţia calomniază; că impută mucenicilor de diferite categorii din amândouă adunările fapte pe cari ei nu le-au îndeplinit niciodată; că foile opoziţiei scornesc neadevăruri în seama onor. patrioţi. In sfârşit vine ziua în care d. Brătianu însuşi declară în faţa lumei: „Foile opoziţiei au dreptate, majoritatea partidului roşu e atât de coruptă în cât nu mai pot guverna cu ea; ea e înecată în afaceri scabroase pe

cari sunt silit să le îngăduesc ca ministru pentru a fi sigur de voturile ei pe cari ni le-a refuzat în momentele cele mai grave chiar. Sunt desgustat de această situaţie falsă, nu mai pot guverna cu un partid, ale cărui voturi trebue să le cumpăr prin concesii ce dezonorează guvernul; mă retrag pe banca de deputat, de unde voiu putea combate mai cu energie şi mai cu succes relele aplecări ale oamenilor, al căror concurs am fost silit a-l cumpăra în vederea unor interese generale de o gravitate mai mare".

D. Brătianu a avut nevoie de nulităţi cari să se poarte după comandă. Aceste nulităţi fără trecut, fără tradiţii, unele chiar fără patrie ori naţionalitate hotărâtă, au părut la început a primi rolul ingrat de-a ridica mâna la orice va zice guvernul.

Cată să ştie cineva cum au fost recrutate aceste nulităţi de prin ungherele indecenţei publice. Ici vedem pe unul care, după ce şi-a bătut avearea la tălpi, a ajuns să scrie cuplete pentru păsările călătoare ale cafenelelor şi a vinde bilete pentru ele în oraşe de provincie; un altul, cântăreţ de biserică, îşi udase glasul său frumos cu atâta socratică statornicie, încât începuse să sune a clopot dogit spre marea scandalizare a enoriei, a trebuit deci să-şi schimbe cariera; un al treilea îşi făcuse din jocul de cărţi o profesie, în fine îmbrăţişaseră profesiuni care se feresc şi mai mult de lumina publicităţii. Americani desăvârşiţi, oameni trecuţi şi prin ciur şi prin sită, personalităţi imposibile în orice partid politic cari pierduseră orice speranţă şi orice credinţă, se grupară împrejurul stindardului roşu şi d. Brătianu îi reabilită, le dete ţara pe mână. Trebue să asiste cineva la o şedinţă a camerei, să simţă tonul de ironie şi de dispreţ cu care

d. C. A. Rosetti struneşte menajeria pentru a înţelege de ce soiu sunt legăturile între partid şi şefi. Dar dacă nulităţile primiră la început a juca rolul de votatori pentru o modestă diurnă care reprezintă o îmbunătăţire a sorţii lor, curând exigenţele lor deveniră mult mai mari. Oamenii începură a se muta de prin mahalale la centru, a se însura, a se întemeia pe umerii ţării. Adunătura de ieri se aristocratiză, contractă repede deprinderi de jeunesse dorée a Parisului şi viaţa maimuţată după Occident e scumpă în Bucureşti. Se născu deci foarte curând un raport juridic nou între d. Brătianu şi partizanii săi. Do ut des zicea fiecare; dau votul dacă îmi dai cutare lucru. Acest cutare lucru e foarte deosebit. Unii cerea câte trei-patru funcţii pe lângă postul de deputat, alţii întreprinderi, alţii moşii de ale statului cu supoziţia păsuelii, până ce în fine guvernul central scăpă cu totul frânele din mână, în cât azi toate numirile în funcţiuni se fac, nu după titlu ori merit, ci după cum ordonă deputaţii, cari la rândul lor atârnă de comitete de politiciani de profesie, formate în fiece centru de judeţ. Aceste comitete îşi împart toate în familie. Ele creiază din banii judeţelor burse pentru copiii patrioţilor, trimişi în străinătate să numere pietrele de pe bulevarde, ele decid a se face drumuri judeţene pe unde patrioţii au câte un petec de moşie, încât toată munca publică, fie sub formă de contribuţie, fie sub cea de prestaţiune, se scurge direct ori indirect în buzunarul unui patriot. Partidul roşu a devenit o companie de exploatare, care se'nţelege că nu suferă ca altcineva să se mai bage în ea. Chiar dacă cineva ar da concursul politic guvernului, el nu devine prin asta părtaş la foloasele materiale ale companiei. Şi ministrul — vorbim aci de cel

mai onest ministru, care el însuşi nu primeşte o parte a câştigurilor — ministrul stă cu condeiul în mână, condamnat a iscăli cu de-a sila toate turpitudinile acestea şi a le acoperi cu responsabilitatea lui.

Va să zică aceste elemente i-au făcut d-lui Brătianu guvernarea imposibilă, ele l-au amărât, l-au desgustat, l-au făcut să se retragă, pentru a le supraveghea?

Dar oare acesta e mijlocul cel mai energic spre a le neutraliza acţiunea? Supraveghiarea d-lui Brătianu e oare o garanţie în deajuns că ele vor deveni altfel de cum sunt? Permită-ni-se a ne îndoi, mai cu seamă pentrucă vedem că în această luptă cel învins a ieşit J. Brătianu. Dacă retragerea d-lui Brătianu ar fi însemnat o victorie, am fi văzut venind în locu-i elemente favorabile acelor vederi politice pe cari d-sa le-a contractat în timpul din urmă, când, după expresia „Românului", s'a îndoit un moment asupra talismanului de mântuire a ideilor liberale. Noi vedem însă tocmai contrariul; vedem accentuându-se politica de partid a majorităţii faţă cu modestele d-sale încercări de politică de stat, că compania de care d-sa s'a lepădat cu amărăciune e departe de-a voi să-i îngădue rolul de cancelar. „Sau cu noi sau cu nimeni altul", iată deviza companiei. Geaba „Românul" vine cu fraze bisericoase à la Cromwell să'ntunece adevărul situaţiei. S'a stricat tovărăşia; partidul roşu a primit o gravă lovitură din partea şefului ei, care a discreditat-o, arătând cât de scump a trebuit să-i plătească companiei voturile trebuitoare politicei sale. Ţara pusă în posibilitatea de-a judeca, le va da a doua lovitură, după care sperăm că tovărăşia Mihălescu Carada nu va mai fi cu putinţă în România.

MAJORITATEA ROŞIE

Ceea ce li se pare curios patrioţilor e ca adunarea să fie dizolvată după atâtea fapte meritorii pe cari le-a comis. Iată ceea ce foaia oficioasă nu înţelege de loc. Auzi dizolvată? O cameră ai cărei membri s'au îmbogăţit cu ocazia răscumpărării, o cameră în care există tainice birouri de împământenire, unde cu bani peşin fiece israelit de treabă poate câştiga onoarea şi avantajele cetăţeniei române, fără a fi îndeplinit condiţiile înscrise în constituţie? Auzi dizolvată, o cameră care, fără rezistenţa opoziţiei întrunite, era să împământenească propunerea Costinescu cu toate urmările şi categoriile ei? Se poate ca ţara să uite atâta merit, să uite că patrioţii o iubesc atât, încât fiecare din ei ia câte trei, patru, ba zece funcţii chiar pe umerile lor de Ercul, şi aceasta... purtând şi greutatea lefurilor, pe lângă acea a funcţiilor? Se poate să uite ţara cum patrioţii şi-au creat retribuţiuni de câte 24, 30, 40 de mii de franci, ba la tutunuri, ba la drumuri de fier, ba la bancă şi să voiască dizolvarea unui parlament, nu! unei grădini de parlament, grădină model, zoologică, unde toate apetiturile organice sunt reprezentate, începând cu nestinsa sete de profir a republicanilor dela Ploeşti şi încheind cu virtutea jocului de bursă pentru titluri 6 la sută?

Ce bine bună-oară s'a purtat Camera actuală în cestiunea Evreilor?

Trebue s'o credem; „Românul" o zice:

Absurditatea că majoritatea ar fi voit împământenirea în masă sau chiar pe categorii este vădită; dacă ea ar fi voit în adevăr aceasta, *ar fi făcut-o de oarece era majoritate.*

Auzi D-ta? Va să zică era majoritate şi putea face orice poftea. Da în adevăr era majoritate de revizuire, nu 2/3. Aci e aci, onorabililor. Dacă roşii ar fi avut două treimi în adunări, nu categoriile, întreg paragraful tratatului dela Berlin trecea în constituţie. D-nii redactori ai „Românului" cată să-şi aducă aminte că d. Lascar Catargiu a spus în Senat verde: „Ţara nu vrea să dea nimic, formulaţi propunerea d-v". Era o tocmeală lungă între ţara care nu voia să dea nimic şi între majoritatea roşie (simplă, nu de două treimi) care voia să dea totul. Nu propunerea majorităţii, cunoscută sub numele de categoriile-Costinescu au fost admisă de adunări, ci pentru a se avea unanimitate, s'au stors dela opoziţie minimul posibil, împământenirea personală pe baza unor condiţii înscrise în constituţie. Numai minimul posibil, formulat de deputaţi opoziţionali din Iaşi, au putut întruni majoritatea necesară. Cu simpla majoritate roşie, Camera era constituţional incapabilă de-a da vr'o hotărâre; ar fi trebuit deci dizolvată din nou. O asemenea disoluţiune a adunării de revizuire ar fi însemnat căderea roşiilor dela guvern. Iată ceea ce trebue să cugete onor. redactori ai „Românului", dumnealor cari au propus categoriile. Astfel opoziţia singură au fost la înălţimea ei; ea a renunţat de-a face din cestiune o cestiune ministerială; ea a susţinut guvernul spre a dovedi că faţă chiar cu guvernul cel mai dispus de-a face serviciile străinătăţii, ţara tot are mijlocul de-a nu acorda nimic, că n'a ajuns ca acela care de frică se sinucide. Crémieux să fi fost prim ministru, pe Crémieux l-am fi mănţinut pentru a-i fi dovedit lui şi stăpânilor lui că nu poate face nimic.

In orice caz opoziţia n'a câştigat nimic din toată afacerea. Dar oare tot astfel stă cu roşii? La moment s'au

înţeles cu străinii pentru a pune preţ pe recunoaşterea votului ţării, la moment a venit la ordinea zilei rescumpărarea din care au câştigat acţionarii străini şi patrioţii, improvizaţi acţionari peste noapte. Să citãm oare averile făcute peste noapte de foştii miniştri, de deputaţi, de gazetari roşii? Şi cum numea „Românul" cestiunea rescumpărării? Cea mai populară cestiune din România, şi îndrăsnea a o spune aceasta în acelaşi moment în care d. Brătianu declara în Senat că răscumpărarea era impusă de din afară, tot astfel precum Stroussberg fusese odinioară impus dela Berlin şi Viena.

Ce patriotism şi ce înţelepciune, ce sacrificiu a fost la mijloc? Aţi ştiut că dacă veţi rezolva cestiunea israelită în modul cel mai favorabil cu putinţă pentru străinătate, veţi rămânea la putere şi veţi avea foloasele răscumpărării.

Aşa s'a şi întâmplat. Aţi stors dela ţară cât aţi putut stoarce pentru Evrei şi aţi deschis apoi triumfători era rescumpărării, încurcată până azi. Pe de o parte deci aţi fost siliţi a nu da decât minimum posibil pentru a nu fi trimişi acasă pentru incapacitate constituţională de a rezolva cestiunea israelită; pe de alta, odată rezolvată, v'aţi cumpărat rămânerea la putere pentru câţiva ani prin cestiunea căilor ferate? De ce vă zicem oare noii fanarioţi? Pentru că cumpăraţi puterea prin tribut mascat, plătit când uneia când alteia dintre puterile străine.

ADEVĂRATA ARISTOCRAŢIE

A discuta cu ignoranţa şi cu reaua credinţă e o foarte spinoasă misiune.

In unul din numerele trecute am emis o teorie, naturalistă oarecum, asupra esenţei unora din aşa numitele acte mari ale patrioţilor. Am arătat de ex. că revoluţia socială la noi a pornit de sus şi n'a însemnat decât o înmulţire a oligarchilor vechi, de rasă, prin elemente de o extremă incertitudine de origine, provenienţă şi merit.

„Românul" polemizează cu noi apropos de aceasta.

Aristocraţia adevărată, după a noastră părere, are un mare şi esenţial rol în viaţa unui popor. Dar pentru a fi adevărată îi trebue anume condiţii de existenţă, şi mai cu seamă trei, fără de cari ea cată a fi privită ca uzurpaţiune. Se cere să fie istorică, puţin numeroasă, în posesiune de mari bunuri imobiliare.

Sub „istorică" înţelegem că trebue să fi răsărit din dreptul public propriu al unui popor şi câştigată prin merite pentru el. E preferabil ca aceste merite să se datorească caracterului mai mult decât inteligenţii. Căci un caracter drept, viteaz şi generos se moşteneşte şi e o mare calitate politică, pe când inteligenţa se poate recruta din tot ce produce mai bun o generaţie, ea e aliată naturală a acestor caractere, dar din nefericire nu se moşteneşte cu atâta siguranţă. Apoi aristocraţia trebue să fie puţin numeroasă pentru ca alături de ea să aibă loc meritele personale din orice generaţie; în fine trebue să fie în posesiune de mari bunuri imobiliare, pentru că asemenea bunuri nu sunt supuse pericolului pierderii, îl fac pe om neatârnat de jocul banului şi-l pun în legătură cu brazda şi cu populaţia istorică a ţării.

Daia croitoria şi ceasornicăria sunt meşteşuguri ce corespund cu anume bresle de oameni, şi politica generală a unui stat, modul de a asigura tuturor cetăţenilor măsura cea mai mare de bună stare şi de linişte, e un meşteşug, care corespunde c'o breaslă. De aci vom vedea că statele c'o oligarchie avută şi puţin numeroasă au avut un traiu lung şi strălucit pe pământ. O mână de patriciani au făcut din Roma o împărăţie universală, şi tot o mână de patriciani au condus soarta rasei engleze, care'n două sute de ani au ajuns a fi cea mai răspândită, mai puternică şi mai avută din rasele europene.

Cumcă tot ce e organic e menit morţii, e sigur; deci şi statele şi formaţiunile etnice. Cestiunea e în ce condiţii un stat trăeşte mult şi în ce condiţii boleşte şi cade repede. De câte ori vom deschide istoria vom vedea însă că statele scad şi mor sau prin demagogie, sau prin despotism, şi că existenţa normală şi regulată, asigurarea celei mai mari libertăţi de desvoltare, e oligarchia celor drepţi prin caracter, sprijiniţi de cei înzestraţi cu minte.

Nici când, dar absolut nici când n'a existat rivalitate între aristocraţia de naştere şi aristocraţia intelectuală; dar amândouă acestea au aflat adesea un duşman în aristocraţia averii mobiliare, a banului. Posesiunea acestuia se datoreşte unei mişcări universale, cosmopolite a bunurilor; întâmplarea şi adeseori calităţi rele favorizează câştigarea lui; oamenii pe care-i ridică n'au nevoie de nici una din laturile cari dau mărimi fiinţei omeneşti, nici de caracter, nici de inteligenţă.

La Români în deosebi observăm cea mai mare putere politică şi relativ cea mai mare avere în timpii oligarchiei, în timpul dinaştilor munteni şi moldoveni. Indată

ce ridicarea pe scara socială nu se mai datoreşte caracterului, ci altor aptitudini, statele încep să dea îndărăt, până ce în fine cad cu totul sub domnia turcească, reprezentată prin fanarioţi. In timpul de cădere vedem domnia cumpărându-se cu bani, cu tribut şi peşcheş, şi tot în timp de cădere, conchidem, partidul roşu cumpără puterea dela străini prin concesia Stroussberg, tot în timp de cădere se cumpără stăpânirea politică în ţară, dându-se 60 la sută pe hârtii ce nu făceau decât 20 la sută.

„Românul" zice:

Aşa dar pentru aceşti pretinşi boieri a mă răscumpăra din *robie* (Strousberg) este mai rău decât a plăti mereu ca *rob?*

E robie Stroussberg? Asta voiam s'o ştim şi noi din gura „Românului". Actul de robie a fost convenit de d. Brătianu cu călcarea constituţiei, fără votul corpurilor legiuitoare şi pus în lucrare în contra unui vot formal al Senatului.

„Românul" înciudat de adevărurile aspre ce le spunem partidului său, are naivitatea de a da dreptei conservatoare pe ilustrul Crawley ca revers al ilustrului Stroussberg. Foaia oficioasă binevoeşte a uita că atât guvernul cât şi dreapta Camerei au fost contra lui Crawley şi că concesia se datoreşte unor elemente, cari au stat mai târziu alături în guvern cu d. Brătianu sub nume de centralişti sau de liberali. Nu învinovăţim aci pe cei amăgiţi, între cari sunt mulţi oameni onorabili, dar „Românul" ştie foarte bine că amăgitorii adevăraţi au fost excluşi din Camera conservatoare, sub alt pretext poate, dar ştiind toată lumea pentru ce.

Dar fiindcă e vorba de efectele declasării generale şi a ridicării cafenelelor în adunări, rezumate toate sub nu-

mirea de sistem liberal, vom arăta pe scurt efectele acestuĭ sistem.

D-nii dela „Românul" ne spun că poporul sub sistemul vechiu era robit, sărac, la discreţia ori cui. Noi o negăm aceasta; dar în sfârşit să admitem că aşa ar fi fost. Să vedem ce lumini revarsă statistica acelei robii.

Locuitorii erau în ţară:
La 1844 . . . . . 3 şi jumătate milioane;
La 1854 . . . . . 4 milioane;
La 1859 . . . . . 4 şi jumătate milioane.
La 1859 mureau 57 la sută de născuţi; la 1878 mor 101,7/10 la sută de născuţi.

Iată dar un popor robit care sporea repede sub reacţiunea împilătoare, şi care scade repede sub domnia unei înfiorătoare mortalităţi, dar sub regimul îngăduitor al libertăţii.

Ciudată pare a fi fost robia neamului românesc.

Care să fie însă cauza acestei scăderi?

Noi credem că următoarea. Boierii erau puţini, erau avuţi, nu costau aproape nimic din munca publică, dovadă ridicolele bugete ale domniilor naţionale. Liberali şi patrioţi de meserie, cari trăesc dela ţară, sunt câtă frunză şi iarbă, plus milionul de străini, imigrat pe căile ferate Stroussberg, cari împreună cu declasaţii societăţii române formează clasele consumatoare faţă cu singurul producător, ţăranul. Sunteţi scumpi împreună cu prietenii d-voastră cu tot, onorabili patrioţi!

O mai crudă ironizare a întregului sistem al declasării de cât aceste câteva cifre, nu se mai poate.

„Noua Românie liberă şi independentă, noul regat

făptuit prin eroismul Românilor" are un mic cusur. Mănâncă Români şi naşte streini şi patrioţi de meserie.

„Românul" zice că roşii au guvernat puţin în ţară. E foarte adevărat, dar oare ce fac roşii într'o zi, poate cineva desface într'o sută de ani? Un nebun aruncă o piatră, zice proverbul, şi o sută de'nţelepţi nu pot s'o scoată. Regele Stroussberg le votează într'o zi dar ţine nouăzeci de ani; cărăturile Warszawsky au ţinut câteva luni, dar urmările epizootiei se resimt şi acum; o babă nebună a adus ciuma în Vetlianca, dar a pus Europa întreagă în mişcare. Şi dacă aţi lucra numai după instinctele d-voastre, dacă n'ar mai pune natura şi împrejurările piedeci, nu cinci ani, cinci luni v'ar fi de ajuns pentru ca praful să s'aleagă de ţara aceasta.

DESVOLTAREA ISTORIÇA A ROMANIEI

DESVOLTAREA ISTORICĂ A ROMÂNIEI

I

Să discutăm cu *Românul* lucruri elementare pentru orice cunoscător al istoriei, să-i facem abecedarul istoriografiei sau a fiziologiei Statului? Ar fi o misiune de două ori ingrată, întâiu pentrucă oamenii cu cari discutăm, fie oricât de deştepţi, nu vor găsi în reminiscenţele celor patru clase primare şi a unui curs de violoncel elemente îndestule pentru a ne înţelege, apoi pentrucă, coborându-ne noi chiar la nivelul lor intelectual şi copilărindu-ne mintea ca s'o punem pe o treaptă egală cu a lor, totuşi n'ar voi să înţeleagă, pentrucă nu e în interesul lor să înţeleagă.

Intr'o discuţie cu totul teoretică spusesem, de exemplu, că aristocraţia adevărată are un rol esenţial în viaţa unui Stat. Aceasta am spus-o bazaţi pe cele mai strălucite exemple din istorie. Avem Roma, Anglia actuală, republica Veneţiei, Olanda ş. a.

Din această teorie susţinută în genere, *Românul* ne atribue în *specie,* că pentru România voim domnia unei oligarhii aristocratice, deşi tot organul ilustrului Costinescu are imprudenţa de-a cita condiţiile ce le credem noi neapărate pentru existenţa unei aristocraţii adevărate. Se cere a fi *istorică* am zis noi. Poate însă exista

o aristocraţie istorică într'o ţară în care, cu indignare şi ruşine trebue s'o spunem, un străin ca tatăl d-lui C. A. Rosetti a fost asemenea boer? După epoca vechilor fanarioţi, a Caradalelor, Gianiilor, Cariagdiilor din generaţia întâia, nu mai poate exista aristocraţia istorică în generaţia a doua. Odată ce virusul personificat prin lepădăturile orientului, lipsite de iubire de adevăr şi de curaj a intrat în organismul viu al unui popor, nu mai poate fi vorba de aristocraţie istorică. Ea rămâne un ideal de invidiat, pe care puţine popoare l-au ajuns în toată curăţia lui şi de la care alte popoare a căror viaţă a fost coruptă prin demagogie sau prin despotism cată să renunţe pentru secole înainte, dacă nu pentru totdeauna.

Există în adevăr familii istorice în ţară; numele lor e format în genere după numele vreunui munte din Carpaţi.

Dar sub domnia unui regim de ereditate, care avea în vedere împărţirea averilor, în cursul timpului ele n'au putut păstra nici o avere destul de mare, nici o influenţă politică covârşitoare pentru a fi ceeace baronii au fost pentru Anglia, patricianii pentru Roma sau pentru Veneţia. De aceea am repetat-o de atâtea ori, că reacţie în sensul adevărat al cuvântului, reacţie ca încercare a unei reconstrucţiuni istorice, anterioare fanariotismului, nu mai e cu putinţă în România şi nu suntem utopişti pentru a cere ceeace n'ar fi cu putinţă nici pentru Dumnezeu din ceruri.

Dar, adevărate naturi de spioni şi de agenţi provocatori precum sunt roşii de regulă a căror experienţe şi apucături poliţieneşti sunt explicabile prin trecutul lor misterios, ei extrag bucăţele din articole ce n'au a face

unul cu altul şi formează apoi un act formal de acuzaţie în contra noastră. Astfel pasajul privitor la aristocraţie, ca element de desvoltare istorică, se pune alături cu consideraţiunile ce le facem asupra manifestului principelui Bulgariei. E evident că n'are a face. Bulgaria nu are, nu poate avea aristocraţie, precum n'o poate avea Serbia. După bătălia din Câmpul Mierlei, într'o robie de cinci sute de ani aproape sub domnia egalizatoare a unei rase străine, care ea însăşi n'are aristocraţie şi care totdeauna a fost domnită de despotismul obicinuit în statele orientului asiatic, Bulgarii şi Serbii n'au putut păstra o instituţie proprie popoarelor celor mai libere şi epocelor celor mai libere. Prin urmare cu totul altul este rolul monarchului în Bulgaria, cu totul alte condiţii de organizare socială cere un Stat fără trecut şi unul care are trecutul lui istoric. Ar fi absurd din parte-ne a pretinde ca Statele-Unite ale Americei să fie conduse de-o aristocraţie istorică, când ea nu s'a putut nici naşte pe pământ american; ar fi absurd a pretinde chiar pentru împărăţia Braziliei şi pentru orice Stat, născut în urma acelei primăveri etnice, care se numeşte evul-mediu.

Nici pentru ţara noastră n'am gândit vre-odată a propune un sistem, care să învieze veacul al XVII, epoca lui Mateiu Basarab.

Cu toate acestea, oricine va voi să definească marele mister al existenţei, va vedea că el consistă în împrospătarea continuă a fondului şi păstrarea formelor. Forme vechi dar spirit pururea nou. Astfel vedem cum Anglia, care stă în toate celea în fruntea civilizaţiei, păstrează şi astăzi vechile sale forme istorice, pururea reîmprospătate de spiritul modern, de munca modernă. De aceea o şi vedem rămâind ca granitul, măreaţă şi sigură în va-

lurile adâncelor mişcări sociale, de cari statele continentale se cutremură. Un stat mare şi puternic ca Rusia, dar absolutist, se cutremură din temelii de o mişcare socială, tot astfel Germania, tot astfel republicana şi egalitara Franţă. Ba şi membrii internaţionalei la noi, ajunşi aci miniştri şi membri la curtea de casaţie, sunt siliţi a vota o lege în contra străinilor socialişti de vreme ce indigenii socialişti ocupă funcţii înalte. Ei bine, în Anglia, sunt organele centrale ale Internaţionalei roşie, trăieşte Marx, generalisimul partidului şi, nici pe guvernul, nici pe poporul englez nu-i doare capul de aceasta.

Cu acelaşi sistem oligarhic vedem Roma devenind imperiu, vedem Veneţia, un oraş, devenind putere, adesea de rangul întâiu, în curs de o mie şi mai bine de ani.

Dar se înţelege că nici prin gând nu ne trece a admite că aristocraţia istorică, substratul oligarchiei, se poate improviza şi că putem scoate din pământ oasele Basarabilor spre a le da o nouă viaţă.

Cu totul altul e rolul monarchiei în ţara noastră.

E îndeajuns dacă sub ea se asigură înaintarea meritului şi a muncei şi dacă acestea se pun la adăpost de escamotarea din partea Caradalelor şi Costineştilor; e destul atâta şi pentru atâta numai se cere o reorganizare socială. Acestea numai se cere o reorganizare socială. Acestea două nu sunt asigurate în desvoltarea lor. Vedem pe cucernicul Simeon, ce merită o chilie la mânăstirea Ocnei, decorat cu *Steaua României,* senator şi om mare; vedem cavaleri de industrie îmbogăţindu-se peste noapte din răscumpărarea drumurilor de fier; vedem oameni prinşi în rebeliune făţişă devenind adjutanţi Domneşti, vedem pe alţii vânând prin cotituri sub masca patriotismului posturi la casaţie ori la drumul de fier;

c'un cuvânt, nici merit nici muncă nu sunt considerate, iar ignoranţa, felonia politică, vicleşugul comun devin titluri de recomandaţie pentru înaintare în Statul român. Şi toţi acei paraziţi sociali, toată secta asta de spioni şi cavaleri de industrie, acest *odium generis humani* cum i-ar zice Tacit, costă mult, foarte mult. Sarcinele de întreţinere ale politicianilor de la noi, diminuează pânea de toate zilele a poporului de jos, care ca rasă, ca inteligenţă, ca inimă este superior păturii de parveniţi şi de scursături din câteşi patru unghiurile lumii, cari s'au aşezat de asupra lui din secolul trecut începând.

Acest problem social ar fi trebuit să-i fie cunoscut Regelui la venirea sa în ţară; s'ar fi căzut să cunoască că nu oamenii, legaţi de sute de ani de soarta acestui pământ şi a acestui popor, pot fi inamicii lui, ci cei scurşi de eri, de alaltăeri cari usurpaseră pentru ei privilegiul de a fi ei singurii români, nefiind români şi singurii patrioţi, neavând o patrie hotărîtă. Şi când Epureanu a dat consiliul său M. Sale, l-a dat după îndemnul a o sumă de deputaţi, cari ameninţau a nu voi să treacă Milcovul, dacă e vorba ca samsarii din porturi şi declasaţii cafenelelor din Bucureşti să determine şi pe viitor soarta acestei ţări.

II

A generaliza o aserţiune, susţinută numai în parte, e o sofismă din cele mai comune. E adevărat că sofismele sunt atât de dese în gazete, încât mai nu merită ca cineva să releveze erorile, parte intenţionate, parte neintenţionate, câte obvin în ele. Un cod al şiretlicului guzetăresc, al apucăturilor sofistice a acestei bresle de

negustori de vorbe, scris popular pentru înţelegerea fiecărui, ar merita în adevăr acel nume pe care călugării îl dădeau în evul mediu logicei lui Aristotel: *medicamentum mentis.*

In unul din numerile trecute vorbisem de schimbările din Bulgaria şi găsisem că manifestul tânărului principe de Battenberg, avea, abstracţie făcând de orice alte motive, un sâmbure sănătos.

In adevăr, orice Stat are nevoie de o seamă de condiţii indispensabile, pentru ca să poată exista de pe o zi pe alta. La statele cu trecut istoric sau cari şi-au avut în curs de sute de ani obiceile lor juridice şi administrative, lucrul merge dela sine. Moravurile fără legi pot totul, legea fără moravuri aproape nimic. E un adevăr acesta, atât de general, aplicabil tuturor formaţiunilor de Stat, încât se va vedea că Statele în cari există şi mai multă justiţie şi mai multă libertate cetăţenească, sunt acelea unde obiceiul vechiu, datina ţine loc legilor scrise, unde acea datină nici a fost codificată vre-odinioară. Cu totul altfel în Bulgaria. Lipsită din veacul al XIV-lea de o autonomie oricât de restrânsă, trecută prin focul şi sabia cuceritorilor osmani, dreptul public şi cel privat, tradiţie şi datină au fost îngropate sub ruinele Cetăţii de spini, împreună cu dinastia Şişmanilor din Bdyn, încât mişcarea de emancipare a popoarelor orientale i-au găsit egalizaţi cu sabia păgână, care tăiase orice cap răsărea deasupra puţin înţelegătoarei mulţimi.

Problema a fost şi este cu totul alta decât în România, ale cărei părţi constitutive aveau trecutul şi tradiţiile lor stabilite dela începutul secolului al XIII şi până la 1700. Alte condiţii de existenţă ca Stat are deci a propune Alexandru Bulgariei sale ca să existe în mod

normal; altele cu totul îşi imagina Epureanu pentru România. Epureanu era liberal şi liberal sincer. Admirator şi cunoscător al instituţiilor liberale engleze, el recunoscuse adevărul că garanţia duratei şi trainicei desvoltări a unui stat cu instituţiile lui cu tot, e împăcarea formelor tradiţionale de existenţă cu cuprinsul lor nou, cu desvoltarea nouă. Astfel stejarul, oricât de mic ar fi la început, un vlăstar răsărit din pământ, are acelaşi caracter, aceeaşi formă ca uriaşul secular care a dat naştere unui codru de stejari, care a asimilat cu esenţa şi a absorbit în formele sale păturі din ce în ce mai adânci ale suprafeţei pământului.

A imputa lui Epureanu c'ar fi propus loviri de stat sau feudalism este neadevărat pe de o parte, absurd pe de alta faţă c'un om care a fost prezident de consiliu într'un cabinet din care făcea parte şi d. Ioan Brătianu. Dar fiindcă constituţia se numeşte pact între ţară şi dinastie, dacă ilustrul Carada, improvizat în tribun al poporului, pretindea că opera unei singure nopţi de insomnie, copiată de pe texte străine, coprinde condiţiile ce ţara le pune dinastiei, dinastia având înainte-i un viitor de sute de ani, avea din parte-şi dreptul să pună asemenea condiţii bine cumpănite, pentru ca din acordarea reciprocă a condiţiilor să rezulte legea fundamentală a Statului. Aceasta nu s'a făcut şi nici nu se mai poate face. Deci numai în marginele constituţiei actuale se pot crea acele legi organice, cari să asigure autoritatea coroanei pe de-o parte, pe de alta desvoltarea morală şi economică a ceeace noi numim elementul istoric, autocton al ţării faţă cu păturile neistorice ale unei recente şi din ce în ce mai mari imigraţiuni. Dacă în adevăr ţara n'ar fi compusă decât din acei eleganţi picpocheţi înmă-

nuşaţi, scoşi ca din cutie, cari formează elita partidului roşu, din acei oameni cu patru clase primare şi exigenţe aristocratice, din gheşefttari, nagaica eventuală a unui Ehrenrot român ar avea efecte moralizatoare. Dar, contrariu aserţiunii d-lui Dimitrie Brătianu, ţara consistă în cea mai mare parte din oameni cinstiţi, cari n'au nevoe decât ca munca adevărată şi rezultatele ei să fie asigurate prin o administraţie onestă şi prin o justiţie nepărtinitoare, oameni ce ar trebui sustraşi de sub sistemul de corupţie electorală şi administrativă a partidului roşu.

Generalizarea celor zise de noi despre Bulgaria asupra României, e deci o sofismă a foii oficioase, pe care o respingem.

Al doilea cap de acuzaţie pe care ni-l face *Românul*, e aserţiunea noastră că soluţiunea chestiunii Dunării nu poate fi *favorabilă* decât sau *vederilor* Austriei, sau celor ale Rusiei.

„După sincerii reacţionari întrupaţi cu sincerii liberali chestiunea Dunării cu nici un preţ nu se poate rezolva decât *dându-se totul* sau Austriei sau Rusiei (*Românul* de la 20 Mai).

Favorabilă vederilor, zicem noi.

Dându-se totul, zice *Românul*.

Deosebirea e mare. Admiţând că *înlăturarea oricării rivalităţi între aceste două puteri pe malurile Dunării de jos ar fi soluţiunea cea mai favorabilă ţării, deci nedându-se nimic,* nici unuia nici altuia, totuşi soluţiunea aceasta ar fi favorabilă vederilor aceluia dintre puternicii vecini, care nu are interese comerciale pe Dunăre.

Dar domnii de la *Românul* sunt deprinşi *a da totul* şi nu-şi pot explica că ceeace e defavorabil adversarului meu, e favorabil vederilor mele, chiar dacă n'aş avea un folos direct de acolo.

PARTEA DECORATIVĂ A VIEŢII PUBLICE

Era un obiceiu înainte ca Domnul, în ajunul de a se urca pe tron, să se închiză în zidurile unei vechi mănăstiri şi să treacă într'o reflecţie de zile întregi în revistă trecutul ţării şi al strămoşilor, ca faţă cu sgomotul asurzitor al actualităţii să-şi deschiză urechea sufletească în linişte şi în tăcere legendei trecutului. Există încă în manuscris o carte românească numită „Ceasornicul Domnilor"; care cuprinde în mai multe volume atât înfăţişări din viaţa trecutului, cât şi norme de virtute şi înţelepciune. Era grea în adevăr sarcina unui Domn în zilele vechi care împreuna în el adeseori toată răspunderea şi toată suveranitatea naţională, şi ei erau prea buni creştini şi prea buni patrioţi pentruca mărimea misiunii lor pe pământ să nu le atingă sufletul într'un chip dureros.

Astăzi naţiunile şi-au reluat suveranitatea, *demosul* cu clasele lui diferite, cu grupurile lui de interese determină viaţa publică; suveranul e mai mult un regulator al mecanismului statului, nu un suprem element de control.

Demosul este însă adeseori un suveran nestatornic, inexperient, lesne crezător; preocupaţiuni zilnice şi absorbirea vieţii lui într'un vecinic prezent, negândirea lui nici la trecut, nici la viitor, lesniciunea de a-i distrage atenţia prin serbări publice, prin întreprinderi hazardate, prin expediente factice, îl face adesea impropriu de a gândi mai adânc asupra unei cestiuni de interes public, îl fac accesibil pentru fraza mare şi surd pentru adevăr. De aceea e bine dacă ochi sobri, cari disting măreţia înscenării de însuşi fondul piesei ce se joacă, îi atrag atenţia asupra acestui din urmă, pe când simţurile lui sunt mimite de partea decorativă a vieţii publice.

Dacă dar, în ajunul frumoasei serbări de încoronare, lăsăm tonul polemic de o parte, totuşi lucrurile ce ne vin în minte nu este partea decorativă, cu care se încheie era dela 1859 şi până astăzi, ci fondul acestei ere.

„Nu trebue să ne scape din vedere, zice d. Aurelian în scrierea „Ţara noastră", că de la 1859, adecă de când am intrat într'o eră nouă politică şi socială, cheltuelile şi veniturile s'au ridicat într'un mod foarte simţitor; în adevăr veniturile statului erau de 29.388.512 lei în anul 1859, iar în anul 1876 se urcaseră la 90.354.614 lei, prin urmare se *întreiseră*. Cheltuelile în 1859 se suiau la 29.911.844, iar în 1876 ajunseseră la suma de 110.423.904 lei, adecă se *împătriseră*. — In acelaş interval datoria statului s'a sporit cu **una sută şasezeci şi şase de ori;** şi'n adevăr în 1859 statul datorea 2.820.117 lei, iar în 1876 suma datorită se suie la 468.677. 730".

Astăzi datoria publică e şi mai mare, cheltuelile şi mai mari. Acestea au crescut în cei din urmă cinci ani cu 34 la sută.

Cifrele au avantajul de a prezenta scheletul unei situaţiuni. Oricât de seducătoare ar fi hainele ce se aruncă asupra lui, cu ori câte vorbe mari am îmbrobodi adevărul, în faţa unui schelet de cifre ni se ia albeaţa de pe ochi şi vedem că partea decorativă ascunde foarte rău ruina societăţii române.

Dacă am considera lanţul de cauze, cari preced sau lucrează paralel cu acest trist resultat final, tabloul nostru ar primi colorile triste ale descreşterii populaţiei din cauza mizeriei şi demoralizării, ale stingerii meseriilor indigene şi suplantării lor prin produse străine, a decăderii calităţilor fizice şi intelectuale ale rasei române chiar. Pe de altă parte am trebui să arătăm cum ţara noastră străveche nu mai e patrie ci un otel mare,

în care un milion de străini din câteşi patru unghiurile lumei îşi dă *rendez-vous*.

Iată ceea ce, în faţa marelui aparat al proclamării independenţei şi a tuturor succeselor formale cu care se împăunează oamenii dirigenţi, ne strânge inima cu adevărată durere.

Am voi în adevăr ca serbarea ce se pregăteşte să trezească în inima oamenilor noştri de stat sentimentul adevărului, ca o pornire mai generoasă să pătrunză inima lor, ca să se convingă că numai partea decorativă a vieţii publice nu e suficientă pentru a pune capăt suferinţelor reale ale unui popor. O dorim aceasta, fără a o spera. Tonul ce-l ţin foile guvernamentale, credinţa oarbă căreia vor să-i dea naştere, că ţara merge foarte bine în toate, ne face din contra a crede, că nici când nepăsarea pentru binele comun şi pentru soarta populaţiunilor producătoare a acestei ţări nu a fost mai mare.

Nu invidiem pe nimenea pentru succesele lui diplomatice şi politice, buni-bucuroşi le acordăm oamenilor dela putere închipuirea mare ce şi-or fi făcând despre ei înşii în asemenea zile. Crează-se mari, crează-se genii politice menite a determina sorţile Europei; dar prin tămâia ce şi-o aprind ei singuri împreună cu mulţimea lesne-crezătoare, aibă şi adevărul partea lui, o parte mică neînsemnată, nebăgată în seamă de sgomotul muzicei şi de lumina făcliilor, de strigătele de bucurie, dar o parte esenţială şi salutară. Adesea manifestările intensive de bucurie lasă în suflete un gol neînţeles, momente în care omul îşi simte izolarea şi nimicnicia. In acele momente, adevărul bată cu degetul la poarta conştiinţelor, ce au răspunderea stării de lucruri şi arăte-le calea adevăratei mântuiri.

CLASELE SUPERIOARE

Nu vom discuta cu *Românul* principii fundamentale de politică de vreme ce deosebirea punctelor de vedere e foarte mare şi întreaga manieră de a privi stat şi societate, ne sunt deosebite. *Românul* şi liberalii în genere îşi închipuesc că statul e rezultatul unui contract sinalagmatic a unei convenţiuni stabilite între cetăţenii lui. Noi credem, din contră, că el e un product al naturii, că asemenea unui copac din pădure îşi are fazele sale de desvoltare, asemenea oricărui organism, îşi are evoluţiunea sa. Făcând paralele între istoria deosebitelor state antice şi moderne ne-am convins că popoarele acelea au avut prilegiul de-a imprima universului întreg caracterul lor, armele şi inteligenţa lor, signatura lor, cari s'au desvoltat în mod firesc ferite şi de demagogie şi de despotism şi că forma cea mai normală şi mai sănătoasă a desvoltării unei societăţi omeneşti este oligarchia.

Machiaveli însuşi, acest adânc cunoscător al naturii omeneşti în părţile ei rele ca şi în cele bune, dacă aprobă *ad usum Delphini* sau mai bine în interesul unităţii Italiei, despotismul casei de Borgia, pe de altă parte recunoaşte oligarchiei o putere de rezistenţă contra agenţilor descompunerii, pe care n'o are nici o altă formă. Un monarch poate fi foarte puternic dar isbit cu toată puterea şi bătut într'un punct, împărăţia se clatină. Statul demagogic e prea dominat de mici interese zilnice şi personale, el e condamnat de-a fi slab înlăuntru şi'n afară şi dacă prin puterea inerţiei, a obiceiului contractat de sute de ani, el continuă a merge câtva timp oarecum dela sine, vine o zi în care el nu rezistă discompunerii. Mărimile lui improvizate şi fără tradiţii, meschine, in-

teresate, ambiţioase n'au întru nimic a specula interesele publice, a trăda chiar patria lor între mâni străine. Intre oligarchi se va găsi un trădător sau doi, dar ei vor fi totdeauna neutralizaţi şi zdrobiţi de clasa lor proprie, care nu va îngădui ca, prin ajutor străin, unul dintre ei să se ridice asupra tuturor.

Noi nu zicem aci că poporul trebue exclus dela dirigerea afacerilor lui. Din contră, nici când libertăţile publice nu sunt mai vii, mai puternic simţite, practicate cu mai mult interes de binele comun către toţi cetăţenii decât tocmai sub oligarchie. Dovadă viaţa din comiţiile Romei, viaţa politică, sobră în orice punct, în comună şi în comitat în Anglia. Dar sunt chestiuni de politică generală, de răsboiu sau pace, de întinse şi mari reforme sociale, a căror realizare determină epoce întregi ale istoriei, cari nu sunt, nu pot fi puse la cale în comiţii, de omul ocupat cu munca zilnică şi cu interesele zilnice.

In state demagogice se formează, pentru rezolvarea acestor chestiuni, o clasă de politiciani, de patrioţi de meserie, fără trecut, fără tradiţii, cari fac din politică o speculă, un mijloc de traiu; în statul oligarhic există o clasă de oameni, cari *ab antiquo* are sarcina de-a împăca formele trecutului cu exigenţele viitorului, asigurând statului continuitatea de desvoltare, ferindu-l de sărituri şi de întreprinderi aventuroase şi în lăuntru şi în afară. In Senatul Romei putem urmări modul în care se creau legile romane. Străbunul propunea reforma, bunul o susţinea în acelaşi Senat, tatăl întrunea deja o mare minoritate, abia fiul o vedea realizată. Trei generaţii treceau până să se voteze o reformă care apoi intra în adevăr *in succum et sanguinem*. La noi lucrurile se traduc din franţuzeşte într'o noapte şi sunt votate a doua zi cu

drumul de fier. De aceea tâmpirea cu care ele se votează, de aceea lipsa de încredere în eficacitatea lor, de aceea multe legi sunt născute moarte. Despre o viaţă şi evoluţiune proprie ideilor ce se legiuesc nu poate fi nici vorbă.

Noi nu zicem că statul român e menit a ajunge vreodată acest ideal. Statele moderne nu se mai desvoltă, din nefericire, în linie dreaptă, ci prin cotituri, adesea prin concesii, renunţând la maniera lor de-a fi, la signatura existenţei lor. Sunt cristalizaţiuni imperfecte, pe lângă câteva cristale perfecte pe cari le prezintă istoria. Asta e chiar deosebirea între naţii mici, fără simţ istoric şi naţiile mari c'un profund simţ istoric şi c'un mare viitor.

Despre *refacerea* unei oligarchii istorice pe care ne-o atribue *Românul,* nu poate fi nici vorbă.

Inamici ai frazei şi ai oricărei formaţiuni factice şi improvizate noi vedem foarte bine, mai bine decât *Românul* poate, imposibilitatea unei asemenea refaceri şi e un act de rea credinţă de-a ne atribui că voim ceea ce noi înşine *ştim* că este cu neputinţă.

Cu toate acestea urmările domniei declasaţilor sunt evidente. Populaţia şi tocmai populaţia producătoare, scade de la 1864 încoace în proporţii înspăimântătoare, dar ceea ce e mai trist sunt cauzele acestei scăderi, cauze adânci economice şi sociale cari fac ca însuşi sâmburul naţionalităţii, *rassa* să degenereze. S'a observat de către medicii de regimente că statura oamenilor scade, că aptitudinele lor fizice şi morale degenerează şi aceasta din urmă împrejurare e mai tristă de cât toate celelalte. Nu mai e nevoe a adăoga că aceste rezultate sunt a se atribui şi sărăciei şi urmărilor ei morale, decăderii vieţii de familie, viciilor. Un prefect roşu, d. Vidraşcu, a de-

scris aceste stări de lucruri în colori crude, dar adevărate din nenorocire. Nu noi singuri o zicem aceasta, sunt roşii cari o zic. D. Aurelian constată că facem drumuri de fier, şcoli, etc., dar că în acelaş moment suntem suplantaţi de străinii ce imigrează că suntem ca omul care munceşte pentru străini de vreme ce el sau nu va avea copii, sau copiii lui se vor stinge. Dacă *Românul* crede că moartea, peirea fizică a neamului românesc, nu este o ironizare amară a sistemului de pân'acum, să-i fiede bine. Noi credem însă, că un sistem care, oricât s'ar îmbogăţi patrioţii, are de rezultat moartea reală a unei naţii, e tot ce se poate mai rău şi mai ucigaş ca sistem.

Dar care e origina comună a acestor rele? Declasarea zicem noi, înmulţirea peste măsură a oamenilor ce trăesc din munca aceleiaşi sume de producători. In alte ţări clasele superioare compensează prin munca lor intelectuală, munca materială a celor de jos. Intrebăm dacă cele patru clase primare şi cursul de violoncel a d-lui Costinescu compensează zecile de mii de franci ce acest consumator le ia pe an evident din munca altora? Inaintarea pe scara societăţii române nu este dar datorită meritului, ştiinţei, activităţei; ci un leneş ignorant care învârteşte şurupuri patriatice, ajunge prin intrigă şi neadevăr ori unde pofteşte.

Aceşti oameni declasaţi sunt tot odată instrumentele cele mai bune, pentru că sut tot odată instrumentele cele mai bune, pentru că sunt oele mai coruptibile cu cari se servesc străinii pentru a exploata ţara, populaţiile ei autochtone.

Iată nervul răului în contra căruia nu ajută nici proclamarea independenţei, nici coroana de oţel a regelui,

nici ridicarea creditului visteriei, bazat pe cunoştinţa că statul român are bunuri imobiliare de câteva miliarde de înstrăinat, nici frazele patriotice.

Voiţi bani cu 3 la sută? Vindeţi moşiile statului la companii străine şi-i veţi avea. Aceasta nu va dovedi însă că din sine însuşi poporul românesc se desvoltă, că el însuşi se bucură în plenitudine de măreaţa moştenire pe care i-au lăsat-o harnicii şi vitejii lui strămoşi.

PATRIA ADEVĂRATĂ

The Times şi *Timpul*, iată tema cea mai nouă asupra căreia d. C. A. Rosetti îşi scrie armoniile sale politice. *Românul* reproduce pasaje din ziarul nostru, apoi din cel englez şi la urmă ne descăleşte că aşa să scriem şi noi dacă avem iubire de ţară. Fără îndoială stima ce ziarul englez zice c'am fi câştigat-o pentru noi înşine, preţul cel mare ce el îl pune pe ceea ce România a câştigat din războiu sunt cestiuni de apreciaţie asupra cărora e liber oricine de-a se rosti cum doreşte, şi de sigur recunoaştem că ziarul englez e departe de-a vedea cu ochii *noştri*. Tot astfel omonimul nostru îşi poate face, alături sau în afară de istoria dreptului public din ţările dunărene, idei foarte deosebite asupra semnificărei titulaturii de „Domn", asupra superiorităţii titlului rege. Poate că corespondentul ziarului citat e bun prieten cu d. C. A. Rosetti, poate că petrecând serile împreună la câte-o ţigară de Havana şi la o vorbă bună, pasărea străină, atinsă de farmecul străinătăţii, de seninul cerului nostru, de laturea pitorească a vegetaţiunii pe de-o parte, şi a caracterului etnic pe de altă parte, confundă

apatia noastră cu mulţumirea de sine, vegetarea de pe o zi pe alta cu puternica linişte a unui popor fericit. Nu vom discuta deci cu cele scrise în foi engleze; noi ştim ce ştim şi partea decorativă a vieţii noastre nu ne face a uita un moment relele adânci de cari suferim. Alaiul istoric şi de bresle care şi-au făcut trecerea solemnă pe dinaintea regelui, nu ne-a uimit nici atât ca să uităm că, nu mai departe de cât sub Vodă Ştirbei, tot acest alaiu era compus din patruzeci şi cinci de bresle cu steagurile şi corporaţiile lor şi că din aceste 45 de ramuri de activitate onestă n'au rămas azi decât 5—6. Dar s'au înmulţit introducătorii similarelor străine, evreii cu cele douăzeci de societăţi ale lor de ajutor reciproc, de solidaritate economică, cu organizarea lor de stat în stat pe pământul ţării.

De vom întreba ce s'au făcut acele mii de braţe cari se mişcau acum 25 de ani într'un mod folositor şi onorabil pentru ele şi pentru ţară, şcoala dela Manchester ne va răspunde c'a avut loc o deplasare a muncii, că ele se ocupă azi cu altceva. Cu altceva? Cu nimic nu se ocupă; căci ori ce-ar produce veştejeşte sub suflarea concurenţei străine. Trebuinţele noastre au devenit altele, tot ce popor şi clase superioare poartă pe ele, e introdus din străinătate; suntem reduşi la munca agricolă, la salahoria de câmp.

Sau munceşti, duci numai laturea'ntunecoasă a vieţii de ţăran sau cultivator mare; sau eşti patriot de meserie, postulant, om mare cu patru clase elementare şi c'un curs de violoncel şi consumi numai, te bucuri de partea de soare a vieţii, adăpostit de eterna lesniciune de a îmbăta o naţie parte incultă, parte pe jumătate cultă, cu vorbe late şi cu apă rece.

Pentru patru din cinci părţi ale locuitorilor acestei ţări, ea este patrie în sensul adevărat al cuvântului; pentru o a cincea parte, pentru milionul de străini şi pentru patrioţii de meserie, ea este un otel şi un otel confortabil. Nu e deci de mirare dacă unul din chelnerii acestui otel, d. C. A. Rosetti, îşi laudă tot aranjamentul, făcut în favorul mosafirilor lui, şi dacă aceşti mosafiri găsesc că totul merge de minune.

Pe noi însă cari nu considerăm nici viaţa ca un tren de plăceri, nici ţara ca lucrul nimănuia, nici poporul făcut numai pentru a munci spre a putea cumpăra cu grâul produs de el, luxul declasaţilor şi trebuinţele oamenilor cu patru clase primare şi cu exigenţe aristocratice, pentru noi e dureros a vedea cum ni se ia cel din urmă ban fără nici o compensare, fără a ni se da în schimb nici administraţie naţională, nici justiţie a cătării, nici instrucţie solidă, nici arte, nici ştiinţe. Pentru noi e dureros să plătim diletantismul politic, diplomatic, literar al reputaţiilor uzurpate ale demagogiei noastre, cu banii cari bine întrebuinţaţi, ar fi în stare a înzeci şi a însuti cunoştinţele noastre şi puterea noastră de producţiune.

Nu suntem noi aceia cari să ne jucăm de-a reacţiunea, să ne bazăm în argumentarea noastră pe dogmele dreptului divin, pe ficţiuni istorice, pe umbra cugetată a unor stări de lucruri anterioare. Fii ai secolului al nouăsprezecelea, nu ne simţim îndreptăţiţi în cercetările noastre decât la două lucruri: a cita fapte exacte şi a le da formulă generală.

E deci exact că populaţia autochtonă a ţării creştea uimitor de repede dela 1844, până la 1859, că încă la 1859 numărul naşterilor era aproape îndoit cu al deceselor. E exact asemenea că de atunci datează epoca unirii

şi a revoluţiei sociale din România, a declasării generale cum zicem noi; e tot atât de exact că dela 1866 încoace populaţia scade mereu, că azi am ajuns la descreşterea absolută, că în 1878 erau 101,7/10 decese la suta de naşteri. Şi trebue a se lua bine seama că străinii se'nmulţesc şi scăderea e reprezentată numai prin elementul românesc.

Câtă mizerie guvernamentală, câtă corupţie, cât cinism trebue să fie în clasele dirigente ale unei naţii, cari cred a putea minţi buna stare, înflorirea, civilizaţia în faţa umbrei din ce în ce mai mari a morţii fizice a poporului român? Ce suflet de chelner al Americei dunărene trebue să aibă cineva, ca să-şi închiză ochii faţă cu rele patente, cu mizerii strigătoare la cer? Şi să nu zică că nu erau oameni cari nu prevăzuseră aceasta. Le prevedea Barbu Catargiu, le prevedea Marţian. Unul a murit asasinat, pentru că reprezenta tradiţia în partea ei cea sănătoasă faţă cu înoiturile descreerate; altul a murit pentru a nu vedea înstrăinându-se parte cu parte bunul şi toate puterile vitale ale moştenirii istorice a poporului nostru.

Meritul consistă în excedentul valorii producţiunii peste consumaţiune.

Se va zice că am făcut mari progrese. Să presupunem aceasta fără a o admite. Aceste progrese sunt lipsite de orice merit, căci au costat mult mai mult de cât a produs, ba costă însăşi viaţa fizică a populaţiunilor.

Simulacre, forme goale ale culturii străine fără nici un fel de fond, beşici de săpun, cari plesnind nimeni n'ar simţi lipsa lor decât bugetofagii, iată progresul făcut! Nici instrumentele de muncă agricolă nu s'au

îmbunătăţit, nici meseriile vechi nu s'au perfecţionat, nici meseriaşii nu s'au înmulţit, nici din şcoli nu ese oameni practici şi capabili a se hrăni fără ajutorul bugetului, nici clerul n'a înaintat pentru a substitui *convingerea* morală şi religioasă vechei şi naivei *credinţe* dogmatice, nici literatura nu e superioară celei dela 1850 ci din contra inferioară, nici vr'un progres se vede în activitatea ştiinţifică. Plagiatori de texte străine, fără sentiment de demnitate, iată cine ocupă catedrele universitare, destinate iubirii dezinteresate de adevăr, setei de ştiinţă.

Dar acesta-i otelul patrioţilor de meserie şi a străinilor, privit cu ochii noştri. Patria adevărată, patria lui Mateiu Basarab e săracă şi ignorantă. Dacă măcar sănătatea ei fizică şi morală n'ar fi adânc atins de corupţia păturilor de populaţie străină şi semi străină, aşezate deasupră-i.

ADEVĂR SAU COMEDIE?

E comedie? E adevăr? Iată întrebarea ce şi-o pune toată lumea în faţa evenimentelor parlamentare. D. Dumitru Brătianu este el sincer în alocuţiunile lui, crede în adevăr că e cu putinţă de-a corige pe roşii prin discursuri energice, aruncate din când în când în public, sau e o păpuşă cu un resort foarte simplu pe care roşii şi-l pun în cap pentru a-l lua peste picior şi a-şi bate joc de un om bătrân?

Discursul scurt şi caracteristic cu care d. Dumitru Brătianu şi-a inaugurat suirea pe scaunul prezidenţial

al Adunării deputaţilor, merită a fi relevat din acest îndoit punct de vedere.

Facă cerul ca noue furtuni să nu se mai ridice, ca să mă asvârle făr' a fi putut face nici bine, nici rău, şi de pe această stâncă, cu strigătul: *Nu mai merge.*

Mai mult nu pot să vă zic: *mi-e teamă să nu-mi scape vre un cuvânt, care slabi cum suntem, să mai adaoge la slăbiciunea noastră.*

Evident că aci e vorba de slăbiciunea partidului roşu, a cărui rămânere la putere sau cădere atârnă de un cuvânt, pe care cei cunoscători de taine ar putea să-l scape, căci d. Dumitru Brătianu urmează astfel:

Pentru aceleaşi motive (pentru a nu adăoga slăbiciunea) n'am anunţat eu însu-mi corpurilor legiuitoare demisiunea menisteriului ce am prezidat; căci mi se spusese că *eram ameninţat de un vot de blam* şi mi-a fost teamă că, în aprinderea de care aşi fi putut fi cuprins, *să apuc înainte şi* să **deviu eu acuzatorul.**

Va să zică d. Dumitru Brătianu, departe de a fi meritat vre un vot de blam, părere ce-o împărtăşim şi noi de vreme ce nu ştim nici pentru ce a venit, nici pentru ce s'a dus, dacă apuca înainte, ar fi devenit acuzatorul majorităţii. Se ştie că acuzarea sa în esenţă este că nu mai există oameni oneşti în ţară şi în parlament, că hoţii merită puşcăria, precupeţii intereselor publice carantina.

Să nu ne facem iluziuni, continuă bătrânul politician, situaţia este foarte gravă, pericolul este mare şi este cu atât mai mare că el vine dela noi înşine, dela **reprezentaţiunea naţională.**

Aşa dar această adunare a pus ţara într'o situaţie

foarte gravă, într'un mare pericol. Fără a cunoaşte acest pericol, lăsăm tot pe vorbitor să-l caracterizeze:

... faceţi pe Europa să crează, că marile fapte ce am săvârşit nu sunt decât un joc al norocului, şi că îndată ce-am devenit stăpâni pe destinele noastre, am arătat că nu suntem decât un *putrigaiu* care se macină şi se preface el însuşi în ţărână.

... Căderea noastră va fi ireparabilă, va fi o cădere ruşinoasă.

Am vorbit atât de mult de partidul roşu şi de individualităţile cari-l compun, încât mărturisim că uneori simţim că ne-a sleit dicţionarul şi nu mai aflăm expresii, cari să'nsemneze într'un chip nou corupţiunea adâncă care s'a 'nrădăcinat în acest partid. Osteneşte în adevăr cineva descriind tot aceleaşi naturi californiane cari consideră avutul public şi interesele ţării ca pe o mină bună de exploatat.

Cu totul alta e consideraţia ce ni se impune acum. Ne mai mirându-ne de-a vedea reîmprospătându-se regimul Mihălescu Warszawsky cu toate atrocităţile lui, cum nu ne-am mira dacă am vedea puşcăria devenind parlament şi parlamentul puşcărie, aşteptăm o îndreptare, nu dela admoniţiunile şi plângerile d-lui D. Brătianu, ci dela natura lucrurilor. Nu e în natura lucrurilor ca un sistem în care specula intereselor publice e principiu de guvernământ, să se poată perpetua. Putregaiul de care vorbeşte prezidentul camerei, se macină în adevăr şi se preface singur în ţărână. E o iluzie a crede că ceea ce e putred, pe deplin putred, se mai poate sanifica. De-aceea, auzind că mucenicul afacerilor Warszawsky a redevenit director la interne sub reversibilul domn C. A. Rosetti, am avut cuvânt a zice că acest guvern,

pretins nou, e putrificat de mult în toate părţile lui şi nu ne-am mirat văzând pe fratele ministrului prezident confirmând zisele noastre de la înălţimea fotoliului de prezident al adunării.

Altăceva ne preocupă. D. Dumitru Brătianu vorbeşte de o situaţie grea creată ţării, de un mare pericol în care ea pluteşte, cu atât mai mare cu cât el vine dela... *reprezentaţiunea naţională.*

Care este acest pericol? Poate crede cineva că putregaiele, că hoţii maturi pentru puşcărie şi speculanţii buni de carantină pot schimba situaţia gravă şi pot abate pericolul cel mare, ce ne ameninţă? De sigur nu.

Dacă d. Dumitru Brătianu este în adevăr ceea ce se pretinde, dacă „caută drept înainte şi este astfel făcut că nimeni, nimic nu-l poate schimba" atunci e de datoria sa să vorbească, să spună în ce consistă acea situaţie grea, acel pericol.

Altmintrelea nu suntem deloc dispuşi de a-l lua la serios. E adevărat că partidul său propriu şi-a bătut joc de el, chiemându-l din Constantinopol spre a-l pune în frunte şi ameninţându-l apoi, fără nici o cauză parlamentară, cu un vot de blam, pe care d-sa l-a evitat e prea adevărat că d-sa i-a ameninţat cu puşcăria şi carantina, dar toate acestea n'ar ridica evenimentelor caracterul lor comic. Permită-ne a rămânea în terminologia sa proprie şi a-i spune că protestaţiunile sale de moralitate, cari nu sunt destul de puternice pentru a-l face să vorbească, seamănă mult cu purtarea bisericoasă şi actele de caritate ale unei „gazde de hoţi" carele, cu tot dispreţul ce-l afectează pentru protejaţii săi, nu se ruşinează de-a se pune în fruntea lor şi de-a-i acoperi cu vaza sa politică.

De astădată să nu ni se zică că exagerăm. Epitetele cu cari se gratifică roşii în familie, titlurile de hoţi, speculanţi ai intereselor publice, putrigaiu, cu cari se onorează între ei, dau de sigur drept unei foi opoziţionale de a le întrebuinţa asemenea şi justifică întrebuinţarea lor în trecut.

Vorba e că, dacă aceste adevăruri se zic odată, ele să nu fie zise fără nici un folos şi fără un rezultat binefăcător.

PROGRESUL MORTALITĂŢII POPORULUI ROMÂN

I

Cabinetul No. 40, venind la putere, a declarat prin gura şefilor lui că nu are nevoie de nici un program, căci acesta e cunoscut de mult, de la Anadan-Babadan cum ar zice povestea vorbei. Pricepem foarte bine ca şefii partidului roşu să se sfiească a veni c'un program, căci unul asemenea, dacă nu consistă din fraze banale şi din generalităţi deşerte, obligă pe cei ce-l pun înainte la un sistem politic şi un sistem e totdeauna contrariu politicei de expediente şi de gheşefturi, proprie partidului apetiturilor. Punctul comun care-i uneşte pe roşii, nervul comun de viaţă, nu sunt principiile, pe cari nici le au, nici le-a expus vreodată, ci apetiturile. Din momentul în care se găseşte un obiect comun acestor apetituri, un folos bănesc oare care ce se poate împărţi, roşii sunt indisolubili; îndată ce obiectele se împuţinează sau dispar, începe iar dihonia între patrioţi.

După atâtea svârcoliri cari datează dela deschiderea parlamentului, vedem deodată că la finele sesiunii se votează mari şi importante proiecte cu iuţeala drumului de fier. Ambiţioşii de ieri au redevenit simpli votatori; „sus băieţi, jos băieţi"! Iată parola zilei. De ce asta? Pentru că e grasă coada sesiunii, pentru că Cernavoda-Chistenge cu diferenţa de opt milioane e la mijloc, iar cointeresatul la aceste afaceri, onor. C. A. Rosetti e ministru de interne, ceea ce ne-ar fi făcut a aştepta ca cumnatu-său să fie la lucrări publice. Dar nu se poate pentru că nu e Român. Nici d. C. A. Rosetti nu e Român, dar e din nefericire cetăţean român, calitate ce în mânile unui strein fin şi panglicar din natură devine un izvor de câştiguri reversibile şi nereversibile. Calitatea de cetăţean e suficientă în ţara noastră pentru ca mucenicul să aibă dreptul a mâna pe ţărani dincolo de Balcani sub suliţa căzăcească, e suficientă pentru a face din Pişca, Giani şi Carada oameni de stat.

In momentul în care un interes material îi înregimentează pe patrioţi sub drapelul „hidoasei pocituri" şi când toată politica şi tot parlamentarismul consistă în machinală ridicare de mâni, *Românul* ne spune că d-lor au puterea de la *naţiune* şi dela încrederea suveranului şi că nu trebue s'o părăsească decât atunci când naţiunea şi suveranul le vor refuza încrederea.

Fără îndoială. Increderea formală a suveranului a avut-o d-l Brătianu şi atunci când a introdus pe Stroussberg şi, din acest punct de vedere, cată să admirăm chiar acea superfluenţă de încredere care se revarsă până şi asupra prezidentului republicei dela Ploeşti asupra onor. Nichipercea şi de sigur că, tot în virtutea acestei încrederi, onor. mucenic Simeon Mihailescu e director al ministerului de interne.

Cât despre naţiune, dacă sub ea înţelegem milionul de Caradale şi de alţi străini de ieri de alaltăieri, cari s'au superpus poporului românesc, fără îndoială că d. C. A. Rosetti se bucură de încrederea lor, de vreme ce le face treburile. Adevăratul popor românesc a devenit însă o turmă exploatată şi dată în prada morţii fizice, de multele şi variile fericiri care a năpustit asupră-i.

Tocmai avem înainte-ne raportul general pe anul 1880, prezentat de dr. Flaişten în numele cons. de igienă a oraşului Iaşi, din care constatăm următoarele:

In cursul anului 1880

s'au născut creştini 1165; israeliţi 1488
au murit creştini 1676; israeliţi 1059
—511; +429

avem dar la creştini un *minus* de 511, la israeliţi un *plus* de 429 indivizi.

Progresul repede al mortalităţii între români e un semn de bunătatea sistemului liberal, o dovadă de excelenţa regimului economic şi politic sub care trăeşte poporul românesc în zilele lui Carol-Ingăduitorul.

Aci în adevăr nu sunt nici frazele retorice ale d-lui Grădişteanu, nici finele interpretaţiuni constituţionale despre încrederea suveranului şi a naţiunii, ce ni se dau zilnic de către cele patru clase primare, care inspiră articolele de fond ale *Românului,* e un popor care moare de fericirea de-a fi guvernat de demagogie.

Fără îndoială că regatul-bizantino-judaic C. A. Rosetti-Herşcu Goldner poate să aibă un mare viitor la gurile Dunării, dar acel viitor nu este al poporului românesc. Politica de concesii, înstrăinare, răscumpărări şi datorii

îşi arată roadele ei în ţifre statistice, ce nu au pereche în nici o ţară din lume, a cărei „prosperitate economică este vădită" cum zice oficiosul nostru.

E o vorbă că „sistemele trec, popoarele rămân". Iată contrariul, căci, ca la noi la nimenea. La noi poporul trece şi sistemul patriotismului de industrie rămâne.

II.

E cumplită starea de lucruri în Moldova, atât de rău în cât colorile cele mai negre nu sunt în stare să redea întunerecul tabloului economic pe care-l prezintă jumătatea cea mai generoasă a României. In Ţara românească roşii sunt străini desnaţionalizaţi, deci de bine, de rău această jumătate a ţării, chiar votând sub influenţele unui guvern roşu, susţinut de străini, totuşi află, de nu o reprezentaţiune adevărată, dar un surogat de reprezentaţiune, răzătura de coaje de stejar în loc de făină. In Moldova, care are un caracter naţional mult mai puţin asimilant şi mai rezistent decât partea de dincoace de Milcov, populaţia e lăsată la discreţia unei administraţiuni fără nume care e în buzunarele jidanilor, asemenea ministeriului de resboiu. Acea jumătate a ţării se sbate sub egemonia uliţii Bucureştilor aliată cu jidanii, prezentând aproape ultimele convulsiuni ale unui corp, care moare. Puţinele colţuri de selfgovernment care a putut a se alege în mod liber, strigă prin ţifre şi din gură că starea lucrurilor e nesuferită.

Astfel în studiul statistic asupra mişcării populaţiunii din oraşul şi judeţul Iaşi pe deceniul 1870—1879, de N. A. Alexandrini, secretarul consiliului judeţean, citim următoarele:

In aceşti zece ani oraşul Iaşi prezintă datele de mai la vale.

s'au născut români	10,329;	isr.	17,446
au murit români	15,952;	isr.	12,294
—	5,623.	+	5,152.

In târgul Frumos:

s'au născut români	798;	isr.	698
au murit români	1,219;	isr.	662
—	421	+	36

In judeţ:

s'au născut români	31,669;	isr.	2,359
au murit români	30,868;	isr.	1,220
+	801	+	1,139

Aceste puţine date sunt strigătoare la ceruri.

Vedem că în oraşul Iaşi au murit în zece ani 5,700 de români mai mult de cât s'au născut şi s'au născut 5,200 de străini mai mulţi de cum au murit. In locul oricărui român care se stinge se naşte un străin. In judeţ, căci prin sate sunt mai puţini streini, românii au crescut la o mortalitate de 31.000 abia cu 800 inşi; străinii la o mortalitate de douăzeci şi şase de ori mai mică, la 1,200 abia, s'au sporit cu 1,139.

Ce abis de lipsă şi de mizerie trebue să fi ascunzând aceste cifre îşi poate imagina numai acela care cunoaşte valoarea cifrelor statistice, care ştie că o asemenea descreştere a unui popor pe un teritoriu fertil şi mare, cată a se atribui degenerării fizice a rasei şi unei mizerii ar-

tificiale, produse prin supraîncărcarea poporului cu greutăţi pe care nu e'n stare a le duce.

Se ştie că cea mai esenţială deosebire între liberalii din Moldova şi roşii de aici e mai cu seamă aceasta, că cei dintâiu caută să scape Moldova de sub grozava asuprire a străinilor, pe când roşii de aici fraternizează cu străinii şi le cedează punct cu punct, începând cu drepturile cetăţeneşti şi sfârşind cu toate întreprinderile. De aci liberalii din Moldova ar renunţa bucuros la orice vederi politice formale, numai existenţa naţională a ţării să fie asigurată şi a-şi da mâna cu oricine ar avea în vedere un guvern naţional, exclusiv poate, dar în sfârşit odată naţional. Tot din cauza aceasta liberalismul cosmopolit al roşiilor nu poate prinde rădăcini dincolo de Milcov.

Dacă relele economice de azi vor merge crescând, Moldova e în pericolul de a deveni prada celei dintâi puteri străine, care i-ar garanta populaţiei măcar viaţa fizică în contra lipitorilor care o sug şi o degradează.

Ce face guvernul, ce d. C. A. Rosetti? In loc de-a da tot concursul posibil elementelor cari se opun înstrăinării ţării, d-sa instigă formarea unui partid roşu în Moldova, compus din jidani, cari prin modificarea art. 7, devin alegători în colegiul I şi al II-lea.

Uneltele pentru această definitivă vânzare de ţară şi naţionalitate sunt acei cari, pentru funcţii, sapă consiliul general al judeţului Iaşi şi consiliul comunal de acolo, căci din Iaşi e vorba ca să pornească şi iudaizarea cea politică a ţării, după iudaizarea ei economică. Pentru aceasta se întreţine o vie corespondenţă între d-nul C. A. Rosetti şi ciracii lui Herşcu Goldner, d. Gheorghian şi alţi *ejusdem farinae,* având de scop a discredita cele

două consilii, care-şi permit a atrage atenţia ţării asupra mizeriei guvernului central asupra lipsei de sprijin ce-o întâmpină Moldova la toate trebuinţele ei legitime.

Pe când aci, în dealul mitropoliei, se votează proiecte şi răsproiecte de răscumpărări şi de construiri de drum de fier, cari vor urca în curând capitalul datoriei publice la un miliard, populaţia românească piere văzând cu ochii şi e suplantată prin *odium generis humani,* prin tot ce e mai imund din scursăturile străinătăţii la noi. Se deşertează Rusia şi se curăţă, se deşertează Austria şi se curăţă de elementele ei bolnave, pentru a da pe viitor cetăţeni roşii ai Moldovei, pe patrioţii de meserie ai d-lui C. A. Rosetti.

Cele douăzeci de steaguri jidoveşti din cortejul istoric al încoronării, seamănă mult cu steagurile unei armate de invazie, intrate în lăuntrul unei cetăţi, ale cărei chei istorice a fost vândute de un trădător. E consequent şi în natura lucrurilor ca spre răsplată acesta să fie şi reversibil şi ministru de interne.

SOCIALISMUL FRAŢILOR NĂDEJDE

Fraţii Nădejde au fost condamnaţi de un juriu compus de profesori de universitate, unul la destituire, celalt la suspendare din funcţie pentru propagarea de idei socialiste în tinerimea dela Iaşi. Ei publică o broşură de apărare, prin care se'ncearcă a justifica ideile socialiste în genere şi a dovedi că vina ce li se impută nu cade sub dispoziţiile penale ale nici unei legi în vigoare.

Socialismul, având de temă mizeria claselor de jos şi

exploatarea lor din partea capitalului, se'nţelege că trebue să cerce a dărâma baza societăţii actuale, proprietatea moştenită.

Broşura pleacă din punctul de vedere că, producţiunea însutindu-se prin invenţiile pe terenul mecanicei ale secolului nostru, starea materială a lucrătorului ar trebui să fie însutit mai bună, pe când din contră e cu mult mai rea decât în secolii trecuţi, că e mai rea în secolul libertăţii şi egalităţii, de cât în timp de reacţiune. De aci se deduce că neapărat lucrătorul este exploatat de cineva şi că exploatarea cată a se atribui organizării actuale, bazate pe capital şi pe proprietate.

Se'nţelege că această justificare se întemeiază pe o sofismă, uşor de descoperit. Existenţa capitalului şi a proprietăţii n'a micşorat nici când numărul firelor de grâu produse, a obiectelor a căror menire este consumaţiunea, încât disproporţia ce există între exigenţe şi obiectele de consumaţiune e de mult mai de grabă disproporţia descoperită de Malthus, de cât o altă iscodită de socialişti. Capitalul din parte-şi e din natura lui menit de-a fi împărţit în lefi pentru muncă şi dacă munca e eftină şi capitalul scump, ar fi o dovadă numai că braţele ce se oferă sunt prea multe în raport cu capitalul existent, cu posibilitatea de-a le retribui.

Nouă ni se pare că adevărata cauză a mizeriei e cu totul altundeva; că ea e în caracterul întregei desvoltări liberale, începute în secolul trecut, că-şi are temeiul în organizarea raţionalistă în locul vechei organizări mai naturale. La noi în deosebi răul e prea patent pentru a nu se vedea de oricine. Sunt aci mii şi mii de oameni cari nu compensează prin nimic munca societăţii ce-i

susţine, cari în schimbul a patru clase primare sau a codului Boerescu, învăţat pe dinafară, iau dela naţie, în puterea organizării lor în societate de exploatare, zeci de mii de franci ca retribuţiuni anuale. Trebuinţele aristocratice ale plebei ignorante, ale plebei liberale, intelectual sterpe şi moraliceşte decăzute, iată ceea ce apasă asupra poporului. Această presiune nu ar exercita-o nici capitalul moştenit, nici cel câştigat prin muncă proprie. Acesta e, din contra, totd'auna la dispoziţia muncitorului, căci dacă n'ar fi, ar rămânea improductiv.

Dacă socialiştii români ar face bine să cerceteze sub câte sute de forme bugetare, fie ale comunei, ale judeţului, ale statului, se escamotează şi cel din urmă ban, câştigat de omul din popor prin muncă, pentru a hrăni cu el clasa de postulanţi şi de ambiţioşi de rând cari trăesc din fondul mizeriei comune, fără nici o compensaţie pentru aproapele lor, atunci s'ar convinge că răul la noi este cu totul de altă natură.

In mod natural nici n'ar putea exista socialism la noi. Populaţia e chiar mică pentru teritoriul nostru fertil şi cestiunea socială începe prin a fi o cestiune agrară, o cestiune de disproporţie între numărul chilometrilor patraţi ai ţării şi numărul locuitorilor. Procesul acestor din urmă fiind avizat la munca industrială, aceasta avizată la schimb pe productele agricole ale altor ţări, se'nţelege că munca industrială va fi supusă legilor unei concurenţe universale, că nefiind destul de eftină sau neafland vânzare, acel prisos de populaţie va căta să sufere sau să emigreze.

La noi mizeria e produsă în mod artificial, prin introducerea unei organizaţii şi a unor legi străine, nepotrivite cu stadiul de desvoltare economică a ţării, orga-

nizaţie care costă prea scump şi nu produce nimic. Socialismul nu se justifică dar la noi prin nimic şi ca evoluţiune de idei nu-i decât aceiaşi jucărie cu abstracţii străine pe cari şi-au permis-o predecesorii d-nilor Nădejde: C. A. Rosetti, Serurie, Pătărlăgeanu, ş. a.

Fraţii Nădejde nu l-au înţeles pe confratele lor d. Conta. Au luat-o la serios cu socialismul şi au păţit-o. Trebuiau să-l propage modest şi mai mult de catedră, pentru a fi aleşi deputaţi; apoi ar fi ajuns miniştri, apoi membri la curtea de casaţie şi... cestiunea socială înceta de-a exista şi pentru d-lor şi pentru ţară. Iee-şi de model pe părintele liberalismului român, pe d. C. A. Rosetti. Pe la 1850 scotea gazetă, intitulată „Republica rumenă", o publicaţie nu... rumenă, ci roşcovană rău. Azi e reversibil omul, e monarchist şi regalist, un adevărat tip de convertire. Un altul proclamă republica la Ploeşti şi azi e adjutant al Regelui. Altul ameninţa în aceiaşi republică că va tăia capete de zahăr nemţesc cu sabia şi azi e mai mare peste cei ce taie nu zahăr, ci sare, e cămăraş la saline.

Nu aşa se face treabă. Iată, le recomandăm părinteşte ce să facă: In Iaşi e în formaţiune partidul Herşcu Goldner-Gheorghian. Inscriindu-se între corifeii liberalismului, publice articole în liberalul (israelit), adreseze în fiece săptămână depeşi către d. C. A. Rasetti, pună-şi candidatura de deputat şi... parte vor avea din cumpărătura liniei Cernavoda-Chiustenge. Acesta e lucrul de căpetenie.

E drept că în apărarea lor fraţii Nădejde dovedesc, că fostul ministru Conta a ţinut prelecţiuni socialiste şi ateiste la facultate, că din profesorii cari i-au condamnat chiar sunt unii, cari au propovăduit ei înşii principiile pentru cari condamnă pe alţii. Ei şi?

Cred d-lor că în plebea de postulanţi şi ambiţioşi cari furnică în România, e unul măcar pentru care ideile să fie mai mult de cât un pretext, pentru care ţinta adevărată să nu fie banul, câştigat fără muncă? Dacă cred sunt în eroare, şi e mai mult eroarea aceasta pe care-o ispăşesc prin condamnarea lor, decât erorile în contra fundamentelor existenţei societăţii, ce formează religia lor politică.

VĂLUL TURPITUDINILOR

„Românul" mustră opoziţiunea şi pe noi în parte fiindcă am luat în râs circulara d-lui ministru de interne, relativă la legea de înaintare şi admisibilitate în funcţiunile administrative. Aci ne-am adus aminte de povaţa lui Beaumarchais. Ne-am grăbit să râdem ca să nu plângem. Pretenţia „Românului" de-a fi discutat serios o administraţiune în capul căreia se găseşte Simeon Mihălescu, şi a cărei flori sunt cunoscute sub numele de Simuleşti, Chiriţeşti, Obedeni, Poteci, etc. este din toate cutezanţele organului guvernamental cea mai cinică şi cea mai îndrăsneaţă. Sunt şase ani de când cu regimul brătienesc. Nici inexperienţa, nici buna credinţă nu mai pot fi invocate ca scuze pentru a menţine o astfel de stare de lucruri.

Denunţările au fost atât de numeroase, atât de precise, în cât chiar d. I. Brătianu a crezut un moment că trebue să se despărţească de un Simeon Mihălescu şi l-a dat în păstrare d-lui D. Ghica până la venirea unor timpi mai buni.

Aceste timpuri au sosit. Trebuia în adevăr grosimea de obraz a d-lui C. A. Rosetti, spre a pune iarăşi în capul administraţiunii ţării pe un om care în alte ţări ar face cea mai distinsă podoabă a unui stabiliment penitenciar. Scrisorile lui Warszawsky autentice, legalizate şi chiar fotografiate pentru orice om cu bun simţ şi cu bună credinţă, n'au lăsat o umbră de îndoială asupra culpabilităţii acestui stâlp al şcoalei.

Un partid nu poate fi totdeauna făcut responsabil de o crimă a unuia din partizanii săi.

Insă când în faţa evidenţei, în loc de a tăia un membru cangrenat, acel partid se scoală întreg pentru apărarea vinovatului, când îndrăsneala apologiştilor creşte cu mărimea crimelor, atunci ţara nu poate privi decât cu scârbă, o asemenea adunătură.

Numai partid nu se mai poate numi, ci bandă de sceleraţi care desfide morala, se foloseşte de piroteala naţiunii şi de nepomenita indiferenţă morală a celui care ar avea drept sfântă datorie a ocroti pe cei slabi şi a înfricoşa pe cei răi.

Simeon Mihălescu, în pisma opiniunii care l-a acuzat cu atâta temeiu a fost încărcat cu onoruri, mai cu seamă de când era să fie înecat în infamii. I s'a făcut un simulacru de instrucţiune fără a fi suspendat un moment din capul celui mai important directorat (sau mai bine zis minister, căci sub acest regim dânsul a fost adevăratul ministru de interne). Nenorociţii tineri însărcinaţi cu această instrucţiune erau pe fiecare zi ameninţaţi în termeni puţin deghizaţi în „Românul". Ei păreau înaintea lui Mihălescu acuzaţi, dânsul judecătorul. Şi într'adevăr de dânsul atârna cariera şi poate pâinea lor. După această spălătură juridică Mihălescu voi să aibă şi un

certificat de la onorabilii săi colegi. Un Pişca, hoţul cunoscut de păduri din Teleorman, se însărcină cu murdara treabă de a-l curăţi în Senat. Un raport de cumătru, citit înaintea unor slugi guvernamentale fu de ajuns. De atunci criminalului spălat de complicii săi nu i s'a mai cruţat nici o onoare. Pe rând senator, comandor al stelei României, director la eforia spitalelor, director la ministerul de interne, înfruntă opinia publică speriată, se bucură de bani adunaţi din sudoarea şi sângele nenorociţilor pe care i-a trecut în Bulgaria în toiul iernei ca pe nişte vite de jug, şi acest exemplu strălucit de imoralitate nepedepsită şi triumfătoare corupe mai mult junimea unei naţiuni decât tot ce cineva şi-ar închipui. Dar cei care tolerează asemenea lucruri? Ce nume merită? Ce cauză-i îndeamnă? Slăbiciune? Incapacitate? Indiferinţă? Egoism? Complicitate? Să tragem vălul asupra acestor turpitudini! Ceea ce însă pune vârful acestor fapte, este că criminalii prinşi cu mâna în sac nu se mulţumesc de a se bucura în pace de fructul faptelor lor, de a-şi lua regulat cupoanele de la cauzele publice, de a-şi atârna de gât stelele şi coroanele, de a parada la mesele şi la balurile de la palat, de-a fi puternici şi bogaţi, de-a fi stăpânii ţării şi favoriţii regimului. Nu, toate acestea nu le ajung. In loc de a se face uitaţi şi de a uita, mai ies în vileag şi în gura mare înjură pe oamenii cinstiţi.

A! asta este prea mult domnilor dela „Românul"!

CULTURA ROŞILOR

Are haz „Românul" cu lecţiile de cuviinţă şi seriozitate pe cari le dă pressei opoziţiei şi nouă în deosebi. Indeamnă „ca pressa opoziţiunii să se silească a se ridica la înălţimea ce trebue să aibă nişte organe serioase de publicitate" şi aceasta nu se poate face decât într'un mod: „a se respecta pe sine începând prin a respecta pe alţii, etc. a întrebuinţa un limbaj demn fără insulte, fără trivialităţi".

Să creadă cineva ochilor săi citind aceste şiruri, că sunt scrise în foaia actualmente guvernamentală?! E oare aceiaşi foae, care numea pe Domn un agent al Prusiei, un *pion* în mânile d-lui de Bismarck? Aceiaşi foae care zicea că s'a vârât cuţitul în pântecele României de către supremul trădător (în parantez vorbind, d. Boerescu, colegul de ieri al d-lui Brătianu)? E aceiaşi foae care la rândul ei istovise tot dicţionarul injuriilor la adresa partidului conservator?

Ei bine, e aceiaşi! Şi de ce să nu fie aceiaşi? Din pamfletul Nichipercea a ieşit binemeritatul şi medaliatul N. T. Orăşanu; din *Românul,* a cărui hrană zilnică a fost calomnia şi injuria, a ieşit un organ *high life,* înmănuşat care ne ţine de rău că discutăm în mod viu guvernul roşu şi nu ne mulţumim cu terenul filosofiei de stat şi a teoriilor politice generale.

Dar să admitem că necuviinţele *Românului* nu îndreptăţesc pe nimenea la repetarea lor, că, cu toate erorile d-lui C. A. Rosetti, pe când nu era încă reversibil, acestea nu ne îndreptăţesc pe noi a le comite asemenea, că, pentru a ne respecta cată să respectăm pe alţii.

Foarte bine; admitem teza, *transeat major* cum ziceau logicienii.

Dar din această teză generală urmează oare că trebue să respectăm ceea ce este absolut irespectabil? Că elucubraţiunile celor patru clase primare şi ale cursului de violoncel cari redijează *Românul* trebuesc luate ca lucruri sacrosancte sau serioase? Constatăm mai nainte de toate că nimeni n'a tăgăduit că redactorul *Românului* are numai patru clase ca învăţătură şi că nici d. C. A. Rosetti, vechiul redactor, n'a avut mai mult.

Niţică franţuzească învăţată de la vr'un *coiffeur* sau de la vr'o guvernantă, rătăcită prin Bucureşti, cetirea de romanuri rele şi de scrieri beletristice asupra Statului, iată cultura oamenilor ce pretind a voi să discute cu noi probleme serioase de stat şi dela cari am putea jura, că n'am auzit nici când un contra-argument serios la vr'una din întâmpinările noastre. Sofisme câte vreţi. Panglicării retorice, generalizări de ceeace s'a susţinut în parte, strâmbări a tezelor ce s'a stabilit în genere, întortocheri de cuvinte, jucării cu înţelesul îndoit, pe care-l poate avea o expresie lexicală, d'astea câte vreţi. Niciodată, dar niciodată un argument *ad rem*, dedus din natura lucrurilor, dictat de iubirea de adevăr.

Şi de ce? Pentrucă nu sunt capabili de a pricepe adevărul. Din articolele ziarului guvernamental ar putea extrage cineva un sistem întreg de falşificare a judecăţii de sofistică.

Şi de ce sunt incapabili de a pricepe adevărul? Pentrucă scopul lor nu a fost niciodată de a-l căuta. Jurnalistica în mânile roşilor a fost un mijloc de traiu, un mijloc de a parveni, de a câştiga, nu de-a spune adevărul. Dar unde interesul dictează, acolo nu mai există adevăr:

stat pro raţione voluntas, voinţa i se substitue argumentului şi cu apetiturile nu se discută. De geaba i-am spune onor. Costinescu: nu te face gazetar ori director de bancă, pentrucă nu ştii carte! Cu toate că-şi cunoaşte cusurul, se va face, căci câştigul material îl chiamă. Geaba i-am spus onor. Stătescu: nu te face director de drum de fier, nu te băga la treaba din care nu te pricepi nici cât e negru sub unghie! Se va face, căci apetitul după zecile de mii de franci îi gâdilă cerul gurii.

Cu apetiturile nu se discută. Când sunt neligitime, când nu sunt bazate pe muncă, pe cunoştinţe, ele trebuesc condamnate în toată goliciunea lor. Atât ar mai trebui, să discuţi pictură c'un orb, muzică c'un surd, filosofie morală cu Scarvuli.

Şi'n adevăr ce personage profund respectabile ni se prezintă? Dacă aceşti oameni n'ar avea minte sau cultură, precum n'o au, treacă meargă. Nu cultura-l face pe om cinstit şi se află în cel din urmă ţăran de munte mai multă nobleţe de inimă, mai mult caracter, mai mult simţ de dreptate, decât în Flevii şi în Caradalele lustruite şi aristocratizate.

De-ar avea caracter!

Dar oare caracter este a scoate *Republica română,* a face parte viaţa toată din societăţile republicane internaţionale şi a încheia cariera prin a declara că regalitatea este încoronarea vieţii unui republican? Respectabil este bătrânul Garibaldi. Republican a fost, republican a rămas. Şi slavă Domnului, dinastia de Savoia şi meritele ei pentru unitatea Italiei ar fi motive morale mai puternice de convertire politică, decât... *o pensie reversibilă.* Când era republican, d. X cerea pomană de la piaţă; acuma, ca pomanagiu al bugetului, e mare

dinastic. Şi în acelaşi timp fiii săi, ce trăesc din pomana pensiei dată de monarhia ereditară, beau la Paris în sănătatea republicei române în cafeneaua *Procope,* plătind cu banii cari poartă capul regelui pe avers şi sunt din visteria regelui.

Iată oamenii respectabili cu cari discutăm, oameni cari n'au respectat nici credinţele lor proprii şi cari sunt gata a le vinde pe o pensie ori pe o slujbă. A se respecta pe sine, onorabililor, nu va să zică de loc a discuta politica serioasă de Stat, cu absolvenţi ai claselor primare şi matematici ca Nastratin Hogea.

„In loc de a lucra ca, întru cât priveşte relaţiunile internaţionale *Românii să se înfăţişeze străinilor totdeauna uniţi,* ziarele opoziţiunei propagă desbinarea continuă *Românul.*

... hidoasa pocitură
Ce-au semănat în ţară invidie şi ură

ne spune că noi semănăm desbinarea. Dar existat-a desbinare înaintea roşiilor? Nu s'au ridicat toţi ca un om de câte ori era un interes al ţării la mijloc? Dar cine a semănat ura şi desbinarea dacă nu *Românul* în curs de douăzeci de ani?

Şi aceasta ne-o spune cine? Omul, care în mijlocul unui războiu, n'a găsit alt de zis maselor adunate sub fereastra sa, decât că mai există o Plevnă, ce trebue luată... Plevna internă a reacţiunei.

Ei, Plevna reacţiunei e ţara întreagă. Plevna pe care vrea s'o ia Herşcu Goldner împreună cu Giani, Cariagdi, Carada, C. A. Rosetti, este acest popor românesc, îngenunchiat şi exploatat de gunoaele pământului întreg. In contra acestei Plevne vă organizaţi, punând şef al statului major pe complicele lui Warszawsky, această

Plevnă o scăpaţi, nimicindu-i spiritul, încurajând malonestitatea şi canaileria de caracter; şi, când vedem apatia în care a căzut ţara, fatalismul ce-l domină pe acest popor nobil, dar adânc îngenunchiat, teamă ne e că era acestei glorioase şi străvechi Plevne a sunat şi că cenuşa lui Mateiu Basarab, care a blestemat neam de neamul vostru până într'a şaptea spiţă, va dormi sub ţărâna cucerită, în pământ străin.

„Ca românii să se înfăţişeze străinilor uniţi?"

Dar sunteţi voi Români? Dar cunoaşteţi voi poporul? Sunteţi în stare a pricepe geniul şi înclinările lui? Ştiţi voi româneşte măcar? Păsărească d-lui C. A. Rosetti e limbă? Obiceele de cocote şi de picpocheţi sunt datine strămoşeşti? Cărţile ce le scrieţi, legile ce le croiţi, gândirea şi inima voastră, complexiunea voastră fizică şi morală, răsărit-au din sâmburii de stejar, ce împodobesc mormântul lui Ştefan cel Sfânt? De la Seina, din Bizanţiu, din lupanare şi din spelunci v'aţi cules apucăturile politice şi morale; nu din istoria şi din natura poporului nostru. De aceea aţi fost ca virusul în organizmul viu al naţiei; de aceea corpul material al naţiei moare şi se purifică, pentru aceea voi, paraziţi, nu vă puteţi aclimatiza, pentru că voi, etnic şi moraliceşte, sunteţi străini cu totul de substanţa din care e compus neamul românesc.

Ne e ruşine că aţi uzurpat numele de român, ruşine că strămoşii sunt condamnaţi a purta acelaşi nume, cu care vă drapaţi corupţia şi mizeria de caracter.

CONDAMNAREA ORGANIZĂRII NOASTRE SOCIALE

Economiştii observă cu drept cuvânt că însuşi sistemele religioase, oricât de vechi şi de bine întemeiate pe natura morală a oamenilor suferă modificări, ba se sting chiar şi sunt înlocuite prin altele în urma unei mari decadenţe economice, care e totdeauna însoţită sau urmată de o mare decadenţă morală.

Am arătat în numărul trecut că populaţia română din Iaşi scade în urma neopritei imigraţiuni de elemente străine. Tot acelaş lucru e adevărat pentru populaţia română din Bucureşti, pentru cea din Galaţi, ba chiar pentru o comună pe jumătate rurală, cum e Târgul-Frumos.

Mortalitatea înspăimântătoare a rasei române şi înmulţirea celor străini într'o ţară îmbelşugată şi c'o populaţie relativ rară coprinde în sine condamnarea unui sistem de guvern, condamnarea întregului aparat administrativ, dela cap începând până la infimii funcţionari, în fine condamnarea organizării sociale.

Am dovedit asemenea în mai multe rânduri cu materialul mărginit statistic de care dispunem, că sub sistemul vechiu — până la 1864 — populaţia istorică a acestor ţări creşte repede; că dela gonirea Domniei fanariote din ţară şi pân' la reformele sociale din 1864 populaţia a ajuns numărul pe care-l avea în timpul de fericită memorie a lui Mateiu Basarab. Acesta foarte repede.

Suntem departe de a lăuda inferioritatea condiţiei sociale a ţăranului în timpul „Regulamentului", departe de a dori ca starea veche de lucruri să se mai reîntoarcă în ceea ce priveşte inconvenientele ei. Dar întru cât priveşte desvoltarea normală, naturală a poporului, întru

cât priveşte proporţia suportabilă între greutăţile ce el purta şi bună starea ce rezulta ca beneficiu din acele greutăţi, orbi am trebui să fim şi nedrepţi către părinţii noştri, dacă n'am constata că acea stare era mult, cu mult mai bună pentru poporul de jos decât cea actuală.

Departe suntem de-a ne face *laudatores temporis acti*. Defectul principal al organizării vechi era, că nu ţinea seamă în destul de clasa de mijloc; dar ţăranul şi proprietarul mare se aflau amândoi bine şi fiind într'un contact perpetuu între ei, ajunsese a avea o mare tragere de inimă pentru o laltă. Putem zice că şi boierul vechiu era ţărănos, şi ţăranul vechiu avea un fel de mândrie boierească în el.

De când însă cu emigraţiunea în străinătate, cu contractarea de obiceiuri străine şi costisitoare, de când cu absenteismul la care sunt supuse în mod egal toate clasele dirigente la noi, începând cu părinţii bisericii şi sfârşind cu Caradalele, raportul vechiu a trebuit să se strice.

Constituţia noastră, parte neexistentă au dat loc la o declasare generală din cele mai dezastroase.

Nu mai există o altă deosebire între oameni, decât cea pe care o stabileşte *banul* ori cum ar fi câştigat.

Astfel un biet gazetar, care ştie, în calitate de confident al miniştrilor, că drumurile de fier or să se răscumpere, joacă la bursă şi... devine milionar. Ei bine, a devenit aristocrat în România. Nimeni nu'ntreabă cum şi-a făcut banii. Prin muncă? Prin o inteligentă exploatare a unei ramure de industrie? Nimic din toate astea. A făcut politică şi, prin politică, a devenit bogat. Un altul îşi exploatează calitatea de ministru pentru a juca la bursă, ba unii au câştigat, jucând cu banii vistie-

riei chiar. A-şi da orbeşte votul guvernului, pentru a se folosi băneşte de secretele oficiale, de punga statului chiar, e în cel mai mare grad malonest, dar toţi o fac fără jenă. Şi masa? Masa populaţiunilor din oraş invidiază încă pe fericiţii, cari prin mijloace maloneste ajung, fără cheltuială de spirit sau muncă, la avere şi vază.

Dar dela cine câştigă ei? Căci acest traiu a unei generaţii de feneanţi trebue neapărat să se traducă într'un punct oarecare în... muncă. Hârtiile cumpărate de stat dela compania Stroussberg, se cotau cu 20 la sută. Dumnealor le-a plătit cu 60 la sută. Cine plăteşte diferenţa de 40 la sută? Producătorul care plăteşte anuitatea, ţăranul.

In ultima linie producătorul plăteşte totul.

Dar numărul producătorilor, instrumentele lor, suma puterilor lor fizice este aceeaşi ca în anul 1850. Se ştie metodul prin care s'a aservit ţăranii mult mai rău de cum era în timpul clăcii. Statul le-a cerut într'o bună dimineaţă o dare înzecită de ceea ce-o plăteau înainte. Pentru a o plăti trebuiau să se împrumute. Dar nimeni nu le dădea bani decât pe muncă, calculând-o pe preţuri de batjocură, pe preţuri zilnice din care un lucrător nu se poate hrăni. Astfel ţăranul a fost dat pe mâna unei înspăimântătoare uzure. Pururea dator, pururea scos la muncă *manu militari,* el vedea traduse toate trebuinţele lui în muncă foarte rău plătită. Am cunoscut patrioţi (în treacăt fie zis, cei mai cruzi şi mai lacomi proprietari sau arendaşi sunt pururea din partidul roşu, tocmai pentru că sunt parveniţi şi n'au nici o legătură cu pământul şi populaţiunile) am cunoscut zicem patrioţi cari luau *ierbărit* pentru găini de la ţărani, ierbărit calculat în bani şi tradus în muncă. Am cunoscut liberali care

pentru păşunea *unei* oi cereau fruptul dela *patru* oi. Economiceşte absurd, dar aceste pretenţii absurde se traduceau în cerere de bani, cerere de bani în prestaţiuni calculate pe preţuri de batjocură. Şi cu toate acestea e o ţară asta, care are un Rege, are legi civile şi penale, are — administraţie se zice. Astfel poporul incult, dar în colo sănătos şi foarte inteligent, e dat în prada tuturor acelora care ştiau a înşira două slove pe hârtie şi-l încurcau în paragrafii unui *drept formal,* copiat dela popoarele civilizate şi la redigerea căruia alte trebuinţe, alt neam de oameni, alte condiţii economice prezidaseră.

Capitalul, cel puţin cel mobiliar, avea înainte un caracter istoric tradiţional şi personal. Legăturile între boieri şi ţărani erau istorice, tradiţionale, personale. E nenatural a admite ca oameni de aceiaşi rasă, cari neam de neamul lor trăiseră şi lucraseră împreună, să nu aibă un sentiment de cruţare şi de omenie între ei. Boierul cel mai avar, cel mai lacom de avere n'ar fi îngăduit să i se exploateze ţăranii din partea slugilor lui.

Astăzi capitalul e impersonal. O moşie străveche încape pe mâna unui patriot, în genere străin de origine, care caută să scoată lapte din piatră. Puţin îi pasă de soarta lucrătorului, puţin de biserică ori de şcoală. Omul e pentru el, nu un compatriot, nu un conaţional, nu ostaş sau cetăţean; e un instrument de muncă, o vită trebuitoare pentru un timp mărginit, până ce o vinde sau o raendă altuia moşia. Rău hrănit, rău îmbrăcat, având locuinţă rea, maiestatea poporului român, norodul, cum zicea Mateiu Basarab, naţia a ajuns în stare mai rea decât sub fanarioţi, a ajuns la sapă de lemn.

Care e cauza tuturor relelor acestora? Declasarea, nepotrivirea organizaţiei sociale cu starea economică şi cu

stadiul de cultură a poporului. I se ia, i se tot ia, şi *lui* nu i se dă nimic în schimb. Pripa cu care s'au introdus reformele, netemeinicia lor, libertatea dată miilor de Caradale de-a trăi fără muncă din exploatarea claselor producătoare, lefuri şi sinecure, întreprinderi fără capăt de lucrări costisitoare fără nici un folos direct pentru masse, sutele de vagoane făcute pentru a introduce în ţară mii de consumatori străini împreună cu mărfurile lor, c'un cuvânt lipsa de sentiment de rasă, lipsa de solidaritate între popor şi clasele dirigente, recrutate din Cariagdii şi Basmangii, lipsa de simţ istoric şi naţional ne-au adus unde suntem şi au prefăcut o ţară veche cu trecutul ei cinstit, cu datinele ei oneste, într'un han de oaspeţi străini, în care toată organizaţia s'a făcut în favorul străinilor şi pentru a le face traiul cât de neted şi de moale în ţara nimărui, căci numai ca firmă mai e a noastră.

Noi nu suntem contra îmbogăţirii celor ce vin şi se aşează în ţară. Cu timpul vor deveni poate cetăţeni buni ai acestui stat. Dar ca de dragul lor să ucidem oamenii noştri proprii, ca de dragul luxului, desfătărilor, înlesnirilor de traiu să compromitem existenţa fizică şi morală a rasei române, iată ceea ce e neauzit şi neînţeles.

Poporul nostru e pe calea de a ajunge ca *fellah* din Egipet. Totul e străin acolo afară de mizerie. Numai ea e naţională, e egipteană.

De aceea o repetăm: „Moldova (şi Ţara românească „peste 25 ani) e'n pericol de a deveni prada celei întâia „puteri străine, cari ar garanta populaţiunii măcar viaţa „fizică în contra lipitorilor cari o sug şi o degradează".

Românul, ca toţi aceia cari luptă cu fraza şi firma

patriotică, contra convingerii noastre patriotice, ne zice să n'avem teamă. Asta nu se va întâmpla. Nu e vorba de teama noastră; e vorba de realitate şi de adevăr. Nici un popor pe lume nu e obligat a fi pururea jertfa oamenilor ei proprii, jertfa Caradalelor pe cari au avut nenorocirea de a-i asimila. De acolo se explică de ce populaţiunile Asiei, cu tot trecutul lor şi cu toată mândria naţională, au salutat un liberator în Alexandru al Macedoniei; de acolo se explică de ce Napoleon I a fost la început salutat ca un liberator în multe state ale Germaniei. Popoare condamnate la nefericire precum pare a fi al nostru, ajung a renunţa la individualitatea lor, ajung la dorinţa de-a scăpa ele de ele înşile. Nu noi le zicem acestea. Scrieri cosmopolite şi nihiliste eşite din pene române, încearcă a dovedi deja că sentimentele de patrie şi naţionalitate sunt mofturi şi că apăsaţii de pe faţa întregului pământ sunt fraţi şi aliaţii naturali în contra formaţiunilor istorice actuale.

CREDITUL MOBILIAR

CREDITUL MOBILIAR

I

Proiectându-se înfiinţarea unei bănci în compania numită „Credit mobiliar", avem în România spectacolul comic de-a vedea foile invocând când naţionalitatea, când patria, când libertatea, pentru a recomanda publicului întreprinderea aceasta.

Intre fondatorii acestei bănci întâmpinăm în adevăr o sumă de nume cunoscute, începând cu inevitabilul prinţ Dimitrie Ghica şi sfârşind cu onor. redactor al „Românului" pe care ne-am obişnuit a-l vedea participând la toate afacerile de-o lucrativitate oare-care.

Publicul văzând pe de-oparte o companie de nume atât de cunoscute, pe de alta sgomotul produs prin ziare, înclină a crede că e vorba d'un institut de aceiaşi utilitate ca „Banca Naţională' 'sau „Creditul fonciar" bunăoară, pe când în realitate bancheri străini cu alaiul de nume româneşti, menite a-i populariza, vor să neguţeze pe picior mare la bursa viitoare din Bucureşti, înfiinţând ceea-ce se numeşte o *Haute banque par compagnie.*

Aşa dar, ca să punem odată capăt acestei inclarităţi şi vârtejului de speranţe, vom spune că există două soiuri de operaţii de bancă: operaţii de comerţ şi operaţii de *speculă.*

Operaţiile de comerţ pe care le face ori-ce bancher din piaţă şi „Banca Naţională" asemenea, sunt: primirea în depozit de capitale de la particulari şi plasarea lor în titluri clasate c'un venit sigur; virimente, adică trecerea unei sume de la creditul unui client la creditul altui client; scontare de bilete la ordin şi de poliţe; încasarea sau plata poliţelor din locuri depărtate; arbitragiul, adică cumpărarea poliţelor de pe pieţele unde au cursul mic, pentru a plăti cu ele datoriile pieţei proprii; conturi curente, adică înregistrarea tuturor fondurilor primite de la un negustor precum şi a cheltuelilor făcute în numele lui ş. a.

Pentru ori-cine e evident, că bancherul comercial e un om de încredere ce trebuie să-şi fi cunoscând clienţii şi clienţii pe el şi că afacerile sunt în cea mai mare parte pe deplin sigure.

„Banca Naţională" în fine, cu tot numele specios, nu e de cât o bancă comercială, care uneşte cu operaţiile ordinare pe acea de emisiune a unor bilete, plătibile *a vista* şi la purtător. Ea nu dă credit de cât la puţine case pe poliţe cu mai multe semnături de o incontestabilă solvabilitate şi trase asupra unor afaceri *deja consumate*.

La „Creditul fonciar" baza creditului acordat e un imobil ipotecat, garantat prin solidaritatea tuturor proprietarilor; la „Bancă" baza creditului acordat e averea existentă a negustorului, plus afacerea consumată deja, de ex.: o vânzare de grâu, plus îndosarea mai multor semnături solvabile. Valoarea intrinsecă, reală a titlurilor e cunoscută, venitul lor e sigur, titlurile se numesc clasate; preţul lor fără de neînsemnate oscilaţiuni se regulează prin *venitul ce ele produc*. Atât institutele de

credit ipotecar, cât şi cele de credit comercial au deci o bază materială cu desăvârşire solidă.

La un credit mobiliar lucrul nu este astfel; cel puţin n'a fost nicăeri după cât vedem din istoria creditului mobiliar din Franţa, din Scoţia şi din alte părţi.

Vom încerca să dăm o schiţă istorică a celui dintâiu institut de soiul acesta, stabilit în Franţa prin decretul de la 18 Noembrie 1852 cu numele de „Société générale du crédit mobilier", fondată c'un capital de 60 milioane şi având la nevoie facultatea de a emite obligaţiuni de 600 milioane. Fondată de fraţii Pereire, nume ce-l aflăm şi între fondatorii actualei societăţi, ea a fost prototipul celor-lalte, cărora impulsul agiotajului le-a dat naştere în Spania, Germania, Austria şi Elveţia. Iată operaţiile ce le făcea conform statutelor:

1) Subscripţiune şi cumpărare de titluri ale statului — va să zică emisiune de titluri — precum şi de acţii şi obligaţiuni ale diferitelor întreprinderi industriale sau de credit ale societăţilor anonime, de căi ferate, canaluri, mine şi alte lucrări publice cari (sau există, sau) se vor *fonda în viitor.*

Să analizăm această operaţie.

Statul escrie un împrumut. Creditul mobiliar se'nsărcinează să-l plaseze. Institutul are destule mijloace ca să producă o mişcare artificială la bursă; pune douăzeci de agenţi cari să caute a cumpăra titlul şi numai patru cari să-l vânză. Capitalistul e răpit de acest vârtej artificial; el nu înţelege că aceeaş bancă cumpără şi vinde totodată şi după ce titlurile sunt plasate c'un câştig mare, e cu totul indiferent pentru bancă dacă ele sunt bune sau rele, productive sau improductive.

Se aude că în munţii Buzăului s'ar afla aur. Se for-

mează o societate anonimă pe acţiuni pentru exploatarea minei şi creditul mobiliar se însărcinează să le plaseze. Creditul produce *hausse* la bursă, le vinde bine, şi acum rămâne ca acţionarul cel din urmă să vază dacă există sau nu aur la Buzău. Poate să nu fi existând de loc.

Să se ţină bine minte. Creditul mobiliar se ocupă nu cu întreprinderi cari există, ci cu cele ce se vor fonda de acum înainte, a căror productivitate e cu totul necunoscută. Speculează pe speranţa acestei productivităţi. Dacă se întâmplă însă să cumpere titluri a unor întreprinderi existente, preocupaţiunea Creditului nu va fi de loc valoarea intrinsecă a lor. Din contră, acţiuni industriale, vechi, clasate, a căror valoare e cunoscută, nu dau loc la operaţii de bursă. Cu cât titlul e mai sigur, cu atât speculaţia se depărtează de el; îl părăseşte pentru acţiile unei întreprinderi noue, pe nesiguranţa valorii cărora se câştigă mai mult. Creditul mobiliar urmează deci regula pe care o urmează orice om ce are bani disponibili şi vrea să opereze cu ei par *comptant*. Alege o hârte *discreditată,* pentru ca mai târziu când se suie cursul, s'o vânză. Deci Creditul mobiliar poate cumpăra titluri rele, improductive cu preţuri scăzute, poate să producă în mod artificial o *hausse* la bursă, să le desfacă pe preţuri urcate şi să-şi spele mânile în apa nevinovăţiei ca Pilat din Pont.

Afară de asta creditul era îndreptăţit de-a mai face următoarele operaţiuni:

„2) Emisiunea de obligaţiuni proprii pentru o sumă egală cu cea plasată în subscripţiuni şi cumpărări.

„3) Vânzarea sau amanetarea tuturor efectelor, acţiunelor şi obligaţiunelor câştigate şi schimbarea lor pe alte hârtii de valoare.

„4) Propunerea, cesiunea şi executarea de *împrumuturi şi întreprinderi de lucrări publice de tot soiul.*

„5) Imprumuturi Lombard pe amanet de acţii sau obligaţiuni, credit contocurent.

„6) Primirea de depozite în contocurent.

„7) Incasso în contul societăţilor de mai sus numite, plata cupoanelor lor de dobânzi şi dividende şi alte mandate.

„8) Instituirea unei case de depuneri pentru toate titlurile acestor întreprinderi".

Alte afaceri erau oprite şi anume banca nu putea face specule pe timp la bursă, nici specule pe premii.

Dar afaceri de *report* li erau permise, deşi acestea constitue o speculă de bursă, care forma o însemnată parte a transacţiunelor creditului mobiliar.

Aşa dar afacerile Creditului mobiliar sunt operaţii de *Haute-Finance* şi de speculă de bursă *).

In anul întâi creditul mobiliar francez n'a făcut decât afaceri pe cari le fac toate casele mari de bancă. In acel an a dat din asemenea afaceri un venit net de 7.582.722.

In al doilea an a *creat* trei întreprinderi: „Société des immeubles de la rue de Rivoli", „Société maritime", „Société de chemins de fer autrichiens". Beneficiile treceau peste zece milioane.

In anul al treilea societatea era în apogeul ei; întreprinderi varii i-au adus un beneficiu de 31.870.776 fr.

Dar chiar în acest an dările de seamă ale societăţii *încep ură a deveni obscure şi mai puţin amănunţite.* La 1860 se declară o pagubă de 7.933.136 fr.; iar la 1867 fondatorii societăţii cari o administraseră în mod dicta-

1) Max Wirth, Bankwesen, pag. 546, et sq.

torial, *se retraseră*. In adunarea acţionarilor de la 30 Noembrie 1867, succesorii lor mărturisiră că pagubele se ridicau la... 47.542.000 franci. Societatea a trebuit să lichideze.

Ce s'a găsit în bilanţ?

Că societatea creditului mobiliar era creditoarea companiei imobiliare pentru 80 de milioane şi că aceasta din urmă, încărcată de maidane şi case ce nu le putea nici vinde, nici închiria, nu era în stare a plăti nimic.

„Totodată cată să recunoaştem — zice Courcelle-Se-„neuil în „Traité des opérations de banque" că răul ar „fi fost şi mai mare decă s'ar fi emis pentru 600 milioane „sau pentru un miliard două sute de milioane, obliga-„ţiuni de ale societăţii, precum ne puteam teme câţiva „ani (lucru pe care l-a refuzat guvernul) sau dacă socie-„tatea ar fi parvenit a pune în serviciul său o bancă de „circulaţie. S'ar fi ajuns la o catastrofă cel puţin egală „cu a lui Lard".

Iată dar ce este „creditul mobiliar". O încercare de-a monopoliza toate întreprinderile din ţară: împrumuturi, construcţii, lucrări publice, fie ele oricât de hazardate. Odată titlurile desfăcute prin manipulaţii de bursă, treaba acţionarilor dacă ele produc ceva sau nu.

Din parte-ne se'nţelege că nu putem opri pe nimenea de a-şi întrebuinţa capitalul cum poftеşte. Dar orice capital nu se poate întrebuinţa decât în anume moduri: sau în exploatare, servind a plăti pentru muncă, sau plasat în împrumuturi ipotecare, sau în negoţ ajutând schimbul de mărfuri, sau în fine... în specula.

Pentru milionari, pentru Rotschild şi Pereire, specula e cea mai rentabilă, pentrucă ei o *domină;* pentru capi-

talistul mic e de recomandat plasarea în titlurile unor întreprinderi, nu viitoare, ci deja existente, al căror produs e ştiut, al căror venit e sigur.

Aşa dar liber e oricine de-a specula capitalul său; legile o permit. Dar sigur este că prin speculă averea tuturor nu câştigă nimic. Ea câştigă prin producţie, prin negoţ, nu prin joc de bursă.

Precum zece oameni muncesc împrejurul unei mese de joc de cărţi ziua şi noaptea fără ca suta de galbeni ce o au toţi împreună să se'nmulţească sau să scază, ci trece din mâna celui naiv în mâna celui abil — o deplasare a aceleiaşi averi — aşa e aci. Milionarul abil care dominează bursa şi mişcările ei, care, când vinde acţii de Panama, produce *hausse,* iar când cumpără acţii ale Băncii naţionale, produce *baisse,* va încasa diferenţele de la publicul întreg, ba va atrage din ce în ce mai multe capitaluri din provincie, detrăgându-le agriculturii, comerţului solid şi întreprinderilor solide şi aruncându-le în vârtejul unor întreprinderi nouă, cu viitor necunoscut şi c'o producţiune nulă poate.

Ceea ce am dori e ca presa să nu facă dintr'un institut a cărui esenţă e specula, producerea de *hausse* şi *baisse* la bursă fără privire la valoarea intrinsecă a titlurilor speculate, un institut naţional, menit a ridica comerţul, industria şi agricultura.

Nu voim de loc să discreditäm societatea. Nu-i cunoaştem încă statutele, nu ştim ce anume operaţii va face. Poate chiar că ceea ce este a se fonda la noi să fi având cu totul caracterul unei bănci comerciale. Ceea ce constatăm este că: societăţile câte s'au format sub acest titlu pân'acum, au fost societăţi de acţionari, al căror capital a fost în esenţă întrebuinţat la specule de

bursă asupra unor titluri neclasate încă, bazate pe întreprinderi viitoare, cu un produs incert, titluri al căror preţ de bursă se regula, *nu prin venitul ce produc,* ci pe speranţa unui venit, sau şi mai rău, pe speranţa că ele se vor urca pân' la ultimo, indiferent dacă valoarea lor intrinsecă reprezintă ceva sau nu.

Facultatea pe care o bancă ca aceasta, „haute banque", o are întru a urca un titlu ori-cât lipsit de valoare intrinsecă, până ce-l vinde şi a scădea un titlu oricât de solid până ce-l cumpără; facultatea de a urca cursul tuturor efectelor ei de portofoliu când face bilanţul, pentru a împărţi şi dividende fictive, luate din capitalul primitiv; în fine puterea de a detrage capitalul celor lesne crezători din întreprinderi productive şi a-l abate la întreprinderi hazardate, toate acestea nu ne permit să ne felicităm tocmai mult de înfiinţarea ei. Dar pentru a nu prejudeca, mărturisim că din cele scrise pân'acum nu putem decât presupune statutele. Dacă operaţiile indicate în ele vor fi identice sau analoage cu cele din statutele „Societăţii generale de credit mobiliar" din Franţa, nu va mai fi îndoială că noua bancă e prematură pentru ţara noastră şi de un folos foarte discutabil chiar pentru ţările acelea, în cari practica şi uzanţele creditului sunt mai cunoscute decât la noi.

II

Semnul caracteristic al tuturor acestor institute este speculaţiunea.

Pentru speculaţiune însă societăţile *anonime* pe acţii nu sunt potrivite. Societăţile anonime speculante aduc pagube atât *proprietarilor lor,* adică *acţionarilor, cât şi*

publicului. Ne mărginim la următoarele argumente esenţiale:

1. Afacerile de speculaţiune cer după natura lor, o mare experienţă de afaceri, o extraordinară repeziciune de concepţie şi de deciziune. Corespunzând în genere pe cale telegrafică pentru a încheia asupra a milioane, neavând adesea decât un minut de reflecţie, societatea nu poate merge bine. Directori cari ar poseda asemenea calităţi, nu se găsesc, pentrucă asemenea oameni preferă a-şi face afacerile lor proprii. Dar, dacă se găsesc şi li se dă puterea discreţionară cerută, atunci societăţile sunt în pericol *directorul său să proceadă cu prea mare cutezanţă sau să exploateze situaţia în folosul său propriu, lăsând numai şansele rele pe seama societăţii. Aceasta a dovedit-o procesul acţionarilor Creditului mobiliar, intentat consilierilor de administraţie, cari au fost condamnaţi în prima instanţă la plata a 60 milioane franci.*

Consilierii de administraţie ai creditului mobiliar *au câştigat averi imense, pe când societatea mergea spre faliment.*

Ani întregi se făceau către finitul anului tot soiul de manopere de bursă şi jurnalistice. (In sferele bursei se susţinea că faimoasa ştire tătărască despre luarea Sevastopolului fusese comandată de creditul mobiliar). *Aceste manopere aveau de scop de a ridica cât se poate de mult cursul efectelor din cari consistă portofoliul Creditului mobiliar. Bilanţul se încheea dar cu cursurile cele mai urcate şi se împărţea o dividendă mare care în realitate absorbia o parte a capitalului* acţiunilor; *căci dacă s'ar fi făcut bilanţul câteva săptămâni mai târziu,*

după ce cursurile scăzuseră la nivelul lor natural, ar fi rezultat un deficit al capitalului primitiv.

Fiindcă aceste institute se fondaseră pentru motive de *agiotagiu* adică, fiindcă subscripţiunile nu se făcuseră din capul locului de cât cu intenţia, *de-a urca cât se poate de sus acţiile nouă şi de a le vinde cu agio,* proprietarii aceia ai acţiilor cari rămâneau cu ele la urmă, erau *totdeauna în pagubă.* Acţiile celor mai multe institute de credit stau sub *pari;* acele ale creditului mobiliar, nominal de 500 franci, urcate odată până la 1300 franci şi mai sus, au scăzut de la 1869 la 162 franci.

2) Institutele acestea nu sunt stricăcoase numai proprietarilor lor, ci şi *publicului.* Faptul că unii speculanţi precum Rotschild, Pereire şi alţii au câştigat multe milioane cu operaţii financiare, a orbit publicul într'atâta, că se lăsa ademenit de făgăduinţa de a ajunge, pe calea puterii financiare colective, la aceeaşi ţintă. Făgăduinţa unor dividende mari se primi cu credinţă după exemplul evident al oamenilor din *Haute-finance.* Aşa dar nu numai că s'a subscris capitalul primitiv al unei mulţimi de institute de credit, ci s'au primit de bună voie şi obligaţiile Institutele de credit, la început în perplexitate ce să'nceapă cu capitalul, — căci o bancă are nevoie de timp pentru desvoltarea ei, ca orice altă afacere — nu s'au mulţumit numai cu a cumpăra efecte de bursă, ci participară la o mulţime de întreprinderi nouă pentru exploatarea de mine, fabrici şi alte stabilimente industrale, şi nu arare ori *se cumpărau afaceri vechi cari nu mentau ca bază a societăţii acţionarilor.* Căci un timp oare-care era de sine înţeles *între speculanţi că întreprinderi bune le exploatează cineva singur pe seama sa, iar cele rele se lasă unor societăţi de acţionari,* între-

buinţându-se fraza comună, „că numai exploatarea în mare are perspectivă sigură de succes". Astfel detrăgând capitalul ramurilor de industrie deja existente şi îndreptându-l spre o plasare mai puţin rentabilă, pentrucă nouă, au căşunat o mişcare neeconomică a capitalului, care trebuia să perturbe atât strângerea de capitaluri cât şi câştigul lucrătorului.

Ca dovadă uimitoare de exectitatea deplină a descrierii economistului german că esenţa unei asemenea întreprinderi este specula, servă procedimentele de la noi.

Creditul mobiliar nu există încă. Statutele lui sunt necunoscute, n'au fost tipărite încă; nici un decret al Regelui n'au autorizat existenţa societăţii.

Ministerul comerţului şi lucrărilor publice de la noi e abia în stadiul de-a se informa dacă persoanele fondatorilor sunt onorabile şi dacă instituţia poate fi în folosul comerţului.

Ei bine — deja se speculează acţiile *neexistente* ale unei societăţi *neexistente*.

Va să zică oamenii cari au banii lor plasaţi în înscrisuri ipotecare, în efecte ale statului român, tot efecte sigure, vând aceste efecte sigure spre a cumpăra acţiile *neexistente* ale unei societăţi *neexistente!* Nimeni nu ştie nici ce va face societatea viitoare, nici ce soi de întreprindere va încuraja — totul e cuprins în chaosul viitorului. Dar tocmai pentrucă nimic nu e sigur, tocmai pentrucă nesiguranţa absolută dă loc la speranţe exagerate, specula a şi pus mâna pe *ficţiune* şi o vinde drept bani buni. E cu totul indiferentă pentru speculatori valoarea intrinsecă a viitoarelor titluri. Ei ştiu că la orice nouă emisie, patronată de nume cunoscute, se naşte *hausse* în piaţă şi cestiunea principală e de a vinde

până e hausse. Deci, precum vede ori-cine, ei nici nu au titlurile în mână. Mai mult! N'au nici banii necesari pentru a le cumpăra, adică n'au nimic, nici bani, nici efecte, şi cu toate astea câştigă bani.

Rugăm pe ori-cine să aprecieze aceste împrejurări şi să-şi facă o judecată despre natura lor.

CREDITUL MOBILIAR ŞI JOCUL DE BURSĂ

III

Tratând materii financiare într'un ziar cotidian, avem două greutăţi de întâmpinat.

Una rezultă din subtilitatea materiei. Jocul de bursă, cu toate halucinaţiile lui, ar cere un spaţiu mai întins de cât coloanele unei foi. Mai ales că în lumea speculei intră tot ce o societate omenească are mai nesănătos, ruinat, pospăit, începând cu culisele teatrului şi sfârşind cu culisele bursei.

Toată lumea-şi aduce aminte de afacerea Stroussberg; de acei Duci şi Conţi sileziani cari treceau drept fondatori ai societăţii, ale cărei acţii le emiteau o *haute banque*... papa Stroussberg.

Plasat-au acei oameni fondurile lor disponibile în acţii Stroussberg? Ce să plaseze când n'aveau nimic? Dar au plătit poate primul vărsământ şi au jucat asupra diferenţei, pe prime până la eliberarea integrală a acţiei sau şi mai rău, au căpătat un număr de acţii *gratis* pentru iscălitura pusă sub documentul primitiv al fondaţiunii.

Dând Dumnezeu s'avem şi noi bursă în ţară, vom avea ocazia de a descoperi manoperile încălcite ale agiotagiului şi a le descrie aşa încât oricine să le priceapă.

Aşa dar, cum am zis, subtilitatea materiei e o greutate. Pe puţine coloane trebuie să spunem mult într'o formă nu prea concisă, căci s'ar îngreuia înţelegerea.

A doua greutate e recapitularea continuă. Fiecare număr de gazetă e o scriere de sine stătătoare, încât cetitorul trebue să înţeleagă tot ce-i spui, fără'a pretinde de la el ca să-ţi fi cetit şi numărul trecut.

Aşa dar recapitulăm zicând: operaţiile de bancă se deosebesc esenţial în operaţii *comerciale* şi *de speculă.*

Cele comerciale sunt: negoţ de aur şi argint, schimb de bani, depozite, virimente, arbitraje cambiale, scont, conturi curente, emisiunea de bilete la purtător, împrumuturi ipotecare, comisiuni.

Cari sunt operaţiile de *speculă?* In esenţă foarte unilaterale: cumpărare de acţii sau de titluri *en gros* şi specularea lor la bursă *en detail.* Acesta este cercul de activitate al marilor bănci (Rotschild, Bleichröder, Pereire) acesta e în fine cercul de activitate al *creditului mobiliar.*

Dar o bancă comercială nu cumpără acţii şi titluri? Nu.

Ea le ia în comision, de crede că sunt bune şi trebuie să se încredinţeze dacă sunt bune, pentrucă cei dintâi cărora le va vinde titluri, sunt clienţii ei proprii, negustori şi capitalişti cu cari are a face de 30—40 ani şi mai bine, sunt aceia cari formează sfera creditului unui bancher comercial. Dar în comision le ia.

Pentru un mic comision plătit de „Societatea acţionarilor", pentru altul şi mai mic plătit de clienţi, bancherul

comercial desface acţii bune ale unei întreprinderi industriale cu preţul lor normal, fără speculă, fără agiotaj. In cât le-a primit, le dă.

Câştigul poate fi mare, numai dacă afacerea e mare; încolo e foarte normal, precum şi plasarea e normală. Numai capitaluri disponibile i se pun la 'ndemână întreprinderii. Nu-şi vinde nimeni moşia ca să cumpere acţii.

Altfel e banca de speculaţie, altfel creditul mobiliar.

Aceste cumpără toate acţiile unei întreprinderi (en gros). Indiferent dacă întreprinderea e bună ori rea. Apoi le revinde în detail prin speculaţie, beneficiind totdeauna de diferenţe.

Ne va întreba cineva cum se face speculaţia.

Ne vom încerca s'o descriem.

Să presupunem că e a se construi un drum de fier de la Bucureşti la Cernavoda care costă 50 de milioane, împărţiţi în 100.000 de acţii a câte 500 franci, de plătit în patru termene.

Va să zică titlul provizoriu pentru întâiul vărsământ costă 125 franci, total: 12 mil. 500.000 pe care *Haute banque*-i varsă, cumpărând astfel totalitatea titlurilor provizorii.

De'ndată ce titlurile promit a se emite, oricare ar fi valoarea intrinsecă, ele sunt sigure de o *hause*. De ce? Numai şi numai pentrucă toţi speculanţii de profesie ştiu că pe cât banca de speculaţiune emite, titlurile se vor urca.

Această hause este atât de bine de prevăzut, încât, în vederea ei se naşte un fel de cerşetorie de o speţie cu totul modernă, necunoscută în timpii reacţiunii.

După textul actului de fondaţiune acţionarii au să

verse echivalentul hârtiei lor în patru termene. Toate acţiunile li-a luat *creditul mobiliar*.

Numaidecât creditul sau sindicatul ei de capitalişti e asaltat cu cereri; oameni din societatea bună, dame din lumea mare, diplomaţi, balerine, judecători, săbiuţe politice vin a solicita cu multă umilinţă la uşa bancherului, care 20, care 60, care 100 de titluri provizorii.

Bancherul de comerţ are şi el amicii lui: negustori engrosişti, proprietari mari, meseriaşi însemnaţi, arendaşi bogaţi, tot oameni cari-şi învârtesc capitalul în sudoarea frunţii, cu munca.

Dar iată amicii unei *hauute-banque*. *„Le monde"* cum s'ar zice franţuzeşte şi „le demi monde".

Şi credeţi că refuză „Innalta bancă" de-a le da acestor oameni acţii?

Ferit-a sfântul.

Nu-i vorbă, să plaseze serios nu vrea nici unul. Nici n'au fondurile cuviincioase pentru a câştiga proprietatea *integrală* a acţiunilor pe cari le solicită.

Dar toţi ştiu că aceste acţii ce vor cota în *hausse* la bursă, din ziua întâia chiar, că speculatorii se vor arunca ca lupii asupra lor, rupându-se care de care să plătească o primă de 50, 100, 500 de franci chiar; că vor cumpăra, până ce ţine vârtejul, cu 150, cu 200, cu 600 franci chiar un titlu provizoriu, care a costat... cât?

125 franci *al pari*.

Dar cum va produce creditul mobiliar acest vârtej?

Va împărţi titluri provizorii: 250.000 (nominal la plata integrală 1 milion) unor persoane a căror aprobare şi vorbă sunt folositoare succesului afacerii, dar cari n'au nici atâta capital, încât să-şi poată păstra chiar timp scurt acţiile. Asta e prima categorie, alaiul fără parale.

250.000, la persoane, asemenea în condiţii sociale înalte, dar destul de bogate pentru a conserva titlurile: alaiul cu parale.

250.000 la speculanţi de rând şi culisieri. Caracuda. Preste tot 750.000 franci împărţiţi în 6.000 titluri provizorii din care fiecare dă dreptul la achiziţia ulterioară a unui titlu definitiv de 500.

Câte-şi trele soiurile de oameni, lume mare, jumătate lume şi culise, de orice categorie s'ar ţinea, diplomat sau galopin, balerină sau adiutant Domnesc, gazetar sau cinstit episcop, aşteaptă, prevede, dar mai cu seamă prezice *hausse* aasupra acţiunelor. Toată puterea intereselor lor îi face să vrea *hausse*.

Sub asemenea auspicii se deschide bursa. Capitalistul serios şade la un colţ. Il cam tentează sgomotul. Ar vrea şi n'ar prea vrea.

Dar ceea ce am numit noi alaiul fără parale nu-şi poate păstra titlurile. Cei 150, 300, 450 franci ce i-a pus fiecare din sărăcimea înaltă în titluri, devin simţitori prin lipsa lor! Ei vor să-şi realizeze hârtiile.

Titlurile se oferă la bursă.

Ce face banca de speculaţie sau creditul mobiliar? Le lasă să se vândă pe orice preţ? Nu.

Le cumpără ea singură cu primă.

Plăteşte 10, 20, 30 la sută primă. Nimica toată la 250.000.

Vânzătorii sunt încântaţi de-a fi realizat un beneficiu ş'o spun în gura mare cu păreri de rău că n'au putut aştepta încă câteva zile pentru a vinde c'un curs şi mai ridicat.

Dar au vândut sau au conservat acţiile lor? Puţin

importă. Vorbele lor sunt folositoare creditului afacerii şi atrag capitalurile.

Dacă capitaliştii tot se mai sfiesc de-a cumpăra noua valoare, există un mijloc în genere infailibil de a-i atrage: acela de a face să-i joace pe dinaintea ochilor o mare mişcare de afaceri.

Dacă capitalistul vede vânzându-se succesiv la bursă douăzeci de mii de acţii ale creditului mobiliar, sau patronate de el, c'un preţ care oscilează uneori, dar în linie generală se tot urcă mereu, de fier să fie şi tot se ispiteşte să cumpere. Şi 'ntr'adevăr, îşi zice el, un titlu de 125, care se vinde azi cu 150 nu va face mâni 160, poimâni 170? Mai ştii? 165 tot o fi făcând dacă se vinde cu preţul acesta, dacă căutarea lui e egală cu oferta, ba chiar superioară, dacă beneficii considerabile au fost realizate de o mulţime de persoane onorabile şi de consideraţie, cari au cumpărat, revândut şi şters diferenţele.

Sărmanul de el!

El nu ştie că *Creditul mobiliar* însuşi a vândut şi a cumpărat înaintea ochilor lui; că acest vârtej de afaceri a fost jucat anume pentru el ca să-i ia ochii şi să-l atragă cu bănişorii lui, strânşi unul câte unul şi cu greutate.

Dar cine o ştie asta? Nimeni.

Cei abili se cam îndoiesc ei, dar la urmă ce le pasă. Dacă ştiu taina, câştigă şi ei asupra diferenţelor şi pace bună. Dar chiar cei abili nu sunt siguri. Pentrucă, când agenţii de schimb merg în fiece dimineaţă să ia ordine de la Creditul mobiliar sau de la *Haute banque*, li se dă la unul sau doi din ei *ordin de a vinde* (ofertă puţină) şi la 40 sau 50 *ordin de a cumpăra* (căutare multă). Dar

nici un agent de schimb nu ştie ordinele date confraţilor lui, nici ştie de către cine i-au fost date.

Legea, reglementele, obiceiul şi mai mult decât orice, interesul lor propriu, îi face pe toţi foarte discreţi.

Astfel se petrec lucrurile.

In măsura în care capitaliştii serioşi cumpără titlurile urcate prin această comedie, Creditul mobiliar augmentează ordinele de vânzare sau diminuează ordinele de cumpărare, după curs, până ce toate titlurile sau cea mai mare parte a lor sunt plasate.

Să admitem acum că în decursul acestei operaţii prima s'a ridicat numai cu 30 la sută. La fiecare titlu provizoriu ar fi un câştig de 37,50 adică titlul provizoriu de 125 s'ar vinde cu 162,50, lucru nu tocmai de mirare când am văzut titlurile primului vărsământ al Băncii naţionale vânzându-se cu 500.

Ştim de la început însă că 6000 titluri au fost împărţite *al pari* la alaiuri. Va să zică „Creditul mobiliar" a speculat numai 94.000.

De la 94.000 câte 37,50 premiu e în total 3.525.000

Dar a cheltuit spre acest scop:

1. Prima de 10% plătită subscriptorilor din înalta sărăcime .	25.000	
2. Curtaj (samsarlâc)	305.000	
3. Gazetarii, administraţia, perderile .	144.500	475.000
		3.050.000

Adică un câştig de 3 milioane, învârtind un capital de 12 milioane şi jumătate în curs de două trei săptămâni.

Dacă însă banca ar fi plătit integral emisiunea toată şi ar fi emis titlul cu 500, *al pari,* câştigul era de patru ori pe atât de mare, era de 12.200.000 învârtind un capital de 50.000.000 câteva săptămâni.

Precum se vede din cele de mai sus, asemenea operaţii de bursă nu se pot face de bancherii de comerţ. Numai o haute banque cu zeci de milioane capital disponibil sau numai o societate de acţionari, al cărei capital se'ntrebuinţează la agiotaj, poate întreprinde a urca şi a scădea titlurile după voinţă. Pentru a înlătura contramina, adică a împiedeca operaţiunile în sens invers al altor case puternice, cari ar zădărnici şi *hausse* şi *baisse* a bancherului sau a creditului mobiliar, casele acestea se atrag asemenea cu o parte aliquotă la câştig, ceea ce se chiamă a le primi în sindicat. Toate operaţiile acestea sunt independente de caracterul oamenilor. Bărbaţii cei mai onorabili cari ar lua parte la cumpărarea *en gros* şi speculaţiunea *en detail* de titluri nouă, nu se pot purta altfel de cât cum le dictează natura întreprinderii lor. Ceea ce e rău e natura însăşi a operaţiunilor de *Haute banque* şi de credit mobiliar, nu oamenii ce le fac.

Ne rezervăm pentru altă dată a arăta dezastrele morale ce le cauzează asemenea întreprinderi, precum şi crizele comerciale cărora le dau naştere, mai cu seamă pe o piaţă de efecte, relativ nouă, inexperientă, ademenită cu atât mai lesne de lăcomia câştigului.

PATURA SUPERPUSĂ

PĂTURA SUPERPUSĂ

I

Românul a contractat năravul de-a ne atribui articole pe cari nu noi le-am scris, ci le-am reprodus din alte ziare, şi de-a polemiza apoi cu *Timpul* combătând ca ale noastre, idei pe cari le împărtăşim poate numai în parte sau cu oarecari rezerve. Astfel se'ntâmplă şi în numărul de Sâmbătă, în care vedem că polemizează cu noi pe temeiul unui articol reprodus din Poşta, privitor la antagonismul dintre Moldoveni şi Munteni.

Nu doar că ne-ar părea rău de-a fi scris acel articol pe care l-am reprodus. Ceea ce însă nu e al nostru, nu e, şi e o apucătură de rea credinţă de-a ne atribui în total şi direct idei pe cari nu le împărtăşim decât în parte sau indirect şi cari au nevoie sau de-o rectificare, sau de tranziţia printr'un nou punct de vedere.

Noi, de ex., avem în privinţa aşa numitului antagonism dintre Moldoveni şi Munteni o părere proprie, bazată pe observaţiuni etnologice, care modifică esenţial maniera de-a privi chestiunea.

Nu există, după a noastră părere, nici o deosibire între *rassa română* din Muntenia, Moldova, din cea mai considerabilă parte a Ardealului şi a Ţării ungureşti. E absolut aceiaşi rassă, cu absolut aceleaşi înclinări şi aptitudini.

Dar în Bucureşti şi în oraşele de pe marginea Dunării s'a ivit un element etnic cu totul nou şi hibrid care ne-a furnizat generaţia actuală de guvernanţi. Acestea sunt rămăşiţele haimanalelor de sub steagurile lui Pasvantoglu şi Ypsilant şi resturile numeroase ale cavalerilor de industrie din Fanar. Din această seminţie nouă fac parte oameni ca Giani, Carada, C. A. Rosetti, Pherekydis, Serurie, ş. al. Toată spuma asta de fanarioţi novisimi, cari s'au pripăşit în ţară de 50—60 de ani încoace, formează naturalmente elementul de disoluţiune, demagogia României.

Fizic şi intelectual stârpituri, neavând nici tradiţii, nici patrie, nici naţionalitate hotărîtă, le vedem punându-se la discreţia străinilor şi votându-l când pe Strousberg, când răscumpărarea, ba le vedem aliindu-se în Moldova cu evreii, ca să paralizeze lupta de emancipare naţională de acolo. Aprinşi de-o instinctivă ură contra tuturor elementelor istorice şi autochtone ale acestei ţări, le-am văzut introducând în toate ramurile legi străine neadaptate nici intereselor, nici naturei ei.

Aceste elemente sunt cu mult mai numeroase în Ţara românească de cât în Moldova, dar şi aici ele se află mai cu seamă în centrele şesului, nu prin oraşele de la munte, nici prin ţinuturile de acolo. Pe aceste producte de baltă Moldovenii le confundă apoi cu populaţia istorică a Ţării româneşti, precum se află în sate în genere şi în deosebi la Câmpu-lung, la Târgovişte, la Târgujiului, ş. a. m. d. Acestor producte de baltă moldovenii le zic din eroare munteni, căci nu sunt munteni.

Aşa dar: *distinguendum est.*

Ceea ce sunt pentru Moldova evreii, sunt pentru Ţara românească aceste venitûri cari, prin identitatea reli-

giei, au ştiut să se strecure printre Români, să-i amăgească şi să ajungă a-i stăpâni; şi pentru ca lucrul să le succeadă şi mai bine au precupeţit tocmai instinctele noastre naţionale.

Vedem bunăoară pe un C. A. Rosetti, un grec, şi pe Carada un alt grec, înfiinţând o gazetă.

Ce nume-i dau?

„Românul".

Ei cari n'au fost români neam de neamul lor.

De-aceea e destul ca aceşti oameni să lipsească de la guvern fie oricine altul, şi numai de cât nu se mai simte nici o deosebire între Român şi Român. Dar cum o fi Carada, Giani, Cariagdi, C. A. Rosetti, Pherekydis, ş. a. românul de ori unde începe a se simţi străin în ţara lui proprie şi, precum zice *Posta,* guvernul i se pare tot atât de străin ca cel unguresc Ardelenilor, ca cel muscălesc Basarabenilor.

E un axiom în mecanică, că efectul trebue să fie egal cu cauza.

Domnia fanariotă şi scurgerea sistematică de stârpituri şi faliţi în şesul Ţării româneşti a ţinut 121 ani. Abia la 1921 avem perspectiva că, prin o lungă reacţiune a spiritului naţional şi a puterii de asimilaţiune a solului şi a rassei, vom fi exterminat până şi urmele acelei domnii odioase. Abia atunci caracterul meschin, lipsit de onoare şi de curaj al acestor venetici se va fi adaptat caracterului inimos al naţiei româneşti şi abia strănepoţii Caradalelor vor *putea* fi români. Caradalele actuale, *chiar să vrea, nu pot să fie români,* precum din salcie, oricât ne-am sili nu putem corci stejar.

Lupta Moldovei contra numiţilor munteni nu este deci îndreptată în contra elementelor istorice ale Ţării-

românești, ci în contra celor neistorice. E o luptă comună, la care tot neamul românesc ia parte în mod instinctiv, cucerind bucată cu bucată bunurile lui naționale. Azi e limba, pe care aceste stârpituri o prefăcuseră într'o păsărească neînțeleasă, mâni va fi poate organizația socială, poimâine biserica și școala, una câte una. Totul trebue smuls din mâna acestor oameni c'o înăscută incapacitate de-a pricepe adevărul și lipsiți de posibilitatea patriotismului: totul trebue *dacizat* oarecum de acuma 'nainte.

Deși poporul român e numeros, lupta lui e disproporționat de grea, de vreme ce acești oameni au sprijinit pe străini. Aduși la putere de Rusia, susținuți azi de alianța austro-ungară, vedem pârghiile cari-i ridică așezate în afară, pe când înlăuntru n'avem decât poporul nostru propriu, exploatat cu neomenie, sărăcit, scăzând numeric și fără o conștiință limpede de ceea ce trebue să facă.

Nația românească n'are de gând încă să institue, pentru regularea acestui soiu de stăpânitori, ordinul sfintei cânepe spre a ridica la aceleași demnități pendente și pe grecul Serurie și pe grecul C. A. Rosetti și pe bulgarul Mihălescu și toată seminția dominantă.

Dar să nu desperăm.

Planta crește la noi. Ar trebui numai niște mâni vârtoase mocănești cari să știe s'o întrebuințeze. Apară ele în Moldova, apară peste Olt ca'n vremea lui Tudor, nația le-ar primi așternându-le flori și covoare pe drumuri, precum i le așternea lui Mateiu Basarab la intrarea în Târgoviște. Și Mateiu Basarab, adormitul întru fericire, făcea un uz îmbelșugat de această plantă, distribuind cordoane la Caradalele din zilele lui.

Aşa dar, încă o dată, *distinguendum est.*

Avem de-o parte rassa română, cu trecutul ei, identică în toate ţările pe cari le locueşte, popor cinstit, inimos, capabil de adevăr şi de patriotism.

Avem apoi deasupra acestui popor o pătură superpusă, un fel de sediment de pungaşi şi de cocote, răsărită din amestecul scursăturilor orientale şi occidentale, incapabilă de adevăr şi de patriotism, rassa Caradalelor, pe care Moldovenii din eroare o numesc Munteni.

Această teorie am expus-o în mai multe rânduri, dar *Românul* s'a ferit de-a ne răspunde.

E o chestie foarte neplăcută pentr'un guvern compus în cea mai mare parte din asemenea adunături şi pentru un partid în care, la zece nume, afli abia unul românesc.

Cine va face lista funcţionarilor mai cu seamă înalţi, a pensionarilor, a deputaţilor, a arendaşilor bunurilor publice şi private, c'un cuvânt a tot ce reprezintă circulaţiunea şi reglementarea vieţii generale a ţării, va observa cu înlesnire că frânele stăpânirii reale a scăpat din mâna elementului autochton şi istoric şi a încăput pe mâni străine. Dar acest din urmă element, această formaţiune hidrică se pretinde română? Neapărat se pretinde, căci altminteri n'ar avea pretext să stăpânească. Dar nu este *încă* şi nu are încă nici posibilitatea organică de-a fi română.

Nu tăgăduim că foarte numeroase elemente s'au asimilat pe deplin cu rassa română, dar acelea sunt intrate de mult, de-o sută, două, ba chiar de două sute cinzeci de ani.

Insă nu acestea domină, ci imigranţi proaspeţi, cari sunt abia în generaţia a doua, a căror limbă maternă

era încă străină şi cari s'au romanizat, în privirea limbei, în şcoalele noastre.

Limba singură nu constituie însă naţionalitatea.

Calităţile morale şi intelectuale ale rassei au o însemnătate cu mult mai mare.

Dac'am încerca să determinăm exact timpul în care elementul autochton a învins pe cel imigrat, sau a fost învins de el, am zice:

La 1700 învinge elementul imigrat prin domnia fanariotă.

La 1821 începe reacţiunea elementului autochton şi merge biruitoare şi asimilând până la 1866.

La 11 Februarie 1866 învinge din nou elementul imigrat.

Există şi de-atunci o oscilaţiune, o mutare a punctului de gravitaţie când asupra elementelor instinctiv naţionale, când asupra celor instinctiv străine, dar victoria, precum vedem, e momentan a acestor din urmă.

Dar care-i semnul prin care se disting aceşti oameni neasimilaţi, de provenienţă transdanubiană de populaţiunea de rassă?

Cerem a se constata aceasta în toate punctele. Noi zicem prin sterilitate fizică şi intelectuală. Sunt intelectuali şi fizic sterpi, sunt catâri în toată privinţa. Sau nu produc copii defel sau produc stârpituri, menite la o degenerare gradată şi la stingerea în generaţia a treia ori a patra. Constatăm apoi la ele simptome permanente de slăbiciune intelectuală. La ei mintea e substituită prin viclenie. Viclenia e un semn de slăbiciune, căci mintea omenească veritabilă stă în raport direct cu capacitatea de-a pricepe în mod dezinteresat un adevăr. Ca slăbiciune de caracter e de citat falşitatea. Prietenoşi, lipin-

du-se şi măgulind pe ori cine de care au trebuinţă, ei urăsc în realitate orice putere superioară, fie intelectuală, fie de caracter. Istoria lui Tudor şi a lui Cuza ar ilustra această teorie.

Oameni ce linguşeau a împărtăşi ideile acestor spirite cu totul lipsite de viclenie, nu aceia cari ar fi avut curajul de-a li se opune faţă, îi trădează.

Dacă am cerceta originea ofiţerilor de gardă de la 11 Februarie, am afla că e străină, începând cu numele unui făclier *grec* de la Botoşani şi urmărind toate numele.

Fără îndoială lupta aceasta e purtată în mod instinctiv, fără claritate de vederi, cu tendenţe elementare de atracţiune şi repulsiune. Precum Celţii Irlandei, deşi anglificaţi, simt dominaţiunea anglo-saxonă ca pe-o dominaţiune străină de rassa şi înclinaţiunile lor, tot astfel poporul românesc simte instinctiv că e dominat de oameni cari se *pretind* numai români, fără a fi, şi cari n'au nici milă de el, nici pricepere pentru geniul lui.

Geniul neamului românesc e o carte cu şapte peceţi pentru generaţia dominantă.

II

Urmând discuţiunea asupra punctului stabilit în numărul precedent, adică a deosebirei între românii de rasă şi pretinşii români de provenienţă incertă, ni se înlesneşte mult răspunsul la cestiunile ce ni le impune viaţa publică.

Vedem de exemplu în vremea lui Matei Basarab, o creştere a populaţiei atât de repede, încât ajunsese la numărul ce-l are astăzi, adică la 3 milioane aproape numai în Muntenia.

Ca corelat al acestei dezvoltări, vedem stabilindu-se definitiv o limbă literară, comună întregei naţionalităţi române, operă la care a concurs atât Teofan, mitropolitul Ardealului, cât şi Varlaam al Moldovei. O unitate ideală cel puţin a răspânditului popor românesc plutea înaintea vederilor acelor venerabili bătrâni al căror curagiu războinic nu avea egal decât în curagiul moral de a deslipi odată pentru totdeauna elementul etnic al latinităţii din Orient de masele slave, turanice şi greceşti cari îl înconjurau. Şi în adevăr, dacă citim documentul lui Matei Basarab dela 1639 ne încredinţăm că el îşi pricepea misiunea lui istorică:

„Doamne! — zice el, — veniră străinii în moşia noastră şi-şi spurcară mâinile lor cu mite şi îndrăzniră a vinde şi a cârciumări sfintele Tale şi a goni pe *moşneni* şi în avutul lor a băga pe *străini,* fum de ruşine vecinilor noştri",... oameni străini nouă, *nu cu legea* (religia) şi cu *neamul,* cu *limba* şi cu *năravurile cele rele".*

Iată dar o deosebire clară între *lege* şi *rasă;* între confesiune şi naţionalitate!

Apoi urmează zicând:

„Intorcându-se Dumnezeu cu milă la această *săracă „de ţară,* adusu-şi-au aminte de noi, Matei Basarab, şi „ne-au adus din ţări străine, de unde eram *goniţi de „streini şi pribegi de răul lor* şi ne alese la domnia ţărei „şi ne ridică în scaunul strămoşilor noştri".

Această reacţiune a elementului contra cotropirii de elemente introduse în mod clandestin în ţară, precum şi redeşteptarea în genere e în luptă însă cu elementele imigrate, cari ajung a stinge dinastia Basarabilor şi a introduce domnia streină a fanarioţilor.

In scurt timp populaţia de trei milioane a Ţării ro-

mâneşti scade la 700.000, şi aceasta într'o mizerie ne mai auzită.

La 1821 revine domnia naţională. Fără ca sistemul de guvernământ să fi devenit esenţial altul, populaţia creşte repede, limba se desbracă în mai puţin de douăzeci de ani de cuvintele greceşti, turceşti, etc., cari se introduseseră în epoca fanarioţilor; progresul real şi repede al rasei române o face matură pentru unire, pentru cei dintâiu paşi în civilizaţiunea apuseană.

Se va observa că în timpul dela 1821—1866, se tipăreau şi se citeau cărţi, că rasa română este cea setoasă de cunoştinţe şi capabilă de a pricepe adevărul.

Ei bine, după 1866 se ivesc tot fenomenele ce se constată pentru epoca dela 1700—1821.

Populaţiunea autohtonă scade şi sărăceşte; cărţi nici se tipăresc, nici se citesc; pătura dominantă, superpusă rasei române n'are nici sete de cunoştinţi, nici capacitate de a pricepe adevărul. Dacă acest sediment învaţă, o face de silă, gonind o funcţie trebue să fii înrudit cu ei, să ţi se termine numele în *oglu, opulos* sau în *idis* şi să fi terminat patru clase, sau, în caz de mari exigenţe administrative şi financiare, şi un curs de... *violoncel*. Un adevărat sediment de pungaşi şi de cocote, precum am mai zis-o.

S'ar părea, la prima vedere, că e indiferent ce elemente determină soarta unui popor, fie autohtone, fie venite din afară. Dar pentru un observator mai adânc nu e indiferent.

Toată soarta Franţei e alta, de când instinctele rasei celtice, în revoluţia cea mare, au învins şi înlăturat instinctele romano-germanice cari stăpâniseră pân'atunci. In multe provincii germane se recunoaşte foarte mult in-

fluenţa elementelor slave, germanizate şi va rămâne totdeauna o mare deosebire între Germanii de sud, o rasă aproape pură, între Scandinavi, asemenea puri şi între Prusieni bunăoară. Nu e asemenea indiferent pentru Anglia dacă predominaţiunea ar fi a elementului celtic sau acelui anglo-saxon. Predispoziţii şi aptitudini moştenite, calităţi sau defecte intelectuale şi morale, dau domniei unui element etnic alt caracter decât domniei celuilalt element. Suntem de exemplu convinşi că demagogia la noi e de origină fanariotică; că ea însemnează ura înrădăcinată a veneticului fără tradiţii, fără patrie, fără trecut în contra celor ce au o tradiţie hotărâtă, trecut hotărât. De aceea roşii să şi recrutează mai mult dintre grecii şi bulgarii romanizaţi. Setea de a-şi crea un trecut pe care nu-l au, se vede din tendinţa de-a schimba totul şi de a da lucrurilor alt *cachet*. Astfel se schimbă numele istorice ale stradelor din Bucureşti, dându-li-se altele, cari ar putea fi puse în raport cu ce ei pretind a fi făcut în ţară. Aceste elemente hibride se vor distinge aşadar prin ura trecutului şi a tot ce se poate numi istoric într'o ţară, fie instituţie, fie rasă, fie religie, fie datine.

Dar nu numai la noi se va observa lupta de predominare de rasă şi oscilaţiunea, ci şi în alte ţări, în raporturi mai mari.

In Rusia, mutarea capitalei la Petersburg înseamnă predominarea rasei *germane,* rusificate în dealtmintrelea. Tendinţa de-a muta punctul de gravitate la Moscova e *slavă;* instinctele de devastare şi de răsturnare a tuturor lucrurilor existente cu susul în jos, sunt *tătare.*

Astfel vedem că la urma urmelor orice formă cât de subtilă a vieţii, se reduce la un substrat solid, experimental şi că politica unei ţări, pornirile în bine şi în

rău, atârnă dela complexiunea fizică a indivizilor, dela originea lor, dela defectele sau calităţile înăscute rasei lor.

Precum aceeaşi limbă se va pronunţa altfel de un german, altfel de un slav, altfel de un italian, tot astfel aceleaşi legi se vor aplica după natura celui ce le aplică, aceeaşi ţară va avea altă soartă după cum va fi natura celor ce o conduc.

Dacă considerăm vigoarea extraordinară a începuturilor noastre istorice, figura unui Mircea sau Ştefan cel Mare, şi le comparăm cu mizeria şi puţinătatea de caracter din ziua de azi, nu mai încape îndoială, că alt element predomina atunci, altul azi, şi poate toată cestiunea se reduce la aceea că pe atunci precumpănea populaţia autohtonă de *munte*, iar azi precumpăneşte cea imigrată de *baltă*.

Iată dar care e antagonismul veritabil între Moldoveni şi aşa numiţii Munteni. E antagonismul între elementele istorice ale acestei ţări şi cele neistorice.

III

Nu ne îndoiam că distingerea noastră între românii de rasă şi românii de provenienţă incertă are să provoace nemulţumiri. Am mai tratat cestiunea aceasta când în treacăt, când atrăgând în cercul discuţiei elemente istorice şi etnologice mai numeroase, dar era atât de jenantă pentru d. C. A. Rosetti şi pentru partidul dela guvern încât, cu o vădită teamă, s'a ocolit orice răspuns. Abia acum *l'Indépendance Roumaine* din cauze pe cari le înţelegem poate, ne răspunde, tăgăduind se înţelege adevărul aserţiunii noastre şi, ca argument *ad hominem*,

ne spune că, dacă în partidul liberal se află oameni de origine streină, în partidul conservator se află de asemenea.

Argumentele *ad hominem* nu probează niciodată nimic. Se poate ca scriitorul aarticolelor din „Timpul" să fie însuşi fanariot sau străin de origine şi teza tot rămâne adevărată, de vreme ce adevărul teoretic nu are afface nimic cu persoana care-l enunţă, precum legea că repeziciunea cu care un corp cade, creşte în pătrat, e o lege egal de adevărată, fie enunţată de un chinez ori de un american. Tot astfel adevărul că în România predominarea a scăpat din mâinile elementelor istorice şi a încăput pe mâna celor neistorice rămâne acelaşi dacă l-ar spune un român de rassă sau unul de origină străină, acelaşi dacă l-ar atinge pe enunţător sau nu.

Aşa dar argumente *ad hominem,* ori cât de plauzibile ar fi pentru masa cititorilor, nu au absolut nici o valoare în privirea adevărului în sine al unei teze.

Teza noastră este cu toate acestea atât de adevărată încât se poate proba oarecum caz cu caz.

Intre domnii fanarioţi o singură familie s'a distins prin iubire pentru ţările române, prin sacrificiul vieţii chiar pentru integritatea patriei: Ghiculeştii. Ei bine, Ghiculeştii n'au fost fanarioţi veritabili, ci albanezi. Chiar numele „Ghica" nu însemnează decât „Gheorghe" în limba albaneză.

In privinţa dar a imigraţiunii de peste Dunăre cată să stabilim că, în încrucişarea de rasă care a avut loc, trebue să se ţină seama de o consideraţie de căpetenie: dacă rasa imigrată a fost tânără sau învechită. Tinereţea unei rase nu atârnă de secolii pe cari i-a trăit pe pământ. Orice popor care n'a ajuns încă la o deplină dez-

voltare, care n'a trecut încă prin corupţia şi mizeriile ce le aduce cu sine o civilizaţie înaltă, dar în decadenţă, e un popor tânăr. La popoarele tinere se va constata un fel de identitate organică; craniile sunt cu totul asemănătoare în privinţa formaţiunii şi mărimii, statura este cam aceeaşi, precum un stejar nu este decât reproducţiunea altui stejar. Din această asemănare de formaţiune rezultă o mare asemănare de aptitudini şi înclinări, cari se manifestă în caracterul unitar al naţionalităţii. Din asemănarea de aptitudini rezultă o extremă putere şi energie vitală a colectivităţii. In acest stadiu de dezvoltare al nediversificării, omul face atât de mult parte din totalitate, încât nu el, ci abia totalitatea formează un singur individ. O rasă tânără încrucişată c'o altă rasă asemenea tânără, dă un rezultat nou în care aptitudinile amândorura se împreună într'o formă nouă, vitală.

Amestecul însă dintre o rasă îmbătrânită şi una tânără dă aceleaşi rezultate pe cari le dă căsătoria între moşnegi şi femei tinere: copii închirciţi, mărginiţi, predispuşi spre morbiditate.

Dacă vom alătura regula aceasta la fenomenele câte ni se prezintă, dacă vom considera emigraţiunea anuală pentru cauze de sănătate a populaţiunilor orăşeneşti din România şi morbiditatea cunoscută a acestor elemente, vom vedea că, în cea mai mare parte cel puţin, încrucişarea de rasă a fost nefericită. Mortalitatea din oraşe ne-ar dovedi în fine că această rasă hibridă este menită a se stinge.

Dar ceea ce este fizic adevărat, e intelectual şi moraliceşte adevărat. Spiritele sunt morbide: de acolo substituţia a orice activitate intelectuală adevărată prin

viclenie, tertip şi minciună. Caracterele sunt slabe; de acolo substituţia energiei şi curajului prin un fel de meschină adaptabilitate în toate împrejurările. In loc ca ele să imprime caracterul evenimentelor, din contră evenimentele se imprimă în ele ca într'o ceară moale, însă şi aceasta fără nici un fel de durabilitate.

De aceea nu e nimic serios în România. Azi unul proclamă republica, mâine e ultramonarhist; azi reprezintă o idee, mâine alta; toate în acelaş mod superficial. Am zice că o idee nu mai e în stare a-şi crea un rezid material nou în care să se statornicească, precum un copac îmbătrânit nu mai produce ramuri nouă. Numai pe cele existente deja mai răsar frunze, ca cea mai superficială manifestare de viaţă.

Nimeni nu va tăgădui extrema sterilitate intelectuală şi morală a elementelor dominante din România. Cu toată mulţimea de oameni cari ştiu carte, arareori se va găsi un şir scris a cătării, care să dovedească o concepţie puternică. Oameni de caracter hotărât şi statornic sunt asemenea rari.

Stabilim încă odată că trebue a se distinge între deosebitele rase imigrate în România.

Nu toţi cari au trecut la noi sub nume de fanarioţi, sunt în adevăr fanarioţi, nu toţi au fost neasimilabili. Din contră, n'am tăgăduit din capul locului că foarte numeroase elemente s'au asimilat cu totul şi că numai imigraţiunea cea mai proaspătă, de 50—60 de ani încoace, prezintă inconvenientele neasimilării sau a neputinţei de a se asimila.

Dar *l'Indépendance Roumaine,* merge mai departe. Citează ca argument *ad personam* pe d. Catargiu.

Aci se înşeală onor. confrate.

Catargieştii se găsesc deja ca boieri în timpul lui Mihai Viteazul şi înainte, deci acum trei sute de ani. Tot astfel Cantacuzineştii, Roseteştii din Moldova ş. a.

L'Indépendance Roumaine mai vrea să introducă cu ocazia aceasta un basm despre C. A. Rosetti. E de notorietate publică că d. C. A. Rosetti n'are a face de departe măcar cu familiile istorice de acelaşi nume, cari se află în ţară, de notorietate publică că tatăl d-sale era grec, că d-sa pronunţă încă azi limba românească peltic ca orice grec. Ziarul francez susţine acum că actualul ministru de interne e de origină italiană, ba chiar străvechiu în ţară. Până la probă negăm toate poveştile astea, scornite în favorul unui om pentru care a *pretinde că e român* s'a dovedit a fi un lucru mai mult profitabil, decât adevărat.

Nu oprim pe nimeni de a fi ori de a se pretinde român.

Răul e că asemenea elemente prea proaspete, în loc de a fi *determinate* de caracterul statornic al poporului, sunt din contră *determinante* pentru viaţa publică.

Urmările le vedem.

Neavând nici tradiţii, nici patrie hotărâtă, ele urăsc trecutul, au rupt-o cu tradiţiile; au prefăcut ţara în mlaştină de scurgere pentru toate elementele nesănătoase ale streinătăţii. Azi deja fraternizează cu jidanii, mâine vor coloniza ţara cu nemţi, deşi aceasta nu se poate întâmpla decât în socoteala poporului autohton. De acolo în fine demagogia descreerată şi teoria de „om şi om".

Dacă — ceea ce nu se mai poate spera — Dumnezeu ar avea milă de această *săracă de ţară,* cum zice Matei Basarab, şi ar voi s'o înzestreze din nou cu oameni, purtători ai tradiţiei şi harnici a-i păstra caracterul, el

ar trebui să-i aleagă din familii, cari ar dovedi o vechime şi o continuitate de influenţă politică de cel puţin 250 de ani.

Atunci am şti cu cine avem a face şi nu s'ar întâmpla ca cristalul istoric al României să fie ameninţat de a fi reprezentat ici de Pherekydis, colo de Herşcu Goldner.

IV

Ce pofteşte *l'Indépendance Roumaine?*

Crede că prin declaraţii în contra tezei deosebirei de rasă din România se înlătureză un adevăr? Că se supără mulţi asupra unui adevăr atât de izbitor, înţelegem; ne pare rău pe de altă parte că aşa este, *amicus Plato, magis amica veritas.*

Pentru a ilustra teoria noastră am citat vorbele autentice ale lui Matei Basarab. Nu din întâmplare, nu cum citează ziarul francez pe Mihai Vodă sau pe Ştefan, cari n'au a împărţi nimic în cestiunea aceasta, ci pe acel Matei Basarab care spune clar, limpede: „stătură stăpânitori ţării oameni *străini* nouă, nu cu legea, ci cu neamul şi nărăvirile cele rele, adică *greci,* cari nu se îndurară a pune jos obiceiurile cele bune, bătrâne ale ţării, pentru care curând le fu a aduce ţara la risipire desăvârşită şi la pustiire".

Acestea le spunea la 1639 Matei Vodă.

La 1669 Radu Vodă (Leon) zice: „şi atuncia grecii iară ne-au fost împresurat cu vânzările şi cu cametele ca şi *acum,* până ce i-au fost scos ţara şi părintele domniei-mele cu mare ocară de aici ca pre nişte oameni răi".

Când scriu aceşti domni memorabilele lor cuvinte pentru lupta între elementul autohton şi cel imigrat?

Unul şasezeci, altul treizeci de ani *înaintea* domniei fanarioţilor?

Când scrim noi?

Şasezeci de ani *după* domnia fanarioţilor.

Şi dacă Matei Basarab, pentru care lupta în contra elementului etnic străin, puţin numeros pe atuncia, era uşoară, vorbeşte în asemenea mod, ce să zicem noi când peste brazda acestei nefericite ţări au trecut una sută douăzeci şi unul de ani de domnie fanariotă, când în atâţi ani oraşele şi şesul s'au umplut cu asemenea oameni cari „nu se îndură a pune jos obiceiurile bune, bătrâne ale ţării pentru care curând le fu a o duce la risipă şi la pustiire?"

Şi oare nu se văd efectele acestei dominaţiuni? Niciodată ţăranul n'a fost mai mizer decât azi, niciodată sarcinele ce i s'au impus mai grele, niciodată regimul alimentar mai rău, niciodată munca mai multă, niciodată clasele curat consumatoare cari nu produc absolut nimic, mai numeroase şi mai lacome de bani. Acest regim e atât de rău, încât într'o ţară cu populaţie rară, aceasta scade; iar medicii militari constată până şi degenerarea continuă a rassei.

Dar oare nu vedem cum aceşti oameni pun ţara să le plătească mizerabilele lor patru clase primare plus violoncelul, cu zeci de mii, cu sutele de mii de franci?

Da! Cu milioanele bugetului, stoarse din firele de grâu ce le produce numai ţăranul, întreţinem sterilitatea fizică şi morală, lipsa de caracter şi de inteligenţă adevărată a acestor oameni.

Dovezi avem în toate ramurile vieţii publice.

Avem de exemplu de bine de **rău** o literatură. Citeze-se numele tuturor cari au scris un şir de literatură

sau ştiinţă adevărată, fie Şincai ori Haşdeu, Alecsandri ori Gr. Alexandrescu, Odobescu, Martian, Strat, Cost. Negruzzi şi oricât alţii. Pe niciunul nu-l chiamă nici Giani, nici Pherekydis, nici Carada.

Intre miile de cranii ce formează plebea guvernantă de politiciani de meserie, unul nu e în stare de a scrie un şir pe care să-l poţi citi fără scârbă morală. Dacă citäm în teatru pe Millo, în pictură pe Grigorescu, în muzică câţiva germani, am încheiat-o. Nicăeri nu vedem Caradale. Incapabile de a pricepe un adevăr, fie ştiinţific, fie artistic, dacă le întâlnim, le vedem lipsite de umbră de talent adevărat, cercând a specula arta ce n'o posedă, precum speculează naţionalitatea ce n'o au, patria ce nu-i a lor, gloria naţională pe care n'au creat-o.

Şi nici e minune. Mihaiu Ciortan, adjutantul lui Tudor, ne povesteşte că la 1811 se superpusese peste toată populaţia istorică o pătură foarte numeroasă de străini, în toate funcţiunile, în toate mânăstirile, în toate bisericile, în toată viaţa publică.

Aceasta e rădăcina adevărată a funcţionarismului.

De aceea nu e de mirare ca într'o ţară, românească înainte de Tugomir Basarab, un ardelean, Lazăr, să fie de nevoe pentru a redeştepta sentimentul naţionalităţii.

Dar ce mai la deal la vale? Orice etnolog străin, german ori francez a recunoscut şi va recunoaste că în cea mai mare parte pătura superpusă acestui popor e neromână. Neromână, nu cu *legea civilă,* nu cu *dreptul public,* nu cu *constituţia,* ci cu neamul şi cu obiceiurile rele. Atât de străini, încât nu le e cu putinţă nici de a înţelege pe român, precum acesta îi ocoleşte şi nu vrea să-i înţeleagă pe ei.

Dar sunt mari patrioţi aceşti oameni?

O! ostentativi patrioţi, foarte guralivi, foarte înfocaţi când afacerile scabroase şi pensiile sunt în perspectivă.

Dar ce să fie alta, daca n'ar fi apucat această breaslă, acest negoţ, această meserie a speculei patriotismului reversibil? Ce ar fi Carada în alte ţări decât a noastră, la Braşov bunăoară, cu titlurile şi meritele ce le are? Măturător de uliţă. Ce ar fi Giani e *tutti quanti?* Advocaţi de mâna a treia fără nicio însemnătate. Ce ar fi C. A. Rosetti? Un bufon mai mult în stânga extremă şi desigur că ultra maghiar, ca toţi mamelucii, pe când la noi se gerează în ultra-român.

Da! această plebe romanizată dela Tudor încoace joacă în ţara românească acelaşi rol pe care Evreii îl joacă în Moldova. Deosebirea e numai că Evreii sunt de zece ori mai oneşti, mai morali, mai umani decât oamenii aceştia.

Şi în privinţa patriotismului adevărat sunt de acelaşi calibru. Evreii în timpul unei invazii, au avut patriotismul de a denunţa pretinsa lor ţară si a cere îngenunchiarea ei; d. C. A. Rosetti găsea, în timpul aceleeaşi invazii că singura grijă a ţării trebuia să fie a lua cu asalt Plevna internă, Plevna reacţiunei.

Dar au mâncat pâinea exilului. *Risum teneatis.* După cum ştim dela martori oculari, această pâine era atât de bună cum nu se află în ţara românească. Ii vedeai tologiţi la cele dintâiu restauranturi, ba luând pensii dela visteria turcească, ba bătând la tălpi averea câtorva naivi de boeri de neam ca Goleştii, cari au avut lipsa de bun simţ de a se amesteca politiceşte cu aceste gunoaie ale României.

La 1921, cine va ajunge, poate că aceşti oameni vor fi putut deveni Români, dacă nu vor fi precupeţit de

mult ţara bucată cu bucată către Evrei şi Nemţi, dacă România va mai exista ca expresie etnologică, nu ca expresie geografică.

Şi cine ştie dacă mănţinerea expresiei geografice cu sacrificiul celei etnologice, nu e de un folos problematic?

Oare nu vedem că în procesul de sacrificare a naţionalităţii române, care se consumă sub Carol-Ingăduitorul, ajungem să ne fie scârbă de noi înşine?

Dacă în adevăr, prin vicisitudini neterminabile, ne-am chinuit ca neam în războaie, în mizerii, neavând nici timp de a ne cultiva, nici liniştea de a ajunge la bun traiu, pentru a ajunge în urmă la asemene rezultate, de a vedea Caradalele şi Pherekyzii, străinii aceştia rătoindu-se, fără merit şi fără compensaţie, în demnităţile publice şi formând pătura menită a escamota încet-încet din mânele rasei române moştenirea ei istorică, atunci în adevăr la ce ne mai şi permitem luxul unui stat propriu?

Din acest punct de vedere, dureros şi crud ca orice cunoaştere de sine însuşi, poate fi cineva un foarte bun Român şi totodată un foarte rău patriot. Unui român adevărat i-ar putea fi atât de scârbă de aceste adunături încât să prefere un guvern *străin* onest care să asigure dezvoltarea morală şi materială a rasei române, unui guvern pretins naţional, compus din tot ce Orientul a avut mai infect şi mai netrebnic. Tot astfel popoarele din Austria preferă absolutismul cu toate rigorile lui inevitabile, liberalismului dominant al pseudo-germanilor galiţieni, cari dictează la Viena şi a pseudo-maghiarilor din Buda.

Dar ziarul francez ne citează războiul. Iată vorba mare care se aduce ca mijloc de convingere, precum advocaţii cei răi ai „Copiilor de pe natură" citează pe Ştefan la început, pe Mihaiu la coadă în procese comerciale.

Ce are a face una cu alta?

Ţăranul din Vrancea, dela Vaslui, s'a bătut cu calităţile înăscute rasei lui din timpi strămoşeşti. Guvernanţii din Bucureşti l-au tratat însă cu calităţile înăscute rasei lor, l-au lăsat să moară de foame şi să degere de frig în câmpiile Bulgariei.

Pe când adevăraţii viteji pe care îi acopere ţărâna, zăceau în căderea ninsorilor şi sub stoluri de corbi rotitori, într'o nespusă părăsire, vitejii reversibili şi guvernanţii din Bucureşti destupau sticle de şampanie în onoarea mironosiţelor de strade şi berării cari umpluseră pe atunci Capitala. Erau ctitori dumnealor de aşezăminte de bună cuviinţă.

Nu ni se mai citeze războiul. Nicicând deosebirea dintre rasa autohtonă şi cea venetică nu s'a dovedit mai pe faţă decât atunci. Nici-când puterea de sacrificiu a populaţiunei istorice n'a fost mai mare, mârşavele spoliaţiuni ale Mihăleştilor şi Chiriţopolilor mai numeroase, mai inumane, mai vrednice de marele cordon al sfintei cânepe.

Nu e timpul, nu e locul de a vorbi de toate câte s'au petrecut în vremea războiului.

Dar va suna şi ceasul în care se va face lumină şi asupra conferinţelor dela Livadia şi asupra regimului de foame şi de mizerie la care-a fost supusă oştirea noastră.

V

Căutând a explica etnologic antagonismul, atribuit moldovenilor contra muntenilor, am găsit că bărbaţii de peste Milcov nu înţeleg sub cuvântul „muntean" populaţia istorică a Ţării româneşti, una şi aceiaşi în toate provinciile, ci o pătură superpusă, neistorică, imigrată de curând prin oraşe din care se recrutează partidul roşu, rămânând ca populaţiile vechi sau pe deplin asimilate să se grupeze, ceeace şi fac, sub cu totul alte formule politice decât cele cosmopolite ale membrilor societăţilor internaţionale.

Această teorie a produs, ca orice adevăr, o impresie penibilă asupra celor ce cred a avea cuvinte să se simtă atinşi de ea; le-a produs un fel de spaimă de ei înşii, precum se cutremură eroii lui Eschil, când simt neînduplecarea fatalităţii; le-a produs poate salutara îndoială, dacă în adevăr ar fi ei aceia cărora li se cuvine misiunea naturală şi înăscută de-a reprezenta un popor din care, în definitiv, nu fac parte decât din întâmplare şi prin strecurare pe furiş.

Argumente în contrariu cari ar invalida teoria noastră, nu se prea pot aduce. Evidenţa nu se poate tăgădui, deşi un asemenea mister public nu se mărturisea, fie din cauză de oportunitate, fie pentru alte consideraţii.

Implerea parlamentului şi a funcţiilor cu noi fanarioţi de provenienţă proaspătă, falşificarea vieţii intelectuale şi politice a poporului prin capete de formaţiune hibridă, incapabile de o activitate intelectuală, toate acestea se impun vederii; autochtonul simte că nici limba, nici înclinările, nici maniera lui de-a vedea nu pot fi reprezentate de cranii c'un dram de creer, supus la ramolis-

ment. Studii craniscopice comparative ar fi de folos şi tineretul facultăţii de medicină şi-ar câştiga un merit, comparând încăperea cubică a unui craniu în adevăr daco-romanic cu strâmtoarea acelor scorburi găunoase în cari rezidă sterilitatea intelectuală şi perfidia partidului roşu.

Declamaţiile şi asigurările solemne de patriotism nu ajută nimic în chestiune, întrucât e etnologică. In privirea politică punerea tezei poate fi oportună sau inoportună, practică sau nepractică, dar numai din punctul de vedere al celui care-o judecă, nu din acela al adevărului în sine. Pentru meritele reversibile financiare ale grupului Carada — C. A. Rosetti, pentru poeziile neogreceşti ale lui Serurie, chestiunea e şi inoportună şi nepractică.

Să sperăm că va avea alt înţeles pentru distingerea între ceeace e tipic — românesc şi în adevăr naţional pe de o parte şi între importaţiunile de tot soiul ce se pretind naţionale.

Fără atitudinea declamatorie a ziarului francez din capitală, mai obiectiv dar totuşi numai din punctul de vedere al oportunităţii, ne răspunde *Cumpăna,* ziar redijat de tineri evrei.

Foaea aceasta ne zice că „teoria noastră nu are nici un folos practic pentru partidul conservator".

Poate că folos practic şi partid conservator sunt o contradicţie *in adjecto,* întrucât îi priveşte pe conservatori. Practice sunt Caradalele care ştiu a utiliza tot în afaceri ale ţării cele patru clase primare sau codul Boerescu în aşa chip, încât ajung directori de drum de fier şi de bancă şi milionari. Practic e d. C. A. Rosetti care pune pe Giani să-i stipuleze o plată de zeci de mii de

galbeni pentru negoţul de palavre, exercitat de la 1857 încoace. Auzit-a cineva de vr'un roşu care, în politică, să fie atât de *nepractic* încât să piarză un ban? Miniştrii daţi în judecată de aceşti virtuoşi se disting prin absoluta lipsă de simţ practic, întrucât îi priveşte, căci au ieşit saraci, căci au fost oameni de stat în socoteala averilor lor private şi sacrificiile ce le-a impus celor mai mulţi poziţiunea lor oficială, le-a jignit multora interesele şi avutul lor. Cine-a sărăcit dintre roşii, afară de bieţii Goleşti cari au luat-o la serios? Dar Goleştii erau boeri boeri de neam şi autochtoni, deci, ca atari, nu s'au uitat la folosul practic, lăsând în seama d-lui C. A. Rosetti admirabila calitate de-a concilia interesele sale private cu rolul de martir, de exilat, de prigonit, pe care l-a ştiut juca în perfecţiune. Martiriu şi patriotism ce se traduce în practică în pensii reversibile, în lefuri exorbitante create *adhoc,* în sporirea cu 40 la sută a budgetului cheltuelilor, în urcarea birurilor, în inmulţirea datoriei publice ş. a. m. d.

Cât despre folosul practic pentru *ideile* conservatoare, el e evident. Formula unei organizaţii conservatoare, abstracţie făcând de ţară şi de poporul istoric, se dovedeşte a fi sterilă şi lesne de escamotat. Vedem că roşii, maieştri în precupeţirea unor asemenea formule, au devenit peste noapte din republicani monarhişti şi că primesc orice program politic, numai la putere să rămâe. Treaba lor să răsucească şi să falşifice principiile conservatoare şi să pretinză că sunt ale lor. Pentru noi principiile sunt un mijloc pentru păstrarea predominării rassei române în ţară; pentru ei un mijloc de-a rămâne la putere şi a escamota încrederea celor lesne de amăgit. Lupta trebue să devie mai substanţială şi s'apropie timpul în care în genere deosebirea între idei conservatoare şi liberale,

între idealuri abstracte de organizaţie va căta să înceteze.

Lupta se va naţionaliza. De o parte vom întâlni fanarioţii şi străinii, de orice credinţe politice ar fi, de alta Românii proprii şi în realitate asimilaţi, abstracţie făcând de principii politice.

Evreii au zis congresului de la Berlin: „sau ţara să fie cum o vrem noi sau să nu fie". Un apropiat viitor va zice: „sau ţara aceasta să fie în adevăr românească, sau nici nu merită să fie".

De unde să rezulte în adevăr obligaţiunea pentru ţăran ori pentru fostul boier să se lupte în războiu sau să plătească dări, pentru ca Caradalele şi Goldnerii de toate categoriile să aibă liniştea şi mijloacele de-a-i exploata în bună voie?

Oare poporul nostru nu are altă misiune pe pământ decât de-a plăti pensii reversibile d-lui C. A. Rosetti şi a muri în răsboiu pentru a pune fundament siguranţei falimentelor frauduloase?

Expresia etnologică şi geografică a statului român să nu fie decât un pretext pentru Chiriţopoli de a-şi face mendrele, pentru ca străinii să se îmbogăţească şi să se încarce cu onorile create în numele acestui popor?... Ţara-românească nu mai e decât ocazia dată unui grec ca d. C. A. Rosetti de a se gera în om de stat şi de a-şi face nume? E condamnat acest popor ca paginile istoriei lui să fie mânjite de indivizi străini, fără ca aceştia să justifice prin muncă sau inteligenţă o asemenea suplantare?

„Cumpăna" ne citează însă state în cari împrejurările ar fi ca şi la noi: Statele-Unite şi Belgia.

Sunt tocmai statele contra comparării cu cari am protestat totdeauna. Amândouă formaţiuni nouă fără ca-

racter naţional propriu, în cari originea locuitorilor e indiferentă, amândouă fără trecut. Tocmai cerinţa de-a lăsa România să se prefacă într'o Americă sau o Belgie a Orientului este aceea căreia ne opunem din toate puterile. Nouă nu ne e deloc indiferent elementul ce are a determina caracterul şi soarta acestei ţeri. Pretindem în mod absolut ca el să fie acelaş care-a determinat caracterul ţării de la 1200—1700 şi de la 1821—1866. O ţară care ar apuca căile americanismului deplin devine indiferentă pentru Român şi e cel mult o expresie geografică, o firmă, un otel, nu o patrie, nu un stat naţional.

Dar, zice *„Cumpăna"* „atât în lumea fizică cât şi cea morală există şi domneşte numai ceeace are *puterea intrinsecă* de-a exista şi domni. Este o ciudată filosofie aceea care se sileşte a demonstra că elementele putrede, că decrepitudinea poate doborî şi stăpâni elementul sănătos şi viguros".

Poate fi ciudată filosofia aceasta, dar nu e mai puţin adevărată. Puterea intrinsecă de-a exista şi domni nu este absolută, ci atârnă de la mediul în care se exercită. Când un popor începe de ex., sub dominaţiunea străină, învins prin superioritatea *numerică,* elementele sale viguroase şi statornice vor rămânea jos, iar cele cari se vor adapta mediului nou al robiei: linguşitorii, mincinoşii, viclenii se vor ridica. Astfel grija cea dintâi a fanarioţilor a fost de-a desfiinţa armata noastră, corp cu corp, pentru a nimici mediul în care calităţile russei române şi puterea ei de viaţă se puteau exercita. La 1874 *Românul* cerea desfiinţarea armatei pentru cauze de economie.

Istoria noastră e o ilustrare a acestei teorii. In epocele în cari se cerea vigoare şi o intensivă vitalitate, s'au ri-

dicat Românii; în epoce de dominaţiune străină, exercitată din Ţarigrad ori din alte puncte, s'au ridicat străinii.

Adaptabilitatea c'un mediu nesănătos, nedemn, nu înseamnă superioritate organică.

Stejarul nu creşte pretutindenea; buruienele în tot locul. Aceasta nu va să zică că ele au „o putere intrinsecă mai mare de-a exista şi de-a domni". Dacă într'un mediu stricat viclenii şi poltronii înfloresc, nu e dovadă că au o putere intrinsecă superioară celor inteligenţi şi de caracter, ci numai că mediul e favorabil pentru decrepitudine morală, nefavorabil pentru sănătate.

In stâncă s'a găsit o broască ţestoasă care trăise sute de ani fără hrană, adecă tot timpul necesar formaţiunii stâncii. Este ea organic superioară unui Englez, care, nemâncând patru zile, ar turba?

Victoria finală a superiorităţii e coada *teologică* a bătrânului Darwin. Cu toată adâncimea filosofiei naturii, el e bun anglican, deci optimist; în contra scepticismului ce-ar putea rezulta din teoria luptei pentru existenţă se'ndreaptă aserţiunea că la urmă victoria e a superiorităţii. Nu superioritatea organică învinge, ci adaptabilitatea c'un mediu dat de timp, istoriceşte, dat de spuţiu, geograficeşte. Dar naturile viguroase vor căta să întipărească mediului caracterul lor, cele slabe se vor adapta ca ceara unui mediu nedemn chiar, încât slăbiciunea e din acest punct de vedere un titlu la existenţă. De mult gândeam la o asemenea modificare a teoriei luptei pentru existenţă, văzând cazurile în cari decrepitudinea şi paraziţii ajung a exploata şi stăpâni elemente sănătoase şi puternice.

VI.

Din nefericire organele roşii nu sunt capabile de o discuţie serioasă. A discuta va să zică a compara argumentele proprii cu cele ale adversarului şi a distinge cu dezinteresare care e mai tare, care e adevărat. Dar când altceva zici, altceva îţi răspunde; când dai ici şi crapă cine ştie unde, când discuţia, în loc de a fi o comparare de argumente, degenerează în ceartă pentru vorbe, în logomachie şi subtilităţi, discuţia e stearpă.

Am dovedit de zece ori ceea ce nu avea nevoe de dovadă: evidenţa; am dovedit că deasupra poporului românesc istoric pe care îl cunoaştem toţi de acum douăzeci, treizeci de ani, deasupra ţăranului, a moşneanului, a breslaşului, a boierului mare şi mic s'a superpus o pătură de populaţie străină, romanizată în parte în privinţa limbei, dar neavând de loc nici natura, nici instinctele poporului nostru.

E clar că această populaţie joacă în viaţa noastră publică rolul unui altoi care produce alte fructe decât trunchiul în care s'a altoit şi, drept vorbind, fructe veninoase.

Altoit, în stejar, trăeşte din sucul stejarului, iar acesta se usucă, căci populaţia moşneană a acestei ţări, săteanul e morbid (dovadă spitalele d-lui C. A. Rosetti) şi supus unei mari mortalităţi.

Am dovedit că acest altoiu veninos n'are nici minte, nici inimă. Oamenii aceştia cari sunt aproape toţi roşii, sunt mărginiţi în privinţa inteligenţei, răi, meschini, falşi în privirea caracterului. Am probat că între ei nu se poate naşte un autor de exemplu, un om de ştiinţe sau de litere, un om care să compenseze prin ştiinţă sau ta-

lent, munca naţională ce-l susţine; că n'au nici un alt talent decât acela al vicleşugului, al pungăşiei, al cumulului, al tripotagiului; că mintea la ei e substituită printr'un surogat din cele mai rele, pişicherlâcul; inima şi caracterul prin surogate şi mai rele, prin falsitate şi înclinări de trădare.

Iată ceea ce am dovedit clar.

De aceea principiile nu sunt pentru ei decât nişte pretexte sunătoare, pentru a amăgi mulţimea, gata de a renunţa la ele îndată ce un interes material, bănesc îi îndeamnă la aceasta.

Astfel cel mai aprig republican şi redactor al „Republicei rumâne" aruncă tot bagagiul său de principii în baltă pentru o pensie reversibilă; altul aruncă republica dela Ploeşti pentru o funcţiune.

Dacă ar fi consequenţi, fie republicani, fie liberali, fie ce-or fi, cu un cuvânt, dacă ai şti de ce să te ţii, lupta ar fi posibilă. Dar azi republican, mâine monarhist, azi una, mâine alta, după cum dictează interesele momentane ale coteriei; iată ceea ce face o luptă de idei imposibilă.

Pătura aceasta superpusă de Caradale, Pherekyzi, ect., e foarte numeroasă. Ea meşteşug cu care să se hrănească cinstit nu ştie, ea carte nu ştie, ea caracter n'are, cu un cuvânt, nimic ce ar îndreptăţi-o de a juca un rol în viaţa publică. Cu toate acestea ea este totul azi în Stat.

De aci vezi directori de drum de fier ce nu ştiu abecedarul mecanicei; de aci directori de servicii ce abia se ştiu iscăli. In toate ramurile vieţii intelectuale şi ale Statului, în toate încheeturile organice ale naţiunei, s'au încuibat paraziţi; tocmai centrele organice sunt cuiburile în cari se prăsesc şi se înmulţesc.

Dar asta n'ar fi nimic.

Existenţa tuturor acestor oameni costă bani; banii sunt munca cuiva.

Precum însă, aproape singurul producător în ţara noastră e ţăranul, trei din patru părţi ale poporului, susţinerea întregei xenocraţii se traduce în muncă ţărănească, în bir plătit de ţăran sub sute de forme!

Toate acestea sunt clare, sunt matematic exacte. Suma de putere de care dispune ţăranul, nu poate suporta greutatea ce i se impune fără nici o compensaţie; el cheltueşte din puterea lui vitală mai mult decât poate restitui; de acolo, falimentul puterilor lui vitale: morbiditatea, mortalitatea.

Se poate traduce în formule această socoteală.

Dacă înainte vreme ar fi fost în ţară 1.500.000 de contribuabili, iar clasa dirigentă era reprezintată prin cinci sute de inşi, munca socială necesară pentru a o susţine era reprezintată prin fracţia 5/15,000 sau 1/3,00. O a treia mia parte din puterea sa musculară datoria ţăranul Statului.

Azi sunt zeci şi iarăşi zeci de mii de oameni cari sub o formă sau sub alta trăiesc din aceiaşi pungă a ţăranului. Sunt în fiecare sat cel puţin zece lefegii, ceea ce face un condeiu de 40 mii de lefegii; apoi comunele urbane, apoi Statul. Dacă vom pune 100.000 nu greşim. Dar unde punem întregi popoare parazite ca cel ovreesc, care nu produce nimic şi trăeşte numai din scumpirea obiectelor de consumaţiune? Aceştia sunt 500.000. La un loc toţi streinii, lefegii, clasele consumatoare care nu produc nimic se urcă la un milion, de nu mai mult. Fracţia nu mai e cea de sus 1/30000, ci 2/3, adică două din trei părţi din viaţa sa trebue să cheltuiască un om pentru a

susţine Statul şi societatea, care nu-i dă nici o compensaţie.

Dar Dumnezeu i-a dat omului abia atâta putere încât să se susţină pe el însuşi şi familia şi un prea mic prisos la dispoziţia vieţei publice. E evident că toată economia lui e sdruncinată, precum o şi vedem dovedit în monografia d-lui A. V. Millo, care făcând bugetul unui ţăran condeiu cu condeiu, arată că abia fruntaşii se pot ţine în echilibru; ţăranul cu doi boi, pălmaşul îşi încheie anul cu un mare deficit ce se traduce în datorii.

A, dacă clasele dirigente compensau munca ţăranului prin munca lor, dacă o administraţie cinstită îl ocrotea de spoliare, dacă un cler luminat îl ferea de vicii şi de demoralizare, dacă o legislaţiune onestă ţinea seamă de starea lui şi-l ocrotea în loc de a-l pune sub dispoziţii cosmopolite; dacă, cu un cuvânt, exista înţelegere pentru ceea ce e în adevăr esenţa Statului, apărarea claselor producătoare în contra celor consumătoare, apărarea de exploatarea altora şi de propriile sale înclinaţiuni, atunci altceva! Dacă cu aceeaşi sumă de putere musculară, ţăranul, prin instrucţie, ar fi ajuns a produce de zece, de douăzeci de ori pe atât pe cât poate produce azi cu instrumente primitive şi cu metod primitiv, atunci lucrurile ar avea o altă faţă. Atunci clasele de jos ar fi ţinut pas în producţiune cu trebuinţele celor dirigente, atunci ar fi fost echilibru şi ar fi fost bine.

Dar clasele dirigente, dar Caradalele, Costineştii sunt tot atât de inculte ca şi ţăranul; nu sunt în stare de a compensa munca lui.

Credem cel puţin că marile mistere ale abecedarului, în modul în care le-a învins Serurie şi Carada nu consti-

tue un merit pentru a-i vedea cu lefuri şi diurne de zeci de mii de franci pe an.

Şi pe lângă aceasta, pe lângă că sunt necapabili de muncă, leneşi şi tâmpiţi, maloneşti şi răi, mai sunt şi streini, veniţi de eri de alaltăeri, ridicaţi dela covrig şi bragă la ranguri sociale înalte.

Fără îndoială că şi în alte ţări clasele lucrătoare nu sunt bogate; pentru ele e adevărat axiomul stabilit de Turgot că nu vor câştiga decât minimul necesităţii lor. Dar acolo populaţia e prea mare în raport cu întinderea statului, în raport cu puterea de producţiune a pământului.

Cestiunea socială e acolo înainte de toate agrară şi o rezolvă întru câtva capitalul industrial care caută a plasa munca ţărei suprapulate în ţări nepopulate.

Dar la noi cestiunea socială e o cestiune de parazitism. Plebe grecească, bulgărească, jidovească, căreia îi e ruşine de muncă sau care nu ştie şi nu poate munci, s'a încuibat deasupra poporului nostru şi-l stoarce până la sânge.

Şi ce plebe?

Comună, mult mai puţin inteligentă decât poporul nostru, fizic decrepită, moraliceşte putrezită.

Nu xenocraţia prin cucerire, ci xenocraţia prin furişare, prin introducere în mod clandestin, prin înveninare.

De aceea nu e de mirare că toate instituţiile noastre s'au descompus de acest venin cadaveric. Biserica nu mai e biserică, căsătoria nu mai e căsătorie, şcoala nu mai e şcoală; nimic nu e a cătării.

Dar unde punem trebuinţele acestei plebe? Trebuinţe aristocratice, pariziene, de cari clasele dirigente vechi nici nu visau.

La toate adevărurile acestea limpezi ca cristalul, la părerea de rău că mersul dezvoltării noastre n'a fost organic, continuitiv, că ne costă sănătatea şi bună starea poporului nostru ce ne răspund aceşti arhi-streini?

Că suntem socialişti. Ei cari în adevăr sunt socialişti, când n'au slujbe, dar foarte regalişti când sunt în pensii reversibile şi în cumul, nici nu înţeleg însemnătatea teoretică a cuvântului.

Cestiunea e fără contestare socială: am fi socialişti numai atunci când am propune o *soluţiune* socialistă. Departe de noi asta. Din contră soluţiunea ce o propunem nu poate fi decât conservatoare, reacţionară chiar. Clasele muncitoare trebuesc scăpate de paraziţi; paraziţii înşăşi trebuesc, prin o riguroasă organizaţie, siliţi la munca la care se pricep. La tăiat lemne, Serurie, la cârciumărie Carada. Nu oameni mari cu abecedarul în mână, nu excroci şi tâmpiţi în demnităţile statului, nu cocoterie şi pungăşie în afacerile publice.

O reorganizare socială având de principiu apărarea şi încurajarea muncei, înlăturarea feneanţilor şi paraziţilor din viaţa publică, iată ceea ce e de neapărată trebuinţă.

Aşa dar să ne înţelegem.

Nu cerem şi nu voim, precum insinuă „Românul", exterminarea cu robia a elementelor hibride. Dar ceea ce pretindem pozitiv e ca asemenea elemente să nu fie *determinante, domnitoare* în statul român. Nu ne opunem dacă ele se vor hrăni prin muncă proprie, dar nu exploatând munca altora. Nu avem nimic de zis dacă Serurie se va ocupa cu cinstita cismărie, Bosnagi cu zidăria. Dar în capul unui Stat român nu se cade să vedem aproape exclusiv numai oameni străini, incapabili de a pricepe

geniul poporului nostru şi, până la un grad oarecare, incapabili de a-l iubi şi de a-l cruţa.

Şi când vorbim de poporul român, ştim foarte bine de cine vorbim. Nu de amestecături, nu de oameni veniţi de eri de alaltăieri în una din provinciile Daciei lui Traian, ci de acel element etnic ieşit din încrucişarea Romanilor cu Dacii, de rasa romană. Aceasta a fost în trecutul ţărilor noastre rasa plastică, rasa formatoare de stat, cea orânduitoare, cea istorică; aceasta trebue să şi rămâe de acuma înainte. Cum că deosebirea între adâncimea rasei istorice şi superficialitatea celor superpuse, e mare, o ştie oricine. In inima unui popă din Ardeal e mai mult sentiment naţional românesc decât într'o sută de mii de Caradale şi craniul unui singur Român încape de cinci ori pe atâţia creeri pe cât s'ar constata cu cumpăna în titvele mutrelor de paiaţă ale patrioţilor.

STUDII ETNOLOGICE

STUDII ETNOLOGICE

I.

Adevărul că, în decursul acestor din urmă paisprezece ani elementul istoric pământean a fost înlăturat în favorul a dalde Giani, Cariagdi, Carada, Fleva, etc., deci în favorul unui element etnic şi moralicește străin neamului românesc, acest adevăr îi doare rău pe toţi aceia câţi şi-au făcut din specula patriei şi naţionalităţii o meserie, un negoţ, o breaslă.

Când aude cineva că un Fleva ori un Pherechydis pretinde a se interesa de România, îl poate întreba: „Ce-ţi „pasă d-tale, cum merge ori nu merge, Ţara românească? „Pese-ţi de ceea ce se petrece în patria d-tale originară, „în Morea sau cel mult în regiunile chartelor etnografi- „zate de d. Paparigupolos. Ţara aceasta, în care vă „câştigaţi un codru de pâine, a stat dela 1200 şi până „la 1866 şi fără d-voastră. Dacă va trăi înainte, nu va „fi meritul d-voastră; dacă va pieri, nu pe d-voastră vă „poate atinge vina, de vreme ce poporul românesc n'au „fost în drept a vă privi de cât ca pe **niște** venetici de „ieri alaltăieri, veniţi aci ca să vă hrăniţi, iar nici de cum „ca să apăraţi un pământ ce nu-i al vostru sau o naţie „din care în definitiv nu faceţi parte, de cât cel mult „prin toleranţă, iar nu pe bună dreptate. De vă place

„staţi; de nu, Dunărea-i colo şi pe unde aţi venit puteţi „şi pleca".

Tot acest răspuns li se cuvine şi evreilor şi oricăror străini. Nu vă place ţara şi poporul? Nu vă convine şovinismul neamului Românesc? Nu vă mai lasă să vindeţi rachiu amestecat cu vitriol? Graniţele-s aproape. Mergeţi în ţara cui vă avusese înainte. Aţi făcut avere? Luaţi-o cu voi şi pe ici vi-i drumul! Atâta pagubă să fie pe capul acestei ţări, cât o suferi ea prin emigarea Caradalelor, Gianilor, Cariagdiilor şi Pherechyzilor.

Iată singurul limbaj pe care se cuvine să-l ţinem faţă cu această plebe de bragagii şi covrigari, aristocratizată pe pământul nostru.

Faţă cu această realitate simplă, ce ne răspunde organul acestor oameni, poreclit „Românul"? Că şi între conservatori sunt oameni de origine străină. Am mai observat că acest argument *ad hominem* nu dovedeşte absolut nimic în contra teoriei noastre.

Pot d-nialor să-şi chinuiască memoria în toate chipurile pentru a afla şi între conservatori numiri cari să semene cu ale d-nialor; teoria pe care o susţine e obiectivă ,de-o valoare generală, *secundum veritatem*. Argumentul în contrariu nu invalidează de loc teza.

Chiar daca toţi conservatorii ar fi olandeji sau persani bună-oară, nu rămâne mai puţin adevărat că secta Carada, Giani, Pherekydis, C. A. Rosetti, Fleva este alcătuită din străini superpuşi fără nici un cuvânt naţiei româneşti; că o exploatează cu neomenie ca orice străin fără păs de ţară şi popor şi că acest spectacol al exclusivei stăpâniri a unei rase şi decăzute şi abia imigrate asupra unui popor istoric şi autochton e o adevărată anomalie, căreia poporul istoric ar trebui să-i pună capăt, dacă ţine la demnitatea şi la onoarea lui.

Dar, zice „Românul", — „Românii ca toate popoarele „care păşesc spre progres nu se mai ocupă astăzi de-a „descoperi cine e autochton sau nu".

Insă tocmai asta e tema noastră. Rău fac Românii că se cred destul de înaintaţi pentru a nu se mai ocupa de aceasta; rău că scad la număr pentru a face loc Caradalelor şi Goldnerilor; rău fac că se lasă exploataţi de străini de tot soiul; rău fac că ţin pe spatele lor cu produsul muncii aceste mii de lipitori, nedeprinse la muncă, corupte, viclene şi mincinoase cari răpesc pământeanului cel din urmă ban şi-i iau pânea din gura copilului, pentru a se înţoli cu toate trenţele scumpe ale apusului; rău fac în fine Românii că sufer ca asemenea lepădături să-i guverneze.

Fac atât de rău, încât aceşti paraziţi cutează a înjura trecutul nostru, a mânji cu vorbele lor veninoase mormintele vechilor şi vitejilor noştri Domni, a ne numi pe noi străini în ţara noastră proprie.

A ajuns atât de departe, în cât „Românul" îndrăsneşte a zice că aristocraţia română, acea aristocraţie care azi, graţie demagogiei, nu mai există, a fost străină.

In adevăr Roman şi Manea Herescu, amabasadorii lui Mircea Vodă, al căror ultim descendent s'a stins acum câţiva ani, Basarabii, Floreştii, Filipeştii, Balşeştii, Cănteştii, oameni cari au botezat piscurile cele mai înalte al Carpaţilor cu numele lor, nu sunt familii istorice; Mateiu Vodă şi Vasile Lupu a căror oştiri împreună se ridicau la 270.000 de oameni, erau o aristocraţie străină, fără drept istoric, fără merit.

Meritele şi dreptul istoric sunt ale lui Zevzecopol şi Pehlivanoglu, noi veniţi. D-nul Zevzecopol s'a bătut la

Valea Albă, d-nul Pehlivanoglu la Rovine, şi d-nul Pherechydis la Obertin.

Daca se va cerceta bine, se va afla că, la adecă, d. Giani a fost Duce de Făgăraş, d. Carada pârcălab de Hotin şi d. C. A. Rosetti vornic de Suceava. Sunt pline cronicele noastre cu numele ilustre ale Zevzecopolilor de tot soiul şi bătrânul Costin de la Costîna nu ştie cum să le ridice meritele mai sus!

Dar, întreabă „Românul" „contra cui s'a luptat Tudor?"

Contra voastră, d-nilor roşii! Contra părinţilor voştri!

Iată ce povesteşte în adevăr Mihaiu Cioran, adjutantul lui Tudor şi martor ocular al evenimentelor:

„De la deschiderea răsboiului din anul 1806 până la 1812 între Rusia şi Poartă şi de la 1812 până la 1818 cât a ţinut domnia lui Caragea şi de atunci până la 1821, *amândouă principatele s'au umplut de greci ca niciodată.* Marele spătar, şeful oştirilor nu se făcea *nici odată din boieri români,* precum nici agă, nici căpitan de dorobanţi, precum nici o altă dregătorie care după vechile aşezăminte ale ţării avea sub dânsele trupe înarmate; *ci pe toţi aceştia îi orânduia Domnii din grecii lor...* Caimacanul Craiovei cu toată suita lui şi cu toată oştirea de lângă dânsul trebuia să fie greci; zapciii plăşilor, vătăşeii plaiurilor, toţi dregătorii cari erau sub dânşii, trebuiau să fie greci şi foarte rar s'ar fi putut vedea câte un român printre dânşii... Mitropolitul ţării, câteşitrei episcopii, toţi arhiereii, toţi egumenii monastirilor erau greci. Negoţul din toată ţara era în mânile grecilor... După tot cuvântul drept şi fără voie te făcea să crezi că Grecia întreagă se strămutase în România... Vocea şi

puterea boierilor români se pierdeau în acel torent de străini ce inundaseră ţara.

In reclamaţia pe care Tudor o adresează Porţii, el zice:

„Necontenitele şi neauzitele patimi şi chinuri ce suferim neîncetat dela Domnii greci cum şi dela *suita* ce *aduc* cu dânşii, şi de la toţi grecii, neamul lor, ce s'au încuibat în pământul nostru..."

Divanului ţării Tudor îi prezintă un *memorand* al cărui punct 1 zice:

Ca divanul ce înfăţişază Ţara-românească, să ceară prin arzmazar dela Poartă *desfiinţarea cu totul şi pentru totdeauna a orânduirii Domnilor greci şi în locul lor să* se rânduiască Domni pământeni.

Dar să vedem!

Tudor a avut căpitani, a numit prefecţi. Este vr'un Carada printre ei?

A numit la Dolj pe Ion Solomon, la Mehedinţi pe visternicul Crăiniceanu, la Gorj pe frate-său, la Vâlcea pe Strehăianu, locţiitor de ban de Craiova pe Vasile Moagă. Intre căpitani găsim pe Vasile Crăpatu, Barbu Urleanu, Ion Oarcă, Ghiţă Cuţuiu, Ion Urdăreanu, Ghemigeanu ş. a. Corespondenţa lui cu Paşii de dindreapta Dunării, o purta un bătrân anume Borănescu.

Nu găsim între toţi oamenii aceşti o singură Carada.

Unde erau Caradalele patriotice pe atunci?

Aci vom pune pe Ypsilanti să ne răspunză prin proclamaţia sa:

„Voi prietenii mei patrioţi, pe câţi întâmplările şi nevoia i-au tărât într'aceste pământuri ale Moldovei şi

Valachiei, siliţi fiind de întâmplările împotrivitoare, aţi ajuns *să staţi până şi dindărătul trăsurilor boierilor pământeni ai acestor ţări,* batjocură şi ruşine neauzită încă de locuitorii Eladei.

„Câţi însă veţi rămânea surzi la această sfântă chemare a patriei şi veţi voi a rămânea slugi boierilor acestor două ţări, stând dinapoia trăsurilor lor, să cunoaşteţi că de azi nu mai puteţi purta arme şi că neapărat *trebue să vă îmbrăcaţi în haina acestar pământeni* şi să vă aşezaţi în naţia lor. Iscălit: Alexandru Ypsilanti.

Ceeace au şi făcut Caradalele acum 60 de ani. Au îmbrăcat haina pământenilor şi s'au aşezat între noi.

Ordinul de zi dat de Ypsilanti la Cozia, descrie în modul următor pe vitejii pe care-i adunase sub steaguri:

Ostaşilor!

Dar ce zic? Blestem şi batjocură! nu voi mânji niciodată acest frumos şi glorios nume, adresându-mă către voi cari sunteţi nişte cirezi de nebărbate şi nevrednice gloate de adunături, fricoşi, dobitoace, leneşi şi tot cea ce se poate numi mai prost, etc., etc.

Sunt şaizeci de ani deatunci!

Oamenii bătrâni ţin minte vremea. Se poate crede oare că fiii acestor oameni, cari sunt în cea mai mare parte roşii, pot fi buni Români? Se poate pretinde că acestea ar fi merite suficiente pentru a stăpâni România? Aceste nu sunt erezii istorice precum binevoieşte a glumi „Românul" făcându-se că uită cumcă citäm acte autentice. Sunt adevăruri, crude şi dureroase adevăruri, cari ne inspiră scârbă de aceste adunături ce-au uzurpat rolul de politicieni în ţară. Pot oamenii aceştia a căror părinţi nu ştiau româneşte, să aibă vr'un sentiment de

patrie? Pot ei să iubească literatura, artele, meseria naţională? Ştiu ei altceva decât a goni funcţii? Sunt ei altceva decât ceeace Ovreii sunt în Moldova?

Iată de ce moldovenii au dreptate să urască pe aceşti oameni. Ei, poporul istoric, au dat mâna şi s'au unit cu poporul *istoric* al Ţării-româneşti. Când au unit coroana neamului Muşatin şi pe aceea a strămoşilor Basarabi pe-o singură frunte, când poporul lui Bogdan Voevod Dragoş s'au unit cu poporul lui Tugomir Basarab, amândouă ramuri odinioară puternice a unei mari naţii a evului mediu, nici unii nici alţii n'au gândit că vor ajunge a fi stăpâniţi de... vorba lui Ypsilanti... de „prietenii patrioţi ce stau îndărătul trăsurilor boierilor pământeni".

Inainte, când vă jucaţi de-a republica, calea-valea! Serurie publica pe-atunci „Parisul în America" iar teoria „om şi om" era foarte favorabilă republicei compuse din orice fiinţe cu care-a umplut Dumnezeu lumea.

Azi sunteţi monarhişti, regalişti, legitimişti? Apoi se schimbă treaba. Monarchia nu se întemeiază decât pe elemente istorice, nu pe venetici şi parveniţi.

Nu căutaţi cu lumânarea printre conservatori numiri cari pot fi de origine streină, dar se afla în cronicele noastre în veacul al XVI-lea şi al XVII-lea. Nu citaţi pe Rosnovanu, Solescu, Păşcanu, Canta ş. a. alături cu onor. C. A. Rosetti, ca şi când ar fi tot de-o seamă. Nu strecuraţi pe patronul Caradalelor şi Cariagdiilor între familiile ce sunt de trei, patru sute de ani în ţară.

Nu vă oprim se'nţelege de-a fi şi de-a vă simţi români. Ceea ce însă nu se cuvine, ceeace e stricăcios pentru ţară şi pentru rassa română, e ca d-voastră, care faceţi politică pentru a face avere, d-voastră pentru cari manoperile demagogice sunt un mijloc de traiu, să de-

terminaţi soarta acestei ţări, să fiţi elementele ei hotărâtoare. Au căzut boierii? Vie alţi români în locul lor. Dar români get-beget, de coada vacii cum se zice. Vie Ion Frunte Lată, ori Terinte Ţară-lungă să puie trebile la cale, iar nu Giani, Cariagdi, Carada, Fleva, Chiriţopol, C. A. Rosetti şi alţii de soiul acesta.

II

Teoria noastră despre antagonismul de rasse din România află multe întâmpinări, însă, ciudat lucru, nu din partea ziarelor româneşti. Gazete germane, israelite, „Indépendance roumaine" care cel puţin e scrisă pentru străini, c'un cuvânt, cine se simte cu musca pe căciulă, răspunde mai cu seamă acela al noilor fanarioţi care, pentru ironia lucrului, se numeşte „Românul".

Chiar în aceste răspunsuri vedem deosebirea de rassă. Israeliţii caută a fi obiectivi. Se'nţelege. Capetele sunt anatomic mai bine conformate, mai încăpătoare decât capetele stârpiturilor fanariotice; de-aceea şi pot avea un interes pentru cestiunea pură, în sine, pentru cea etnologică. Organele israelite ne răspund prin analogii istorice. Ne răspund cu *Normanii* cari au cucerit Anglia.

In adevăr Romanii au *cucerit* Gallia, pe urmă au cucerit-o rasse germanice, tot astfel Normanii au cucerit Anglia. In genere lupta fericită de rassă, lupta binecuvântată care înalţă inimile, care dă preponderenţă superiorităţii de caracter, lupta din care răsare împăcarea şi contopirea, este războiul.

Dar oare cu războiul ne-au cucerit Pehlivanoglu, Zevzechidis şi C. A. Rosetti? Cucerirea cu arme o compară Bluntschli în viaţa popoarelor cu peţirea, cu nunta, cu

selecţiunea adevărată. Dar stârpituri strecurate pe la graniţe, fugite de spânzurătorile Turcilor, ne-au cucerit pe noi? Exemplul Prusiei e iar de natura celui citat de Bluntschli. O mână de cavaleri viteji au cucerit provinciile slave; ei au determinat istoriceşte aceste provincii cari au format mai târziu simburul viguros al unităţii Germaniei. Şapte milioane de slavi au cucerit Rusia de la zeci de milioane de Tătari, le-au dat la toţi signatura spiritului lor, limba şi dreptul, legea şi datinele, le-au slavizat. Dar le-au cucerit.

Predominarea, poziţia determinantă a elementului bărbătesc, cuceritor, iată ceea ce distinge încrucişerile fericite de rassă, de încrucişerile nefericite. Normanii au cucerit Englitera; să nu ne îndoim un moment, că tot Normanii o şi stăpânesc; cavalerii germani au cucerit Prusia, ei o şi stăpânesc. Ei bine, Românii au cucerit Moldova şi Ţara românească, ei ar şi trebui să-i determine soarta, iar nu Giani, Pherekydis, C. A. Rosetti, etc., cari au venit să se hrănească aci, nu ca să ne stăpânească.

La noi aceste elemente au cu totul altă origine. Ele sunt intrate prin subrepţiune, prin linguşire, prin gudurare, prin viclenie, slăbiciune. Puterea fizică şi intelectuală covârşitoare e generoasă prin chiar natura ei. Precum cel tare nu pune în luptă piedici, asemenea cel cuminte nu se serveşte de tertipuri şi de subterfugii. Caracterul distinctiv al adevăruluui e sinceritatea, ca şi acel al tăriei fizice; deci se vede că amândouă au acelaşi izvor antropologic: tinereţea rassei, vigoarea ei neatinsă de corupţie, fecioria ei.

D. A. V. Millo, într'o carte publicată de curând, descrie pe ţăran despre care nu ne putem îndoi că e în

adevăr român, în chipul următor: „El e în genere blând, deştept, vesel, generos, ospitalier, îndrăsneţ şi onest".

Cum sunt elementele dominante? Tocmai contrariul de ce e ţăranul: viclene, incapabile de a pricepe un adevăr, maloneste. E dar de înţeles ca rassa îndrăsneaţă, onestă şi deşteaptă să cucerească această ţară, e de înţeles chiar cum a putut să-i menţie autonomia politică dela 1300 şi până azi, nu e însă de înţeles, nici admisibil ca ea să se lase guvernată de gunoaiele imigrate ale oraşelor, d. C. A. Rosetti, Pherechydis, Fleva, etc.

Adevărul susţinut de noi era atât de patent, încât asemenea oricărei evidenţe nu suferea contrazicere; de-aceea nici „Românul" nu-l tăgăduieşte, dar caută a-l falsifica.

Iată ce zice ziarul fanarioţilor:

Este un fapt necontestat că în decursul veacului al 17-lea şi mai cu seamă în al 18-lea, un număr relativ însemnat de greci au venit în ţară. Imbrăţişând în oraşe tot felul de meserii şi neguţătorii, la ţară făcându-se exploatatori de agricultură, ei s'au amestecat cu poporaţiunea indigenă şi, fie prin căsătorii, cei mai mulţi şi-au pierdut originea străină. Acelaşi lucru s'a întâmplat c'un număr de Bulgari, Ruşi, etc., pe cari raporturile de vecinătate i-au făcut să se stabilească la noi în ţară, unde s'au desnaţionalizat, încă mult mai repede de cât Grecii.

Aceasta este faptul, pe care îl ia de bază *Timpul* în expunerea *teoriei sale,* fapt ce-l vedem, în alte împrejurări şi condiţiuni, reproduse la toate popoarele.

In alte împrejurări şi condiţiuni, da; nu însă în ale noastre. Prin cucerire, nu prin furişare şi subrepţiune, nu prin slugărnicie şi linguşire-l vedem la alte popoare.

Apoi în enumerarea lui, „Românul" citează secolul al 17-lea şi al 18-lea.

Dar celui al 19-lea ce-i lipseşte?

Dar revoluţia lui Tudor de ce-o uită?

Dar domnia lui Carol-Ingăduitorul, cea mai bogată în imigraţiune, sub care populaţia străină, care nu vorbeşte nici româneşte măcar, s'a urcat la un milion, de ce-o uită?

Pentru veacul al 17-lea şi al 18-lea nu răspundem noi, căci Radu (Leon) Vodă descrie activitatea străinilor din acele timpuri în vorbe mai energice decât ale noastre:

„Miluind Domnia Mea pe oamenii străini cu boierii şi „slujbe, *începură a face şi a adăoga lucruri şi obiceiuri „rele* în ţara Domniei Mele, cari lucruri toată ţara nu „le-au putut obicinui, văzând că sunt de mare pagubă. „Am *căutat să se afle de unde cad acele nevoi pe ţară „şi am adeverit de'mpreună cu toată ţara cum toate ne- „voile şi sărăcia este dela greci străini, care amestecă „Domniile* şi vând ţara fără de milă, şi dacă apucă la „*dregătorii*, ei nu socotesc să umble *după obiceiul ţării*, „ci *strică toate lucrurile cele bune şi adaogă legi rele „şi asuprite vânzări* şi încă şi alte slujbe le-au *mărit* şi „le-au *ridicat foarte ca să-şi îmbogăţească casele lor*, „şi încă multe alte obiceiuri rele au arătat, *nesocotind „oamenii din ţară, străinând oamenii ţării de către Dom- „nia Mea cu pisme şi năpăşti şi arătând mare vrăşmăşie „către toţi oamenii ţării*".

Dar oare descrierea nu se potriveşte din cuvânt în cuvânt pentru zilele noastre?

Făceau şi adăogau obiceiuri rele? Asta fac şi azi.

De unde vin sărăcia, şi nevoile pe ţăran astăzi?

De la ei.

Cine amestecă Domniile, răstoarnă şi aşează Domni?

Cine l-au amenințat chiar pe regele actual cu asasinatul?

Ei.

Cine vinde țara fără milă lui Stroussberg și tuturor străinilor?

Ei.

Cine au mărit slujbele, și-au făcut lefuri de 30, 40 de mii de franci într'o țară săracă, ca să se'nbogățească casele lor? Cine-și votează pensii reversibile?

Ei.

Cine nesocotește pe oamenii vechi ai țării, punându-i pe o treaptă cu Carada?

Tot ei.

Cine au înstrăinat oamenii țării de către Domnia Sa cu pisme și cu năpaști, ca darea în judecată?

Ei.

Cine arată mare vrăjmășie către toți oamenii țării?

Ei și iar ei.

Dar nu spune Alecsandri despre

.....hidoasa pocitură

Ce-au semănat în țară invidie și ură?

Ciudat lucru. Dar azi de-ar trăi Radu Vodă, 60 de ani *după* nu 30 de ani *înainte* de fanarioți, el n'ar face alt portret guvernanților decât cel pe care l-a făcut în veacul al XVII-lea.

După mărturisirea „Românului" însuși, vom recunoaște numai de cât de ce istoria noastră se'ntunecă atât de rău în jumătatea a doua a veacului al XVII-lea, în cel trecut și'n cel actual.

Dar „Românul" ne spune că trei din patru părţi ale întregului popor sunt roşii.

Dee-ni-se voie s'o contestăm în mod absolut aceasta. Trei din patru părţi ale locuitorilor ţării, fără deosebire de provenienţă, sunt ţărani şi aceştia nu sunt nici roşii, nici albi, nici pestriţi. „Românul" o ştie foarte bine, ştie foarte bine că voturile acestor români adevăraţi sunt determinate, cu mici excepţii, de guvern oricare ar fi el şi că, în genere, ţăranul n'a ajuns a citi nici scrierile d-lui C. A. Rosetti, nici ale noastre.

E vorba aci, nu de poporul românesc în genere, ci de elementele determinante. E necontestat şi necontestabil că între roşi se află mult mai mulţi străini, decât în orice alt partid din ţară, că partidul roşu este o „Internaţională" pe acţii pentru exploatarea ţării şi a poporului nostru. Fanarioţii, sburătăciţi prin mişcarea dela 1821, s'au constituit într'o societate secretă mai întâiu ca ramură a „Internaţionalei" revoluţionare europene, mai târziu şi mai cu seamă sub Carol Ingăduitorul, ca societate anonimă de exploataţie a ţării româneşti, deci înainte de toate a bugetului. Acesta e apoi isvorul milosteniilor şi pensiilor reversibile, împărţite la greci, veniţi chiar la 1830 ori 1840, destul să fi fost agenţi electorali roşii. Lucrul a ajuns atât de departe, încât dacă un fanariot n'are post, i se crează un post anume pentru el, ca să poată ciupi din buget. S'a creat în aceşti din urmă ani sute de funcţii noui, numai pentru a căpătui în ele o sumedenie de nevolnici intelectuali şi fizici.

Partidul roşu cu organizaţia lui stricată, cu ascultarea absolută ce dă unui fanariot bătrân, nu e un partid politic, ci o societate secretă, duşmană statului, analoagă

cu Maffia şi Camorra semănând mult cu ramificaţiunile „Alianţei Israelite". Alianţa israelită luptă pretutindenea pentru a ridica pe Evrei, nimicind chiar pe conlocuitorii lor creştini; partidul roşu lucrează pentru a nimici orice e român, pentru a substitui pretutindenea românului pe fanariot sau cel puţin oameni tot aşa de corupţi ca fanarioţii, spre a desmembra şi a otrăvi poporul românesc.

Deaceea nu sunt a se confunda oamenii cari votează pentru roşii pentru interese, posturi sau lefuri, cu adevăratul partid roşu care consistă din 100—200 de fanarioţi constituiţi în societate secretă al cărei şef este d. C. A. Rosetti. Dacă-i vom număra pe acei ce formează partidul roşu adevărat, determinant, cum e reprezentat în Camere, în jurnalistică, în oficiile publice, vom găsi foarte puţini români între ei, şi încă şi aceştia din numărul amăgiţilor. Nu ni se citeze Goleştii cari erau dintre cei pururea amăgiţi, sau un Brătianu ca uscătură din codrul verde.

Pentru a reveni de unde am plecat, zicem: Nu oprim pe nimenea nici de a fi, nici de a se simţi român. Ceeace contestăm e posibilitatea multor din aceştia de a deveni români deocamdată. Aceasta e opera secolelor. Până ce însă vor fi cum sunt; până ce vor avea instincte de pungăşie şi de cocoterie, nu merită a determina viaţa publică a unui popor istoric. Să se moralizeze mai întâiu, să'nveţe carte, să'nveţe a iubi adevărul pentru el însuşi şi munca pentru ea însăşi, să devie sinceri, oneşti cum e neamul românesc, să piarză tertipurile, viclenia şi istericalele fanariote, şi atunci vor putea fi români adevăraţi. Pân'atunci ne e scârbă de ei, ne e ruşine c'au uzurpat numele etnic al rassei noastre, a unei rasse

oneste şi iubitoare de adevăr, care-a putut fi amăgită un moment de asemenea panglicari, căci şi omul cel mai cuminte poate fi amăgit odată. Dar domnia noilor fanarioţi cată să se mântue, dacă acest popor ţine la onoarea lui fizică, otrăvită de rachiul jidovesc, la existenţa lui intelectuală şi morală, otrăvită de stârpiturile demagogiei fanariote.

Dar „Românul" întreabă cum am putut avea îndrăsneală de a nega originea şi ideile româneşti ale roşiilor.

Vezi d-ta. Ba trebuia să ne luăm căciula şi să ne cerem iertare d-lor C. A. Rosetti, Pherechydis, Giani, Carada, că sunt caţaoni. Dacă există vr'o vină aci, e a lor, nu a noastră fără îndoială.

Dar la dreptul vorbind, sunt aceşti oameni măcar împământeniţi?

Iată o cestiune serioasă.

Sunt în ţară români ardeleni cari au servit statului câte 30—40 de ani, sunt Saşi aşezaţi din timpii Basarabilor cu anume privilegii, sunt familii evreieşti, puţine în adevăr, dar vechi, cel puţin de după Petre cel Şchiop, apoi maghiari, germani, mai ştim noi ce. Ei bine, la toţi aceştia, pentru ca să exercite drepturi politice, se cer încă formalităţi de împământenire.

Intrebat-au oare cineva dacă d. Fleva, Caligaria, Giani, Carada, Cariagdi, Pherechydis, Culoglu etc., sunt împământeniţi în regulă? Ne rămăşim că cei mai mulţi dintre ei sunt neîmpământeniţi, au fost până ieri supuşi turceşti şi greceşti, azi supuşii nimănui. Chiar d. Rosetti declară în scrisoarea către Israeliţii din capitală, că luase pasport turcesc, se'nţelege că în calitate de supus turcesc. Se ştie că Turcii dedeau bucuros asemenea paspoarte pentru că ele însemnau o contestare a suverani-

tăţii României. Astfel d. C. A. Rosetti, pentr'un interes momentan, nu pregetă a opta pentru cetăţenia turcească, lovind în faţă suveranitatea pretinsei sale patrii.

Iată în adevăr unde am ajuns. Dela Români ardeleni ori macedoneni cerem împământenirea. Dela Fleva, Giani, Carada n'o cere nimenia.

III.

Ce adevărată e teoria etnologică, relevată de noi, se cunoaşte de acolo că, în puţin timp, a devenit populară. Mai mult, în banchetul dat d-lui de Rosny, doi oratori au făcut aluzie la teoria noastră, de şi poate ilustrul sinolog n'a cunoscut ascunsul înţeles al logosului lor.

Făţiş neputând-o combate nimeni, de vreme ce înainte de toate e adevărată, s'a pus, ba să zică că sunt idei învechite, ca şi când realitatea ar fi o idee, ba Ionel Ciocârdel dela „Telegraful" s'a pus să facă distincţiuni filologice, precum că şi terminaţia numelui redactorului „Timpului" e slavonă. In adevăr Bistriţa, Dâmboviţa, Râmnic, Târgovişte, Craiova, Suceava, Romanul, Bogdan şi Vladislav, Radu sunt numiri slavone, pentru că limba hieratică şi de stat era în România cea slavonă, precum era în Occident latină. Francfurtul, Berolinul, Monachiul, Vindobona, Londini, sunt oraşe latine? Cromerius, Goethius, Curtius, Romani? Craiova oraş slavonesc?

Altfel însă stă cu redactorul *hel* de'ntăiu de la „Telegraful".

Trecând dela bucătărie la gazetărie, a eşit şi se ţine vorba că e ...cam oacheş. Se pusese acuma dumnealui să se laude că-i neam de voevod dela Bosnia şi că prie-

tenul său Hăsdeu are să-i traducă documentele din limba paleoslavă. O mulţime de Vozi! Tot vodă după Vodă, care mai de care şi tot Ciocârdel îi chema.

Ce s'a ales însă din aceste laude?

Hasdeu n'a tradus asemenea acte din limba slavonească şi Fundescu tot ţigan a rămas.

Se vede însă că a luat-o una şi bună că-i neam de craiu bulgăresc şi de atunci a prins limbă şi vrea să sboare la neamuri.

Un sfat i-am da lui Ionel Ciocârdel. Când se ştie c'un cusur atât de rău, în cât să prefere a se declara mai bine bulgar ori bosniac de cât ţigan, să nu mai releveze pretinsele cusururi ale altora.

IV.

N'a trecut mult de când în unul din porturile Angliterei a apărut o corabie, încărcată cu 600.000 de kilograme de marfă. De provenienţă din şesul Dunării de jos, încărcătura corăbiei a fost trimisă la moară, măcinată şi vândută. Dar nu era greu ceea ce adusese corabia, nu cereale măcinase moara engleză, ci o marfă ciudată, neauzită pân'acuma... oase omeneşti. Făină de oase omeneşti a fost vândută spre a îngrăşa ogoarele Angliterei.

Ale cui erau acele oase?

Ale soldaţilor căzuţi înaintea Plevnei, ni se spune.

Bulgarii recunoscători au desgropat pe Ruşii, pe Românii cari au căzut pentru eliberarea patriei lor, pe Turcii lui Osman şi i-au vândut. Amestecaţi astfel bieţii cazaci dela Don, dorobanţii din Vaslui şi Vrancea, ostaşii din trei continente ale împărăţiei osmane, toţi la un loc

au pornit la moară, sub a cărei pietre grele scrişneau oasele vitejilor pentru a forma gunoiul trebuincios utilitarismului englez.

„Milowie" se chema acea corabie cu morţi; un nume ce merită a fi ţinut minte.

Nu ştim de ce astăzi, a doua zi după aniversarea a douăzeci şi cincea a „Românului", ne aducem aminte de-o vorbă a d-lui Dumitru Brătianu, care suindu-se pe scaunul de prezident al Adunării, a comparat pe coreligionarii săi cu nişte putregaie, care se macină de sine.

Măcinatu-s'ar-fi oare ţara aceasta întreagă cu oamenii ei fără veninul descompuitor, adus din Fanar, fără ca asemenea venetici să fi avut influenţă asupra destinelor ei? Stinsu-s'ar fi orice patriotism adevărat, orice iubire de adevăr, fără ca să existe o asemenea moară a sufletelor moarte, o anume organizare care să încurajeze corupţia şi trădarea, un asemenea partid în ochii căruia fără de legile, viciile, ignoranţa şi lipsa de omenie să fie titluri de recomandaţie?

Credem că nu. Răul pe care l-a făcut „Pseudo-Românul" în douăzeci şi cinci de ani, apucând între pietrele clevetirii şi invidiei, a batjocurii şi vicleniei, tot ce ţara avea vechiu şi tradiţional, întemeiat pe dreptate şi bună credinţă, e un rău ireparabil, şi străin, a trebuit să fie omul, archi-străin, care se bucură astăzi că ţara sa seamănă Franţei tot aşa precum o cocotă de stradă ar semăna c'o împărătească. Din ţăranca sprintenă, vioaie, deşteaptă cum era România acum douăzeci şi cinci de ani, aceşti străini au ajuns în sfârşit a face această lume spoită, bolnavă, plină de paraziţii Orientului şi Occidentului, o lume matură pentru spital.

Şi eri din sala teatrului s'au serbat aniversarea a-

cestei gradate înstreinări, aniversarea morii sufletelor moarte, ridicându-se toasturi în onoarea morarului grec, C. A. Rosetti.

Fără deosebire s'au aruncat sub pietrele morii toată fiinţa ţării acesteia; toate instituţiile, tot trecutul, toate datinele; vertebrele noastre istorice şi morale, familiile noastre vechi amestecate în origine cu însuşi începuturile neamului românesc; Domnii noştri drepţi şi viteji, gloria noastră, sângele şi sudoarea, ochii înţelegători şi inimile înalte, sdrenţele lui Şincai şi Capul lui Tudor, pentru a se măcina din ele acea imundă făină ce hrăneşte o pătură superpusă de străini, străini de aceeaşi origine cu Simeon Mihălescu, de aceeaşi origine cu aceia cari au vândut vertebrele materiale ale soldaţilor noştri corăbierului englez.

„Milowie" ar trebui să se cheme gazeta „Românul" după douăzeci şi cinci de ani de activitate.

In adevăr măreaţă operă!

Sărac şi pribeag, având drept unică zestre viclenia şi cinismul, aruncat prin cine ştie ce întâmplare pe pământul nostru, străin pentru el, d. C. A. Rosetti a aflat curând în Carada şi în alţi semeni ai cugetului şi ai originii lui. Acum când e în culmea operei sale, nu trebue să fie oare mândru de ceea ce vede în urmă?

Odinioară o biserică plină de oameni, toţi având frica lui Dumnezeu, toţi sperând dela el mântuirea şi îndreptându-şi vieţile după învăţăturile lui; azi acea biserică stă pustiită prin necredinţă şi nevoi. Spiritul speculei, a vânătorii după avere fără muncă şi după plăceri materiale a omorât sufletele.

Odinioară o clasă dominantă puţin numeroasă, incoruptibilă, şi păstrătoare a tradiţiilor ţării; azi deasupra

oameni îmbogăţiţi prin camete, prin specule, prin ruina altora. Odinioară o organizaţie a muncii, putând a rezista străinilor; astăzi acea muncă discompusă breaslă cu breaslă, sterilizată prin năvălirile negoţului străin. Odinioară legi răsărite din însuşi datinile şi deprinderile poporului, azi codici întregi traduşi din franţuzeşte. Odinioară o dreaptă cumpănire între mijloace şi trebuinţe, azi deprinderea de mii de trebuinţe străine, în disproporţie cu puterea de producere a ţării. Odinioară populaţia creştea şi se înavuţea; azi se înavuţesc străinii, iar populaţia străveche se stinge pe zi ce merge. Din oasele ei măcinate de greutăţile impuse de aceşti feneanţi, răsar şi se hrănesc Caradalele, Costineştii, Pherechyzii şi cum i-o fi mai chemând pe toţi.

V

Preaosfinţia Sa musiu Chiţu a eşit prooroc şi făcător de minuni. Hagi Ivat care s'a încumetat a scoate luna din puţ, n'a scos-o aşa de bine la capăt ca Preosfinţia Sa, Vlădica celei mai proaspete divinităţi, descoperite în seara banchetului, pe când Duhul sfânt se pogorîse asupra apostolilor în chip de udătură, insuflându-le tuturor darul dumnezeesc al suptului.

De mult am bănuit în adevăr că roşii ar fi având parte la crearea universului; dar că unul dintre ei e chiar Dumnezelea, închinat de neamul lui Fundescu în biserică de urdă asta n'am ştiut-o încă.

A ieşit la maidan şi Dumnezelea ciurarilor.

„D-lor, zice Preaosfinţia Sa nea Chiţu, ridicându-mă „acolo unde prevăzusem că am să mă ridic, am văzut

„aceasta ca prin un *apocalips,* prin o revelaţiune ca a lui Sf. Ion..."

„La început...

O voce. La început era cuvântul.

Chiţu. Ei bine, la început era *Românul* şi *Românul* era Rosetti şi Rosetti era *Românul,* şi nimic nu s'a făcut din cele ce s'au făcut, fără *Românul* şi fără Rosetti.

Voiu zice, să trăiască *Românul* Românilor şi să trăiască Românii *Românului.*

Iată cuvintele Preaosfinţitului Chiţu, citate exact din evanghelia sfântului Ioan Fedeleş.

E prea adevărat că Unirea principatelor a făcut-o Moldovenii; adevărat că cel întâiu cabinet al României unite era un cabinet Barbu Catargiu, adevărat că secularizarea averilor închinate se datoreşte lui Cuza Vodă, împroprietărirea cu toate defectele ei lui Kogălniceanu, reforma legislaţiunii lui Boerescu şi altora, organizarea serviciului financiar şi întemeiarea creditului unui Mavrogheni şi G. Cantacuzino; organizarea armatei lui Ştirbei Vodă, urmărită cu stăruinţă zece ani de zile de generalul Florescu, precum e asemenea adevărat că România e în orice caz făptura dinaştilor Basarabi şi Muşatini.

Dar ce sunt toate acestea? Iluzii.

Apocalipsul sfântului Ioan Fedeleş, capitolul Udăturii, gârliciul 32, altfel spune: „nimic nu s'a făcut din cele ce s'a făcut fără Rosetti şi fără *„Românul"*.

Ba nu zău, gluma la o parte, pututu-ne-am-fi aşteptat ca d. Chiţu care trecea de-a puterea fi de om mai serios, va ajunge la aşa hal în cât să-l declare pe d. C. A. Rosetti până şi identic cu Dumnezeu?

Nu ne vom încerca să punem în relief meritele d-lui

C. A. Rosetti. Dacă a nega şi a discompune, a stârpi iubirea de trecut şi instinct de adevăr e un merit, de sigur că şi viaţa acestui cetăţean e plină de merit.

In opoziţie fiind, se joacă cu bomba lui Orsini, destul de prudent pentru a n'o arunca, nu de alta, dar aruncând-o, ar fi făcut poate cunoştinţă c'un alt cordon mai ţeapăn decât acela al „Stelei României". Dar se joacă cu acea bombă, ameninţând în dreapta şi'n stânga, neavând însă nici când curajul de-a o face să explodeze.

La putere fiind, devine tipul slugărniciei şi al linguşirii. Nici când Regele sau Regina n'a văzut, în ţara noastră, unde de sigur e destulă plebe cosmopolită ridicată din gunoaie, slugarnică prin natura ei, nici odată zicem n'au văzut un om mai prosternat dinaintea mărimii lor pământeşti, mai gata de a-şi renega tot trecutul, de a-şi abjura principiile, de-a fi apostol al propriilor sale învăţături, decât pe acest republican.

„Să trăiască Românii *Românului*" zice d. Chiţu.

O dorinţă foarte justificată din punct de vedere bugetar.

Românii *Românului* sunt bunăoară d. Câmpineanu cu 40.000 franci leafă; d-nii Fălcoianu, Stătescu, Costinescu asemenea cu zeci de mii de franci lefuri anuale; cumulardul prinţ Dim. Ghica care e în acelaş timp prezident la societatea „Dacia-România" la „Creditul funciar rural", la Regia tutunurilor, la drumul de fier Suceava-Iaşi, la eforia spitalelor, la societatea de construcţie, la fabrica de chibrituri, pretutindeni cu lefuri şi diurne şi neavând pereche decât un alt cumulard şi acaparator de funcţii, vestitul general de clistirerie Davila.

Aceşti acaparatori de funcţii sunt Românii „Românului".

Cât despre românitatea Românilor „Românului", vom cita numele convivilor d-lui C. A. Rosetti şi cititorul va alege:

Urechia (din cauze cronice; recte Popovici. „Tata rus, mama rus, dar Ivan moldovan"); E. Caligari, general Angelescu (grec), Filitis, Giani, Davila, Cariagdi, Costinescu (armeano-neamţ) Frederic Damé, Carada, Xanto, Derussi, Cerlenti, Chrisoveloni, Ioannidi, Muller, Elias, Papazoglu, Levy, Ascher, Nedelcovici, Nacu, Rietz, Oppler, Graboski, Panaioti, Stelorian, Marghiloman, Pr. Demetrescu (armean), Th. Ştefănescu (bulgar), Eliad, Lapati, Dimitriadi, Villacros, Pascaly, Verussi, Eustaţiu, Göbl, Pandrav, Fundescu (se pretinde bosniac, ezităm între ciurar şi lingurar), Sergiu, Arghiropol, Halfon, Culoglu, Schina, Perticari, dr. Severin (recte Bosnagi; nu ştie româneşte) Arion, Caramanlău, Cavadia, Vermont (recte Grünberg) Sim. Mihălescu (recte Hagi Ivat, bulgar), Hilel Manoach, Djuvara, Pilidis, Lavaridis, Calerghi, Mavrus, Enciulescu (bulgar), Stăncescu, Zaharidi, Dancovici, Pencu Staicovici, Radovici, etc., etc.

Iată Românii „Românului".

Iar „Românul" acestor Români e d. C. A. Rosetti om al cărui părinte, al cărui frate chiar nu ştia să vorbească româneşte.

Ş'apoi foaia guvernamentală mai zice că citäm numai pe Pherekydis! Iată lista lungă a convivilor d-lui C. A. Rosetti, iată elementele determinante ale limbii, istoriei, *caracterului naţional* al României.

Celor mai mulţi le-o fi de ţară, cum ni-i nouă de mere pădureţe. Mai e îndoială? Iubirea de ţară e pururea şi pretutindenea iubirea trecutului; patria vine dela cu-

vântul *pater* şi numai oameni care ţin la instituţiile părinţilor lor, la petecul de pământ sfinţit de munca şi sângele părinţilor, pot fi patrioţi.

Patriotism cu părinţi îngropaţi în ţara bulgărească şi cari nici ştiau românește, un asemenea patriotism nu există.

VI.

„L'Indépendance roumaine" îşi face plăcerea de a se întoarce asupra cestiunii noastre etnologice, dându-i importanţa unei bagatele. De sigur nu ne vom supăra de apreciaţia aceasta, de vreme ce atârnă de oamenii cari o fac. Cel ce ştie istoria ţării noastre, cel ce cunoaşte câte s'au întâmplat din începuturile ţărilor şi până la anul 1700, cine e pătruns de marea deosebire între epoca în care toată viaţa publică era înrădăcinată în obiceiele, în modul de-a vedea al naţiei românești, cel care cunoaşte starea materială şi inimoşia ţăranului nostru la începutul acestui secol chiar şi compară acea stare de lucruri cu proletariatul agrar şi morbiditatea generaţiei actuale, va înţelege că teoria noastră este în esenţă adevărată.

A spune că „poporul împărtăşeşte ideile roşiilor" este o erezie. Ce să împărtăşească în adevăr? Ideile coprinse în legi traduse din franţuzeşte, pe cari numai juriştii cu titluri le pricep? Principiile cosmopolite ale d-lui C. A. Rosetti? Romanurile franţuzeşti, cântăreţele de cafenele, toată pătura de viaţă străină, toată lumea aceasta de craidoni scoşi din cutie, apetiturile oamenilor fără ocupaţii serioase, vânătoare după avere fără muncă? Toate

acestea constitue o lume aparte, superpusă, pe care poporul o suportă, dar n'o pricepe.

Ziarul francez ar trebui să ne arate o singură ţară pe tot continentul, mai mult, în toată lumea, a cărei instituţii şi legi să fie o maimuţare a străinătăţii, pentru a ne face să credem că poporul împărtăşeşte undeva importul de fraze costisitoare, pentru a ne face, să nu credem, dar să admitem posibilitatea cât de depărtată a unui lucru. O slabă analogie a unei asemenea stări se află în Germania, în secolul al şaptesprezecelea şi în începutul secolului al optsprezecelea, timp, în care toţi prinţişorii de duzină încercau să imiteze pe Ludovic al XIV, timp de mizerie şi vexare pentru ţăran, de demoralizare pentru burghezie, de înstrăinarea deplină pentru clasele dirigente; timp în care limba era aproape desfiinţată prin barbarismi, statele înecate de datorii, cultura un neorganic amestec din rămăşiţele evului mediu şi din fraze franţuzeşti.

Nimeni pe de altă parte nu va putea atribui conservatorilor viciile actualei organizări sociale, de vreme ce ei n'au fost decât în defensivă.

Afară de aceea viaţa publică era preocupată în linia întâia cu crearea unei poziţii internaţionale a ţării. Unirea, alegerea regelui, politica exterioară a independenţei, toate acestea preocupau mai mult pe oamenii noştri politici, de cât o sănătoasă organizare din lăuntru. Dar toate acestea stabilite odată, privirea tuturor cată să fie aţintită asupra organizării din lăuntru. O organizare care să aibă în vedere mai cu seamă păstrarea şi întărirea naţionalităţii, a claselor naţionale, a muncii noastre, va trebui să ia locul formalismului gol de pân'acuma,

importului de legi şi regulamente copiate din fraţuzeşte şi nemistuite.

Când va fi sosit momentul luptei pe acest teren, şi ziarele străine se vor convinge de teoria noastră, se va convinge că există o nemăsurată deosebire între trebuinţele reale ale poporului nostru şi între apetiturile nesăţioase, lipsa de gândire şi de pricipii, apucăturile demagogice ale adversarilor.

In orice caz le-am tăiat acestor oameni pe deapururea gustul de-a se mai pretinde unici Români, Români *per excellentiam,* cu moţ şi cu privilegiu.

Mai ştia haiducul nostru ş'altă potecă!

METODĂ ŞI FORMĂ

Cată să spunem câteva cuvinte asupra metodului de cercetare a chestiunii etnologice şi sociale, pe care l-am urmat, precum şi asupra formei date acestor studii.

Adversarii noştri sunt naivi când cred, că prin diversiuni ce n'au a face nimic cu obiectul în sine, sunt în stare a ne abate din calea noastră.

„Românul", după procedarea tot atât de naivă, pe cât de comună a ziarului *Indépendance roumaine,* vorbeşte de teorii bolnăvicioase, de institute filantropice, de medici speciali în privire-ne.

Să presupunem că aşa ar fi. Că autorul acestor şiruri e nebun, e bun de legat şi de dus la Mărcuţa.

Rămâne mai puţin adevărat ceea ce-a zis? Asta-i chestiunea. Daca ceea ce-a zis autorul e adevărat, ceea *ce* a zis importă, nu *cine* a zis. Dacă un nebun multiplică

două cifre corect, este quotientul neadevărat, pentrucă cel ce-a calculat, are idei fixe sau halucinaţiuni?

Dacă un nebun constată conform adevărului că un perete e alb, devine peretele negru, pentrucă nebunul i-a atribuit o calitate ce i se *cuvine?...*

Noi susţinem, precum rezumă „Românul" că „o pătură de străini, numită partida naţională-liberală s'a superpus poporului, îl exploatează şi-l duce la mizerie.

Este aceasta sau nu adevărat, oricum ar fi, cuminte ori nebun, cel ce susţine aceasta?

E adevărat. Nici „Românul" n'o neagă, căci iată ce zice:

> Cu toată osteneala n'am putut vedea lămurit decât un singur fapt şi acesta este:
>
> Starea cea rea a sătenilor.
>
> Sătenii, o ştim mai bine decât teoriştii dela „Timpul", nu stau încă bine în raport cu progresul făcut în toate ramurile sociale de poporul român.

Iată dar că lucrul ce-l susţinem noi e atât de adevărat în privirea a trei pătrimi din poporul nostru, încât „Românul" îl ştie mai bine de cât noi, teoriştii.

Ceea ce zicem noi este însă mai mult.

Sătenii stau mult mai rău de cum au stat vreodinioară.

Progresul în ramurile speciale e *aparent.*

A face dintr'o Carada om de stat, nu va să zică a-i da *cuprinsul necesar unui om de stat;* a face din bulgarii facultăţii de medicină profesori de universitate, nu va să zică a le *infiltra ştiinţa necesară catedrelor lor.* Numai când fondul ar corespunde etichetei, când în Carada ar fi în adevăr un om de stat şi'n bulgari profesori de universitate, progresul ar fi *real.* Pân'atunci e o etichetă scump plătită, care nu corespunde cu ceea ce se zice

c'ar fi sub ea; e cârlți în loc de mătase, plumb în loc de aur, e o prăvălie de marfă falsă.

Nu ne mirăm că pe „Românul" îl dor aceste adevăruri. Dar tocmai faptul că-l dor, tocmai faptul că într'o mulțime de numere dearândul nu face decât să încerce a ne combate, este o dovadă că aceasta este buba veritabilă a țării.

Dar ne este cineva amic ori adversar, dar român sau străin, adevărul spus de noi rămâne acelaș pentru toți. Ne mărginim la constatarea de fapte exacte și la rezumarea în adevăruri generale; metodul nostru e cel urmat în științe în genere, în cele naturale îndeosebi. Oare supărarea bolnavului pentrucă-i constatăm boala, o modifică?

Acum venim la forma în care scriem.

Se zice că ea ar fi exagerată, c'ar cuprinde înjurături surugiești, etc...

In realitate stilul nostru nu este eufemistic. Ne-am deprins a căta pentru orice idee expresia cea mai exactă posibilă. Dac'am voi să glumim, dacă nu ne-ar păsa de adevărul ce-l zicem, am putea să spunem lucrurile mai cu încunjur.

Dar lucrurile la noi *nu se petrec* cu încunjur; de-aceea în adevăr nu știm de ce-am vorbi de ele cu încunjur?...

Când un om în rebeliune fățișă proclamă azi răsturnarea Regelui și e numit mâni adiutant al aceluiaș Rege, există aci vr'un menajament pentru opinia publică, pentru conștiința de drept a poporului? Nici unul. Când un om e medaliat c'un *Bene-merenti* de Regele în contra căruia erau adresate pasquilurile sale, existat-a vr'un menajament pentru... pudoarea publică? Nici unul.

Dar oamenii aceia din partidul roşu cari au sentimentul adevărului, ei îşi menajează expresiile?

De loc.

D.D. Brătianu zice că „nu mai sunt oameni cinstiţi în ţara aceasta" confundând ţara cu partidul său.

Ii ameninţă cu „puşcăria şi carantina", îi aseamănă cu „putregaie".

E natural ca aceasta să supere pe milionarii răscumpărării, pe Mihăileştii şi Chiriţopolii, pe demnitarii publici înalţi cu câte patru clase primare, dar ni se va permite de către roşii să întrebuinţăm cel puţin expresiile ministrului lor prezident de ieri, a actualului prezident al adunării.

Când acesta alege, pentru a însemna esenţa partidului său, vorbele cele mai exacte, când le zice *necinstiţi, vrednici de carantină şi puşcărie, putregaie,* ne trebue oare să deschidem dicţionarul să căutăm altele?

Când s'ar păstra cel puţin aparenţele, când am vedea că oamenilor de cari vorbim le e ruşine de ceea ce fac, e un semn de posibilitate de îndreptare. Dar aceasta lipseşte cu totul. Vedem dar că aci nu ajută alifia îndulcitoare a eufemismului, ci numai scalpelul chirurgului; de aceea tăiem în putrejunea bubei noastre naţionale şi voim ca protoplasma naţională să reîntregească golurile, create prin tăieturi. Din sâmburul şi esenţa poporului trebue să iasă puterea medicatrice a naturii, care să însănătoşeze corpul statului...

In fine mai relevăm o acuzare, „Românul" ştie cât de nedreaptă, pe care ne-o face.

Am zis că unui adevărat Român i-ar putea fi atât de scârbă de aceste adunături ce domnesc peste poporul său, încât să prefere un guvern străin, *onest,* care să asigure desvoltarea materială şi morală a rassei române,

unui guvern de pretinşi români. Astfel ar putea fi cineva foarte bun român şi foarte rău patriot. „Românul" traduce lucrul astfel: „preferă pentru patrie un autochton trădător, decât un neautochton, fie cât de bun cetăţean".

Cu toate acestea ideea noastră, născută dintr'o indignare e cuprinsă deja în scrierile unui om ale cărui sentimente profund naţionale nu le va nega „Românul". Pasajul din cartea sa e profetic; prevede congresul dela Berlin şi încheierile lui.

„Atunci când o populaţiune eterogenă, străină Românilor prin limbă, religiune, obiceiuri şi *aspiraţii politice* se va aşeza în ţară, atunci marginile statului nostru nu vor fi tot deodată *margini ale naţionalităţii noastre*. Străinii vor zice îndată (ceea ce zic împământeniţii): nu identificaţi statul român cu naţionalitatea română, căci în acest stat sunt mai multe naţionalităţi pe cari nu le leagă decât comunitatea guvernului; şi D-zeu e martor, iar oamenii încă ştiu, cât de strămutabilă e forma guvernelor şi cât de uşor se poate naşte vreun eveniment care să le deschiză porţile la putere şi acestor străini, mai cu seamă prin sprijinul ce-l au din vecinătate". (V. Marţian, Coloniştii germani şi România).

Fără îndoială marginile statului nostru nu mai sunt marginile naţionalităţii noastre. „Bunul cetăţean neautochton" al „Pseudo-Românului" e foarte numeros şi foarte puţin scrupulos. Daca „bunul cetăţean neautochton" s'ar mărgini a-şi vedea de sărăcie şi a se hrăni în mod onest, n'am prea avea ceva de zis. Dar fără muncă, fără merit, fără a produce bunuri de utilitate, fără ştiinţă, fără de caracter, să-l vezi că dirige şi determină soarta unui popor vechiu, cu trecutul şi caracterul lui, iată ceea ce nu se poate admite.

NE TREBUE UN MÂNTUITOR.

„Spre răsărit nu spre apus!" e titlul unui articol al ziarului „Berliner Boersen-Courier" în care propune ca valurile superfluenţei populaţiunii germane, cari acum se îndreaptă spre America, să emigreze pe viitor în România [1]).

. . . . . .

Nimic nu e mai admirabil decât naiva imperturbare a foii de bursă de a pretinde ca muncitorul cel trândav român *să plătească până şi chieltuelele de transport* a acelor nemţi cari n'au cu ce trăi în ţara lor, şi cari să vie să-l *cucerească* pe acelaş trândav pe cale economică. Trebue în adevăr să avem un guvern şi nişte camere, compuse în majoritate de străini, pentru ca o foaie străină să aibă curajul de-a scrie asemenea platitudini.

Există de mult în Germania marota de-a abate coloniile ce merg în America, spre ţările Dunării, spre România în deosebi. Caracterul naţional al Românilor, viciat de domnia fanarioţilor şi şters în mare parte prin amestecul clasei de mijloc cu elemente transdanubiene, regimul economic şi politic detestabil şi odios la care sunt supuse elementele autochtone ale ţării de către cele imigrate şi dominante, complicitatea între pich-pocheţii indigeni şi cavalerii de industrie de peste graniţă, toate elementele acestea de convingere înclină pe Germani a-i face să crează că o ţară în care un grecoteiu ca C. A. Rosetti stăpâneşte, nemţii pot intra cu droaia, plătindu-li-se până şi cheltuielile de drum.

Silă ne e uneori de a mai lua pana în mână spre a

1) Se reproduce un articol din acest ziar.

apăra interesele românimii. Clasele dirigente, în cea mai mare parte străine prin originea lor şi ţinând minte că părinţii vorbeau încă greceşte şi bulgăreşte, sunt prinse în mreaja înmiită a funcţiilor create din nou la căile ferate, la tutunuri, la bănci, şi, chiar dac'am presupune c'au avut o coardă de rezistenţă, au pierdut-o. Clasa cea mai numeroasă şi autochtonă a acestui pământ, ţăranul, geme sub exploatarea unei administraţiuni neomenoase, sub birurile şi uzura cu care susţine o generaţie intelectuală stearpă şi moraliceşte decăzută. Şi nu se află în această neagră mulţime un suflet generos, un braţ de fier, care să pună capăt acestei mizerii fără de margini.

DREPTURILE ROMÂNILOR DIN MONARHIA HABSBURGICĂ

N'avem nevoe a spune că în relaţiile Românei cu imperiul austriac, cu monarchia habsburgică, formaţiunea unui regat unguresc apare îmbibat de toată deşertăciunea şi lipsa de omenie a unei rasse inculte şi suficiente, nu are nici o influenţă şi nu joacă nici un rol. Ele pot fi bune ori rele, abstracţie făcând de Ungaria şi mai cu seamă de maghiari.

Din contra, dacă există în adevăr un fapt dincolo de graniţă, care să lipsească relaţiile amicale ale statului nostru cu monarchia austriacă de cordialitatea naturală, acesta e exclusiv numai poziţia privilegiată a maghiarilor în monarchie, suficienţa şi imperturbabilitatea cu care această mână de oameni neliniştiţi şi ignoranţi,

caută a-şi da aere de putere mare înlăuntrul unităţii monarchiei. Dacă există vr'o piedecă care să'ntunece conştiinţa solidarităţii de interese, aceasta e procedarea maghiarilor faţă cu popoarele, cari prin pactul dualist dela 1866, au avut nefericirea de-a schimba un guvern onest şi părintesc, pe unul molonest şi vexatoriu.

Dar ideea noastră nici nu este că avea a alege între sfera austriacă şi cea rusească. Din contra, prin o accentuare din ce în ce mai hotărîtă a independenţei României, prin înlăturarea absolută a oricărei preponderanţe fie apusene, fie răsăritene, conflictul se evită sau cel puţin se amână, şi nici grăbirea revoluţiei lui, nici favorizarea nu e în interesul ţării noastre. De aceea credem că e de datoria noastră de a evita oricare fapt ce-ar face pe Rusia să bănuiască că înclinăm pentru preponderanţa austriacă, oricare fapt ce-ar îndreptăţi pe Austria de-a crede în preponderanţa Rusiei.

Dacă maghiarii n'ar fi la mijloc, dacă Românii din Ungaria ar avea drepturi politice, analoage cel puţin cu ale Croaţilor, Cehilor, Polonilor, n'am avea cuvânt a vedea în Austria o putere străină, şi atunci s'ar putea vorbi de relaţii analoage cu acele ale Würtenbergului. A alege între un stat în care Românii se bucură de deplină libertate de desvoltare şi'ntre altul unde condiţiile de existenţă ale rassei române sunt mult mai rele, n'ar fi greu. Maghiarii însă şi numai ei sunt de vină că monarchia vecină face la noi efectul unei puteri tot atât de streină ca şi Rusia. De aceea am spus-o de mult, că cestiunea preponderanţei Austriei în Orient se rezolvă de facto, nu în Bucureşti, nici în Belgrad, ci în Ardeal.

A presupune că în România ar fi existând ideea unei cuceriri a Ardealului, e absurd. Roşii, care exploatează

totul în folosul instinctelor bugetofage, se serviseră în adevăr pe la 1866 de această gogoriţă, pentru a-şi da un înţeles politic, care le lipseşte — şi roşii sunt tot atât se străini de România, ca redactorii lui „Pesther Lloyd" de Ungaria; sunt aceiaşi breaslă de exploatatori ai intereselor publice. Precum Evreii şi foile lor din Pesta, n'au altă treabă decât de a băga vrajbă între naţionalităţi şi a le întărâta una asupra celeilalte, tot astfel fanarioţii noştri aflaseră de cuviinţă a porni un vânt de cucerire, în care românuul, om cuminte şi aşezat de felul lui, n'a crezut niciodată, având conştiinţă clară, că un asemenea lucru e cu neputinţă. Dar dacă pe de o parte recunoaştem neputinţa noastră ca stat de a veni vreodată în ajutorul consângenilor de peste Carpaţi, dacă evităm chiar de-a înrăutăţi relaţiile lor, deja destul de rele, cu Ungurii prin agitaţii pe care le inventează „Pester Lloyd" şi foile ungureşti, sugându-le din pana, cu care scriu, pe de altă nu e de tăgăduit că simpatii prea manifeste pentru împărăţia austriacă ar fi — din cauza Ungurilor — cel puţin tot atât de impopulare la noi, ca şi simpatiile pentru Rusia, pe cât timp ele nu vor fi justificate în ochii opiniunii noastre publice prin egalitatea naţionalităţii române cu celelalte naţionalităţi ale monarchiei învecinate.

SPITALELE RURALE

Mai zilele trecute „Monitorul" a publicat un regulament pentru înfiinţarea de... spitaluri în sate.

Spitaluri în sate!

Iată în adevăr signatura guvernului şi partidului roşu.

Poporul acesta e atât de exploatat, tratat cu atâta neomenie, otrăvit zilnic de fraţii d-lui Rosetti cu care a împărţit „mielul paştelor" încât are nevoie de sticle de medicament.

Curioasa necesitate de a înfiinţa spitaluri în sate — ceea ce nu mai e nicăeri în lume — dovedeşte cum în mod artificial, s'a dezvoltat o morbiditate în satele noastre care nu s'a mai pomenit nici când, nici în timp de epidemii.

Iată în adevăr unde am ajuns. Până şi sănătatea fizică a poporului nostru, robit de uzură, stors de corupţia administrativă, otrăvit de jidani, e compromisă atât de adânc încât trebuesc spitaluri în sate.

Noi, bunăoară, am crede că o puşcărie în care să încapă xenocraţia de toate categoriile ar fi cu mult mai practică; căci ceea ce trebue schimbat e regimul de traiu al ţăranului, care nu se poate îmbunătăţi decât cu starea lui materială, care îmbunătăţire iar nu poate avea loc decât înlăturându-se pătura de pungaşi şi de cocote care îl guvernează. Dacă Mihăleştii şi Chiriţopolii şi-ar găsi locurile cuvenite în „spitalul iubirei de oameni" dela Văcăreşti, atunci spitalele pentru boale fizice în sate n'ar fi necesare. Dacă bugetul statului n'ar fi el însuşi un imens spital pentru nevolnicii intelectuali cu patru clase primare, pentru aristocraţia covrigului şi simigiului, n'ar fi nevoie de sticle de medicament pentru săteni.

Un medic cu minte care nu seamănă cu doftorii lui Molière, un medic modern ştie că neputincioase sunt leacurile când regimul alimentar e rău; că nu există buruieni în contra uzurei, în contra semi-docţilor, în contra postulanţilor, în contra Caradalelor, în contra cumulului. Sau dacă există în adevăr ramura de alun

ori lujerul cânepei, ele sunt pentru uzul extern, nu pentru cel intern şi curarisesc boale patriotice şi reversibile nu fizice.

Deci precum am zis, boalele fizice bântue populaţiile noastre din cauza regimului rău alimentar. Acest regim nu se poate schimba decât prin îmbunătăţirea sorţei materiale a ţăranului şi această îmbunătăţire nu-i cu putinţă decât prin o reorganizare socială care să-l asigure în contra exploatării sub orice formă ar veni, fie sub forma datoriilor contractate pentru a plăti birul, fie sub aceea a prestaţiunilor exagerate, fie în fine sub aceea a datoriilor pentru băuturi. A veni cu sticla de medicament acolo unde mizeria s'a produs în mod artificial prin biruri, uzură, rău nutriment, muncă executată manu militari, a crede că cu buruieni se înlătureză o stare de lucruri ale cărei cauze sunt sociale şi politice, este o şarlatanie demnă de un fanariot bătrân, dar nedemnă de o naţie care-şi are minţile la un loc.

Ce s'ajute terapia, arta de a vindeca, care, din antichitate şi până azi, mai n'a făcut progrese, contra rezultatelor administraţiei Chiriţopolilor, Mihăleştilor, Simuleştilor?

Cu clistirul se reduc dările, se fac oamenii stăpâni pe echivalentul muncei lor, se face păşunea mai eftină? Bleasturul va desfiinţa erbăritul pe gâşte şi găini, decocturile vor face din Zevzechydis român şi din Pehlivanoglu patriot, hidratele, acidurile şi oxidele vor reda poporului românesc buna lui stare materială, trezia morală, priceperea şi vioiciunea, bucuria de viaţă şi de muncă, pe care o avea acum douăzeci de ani regimul defăimaţilor boeri?

Ca mai ba!

Da! buruienile lui Vlad Vodă Ţepeş şi decocturile lui Lăpuşneanu ar avea poate efect, dar aplicate, nu ţăranilor, ci cumularzilor grecotei din sferele dominante.

Venim la principiul pe care l-am stabilit de mult în coloanele acestei foi. Regimul vechiu oricâte defecte ar fi avut, capabile însă de îmbunătăţire, era ieften. Pentru a susţinea un regim, pe care surâzând d. C. A. Rosetti îl numia la „Circ", compus din zece boieri mari şi treizeci de boierinaşi mici, ţăranul plătea acel tradiţional galben pe an din prisosul lui. In fine trebuinţele acelor patruzeci de oameni erau mici şi lesne de satisfăcut: astăzi o Carada cheltueşte mai mult decât Iordache Filipescu, care era putred de bogat, cum se zice. Sarcina socială era uşoară, era în raport cu puterile de producţiune ale poporului! Dacă ţăranul trăia rău ori bine, în belşug sau în sărăcie, forţa musculară pe care avea a o pune la dispoziţia societăţii, a ţării, era minimă; echilibrul între puterea musculară cheltuită şi între restituţia acestei puteri prin alimente era deplin. Acest echilibru e acum stricat. Sute de mii de greco-bulgari şi de jidani trăiesc azi de pe spatele aceluiaşi număr de muncitori; aceştia caută să-şi înzecească munca pentru ca să susţie noua sarcină socială şi cu toate astea regimul alimentar, departe de a deveni mai bun, e mult mai rău decât înainte. Există sate mari în care nu găseşti o oca de lapte, o găină, un om. Cultura vitelor, aşa dar şi alimentele de provenienţă animalică, au căzut în mod înspăimântător; ţăranul nostru e silit de organizaţia socială, de greutăţile ce i le impun exploatatorii străini, să devie vegetarian.

Şi cu toate aceste cheltuiala de putere musculară ce i se cere **manu militari** chiar, este nemăsurat de mare

pe lângă cea din vremea în care el păştea oile pe moşiile boierilor şi ara mai numai pentru trebuinţele lui.

Vechiului proprietar istoric care avea o sinceră iubire pentru oamenii lui cu cari trăise din neam în neam împreună, i s'a substituit noul proprietar parvenit sau arendaşul grec ori ovreiu, care nu vede în ţăran nici pe compatriotul lui, nici pe creştin, nici pe om, ci o simplă unealtă de muncă, o vită de jug, un paria.

De aceea se vor vedea pe moşiile ale d'alde Zevzecopol şi Pehlivanidis oamenii duşi în lanţuri şi nemâncaţi ca să lucreze pentru datorii adesea falşe, fictive, bazate pe contracte falşe, legalizate de primari venali, executate de subprefecţi mituiţi. Dacă ne întrebăm cum un Simulescu a plătit datorii de sute de mii de franci, fiind prefect câţiva ani, cum subprefecţii umblă în cupeie cu patru cai din leafa de 200 de franci pe lună, cum fiecare din aceşti oameni ese bogat din slujba în care intrase gol ca degetul, ne vom convinge numai decât că din specula de carne omenească, de viaţă omenească, de sudoare omenească au trebuit să se îmbogăţească.

Inainte, statul avea măsuri extraordinare contra bestialităţii extraordinare. Un vestit tâlhar şi jupuitor de ţărani, supus austriecesc, a fost oprit de divanul lui Grigorie Vodă Ghica pe „vecii vecilor", de a ţine moşie în arendă, de a cumpăra un petec de pământ, de a fi îngrijitor de moşie chiar. Ei bine, sub regimul constituţional, cu drepturile inprescriptibile ale cetăţeanului, acelaşi om a devenit proprietar mare şi ducea ţăranii la muncă în cuşci de câini ca ale hengherilor, iar noaptea, ca să nu fugă, îi înconjura cu cercuri de fer cu ţepi. Dosarele tribunalului sunt faţă. Azi arendaşii jidani îi biciuesc pe ţărani, înjugă fetele la plug, deschid gura

moşnegilor şi le scuipă în gură, îi ţine cu faţa deasupra focului. Toate acestea sub constituţie, sub regimul greco-bulgarilor, unit cu al jidanilor.

De batjocura urdorilor şi a spurcăciunilor universului a ajuns poporul românesc.

Şi aceste rele strigătoare la cer, d. C. A. Rosetti le lecueşte cu decoct de muşeţel? Ridicol!

PUTREJUNEA SOCIALĂ ŞI POLITICĂ DIN ROMÂNIA

Răul de căpetenie al organizării noastre sociale este posibilitatea ce se dă străinilor şi păturei de feneanţi, grecotei, franţuziţi, bonjurişti, demagogi de-a exploata poporul sub o formă ori sub alta.

Asta e cheia tuturor relelor şi tuturor suferinţelor, acesta cuvântul cu care se desleagă cimilitura putrejunii sociale şi politice din România.

Posibilitatea dată unor nulităţi şi unor parveniţi de-a trăi din buget, din întreprinderi, din arenzi, din păsueli; posibilitatea constituţională dată unor oameni de provenienţă incertă de-a exploata munca poporului fără nici o compensaţie, iată răul, incurabil poate, al organizaţiei noastre.

E evident că averea nu se poate câştiga decât sau prin muncă directă, deci prin întrebuinţare de forţă musculară sau nervoasă, sau prin fructificarea muncii capitalizate, prin capital. Când vedem milionari roşii: Stolojan, Carada, etc., făcând avere fără muncă şi fără capital, nu mai e îndoială că ceia ce ei au, au pierdut cineva şi au

pierdut-o fără compensaţie. *Tertium non datur.* Nu există alt isvor de avuţie decât sau munca fie actuală, fie capitalizată sau sustragerea, furtul, fie legal, fie ilegal.

Rolul muncii intelectuale e foarte mare în ordinea economică.

In adevăr un drum făcut de inginer, a înlăturat sute de piedici din calea carului cu grâu, i-au ieftenit transportul, l-au făcut mai capabil de concurenţă, i-au dat o mai mare siguranţă, că munca cuprinsă în el, va fi răsplătită.

Un agronom care ar deprinde pe un ţăran cum, cu aceeaşi cheltuială de forţă musculară, să producă de două, de trei, de zece ori mai mult, cum cu aceeaşi cheltuială de forţă musculară să-şi satisfacă de zece ori pe atâtea trebuinţe, i-a făcut ţăranului un serviciu, care trebue răsplătit. Un om de stat care cheltueşte o sumă bugetară în mod productiv, încât suta cheltuită corespunde într'un loc oarecare cu o mie în producţiunea publică, a făcut un serviciu care trebue plătit. Clasele dominante cată deci să *compenseze* prin muncă intelectuală onestă şi intensivă, cheltuiala de muncă intelectuală ce le susţine.

Cu totul altfel sunt raporturile la noi.

Trecerea din clasele de jos în cele de sus nu e reglementată prin nici un fel de organizaţie. Chiriţopol din slugă se face prefect; oameni inculţi, incapabili de-a munci, incapabili de-a pricepe un adevăr, fac demagogie, fură prin subrepţiune şi amăgire voturile alegătorilor, devin oameni politici şi dau iamă bugetului. Fără ştiinţă, fără merit, fără muncă, mii şi iarăşi mii de indivizi de provenienţă străină se superpun poporului românesc, toţi având dreptul constituţional de a trăi din buget,

toţi având numai exerciţiul acestui drept. Un singur ziar ne-a înţeles unde batem, ziar redijat de tineri Israeliţi. „Cestiunea e socială" a zis acea foaie şi'n adevăr aşa este.

Oare acest popor românesc n'are altă misiune pe pământ, altă raţiune de-a fi, alt înţeles, decât de-a vota pensii reversibile, de-a plăti din sudoarea sa milioanele câştigate prin cumpărarea cu 60 la sută a unor hârtii ce nu făceau decât 20 la sută, a îmbogăţi pe evrei prin băutura de rachiu otrăvit, a plăti lefuri şi diurne Caradalelor — şi a munci totuşi numai cu plugul lui Radu Negru, incult rămânând ca'n vremea lui Radu Negru, dar mai sărac, mai rău hrănit şi înainte de toate bolnav ceea ce nu era în vremea lui Radu Negru? Acest popor nu este decât o massă de exploatat, o vacă de muls pentru străinii de toate soiurile, o vită de plug, pentru a susţine luxul, incuria şi corupţia Caradalelor, feneantismul şi cocoteria, absenteismul şi morbiditatea unor pături neistorice, superpuse lui fără a-i face nici un serviciu în schimb?

Iată cestiunea cea gravă, cea mare.

Regimul vechiu, rău ori bun, nu discutăm, avea o calitate necontestabilă, o calitate care-l justifica în ochii tuturor: el nu costa nimic sau aproape nimic. Tradiţionalul galben găurit al vistieriei, pe care-l plătea orice cap de familie, n'a sărăcit pe nici un ţăran, n'avea nici o influenţă asupra regimului său alimenttar, era la dreptul vorbind preţul unui berbece şi aci se încheia totul. Din acest tradiţional galben găurit se plătea şcoala care era mai bună decât cea de azi, administraţia rea fără îndoială, dar mai puţin venală şi cupidă ca cea de azi, judecătorii, mai puţin străini ca cei de azi, şi mâna de cenuşeri şi

coate goale, mai puţin exigenţi şi mai modeşti decât cei de azi. Ţăranul nu era de batjocura subprefectului, a primarului, a notarului, a perceptorului, tot oameni din oraş, tot lepădături ale uliţelor, tot exploatatori direcţi ori indirecţi ai lui. Vornicul, care nu ştia nici scrie nici citi, vătămanii, bătrânii satului adunau darea repărţită în proporţie cu venitul fie căruia, vornicul ducea banii la casierie; nici odată sau aproape nici odată un ban al statului nu era atins de aceşti oameni atât de simpli, atât de drepţi, atât de iubitori de orânduială şi de cinstiţi.

Ce e azi?

Lăsăm pe d. A. V. Millo să descrie, după experienţa sa zilnică starea de lucruri[1]).

. . . . . .

Faţă cu această realitate strigătoare la cer, nemaipomenită în nici una din ţările europene, ce zice „Românul"?

La 1848 *naţiunea* răspunse cu iubire şi avânt la apelul revoluţiunei.

La 1857 ideile şi dorinţele *naţiunii* isbutiră.

La 1859 puternica suflare a *naţiunii.*

La 1866 *naţiunea* etc.

La 1877 *naţiunea* etc.

Care naţiune? Pherechydis, Giani, Culoglu, Carada, C. A. Rosetti, Harama, Cariagdi, Caligari?

Această din urmă *naţiune* de provenienţă foarte necunoscută, a urcat în adevăr bugetul cheltuelilor de la 20 la 120 milioane, l-au încincit sub domnia lui Carol

1) Aci sunt reproduce câteva pagini din cartea lui A. V. Millo, despre starea ţăranului român.

Ingăduitorul; cum îl realizează de pe spatele naţiunii adevărate, se descrie mai sus.

Ei bine, când faţă cu această stare de lucruri, ţara întreagă strigă, când sarcina materială a sutelor de mii de Caradale, improductive şi corupte apasă producţiunea şi bunul traiu al ţăranului, când oamenii caută cauzele organice ale acestor rele, ce găseşte „Românul" să răspunză?

Ia pasaje dintr'un articol al corespondentului nostru din Galaţi, falsifică înţelesul lor şi spune că noi numim *poporul care munceşte şi plăteşte,* noroiu şi vulg ordinar.

Nu poporul care munceşte şi plăteşte îl numim astfel. Pe demagogi, pe cei ce-l amăgesc şi-l exploatează, pe lepădăturile orăşeneşti cari au împânzit satele ca tot atâtea lipitori, cari bagă ura şi invidia între ţărani, care-i întărâtă între ei şi în contra proprietarului mare, acesta este vulgul ordinar, acesta plebea superpusă poporului.

La ce gândesc roşii acum?

Ştiind că au răspândit în cele patru mii de comune ale ţării cel puţin patruzeci, cincizeci de mii de politiciani şi de demagogi, ştiind că aceştia ar domina sufragiul universal, dacă s'ar admite aceasta, roşii voiesc sufragiul universal. Până şi slabul control pe care-l mai au clasele culte şi în adevăr naţionale în afacerile publice, până şi acela trebue înlăturat. Domnia demagogiei fanariote trebue eternizată, ideia statului creştin, ideia apărării celui slab, trebue înlăturată cu totul, furia câştigului, a exploatării, a amăgirii, trebue să se întindă asupra ţării întregi.

Şi pentru că constatăm toate lucrurile acestea incontestabile, furia grecoteilor ajunge la paroxism, la delir. Citească cineva insinuaţiunea din numărul de Joi al „Ro-

mânului că sincerii reacţionari ameninţă pe Rege cu asasinatul.

Asta-i culmea minciunii, culmea istericalelor greceşti, care i-a apucat pe aceşti apelpisiţi după frecătura ce le-o tragem de câteva săptămâni.

Regele?

Dar oare d. Bălăceanu, ministru plenipotenţiar al României la Viena, de „reacţionari" ori de d. Brătianu a fost însărcinat la 1875 să previe pe M. Sa *ca să scutească ţara de o crimă?* Republicanii de la Ploeşti, eroii militari ai nopţii de la 11 Fevruarie cutează a ridica o asemenea acuzare contra-reacţionarilor?

EFECTELE DEMAGOGIEI

Şi-au pierdut sărita confraţii dela „Românul".

Nu e vorba, adevăr mai crud decât cel pe care l-am spus în priviri-le, că la adică, partidul pe care îl reprezintă e compus din străini veniţi de eri alaltăeri, cari au tot aşa de puţin drept de a determina soarta României, precum îl au evreii bunăoară, un asemenea adevăr nu le-a mai spus nimene; el i-a durut şi i-a ameţit. Loviturile repezi şi după-olaltă câte au căzut din parte-ne asupra acestor titve incapabile decât de mistificări şi neadevăruri le-au ameţit, încât neputând răspunde, neavând ce să răspundă *ad rem,* obiectiv, au început să aiureze, să vorbească în dodii şi'n bobote, ca netoţii, ori ca surzii.

In urma acestei ameţeli vedem curioase lucruri. Intr'unul din numerile „Pseudo-Românului" vedem acu-

zarea că reacţionarii ameninţă pe Rege cu asasinatul, dacă nu-i va chema la putere.

Cari reacţionari?

Când?

Unde?

Dar mai ştiu ei ce vorbesc când îi apucă istericalele fanariotice?

Mai eri ne numeau pseudo-învăţaţi şi falşificatori ai teoriei Lamarck-Darwin.

In adevăr, cine sunt învăţaţi s'au introlucat la redacţia „Românului". Descoperirea unităţei fiinţelor organice, făcută în acelaşi timp de Göthe şi de Lamarck şi legile diversificărei acestei unităţi şi ale evoluţiunei, teorie atât de splendid dezvoltată de Darwin, ne este nouă mai puţin cunoscută decât celor patru clase primare şi coardei de violoncel care redijează „Românul". De când cu răscumpărarea căilor ferate, s'a deşteptat cumplit redacţia din strada Doamnei şi Carada e în primejdia de a fi numit doctor al universităţei din Cambridge.

Dar în sfârşit ce suntem noi de vină dacă constatăm un fapt pe care nimeni nu îl poate contesta, că partidul roşu consistă în cea mai mare parte din străini (greco-bulgari) vicleni şi maloneşti, incapabili de a se asemăna rasei române, incapabili de a o pricepe chiar? Ne pare rău că este aşa. Ne pare rău că pişicherlâcul şi lipsa de caracter sunt titluri de înaintare în România; ne pare rău că tocmai clasa actual dominantă e incapabilă de ştiinţă, de arte, de adevăr, cu un cuvânt de orice activitate la care se cere o inimă dreaptă şi o inteligenţă clară, ne pare rău că aceşti oameni, incapabili, de o concepţie puternică, duc Statul din rău în mai rău, din expedient în expedient; dar nici suntem în stare a le lărgi craniile

şi a le face bătaia inimei mai energică, mai liberă, mai generoasă.

In vechiul nostru obiceiu al pământului existau mijloace de înlăturare. „Om vrednic de râs şi de ocară" nu se putea face după *jus olachale* nici popă, nici ostaş, nici dregător; nici om însemnat de Dumnezeu cu darul schioptăciunei, a încrucişării, cu cocoaşă ori cu un alt ponos.

Desigur că nu mai departe decât acum o sută de ani, nu s'ar fi găsit Vlădică român să popească vr'o mutră de patriot nici Domn, care să-i învrednicească cu vr'o dregătorie. Aşa era lumea pe atunci, cuminte.

Azi în vremea drepturilor *imprescriptibile* ale cetăţeanului nu putem opri că cel mai cocoşat să fie mai mare în gardă şi să ajungem de râsul chioarei.

Pe zi ce merge însă istericalele bizantine se urcă *crescendo*.

Astfel în cel din urmă număr „Pseudo-Românul" ajunge să ne zică că nu ne-a crezut aşa de răi şi atât de cruzi în cât să fim în contra înfiinţărei de spitale în sate.

N'aibă grijă „Românul". Nu suntem în contra, ci pentru înfiinţarea acestor spitale.

Dar asta nu ne opreşte de a deplânge nenorocita necesitate de a se înfiinţa asemenea spitale, cum nu sunt în nici o ţară din lume. Deplângem, că nouii fanarioţi, au fost în stare a reduce poporul nostru la atâta mizerie materială, încât asemenea aşezăminte să fie necesare şi ne îndoim totodată că ele ar putea fi mai mult decât un paliativ la rele, a căror rădăcină e socială şi politică.

Cauza morbidităţii ţăranului român, este exploatarea neomenoasă la care este supus în linia întâia din partea Statului, în linia a doua de către mulţimea nenumărată de străini, pe cari îi susţine cu munca lui. Cauza e dema-

gogia care se hrăneşte din spinarea lui, uzura roşie, administraţia roşie, sporirea bugetelor de cheltueli ale Statului, judeţene şi comunale, prestaţiunile făcute pe moşiile roşiilor, sărăcia ce urmează de acolo că i se fură timpul fără compensaţie, regimul alimentar rău; iar nu clima şi epidemiile.

Sub aceeaşi climă poporul nostru era sănătos şi sporea până mai alaltăeri, sub Mihai Sturdza, sub Barbu Ştirbei, sub Grigore Ghica.

Dar el e bolnav şi scade sub domnia a d'alde C. A. Rossetis, Flevas, etc., scade de greutăţile imense ce i le impune întreţinerea unei xenocraţii fără minte şi fără inimă.

Iată ceea ce am zis noi şi ceea ce repetăm. Ameţeala în care au căzut redactorii foii fanariote nu-i justifică deloc şi nu le dă dreptul de a ne atribui vorbe ce nu le-am spus. Nici nu am numit poporul ce munceşte şi plăteşte, canalie. Pentru plebea superioară, pentru acele mii de demagogi cari trăesc direct sau indirect din buget, am păstrat acest *epitheton ornaus*, pentru cumularzi, lefegii, agenţi electorali plătiţi, cârciocari şi coţcari cari s'au vârât până şi în comunele rurale; iată pentru cine păstrăm epitetul, nu pentru bietul nostru popor, pe care numai prefectul roşu d. Vidraşcu îl numeşte sălbatec într'o ţară civilizată.

Ignoranţa lui, sărmanul, e mai bună decât ignoranţa pospăită a acelor redactori ai „Românului" cari, prin frustrarea Statului grămădesc milioane şi se gerează în oameni mari. Pentru aceşti ignoranţi, nesăţioşi să bage ţăranii în spini şi pârae îngheţate *manu militari*, pentru a le plăti rămăşiţe mincinoase sau plătite odată unor tâlhari; pentru aceşti ignoranţi se vinde patul, vaca, oaia,

cenuşa din vatra ţăranului; pentru a plăti diurnele, recompensele naţionale, pensiile reversibile, misiunile în străinătate a acestor ignoranţi se iau de pe ţărani şapte piei şi se vinde dator pe toată viaţa, de nu-i mai poate nimeni ajuta, nici Dumnezeu din cer, necum un reversibil cu sticla de decoct de muşăţel.

Iată răul şi un rău la care desigur nu sunt de vină oropsiţii şi defăimaţii de boeri. Pentru a ajunge cineva alături cu boerii, trebue să muncească, să se distingă. Pentru a fi mare om la roşii, se cere să fi comis vreo trădare, să te fi compromis, să fii imposibil altfel.

Atunci braţele marelui partid îţi sunt deschise; deschisă calea la avere şi influenţă.

Dar de unde să-şi facă această avere fără pierderea altuia?

Prin producţia proprie?

Dar ce a produs, ce a învăţat a produce Carada, Costinescu, Eliad-Cârciumărescu, Fleva, Stolojan, Pherekydis e *tuti quanti?* Nimic, absolut nimic. In ce bunuri de utilitate pot ei să prefacă materiile prime? Ce industrii, ce meserii au introdus în ţară? Nimic.

Industria palavrelor şi prăvăliile de minciuni.

Dar acestea într'o ţară cinstită nu fac parale, numai la noi se plătesc cu 120 milioane pe an.

POLEMICA CU „ROMÂNUL"

„Pseudo-Românul", ca să explice acuzarea că „reacţionarii ar fi ameninţând pe rege cu asasinatul" reproduce din „Timpul" un pasagiu al unui articol ce ni s'a trimis din Galaţi.

Iată acel pasagiu:

La 1735, când Voltaire susţinea cum că iubirea de binele public în Franţa nu este decât o himeră şi că Francezii nu sunt cetăţeni, ci o simplă plebe ordinară. Franţa era cu mult superioară stărei actuale din România şi, cu toate acestea, bunul dar imbecilul rege Ludovic XVI trebui să plătească cu capul, în ziua de 21 Ianuarie 1793, nesocotita sa toleranţă.

Regele Carol al României n'ar trebui să piardă din vedere că legile naturei nu se pot altera, că prin urmare, *aceleaşi cauze aduc totdeauna aceleaşi efecte*".

Acest pasagiu arată în adevăr cum un rege, bun de altmintrelea, dar fără prevedere, a fost jertfa demagogilor pe cari i-a ridicat din noroiu.

Ca exemplu istoric ne învaţă că un rege cată să se păzească de a face adjutanţi şi miniştri din eroii militari dela 11 Februarie, din conspiratorii de meserie. „Pseudo-Românul" însă face alte deduceri, căci iată ce zice:

Ce însemnează oare aceasta de nu cea mai clară ameninţare?

Timpul spune că Regele Ludovic XVI trebui să plătească cu capul *toleranţa sa.*

Regelui Carol I acelaşi ziar îi dă numirea de „Carol Ingăduitorul", adică cel *tolerant*

Ludovic XVI plăti cu capul toleranţa sa.

Carol I e tolerant.

Şi fiindcă aceleaşi cauze produc aceleaşi efecte, cum zice *Timpul,* concluziunea vine de sine şi forţat în mintea oricărui om cu judecata limpede şi dreaptă. Carol I va plăti cu capul toleranţa sa.

Trebuinţă de mai lungi explicaţiuni nu este.

In adevăr nu e trebuinţă de explicaţiuni mai lungi.

Prezidentul republicei dela Ploeşti şi eroul din noaptea dela 11 Februarie, actual adjutant; fiul făclierului grec din Botoşani, asemenea erou al acelei nopţi, actual

delegat militar la manevrele din Franţa; generalul dela Bacău, fost mai eri ministru de război, sunt dovadă, că dacă regele nu are din partea acestor oameni soarta celui francez, nu este a i se atribui lui. O stea fericită îl protege. Ingăduinţa celui ce răsplăteşte cu medalia *Bene-merenti* pasquilurile îndreptate contra persoanei sale şi cu ranguri militare înalte pe prezidentul republicei ploeştene, care i-a proclamat detronarea, îngăduinţa aceasta e desigur egală, dacă nu superioară celei a lui Ludovic XVI.

Pericolul, ameninţarea perpetuă e din partea acestor oameni pe cari îi tolerează, pe cari îi ridică din nimic. A constata acest pericol, a constata că regele se înconjură cu oameni, a căror existenţă este deja o ameninţare pentru Stat şi dinastie, a constata că redactorul **Republicei române** şi afiliatul revoluţiunilor de pe tot continentul e azi întâiul consilier al M. Sale, va să zică a arăta de unde vine ameninţarea, nu a ameninţa.

Mai mult. La 1875 roşii i-au trimis Domnului un anume delegat cu însărcinarea de a-i spune să „scutiască ţara de o crimă".

O ameninţare clară, făcută M. Sale pentru a veni la putere.

Oare... reacţionarii au făcut-o?

Am constatat, în studiile repetate asupra păturei de străini ce s'au superpus poporului român că ea e incapabilă de a discuta chiar.

Care inteligenţă onestă, ce cunoaşte istoria Franţei şi a regelui Ludovic XVI, ar fi putut deduce din citarea acestui caz... că reacţionarii ar ameninţa pe rege?

Reacţionarii au fost aceia cu care Ludovic XVI s'a în-

conjurat? *Reacţionarii* au fost cauza sorţii lui tragice? Dar la ce discuţie? Când un adevăr îi izbeşte, ei încep a răspândi în juru-le prin neadevăruri şi sofisme, acel *factor caprinus,* acel miros specific al unor inteligenţe potricălite de vicii şi bătrâneţe de rasă, cu care nu se mai discută. I-a apucat istericalele; nu mai sunt stăpâni nici pe mintea, nici pe organele lor. Nimiciţi moraliceşte prin adevărul că sunt străini; neputând inspira nici-o autoritate prin faptul că o capră chiar decorată cu cordoane, e pur şi simplu ridicolă, au ajuns de râsul şi de batjocura neamului românesc, după cum spune şi Miron Costin, e un neam râzător de felul lui. Nu le mai rămâne decât arma cea mai de jos a spiritului: minciuna şi mistificaţia.

Neputincioase arme contra adevărului pururea deşi târziu învingător, dar singurele ce le-au rămas.

De aci vorbe ca „monomanie, absurditate, poznaş, ziar de insulte, ameninţări de asasinat, falşificarea lui Lamark sau Darwin" toate neputincioase contra unui adevăr limpede ca lumina zilei, dovedit prin cărţi *gospod,* răsdovedit prin realitate.

Când vom avea un cap al unui fanariot şi l-am putea avea odată, căci dacă perversitatea e nemuritoare, perverşii sunt muritori, îl vom putea trimite lui Wirchow sau lui Quatre frages să-l compare cu un simplu craniu de mocan dela Vrancea ori dela Breaza. Dacă învăţaţii străini nu vor crede că-i *mistificăm,* că le-am trimis o căpăţână de capră s'o compare cu un cap de om, să nu ne spuneţi pe nume.

Când le-am spune însă că scorbura mică şi găunoasă e a unui om de Stat din România, iar craniul al doilea,

larg şi încăpător, al unui cioban de oi şi-ar face cruce oamenii, ar înţelege dece neamul românesc numeros şi inteligent, muncitor şi îndrăzneţ, nu poate ajunge în lume la poziţia ce i se cuvine.

Cum să şi ajungă când oceanul cel turbure cel dimprejurul insulei romanice a aruncat deasupra lui o spumă de stârpituri?

Ce-i pasă acestei spume cosmopolite de fiinţa istorică a României? Vorba lui Hamlet: „Ce e Hecuba pentru ei?"

Ce-i pasă, ce-i poate păsa unui C. A. Rosettis, unui Giani, unui Pherekydis, coborâtori din străini, în cari idei şi sentimente nici pot prinde rădăcini, de vreme ce cad pe pământ sterp, de Ţara românească, de poporul nostru, de obiceiurile ori de trecutul nostru?

Ca obiect de exploatat, ca vacă de muls, ca isvor de lefuri şi pensii? Calea-valea. *Vive la Roumanie!*

Dar când e vorba de acea iubire adâncă şi nestrămutată de neam, precum o aveau bătrânii, precum o avea Miron Costin care-şi punea creştetul sub sabie pentru a înlătura un bir nou, când e vorba de a apăra adevăratul popor românesc de exploatarea la care e supus, atunci adio Românie! Atunci îi vezi alături cu jidanii cari scuipă moşnegilor dela ţară în gură şi le frig ochii de-asupra tăciunilor; atunci sunt fraţi cu străinii şi împart „mielul Paştelor" cu ei.

Ei, acest adevăr vă doare confraţilor, de aţi ajuns a răstălmăci pasagii din articolele noastre şi a vă face din nou meseria „înstrăinând pe oamenii ţării prin pâre şi năpăşti de către Domnia Sa" precum zicea Radu-Vodă.

STERILITATEA ÎNVĂŢĂMÂNTULUI NOSTRU

Dela venirea d-lui Conta la minister, cestiunea instrucţiei a început a se desbate din nou. Constatăm că începând cu ministrul şi sfârşind cu foile, cestiunea a oscilat mai mult pe terenul administraţiei şcoalelor; despre instrucţie a fost prea puţin vorba; cestiunile de principiu n'a fost tratate decât în unele numere ale „Timpului".

Asprimea măsurilor prevăzute în proiectul-Conta care aveau de scop a sili corpul profesoral la o strictă împlinire a datoriilor, măsuri în esenţă administrativă, au fost mai cu seamă obiectul discuţiei publice; tendinţa politică şi socială a proiectului a fost ignorată de cea mai mare parte a presei şi relevată aproape numai de noi.

Fostul ministru al instrucţiei era în privirea convingerilor sale metafizice sau religioase materialist, în privirea celor politice socialist. Precât timp aceste convingeri se mărgineau la expunerea de pe catedră sau prin cărţi, pe cât timp erau obiectul unor conversaţii cu amicii literari, lucru nu avea greutate practică. Trăim într'un timp în care convingerile religioase şi cele politice, primite pân'acum ca ceva natural şi moştenit, sunt supuse aceluiaşi metod de cercetare care se aplică în ştiinţele naturale şi e firesc lucru ca, căutându-se a explica prin raţionamente împrumutate mecanicei, fenomenele vieţii sociale, multe şi mari erori să intervină. Dar ele rămân erori individuale, până ce cineva mai încearcă a le da consistenţă prin aplicarea în învăţământ şi în stat.

Ceea ce distinge proiectul-Conta de legea actuală, este tendinţa lui. Legea actuală e rea, e copiată de pe texte străine, dar e lipsită de orice tendinţă fie bună, fie rea; proiectul-Conta era o lucrare mai originală, care coprin-

dea în articolele ei realizarea a o seamă din convingerile metafizice şi politice ale autorului.

Proiectul ignora cu totul atribuţiunile *educative* ale şcolii cari sunt cele de căpetenie şi vedea în grămădirea de cunoştinţe ţinta învăţământului. De acolo ascuţişul îndreptat în contra studiilor clasice, a căror cunoştinţă nu stă în proporţie directă cu folosul material, cu câştigul.

Aci însă era defectul principal al proiectului-Conta, căci lipsurile cele mari ale învăţământului nostru nu sunt atât pe terenul intelectual, precât pe acel al educaţiei. Studiile clasice cresc spiritul şi caracterul tinerimii. Ceea ce câştigă cineva prin ele, dacă sunt bine predate, este aptitudinea de a înţelege lesne, de-a coordona repede orice altă materie a cunoştinţei omeneşti.

Fără îndoială nu noi vom fi aceia cari să ne opunem învăţământului real, a cărui lipsă este atât de simţită. Activitatea naţională e în parte, paralizată prin această lipsă. Oricâte şcoale speciale, tehnice sau de aplicaţiune se vor înfiinţa, vor fi bine venite, dacă vom şti a ne crea corpul didactic necesar pentru ele. Nu noi avem ceva de obiectat în contra învăţământului real şi a marilor lui foloase.

Ceea ce susţinem însă este că învăţământul real cată să fie de sine stătător, cată să-şi aibă institutele sale speciale. Chiar o reducere a numărului şcoalelor de învăţământ clasic se poate admite; ceea ce însă trebue respins este confundarea acestor două ramuri deosebite de învăţământ, amestecul lor în una şi aceeaşi şcoală, fără preponderanţa uneia sau alteia din materii.

Sunt în adevăr materii în ştiinţele naturale pe care un om din zilele noastre nu le poate ignora, precum sunt

pe de altă parte materii ale învăţământului clasic pe care nu le poate ignora, fără a trece de om incult, un mecanician sau un chimist.

Dar, precum am mai zis-o, nu de aceasta e vorba, ci de preponderanţa unei sau a celeilalte serii de studii. Precum în economia politică împărţirea muncii dă cele mai fericite rezultate, tot astfel şi în şcoală cată a se deosebi acele a căror menire este educativă, cari determină oarecum atitudinea unei societăţi, caracterul ei intelectual şi moral, de acele cari lărgesc activitatea ei economică şi sporesc mijloacele şi puterea ei de producţiune.

Urmarea acestui amestec a două serii de studii, cari corespund chiar în invidia cu două soiuri de aptitudini, a fost încărcarea peste măsură a programelor cu fel de fel de materii când clasice, când exacte, încărcare al cărei rezultat este sterilitatea atât a învăţământului clasic, cât şi a celui real. Suntem convinşi că urmărindu-se realizarea proiectului Conta, acea sterilitate va fi şi mai mare.

ORGANIZAREA MAGISTRATURII

Electivitatea magistraturii, propusă de d. C. A. Rosetti, şi respinsă atât de Inalta Curte de Casaţie cât şi de adunarea corpului advocaţilor, va forma poate şi de acum înainte un obiect de discuţie pentru presă şi parlament, ba, precum ne-am deprins cu surprinderile în rău ale demagogiei, ne putem pomeni că se votează de către mamelucii d-lui C. A. Rosetti, fără nici un fel de con-

sideraţie pentru opinia publică, care pân'acum se rosteşte în mod constant în contra ei.

Noi am expus de mult în coloanele acestei foi o serie de argumente pentru inamovibilitatea organică, bazată pe-o lege strictă de admisibilitate şi înaintare. Am arătat că, în Statele-Unite chiar, jurisconsulţii cei mai eminenţi sunt în contra electivităţii.

Electivitatea judecătorului nu s'ar putea admite decât atunci, când relaţiile dintre membrii unui popor sunt extrem de simple, când sunt regulate prin religie şi obiceiul pământului, când în conştiinţa fiecărui membru al poporului, dreptul e viu, e necontestat de nimenea, e tot aşa de cunoscut ca şi „Crezul" şi „Tatăl nostru". De aceea în limba noastră veche „lege" şi „religie" sunt noţiuni identice şi, fără îndoială, multe din dispoziţiile acelui „Jus olachale" care n'a fost nici când codificat, nu aveau a face nimic nici cu testamentul vechiu nici cu cel nou. Intr'o asemenea stare a societăţii, în care relaţiile sunt bazate pe tradiţie şi pe o absolută bună credinţă, s'ar putea admite în adevăr ca, dintre ei, oamenii să aleagă în genere pe cei bătrâni, pe cei lipsiţi de pasiuni, pe purtătorii tradiţiei juridice, ca să-i împace şi să-i judece.

Mai este oare astăzi tot astfel?

Codicele noastre sunt aproape în totalitate traduse din limbi străine; ele n'au aface nimic cu conştiinţa juridică a poporului. Obiceiul pământului nu credem să se fi păstrat decât între ţăranii şi răzăşii aceia cari fug de tribunale ca de ceva străin lor şi se'mpacă mai bine, decât să risce a-şi vedea conflictul lor judecat de legi ce nu le pricep şi poate în contra conştiinţei lor de drept.

Dreptul nu mai e obiceiu, ci ştiinţă, şi o ştiinţă foarte complicată.

Inainte el era strâns legat cu morala şi cu echitatea; astăzi dreptul pozitiv e indiferent faţă cu morala, el trebue să fie corect în litera şi spiritul legii, fără a ţine seamă de echitate decât acolo unde-i este dictată. El nu mai este „scientia rerum divinarum", căci nu stă în nici o legătură cu religia, cu credinţele poporului, ci se mărgineşte la relaţii pur juridice, indiferente fiindu-i credinţele religioase ale impricinaţilor.

Fiind însă o ştiinţă, e evident că nu alegătorii conduşi de Serurie, pot să aleagă între omul de ştiinţă şi cel ignorant, între judecătorul cu experienţă şi cel neexperimentat şi că trebue să existe norme obiective pentru numirea, înaintarea, întemeierea corpului judecătoresc.

Obiecţiunea principală a adversarilor inamovibilităţii a fost exprimată numai prin circumscrieri; ei nu găseau cuvântul cu care să însemneze ceea ce lipseşte justiţiei moderne.

Ei umblau împrejurul expresiei fără a o găsi, fără a şti că ceea ce dreptul ca ştiinţă admite numai „cum grano salis" este echitatea, prin care se distinge dreptul ca obiceiu. Dar echitatea presupune o altă organizare a societăţii. E evident că cel mai echitabil judecător pentru cismar e cismarul, pentru argintar argintarul, pentru breslaş breasla. Dar această justiţie a echităţii a existat pururea alături, paralel cu justiţia strictă, formală a statului.

Fără o organizare analoagă, în state întemeiate pe principiul egalităţii sociale, nu mai e cu putinţă a se reveni la judecători aleşi din breslaş pentru bresle, şi nici la o altă specie de electivitate a judecătorului. Nu

mai pomenim că toată organizaţia veche presupune unitatea şi nestrămutarea credinţelor religioase, că comunitatea unei bresle forma, la noi cel puţin, o enorie; că legături cu totul de altă natură, religioase, de familie, de interese de breaslă uneau pe fiecare om de-o comunitate de semeni de ai lui, că nimeni nu plutea ca frunza pe apă, avizat la propriile sale puteri, la propria sa persoană.

Toate acestea au dispărut azi. Societatea omenească nu mai este un organizm, precum era înainte, ea este o masă de indivizi, social egali, fără legături între ei, liberi a lucra şi a se mişca ori cum vor voi.

Dar 'ntr'o lume în care breslaşul nu judecă pe breslaş, ţăranul nu pe ţăran, într'o lume în care dreptul tuturor a luat locul obiceielor juridice a fiecărei clase, e neapărat să-l judece omul de ştiinţă, omul care şi-a făcut din legile codificate şi din aplicarea lor un studiu special, o misiune specială a vieţii.

CĂRŢILE DE CITIRE

Meşter în falşificare de calcule financiare, pişicher când e vorba de a apăra pe Strousberg, sublim când redactorii apără „cea mai populară cestiune" câştigând cu ea milioane, „Pseudo-Românul" se crede special şi în ale instrucţiunii.

Astfel în numărul de azi propune că în „cărţile de citire" pe lângă... *„istorioarele morale,* ce sunt menite a forma prin exemple inima elevului, să fie şi expuneri scurte şi substanţiale asupra agriculturii".

C'un cuvânt să se înlocuiască cartea de citire printr'un manual de agronomie.

Dacă ar fi vorba de a se introduce în şcoala rurală limba maternă neo-grecească a d-lui X, sau cea maternă bulgărească a lui Mihăilescu în locul celei române, lucrul ar fi indiferent.

Ca istorioare morale s'ar putea povesti bună-oară copiilor drept „exemple spre a le forma inima":

istoria cum un grecotei cinic ajunge prin minciuni, trădări şi crime cel dintâiu om în România;

istoria cum un alt străin ajunge din pisăr cu 2 galbeni leafă pe lună la regimentul de muschetari, din scriitor la Agia din Iaşi şi din corector la „Pseudo-Românul" cu patru clase primare şi o coardă de violoncel, rescumpărătorul unui drum de fier de 250 milioane, milionar, director de bancă, fondator de institute de credit;

istoria cum un bulgar mărginit şi hoţ, ajunge tot în România, director de minister şi efor la aşezămintele de binefacere;

istoria cum un alt străin, erou dela 11 fevruarie şi prezident de republică ploeştenească, ajunge adjutant Regal;

istoria cum un Chiriţopol ajunge din chelner sau camardiner prefect;

istoria cum un Bosnagiu, ce a făcut fericirea în Ţarigrad la Turci, devine profesor de cea mai grea şi mai gingaşă din ştiinţele naturale, de fiziologie la facultatea din Bucureşti;

istoria cum un om fără studii liceale ajunge profesor de istorie universală la aceiaşi universitate;

istoria cum un măscăriciu înjură pe Domnul Ţării şi

se decorează cu *Bene-merenti* tocmai pentru aceste înjurături.

Iată... istorioare *foarte morale* de sigur, menite de a forma prin exemple inima elevului.

Ca studii substanţiale s'ar putea introduce în „Cartea de citire" greco-bulgărească cultura caprelor. Idem indicaţie de parfumuri pariziene pentru a neutraliza *factos Caprinus*. Idem cultura măslinelor. Idem urcarea ţărilor. Idem indicaţiuni pentru jocul cu cărţi măsluite. Idem metode nouă pentru a se chivernisi pe lângă Ruşi prin tainică binefacere.

Iată o mulţime de ramuri de producţiune patriotică, cărora roşii îşi datoresc carierele. Ar fi păcat să nu fie obiectele instrucţiei publice, undeva, însă nu la noi. Asta am propune noi, dac'ar fi vorba de a introduce în şcoala rurală bulgărească şi neogrecească în locul limbei române. Dar pe cât timp studiul principal al unei şcoale rurale sau primare e limba românească, ea este tot odată organul prin care neamul îşi cunoaşte fiinţa sa proprie, organul prin care acest neam moşteneşte avutul intelectual şi istoric al strămoşilor lui. Copilul nu învaţă numai a vorbi corect, el învaţă a gândi şi a simţi româneşte.

Agronomie cătă poftiţi. De şase ori pe săptămână zilnic, dar limba rămâne limbă şi s'a încheiat.

Nu numai istorioare morale, onorabililor, cuprinde o carte de citire, menită pentru întreg tineretul românesc. Ea coprinde biografia lui Mateiu Basarab, duşmanul vostru, odihnească-l Dumnezeu din a dreapta sa; biografia lui Ştefan-Vodă care n'a avut onoarea, în veacul lui de aur, de a vă înşira mutrele pe parii de garduri; cuprinde descrieri etnografice ale poporului nostru, bu-

căţi de literatură populară şi de arte, balade culese de Alecsandri sau poesii de ale lui, fabule de ale lui Donici, pasagii din Bălcescu, în sfârşit o sumă de elemente care-l disting de rasa voastră greco-bulgărească şi-l fac să fie ceeace este: deştept, inimos, curat, nu viclean şi puţin la suflet precum sunteţi voi.

O bună carte de citire ar fi de recomandat la toată pătura din care faceţi parte; poate aţi ajunge în adevăr a cunoaşte şi preţui poporul nostru. Limba românească aţi fost şters-o din licee, voiţi s'o ştergeţi şi din şcoala rurală cu toată comoara ei de locuţiuni, de proverbe, cu bogăţia ei de forme şi gingăşia de simţiri? Voiţi ca şi ţăranul să capete o inimă de moro-câine cum e a lui X..., capete viclene şi tâmpite, gusturi de animal ca ale bulgarilor din partidul vostru? Vreţi să înlocuiţi pe Alecsandri cu „Ceasurile de mulţumire" ale lui C. A. Rosetti, pe Donici cu „kolecţiunea de poezii" ale lui Serurie, pe Gr. Alexandrescu cu „Orele de repaos" ale lui Radu Pătărlăgeanu?

Mai bine nu vă amestecaţi unde nu vă fierbe oala.

La pehlivănii de burse şi politice, la escamotări de bilete din urne electorale, la pungăşie şi tripotagiu vă pricepeţi. Adevărat meşteri, n'avem ce zice.

Dar până şi de bietele „Cărţi de citire" vă legaţi, cari ar trebui să fie un obiect de îngrijire naţională ca şi textul „Bibliei"? Ş'aci vreţi să vă arătaţi filosofia de ţap în toată goliciunea ei? Dar nu vedeţi că nu ştiţi a scrie româneşte, pentru că în viaţă-vă n'aţi avut o „Carte de citire" în mână? Nu vedeţi că nu gândiţi româneşte, pentru că titva voastră strimtă nu s'a îndeletnicit cu o asemenea carte de folos?

De-ar fi propus încai bătrânul Ioan Ionescu a se a-

daoge articole agronomice în „Cartea de citire", om care scrie materii agronomice în limbă bună, pe placul ţăranului şi al tuturor, om cu condeiu simpatic. Dar redactorii lui „iniorinte", „permaninte", „iustiţie" şi ai altor cabazuri linguistice, oameni ce scriu neo-greceşte-bulgăreşte cu termeni franţuziţi, în loc de româneşte, sunt autorităţi în materie de „Carte de citire"? Ciudată pretenţie!

STRĂIN IN ŢARA LUI

Rezultatul alegerilor din Iaşi nu va dovedi nimic mai mult decât că Moldova ajunge încet unde trebuia să ajungă, unde Ţara-românească a ajuns de mult... la xenocraţie.

Un Ieşan, „un român pribeag în ţara lui", ne trimisese o scrisoare prin care arăta că între patruzeci şi nouă de profesori ai Universităţii din Bucureşti sunt: 25 de bulgari, 7 greci, 4 armeni, 3 jidani, 2 ţigani, un italian, un tătar şi ....6 români. Acel român pribeag ne-a promis statistica deputaţilor, senatorilor, membrilor dela casaţie, dela apel, tribunale, a prefecţilor, administraţia domeniilor, băncilor, drumurilor de fier, poştelor şi telegrafelor, serviciu sanitar şi technic, etc. etc., din care vom cunoaşte curioasa promiscuitate care apasă asupra ţării întregi, încât nu mai are răsuflare nici în punctele ei cele mai libere.

La dreptul vorbind, misiunea istorică, predestinarea Dumnezeiască a Domniei străine s'a consumat şi poporul românesc e *de facto* înlăturat din istorie, ca o curiositate

etnografică, lipită de pământ, sclavă pe deapururea a plebei bulgăreşti, greceşti, jidoveşti, imigrată din câteşi patru colţurile lumii. O stârpitură de grecoteiu cinic, fără sentiment de patrie, fără umbră de iubire pentru acest vechiu şi nenorocit neam, s'a cocoţat în fruntea ţării; neagra străinătate, umbra spinului la uşa noastră a tuturor!

Ce iluzii să ne şi facem în adevăr? Românul e deja străin în ţara lui proprie, nimic n'a mai rămas decât numirea geografică. La ce să mai ţie Românul? La constituţia cosmopolită iscodită de 2, 3 greci? La ştiinţa pe care-o predau bulgarii ignoranţi? La limba batjocurită de gura acestor venetici în momentul în care-o rostesc, la biserica surpată de suflarea veninoasă a ireligiozităţii lupanarelor apusului, la ţara care e'n mare parte proprietatea străinilor, la negoţul care e'n mâinile lor, la ce?

Să fim mulţumiţi dacă aceşti archistăini cu suflet de câine şi creieri de vulpe ne îngăduie să trăim alături cu ei, pe noi, neamul ticălos românesc; mulţămiţi să fim că această pătură de hoţi şi de parveniţi nu ne alungă limba din biserică şi din şcoală, să fim mulţumiţi că aceste lături sociale aristocratizate nu ne vând robi.

Dar la ce se mai menţine ridicula titulatură de regat al României? E C. A. Rosetti român? Caligari, Carada, Harama, Chiriţopol, Pherekydis, Cariagdi, Anastasiadis, etc. etc. români? Regatul Greco-Bulgarilor şi al Jidanilor, iată ceea ce trebue scris în fruntea decretelor; Românii nu mai au în realitate nici rege, nici ţară. Stârpitura de grec se ţine de stârpitura de bulgar până la capătul lanţului infinit de patrioţi de meserie... „România" nu-i decât o firmă de hotel, mai rău... o firmă de speluncă, pentru mutrele confiscate a lepădăturilor tuturor ţărilor.

Şi încai, dacă ţara aceasta ar fi stăpânită de un neam istoric, cinstit, având spirit de adevăr şi natură cât de cât omenească, treacă meargă.

Dar stăpânită de gunoaiele omenirei?

De tot ce-a fost sordid şi pehlivan, de tot ce-a fost prea rău pentru colţurile Ţarigradului, unde împărţeau culcuşul cu cânii Turcilor, prea rău pentru mocirlele Rusciucului şi pentru cartierele jidovimii galiţiene şi ruseşti, de spuma pestiferă şi de bubele tuturor popoarelor, de tot ce-a fost mai înjosit în Orient şi'n Occident, în sfârşit de un C. A. Rosetti şi alţii ca el, fraţi fizici şi morali ai lui Scarvuli.

Scârbos spectacol! Adânc scârbos, nedemn de un popor ce pretinde a avea onoare şi viaţă în el.

Ei, dar aşa se şi cade!

Intr'o ţară în care trădarea e un merit, în care de gâturile, a căror atingere ar dezonora însăşi mâna călăului, se atârnă cordoanele „Stelei României", ce nu este, ce nu poate fi cu putinţă?

APOSTASIA LIBERALĂ

„Românul", ţinând seamă de un articol de fantezie al ziarului francez „Indépendance Roumaine" în care se vorbeşte de formaţiunea unei „june drepte", revine din nou la acuzarea că partidul conservator n'are principii sau că cele pe cari le are sunt învechite, că e putred şi alte multe de aceste cu cari ne-am obicinuit şi cari nici nu merită a fi relevate.

In realitate însă, dacă vom privi guvernarea roşie de

cinci ani încoace, ne vom convinge că dacă un guvern al d-lui C. A. Rosetti este cu putinţă în ţară, nu e decât în virtutea principiilor noastre conservatoare, cari se impun de sine de vreme ce sunt răsărite din însăşi natura statului.

Independenţa Statului român era un punct constant urmărit de cabinetul conservator, într'un timp în care *Românul* striga că suntem Turci, parte integrantă a împărăţiei otomane.

Veniţi la putere, li se impune roşilor prin natura lucrurilor politica independenţii; ei încetează de a mai fi Turci, declară chiar războiu Turcilor şi rezultatul este...? Tot cel urmărit şi obţinut în mare parte pe cale pacifică de ministerul Catargiu.

Intemeiarea monarhiei ereditare era o ţintă a politicei conservatoare. D. C. A. Rosetti având aceeaşi firmă ca fiii d-sale, redactor al *Republicei Române* era se înţelege pentru o altă formă de guvernământ, înjghebată chiar pe vr'o câteva ceasuri la Ploeşti.

Venind la putere ce face d. Rosetti?

Incoronează viaţa sa de republican cu proclamarea regatului, cu regularea eredităţii şi exclamă ca arhiereul din biblie: Acum liberează, Doamne, pe robul tău căci văzură ochii mei ziua mântuirei.

Din contră, ceea ce au făcut sau încearcă roşii să facă în sensul programului lor, e în contra spiritului ţărei şi se respinge.

Astfel au micşorat comunele rurale bunăoară. Astăzi se simte rezultatul dezastros al acelei micşorări. S'a înmulţit clasa de funcţionari şi postulanţi de nu-i mai încap nici comunele rurale, administraţia e mai rea decât

oricând. Aşteptăm să-i vedem revenind iar la mărirea comunelor în spiritul reformei cabinetului Catargiu.

Tot în spiritul programei roşie vor să introducă electivitatea magistraturei. Ei bine, iată o cestiune mare de principiu, unde conservatorii se deosebesc de radicali.

Cum stau însă de pe acum lucrurile?

Partea cea mai inteligentă, cea mai integră din partidul roşu chiar e contra electivităţii; poate chiar ministrul actual al justiţiei. Care va fi rezultatul? Ideia conservatoare a numirei magistraţilor pe baza meritelor şi a titlurilor academice va triumfa fără îndoială şi roşii vor ceda opiniei publice conservatoare.

Prin ce stau aşa dar roşii la guvern? Prin o necontenită şi gradată apostasie dela programul lor original, prin o renunţare la principiile lor, prin renegarea trecutului, prin adoptarea în aparenţă măcar, de principii conservatoare.

N'avem nevoe de anume prozelitism. Dacă vor să stea la guvern, cată ei înşii să se conformeze de silă cu spiritul conservator al ţării, să se convertească, în contra instinctelor lor, la natura şi exigenţele politice ale Statului român.

Fără îndoială avem a face cu elemente politiceşte greu de asimilat. Dar se asimilează încet solului şi rasei, încet şi gradat tot principiile reprezentate de conservatori iese la suprafaţă şi se impun.

Alegaţiunile „Românului" ar fi meritat un ton mai aspru din parte-ne, dar cât timp suntem pe tărâmul principiilor şi nu pe acela al apetiturilor roşii, sfera rămâne senină.

In materii de principii de organizare vor fi totdeauna bătuţi fără să aibă ce răspunde. Apetituri însă ca acele

dezvoltate cu ocazia răscumpărărei, nu pot fi combătute numai cu teorii şi când vorbim de ele, altfel întoarcem condeiul.

Au e destul de clar pentru oricine că numai prin renegarea programei lor şi prin convertire la principii conservatoare, roşii sunt posibili în ţară? Evident „Românul" n'o poate tăgădui fără a desminţi scena lăcrămoasă a d-lui C. A. Rosetti cu ocazia proclamărei regatului şi a încoronărei.

PITA LUI VODĂ

Acuzaţiunea ridicată în contra cabinetului Catargiu avea de scop a înlătura sau a neutraliza influenţa partidului tocmai în momentele critice ale războiului russo-turc. Ea a avut însă şi un rezultat: desgustul multora pentru viaţa publică, abţinerea lor de la politica militantă.

E prea adevărat că în partidul conservator n'a fost nici odată acea disciplină slugarnică care se observă la roşii. Oameni, în cea mai mare parte independenţi prin avere sau prin poziţie socială, conservatorii au fost uniţi mult mai mult prin principii comune, decât prin interese ca acelea care fac pe roşii a goli bugetul şi a exploata resursele statului.

O dovadă despre aceasta este faptul cunoscut de toţi că nici unul dintre miniştrii partidului conservator n'a făcut avere, că toţi au ieşit din cabinet de sigur mai săraci de cum intraseră. Scandalul înavuţirii din ban public, din întreprinderi publice, din pensii reversibile, din păsueli pe moşiile statului, din creaţiuni bugetare

adhoc nu s'au întâmplat, nu s'au putut întâmpla sub conservatori. Chiar dacă s'ar fi ivit unele înclinări de înavuţire pe calea aceasta, şeful cabinetului le simţea cu instinctele sale de onestitate şi de demnitate, cel care ar fi avut asemenea înclinări căta să aleagă între portofoliu sau între jeţul de deputat şi afacerea privată pe care-o urmărea.

Din cele ce preced e evident că legăturile dintre conservatori nu puteau fi acelea ale unei companii de exploataţie, ale unei societăţi pe acţii, precum e la roşii. Comunitatea de idei abstracte când ele nu au o origine religioasă, nu va fi însă nici când atât de coherentă ca cea de interese.

Roşii, capi şi caracudă, au interes de-a veni la putere sau cel puţin îl aveau până mai alaltăieri.

La conservatori elementul silei, al constrângerii prin nevoi şi sărăcie a lipsit.

Ei erau, dacă nu oameni avuţi, cel puţin cu stări modeste sau cu deplină capacitate de-a munci.

Ce era Serurie, ce d. C. A. Rosetti, ce toţi creştinii aceştia fără buget? Nimic. Pleavă şi umbră, oameni fără avere, fără însemnătate, adesea fără căpătâiu. Când îşi aduce cineva aminte de mutrele pe cari le vedea odinioară populând iarna cafenelele de răul intemperiilor, rău îmbrăcaţi, rău hrăniţi, şi astăzi vede acele fiziognomii binişor rotunzite prin ferestrele zidirilor marilor ramuri de administraţie ale statului, pe la drumuri de fier, pe la regie, pretutindenea, acela va înţelege de ce pentru roşii politica nu este o afacere publică, ci privatisimă, urgentă, o cestiune de viaţă şi de moarte. Degetul şi l-ar fi lăsat un roşu să i se muşce, mâna să i se taie, numai în pita lui Vodă să încapă. Politica era deci pentru

ei, ceea ce n'a putut fi pentru conservatori, o cestiune de stomac.

Pe de altă parte e lesne de lămurit de ce lupta conservatorilor în contra partidului roşu este ingrată.

A lupta cu idei contrarie e uşor, dacă eşti cu adevărul; a lupta însă cu corupţia, cu apucăturile e mult mai greu.

Precum nu poţi răspunde cu acte diplomatice la bătăi de tun şi de puşcă, astfel nu există argumente în contra apetiturilor. Ce argumente din filosofia morală îl poate opri pe Carada, Costinescu, Stolojan de-a face averi cu răscumpărarea, ce teorii se pot opune lefurilor adhoc ce şi le-au creat roşii în serviciile publice? Dicţionarul nu cuprinde cuvinte magice a căror rostire să poată determina acţiunea oamenilor spre bine.

Acele cuvinte erau magice numai întemeiate pe frica lui Dumnezeu, pe iubirea de ţară şi popor, pe sentimente mai adânci, mai mari, mai nobile, decât apetiturile de avere şi de bun traiu fără de muncă.

La aceste apetituri însă apelează roşii. Politiciani înainte de toate practici, neurmărind nici un ideal politic sau naţional, ei se servesc renunţând la demnitate, chiar compromiţând interesele statului. Ei trezesc şi în alţii instinctele lor proprii, exploatează slăbiciunile, nevoile momentane, mâna de pământ din care omul este zidit. Mecanismul statului, favorile de care el dispune, persecuţiunile şi presiunile ce le poate exercita, sunt prea puternice faţă cu o societate discompusă ca a noastră, unde voinţa politicianilor nu se sfarmă nici de stânca unei aristocraţii istorice, nici de organizări puternice ale ramurilor de muncă industrială; unde statul este un institut de întreţinere pentru oameni care n'au nici o ocupaţie, ba adesea nici capacitatea unei ocupaţii serioase.

Faţă cu aceste varii nevoi sociale, lupta ideilor conservatoare este sigur mai ingrată la naţiile istoric-închegate, cu tradiţii, cu datine, cu un puternic şi pururea întineritor geniu naţional. De veninul inoculat al unor culturi străine, a căror forme goale le-am adoptat fără a le fi pătruns spiritul, s'a discompus organizaţia veche, biserică, familie, corporaţii ş. a. şi în locul lor n'a venit nimic a cătării.

In asemenea stare de lucruri, unde pentru reconstruirea edificiului dărâmat încap o mulţime de păreri diverse, e cu putinţă ca diversitatea să fie mai mare într'un partid ţinut la un loc prin comunitate de principii, decât în unul bazat pe interesul comun al venirii la putere.

Această diversitate de păreri, îndreptăţite de sigur, dar numai unele potrivite cu situaţia şi cu interesele naţionale ale ţării, au fost nu numai sorgintea fantaziilor despre constituirea unui nou partid, ci totodată obiectul oare căror manopere diplomatice din partea bizantinilor dela putere.

De câte ori un conservator s'ar fi părut a avea opinii deosebite în cutare sau cutare cestiune, el era încurajat, i se ataşau ambasadori anume cari să-l întărească în dizidenţa lui, i se propunea un portofoliu pentru realizarea ideilor lui. Astfel demagogul d. C. A. Rosetti se arăta gata a oferi, în aparenţă, sprijinul său proiectelor de reformă ale d-lui Carp, deşi ele, naţionale în dealtmintrelea, nu sunt liberale în sensul roşu al cuvântului. Totdeauna au încurajat în conservatori ideia, că cu roşii se poate face treabă, cu ei se poate aşeza statul român pe temelii mai solide, se poate reîntineri prin o sănătoasă organizare a muncii şi a culturii.

Succesul acestor încurajeri nu e de loc mare; a avut însă drept rezultat de-a izola o seamă de oameni eminenţi, a steriliza activitatea lor în viaţa publică, deşi mulţi din ei aveau tocmai calităţile necesare pentru a o determina în folosul ţării.

Dar să admitem că în adevăr desgustul de ceea ce se petrece în ţară la noi, scârba de politica apetiturilor, expedientelor, vicleniilor, pe care o practică partidul roşu ar face pe conservatori să renunţe la opoziţie ori la vr'o activitate în viaţa publică.

Inceta-va opoziţia în genere prin aceasta?

Nu, ea n'ar înceta, dar departe de-a fi legală ca până acum, departe de a se mişca pe terenul reformelor posibile sau practice, va începe a se recruta din alte elemente şi va aluneca pe căi greşite poate chiar mai mult decât greşite. Cine ştie dacă spiritele vor putea suporta darea în întreprindere a unei ţări întregi pe mâna unei companii de exploataţie? Cine garantează că meritul nedreptăţii, că ştiinţa înlăturată, că caracterul energic înlăturat, nu vor devia pe căi periculoase, cu atât mai periculoase cu cât vor fi sfinţite prin spirit de sacrificiu, sfinţite cu fanatismul naţional? Dacă pentru omul ce voieşte îndreptarea stărilor de lucruri din patria sa pe cale legală, liniştită, nu va mai rămânea mijloc de-a o face, nu va pune oare binele, fie chiar rău înţeles, al ţării mai presus de legi, de instituţii, de tot?

Oare spiritul timpului nu e destul de turbure, destul de încărcat cu idei socialiste şi nihiliste, cu demagogie internaţională, pentru a găsi şi la noi adepţi şi a constitui o opoziţie *şi mai* roşie a unui guvern roşu?

Şi de vreme ce nimic nu e etern în lume şi orice partid trebue să cază odată, în faţa cui ar rămânea Coroana,

în momentul în care împrejurările ar sili pe roşii să se retragă?

Iată împrejurări care ar trebui să facă pe guvernamentali să nu se bucure de ştirile, îndealtmintrelea false, despre constituirea unui nou partid al „Junei drepte", împrejurări care ar trebui să preocupe şi Coroana, al cărei interes bine înţeles e de-a avea în opoziţie un partid cu instincte legale şi capabil de-a guverna.

CAUZELE ANTAGONISMULUI EVREESC

Mulţămită împrejurărilor, maniera de-a vedea în cestiunea israelită s'a modificat cu totul. Nici foile israelite, precum „Fraternitatea" şi altele, nu mai îndrăsnesc a vorbi de persecuţiuni religioase. Religia israelită e atât de indiferentă, atât de puţin esenţială pentru popoarele înlăuntrul cărora Evreii trăesc, încât răspândirea sgomotului despre persecuţiuni religioase, se datoreşte pur şi simplu spiritului de neadevăr al presei redijate de Evrei. Ne vine a crede că, chiar în evul mediu, exceptând Spania poate, cestiunea religioasă era numai pretextul plauzibil al situaţiei Evreilor; că adevăratele cauze ale urei cu care erau întâmpinaţi, erau ca şi azi, sociale şi economice.

Privită din punct de vedere mecanic, cestiunea israelită ni se prezintă ca o calamitate elementară, căreia trebue să i se opue toate piedecile pentru a nu face stricăciuni. In lupta de conservare şi de existenţă la care are drept orice popor, deci şi cel românesc, vederile pur umanitare îşi au marginile lor. Nici un popor din lume

nu poate fi dator de-a se sacrifica pe sine colportajului, cârciumelor, uzurei, pentru cuvinte umanitare. Evreii nu pot pretinde ca principiile ce le propagă să ne fie atât de scumpe, încât să le sacrificăm buna stare, sănătatea, viaţa morală şi fizică a ţăranului nostru, câştigul meseriaşului şi a negustorului nostru, numai pentru că evanghelia pe de o parte, revoluţia franceză pe de alta ne cer frăţie.

Goniţi din marea împărăţie rusească în mod sistematic, persecutaţi în Germania, rău văzuţi în Austro-Ungaria, Evreii trec în cârduri marginile ţării noastre şi află aci, sub un guvern şi o legislaţiune demagogică, un teren de exploatare cum nu-l mai aflaseră undeva; mai mult, ei află în Grădiştenii noştri, în vânătorii de aur ai noului Byzanţ, nişte aprigi apărători înaintea unei justiţii amovibile, intimidate, compuse adesea din tineri cu puţină experienţă; află într'o administraţie incultă, venală, plină de vicii şi necesităţi, un sprijin activ întru exploatarea claselor noastre producătoare, a ţăranului, a meseriaşului, a muncitorului. Deprinşi a se organiza repede şi lesne, ca orice popor vechiu, ţinut la un loc prin solidaritate de rassă, de interese şi de religie, ei dau în sinagogă ordine de zi pentru concurarea şi ruinarea negoţului creştin; ordine de zi, cari n'au a face nimic cu mozaismul metafizic şi cari se îndreaptă pur şi simplu contra ramurii cutăreia sau cutăreia de negoţ, exercitate de membrii poporului înlăuntru căreia Evreii se află.

Tendinţa de-a monopoliza negoţul e evidentă la rassa aceasta; o tendinţă care se'ntinde apoi şi asupra altor ramuri de activitate.

Exclusivismul ei e cunoscut de toţi încât nici amicii ei nu o vor tăgădui.

De când calomnia persecuţiunilor religioase a căzut, Evreii caută a da o altă faţă lucrului. Ei vor să facă a crede că animozitatea îndreptată în contra lor, e totodată îndreptată contra ordinei sociale contra averii în genere, că în sfârşit e o mişcare socialistă.

Intrucât ei sunt în multe locuri cauza de căpetenie a mizeriei, or fi având oarecare cuvânt. E prea adevărat, din nenorocire, că enormele capitaluri grămădite în mânile lor, au absorbit cu marea pe cele mici, că le-au sustras dela producţiunea folositoare şi rentabilă prin muncă şi le-au aruncat în întreprinderi americane, hazardate, din care nouăzeci la sută s'au dovedit de-a fi de o producţiune nulă.

„La Haute Finance" reprezentată mai cu seamă prin bancheri evrei, a fost cauza marilor crize economice din Germania şi Austria, au ruinat ramuri întregi de producţiune, au lăsat fără muncă sute de mii de braţe.

Dar în realitate mişcarea în contra lor e îndreptăţită, nu pentru că neagă averea individuală, ci întrucât contestă mijloacele cu cari acele averi se fac. Orice reformă economică şi socială va respecta averea, datorită muncii reale sau capitalizate, dar va trebui să combată mijloacele de a face avere fără muncă, fără producţiune, numai prin speculă şi prin amăgire.

Faţă cu aceste rele evidente şi generale, foile israelite ne vin cu protestaţiuni de umanitate şi civilizaţiune. Asemenea protestaţiuni sunt poate la locul lor înaintea unor cititori inculţi, cari se simt măguliţi când li se spune că sunt civilizaţi. Civilizaţia proprie consistă în suma de adevăruri înţelese şi practicate de un popor. Cu cât suma de adevăruri e mai mare, cu atât civilizaţia e mai înaltă. E însă un adevăr că Evreii au o in-

fluenţă dezastruoasă asupra stării morale şi materiale a poporului nostru, un adevăr că sunt o rasă străină şi imigrată de 40 de ani încoace, un adevăr că corupţia şi imoralitatea formează alaiul imigraţiunii lor, un adevăr că — excepţie făcând de cei asimilabili dintre ei — cată să fie înlăturaţi din sate, că trebue să li se interzică colportajul în oraşe, că trebue aduşi la necesitatea de-a *munci*.

A munci însă va să zică a *produce* obiecte de indiscutabilă utilitate, nu a vinde rachiu sau a colporta productele altora.

Iată cestiunea cum se prezintă astăzi. Nu mozaismul ca antiteză a creştinismului; ci poporul modern cu clasele lui muncitoare în antiteză cu rassa veche, discompuitoare, egoistă, fără sentiment pentru binele public, iată adevăratul antagonism.

Cât despre umanitate... e fără îndoială mai uman, mai creştinesc lucru de-a apăra munca claselor de jos contra speculei şi uzurei, decât de a apăra specula şi pe exploatator în contra celui exploatat.

TEORIA SOCIALĂ A COMPENSAŢIEI

Numai noi observasem, la apariţiunea ziarului *„Cumpăna"*, că foaea aceasta e redijată de tineri israeliţi. Scrisă într'o limbă românească deosebit de bună şi c'o inteligenţă caldă, foaea s'a ferit până acum de-a atinge punctul care-o fi durut-o mai mult, până ce'n sfârşit, în urma mişcării antisemite şi a circulării d-lui C. A. Rosetti, ea părăseşte rezerva ce şi-o impusese, şi-arată arama şi-şi dă în petec cum am zice.

După *„Cumpăna"* venirea Evreilor în ţara noastră a fost cauzată prin necesităţile economice ale generaţiei trecute; ei, prin serviciile ce le-au adus acestei generaţii pe cari le ignorăm, şi-au câştigat importanţa actuală. Au oferit deci o compensaţie pentru munca naţională ce i-a susţinut.

Teoria socială a compensaţiei fiind a noastră şi neaflându-se în nici un manual de politică, ne credem în drept a o explică.

Compensaţia nu se dă de către o clasă sau de către un om decât prin muncă intelectuală sau musculară. Munca musculară consistă în producere de obiecte de utilitate necontestată, cea intelectuală în facilitarea producţiunii acestor obiecte. Din acest punct de vedere vânzarea de rachiu de cucută prin sate şi colportajul nu ni se par nici a fi produs obiecte de utilitate, nici a fi înlesnit producţiunea prin o mânuire mai inteligentă a instrumentului de muncă.

La noi ca în toate ţările Evreii se prezintă ca un element parazit de mijlocitori, a căror activitate în loc de-a ieftini schimbul de producte, îl scumpeşte în mod artificial şi-l scumpeşte în aceiaşi măsură în care-l monopolizează în mânile lor. Ei sunt, ca element comercial, absolut stricăcioşi în toate ţările; de aceia şi vedem că oriunde se află în număr mare, domneşte cea mai mare sărăcie.

Ei nu împlinesc necesităţi, ci dau naştere patimelor rele şi viciilor, le încurajează şi le satisfac. Mai mult; Evreii par în genere incapabili de muncă industrială. Oricât de mulţi ar fi într'un oraş, nu-i vom găsi nici ca muncitori în fabrici nici în ateliere, excepţie făcând de meserii foarte uşoare, de caracter femeiesc oarecum.

Fără îndoială că suportăm urmările generaţiei trecute; dar păcatele, inepţiile ei, nu calităţile. A fost inept a crede ceea ce unii credeau, că primind colonii de puri consumatori improductivi, se sporeşte avuţia şi puterea de muncă a ţării. Şi în Statele-Unite imigrează oameni; dar toate foile europene sfătuesc pe speculanţi de-a se feri de Statele-Unite. Ele nu dau subsistenţă de cât emigrantului *producător,* ţăranului, meseriaşului. Omul fără meserie piere acolo. Am cunoscut Evrei cari au emigrat din Austria în America, iar de acolo au venit în... România.

Nu desnaţionalizaţi trebuesc Evreii, căci foarte puţin ne pasă dacă o întreagă rassă consumatoare şi improductivă va vorbi sau nu româneşte; ci siliţi prin o strictă organizare economică, la muncă, la muncă musculară, la producţiune. Atunci se vor desnaţionaliza de sine sau vor emigra, iar până atunci cată să fie înlăturaţi absolut dela exploatarea claselor muncitoare, dela traficul viciilor şi slăbiciunilor. La muncă Caradalele, Costineştii şi Mihăleştii, dar la muncă şi Evreii.

Iată punctul important al discuţiei. Trebue să li se îngreue paraziţilor de tot felul meseria lor. Negoţul cu băuturi spirtoase, colportajul trebuesc mărginite la strictul necesar. Nu specula, munca să determine mersul societăţii şi înaintarea pe scara socială.

„Cumpăna" zice că toate ţările au pe Evreii pe cari-i merită, deci şi România. Noi tăgăduim aceasta. N'am meritat prin nimic nici pe Evreii noştri, nici Caradalele noastre. Unii imigraţi din Rusia şi Austria, alţii veniţi din Turcia au avut o influenţă dezastroasă asupra desvoltării materiale şi intelectuale a ţării noastre. Aceste două elemente, egal de străine, intelectual şi material

egal de sterpe, ne-au adus poporul la sapă de lemn, l-au făcut vicios, precum au adus la sapă de lemn pe ţăranul din Galiţia, din Bucovina, din Maramureş, din Rusia de Sud.

Invazii de armate străine şi invazii de paraziţi străini sunt nenorociri pe cari o ţară nu le merită, dar trebue să le suporte, dacă e mică. Nu se poate zice despre viile de Cotnar că merită filoxera.

Noi nu urîm pe Evrei, dar nici de vină nu suntem că au fost persecutaţi în alte ţări, că au contractat deprinderile de speculă şi de parazitism pe cari le au acum, şi nici putem iubi acest rău elementar ce cade asupra noastră. România, nefiind vinovată întru nimic de poziţia trecută a Evreilor în ţările apusene şi răsăritene, nu poate fi obligată a suporta economic şi social urmările acelui rău tratament.

La noi n'au fost persecuţiuni religioase. Sub domniile vechi naţionale, puţinii Evrei formau o breaslă, al cărei staroste era rabinul. Breasla aceasta avea dreptul public al oricărei alte bresle şi prin caracterul chiar al instituţiei, membrii comunităţii economice nu se puteau înmulţi peste trebuinţele reale.

Aşa ar fi trebuit să rămâe totdeauna.

In organizarea veche nu încăpeau paraziţi.

In lipsa absolută de organizare socială de care ne bucurăm în urma influenţii altor elemente parazite asupra statului, a putut însă încăpea o mulţime de lume fără căpătâiu.

In momentul în care ne vom hotărî a organiza şi apăra munca naţională, credem că Evreii fără silă vor dispărea încet-încet şi după vechiul lor obiceiu, vor căuta o altă societate omenească, tot atât de nesănătoasă, precum e a noastră astăzi şi vor năpădi asupra ei.

Dar pentru sanificarea noastră e necesar ca să dispară din viaţa publică elementele parazite transdanubiene, a căror vină publică e dezorganizarea actuală.

Ceea ce se poate face este încetăţenirea elementelor în adevăr folositoare, precum tineri învăţaţi, meseriaşi buni ş. a. m. d.

In colo însă naţionalitatea română ca oricare alta are dreptul înăscut de a-şi apăra moştenirea ei istorică şi munca ei de orice alt element străin. Alegerea armelor şi mijloacelor atârnă de timp, împrejurări şi dacă e vorba de păstrarea rassei române pe acest colţ de pământ şi de întărirea caracterului ei şi a felului ei de-a fi, nici o armă nu este rea, întrebuinţată la timpul cuvenit.

ECONOMIA POLITICĂ ŞI EVREII

Atât „Cumpăna" cât şi „Apărătorul" găsesc multe de întâmpinat în contra unuia din articolele noastre, privitoare la relele economice ale imigraţiunii israelite, articol în care am zis despre Evrei că sunt un popor întreg de mijlocitori improductivi.

„Cumpăna" susţine contrariul:

1. Evreii au fost *chemaţi* în ţară din cauza necesităţilor economice ale generaţiei trecute.

2. Ei sunt *utili* şi chiar *necesari* de oarece sunt mijlocitorii unici între producători şi consumatori, iar pe de alta sunt fabricanţi şi meseriaşi.

Să ni se dea voie a face din capul locului o distincţie necesară. Nu vorbim de meseriaşii buni şi nu în contra lor e îndreptată vreodată o vorbă a noastră. Pe cât Israeliţii sunt meseriaşi buni şi conştiincioşi, pe cât nu

lucrează numai pentru ochi ci-şi onorează meseria prin aceea că produc obiecte de valoare şi utilitate reală, ei sunt netăgăduit folositori. Fără îndoială că într'o populaţie de sute de mii se vor afla şi meseriaşi buni şi ar rămânea numai ca o organizare solidă a meseriilor în corporaţii să deosebească pe cel bun şi solid de cârpaciul care nu-şi ştie meşteşugul şi care, oferind consumatorului obiecte rău confecţionate, îl frustează pe acesta, făcând totodată o malonestă şi păgubitoare concurenţă meseriaşului solid. Chemată sau nechemată în ţară, această categorie de meseriaşi e utilă şi necesară şi asupra ei nu pierdem nici o vorbă.

Cât despre serviciul pe care Evreii îl fac ca mijlocitori între consumatori şi producători, aci, verde vorbind, le contestăm orice utilitate şi din contra cată să-i declarăm de-a dreptul stricăcioşi, nu numai pentru elementul românesc din ţară, ci, cu toată solidaritatea ce există între ei, pentru ei înşii.

Eludând deci ceea ce nu intră de loc în cercul discuţiei, să venim la cele două afirmaţiuni ale „Cumpenei", că Evreii ar fi fost chemaţi în ţară şi că sunt utili şi necesari ca mijlocitori. Amândouă aserţiunile trebuesc probate de cine le afirmă, căci le negăm pe date pozitive.

Bucovina bunăoară a avut cincizeci de ani privilegiul de-a nu da oameni pentru serviciul militar; tot astfel Basarabia rusească. Se ştie pe de altă parte că, din vremea domniilor române şi până la Ştirbei-Vodă, serviciul militar la noi în ţară era foarte neînsemnat. Se ştie asemenea că obligaţiunea serviciului militar îi face pe Evrei să treacă graniţele când încoace, când încolo. Noi nu vedem în lipsa serviciului militar în Bucovina, în Basarabia, în principatele române, un motiv economic, o chemare pentru necesităţi economice.

Se ştie asemenea că regimul consular al puterilor străine în Orient, al Austriei mai cu seamă, era cu totul altul decât în alte ţări. Consulatele erau adevărate „slobozii" pentru tot soiul de străini, cari se bucurau de-o poziţie privilegiată faţă cu populaţia autochtonă a ţării, fără nici o obligaţiune către statul de cari pretindeau a se ţine. Regimul consular cu abuzurile sale, starea de neputinţă a statelor române în urma domniei Fanarioţilor, nu constitue o necesitate economică a generaţiei trecute. Astfel două cauze externe, plus neputinţa statelor noastre de-a se apăra în contra invaziei, sunt cele de căpetenie pentru imigrarea elementului israelit.

Cât despre folosul activităţii lor ca mijlocitori, cată să-l tăgăduim cu desăvârşire. Evreii n'au venit ca indivizi în ţară, ei n'au fost supuşi legii generale de concurenţă. In mod sistematic ei au căutat mai întâi negoţuri şi meserii slab reprezentate, prin câţiva indivizi numai, pe care-i puteai număra pe degete. Ca din senin negustorul sau meseriaşul creştin se vedea la dreapta şi la stânga sa cu câte-o prăvălie evreească, cari lăsau obiectele similare mai ieftin până în momentul când creştinul era ruinat. Apoi urcând preţul la îndoit, îşi scoteau, nu paguba, ci fondul ce le înaintase comunitatea religioasă pentru a putea ţine concurenţă creştinului până-l vor ruina. Apoi păşeau la alte negustorii, mai tare reprezentate, până ce au ajuns a ruina în Moldova tot negoţul şi toate meseriile creştine, monopolizându-le în mânile lor. Iată rele în contra cărora poporul nostru nu era deloc pregătit, pe care nici nu le înţelegea, nici le putea înţelege. Solidari între ei, înţelegându-se şi contractând într'o limbă neînţăleasă pentru poporul nostru, judecându-şi conflictele înaintea rabinilor, au format o naţie în naţie, un

stat în stat şi un stat duşman existenţei noastre, având în vedere ruina şi pierderea populaţiunilor noastre. Aceste lucruri nu se pot tăgădui. Tarifa de preţuri a tuturor obiectelor de consumaţiune se stabilea şi se stabileşte încă în sinagoge; obiectele de primă necesitate se vând astăzi încă în Moldova cu preţuri mai urcate creştinilor, cu mai scăzute evreilor.

Iată manopere duşmănoase ale rassei evreeşti îndreptate contra rassei române care în adevăr nu-i făcuse nimic celei dintâi. Se poate ca aceste instincte de solidaritate între ei, de exclusivism faţă cu alţii să fie contractate prin persecuţiunile apusului. Poate da, poate nu. Unii sunt din contra de părere că acest exclusivism şi această duşmănie sunt înăscute din vechime rassei israelite, din timpul formaţiunii poporului, mulţi ajung a acuza „monoteismul" ca cauză principală a acestui rău psicologic, alţii iar conchid că tocmai din cauza predispoziţiilor caracterului evreesc, Baal (Saturn) a trebuit să devie unicul Dumnezeu al Evreilor. Dar e cestie complicată care nu ne-ar înainta în materie socială şi economică.

Despre mijlocire şi negoţ în genere avem o altă opinie decât aceea a „Cumpenei". E prea adevărat, cum zice J. B. Say că „le commerce est l'industrie qui met un produit à la portée du celui qui doit le consommer" şi asupra productivităţii lui se exprimă tot el în acest chip: „L'industrie commerciale concourt à la production *en elevant la valeur d'un produit* par son transport d'un lieu dans un autre". Definiţia lui Roscher nu cuprinde mai mult în numirea specială de valori de loc şi de timp. Noi credem însă, şi ne declarăm în apostazie împreună cu Carey, că negoţul e într'atât folositor, întru cât sporeşte puterea de muncă şi aptitudinile unui popor. Intru

cât el o împuţinează şi simplifică ori reduce aptitudinile unui popor, e stricăcios.

E ciudat că tocmai meritul negoţului de-a căuta piaţa cea mai ieftină pentru a cumpăra şi cea mai scumpă pentru a vinde, constitue şi demeritul lui şi se ascute într'o antinomie.

„Da, zice umanul Carey ,el opune piedeci oricării comunicaţii ce se întâmplă fără mijlocirea lui, căutând a câştiga un monopol: pentru ca producătorul de alimente să capete cât se poate de puţin postav pentru productele lui, iar postăvarul cât se poate de puţină pâine pentru postavul lui". (V. Principles of political economy, Philadelphia 1837—40. vol. I. cap. 8, § 4).

Tot aşa ni se pare de prisos citarea fiziocraţilor. In realitate fiziocraţii au cuvânt, deplin cuvânt când pun producţiunea asupra negoţului şi citarea genialului pamfletist Voltaire în contra şcoalei lui Quesnay nu are tocmai multă putere de convingere.

Chiar balanţa comercială, atât de mult combătută ca erezie ştiinţifică, are o însemnătate reală şi dureroasă pentru ţările agricole.

Dar, în genere vorbind, este economia politică o ştiinţă atât de pozitivă şi absolută precum par a ne-o prezenta c'un aer mare confraţii dela „Cumpăna"? Cuprinde ea adevăruri absolute ca matematica, de-o probabilitate aproape de certitudine ca ştiinţele naturale, în cât să se opereze cu atâta uşurinţă cu noţiunile ei, abia stabilite? Dar asupra „valorii", de sigur una din cele mai elementare noţiuni, fiece economist însemnat îşi are definiţia sa proprie, necum asupra altor noţiuni. Pentru noi e exactă definiţia lui Carey: „Valoarea e măsura economizării de muncă". Am întreba acum, în ce vânzare de rachiu, privită ca producţiune de valori de timp şi loc,

au economizat munca, timpul şi puterea musculară a ţăranului? In ce introducere de obiecte din străinătate au economizat munca meseriaşului nostru? Da, i-or fi dat foarte mult timp, dar timp pentru a nu face nimic, pentru a nu şti de ce să se apuce, timp pentru a muri în mizerie, căci i-au luat piaţa în care-şi oferea braţele, l-au lăsat fără lucru. De aceea şcoala modernă de economişti are o formă atât de respingătoare şi priveşte pe om, nu ca pe obiectul perfecţiunii, ci ca pe-o maşină, ca pe-un animal, condamnat a munci pentru cel mai tare sau pentru cel mai viclean.

In „Apărătorul" un tânăr student în ştiinţele sociale ne răspunde. Cam confuz nu-i vorbă, dar nu de asta ne preocupăm. Nu ne vom ocupa mult cu citatele din cărţi germane, ci ne mărginim la o rectificare. De aceeaşi părere (în privirea mijlocitorilor) este şi americanul Carey, care nu stă departe de socialişti, zice „Apărătorul".

Departe sau nedeparte, Carey *nu este* socialist. Dacă Eugen Dühring, care este socialist, utilizează idei de ale lui Carey în contra teoriei rentei fonciare a lui Ricardo, asta nu dovedeşte că scriitorul american are a face cu socialiştii. E în genere foarte eftin de-a numi pe orice om care se ocupă cu cestiuni sociale, socialist. Socialismul consistă în anume *soluţiuni* ale cestiunii sociale, de-un caracter propriu şi revoluţionar, nu în recunoaşterea, studiul şi regularea legală a acestei cestiuni. Cestiunea Evreilor la noi în ţară este socială; dar ocupându-ne cu ea pentru a-i căuta o soluţiune conformă cu interesele statului şi rassei române, nu devenim socialişti. Tânărul student, în loc de-a cita pe Dühring, ar face bine să consulte pe Carey însuşi în bună traducere germană de Adler (Münich 1863, 3 vol).

DATELE STATISTICE ŞI PERICOLUL EVREESC

De câte ori se discută cestiunea israelită, scriitorul român are teamă de-a vedea vorbele sale interpretându-se ca ură de rassă, ca prejudiţiu naţional ori religios.

Unii ne răspund că evreii sunt folositori, ba necesari chiar, şi că, dacă o organizare economică trebue, ea nu se va întemeia pentru a sili pe evrei la muncă, ci pe Români. Există mulţi Români chiar cari atribue starea rea a populaţiunilor noastre lenei, inepţiei şi viciilor.

Noi ne-am obicinuit de mult a privi lucrurile într'un mod mai natural. Stări publice de lucruri sunt mai puţin a se atribui indivizilor sau colectivităţii, pe cât înrâuririlor de tot felul şi erorilor de organizare.

Priviţi din punctul de vedere al unei invazii străine, cu deprinderi economice duşmănoase şi cuceritoare, Evreii sunt absolut stricăcioşi ca speculanţi şi mijlocitori, de un folos foarte problematic ca meseriaşi.

Meseriaşi buni sunt puţini între ei; cei mai mulţi lucrează pentru ochi şi s'au văzut în organismul nostru economic concurând colectiv, cu fonduri comune, pe meseriaşul ori pe micul negustor creştin. Ei au introdus şi exploatat viciul beţiei în sate, au amestecat băuturile cu materii otrăvitoare, au înveninat astfel fiziceşte, au corupt moraliceşte populaţiunile noastre.

Ei au intrat în ţară, nu ca amici, nu ca oameni cari căutau pânea de toate zilele; ci ca duşmani; ca *rassă străină* ne-au declarat războiu pe moarte, întrebuinţând în locul cuţitului şi pistolului băuturi falsificate cu otrăvuri. Sunt triste toate lucrurile acestea, triste pentru Evreii ce le-au practicat; mai triste pentru noi cari le-am suferit, dar, din nefericire sunt adevărate. Cu toate ace-

stea ziarele lor se asvârl la iperbolă că Evreii au fost chemaţi, *utili, necesari* chiar.

Chemaţi calea valea! Nu ştim cine i-a chemat, dar bun român şi om iubitor de ţara lui de sigur n'au fost.

Utili şi necesari, cum?

Este utilă, este necesară o rassă care direct sau indirect îţi nimiceşte poporul?

Se vor ridica protestaţiuni de sigur, dar nu ne pasă de ele. Inainte-ne stă deschisă statistica populaţiunii Romăniei pe anul 1877.

Din ea constatăm întâiu un fenomen comun pseudocivilizaţiei noastre: scăderea constantă a populaţiunilor orăşene.

Se înţelege. Trăiască liberul schimb şi piară orăşeanul român, spre a fi înlocuit cu comisionarul şi importorul străin. Două catedre de economie politică avem în ţară, amândouă ocupate de liberschimbişti şi dacă un student ar îndrăsni de capul lui să zică ceva de bresle, de apărarea pieţii şi muncii naţionale, i se dă zero. Cu înţelepciunea supra fină, importată dela Paris, am ajuns a importa făina şi untul dela Braşov, verdeţurile murate din Franţa. Românul e de felul lui om prost. Morar nu i-a dat Dumnezeu să fie, a măcina nu ştie, a mura verdeţuri iar nu se pricepe, nici a bate lapte'n doniţă.

De aceea însă populaţia ortodoxă orăşenească a scăzut prin superioritatea mortalităţii peste natalitate la Argeş, Bacău, Botoşani, Galaţi, Craiova, Dorohoi, Târgul Jiului, Iaşi, Bucureşti, Turnu-Severin, Piatra, Slatina, Focşani, Roman, Caracal, Fălticeni, Tecuciu, Turnu-Măgurele, Râmnicul-Vâlcii, Vasluiu şi Giurgiu, unde mai pretutindenea Evreii s'au înmulţit.

Dacă s'au înmulţit şi creştinii în oraşe, e mai numai

acolo unde nu există Evrei de loc, sau puţini, ca la Brăila, la Buzău, la Târgovişte, la Huşi, unde negoţul e'n parte în mâna creştinilor, la Călăraşi, la Câmpulung unde nu sunt deloc Evrei, la Ploeşti, la Bârlad unde asemenea o parte a negoţului e'n mâini creştine. Incolo, în oraşe unde or fi Evrei mulţi, populaţia urbană se stinge ca prin minune.

Astfel la Botoşani naşterile creştine sunt de 320, morţile de 797, un minus de 277 de suflete; aci însă înghesuirea elementului evreiesc e atât de mare, încât cu toate că au mai multe naşteri, 655, dar şi morţi 711, deci o pagubă de 76 inşi.

Dar să lăsăm oraşele şi să ne'ntoarcem la populaţia rurală.

Unii din nobilii noştri adversari ne spun că dacă românul scade în luptă cu Evreul, este din cauză că românul e leneş, e vicios.

Să admitem un moment că aşa ar fi.

De ce Românul, când n'are Evrei lângă el, sporeşte? Astfel vedem că în judeţe, în care se află puţini evrei sau nu se află deloc, populaţia săteană sporeşte.

In anul 1877 ţăranii au sporit:

în Râmnicul Sărat	cu 1238
în Dâmboviţa	cu 1390
în Buzău	cu 2407
în Brăila	cu 1415
în Dolj	cu 1405
în Ialomiţa	cu 2459
în Ilfov	cu 2826
în Prahova	cu 1162
în Teleorman	cu 1204
în Vlaşca	cu 1712

Acum să vedem cum se înmulţeşte populaţia rurală în judeţele în cari sunt Evrei.

La Bacău a crescut cu	480
la Botoşani a scăzut cu	268
la Covurlui a crescut cu	1126

(în ce stare trebue să se afle acel judeţ, stăpânit de roşii şi de jidani!)

la Fălciu a crescut	cu 922
la Iaşi a crescut	cu 265
la Neamţ a crescut	cu 463
la Putna a crescut	cu 99
la Roman a crescut	cu 47
la Suceava a *scăzut*	cu 411
la Tecuciu a crescut	cu 405
la Tutova a crescut	cu 20
la Vasluiu a crescut	cu 424.

Populaţia rurală a judeţelor, în cari nu sunt Evrei, are tendinţa de-a creşte cu 1500—2000 de locuitori pe an; populaţia din judeţele în care sunt mulţi Evrei, scade sub natalitate; unde sunt mai puţini, sporul e ridicol şi atinge abia cifra de 100, 50, 20 chiar.

Există în adevăr şi judeţe curat româneşti în care sporul populaţiei e mic, dar acolo natalitatea e mare. Se vede că judeţele sunt supra populate în raport cu întinderea lor şi cu mijloacele de subsistenţă.

E Argeşul c'o natalitate de 4143; Gorjul c'o natalitate de 4.823; Mehedinţii c'o natalitate de 5.087; Romanaţi c'o natalitate de 4.573; Vâlcea cu 4.180. Acesta e se vede maximul natalităţii pentru ele. Peste o cifră oarecare nu se poate înmulţi o populaţie pe deasupra mijloacelor ei de subsistenţă.

Unde sunt *Evrei* însă *natalitatea e mică,* şi numai

mortalitatea mare. Astfel Romanul are numai 2220 naşteri şi mai tot pe-atâtea morţi.

Intrebăm acum de ce folos, de ce necesitate pot fi Evreii economic şi politic pentru o ţară, a cărei populaţie se stinge din momentul în care ei intră în contact cu ea.

Românul e leneş, e imoral, e vicios. De ce însă nu e imoral şi vicios, acolo unde nu sunt Evrei?

Caveant consules populusque!

Cu principiile cosmopolite ale d-lui C. A. Rosetti, cu libertate, egalitate, fraternitate şi cu teoria de „om şi om" nu facem decât să deschidem porţi tot mai largi invaziei elementelor străine. Din datele statistice de mai sus se vede, după cum zice d-rul Platter, autorul „Cametei în Bucovina" cine e *vânatul*, cine *vânătorul*. Vânător e elementul, pretins persecutat, care invoacă principiile d-lui C. A. Rosetti; iar vânatul e poporul românesc.

PROBLEMA EVREIASCĂ

„Românul" ne face o imputare gravă din buna opinie pe care ziarul israelit *„Apărătorul"* pare a fi având despre partidul conservator. Nu ştim ce-o fi zis *„Apărătorul"* căci am scăpat din vedere articolul în cestiune şi numai pe citatele *„Românului"* nu ne putem întemeia; dar dacă a luat act de repetata noastră declarare că nu urîm pe Evrei desigur de adevăr a luat act.

Marile fenomene sociale se întâmplă, după a noastră părere, într'o ordine cauzală tot atât de necesară ca şi

evenimentele elementare, şi dacă nu putem zice că avem ură în contra ploiei, chiar când cade prea multă, sau contra ninsorii, tot astfel nu ură putem simţi pentr'un eveniment atât de elementar ca imigraţiunea în masse a unui element etnic, care-a contractat anume apucături economice ce nu ne convin, sub persecuţiile altor popoare. Dar tot odată nici o minte serioasă nu poate pretinde ca poporul nostru, cel nevinovat în cestie, să poarte urmările nefaste ale persecuţiilor, ce israeliţii au avut a le suferi de la alţii. Alte popoare i-au oprit de la meşteşuguri, deci s'au dedat cu negoţul şi, neajungând aceasta, cu specula mai ales; de aci nu urmează că putem suporta un element prea numeros, a cărui ocupaţiune de căpetenie să nu consiste în producţiune de valori de loc şi de timp numai, precum se numeşte, cam eufemistic, precupeţirea şi colportajul.

Israeliţii în numărul în care sunt astăzi, constitue o putere de a cărei acţiune cată neapărat să se ţină seamă. A face să nu existe această putere nu stă în facultatea omului de stat, precum nu poate cineva desfiinţa Dâmboviţa ori Ialomiţa; cestiunea nu poate fi decât a o face în adevăr folositoare.

Precum un râu de munte îneacă, nefiind supus voinţei determinante a omului, pe când cu albia regulată, el poartă vase şi devine un isvor de înavuţire pentru câmpiile ce le petrece, astfel şi un element etnic, care ar lăsa curs liber numai instinctelor sale ar fi periculos, pe când abătut în albia unei munci liniştite şi productive, ar deveni folositor patriei lui adoptive şi, cu vremea ar ţine poate la pământul ei sfânt tot cu atâta tragere de inimă ca şi urmaşii acelor răsboinici păstori cu puternice şi încăpătoare cranii, cu cari Radu şi Dragoş au cuprins câmpiile Moldovei şi ale Ţării româneşti.

O serioasă reorganizare socială şi apărarea meseriilor de concurenţa articolelor gata, importate din străinătate, aşa dară măsuri interne, combinate cu alte vederi de politică economică, de cât cele ale absolutului liber schimb cari au domnit pân'acuma, ar fi poate în stare de-a ocupa braţele şi inteligenţele celei mai nouă imaginaţiuni cu o lucrare mai folositoare şi mai spornică decât precupeţirea spirtului, care'n ultima linie nu se poate face de cât în detrimentul sănătăţii şi bunei stări a celei mai importante părţi a poporului românesc, a ţăranului.

Chestiunea de căpetenie pentru istoria şi continuitatea de desvoltare a acestei ţări este ca elementul românesc să rămâe cel determinant, ca el să dea tiparul acestei forme de stat, ca limba lui, înclinările lui oneste şi generoase, bunul lui simţ, c'un cuvânt geniul lui să rămâe şi pe viitor norma de desvoltare a ţării şi să pătrundă pururea această desvoltare. Voim statul naţional, nu statul cosmopolit, nu America dunăreană. Voim ca stejarul stejari să producă, nu meri pădureţi.

Arta de stat a d-lui C. A. Rosetti a consistat din contră a face pe Român să semene cu orice parte a străinătăţii mai mult decât cu el însuşi; să semene a francez, a englez, a neamţ, numai a român nu.

Noi credem că, mănţinându-se cu statornicie punctul de plecare al statului naţional, e mai mult ori mai puţin indiferent dacă oamenii cari supun desvoltarea lor proprie desvoltării naţionale a României, sunt în orice caz de origine pură traco-romană, sau dacă într'un număr de cazuri, această origine nu este atât de proprie.

Astfel d-nii Mandelbaum şi Rosenblüth pot fi atât de români ca şi Giani, Carada ori Pherekydes, căci ce mi-e Mandelbaum, ce mi-e Pherekydes? Că unul o fi originar

din Tarnopol, altul din Epir, în ce mi-e preferabil unul celuilalt?

Ba cine ştie? Poate chiar presupusul Mandelbaum ar fi mai exigent faţă cu sine însuşi pentru a aspira la portofolii ministeriale decât Pherekydes; ar învăţa poate mai mult şi ar cântări cu mai mult scrupul valoarea sa proprie intelectuală şi morală până a râvni atât de sus.

Aşa dar ce ne impută foaia guvernamentală? Că nu punem pe Românii „Românului" mai presus decât pe cei cari aspiră a deveni poate mai buni Români decât cei de sus? Că nu punem Caradalele mai presus de Mandelbaum ori Feigelstock? Pentrucă au nume străine? Egal de străini ca origine, egal de improductivi ca elemente economice, şi de-o valoare socială egală, noi nu găsim nici un cuvânt pentru a decerne superioritatea unuia sau celuilalt.

E însă pentru noi sigur şi netăgăduit că actualul sistem de exploatare economică poate face loc, sub domnia altor idei, unui sistem de armonie a intereselor, că în locul speculei poate veni industria şi anume industria aceia care întregeşte activitatea agricolă şi stă în legături cu ea. Un asemenea sistem precum îl descrie Laing că există în Danemarca bunăoară, ar ocupa braţele, pân'acum improductive, într'un mod folositor şi lor şi semenilor şi s'ar înlătura gravele neajunsuri ale disproporţiei de azi dintre clasele producătoare şi cele consumatoare.

Dar pentru o asemenea reorganizare sănătoasă se cere un bagaj mai mare de idei de cum îl dau articolele foilor politice din Paris şi conferinţele d-lui Jules Allix asupra „Melcilor simpatici", vestitele izvoare de învăţătură pentru demagogia roşie care ne guvernează.

Dar... am lunecat deja pe un teren străin discuţiei. Daca „Apărătorul" ar vrea să ne facă amici ai *cauzei* israelite ca atare, ai cauzei naţionale a unei rase străine celei române, am trebui să protestăm. Dar dacă crede că procesul de asimilare se va face cu mai multă cruţare şi siguranţă sub domnia unor vederi conservatoare, atunci are poate cuvânt.

SEMI-BARBARIA NOASTRA

SEMI-BARBARIA NOASTRĂ

I

„Românul" a'nceput să devie interesant.

„L'Indépendance roumaine" publicase vr'o dare de seamă despre torturile suferite de ţărani în vr'un punct al ţării, torturi cari sunt deadreptul o unealtă de guvernământ al partidului roşu, iar un ziar italian a reprodus acea dare de seamă, formulând o opinie foarte aspră asupra stărilor de lucruri din România.

— Vai de mine — strigă „Pseudo-Românul" cum să se scrie asemenea lucruri ca să le afle străinii? Ce opinie şi-a face de noi?

Iată singurul punct vulnerabil al pseudo-românilor noştri: ruşinea de străini, teama de ei, un foarte slab surogat pentru frica lui Dumnezeu şi adevărata iubire de ţară.

Precum am tradus fără a pricepe legile şi regulamentele noastre din limbi străine, precum toată îmbrăcămintea noastră, începând dela pălărie şi sfârşind cu ţintele bătute în talpa ghetei, totul e introdus din străinătate, precum introducem chiar făină şi unt de peste graniţă, tot astfel opinia ce-o au despre noi străinii e singura consideraţie serioasă pentru politicianii noştri.

La dreptul vorbind opinia rea a lumii despre „cutare"

e foarte indiferentă pentru el, daca stă bine. Din contră, ori cât de bună opinie ar avea cineva despre „cutare" dacă el stă în adevăr rău, părerea altora nu-i ajută nimic. Singurul lucru ce se poate cere e ca lumea să aibă o opinie *exactă* despre o naţiune, ca şi despre un om.

Ei bine, cine ne-ar numi barbari ar greşi oare?

N'ar greşi deloc. Cine dintre Români are o cultură adevărată, acela va fi tot de opinia aceasta şi singura sa părere de rău, precum şi a noastră, ar fi că nu suntem destul de barbari, având tăria şi fecioria de simţiri ale barbariei, ci că avem numai viciile civilizaţiei pe de o parte, numai viciile barbariei pe de altă. „Semi-barbari", iată termenul technic pentru starea noastră, pe care un istoriograf modern îl va şi întrebuinţa, cunoscând că această stare e de o sută de ori mai rea decât barbaria, nevorbind de răutatea ei în alăturare cu adevărata civilizaţie.

Dar, pentru numele lui Dumnezeu, văzutu-s'au undeva în lume, neexceptând China, Japonia, statele nigritane ale Africei, o stare economică mai rea, mai mizerabilă decât aceia a ţăranului nostru dela şes şi munte? Văzutus'au ţară agricolă, înzestrată de natură c'o bogăţie de-a dreptul miraculoasă, în care locuitorii să moară de foame precum au murit în realitate în anii trecuţi în unele judeţe de munte.

Există ţară în Europa în care descreşterea populaţiei să fie atât de mare ca la noi? Văzutu-s'au o descompunere a obiceielor casnice şi publice în gradul în care există la noi?

Şi când ne întoarcem la pseudo-cultura noastră şi vedem pe bulgarul Mihălescu, cu patru clase primare, administrând o ţară de oameni şi punând prefect pe un

Chiriţopol, care a fost slugă, fecior în casă; când vedem alte patru clase primare, pe vestita vivandieră a regimentului de muschetari din Moldova, pe onor. Costinescu, redijând una din cele mai răspândite foi, „Pseudo-Românul", când vedem nulitatea şi ignoranţa servind ca titlu de recomandaţie pentru înaintare pe scara socială, nu ne convingem că suntem archibarbari?

Când am întreba ce şi cât se citeşte în România, am rămânea încremeniţi de mizeria intelectuală.

Exista bunăoară un singur lexicon aproape complet al limbei române, operă de fond de mare valoare, cu toate mancurile ei de amănunte, lexiconul d-lui Cihac. Meritul acestei opere e cu atât mai mare cu cât volumul I e cea dintâiu încercare reuşită a unui dicţionar comparativ al limbilor romanice, luând de temeiu limba română. Indoit merit.

Câte exemplare a vândut autorul *român* în România? două sau trei ni se pare, un număr cu totul ridicol. Toată ediţia a fost cumpărată de Franceji, Engleji, Germani.

Dar întrebe-se Alecsandri ce-a câştigat cu operele lui, din cari multe sunt nemuritoare, şi câţi l-au citit? Intrebe-se Odobescu şi Hasdeu câţi cititori află în România? Oamenii vor da din umere şi vor râde. Dacă nu i-ar încuraja dragostea de muncă şi de obiectele ce le tratează, dacă nu i-ar încuraja străinătatea prin preţuirea dreaptă a celor ce scriu, de sigur şi-ar arunca scrierile în foc. Pentru pătura superpusă de civilizaţie greco-bulgară dela noi nu există nici limbă, nici ştiinţă, nici literatură românească.

Dar poate să aibă străinătatea o opinie atât de rea de

noi, precum o meritãm? Intrã în imaginaţia strãinãtãţii publicişti ca d'alde Carada, Fundescu, Basarabescu ş. a., învăţaţi ca Cenătescu, Crăciunescu ş. a., generali ca Cernat, directori de bancă naţională ca Costinescu, directori de minister ca S. Mihălescu, miniştri ca Giani, vice prezidenţi de adunare ca Sihleanu?

Este imaginabilă starea aceasta de lucruri şi se poate ea însemna altfel decât cu numele celei mai complete barbarii?

O! uniforme frumoase, craidoni scoşi din cutie şi cocote, îmbrăcate după cea din urmă modă, bărbaţi-muieri cari se sulemenesc fiind miniştri, astea le avem cu de prisos. Dar realitatea este completă ignoranţă şi corupte sus, neagră ignoranţă şi adâncă mizerie jos.

Ş'acesta e poporul nostru românesc? Poporul nostru de acum 50—60 de ani, de-o sănătoasă barbarie, de-o rară deşteptăciune de minte dăruită de Dumnezeu, de-o mare vigoare a inimei, grăitor de adevăr, vesel, muncitor, ironic, „des braves gens" cum zicea principele de Ligne acum o sută de ani?

Nu mai e de recunoscut. Nici Mateiu Basarab, nici Dimitrie Cantemir al său nu l-ar mai recunoaşte, dacă s'ar ridica din morminte.

Şi de unde vin toate acestea?

Opinia noastră rămâne statornică. Pe deasupra poporului nostru s'a superpus o pătură străină fără tradiţii, fără patrie hotărîtă, fără naţionalitate hotărîtă, care ne-a escamotat lucrul cel mai scump pe care un popor îl are: *simţul său istoric,* simţul de desvoltare continuitivă şi organică, acel simţ pentru care în fie ce an avem o zi mare: Moşii.

Moşii-patres, moşia-patria, cu orânduelile lor bune şi

drepte, cu limba lor spornică şi bogată, cu moştenirea lor intelectuală şi socială întemeiată pe o mare epocă eroică şi pe-o desvoltare normală şi sănătoasă, iată ceea ce nu mai avem şi de-aceea civilizaţia Caradalelor seamănă cu cea adevărată precum ar semăna o servitoare a Venerei vulgivage c'o împărătească.

II

„Pseudo-Românul" în „semibarbaria" lui, are se'nţelege defectul acestei stări intelectuale; nu e în stare a pricepe termenii technici cu care operează şi-i întrebuinţează pe dos. Am arătat în unul din numerile trecute cauzele cari ne fac a stabili, pentru epoca din urmă a istoriei ţărilor noastre, că o stare de semibarbarie, de o sută de ori mai rea decât barbaria adevărată şi, se'nţelege, fără proporţie de rea faţă cu civilizaţia adevărată.

„Pseudo-Românul" care nu cunoaşte termenul „semibarbar" şi nu-i ştie însemnătatea, dă următorul înţeles cuvintelor noastre:

Poporul (spun conservatorii) au făcut un *pas spre progres:* din barbar, acum 50—60 de ani, a devenit semibarbar, adică pe jumătate barbar, *pe jumătate civilizat.*

Acest *pas făcut spre civilizaţiune* — şi aci vorbim în teza pretinşilor conservatori — în loc de a fi un bine, *căci lumea întreagă spre civilizare merge, la civilizare ţinteşte şi-şi încoardă toate puterile* spre a ajunge, e un rău mare, e nefericirea poporului român.

Asemenea afirmări nu se discută.

Hotărât că nu se discută, ceea ce zice „Românul", de vreme ce nici am zis, nici am putut afirma vreodată pla-

titudinea că *semibarbaria e un pas spre progres*, spre civilizaţie, că *e o jumătate de civilizaţie*.

Nici odată. Semibarbaria e o stare de degradare, un regres, este conruperea unui popor primitiv prin viciile unei civilizaţii străine.

Un popor barbar e bunăoară religios. Civilizarea lui religioasă adevărată vine atunci când, prin progresul lent al propriei sale maniere de-a vedea în materii religioase, credinţele formale, adesea superstiţioase, se schimbă în convingeri morale. Dar când el admite de la alt popor numai ştergerea credinţei formale, fără a o înlocui prin *convingerea* morală şi religioasă, el rămâne şi fără una şi fără alta; are numai răul civilizaţiei şi răul barbariei, e semi-barbar.

Un popor barbar îşi are industria lui de casă, meseriile lui, activitatea lui economică sănătoasă, de şi primitivă poate. Când el, în loc de a da desvoltare propriei sale munci, cumpără obiecte gata dela străini, fără a învăţa cum să devie el însuşi în stare de-a le produce, e semibarbar.

Civilizaţia adevărată a unui popor consistă, nu în adoptarea cu deridicata de legi, forme, instituţii, etichete, haine străine. Ea consistă în desvoltarea naturală, organică a propriilor puteri, a propriilor facultăţi ale sale. Nu există o civilizaţie umană, generală, accesibilă tuturor oamenilor în acelaş grad şi în acelaş chip, ci fiecare popor îşi are civilizaţia sa proprie, de şi în ea intră o mulţime de elemente, comune şi altor popoare.

Există deci o civilizaţie franceză, una engleză, una germană, una italiană. Nu există însă o civilizaţie română, şi dacă sunt începuturi, ele sunt cu totul indivi-

duale şi n'au aface nimic cu desvoltarea generală a lucrurilor.

Trecerea adevărată nu e de la barbarie la semibarbarie, căci asta e o trecere spre rău, ci de la barbarie la civilizaţia adevărată. Semibarbaria nu este o stare organică sau necesară; ci e o boală, un regres, o stare de slăbiciune şi de mizerie. Dacă pe acest pământ va exista vr'odată o civilizaţie adevărată, va fi aceea ce va răsări din elementele civilizatorii vechi. Nu de greco-bulgara subţire şi nazalizată a secolului fanarioţilor se va lega progresul limbei noastre, ci de începuturile sănătoase ale unui Urechi sau Miron Costin; nu de traducerea de legi străine atârnă civilizaţia juridică, ci de perfecţionarea şi completarea vechilor şi propriilor începuturi de legislaţiune şi viaţă juridică. Din rădăcini proprii, în adâncime proprii, răsare civilizaţia adevărată a unui popor barbar; nu din maimuţarea obiceielor străine, limbelor străine.

Poate că popoarele slave ale nordului şi mijlocului Germaniei sunt mai civilizate „ca oameni" de cum erau în starea primitivă; dar ele nu mai sunt slave; au pierit în poporul a cărui civilizaţie au primit-o. Populaţiile tătare ale Rusiei sunt mai civilizate ca „oameni" azi de cât sub Chanii lor. Dar nu mai sunt tatare; ele au perit ca existenţă proprie din momentul în care au primit modul de-a fi al unui alt popor.

Semi-barbaria nu este dar un progres, ci un regres din punctul de vedere naţional şi politic.

„Românul" mai pretinde că barbaria actuală ne-a dus în aşa scurt timp la independenţă şi la regat, la libertate şi la conştiinţa de sine, la progres şi la avere".

Iată lucruri ce le tăgăduim.

Pro-forma independenţi, plătim un tribut de sute de ori mai mare decât cel vechiu; libertatea populaţiunilor noastre, este după date statistice autentice, sinonimă cu libertatea de-a muri de mizerie; progresul şi averea se află în realitate nu la elementul care etnic şi istoric e singurul element în adevăr românesc, ci la... *românii Românului,* la acea pătură superpusă de populaţie străină, incapabilă de-a pricepe poporul nostru, incapabilă de-a-l iubi.

Barbarie şi civilizaţie stau la olaltă în raportul în care stă ghinda stejarului cu rădăcinile, trunchiul, creşterea ulterioară.

Semi-barbaria e altceva, e o boală produsă prin mediu străin, decreptitudinea ce s'ar produce, plantând un stejar la loc băltos şi mlăştinos şi supunându-l la regimul sălciei comune. Ei, nici salcia pom, nici Caradalele români.

Deci orice civilizaţie adevărată nu poate consista decât într'o parţială întoarcere la trecut, la elementele lui bune, sănătoase, proprii de desvoltare.

III

Adunările legiuitoare sunt convocate, prin decret Regal, pentru ziua de 15 Noemvrie.

Nu ne facem iluzii asupra activităţii „breslei vesele şi uşoare" din care consistă majoritatea.

Chiar dacă ar fi altfel de cum sunt, şi dacă am putea presupunea la cei mai mulţi dorinţa de-a face bine, ea ar deveni iluzorie faţă cu completa lipsă de idei şi de cunoştinţe, proprie partidului roşu îndeosebi, dar proprie asemenea şi unei însemnate părţi a ţării. Am com-

para starea noastră cu aceea a lunatecilor, cari trec cu ochii închişi pe lângă prăpăstii, dar se'nfioară şi se retrag cu spaimă în mersul lor, când se ating de-un obstacol mic.

Răul fundamental al ţării, lipsa de organizare socială, prin aceasta lipsa de diversificare a muncii, reducerea ei la exploatarea unilaterală a pământului, aruncarea păturilor superioare ale societăţii în ramuri de activitate improductivă, toate acestea nu preocupă pe nimenea.

Am spus în mai multe rânduri că semibarbaria noastră este mult mai rea decât barbaria deplină. Ori unde manufactura dispare, precum dispar la noi pe zi ce merge industriile de casă şi meseriile, şi unde creşte necesitatea de-a exporta productele într'o formă crudă, nepregătită, omul recade în barbarie. In asemenea ţări averea scade an cu an, scăzând necontenit şi valoarea omului, care devine din ce în ce mai mult sclavul aproapelui său.

Şi când o rassă a căzut prin inepţii economice, atunci i se scoate ponosul că e leneşă, fatalistă, ignorantă.

Iuzzii sunt leneşi. Turcii sunt moametani şi fatalişti, incapabili de-a face concurenţă Englejilor şi împrejurările acestea ni se citează ca cauze a slăbiciunii lor crescânde.

Cu toate acestea acum o sută de ani Turcii aveau aceiaşi religie şi comerţul cu ei era unul din cele mai căutate. Maurii din Spania erau moametani şi religia lor nu era o piedecă de-a ajunge la o civilizaţie relativ foarte înaltă. De religii deosebite şi de origini deosebite, sub alte clime şi sub alte latitudini geografice, statele omeneşti se aseamănă numai decât, îndată ce li se detrage putinţa de-a diversifica şi a înmulţi ocupaţiile cetă-

ţenilor, de-a le da putinţa de-a se desvolta ori-ce individualitate. Mărginiţi apoi numai la agricultură, au trebuit să-şi exporte productele în forma cea mai crudă, lucrul prin care pământul osteneşte, productivitatea scade, venitul muncii devine din ce în ce mai mic.

Activitatea industrială ne lipseşte, lipseşte piaţa în care braţele să se ofere şi să găsească întrebuinţare. Mijloacele de comunicaţie, drumuri de fier, navigaţia pe Dunăre în loc de-a fi un bine, sunt, în lipsa actuală de organizare, un rău. Mijloacele de comunicaţie s'au îmbunătăţit în Irlanda bunăoară; dar la orice pas spre îmbunătăţirea comunicaţiilor se înmulţeau lipsurile şi boalele epidemice până ce, la completarea reţelei de drum de fier, se născu o foamete atât de cumplită, cum nu mai fusese niciodată.

Tot astfel se întâmplă în India. Drumurile de fier au scopul de-a întinde tot mai mult exportul materiilor brute precum şi puterea centralizatoare a negoţului, lucru căruia-i urmează sărăcia pământului, scăderea puterii de asociaţie, decadenţa comerţului din lăuntrul ţării. Precum noi exportăm grâne, India exportă bumbac. Puţina manufactură locală a trebuit să dispară repede; bumbacul pleacă dela producătorul din centrul Indiei, ocoleşte prin Calcuta, Bombay, Manchester, spre a se întoarce manufacturată, la nevasta, la copiii producătorului chiar. Tot astfel lâna noastră ocoleşte lumea pentru a se întoarce manufacturată la noi şi a fi plătită înzecit. Cu cât mai multe drumuri de fier şi căi de comunicaţie se vor deschide, cu atât mai puţin se va întreba munca, cu atât mai mic va fi preţul productelor noastre. Toate ţările cari n'au comerţ în lăuntru şi cari sunt avizate la export la pieţe depărtate, decad intelectual, economic, moraliceşte chiar.

Negoţ, comunicaţii, drumuri de fier sunt ca veniturile tari; vindecă bine întrebuinţate, nimicesc rău întrebuinţate. Pentru state bine organizate în care producţia internă e foarte diversificată, ori ce drum nou aduce un spor de putere şi de dominaţiune asupra naturii; în state rău şi inept organizate, orice drum nou, orice comunicaţie nouă, e un nou canal prin care se storc sucurile sale vitale, precum se'ntâmplă cu Irlanda, cu Africa de nord şi de vest, cu Turcia, cu noi, cu multe alte ţări.

In adevăr nu ne putem în destul mira când vedem acea şcoală veche de cenuşeri ignoranţi, aplaudând crearea oricărui nou drum de fier, orice pas care adaogă în mod firesc înstreinarea brazdei lor, reducerea muncii locuitorilor la cea mai simplă, mai greoaie, mai puţin rentabilă formă.

Deaceea şi acum când breasla uşoară a advocaţilor de duzină şi a postulanţilor deputăţiţi se va aduna în dealul mitropoliei, vor ploua proiecte noui de drum de fier, de rescumpărări ş. a. Tot tendinţa aceasta o are cestiunea Dunării, tendinţa de-a preface exportul nostru într'un monopol austriac, mai târziu şi importul. Pe lângă aceasta se va înfiinţa iarăşi sute de posturi improductive pentru braţele ce rămân neocupate, şi se va stabili încet-încet pe deoparte atotputernicia claselor de mijlocitori, pe de altă parte robia şi mizeria claselor producătoare.

Vârtejul negrei specule care domină România în toate, departe de-a fi descurajat, se încurajează prin toate actele pretinse politice şi orice se face, în interesul ei se face.

Nu putem dori decât ceea ce e cu putinţă. Nu e în putinţă ca spiritul acestei adunări să se schimbe, pen-

tru că nu e cu putinţă a o face să înţeleagă că, sub pretextul progresului şi îmbunătăţirilor, ea comite cele mai mari erori, cari în materie socială şi politică sunt, după Taleyrand, „crime".

Când se auzea că d. Brătianu ar fi ajuns în fine a fi în dezacord cu d. C. A. Rosetti, ni s'a părut că în cel dintâiu s'au ivit o slabă fulgerare de om în adevăr de stat, că au văzut în urmă-i rezultatele concesiei Stroussberg şi a altor erori, că în locul empirismului său de până'acum, consistând în jucăria cu ambiţiile şi reputaţiunile indivizilor, i s'a deschis pe un moment înaintea ochilor perspectiva unei reorganizări sănătoase sociale şi economice. O asemenea reorganizare ar fi putut să prezerve rassa română de exploatarea din partea imigraţiunii de mijlocitori de tot felul, cari văd în ţara lui „om şi om" un Eldorado al activităţii lor nimicitoare.

Dar d-nul Brătianu a fost învins; a trebuit să recunoască că e mai uşor a guverna cu slăbiciuni, ambiţii şi apetituri; că e mai puternic sprijinul străinătăţii când urmează această cale, şi s'a alăturat din nou pe lângă iubitele sale Caradale.

Efectele acestei noui alăturări le vom vedea în sesiunea viitoare şi nu ne îndoim că ele vor fi tot atât de rele ca şi în trecut.

CHESTIUNEA DUNARII

CHESTIUNEA DUNĂRII

I.

Imblă vorba că, în ajunul întrunirii corpurilor legiuitoare, cabinetul va fi supus la schimbări.

Ne-am obicinuit atât de mult cu mutaţiunile caleidoscopice ale guvernului roşu, am văzut atâtea nulităţi şi atâţi gheşeftari perindându-se pe băncile ministeriale, încât o asemenea eventualitate n'ar mai avea meritul de-a interesa pe cineva, indiferent fiind la ce nume răspunde carnea cu ochi care ocupă din vreme'n vreme acele bănci. Aceiaşi trăsătură comună de inepţie, de şiretlic advocăţesc, îi face să semene atât de mult unii cu alţii aceşti patrioţi de contrabandă, în cât trebue să fie cineva un profund zoolog ca să claseze sub alte rubrici menajeria, decât sub acea a absolutei nulităţi.

Din acest punct de vedere ştirea ar fi cu totul indiferentă. Ea câştigă însemnătate prin împrejurarea că stă în legătură cu cestiunea Dunării. Nu! Nu mai e vorba de-a înlocui pe Giani cu Fleva, pe Fleva cu Pherekydis, pe Pherekydis cu Stolojan; chestiunea e mult mai adâncă. E vorba de-a se afla oameni cu mintea subţire cari — ce-or face, ce-or drege — să afle modul de-a aplica formula contelui Andrassy despre „identitatea intereselor României cu acele ale Austro-Ungariei".

Pre cât se ştie teoria aceasta e veche. Mai cu seamă Ungurii binevoiesc a ne dovedi zilnic ce identice sunt aceste interese şi cât de mult ne iubesc neamul şi limba. Ne pătrunde o adevărată duioşie când ne uităm peste munţi şi vedem cu câtă bună credinţă se aplică legea naţionalităţilor bunăoară, cum pretutindenea limba românească e întrebuinţată în administraţie şi în justiţie, cum toţi funcţionarii vorbesc cu poporul în limba lui, cum românii sunt preferaţi chiar atât de mult, în cât de dragoste... le vine să ia lumea'n cap.

Când cineva are parte de-o priveliştе atât de duioasă şi vede de cât respect, de câtă iubire se bucură conaţionalii noştri de peste Carpaţi, mai poate fi îndoială că interesele noastre şi cele austro-ungare sunt identice? Nici câtu-i negru sub unghie.

Toată greutatea e de-a ne-o dovedi nouă aceasta. Iată o treabă de care onor. Giani nu-i capabil. De multe e capabil acest tânăr înzestrat cu fel de fel de daruri, dar de asemenea lucru nu.

Trebuesc aci inteligenţe mai fine. Lucrul nu se poate face deodată, din topor. Mai întâiu d. Brătianu se va retrage, se zice, pentru a lăsa câmpul liber d-lui Rosetti, ajutat de d. Cogălniceanu. Sub acest cabinet se va face de sigur încercarea de-a accentua pe faţă opoziţia guvernului în contra pretenţiunilor monarchiei vecine. Această opoziţie făcută odată în toată forma, se va întoarce onor d. Brătianu cu asigurări despre deplina ei zădărnicie şi poate că d. Boerescu va oferi atunci concursul marelui său talent de om de stat, pentru a regula Dunărea în chipul în care ne-a regulat negoţul şi meseriile, de s'au ales praful de ele.

O nouă eră de fericire şi prosperitate se va deschide

atunci pentru România. Cât ţine malul Dunării vom avea autorităţi de porturi cesaro-crăieşti şi, ceea ce e fără îndoială un folos, puterea şi influenţa consulatelor se va urca iar, ca în epoca de fericită memorie a nobililor Fanarioţi. C'un cuvânt, o nouă pârghie se va crea, cât ţine Dunărea, pentru marea menire istorică a epocii lui Carol Ingăduitorul, pârghie pentru înstreinarea treptată, dar cu atât mai sigur a ţării. Tot ne place nouă ce e străin, lăsând în ştirea Domnului acea curiozitate etnologică, care se numeşte poporul românesc.

De-or veni astfel lucrurile sau altfel — cine ştie?

Un lucru însă ştim despre patrioţii noştri: că se bucură de cea mai bună opinie în străinătate. Un diplomat străin convorbind c'un român, s'a exprimat asupră-le în modul următor: „In zadar vă sbateţi; ceea ce ştiu e că roşii d-voastră sunt foarte culanţi în daraverile cu străinătatea şi se ţin de cuvânt, ori ce-ar promite. Ţara? O'nvârtesc ş'o sucesc pân'ce rămâne tot pe-a lor".

Iată un adevăr care nu ne inspiră încrederea nici în protestaţiunile „Românului", nici în seriozitatea opunerii lui în cestiunea Dunării.

II

Cestiunea Dunării preocupă aproape exclusiv jurnalistica noastră, şi nu fără cuvânt.

Nu numai interesul practic al navigaţiunii pe Dunăre e în joc, de şi acesta ar fi în deajuns, pentru ca să justifice preocupaţiunile. Deja pe Dunărea de jos bandiera română fâlfâie pe câteva sute de vase care fac concurenţă „Societăţii privilegiate".

Nu Români sunt aceia cari pun bandiera română, de vreme ce poporul nostru, originar din munţi, n'a avut contact cu marea şi cu Dunărea decât în epoca sa eroică, în epoca de aur a unui Mircea, a unui Alexandru cel Bun şi Ştefan cel Mare, Domni stăpânitori dela munte şi păn' la marea cea mare, cu mse întitulau ei.

Pierzând încă din secolul al XV-lea şi al XVI-lea cetăţile de pe Dunăre către atotputernicia otomană, coloniile genoveze şi veneţiane cari se formaseră, sub sceptrul protector al voevozilor români, la Moncastro (Cetatea-Albă), la Proilabum (Brăila) la San-Giorgio (Giurgiu), au încetat de-a fi româneşti, negoţul nostru a trebuit să dea îndărăt şi să dispară.

Cine deschide cronicile, vede lesne că lupta îndrăsneaţă între Domnii Români şi Turci a fost purtată pentru cetăţile de pe Dunăre şi dela gura Nistrului, că din momentul în cari aceste cetăţi au fost luate de covârşitoare putere otomană, ţările înşile şi-au închinat steagul înaintea sultanilor şi au încăput sub suzeranitatea otomană. Precum în evul mediu erau Italieni aceia care purtau bandiera română pe vasele lor, tot astfel astăzi negustori de naţionalităţi foarte deosebite pun bandiera noastră ca semn distinctiv de concurenţă cu Societatea austriacă. Fiind că interesele decid adeseori cetăţenia de stat a oamenilor, mişcarea aceasta ar fi avut rezultatul, că din opoziţie în contra puterei economice austriace, s'ar fi creat cu încetul o marină română.

Se vede că nu asta a fost intenţia guvernului român. D. Boerescu edificat, bunăoară de starea excelentă a conaţionalilor noştri din Ardeal, s'a convins că prieteni mai buni decât pe Unguri Românul nu mai are şi din consideraţia aceasta a admis şi comisiunea mixtă, şi pre-

zidenţia Austriei în comisiune; ba, ce e mai mult, au convins până şi pe d-nii Rosetti-Brătianu despre sinceritatea şi amicabilitatea d-lui conte Andrasy.

Legăturile între monarchie şi guvernul român a devenit atât de intime, încât răposatul baron Haymerle nu găsea de recomandat, ca model de reacţiuni prietenoase, decât pe cele întreţinute cu România; iar ministerul afacerilor străine din Viena merge cu gingăşia atât de departe, încât declară că, în interesul menţinerei bunei înţelegeri, guvernul imperial e constrâns să nu publice *toate* actele relative la cestiunea Dunării. „Românul", înţelegând că nu se mai poate ascunde după deget, a insinuat c'un cusur subţire, că M. Sa Regele, în călătoria sa prin Europa, ar fi luat angajamentele privitoare la Dunăre într'un timp în care opoziţiunea *amăgită* contesta acestei călătorii orice semnificare politică.

Dacă în România n'am fi pierdut deprinderea mirării, dacă la noi n'ar fi toate cu putinţă, am găsi că e revoltător de-a vedea presa guvernamentală polemizând şi protestând în contra pretenţiunilor austriace, pe când în fond cestiunea e regulată. Acest joc de cărţi măsluite, pentru a amăgi opinia publică, e deadreptul nedemn.

Dar am pierdut de mult deprinderea de a ne mai mira de ceva. Interesul pungii şi stomacului câtorva sute de paraziţi bugetari, de provenienţă din câte-şi patru colţurile lumii, determină soarta economică şi politică a poporului românesc. Precum pensiile reversibile şi recompensele naţionale ale patrioţilor cu moţ se iau din fondul nefericiţilor pensionari cari au servit câte 30 de ani statul, din fondul văduvei şi orfanului, pentru a garnisi pivniţi patriotice cu vinuri străine, tot astfel rămânerea la putere şi îngrăşarea sistematică a parti-

dului Gianilor şi Pherekyzilor se face în socoteala viitorului politic şi economic al naţionalităţii române. Pentru a rămânea la putere sunt în stare să facă orice şi să dea orice şi Dunăre, şi Basarabie, şi Moldovă, şi Oltenie; c'un cuvânt tot, numai bugetul să le rămâie la îndemână şi moşiile statului să le arendeze pe nimic şi păsuiţi să fie. Idealul statului român nu este desvoltarea poporului românesc, ci prefacerea visteriei într'un spital de nevolnici etnici şi intelectuali; tot ce nu se poate hrăni peste Dunăre cu meşteşug cinstit, să fie avizat la bugetul Ţării-româneşti.

De aceea comédie va fi retragerea d-lui I. Brătianu, precum de comédie sunt protestaţiunile „Românului", de vreme ce guvernul imperial „nu publică toate actele relative" în interesul bunei-înţelegeri cu d. C. A. Rosetti.

Ciudată ţară!

In Germania naţia se pronunţă în contra celui mai mare om al ei, în contra aceluia care-a întemeiat puterea şi mărirea ei, unitatea ei şi un viitor ale cărui margini nu sunt de prevăzut, numai din cauză că naţiei nu-i plac unele din vederile economice ale Cancelarului. La noi un guvern cedează o bucată de ţară, cumpără cu 60 la sută hârtii ce făceau 20 la sută, îngreuie în cinci ani bugetul cheltuelilor cu 40 la sută, e pe cale de-a ceda drepturile suverane ale ţării pe Dunăre, şi nimeni nu se găseşte care să-i zică ceva. Gazetele scriu şi asta e tot. Nu e nici o putere în stat care să se opue acestei politici de precupeţire de hotare. *Frinee* politice fără convingeri, fără tărie morală, se sulemenesc prin gazete şi-şi fac sprincene, ca să le crează lumea tinere şi virtuoase, pe când în realitate şi pe ascuns sunt înţelese de mult cu

adversarii naturali ai acestei ţări ca să-i pue capăt în toate cele. Astfel se sulemeneşte „Pseudo-Românul" în toate zilele în cestiunea dunăreană, pe când lucrurile sunt puse la cale de-un an şi mai bine, pe când toată greutatea este: de-a amăgi ţara, ce pretind că e a lor.

III

Dacă inima adversarilor noştri ar fi atât de copilăroasă pe cât le e mintea, n'am sta tocmai rău.

In unul din numerele trecute am înregistrat că adunările se vor afla în faţa cestiunii dunărene, rezolvate în contra atitudinii de pân'acum a *României;* apoi că *România* singură n'a primit încă propunerea Barrère, aceea adecă de-a se delega un membru al comisiei europene în comisia mixtă.

Din această înregistrare făcută într'un chip cu totul general „Românul" deduce:

opoziţiunea a strigat că *„guvernul"* a luat angajamente în cestiunea Dunării;

că *guvernul* a trădat interesele naţionale;

că *guvernul* a vândut Dunărea Austriei spre a se menţine la putere.

Acuma însă „Timpul" mărturiseşte

c'atitudinea *României* a fost contrarie pretenţiunilor austrace;

că *România* singură n'a primit propunerile austriace.

De-acolo strigăte de bucurie că adevărul a învins, că recunoaştem înşine dreptăţile guvernului.

Ce copilăroşi!

Noi vorbim de România, de atitudinea României, foaia

guvernamentală substitue termenului nostru termenul de „guvern".

Dar România şi guvernul sunt două lucruri identice? Din România facem parte toţi şi atitudinea ţării a găsit de sigur o expresie mai fidelă în foile opoziţiei, decât în oscilaţiunile d-lui Brătianu şi a marelui său amic, Boerescu.

România nu s'o fi rezumând în d-nul Pherekydis sau Giani; tot a mai rămas ceva afară de aceşti descendenţi direcţi ai lui Traian, care merită a fi numit Românie. Pe când România avea o politică, o morală, guvernul a avut în cestiunea Dunării două politici şi două morale: una în ministerul de externe, alta în Comisia europeană. Altceva făgăduiau d-nii Brătianu-Boerescu la Viena, altceva vorbea delegatul din Comisia de la Galaţi.

Confraţii noştri cată să ştie că vorbele au un înţeles oarecare al lor propriu, şi că nu se poate substitui aşa după plac una alteia. Ştim foarte bine că generaţia roşie vorbeşte şi scrie aşa ca şi când vorbele n'ar fi având nici un înţeles. Şi nu-l au în capetele ei. Procesul substanţial al gândirii nu se petrece deloc înlăuntru-le; nu se învârteşte în ele decât moara de vânt a sunetelor articulate, nu compararea şi coordonarea substanţială a ideilor ce corespund cu acele sunete articulate. De aceia noi zicem „Românie" şi'n capul lor răspunde „Pherekydis", ca şi când termenii ar fi echivalenţi.

Guvernul se traduce într'o sumă ciudată de termeni. Sunt cele patruzeci şi atâtea de combinaţiuni caleidoscopice în cari intră cabinetul Brătianu-Boerescu, precum şi cabinetul Dumitru Brătianu. Poate „Românul" să ne facă să credem că actualul cabinet e cu totul şi în toate solidar cu cabinetul Brătianu-Boerescu sau cu cabinetul

Dumitru Brătianu? De sigur nu. Acest guvern, compus dintr'o lungă serie de cabinete, pline de nulităţi ambiţioase, e capabil de orice, deci capabil a fost de-a lua angajamente în cestiunea Dunării, ceea ce se dovedeşte din gingăşia prevenitoare a cabinetului vienez de-a nu publica actele relative la cestiune.

Pe guvern nu-l doare nici cestiunea Dunării, nici altele. Durerea lui e de a-şi menţine partidul la putere. Dacă teama de-a cădea prin ţară îl face să incline într'o parte, teama de-a cădea prin străinătate îl face să încline într'altă parte, în cât, formulându-se în două cuvinte sistemul acesta de echilibristică, se poate zice că epocele de întărire ale roşiilor sunt acelea în care pot face pe pofta străinătăţii, *amăgind* România. A adormi România prin protestaţiuni patriotice şi a face în acelaş timp, pe cât se poate, treburile străinilor, iată trăsătura comună a tuturor guvernelor roşii.

PROGRAM DE REFORME

Am publicat în No. dela 2 Dec. al „Timpului" răspunsul prezintat de d. Maiorescu, la mesajul tronului în numele minorităţii conservatoare a Camerei.

Acest răspuns cuprinde un program aproape complet de organizare interioară şi vine în momentul cel mai priincios spre a chema activitatea Corpurilor legiuitoare asupra cestiunilor celor mai importante ce ar trebui să le preocupe.

Adevărul este că în lupta ei seculară pentru a-şi redobândi independenţa, România a negles prea mult această parte a activităţii publice.

Nu e vorba, legi de organizare interioară avem destule, ba încă avem prea multe; dar bărbaţii noştri de stat, preocupaţi cum au fost până acum de ideea cea mare a emancipării naţionale, n'au avut nici timpul, nici liniştea de spirit necesare ca să creeze un sistem de organizare care să isvorască din studiul profund şi conştiincios al trebuinţelor noastre locale şi care să fie potrivit cu puterile intelectuale şi cu mijloacele de avuţie ale populaţiunilor noastre.

Şi de aceea până acum mai mult am copiat legi de organizare străină, căutând a le localiza pe alocurea.

Şi două neajunsuri însemnate au isvorît din această organizaţiune prea complicată: de o parte multe legi nu se pot aplica decât foarte rău; iar de altă parte, aceasta organizaţiune este prea costisitoare.

Acum însă când preocuparea cea mare a Românilor s'a terminat, din fericire, prin intrarea României în concertul european, este timpul să ne ocupăm mai serios de cestiunile cele grave ce ridică organizarea noastră din întru.

Şi de aceea, încă din ziua proclamărei regatului, partidul conservator a cugetat să pună în vedere ţărei un program complet de organizare interioară care să proceadă din nevoile noastre, să răspunză la trebuinţele noastre şi să fie în raport, atât cu datinele şi cultura noastră, cât şi cu mijloacele noastre de aplicaţiune. Şi un articol publicat în coloanele acestui ziar (la 21 Martie 1881, nr. 64), îndată după proclamarea regatului, a căutat să demonstreze necesitatea unui program complet de organizare în noul stadiu în care intra România.

Toate cestiunile rezumate în răspunsul prezintat de

d. Maiorescu la mesajul tronului au fost desbătute în sânul partidului.

Nu putem dar decât să ne felicităm că d. Carp a conceput ideea de a întruni într'un mod sistematic câteva din ideile fundamentale ce s'au agitat între membrii partidului ce reprezintăm, pe care d. Maiorescu le-a formulat şi le-a prezintat la deschiderea primei sesiuni parlamentare a regatului Român.

Şi cu atât mai mult ne felicităm de aceasta, cu cât cea mai mare parte din ideile exprimate în documentul de care vorbim, nu sunt decât accentuarea în mod mai practic a ideilor ce a propagat totdeauna partidul conservator şi oarecum desvoltarea ideii conservatoare însăşi.

Şi în adevăr partidul conservator a susţinut totdeauna că orice sistem de organizare interioară în ţara noastră trebue să ia ca punct de plecare Constituţiunea noastră însăşi, Constituţiunea în întregul ei.

Va să zică, de o parte monarchia constituţională şi egalitatea tuturor înaintea legii, democraţia în sensul cel adevărat al cuvântului; iar de alta, reprezentaţiunea ţării prin patru colegii electorale, care însemnează predomnirea inteligenţei în afacerile politice şi dreapta cumpănire a tuturor intereselor în corpurile legiuitoare.

Acesta a fost şi este punctul nostru de plecare.

Şi ţinta noastră a fost totdeauna conservarea elementului naţional şi ocrotirea acestui element contra concurenţei excesive şi a propriei lui neprevederi. Fiece zi care trece ne convinge mai mult că aceasta trebue să fie ţinta supremă, nu numai a oricărui conservator, dar a oricărui Român care vrea să aibă o ţară românească. Conservarea mai cu seamă a proprietăţii mici în mâna proprietarului român, conservarea meseriilor în mâna meseria-

şilor români. Vom discuta dar împreună cu toţi acei ce primesc aceste idei eminamente conservatoare mijloacele practice de a ajunge la scopul dorit, dintre care mai întâi pe cele propuse în proiectul de răspuns al d-lui Maiorescu.

Ca să poată elementul nostru românesc să iasă învingător din lupta cea mare pentru existenţa naţională ce ni se impune, mijloacele protectoare nu sunt fără îndoială decât un ajutor vremelnic: ridicarea nivelului intelectual şi desvoltarea activităţii şi a bogăţiei sunt mijloacele fundamentale.

De aceea am cerut totdeauna simplificarea mecanismului nostru administrativ şi credem că e bine să se împuţineze mai ales atribuţiunile comunei rurale, ca să poată să îndeplinească bine pre cele esenţiale: biserica, şcoala şi căile de comunicaţiune.

Şi de aceea încă de mult partidul conservator s'a ridicat contra direcţiunii ce se dă tinerimii în şcoalele noastre, care a creat şi crează pe fiecare zi un fel de proletariat al condeiului, o adevărată plagă socială şi-a propus că instrucţiunea publică să îndrepteze forţele vii ale naţiunii către ocupaţiunile aşa de bogate şi aşa de necesare în organizarea societăţilor moderne ale industriei şi comerţului.

Nu mai puţin partidul conservator a semnalat totdeauna răul ce-l aduc fluctuaţiunile politice în buna administrare a ţărei şi a cerut ca funcţionarii administrativi să prezinte garanţii serioase de aptitudine la intrarea lor în funcţiune, dar, odată intraţi, a cerut stabilitatea pentru toţi. In special, în ce priveşte magistratura, formula în care d. Maiorescu a rezumat credinţele partidului con-

servator este cea mai nemerită şi o adoptăm fără nici o adăogire şi fără nici o restricţiune.

Acestea fiind ideile fundamentale ce se exprimă în documentul de care vorbim, noi credem că este un bun început pentru activitatea parlamentară a acestei sesiuni.

El va avea îndoitul folos de a chema atenţiunea publică asupra cestiunilor de îndreptare interioară dela care am fost distraşi prin evenimentele exterioare şi de a lămuri ideile partidelor şi a împrăştia nedomiririle cari au fost şi sunt sprijinul principal al partidului liberal aşa de abil în a turbura apa şi în a calomnia pe adversarii săi.

Dar, pe lângă aceste idei de organizare interioară, credem că e bine să aducem aminte acestui parlament care îşi începe lucrările sale, ceeace ziceam în programul partidului conservator în 1880, că adică „trebue să înfrânăm deocamdată orice dorinţe de îmbunătăţiri şi întreprinderi costisitoare de oarece sporirea impozitelor a ajuns să atingă chiar forţele productive ale ţării şi asemeni dorinţe se traduc neapărat prin noi sarcine".

Nu mai puţin credem că este de datoria minorităţii din Cameră şi Senat, acum când are ocaziunea de a vorbi în mod solemn cu Regele, să aducă la picioarele tronului plângerile ce se ridică din toate părţile ţării contra administraţiunii guvernului de astăzi.

Lumea este scandalizată de îmbogăţirea aşa de repede a câtorva din cei ce au mai multă acţiune asupra guvernului ţării! Abuzurile şi deşanţarea au fost denunţate în public chiar de către preşedintele consiliului de miniştri şi de preşedintele Camerii legiuitoare. Şi cu toate acestea demoralizarea îşi urmează cursul, oameni înfieraţi de opinia publică stau în capul departamente-

lor şi în capul judeţelor şi exemplul dat de sus s'a întins repede până în cele din urmă strate ale societăţii.

Cerând dar o bună organizare înăuntru nu trebue să pierdem din vedere că legile cele mai bune nu pot da decât rezultate rele în mâni deprinse a le vicia şi că mai mult decât cele mai bune legi, o economie înţeleaptă şi o administraţie onestă pot ajuta la înălţarea claselor muncitoare şi la ocrotirea lor.

ATOTPUTERNICIA UNEI GUVERNĂRI NEFASTE

Şedinţa de Sâmbătă a adunării a trecut fără să fi fost vorba de nota pe care guvernul umilirii naţionale a adresat-o Vienei.

Pentru cel ce ştie aprecia lucrurile — nu vorbim aci de pachidermele bipede de la fel de fel de gazete, cari nu înţeleg nimic, nici de publicul mare, care nu cunoaşte dicţionarul propriu, cu termenii căruia un popor se maltratează — dar pentru cine ştie aprecia lucrurile, o formă mai servilă şi mai înjosită de cât aceea a scuzelor d-lui Stătescu, nu se putea. „O neînţălegere!" strigă gazetele oficioase. Dar o neînţelegere se înlătureză nu prin scuze, ci prin o *înţelegere*. Forma unei înţelegeri, unei explicaţiuni este cu totul alta decât cea impusă de cabinetul din Viena guvernului nostru.

Iată darul de anul nou pe cari d-nii Rosetti — Brătianu îl aduc ţării. Se'ntâmpla pretutindenia ca în ajunul zilei în care un an trece şi altul vine în rotitoarea vremilor cale, oamenii între ei să-şi adreseze dorinţe reciproce, încurajându-şi aspiraţiunile pe viitor; copiii să

fericească pe părinţi, părinţii pe copii. Poate muma Românie, această glorioasă şi blândă mumă să fi aşteptat şi ea dela copiii ei felicitări. Dacă nu alta, dar cel puţin ca vecinic să rămâie numele ei sus ca şi culmile munţilor, viaţa ei puternică ca şi a codrilor pururea verzi de brad.

Copiii ei? O mai fi având ea copii adevăraţi, sau tot ce furnică deasupra mulţimii, e o adunătură de bastarzi suplantaţi adevăraţilor ei fii, fără umbră de simţire pentru onoarea şi demnitatea ţării? Bastarzii rachitici cari speculează numele şi demnitatea patriei lor, mijlocitori ai ruşinei între ţară şi străinătate!

Astfel cel întâiu an nou al noului regat primeşte în inventarul lui o umilire.

Ce-ar fi fost mai simplu în adevăr decât de-a evita cu totul o asemenea umilire, de-a nu pune în mesaj vorbe ce, fără nici un folos pentru cestiunea Dunării, să silească ţara la ingenunchiare?

Abia ne iertăm iluzia de-a fi crezut că d. Brătianu voieşte ceva cu acel mesaj. Ne-am convins că nu voia nimic, că nu avea îndărătul lui pe nimenea, că totul era o bravadă, menită a-i susţinea popularitatea şi al cărei rezultat a fost de-a potrăcăli şi mai mult numele său de mult sfăşiat prin călătoria dela Livadia şi cesiunea unei părţi de ţară.

Intrebându-ne cu mâna pe icoană, care ministru ar fi putut în România să comită acel şir de inepţii şi de greşeli pe cari le-a comis d. Brătianu cu cameraderia sa politică şi cu toate acestea să rămâie la putere? Dacă un guvern, fie conservator, fie cum ar fi fost, ar fi cedat Basarabia, stat-ar fi două zile la putere? Dacă unul ar fi adresat acele umilite scuze, pe cari d. Stătescu le-a adresat Austriei, avut-ar-fi trei zile de trăit? De la un

capăt la altul al ţării presa roşie ar fi înfierat pe un asemenea guvern, ar fi ridicat uliţa în contra lui, cu jalbe'n proţap am fi văzut pe corifeii partidului împresurând palatul Regal, ameninţând cu puşcăria, cu moartea chiar pe un asemenea guvern.

Dar roşii au făcut aceste greşeli şi roşiilor le e permis orice. Şi nu ne mirăm că li e permis. Ei au ştiut să ia ţării orice mişcare neatârnată, au ştiut să prefacă încetul cu încetul listele de alegători în liste de funcţionari plătiţi, au ştiut să întindă sistemul corupţiei şi cumpărării de voturi ca o mreajă de fier asupra ţării întregi. Orice-ar gândi oamenii despre guvernul roşu, ori cât l-ar despreţui în fundul inimei, ei sunt legaţi prin mii de interese create în mod factice de guvern şi nu pot lucra altfel.

Dar dacă o ţară se poate guverna astfel, dacă prin săturarea unor serii de interese private se poate amorţi şi paraliza bătaia liberă a inimei ei, dacă'n locul deliberării poate veni stupiditatea unei turme conduse de bunul plac a doi trei oameni, la ce mai trebue atunci parlament, la ce alegeri? Toate lucrurile câte se fac astăzi, s'ar putea face fără aparatul costisitor al unor reprezentaţiuni cari nu mai reprezintă nimic.

RESPONSABILITATEA IN PUBLICISTICA

Pressa este pe deplin liberă în ţară la noi şi nici nu credem că o mărginire a acestei libertăţi ar fi de vr'un folos. E adevărat că în nici o parte a lumii pressa nu este întemeiată spre a spune adevărul. După experienţele făcute de zeci de ani încoace, s'a putut vedea că

pressa politică din toată lumea e mai mult un organ al patimilor politice, de cât al adevărului. Despre relele economice produse prin acest soiu de întreprinderi nu mai vorbim. Nu există întreprindere cât de hazardată, cât de calculată pe uşurinţa publicului şi pe voinţa de a-i exploata nerozia, care să nu fi fost susţinută adesea de pressa de toate culorile şi, când ne-aducem aminte de concesia Stroussberg şi de susţinerea vie a acestei afaceri premeditat putrede, din partea „Românului" şi a altor gazete din vremea aceea, când ne aducem aminte cum foaia principală a partidului liberal, a d-lui Brătianu şi Rosetti, a trecut drept prim-Bucureşti în coloanele sale o reclamă a „Creditului mobiliar", putem constata lesne că numai în rare cazuri este chip de-a prezerva acest instrument de acţiune politică de venalitate.

Nu vorbim aci de personalităţi. De sigur există personalităţi oneste în această breaslă, dar ele sunt aşa pentru că aşa le-a făcut Dumnezeu. Industria gazetăriei în sine e expusă unor primejdii morale de cari publicistul cutare ori cutare scapă, de cari publicistica nu poate scăpa.

Cu toate acestea există o garanţie în contra acestor neajunsuri şi o garanţie puternică. Aceasta consistă în faptul că îndărătul unei întreprinderi ziaristice stă un grup de personalităţi politice cari au până la un grad oarecare responsabilitatea întreprinderei. In acest grup se vor afla tot-d'auna oameni de un caracter cu desăvârşire corect cari vor şti să împiedece ca în numele lor să se debiteze cutare reclamă ori cutare insinuaţiune. De aceea e şi practic de-a nu ţinea seamă de cât de opiniile acele ale publicisticei cari sunt acoperite de o respon-

sabilitate certă şi e cu totul infructuos de-a discuta cu oameni ori cu ziare care nu au absolut nici o responsabilitate.

Cu toate acestea, în Bucureşti, apar o sumă de foi, fie în limba română fie mai cu seamă în limbi străine, cari discută cu toată vehemenţa limbajului opinii a căror responsabilitate nu e reprezentată prin nimeni, sau prin nume atât de obscure în cât sunt echivalente cu anonimul şi cu nimenea. Prezinte un om politic ideile sale în mod cât de clar şi de sincer, X sau Y, oameni ce nu reprezintă pe nimenea şi nimic, uzează de libertatea pressei pentru a întortochia şi falsifica ideile omului public, îi substitue intenţii pe cari nu le-a avut nici odată, îl iau în răspăr, şi iată omul devine în mâna speciei *animal scribax,* ba vândut străinilor, ba spion al cutării puteri, ba una, ba alta.

Acest lucru are mari neajunsuri.

Noi suntem aproape siguri că tocmai organe de acele care au epilepsia denunţărilor şi cari cu uşurinţă aruncă epitetul de „trădător al intereselor ţării' unor oameni pe cari adversarii lor politici şi cu răspundere nu îndrăsnesc a-i acuza în asemenea chip, sunt organele de provocaţiune şi de turburare, încurajate de străinătate în ţara noastră. Dacă vrei să ştii cine stă îndărătul lor, dacă vrei să ai responsabilitatea pipăită a cuiva, fie bărbat politic fie grup de bărbaţi politici, pe cari să-i izolezi logic în cercul lor de idei şi să discuţi cu ei, să-i constrângi, prin apel la demnitatea şi trecutul lor, ca să ţină linia dreaptă a discuţiei şi să nu spue neadevăruri patente, nu dai de nimenea pe care să poţi pune mâna. Vr'un nume obscur ţi se prezintă, ale cărui opinii pot

fi preţioase pentru el însuşi, dar de cari ţara nici nu a întrebat, nici va întreba vr'odinioară.

Foaea cutare, redijată de d-nul X, aruncă cutărui om de stat epitetul de trădător.

— Bunătatea d-tale, d-le X, dar cine te'ntreabă ce opinie ai despre cutare? Opinia aceasta poate fi preţioasă în sine, dar prin ea însăşi nu are absolut nici o valoare. Acoperită de responsabilitatea politică a unor oameni publici, ar deveni discutabilă, dar aşa? Cine vrea, cine crede practic a discuta cu *oricine* insanităţi politice şi stilistice, a polemiza cu oameni cari nu au nici o răspundere în privirea celor ce zic, a căror vorbe nu numără?

Cât de practică şi de ce efect imediat e stabilirea unei asemenea responsabilităţi, am văzut în două cazuri. Cu numele deschis Prinţul Grigorie M. Sturza a luat ideile partidului democratic naţional sub scutul său cavaleresc. Izolat pe terenul luptei şi atacat cu cele mai drepte arme, combătut cu termeni cuviincioşi, potriviţi persoanei şi trecutului său, prinţul s'a convins că pentru moment lupta sa era sterilă şi „Democraţia naţională" a încetat. „Pressa", în altă ordine de idei, se făcuse vinovată de cele mai grave inconsequenţe politice. Izolată ca într'un cerc de fier înlăuntrul propriilor ei contraziceri, ea a fost constrânsă a se convinge că existenţa ei era o contrazicere în sine însăşi, a fost dusă *ad absurdum* şi nimeni nemaivoind a acoperi ceea ce era logiceşte absurd cu numele său, organul „Centrului" a încetat de-o dată cu „Centrul".

Faţă cu foi însă ce nu sunt acoperite de responsabilitatea nimărui, lupta e imposibilă. O asemenea foaie zice azi una, mâne contrariul, şi nu există nimeni pe care

să-l poţi obliga de a se ţine de vorbă. Terenul e cu totul mlăştinos, piciorul se cufundă la orice pas, de aceea e mai bine de a nu ţinea de loc seamă de ele. Dar existenţa şi înmulţirea unei asemenea ramuri publicistice cată a se considera ca un fenomen foarte întristător în viaţa publică.

IARĂŞI „REACŢIONARISMUL" CONSERVATORILOR

Discuţia iscată prin observările ce „Binele-Public" le-a făcut la adresa noastră, nu e sleită desigur prin întâmpinarea noastră din numărul de ieri. Am avea multe de adaos, mai ales împotriva intenţiilor reacţionare, pe cari ziarele au obiceiul de-a ni le atribui, deşi am dovedit de atâtea ori, cu documente şi cu istoria în mână, că asemenea intenţii sunt cu neputinţă în România, a cărei desvoltare a fost întreruptă şi ştearsă o sută şi mai bine de ani. Cine mai contestă în adevăr libertăţile materiale şi morale, garantate prin constituţie, cine îşi poate aroga dreptul de a le contesta?

Nimeni nu-i contestă celui mai sărac şi mai neînsemnat cetăţean al statului nostru dreptul şi putinţa de-a ajunge prin muncă şi înţelegere ori cât de sus va vrea pe scara socială şi e o curată invenţie de-a mai crede că există cineva în ţara aceasta, care să susţie privilegii de clasă, onori şi prerogative deosebite pentru familiile cutare ori cutare. Aceste prerogative s'au îngropat şi au trebuit să se îngroape. Un popor care a avut nefericirea de-a fi guvernat o sută douăzeci şi unu de ani de streini şi care, prin această împrejurare, a trebuit să-şi

piarză simţul său istoric şi conştiinţa marilor datorii cătră stat, ce erau legate de vechea organizare socială, nu mai admite, nici poate admite o organizare pe clase, cari se distingeau, nu prin mulţimea drepturilor ci prin gradul datoriilor.

Care e dar sâmburul cestiunii de controversă?

Nici un altul de cât de-a se asigura prin organizarea din lăuntru ridicarea sigură a meritului şi a muncii la un nivel superior şi a răsplăti această muncă, dându-i o influenţă relativ mai mare în afacerile publice.

Cine însă distinge între merit şi demerit, între fondul serios al învăţăturii şi al curajului şi aparenţele lui împrumutate, între autorul original al bunei sale stări, al sorţii, al învăţăturii lui şi între plagiatorul aparenţelor?

„Românul" răspunde: „poporul", în care toate voturile sunt egale şi unul nu valorează mai mult decât altul.

Noi zicem asemenea „poporul", dar aşa cum l-au creat Dumnezeu, nu cum şi-l închipuesc demagogii c'ar fi făcut după un singur colegiu. Poporul cu distingerile pe cari natura le-a pus în el, când i-a dat unuia mai multă minte, altuia mai mult curaj, unui al treilea un mai vast spirit de întreprindere, armonia c'un cuvânt, nu unisonitatea monotonă. Poporul da! Dar în acest popor noi credem că d. Vernescu bunăoară, care are talent şi avere, cată să aibă o înrâurire mai mare asupra sorţii lucrului public, de cât un alt cetăţean, care n'ar avea nici talent, nici avere, nici spirit de muncă. Şi legea-i dă o sferă mai mare de influenţă, înscriindu-l în colegiul I.

Nu există în adevăr decât două forme ale tiraniei şi ale decadenţei unui stat omenesc: despotismul şi demagogia. Şi despotismul egalizează pe oameni, supuindu-i unuia singur, lăsând să degenereze cele mai nobile fa-

cultăţi ale lor, patimele bune şi inteligenţa; precum demagogia are acelaş fatal efect prin indiferentismul care-l inspiră naturilor deschise şi mari, văzând în faţă-le biruinţa constantă a mediocrităţii şi a şiretlicului.

Aşa dar încă odată: nimeni nu gândeşte, nici poate gândi la restabilirea unor privilegii, a căror esenţă medievală, datoriile către stat, au dispărut.

Un boier vechiu sub domniile române era aproape sclavul statului. Lui i se tăia capul dacă un punct al ţării era călcat de străini, el trebuia să servească fără plată în mai toate funcţiile publice, el trebuia să fie gata la orice chemare a Domnului şi răspunzător cu viaţa pentru dreptatea oricărui din actele sale.

Şi prerogativele? Vr'o bucată pustie de pământ spre şesul ce mărgineşte ţara către duşmani, pe cari le vindea... pe'un cal alb, precum dovedesc o sumă de documente, şi dreptul de-a coloniza acea pustietate dacă putea şi în condiţiile în care putea. Aceste condiţii au fost poate originea acelor privilegii.

Din momentul în care esenţa acestor prerogative, datoriile către stat, au încetat, din momentul ce prerogativele politice s'au prefăcut în drepturi *private,* ele au trebuit să cază şi au căzut.

Dar *de facto* mai există familii istorice în România? Cu atât mai bine pentru ele şi pentru ţară. Dacă sunt în stare să-şi păstreze averile întregi, şi numele vechiu curat, e fără îndoială un folos. Dar *de jure* nu mai există; de aceea cel care nu e vrednic a-şi păstra numele sfinţit de istoria acestor ţări, va cădea fără îndoială şi se va duce acolo, de unde întoarcerea nu mai este, în sânul nimicniciei şi al uitării.

Deci nu în ordinea de idei a privilegiilor pe clase mai

pot consista deosebirile de vederi între partizile din România, ci numai în organizarea luptei pentru existenţă a poporului românesc în contra piedicelor ce i le opune superioritatea străinilor, lipsa lui proprie de cultură şi de prevedere.

In decursul atâtor ani de luptă, nu ne-am ţinut numai pe terenul negaţiunii şi al polemicei, ci am susţinut în mod consequent şi am rezumat în programul nostru: că voim monarchia constituţională, alegerile pe colegii ca să nu se neutralizeze înrâurirea firească a învăţăturii şi a muncii; conservarea elementului naţional prin conservarea proprietăţii imobiliare în mânile lui; conservarea şi desvoltarea meseriilor ca corespunzătoare cu tot atâtea aptitudini naţionale; mijloace protectoare ca sprijin vremelnic al acestor aptitudini; simplificarea organizării prea costisitoare; crearea unui învăţământ real paralel cu cel clasic; condiţii de admisibilitate pentru funcţionari administrativi; stabilitatea celor judecătoreşti.

Este una din aceste idei cu care liberalii independenţi dela „Binele-Public" să nu se unească? Credem că nu e.

Dar asupra mijloacelor de executare sunt deosebiri? Fie.

Le vom discuta şi nu ne îndoim că onor. confraţi ne cred îndestul de capabili de-a primi pe cele mai bune, fără a invidia sau contesta paternitatea ideilor cuiva. Dacă onor. confraţi împărtăşesc asemenea idei şi se intitulează liberali şi democraţi, am putea s'o facem şi noi, de şi nu ne-a fost nici când ruşine de-a ne intitula conservatori, de vreme ce voim a păstra şi ţara şi libertăţile şi avutul şi aptitudinile poporului românesc, voim să le păstrăm şi să le întindem, prezervându-le de primej-

diile despotismului pe de-o parte, ale demagogiei pe de alta.

„Binele-Public" afirmă că noi am fi susţinând că nu există decât două tabere: albi şi roşii.

Noi nu ştim nimic de afirmarea aceasta.

Ceea ce putem susţine însă de bună credinţă este că două curenturi de idei există numai în ţară, unul conservator, pe care-l împărtăşeşte „Binele-Public" cu „Timpul" şi unul demagogic, care tinde la republică, la sufraj universal, la lipsa de orice garanţie de onestitate şi învăţătură pentru demnitarii publici, c'un cuvânt la domnia oarbei întâmplări şi a patimilor oarbe, în locul stabilităţii şi a progresului prin merit şi prin muncă.

Repetăm o ideie a lui Montesquieu, zicând: primejdiile unui stat liber sunt totdeauna înlăuntru, nu în afară. A asigura uzul libertăţii şi a înconjura abuzurile, iată menirea unui partid conservator într'o ţară liberă. Nu Cartago a învins pe Romani, pe cât timp la ei domnea libertatea disciplinată, care i-a ridicat atât de sus; dar a dărâmat Roma şi a umilit-o demagogia în cele două forme ale ei, a maselor şi a despoţilor.

Dar ni se vorbeşte de emigraţi, de dizidenţi şi aşa mai departe. Nu cerem şi nu putem cere ca cineva să se grupeze decât împrejurul steagului. Aceasta ar fi în contrazicere cu libertatea în discuţia ideilor şi noi căutăm să convingem oamenii, nu să-i siluim. Se convinge mintea, se sileşte şi se înduplecă voinţa. Motivele de separare între grupuri cu aceleaşi idei sunt adesea atât de adânc personale, atât de determinante numai pentru cel ce se desparte, încât am fi nedrepţi să erigem în vină pururea capitală necesitatea care înduplică voinţa individuală a

cutăruia ori cutăruia. Ni se vorbeşte bunăoară de Centru. Ei bine, „Pressa" nu ne-a spus nici când şi credem că nici „Binele-Public" nu ştie pentru care cuvinte *politice* s'au făcut acea sciziune. Motive practice cari au determinat voinţa acelor domni pot să fi fost multe; cuvinte, raţiuni de stat n'au fost nici când.

Dar „Binele-Public" prin ce se deosibeşte de noi? Prin nume, prin etichetă: „Liberali independenţi". O serie de idei diametral opuse ideilor noastre, sufrajul în contra colegiilor, republica în contra monarchiei, străinismul în contra naţionalităţii, eligibilitatea demnitarilor statului în contra numirii lor pe temeiul învăţăturii, onestităţii şi stagiului, nu am văzut până acum în „Binele-Public".

Să-i spunem noi însă prin ce se deosebeşte: prin temperament. De-un temperament mai energic şi mai verde nu ne-am sfiit niciodată de-a numi **conservatoare** ideile de păstrare ale statului român şi a le opune demagogiei cosmopolite, botezate cu numele de „Liberalism" şi desfrâului naturilor catilinare cari tind să pună mâna pe demnităţile statului fără a compensa suirea lor prin merit, prin muncă, prin talent.

Alţii, speriaţi de calomniile repetate douăzeci şi cinci de ani de-a-rândul de organul demagogiei, s'au sfiit de-a se numi conservatori.

Aceasta ni se pare singura deosebire între conservatori şi celelalte grupuri ale opoziţiei, o deosebire despre care cititorul ne va permite să credem, că nu merită o discuţie serioasă.

ORGANIZAREA MUNCII

„Românul" nu are cuvânt, ni se pare, când ironizează întrunirile atât de importante ale proprietarilor de la Iaşi. După ce am tradus o sumă de legi din franţuzeşte, am ajuns în fine a ne ocupa şi de organizarea mincii reale şi se'nţelege că vederi cari ar avea de ţintă modificarea raporturilor vechi cată să turbure în mare grad opinia publică. Numai acelea sunt legi adevărate cari modifică o veche sau o greşită ordine de lucruri şi numai ele sunt în stare a agita în adevăr cugetarea şi voinţa unui popor.

Două serii de idei sunt chemate a agita adânc opinia publică din ţară: 1) organizarea muncii agricole; 2) crearea şi apărarea muncii industriale; amândouă de-o valoare egală, chemate a asigura existenţa naţională a statului nostru în contra primejdiilor politice ce pot veni din nord-estul Europei, a cotropirii economice ce poate veni din apus.

Iată idei vrednice de-a agita pe Români, dar vrednice şi de-a-i uni pentru a căuta soluţiunea cea mai practică şi mai patriotică totodată.

Degeaba foaia guvernamentală încearcă a ne face pe noi Românii mai răi de cum suntem; în fundul inimei, de câte ori e vorba de interesele ţării, ne putem uni, adesea chiar şi roşii cu albi şi albi cu roşii.

Dacă pe d-nii ce ne-au guvernat şase ani de-a rândul nu i-ar fi mâncat sărăcia în opoziţie şi nu s'ar fi prea îndulcit de foloasele materiale ale puterii, nici când lupta n'ar fi fost atât de înverşunată precum a fost. Şi, drept mărturisind, nu sărăcia anterioară a roşiilor ne-a supărat vr'o dată, nici măcar apetiturile lor de avere. Invidie de

milioanele Caradalelor n'am simţit nici odată, aşa să ne ajute Dumnezeu! Dar ceea ce am cerut era o compensaţie pentru aceste foloase: muncă intelectuală, studiu serios al trebuinţelor ţării, punerea în armonie a marilor interese agricole, crearea muncii industriale. In loc de aceasta ne-am pomenit cu diletantismul economic şi social al d-lui C. A. Rosetti, cari au ridicat protestări în toată ţara.

Să începem cu cestiunea agrară.

Cestiunea raporturilor între proprietatea mare şi cea mică, nu e pur şi simplu economică, ci ameninţă a degenera în cestiune naţională, de existenţă chiar pentru statul nostru şi pentru naţionalitatea română.

Ţăranul, în Moldova mai cu seamă, sărăceşte şi scade la număr, iar urmarea acestei stări de lucruri ce se putea prevedea cu siguranţă matematică, e că şi proprietarii mari dau îndărăt, că moşiile încap pe mâni străine şi *împreună cu ele influenţa determinantă asupra sorţii istorice a acestei ţări.* Stările de lucruri din Moldova de nord cată să fie înspăimântătoare. In Dorohoiu, judeţ puţin populat, au murit într'un singur an (1877) cu 1126 ţărani mai mult de cum s'au născut, în Botoşani cu 300, tot astfel în Iaşi, în Suceava pe când în aproape tot restul ţării populaţia rurală e'n continuă creştere. Vlaşca, Râmnicu-Sărat, Ialomiţa, Ilfovul prezintă chiar foarte însemnate sporiri. Oare nu se va mira orice om aflând, că în judeţul Brăila populaţia rurală creşte cu 2500 inşi pe an pe când în vecinatul Covurluiu această creştere se urcă abia la 900?

E ştiut apoi că suflarea cuceritoare a miezănopţii e mai tare spre Moldova. Ce sâmbure de rezistenţă ar putea prezinta în contra vre unei călcări, o ţară compusă

din proletari agricoli, proletari negustoreşti, precum e marea majoritate a Evreilor şi o mână de boieri cufundaţi în datorii?

Cu toate acestea Moldovenii sunt mai buni agricultori de cât Muntenii. Dar ce folos? Raporturile sunt în adâncul lor nesănătoase, între popor şi clasele dirigente s'au întrepus o întreagă rassă sterilă de mijlocitori, care ruinează şi pe unii şi pe alţii, înzestrată cu toate instinctele rapace ale lipsei de patrie şi ale lipsei de tradiţii. Când ne-aducem aminte de starea de odinioară din Moldova, când proprietari şi săteni nu erau oameni deosebiţi, ci vechi prieteni neam de neamul lor, cu raporturi întemeiate de amândouă părţile pe-o absolută bună credinţă şi le comparăm apoi cu procederile vestitului Uhrinovski şi vedem ţara plină de arendaşi şi proprietari evrei, ni se face silă şi... scârbă de-o cădere atât de cumplită. Ajunsese lucrurile că întindeau jidanii oameni bătrâni şi cinstiţi la pământ şi le scuipau în gură!! Aceasta sub un guvern liberal, sub legi liberale, în judeţul cel mai roşu din Moldova, în Dorohoiu.

Această stare din lăuntru nu poate ţinea înainte căci, afară de neajunsul ei în sine, mai cuprinde mari primejdii politice.

Prin ea se agravează primejdiile de din afară, cari rămân necontenit atârnate asupră-ne. Să nu vorbim de curentul de cotropire politică din partea Slavilor de cari suntem împresuraţi de toate părţile; aceasta e cunoscut în deajuns şi viu în conştiinţa oricui. Un altul de cotropire economică vine despre apus de care putem vorbi mai liber, pentru că el nu ne poate strivi decât numai cu complicitatea ignoranţei şi a inepţiei noastre, pe când întâmpinându-l cu puteri organizate, el ar fi mai mult

binefăcător decât stricăcios. Acest curent cată să-l caracterizăm asemenea, căci, dacă cel dintâiu devine periculos din cauza slăbiciunei noastre, al doilea contribue a ne slăbi şi mai mult şi a face din poporul nostru un popor inept, incapabil decât de salahorie agricolă.

Nu mai e azi îndoială asupra ţintei a o seamă de politici germani de-a preface Orientul într'un teren de colonizare şi a abate spre el superfluenţa de populaţiune care merge azi să alimenteze puterea de producere a Statelor-Unite. Astfel cel mai genial dintre economiştii germani, Friedrich List, în „Sistemul său naţional de economie politică" (Cartea IV cap. 4), după ce propune diferite mijloace pentru a pune mâna pe întinderile meridionale ale Americei, nu uită nici ţările noastre.

Aceiaşi politică de colonizare, zice List, ar trebui să se urmeze în privirea Orientului, a Turciei europene, a ţărilor Dunării de jos. Germania are un interes nemărginit de-a vedea domnind în acea regiune *siguranţa* şi *ordinea* şi emigraţia care se va 'ndrepta în acea parte e cea mai lesnicioasă pentru indivizi şi cea mai folositoare pentru naţiunea germană.

Cu de cinci ori mai puţini bani şi timp de cum costă transportul pe malurile lacului Erie, un locuitor al Dunării de sus poate merge în Moldova ori în Ţara Românească sau în Serbia sau pe ţărmul de sudest al Mării-negre. Ceea ce-l atrage de preferinţă către Statele Unite e marele grad de *libertate*, de siguranţă şi de ordine, care domneşte acolo. Dar în situaţia în care se află Turcia nu va fi cu neputinţă statelor germane ca, *în înţelegere cu Austria*, să opereze în starea socială a acelor locuri îmbunătăţiri cari să nimicească piedecile colonilor germani, mai cu seamă dacă guvernele vor fonda companii de colonizaţie, la cari vor participa ele înşile şi cărora le-ar da un sprijin stăruitor. E dar în interesul statelor asociate ca Austria să *faciliteze cât se poate de mult negoţul de tranzit pe Dunăre*, ca navigaţia vapoarelor de pe acest fluviu să ia o mare activitate şi că [spre acest sfârşit să fie susţinută cu vigoare de către guvernele Germaniei.

Tot astfel profesorul Roscher, autorul mai multor volume de economie politică, cari servesc de cărţi de studiu la mai toate Universităţile Germaniei, zice:

„Emigranţii noştri cari se duc în Rusia, America, Australia, Algeria sunt pierduţi pentru patria lor, devin clienţi şi furnizori ai altor popoare cari sunt adesea rivali şi vrăjmaşi nouă. Altfel s'ar petrece lucrurile dacă emigranţii Germani s'ar duce să se aşeze către alte colonii germane în localităţi fertile şi mai de tot pustii ale Ungariei, în proviincile poloneze ale Rusiei, *în acele regiuni ale Turciei menite de-a fi într'o zi moştenirea Germaniei*. Fără îndoială nu s'ar putea să se invite emigranţii ca să populeze acele regiuni de cât când terenul va fi pregătit. Ei trebue să afle acolo garanţiile legale în toată întregimea; mai cu seamă dreptul de proprietate, libertatea personală, religioasă şi dacă nu libertatea politică, cel puţin libertatea comunală.

Ar trebui ca nu numai Germanii să fie un număr considerabil, dar populaţiunea locală *să nu posedeze în acelaş grad desvoltarea politică şi sentimentul naţional*. Altfel, după puţin timp am vedea că emigranţii se desgermanizează".

Cititorii noştri îşi vor aduce asemenea aminte că, în Iulie 1881, a apărut în „Berliner Boersen Courrier" un lung articol care dedea următoarele curioase amănunte şi sfaturi:

Muncitorul român — zice foaia berlineză — e de-o lene extraordinară după ideile noastre; umblă trândăvind, îndată ce-a câştigat prin muncă scurtă subsistenţa lui pe mai multe zile... O concentrare a colonizaţiunii germane nu se va putea organiza şi recomanda din partea statului decât atunci, când guvernul român s'ar hotărî mai întâiu de-a da coloniştilor germani avantajele corespunzatoare. Intre acestea avantaje numărăm mai întâiu înlesnirea emigraţiunii spre România prin reducerea cheltuielilor de transport. Guvernul român, nu numai c'ar trebui să reducă pe căile sale ferate taxele de călătorie la 1/2 sau 2/3, ci prin anume convenţiuni cu Austria ar trebui să obţină şi de la ea reducţiuni. Afară de aceste sacrificii financiare, sunt de trebuinţă măsuri pentru protecţiunea coloniştilor germani în România. E din nenorocire adevărat că antipatia instinctivă contra unei inteligenţe superioare ar da loc la excese varii. Contra acestor excese cată a se lua din capul locului garanţii pentru protegerea eficace a colonilor. Numărul consulilor germani în România cată să se 'nmulţească în mod considerabil.

Genialul List a scris acum patruzeci şi mai bine de ani. De atunci în coace Societatea de navigaţiuni îngrijeşte de tranzitul necesar şi colonii numeroase de manufacturieri şi industriaşi au împânzit ţara noastră.

Iată dar situaţia în care ne aflăm. Ne-am modificat legislaţiunea după mintea d-lui Boierescu şi după placul străinilor. Toate garanţiile de inalienabilitate a bunurilor immobiliare s'au dus din obiceiul pământului ca şi din legile scrise şi, neavând nici industrie nici negoţ, suntem în pericol, a pierde până şi ţărâna, cea amestecată cu oasele strămoşilor.

Incidit in Scylam qui vult vitare Charrybdin.

Inghesuiţi între două influenţe egal de puternice şi egal de primejdioase, razimul nostru nu poate fi decât în ţară, în întărirea ei, în desvoltarea aptitudinilor ei.

Pentru aceste cuvinte, nemaivorbind de practicitatea imediată a lucrului, toată grija noastră cată să se îndrepte spre cele două ordini de idei, de-a căror soluţiune salutară atârnă chiar existenţa patriei noastre.

Nu credem că opiniile cari s'au ivit în discuţia acestor idei ar putea să servească de pretext în luptele politice. Dacă roşii sunt de înlăturat dela regularea lor, cauza e, nu că ne-am îndoi de patriotismul lor, ci pentru că s'au dovedit cu totul incapabili de-a pricepe o mare idee organică, pentrucă, în mare majoritate, sunt prea ignoranţi, prea necunoscători de istoria şi obiceele ţării pe de-o parte, de ştiinţa vastă a organizării muncii pe de alta.

STRĂINI DE ORIGINE ROMÂNĂ?!?

Şedinţa adunării de Vineri, 22 Ianuarie, a avut o însemnătate deosebită, nu numai prin înălţarea de simţire şi vederi a oratorilor opoziţiei, ci şi ca dovadă de căderea morală a guvernului.

Se ştie în adevăr şi toate organele de publicitate din capitală au înregistrat faptul că, în Decemvrie anul trecut, mai multe sute de familii române din Banat sosiră în Bucureşti, pentru a cere pământuri în Dobrogea, că aceste pământuri li s'au refuzat şi că sărmanii emigranţi s'au întors în Banat, ducându-şi morţii în spinare. O privelişte sfâşietoare se prezintă ochilor omeneşti de-alungul drumurilor ţării. Crivăţul, acest duşman dela nord al şesurilor noastre, îi sufla din urmă ca frunzele, cu toate acestea era mai blând decât oamenii de piatră cărora le ceruse o patrie şi un cămin; iar în locul în care se'ntorceau îi aşteptau bântuirea străinătăţii, siluirea limbii şi legii, robia sufletească, mai greu de purtat de cât robia trupului.

In zadar ţăranii aceia îşi bat cânii în amintire că n'au păzit Capitoliul de Galii lui Brennus! Nu Galii ameninţă azi Capitoliul naţionalităţii române, ci apologiştii lui Blanqui şi ai nihiliştilor, oameni cari n'au în memoria lor nici colindele nici legenda graţioasă a băilor lui Ercul, nici avutul istoric al acestui mare şi nefericit popor, care se numeşte poporul românesc.

Cât triumf a avut ministrul de interne al Ungariei când, la 27 Decemvrie, anul trecut, a adresat o circulară către toate prefecturile din judeţele locuite de Români, opt judeţe între Crişuri, în Maramureş şi Banat, treisprezece judeţe în Transilvania, circulară prin care obligă

pe prefecţi de-a spune şi Moţilor şi Mocanilor şi Câmpenilor şi Pădurenilor şi celor de pe Mureş şi celor dintre Crişuri, că... d. ministru de externe al României a declarat prin anume notă oficială că guvernul din Bucureşti nu *permite nicidecum* colonizarea *străinilor* în Dobrogea.

Străinilor!

Trebuia să li se puie odată aceasta consângenilor noştri din Transilvania şi din Ţara ungurească, că pentru onor. Stătescu şi pentru d. I. Brătianu ei sunt... *străini*, şi guvernul din Pesta a fost însărcinat cu această gingaşă şi ironică misiune.

A! dac'ar sosi la Predeal ori la Verciorova jucători de cărţi de profesie, mironosiţe ale cafenelelor cântătoare, cavaleri de industrie, speculanţi care-şi drapează evreul lor fizic în maniere franţuzeşti, vânători de noroc, întreprinzători fără capitaluri, regele Stroussberg cu suita lui de conţi şi baroni silezieni, c'un cuvânt neagra speculă, feneantismul, străinul în forma lui cea mai amăgitoare, cea mai improductivă, cea mai speculantă... cu atât mai bine! Largi îi stau porţile ţării deschise, ofiţerii salută, de-a doua zi trăsuri aurite îi duc în sferele cele mai nalte chiar, un democrat îşi va alege cumnatul printre ei, un prinţ de sânge ginerele; dar dacă poporul nostru, al nostru de şaisprezece veacuri, bate umilit la poarta ţării şi cere nu ranguri, nu demnităţi, nu întreprinderi, ci ocazia de-a munci onest şi de-a păstra în inima lui neatinsă conştiinţa marei lui origini şi caracterul lui înrădăcinat, poarta e închisă; el nu are bilet de emigrare, n'are acte. Pe d. C. A. Rosetti, pe onor. său cumnaţ, nu i-a întrebat absolut nimeni dacă s'a lepădat de vr'o protecţie străină, dacă au paşaport de emigrare, de ce origine sunt. Dar ţăranul român, acelaş

pretutindenea între Tisa şi Nistru, e... *străin*... de origine română!

Căci care-i opinia blondei umbre a d-lui Brătianu în această privire? Excelenţa aceasta e atât de rău informată, încât nici nu ştie nimic de circulara ministerului unguresc, făcută pe baza notei sale oficiale (cu al cărui număr şi dată îl servim mai sus) iar d. I. C. Brătianu zice: „ar voi d. Lahovari să populăm Dobrogea *cu supuşi străini de origine română!*"

Străini de origine română! Contradictio in adjecto. Străini cari nu ştiu altă limbă decât a noastră, cari sub orice regim se simt şi se numesc români, cari au trecut din Oltenia în Banatul Severinului, acea veche posesiune a banilor Olteni, de unde până azi a rămas vorba *ban*. Bătrânul Mircea, Dei gratia Fogaras et Omlas Dux, *Severini Comes*, Terrarum Dobrodicii Despotus, împreună cu toţi banii Basarabi erau străini de origine română. Străini de origină era, după maniera de-a vedea a d-lui Stătescu, însuşi Bogdan Dragoş, întemeetorul Moldovei, pe care Ludovic I al Ungariei, prin hrisovul dela 2 Februarie 1365, îl numeşte, împreună în toată dinastia Dragoşizilor Maramureşului, sperjur şi uitător de datorii, unealtă oarbă a unei neastâmpărate ambiţii, pentrucă, părăsind vasalitatea în fruntea poporului său, fondase un stat neatârnat, alături cu Ungaria? Străin de origine română a fost Alexandru Basarab care a înfrânt pe regele Carol Robert şi toţi acei pe care *mater parens*, muma născătoare a neamului românesc, Transilvania, i-a revărsat în şesul Dunării pentru a creia cu spada şi plugul moştenirea istorică a neamului latin de lângă Dunăre? Şi Bogdan şi Radu Negru au ieşit fără paşaport de emigrare, de sub dominaţiunea străină, pentru că preferau

libertatea lor de conştiinţă onorilor şi siguranţei ce le prezenta dependenţa de coroana Sf. Ştefan şi străini de origine română au creat România pe teritorii ce fusese ocupate de Changanii Cumanilor şi de oarda Nogailor. Dar oare tot şesul acesta bolnav şi expus fără curmare invaziilor despre miazănoapte şi miazăzi, rămas-ar-fi românesc fără ca din veac în veac să se fi împrospătat populaţia lui istorică cu *străini de origine română?*

Dar destul despre aceasta. Ar însemna a nu cunoaşte elementele istoriei noastre, pentru a ignora fenomenul constant al reînprospătării etnice a ţării noastre de către elementele vergine ale munţilor noştri şi a celor ardeleni, pentru a nu şti că Basarabii chiar au venit de unde au venit familiile bănăţene, şi Moldova din Maramureş.

Dacă pân'acum am făcut puţină vorbă în privirea cazului acestuia, este pentru că nu voiam să ni se substitue veleităţi politice, căci popularitatea n'o gonim nici odată cu preţul vexaţiunilor consângenilor noştri. Numai d. Brătianu, când e în opoziţie, încalecă şi calul de bătaie al unui ideal politic, nerealizabil, în forma lui urmărită pentru a câştiga popularitatea şi a face paradă de naţionalism, o paradă care induce atât de lesne în eroare ziarele de peste Carpaţi. Avem prea mare credinţă în vitalitatea poporului românesc de pretutindeni şi o prea geloasă temere de înrăutăţirea stării lui, deja destul de rele, ca să gonim popularitatea pe seama nefericirilor lui actuale.

Aci însă nu e vorba de veleităţi politice ori naţionale, ci de ceva cu desăvârşire practic, de bun simţ comun: de colonizarea câtorva sute de familii române în Dobrogea, care eşiseră din Banat fără pasport de emigrare. In realitate nu există nici un cartel de extrădare între

Austria şi România, nici măcar pentru dezertori. A rămas până acum la aprecierea judecătorilor de instrucţie şi a procurorilor de a recomanda extrădarea oamenilor vinovaţi de crime comune şi nimic mai mult. Oamenii nu avea nici o vină; pe nici un cuvânt juridic, mai ales pe nici unul constituţional, nu se putea acorda extrădarea lor.

D. Cogălniceanu în discursul său pe cât de eloquent, pe atât de adevărat, şi în moţiunea propusă n'a cerut de cât ca guvernul să păzească cu sfinţenie vechea ospitalitate, vechiul obiceiu al pământului, de vreme ce România nu are cu statele vecine convenţiuni cari s'o oblige la dureroasa extrădare a unor familii de origine română.

Ce-a răspuns Camera prin gura ilustrului său Fleva, nu străin de origine română, ci român de origine oacheşă?

A respins moţiunea.

Va să zică majoritatea Flevilor cere să nu se respecte ospitalitatea, cere să se extrădeze familiile române, care au trecut Carpaţii pentru a se aşeza în ţară.

Iată ceea ce trebuia constatat. Pe d. Fleva, de-o origine cât se poate de îndoelnică şi de-o cetăţenie română şi mai problematică dacă se poate, nu-l întreabă nimenea, dacă are pasport de emigrare din ţara Turcului. Familiile cari or avea nefericirea de-a fi române, vor fi însă extrădate din România.

Iată ceea ce nu înţelegem şi ne pare absurd, dar ceea ce trebue constatat, că votul de alaltăieri al majorităţii şi respingerea moţiunii Cogălniceanu crează un precedent statornic şi o regulă de drept internaţional pentru înţelepciunea guvernelor roşii. Să fie deci bine ştiut că

orice străin, fie speculant, fie colportor, aibe ocupaţii imorale chiar, e primit în România fără restricţie, iar ţăranul care vine să muncească e extrădat, fără ca să existe cartel de extrădare între noi şi străinătate şi că această teorie a fost erijată în lege prin votul de Sâmbătă.

Nu putem sfârşi fără a releva unele cuvinte rostite de d. Cogălniceanu în privinţa însemnătăţii naţionale a proclamării regalităţii. Strănepotul cronicarului Ion Cogălniceanu zise:

„Regalitatea însemna ridicarea conştiinţei naţionale, afirmarea demnităţii şi independenţii ţării... Când acei ce trebue să apere drepturile acestei ţări, nu au curajul pe care-l aveau acei gospodari, acei Domni regulamentari, acei vasali din trecut, atunci permiteţi-mi să declar că am proclamat un Rege, dar nu am făcut un Regat Român, căci Regatul însemnează neumilire".

D. Stătescu se simţi împuns de aceste cuvinte şi răspunse:

„D. Cogălniceanu, după ce-a făcut paralelism între cum se petreceau lucrurile sub Domnii pământeni şi cum se petrec acu, a zis ca ţara, proclamând Regatul, nu a întemeiat şi Regalitatea şi că Română ar fi mai puţin ocrotiţi astăzi în ţară de cum erau sub Domnii regulamentari.

Protestez contra acestor cuvinte."

Nu scrutăm cestiunea de principiu a Regalităţii. Ceea ce putem afirma însă, cu istoria în mână, este că Domnii pământeni erau domnii rassei române, erau Duci ai nea-

mului românesc. Ca atari ei erau solidari cu rassa română şi pururea gata a-şi pune capul la mijloc pentru drepturile acestei individualităţi etnice. Nouă ni se pare însă că în otelul actual, intitulat „România", expresia etnologică e prea mult desconsiderată în favorul expresiei geografice, fie aceasta locuită de ori şi cine. Aceasta e atât de adevărat pentru trecut, încât pururea se deosebia rassa pământeană, de rassele străine, din care unele (bunăoară Armenii) erau mai vechi în ţară decât Românii înşişi. Nu doar că Românii ar fi fost vr'odată netoleranţi. Dar ceea ce voiau să păstreze aci, era caracterul lor naţional, exprimat în limbă, în datini, în legi. Ni se pare deci că, în această privire, în privirea protectoratului firesc ce Domnii pământeni îl exercitau asupra elementului românesc faţă cu orice alte elemente, d. Stătescu de geaba protestează. Era nouă a României este aceia în care elementele vechi şi naţionale ale ţării au fost în parte subplantate de elemente, nu zicem stricăcioase, dar în orice caz de o ocultă noutate. Nu voim să urmărim până la extrem această problemă, observăm însă că noi am fost cei dintâiu care am relevat-o, statornicind totodată că coroana română cată să fie solidară cu rassa română mai cu seamă. Nu zicem că sub cerul acestei ţări să nu trăiască şi să nu înflorească oricâţi oameni de altă origine. Dar ceea ce credem, întemeiaţi pe vorbele bătrânului Mateiu Basarab, e că ţara este, în linia întâia, elementul naţional şi că e scris în cartea veacurilor ca acest element să determineze soarta şi caracterul acestui stat.

Avantajele trecătoare ale producţiunii, cauze economice şi politice, pot în adevăr să grămădească înlăuntrul expresiei geografice elemente străine şi cu drept cuvânt

împăratul Emanoil Paleologul zice că oameni mai toleranţi, mai primitori de străini ca Românii nu mai sunt pe faţa pământului, deci în această privire nici noi nu dorim să fie altfel... dar până aci şi nu mai departe. Cel care respectă caracterul propriu şi libertatea de manifestare al oricărui alt geniu naţional, contractează prin aceasta el însuşi dreptul de a fi respectat în toate ale sale şi când Vasile Vodă Lupul porunceşte ca „Cel ce-şi vicleneşte moşia şi neamul, mai rău decât ucigaşii de părinţi să se certe", el stabileşte prin aceasta solidaritatea între Români, făcând din fiecare un ostaş deştept al naţionalităţii sale.

LEGEA TOCMELILOR AGRICOLE

Într'un lung articol, prin care ni se impută nouă în deosebi boala morală de care n'am suferit niciodată, reaua credinţă, „Românul" substitue adunării proprietarilor, ţinute la Iaşi, intenţia de-a amâna la calendele grece reforma legei tocmelelor agricole.

Intrebăm cu mirare cine îndreptăţeşte pe scriitorii organului oficios de-a presupune o asemenea intenţie unui Vasile Alecsandri, unui Nicolae-Roset-Rosnovanu, unui Grigorie Sturza? Noi am sfătuit din nou pe confraţi, precum i-am fi sfătuit şi în rândul trecut, să viziteze moşiile acestor bărbaţi şi să constate în ce stare sunt locuitorii de pe ele în asemănare cu cei de pe moşiile coreligionarilor politici ai d-lui C. A. Rosetti. Se vor convinge atunci că interesul pe care o sumă de proprietari îl au pentru soarta ţăranului, nu este de loc plato-

nică, nu este un mijloc de-a câştiga popularitate şi pensii reversibile, ci e un interes adânc, înrădăcinat în patriotismul acestor bărbaţi, în conştiinţa de solidaritate naţională şi economică dintre marea proprietate moşnească şi mica proprietate ţărănească.

De ce se acuză însă o clasă de oameni pentru rele a căror isvor n'au fost niciodată ei? De ce „Românul" nu ţine seamă că această spoială franţuzească, această brumă de civilizaţie rău înţeleasă şi copiată dela străini, costă mult, disproporţionat de mult, pe poporul nostru şi că cauza de căpetenie a sărăciei lui nu sunt învoielile agricole, pe cari mai n'ar fi avut nevoie să le facă decât pentru a-şi procura lemne şi păşune, ci dările către stat, către comună, către judeţ, cari se traduceau în bani împrumutaţi, iar aceştia în muncă? De ce nu se ţine seamă că pensiile reversibile pentru pretinse merite politice şi naţionale, trebuesc plătite de undeva şi de cineva şi că ele apasă în ultima linie pe producător şi anume pe producătorul de căpetenie, pe ţăran?

Lovitura de stat dela 1864 a avut o generoasă intenţie, dar a fost viciată prin pripă. La 1 Mai ţăranul s'a culcat însă clăcaş, neavând de plătit statului într'un an de zile decât faimosul galben găurit şi şase zile de şosele, fără nici o îndatorire către comună, fără nici una către judeţ. La 2 Mai — peste douăsprezece ore, fără nici o tranziţie, — el s'a trezit om liber, dar cu sarcini înzecit de grele, stăpân absolut pe o bucată de pământ, dar acea bucată grevată cu însemnate anuităţi către stat; cu îndatorirea de-a susţine self-governementul comunei şi al judeţului, cu sarcina miilor de postulanţi, ieşiţi din pământ din iarba verde, pentru a aplica reformele. Atunci băieţii din băcănii şi ateliere de meseriaşi

părăsiră pacinica lor ocupaţie, pentru a se boieri în notari comunali, învăţători rurali, archivari, paraarchivari — o generaţie nenumărată de logofeţi fără învăţătură şi fără seriozitate morală, cari nu ştiau decât a scârţii două slove pe hârtie, deveni elementul domnitor în Romănia şi pepiniera actualilor roşii. Astăzi există, după calculele ingenioase ale d-lui Millo A. V., aproape patruzeci de mii — o armată mai mare decât cea permanentă — de asemenea logofeţi din care mulţi au ajuns deputaţi, milionari, aspiră a deveni miniştri. Toată armata aceasta a contractat trebuinţe occidentale, pe care nu le poate satisface prin producţiune proprie, deci cineva trebue să le satisfacă. Acest cineva e în ultima linie poporul producător.

Nu raporturile juridice dintre marii şi micii cultivatori sunt cauza sărăciei ţăranului, ci declasarea generală a societăţii vechi, improvizarea a o sumedenie de cenuşeri în oameni de stat, încărcarea fără tranziţie a ţăranului cu sarcine publice, enorm de mari în asemănarea cu sarcinile aproape ridicole, pe care le purta poporul nostru în vremea Domnilor regulamentari.

Aşa dar nu se vorbească de cestiunea agrară la noi, unde ea n'a existat niciodată, unde ţăranul a fost pururea liber, pururea capabil de-a deveni proprietar şi de-a sui, pe cât îl iertau puterile scara înaintării sociale. Nu se compare Irlanda infeodată cu datinele pe deplin drepte şi echitabile ale vechei noastre ţări. Vechile clase diregente aveau în grad mare cunoştinţă practică a ţării şi un admirabil simţ istoric. Pentru a dovedi cât de adevărat este aceasta, ce drepte, ce întemeiate, ce echitabile erau totodată vederile generaţiei abia trecute în privirea raporturilor agricole, credem oportun a publica un do-

cument încă inedit şi de cel mai înalt interes în materie. Este raportul comisiei, numite acum treizeci de ani, în virtutea stipulaţiunilor tractatului dela Balta-Liman, pentru a revizui şi regula relaţiile dintre proprietari şi mici cultivatori, pentru a fixa drepturile şi îndatoririle reciproce, şi totodată pentru a pune reformele cari erau judecate necesare în diferitele ramuri ale serviciilor publice din Ţara românească.

Oricine va lua cunoştinţa acestei remarcabile lucrări, se va putea convinge că, cu toate că situaţiile sunt diferite, *principiile cari au fost atunci stabilite slujesc încă azi ca bază la raporturile mutuale între proprietari şi săteni,* dovadă nouă că solid şi durabil este numai ceea ce are temelie pe justiţie şi echitate, precum şi pe ceea ce este avantajos părţilor interesate. In urma acestui raport a fost elaborată şi promulgată legea din 23 Aprilie 1851, relativă la legăturile şi îndatoririle reciproce dintre proprietari şi lucrători, lege care-a regulat materia până la reforma lui Cuza Vodă. Rezultatele salutare au fost imediate, au restabilit liniştea şi răspândit un traiu mai bun în ţară.

Intr'adevăr îşi aduce lumea aminte că, în urma turburărilor revoluţionare din 1848, al cărora cea mai principală unealtă a fost vasta propagandă anarchică şi antisocială, întreprinsă în mijlocul sătenilor şi pentru isbutirea căreia toate mijloacele au fost puse în joc spre a seduce şi rătăci pe locuitori, aceştia, dând crezare făgăduelilor mincinoase ce li se făcuse, suspendase orice muncă agricolă, refuzau de-a cultiva pământul şi d'a achita datoriile ce le aveau către proprietari. A rezultat astfel o criză care s'a prelungit vre-o doi, trei ani şi care era să ruineze ţara după ce răspândise foametea.

Credem de prisos a ne mai întinde în această privinţă; ne referim chiar la textul menţionatului raport, constatând în treacăt că este de notarietate publică şi netăgăduit că dela legea din 1851 a început în adevăr să progreseze agricultura, prăsila vitelor, starea săteanului, arendaşului, a proprietarului.

Legea rurală, regulând o mare cestie socială, a pus un capăt şi neobositelor intrigi ale agitatorilor care isbutiseră a aduce în ţară o anarchie devenită intolerabilă. Onoarea rezolvării acestei mari cestii revine domniei lui Cuza, sub auspiciile d-lui Cogălniceanu. Aplicarea s'a făcut, lucru extraordinar, fără sguduire. Explicarea acestui fenomen se poate atribui în mare parte legii din 1851, care a fost o lege pregătitoare, dovadă că instituţia ei a fost aşa de bună, încât *astăzi* în *practică tot pe aceiaşi tradiţiune urmează agricultura.*

Legea rurală dedese o nouă impulsiune agriculturii şi dacă legiuitorul ei ar fi prevăzut să oblige pe săteni să conserve şi să nu spargă izlazurile vitelor, ar fi fost mult mai avantajos pentru conservarea vitelor, al căror număr a scăzut treptat cu 25 la sută dela 1866 încoace. O cestie mare socială s'a rezolvat, impulsiune nouă s'a dat agriculturii, cu toate acestea arendaşii sunt tot ruinaţi, ţăranii nu stau mai bine, proprietatea funciară este disprețuită.

Dacă am fost fericiţi să ieşim din legea rurală fără sguduire, să nu provocăm un mare pericol, de-a lăsa să se încerce a se inventa o cestie socială neîntemeiată care-ar aduce iar foametea ca la 1848 şi la 1866.

Invoiala de bună voie sau libertatea tranzacţiunilor a existat totd'auna şi trebue menţinută: săteanul liber şi stăpân pe munca sa, pe vitele sale, proprietarul pe pro-

prietatea sa. Insă trebue garantată o deplină securitate pentru părţile contractante, ca nici una nici alta să nu fie victima celeilalte. O bună administraţie cinstită, experimentată şi vigilentă ar fi primul, cel mai bun şi folositor remediu.

Aşa viciul organic al lipsei unei administraţiuni instruite, echitabile şi binevoitoare, a creat starea actuală de lucruri şi a fost izvorul abuzurilor. Ar fi de dorit deci ca să nu se atribue rezultatele de azi unei cauze factice şi neadevărate, ci să se rapoarte la cauza lor adevărată, la declasarea generală, la lipsa unei administraţii oneste şi capabile. Dacă o lege generală este posibilă în asemenea materie, ca să îmbunătăţească starea actuală şi să nu aducă o perturbaţie îngrozitoare în economia ţării, ea va trebui să sancţioneze principiile legilor din trecut şi să nu vizeze la nici un sistem nou. Reforma ar consista aşa dar mai cu seamă în măsuri cari ar zădărnici posibilitatea abuzurilor.

Relevăm dar că aceeaşi comisie de acum treizeci de ani a propus acele reforme care ar fi garantat o sănătoasă desvoltare a vieţii organice a statului şi cari până'n ziua de azi au rămas dezinteresate.

Comisiunea după ce s'a ocupat de cestia agricolă care-i fusese recomandată să-i fie principalul scop al deliberărilor sale, a indicat într'un mod sumar reformele cari i-au părut cele mai necesare în diferitele ramuri ale administraţiei.

Ne vom mărgini a cita între altele:

regularea modului de numire şi înaintare în funcţiunile publice;

revizuirea legii asupra alegerii membrilor adunării generale;

regularea legii asupra celor şase zile de lucru ce săteanul era dator să facă pentru construirea podurilor şi şoselelor;

regularea sentinţelor judiciare date definitiv şi în ultimă instanţă.

Este de constatat că aceste reforme a căror urgenţă era demonstrată în 1849, n'a fost realizate şi a căror importanţă majoră încă astăzi aşteaptă execuţia lor.

Modul de admisibilitate şi înaintare în funcţiunile publice a dat loc, într'adevăr, la câteva regulamente, dar în fapt a rămas literă moartă. Favoarea şi *interesul electoral* singure prezidează la alegerea amploiaţilor statului, cu toate că cine nu ştie că capacitatea, experienţa, integritatea şi probitatea factorilor însărcinaţi d'a aplica legile şi regulamentele, sunt condiţiuni esenţiale a mersului regulat al unei bune administraţii, a garanţiei drepturilor şi apărării intereselor fiecăruia, şi prin urmare a bunului traiu şi liniştei publice. Dar sub regimul actual interesul personal, convenienţele de coterie primează interesul general şi binele public. Necesitatea de-a conserva o majoritate compactă şi devotată în adunări, trece peste oricare alte consideraţii. Pentru a dobândi glasurile deputaţilor, trebue exigenţele lor satisfăcute, se încredinţează funcţiunile delicate de prefecţi şi subprefecţi, creaturilor deputaţilor cari, sub numele lor, administrează districtele după plac şi dispun fără nici o responsabilitate de interesele, de averea şi de onoarea cetăţenilor. Funcţiunile publice sunt adesea în mâinile unor oameni stricaţi, loviţi de sentinţe judecătoreşti; astfel anarchia şi desorganizaţia domnesc pretutindenea, şi muncitorii de pământ sunt supuşi la vexaţiuni, la acte arbitrare, adevărate cauze cari aduc mizeria între arendaşi, proprietari şi săteni.

Cât despre legea electorală avem tristul şi scandalosul spectacol al necontenitelor violări la care este supusă sub presiunea oficială care se etalează fără pudoare şi sub arbitrariul care domină toate operaţiunile în aplicarea ei.

Aducerea la îndeplinire a sentinţelor definitive şi date în ultimă instanţă este în vecie amânată, încât interesaţii sunt siliţi a aştepta zece ani şi mai bine bunul plac al oamenilor dela putere, pentru a intra în posesiunea drepturilor lor, dacă nu sunt servii devotaţi ai guvernanţilor, încât justiţia, subordonată politicei, a devenit o ficţiune şi nu mai există nici o garanţie pentru cele mai preţioase interese ale societăţii.

Situaţia ţării devine astfel din zi în zi mai gravă, mai întristătoare; rădăcinile răului devin mai adânci şi criza este de natură a preocupa oamenii bine cugetători. Ar fi vremea ca toate puterile vii ale ţării să se unească strâns pentru a aviza serios la mijloacele d'a preveni pericolele iminente cari ameninţă starea socială, economică şi politică a acestei ţări, încredinţate unei exploatări din cele mai lipsite de pudoare.

QUOUSQUE TANDEM

„Românul" promiţându-ne programul nou, revăzut, corijat şi adaos al partidului roşu, nu poate făgădui aceasta făr'a se lega din nou de conservatori.

Ar fi de dorit ca confraţii să-şi modereze condeiul. Când foaia oficioasă zice despre partidul conservator, că a căzut în trecut „cu tot sprijinul Turciei, Rusiei şi

Austriei", atunci ori nu ştie ce zice, ori se face a nu şti. Interesele acestor trei puteri fiind pururea diametral opuse, nu pricepem cum se'nţelegeau într'un mod atât de spontan asupra *unui singur* lucru: menţinerea partidului conservator la putere în ţările române. Un partid care convenea Austriei nu mai putea conveni Rusiei sau Turciei şi viceversa. Deja punerea alături a acestor trei nume este absurdă şi „Românul" ar fi trebuit să fie măcar atât de prevăzător pentru a alege din trei puteri numai pe una, care-ar fi sprijinit pe boieri la putere.

Dar altă contrazicere.

„Partida care se numeşte boierească şi după 1860 conservatoare, zice „Românul", avea averea, proprietatea, guvernul şi deprinderea ţării de a i se supune orbeşte".

Dacă ţara se supunea orbeşte acestui partid, prin deprindere, ce nevoie mai avea el de sprijinul Rusiei, Austriei, ori Turciei?

Dacă venim însă la partidul roşu lecrurile se schimbă foarte în defavorul lui.

Aci Eliade şi Bălcescu nu văd în d. C. A. Rosetti de cât un „agent provocator", al unei singure mari puteri, om făcut pentru această meserie, căci n'are patrie, patria lui fiind universul lui Blanqui, n'are naţionalitate, naţionalitatea lui fiind umanitatea întreagă a comunarzilor, n'are trecut şi tradiţii, c'un cuvânt nimic de pierdut, totul de câştigat.

„Pseudo-Românul" şi cu el d. C. A. Rosetti, se laudă că, la 1848, toată ţara „a aclamat stindardul" dumnealor.

Dar ce e 1848 în România în deosebi? Ce însemnătate istorică a avut acest an pentru noi?

Să i-o spunem noi. Toată mişcarea română dela 1848 n'a fost decât *pretextul* căutat pentru a Ruşii să treacă

în Transilvania, un pretext pe care d. C. A. Rosetti s'a găsit să li-l dea, în mod dezinteresat se va zice, dar ne îndoim de dezinteresarea acestei personalităţi. *Fecit cui prodest,* zice latinul, a făcut-o acela căruia i-a folosit.

Ce-a urmat pentru ţară din mişcarea al cărei merit şi-l însuşeşte?

Invazia şi foametea.

La 1875 vedem pe d. C. A. Rosetti agitându-se spasmotic. Ce era în perspectivă? Răsboiul Ruso-Turcesc. Cui era să facă drum d. C. A. Rosetti, venind la putere cu creaturile sale? Ruşilor. Fecit cui prodest.

Ce-a urmat din agitaţia, al cărei purtător de steag era Pherekydes? Invazia şi cărăturile peste Balcani.

Acum la 1882 d. C. A. Rosetti se mişcă. L-a apucat focul reformelor şi dorul de ţărani. El care nici cunoaşte pe ţărani, nici gândeşte la soarta lor, el care numea maniac pe oricine se ocupa de această cestiune, ajunge a se improviza în promotorul îmbunătăţirii sorţii ţăranului.

Intrebăm, ce e la mijloc? Ei bine, avem onoare a o repeta din nou d-lui C. A. Rosetti: fecit cui prodest. Prea miroase anul 1882 a Scobelef, a Bosnie, a turburare în Orient, pentru ca d-lui C. A. Rosetti să nu-i trebuească o cestiune agrară improvizată, spre a pune ţara în neputinţă de-a lua o atitudine hotărîtă, încât, tulburată înlăuntru şi neputincioasă în afară, să fie silită a transige cu invazia, precum deja de două ori a făcut-o, conform intenţiilor d-lui C. A. Rosetti.

Şi ce va urma din această agitaţie? Invazie şi foamete.

„Binele-Public" povestea într'un rând că d. I. C. Brătianu însuşi a declarat despre amicul său politic, d. C. A. Rosetti, că nu cunoaşte istoria ţării, nici are sentiment de naţionalitate.

Lăsăm pe seama d-lui Brătianu aceste cuvinte; vom povesti ceea ce am auzit dela un martor ocular. Intr'un rând d. C. A. Rosetti se afla pe vapor, înconjurat de-o curioasă promiscuitate de orientali, Greci, Turci, Bulgari, Sârbi, Evrei şi alte neamuri. Cam cu chef, ca'n genere după masă, spuse următoarele:

„Dela toţi oamenii din ţară am văzut bine, dela Greci, dela Bulgari, dela Evrei (fratele Rosenthal) numai dela Români nu. Să nu mor eu, până n'oiu aduce pe toţi Românii în sapă de lemn".

Au trecut douăzeci de ani de atunci, dar martorul ocular trăieşte. Ceea ce ni se povesteşte cu ceea ce afirmă d. I. Brătianu despre amicul său se potriveşte de minune una cu alta.

Dar să nu crează că amăgeşte pe cineva. Precum d-sa urăşte pe Român, aşa Românul îl urăşte pe el. „Hidoasa pocitură", zice Alecsandri, „spirit infernal" zic marginile Bucureştilor, şi dacă ţăranul n'a ajuns să zică nimic, e că nici ştie de existenţa acestei caricaturi.

Crede poate d. C. A. Rosetti că-l urâm pentru aceasta? Nu, ne-ar fi ruşine să-l urâm. Ura presupune oarecare respect, pe care nu l-am simţit niciodată pentru d-sa. Ne e scârbă şi ruşine. Scârbă a vedea pe un om străin ca origine şi apucături, conducând destinele celui mai numeros şi mai cuminte popor de lângă Dunăre, ruşine de noi înşine, de amorţirea noastră naţională că am putut îngădui unui asemenea panglicar oriental, bun pentru a bate toba înaintea unei menajerii, să se pretindă conducător al spiritului public dela noi. Mai bine, zicem, rob sub vechile Domnii drepte şi sub legile lor creştine, cu conştiinţa că de asupră-ţi se'ntinde marele arbor al poporului şi al geniului românesc, decât la banchet alături

cu gheşeftari ca Carada, cu eroi ca Candiano, cu oameni de onestitatea lui S. Mihălescu. Mai bine rob în ţara drepţilor, de cât om mare în ţara în care malonestitatea, trădarea nocturnă, vicleşugul şi pehlivănia sunt merite şi titluri de înaintare. Toată mândria noastră de rasă, tot sângele strămoşilor, toată vigoarea şi înţelepciunea lor, naivă şi tânără, buna lor credinţă şi dreptatea lor neclintită protestează în contra pângăririi istoriei noastre naţionale de către un asemenea venetic.

Se va zice însă: „Se poate ca un om să minţă viaţa întreagă, să facă zilnic protestaţiuni de patriotism şi naţionalitate în care să nu crează?"

Se poate pentru că vorbele ce le întrebuinţează au alt înţeles în dicţionarul criptografic al său.

Ştim de ex. că expresia „naţiune" însemnează în coloanele foii sale „partidul roşu".

Un întreg dicţionar de chei şi ţifre foieşte în „Pseudo-Românul" pe care nu-l pricepe decât d. C. A. Rosetti şi confidenţii săi. „Veghiaţi, ora a sunat". „Ale tale dintru ale tale", „Naţiune", „Românul", toate acestea au în dicţionarul lor o altă însemnare decât în lexiconul limbei noastre. Precum roşii se'nţeleg într'o limbă a cărei cuvinte au un sens convenţional, nu pe cel lexical, tot astfel ei sunt ţinuţi la un loc prin trecutul lor de crime şi de fără de legi comune. „Vă am pe toţi la mână" le şopteşte d. C. A. Rosetti în Cameră şi feţele rotunde şi grase ale milionarilor improvizaţi devin galbene ca ceara la acest cuvânt. Maffia şi Camorra. Sunt o jucărie pe lângă acest partid în care nu există om necompromis, a cărui viaţă descrisă clar, să nu merite ocna.

Şi acest partid discreditat în ochii săi proprii, ameninţat de propriile sale căpetenii cu „puşcăria şi caran-

tina", ţinut la un loc, nu prin comunitate de principii, ci prin complicitate de fapte rele, acest partid şi organul lui îndrăsneşte a zice că „conservatorii sunt desconsideraţi prin felurite abuzuri, în cari se'nnomoliră" şi că a fost „sprijiniţi de Rusia?"

Dar pentru Dumnezeu, unde e Carada, unde Candianoul, unde Mihălescu nostru? Cine dintre noi a călătorit la Livadia? Cine au făcut milioane cu răscumpărări, cine au prefăcut parlamentul în local de ruletă şi de joc de bursă?

Quousque tandem...?

CRIMINALI NU CULPABILI

„Parturiunt montes, nascitur ridiculus mus", gem munţii şi se naşte un şoarece.

După vântul care şi-l luase „Pseudo-Românul" când făgăduia noul program al partidului său, ne aşteptam la lucruri, de nu mari dar cel puţin însemnate, la idei organice, care în adevăr să puie desvoltarea ţării pe o cale mai bună.

Când colo... ce să vezi? Cinci principii — mari şi late — ne înşiră foaia guvernamentală ca program viitor al partidului roşu.

1. Dreptatea *nu* este aşezată pe temelii.
2. Instrucţiunea în sate *nu* este.
3. *Nu* s'au îngrijat nime ca sătenii să nu fie din nou robiţi prin tocmeli agricole.
4. In comune *nu* sunt drumuri, plantaţii, poliţie, spitaluri.

5. Bătaia *nu* e bună.

Ştiam până acum că un program cată înainte de toate să fie pozitiv. Din negaţiunile: „*nu* este dreptate", „*nu* este instrucţie", „*nu* 'ngrijeşte nime de săteni", „*nu* sunt drumuri" — nu rezultă nimic. Judiciile negative dovedesc un grozav gol intelectual, prin nedeterminarea lor infinită; se pot înmulţi în infinit fără ca cineva să ştie ce lipseşte în adevăr. Nu e bun cutare lucru, nu cutare, nu aşa, nu pe dincolo, nu şi iar nu, şi nimeni nu poate şti din şirul de negaţiuni ceea ce ar fi în adevăr bun şi folositor.

De mult am observat lipsa de idei a confraţilor şi adeseaori am avut ocazie a ne bate joc de micul bagaj de fraze cosmopolite, care garniseşte într'un chip atât de sărăcăcios localităţile strâmte şi cranioscopic-curioase, în care rezidă creerii lor.

Oare aceste sunt naturi de adevăraţi reformatori?

Permită-ne confraţii a le-o spune; semnul dumnezeesc, prin care se deosebesc adevăraţii reformatori de panglicarii ce vor să ia ochii mulţimii cu lucruri nouă, steaua în frunte cu care se nasc în lume, este iubirea trecutului, simţul istoric. „Nu voi să stric legea veche, zice Isus Nazarineanul, voiu s'o restabilesc". — „Nu voiu să ating biserica, zice Luther, voiu s'o fac cum a fost". — „Voim să punem la loc bunele şi bătrânele datini ale ţării", zice Mateiu Basarab; „Vă cer trecutul ţării mele îndărăt cu Domnia ei, cu legile ei vechi, cu datinele ei", zice Tudor către împăratul Turciei, şi numai în trecut văd toţi rădăcinile regenerării.

„Spitaluri trebuesc în sate; abia s'au înfiinţat câteva şi nu mai ajungeau paturile", zice „Românul".

Da, într'un spital aţi prefăcut ţara, pe care, prin

importul vostru de fraze aţi îmbolnăvit-o moraliceşte şi fiziceşte. Spitaluri pentru bolnavii morali, temniţe, spitaluri pentru bolnavii fizici! Spitaluri pentru jertfele politicei voastre economice şi sociale, căci poporul întreg e bolnav, de hatârul cu care milionarizaţi creaturile voastre, de hatârul cu care cercetaţi crimele cărăturilor peste Balcani, de hatârul cu care faceţi din rebelul din Ploieşti pe adjutantul Maiestăţii Regelui. Da, spitaluri, căci acest popor nu mai crede în merit... Uzanţele principiului „facem treburi", apucăturile viclene s'a substituit meritului. El nu mai crede în onestitate, căci malonestitatea este un titlu de înaintare şi din oameni vrednici „de puşcărie şi carantină" se compune sfatul legiuitor al ţării. El nu mai crede în eroii săi, după ce eroii nopţii dela 11 Fevruarie sunt mari şi tari, după ce trădarea şi infamia s'a botezat în numele eroismului. Aţi răsbotezat cuvintele, aţi suplantat înţelesul pe care li-l dăduse secolii vieţii noastre istorice, aţi scornit limba păsărească în locul celei româneşti, aţi desfiinţat, Erostraţi străini şi nelegiuiţi, toate vertebrele de drept, de echitate şi de tradiţie ale acestei străvechi şi de Dumnezeu păzite ţări.

Pentru voi n'a preexistat nimic înaintea voastră, şi puţin vă pasă de ce va exista după voi. „După voi potopul!"

Forme de guvernământ şi principii nu sunt pentru voi decât nişte expediente ca oricare altele; le luaţi, nu din adâncul inimei voastre proprii, ci de la alţii. Noi — această foaie în deosebi — am fost cei dintâiu care am dat ţipătul de alarmă în privirea stării rele a ţăranului. Dar n'am uitat a cita cauzele. Cauza cea adevărată e că cea mai mare parte a păturii superpuse în aceşti

din urmă treizeci de ani, nu compensează prin merit şi ştiinţă munca poporului care-i susţine. Aţi înzecit sarcinile acestui popor pentru a hrăni cu birul lui o seamă de plagiatori pe catedre universitare, trădători şi rebeli ca ofiţeri superiori, directori de drum de fier, advocaţi, plătiţi cu 30, 40 de mii de franci pe an.

Aţi făcut din plagiat, din nulitate, din feneantism un merit, un titlu de înaintare; i-aţi dat poporului formele goale a unei civilizaţii străine, fără umbră din cuprinsul şi bucuriile ei; aţi făcut ca plebea, plebea uliţilor oraşelor, să domniască peste nobilul popor românesc; mai mult, aţi constituit privilegii pentru ca această archiplebe pururea să rămâie de-asupra.

Şi nu e dreptate azi? Dar de unde să fie, când aţi atins-o în sâmburele ei, în dreptul consuetudinar parte viu, parte cuprins în codicii vechi şi aţi impus legislaţiuni străine?

Şi azi când aţi prefăcut dreptul, obiect al datinei şi conştiinţei publice, în ştiinţa vastă a unor legiuiri străine, când judecătorul cată să fie om special, voiţi să îndreptaţi justiţia prin electivitate? Cei ce nu cunosc codicele să ştie pe cei cari şi-au făcut din aplicarea lor o misiune a vieţii?

Nu e instrucţiune azi? Dar de la cine să înveţe poporul? De la declasaţii din cari aţi făcut profesori, ce având înşişi patru clase liceale, devin profesori de liceu sau de facultate?

Stau rău comuna şi judeţul? Şi mijlocul de a le îndrepta starea, consistă în sufrajul universal, în seducerea populaţiunilor prin amăgitori de profesie, prin oameni cari şi-au făcut o meserie din a promite mareu cu sarea şi a nu ţinea nimic?

Sunt rele tocmelele agricole?

Dar cine l-a silit pe ţăran să se tocmească decât sarcinile impuse de stat, de comună, de judeţele cu self-guvernmentul lor plătit şi compus din simpli postulanţi? Şi azi — spre îndreptare — voiţi să desfiinţaţi libertatea tranzacţiunilor, stipulând tocmai contrariul unicului principiu de drept care domneşte în materie, de când lumea? Principiul tutulor legislaţiunilor de când i-a venit în minte unui legiuitor să dispuie ceva, e că absolut libere sunt tocmelele, dar făcute odată, îndeplinirea lor e obligatorie. Voi întoarceţi principiul pe dos şi ziceţi: Tocmelele nu sunt libere; se vor face cum zic eu, iar îndeplinirea lor rămâne la discreţiunea fie-căruia. Cum o vrea şi de-o vrea o face.

Şi acum după ce toate expedientele şi panglicăriile s'au înfundat, vine „Pseudo-Românul" şi proclamă că „Partida naţională şi liberală culpabilă este". „Pentru relele în instrucţiunea publică sunt răspunzători toţi membrii partidei naţionale şi liberale", c'un cuvânt de toate relele economice, sociale, igienice chiar, e răspunzător şi culpabil partidul roşu.

Culpabil!

Culpa presupune ştiinţă şi premeditare. Prea sunt ignoranţi, prea neînsemnaţi membrii partidului roşu, pentru a fi culpabili *in publicis*. Singura lor ţintă a fost de a se îmbogăţi, de a-şi creea sinecure şi averi; ei n'au avut nici o însemnătate politică, prin urmare nu culpabili, ci greşiţi sunt. Greşalele însă în politică — sunt după cum zic francejii, crime; căci în urma lor sufer milioane de oameni nevinovaţi, se'mpedică desvoltarea unei ţări întregi şi se'ntunecă pentru zecimi de ani înainte viitorul ei.

RĂSPUNDEREA

Credem necesar a reveni asupra revistei „Românului" de care am vorbit în numărul de ieri, căci e plină de învăţăminte pentru ori-cine ştie să descifreze frazele apocaliptice ale acestui ziar.

Confratele nostru, ocupându-se de reformele şi îmbunătăţirile pe care partidul său *trebuia* să le introducă, dar pe cari nu le-a introdus, aruncă această acuzaţie cel puţin neaşteptată:

„Vinovaţi pentru menţinerea acestei uciderii morale a naţiunei, pentru ceşti şase ani din urmă, sunt senatorii, deputaţii şi guvernul partidei noastre".

Da, puneţi-vă cenuşă pe cap, bateţi-vă pieptul, strigaţi: *Mea culpa,* căci culpabili sunteţi, le zicem şi noi care-i vedem la lucru de atâta vreme. Da, sunteţi culpabili, şi e bine să o recunoaşteţi înşi-vă în cele din urmă, căci nici-odată prestigiul justiţiei n'a fost mai compromis, nici-odată administraţia n'a fost mai slabă şi mai coruptă, instrucţiunea publică mai părăsită, prevaricaţiunile mai dese, jafurile, tâlhăriile şi omorurile mai numeroase, ţăranul mai sărăcit şi mai mizerabil, nivelul moralităţii publice, în fine, mai scăzut.

Caine, ce ai făcut pe Abel? Suntem în drept a vă întreba. In timp de şase ani de când ţineţi puterea în mână, ce aţi făcut cu acest popor pe care l-aţi momit în totdeauna cu fraze sforăitoare şi care nu v'a întrebat niciodată de unde aţi venit şi unde vă duceţi? Să v'o spunem noi, căci epoca răfuelei a sosit, o anunţaţi voi înşi-vă cu spaimă, ca păsările sălbatice ce ţipă speriate de apropierea furtunei.

Apostoli ai unui liberalism înşelător, aţi falsificat

simţul naţiunei, prin promisiuni irealizabile, considerând negreşit că a promite e nobil, a-şi ţine cuvântul e burghez. Patrioţi făţarnici v'aţi prefăcut că vărsaţi lacrămi pe nenorocirile poporului şi, îndată ce aţi ajuns la guvern, cea dintâiu grije a voastră a fost de a arunca sorţii pe cămaşa lui şi de a vă împărţi funcţiunile şi gradele sinecure căci niciodată nu v'aţi gândit decât la satisfacerea poftelor voastre nesăţioase. Aţi întreit dările săteanului, l-aţi executat cu dorobanţul şi i-aţi vândut cenuşa din vatră, l-aţi bătut şi torturat prin subprefecţii şi agenţii voştri, şi astăzi pozaţi în apărătorul lui; căci interesul vostru este să întreţineţi necontenit zâzania între proprietar şi sătean. Aroganţi în cuvinte, când a fost vorba de fapte, aţi îngenunchiat înaintea străinului şi i-aţi oferit faţa, fără să vă gândiţi că palma aplicată pe dânsa o resimţea ţara pe obrazul ei. Cu gura plină de principii mari, n'aţi neglijat niciodată micile voastre interese şi, de şase ani, prezentaţi ţării spectacolul scandalos ce-l vedem în istoria popoarelor numai în timpuri de decadenţă; îmbuibaţi însă nesatisfăcuţi, vă certaţi unii pe alţii, vă acuzaţi între voi de imoralitate, vă aruncaţi în faţă epitetele de cumularzi şi concesionari,—toate acestea în ochii naţiunii uimită de atâtea turpitudini!

Aţi comis păcatul neiertat, de care istoria vă va cere un compt sever: acela de a fi sdruncinat cu desăvârşire sentimentul onestităţii între cetăţeni. Ah! răspunderea vă este teribilă, căci o naţiune coruptă este o naţiune pierdută. Lumea v'a văzut cu mirare transformându-vă de azi până mâine în milionari, fără să poată a-şi explica misterul acestei extraordinare schimbări.

Cetăţeanul onest şi-a zis atunci cu descurajare că secretul avuţiei nu e în muncă, ci aiurea; îndoiala s'a in-

trodus în sufletul lui, desgustat el a repeţit cuvântul lui Catone: Virtutea e o ficţiune. Exemplul pornind dela cap, contagiunea s'a lăţit, cangrena a coprins parte din corpul social, şi astăzi ameninţă să prăvălească naţiunea în prăpastie.

Vă trebue satirici ca Juvenal şi ca Barbier spre a vă descrie, cu viue culori, opera voastră, de care singuri vă spăimântaţi. Aţi batjocorit în totdeauna libertăţile publice, cari sunt patrimoniul poporului, iar nu al vostru, căci aţi introdus tirania mediocrităţilor patente, aţi înfiinţat o sumă de satrapi, în miniatură, cari au căzut ca lăcustele pe spinarea judeţelor, spre a le exploata şi jefui. Aceia din voi, cari au rămas oneşti, au devenit complicii lor, căci n'au avut niciodată destul curaj patriotic spre a-i denunţa naţiunei indignate.

Acum, vă uitaţi fără voie în urma drumului parcurs şi, ca femeia lui Loth, rămâneţi împietriţi de groază. Vă întrebaţi singuri fără să vă gândiţi că întrebarea ce vă faceţi este condamnaţiunea voastră:

„Dreptatea este ea oare bine aşezată pe puternice temelii?"

In loc de a-i aşterne „puternicele temelii" de cari vorbiţi, aţi voit să-i clădiţi un edificiu pe nisip, spre a o lăsa în voia vânturilor.

„Instrucţiunea publică în sate stă în faşă şi cea din oraşe bolnavă este", ziceţi acum.

A cui e vina? Unde vă sunt socotelele, unde vă este solicitudinea pentru ţăran, „Temelia casei", solicitudine de care faceţi atâta paradă în cuvinte, făr'a o traduce niciodată în fapte? Număraţi printre voi, proprietari mari, capitaliştii de frunte, oameni înavuţiţi din sudoarea poporului: unde le sunt localele de şcoale construite, bi-

sericile reparate, binefacerile răspândite pe seama populaţiunii rurale? Acestea le lăsaţi pe sarcina „conservatorilor", a „sincerilor reacţionari"... Ciocoi! ciocoi! mai străini în patria voastră decât lepădăturile Fanarului!

„Ingrijit-au, vă mai întrebaţi, proprietarii cei liberali, prefecţii, subprefecţii, deputaţii şi senatorii, conform art. 8 al legii rurale, despre pământurile celor morţi fără copii, şi cari sunt furate de către primari, notari şi notabili răpitori ai dreptăţii sătenilor?"

„Ingrijit-au de dreptul săteanului la pădure, de hotărnicie şi de împietruirea izlazurilor?"

Intrebaţi-vă, căci noi v'am făcut de mult aceste cestiuni. In loc să înţelegeţi însă nevoile săteanului, în loc să-l instruiţi şi să-l luminaţi asupra adevăratelor lui interese, în loc să-l ocrotiţi şi să-l ajutaţi, l-aţi asmuţit, prin circulări perfide, în contra proprietarului, făcându-l să creadă în naivitatea lui, că nu mai are trebuinţă să muncească pământul, căci d. Ruset îngrijeşte de fericirea lui. Şi lucrul neauzit; în numele nu ştim căror principe, aţi ameninţat pe funcţionarii publici cu destituirea dacă vor continua să aplice legea votată de corpurile legiuitoare şi sancţionată de Capul Statului!

Lăsaţi ţăranul în pace, căci progresul nu se improvizează prin comoţiuni violente. El este opera înceată şi înţeleaptă a timpului.

Ţara v'a făcut experienţa în decurs de şase ani, şi a văzut că n'aţi învăţat decât a vă rotunji averile pe spinarea ei. In această privinţă, dibăcia voastră va fi o tristă lecţiune pentru generaţiunile viitoare.

Dacă vă va face bilanţul, el va fi scurt şi dureros: mizerie înlăuntru! umilinţă în afară!

Duceţi-vă de unde aţi venit!

TIMPUL ŞI PROBLEMA ŢĂRĂNEASCĂ

Citit-a vreodată d. C. A. Rosetti resturile sofiştilor greci, eristica filosofilor din India, scrierea lui Gerard Hamilton asupra sofismelor parlamentare, cartea lui Dumont din Geneva asupra aceleiaşi materii? Nu ştim în adevăr dacă are cunoştinţă de lucrurile acestea, dar ceea ce ştim e: că un sofist politic mai perfect decât părintele democraţiei române arareori se va găsi. Nu cunoaştem în adevăr apucătură, subţire sau din topor, pe care redactorul „Românului" să n'o întrebuinţeze faţă cu noi şi trebue o minte călită oarecum în toate subtilităţile ce se obicinuesc de oameni spre a falsifica adevărul, pentru a întâmpina curioasele, dar intenţionatele sărituri ale spiritului său.

E prea adevărat că mai nu e om politic care să nu facă sofisme, căci sofistica e logica patimei şi a interesului şi patima e oarbă, iar interesul uită tot, pentru a nu se vedea decât pe sine.

Ne-ar duce prea departe dacă am analiza şi clasa după Gerard Hamilton tot ce spune d. C. A. Rosetti, care — un sofist naiv şi convins poate de ceeace zice — îndrăsneşte a afirma în Cameră şi prin ziarul său, că n'a spus niciodată neadevărul. Niciodată! Dar să ne ierte Dumnezeu şi verde vorbind: d. C. A. Rosetti este incapabil de a spune un singur adevăr, precum e incapabil a-l pricepe. Există o boală de ochi, numită daltonism. Ochii cuprinşi de ea, văd colorile altfel; în loc de roşu văd verde bunăoară. Această boală poate deveni foarte primejdioasă, dac'o contractează un conductor de trenuri de drum de fier, căci pricepe semnele ce i se dau cu steaguri sau discuri colorate altfel de cum i se

dau, şi aplicându-le cum le vede, poate expune pe pasageri ciocnirilor celor mai dezastroase. Ei bine, îi cerem iertare d-lui C. A. Rosetti că ne permitem a-i face diagnoza ochilor săi intelectuali, dar d-sa s'a născut cu daltonismul minţii, e incapabil de-a distinge colorile, pricepe sau se preface a pricepe pe dos ceea ce zicem şi ne atribue aproape pururea contrariul de ceeace am afirmat. Dac'ar fi mai tânăr, calea-vale, îndreptarea ar fi cu putinţă: un bun *ollegium logicum* cu insistenţa profesorului de-a nu uita punctul controversei, i-ar ajuta mult. Dar bătrân şi atât de deprins cu mânuirea instrumentelor erorii, noi mai nu putem scrie pentru d-sa, ci pentru bunul simţ al publicului, care ne pricepe credem, căci nu vorbim chinezeşte, nici apocaliptic.

Astfel „Românul" de ieri spune bunăoară cititorilor săi, că dupăce d. Maiorescu a susţinut în cameră necesitatea reformei tocmelelor agricole, alegătorii săi se întruniră şi-l dezaprobară; că noi avem tristul curaj de-a *combate astăzi* ceea *ce am susţinut ieri;* că acuzând pe ministrul ce-a propus reforma, a cărei necesitate nici noi n'o putem nega, facem act de politică cu scopuri nemărturisite şi de răi patrioţi.

Dee-ne voie d. C. A. Rosetti a contesta cu desăvârşire ceea ce zice. Nimeni n'a dezaprobat pe d. Maiorescu, pentrucă a susţinut necesitatea reformei; nimeni din noi n'a tăgăduit această necesitate; nimeni n'a acuzat pe d. ministru *pentrucă* a propus reforma. *Cum* a propus-o, asta a fost chestiunea; asupra modului am insistat şi l-am găsit revoluţionar şi propriu a agrava, nu a uşura situaţia. Dar modul *cum* se face un lucru e în toate celea esenţial. Cântă pe violină Don Pablo de Sarasate şi cântă pardon de expresie, şi onor. Costinescu. *Cum* cântă unul şi altul asta e chestiunea.

— D. C. A. Rosetti voieşte reforma magistraturii. Şi noi o voim, dar cum? Noi cerem numirea prin concurs de titluri şi vechime de serviciu, precum şi inamovibilitatea; d. Rosetti voeşte să fie aleasă de garda orăşănească a venerabilului autor de versuri neogreceşti, Serurie. In privinţa necesităţii reformei ne înţelegem deci cu onor. d. Rosetti, dar în modul cum pricepem unul şi altul lucrurile, ne cam deosebim, n'ar fi cu bănat, şi încă binişor.

Şi noi am voi răul ţăranului?

Dar dacă, de ani încoace, a fost foae care'n nenumărate rânduri s'a ocupat cu de-a măruntul şi se va ocupa încă de soarta ţăranului, acea foae a fost *Timpul*. Numai răposatul Bolliac a mai scris poate cu atâta convingere ca şi noi în chestiunea aceasta şi colecţia din anul trecut şi din cel curent e faţă pentru ca oricine să se convingă că e poate singura chestiune în care am scris cu toată patima de care e capabilă inima noastră, cu toată durerea şi cu toată mila pe care ne-o inspiră tocmai ţăranul, acest unic şi adevărat popor românesc.

El căruia nu-i dăm nimic în schimb, păstrează prin limbă şi datini unitatea noastră naţională; el e păstrul caracterului nostru în lumea aceasta franţuzită şi nemţită, el e singurul care de zece veacuri n'a desperat de soarta noastră în Orient. Aşa chilos şi greoiu cum este, e o parte de rezistenţă în el, pe care nimeni n'o poate sfărâma, nimeni îndupleca. Lipit în Basarabia, de colosul ucigător de naţii al Rusiei, el, neamul râzător al lui Miron Costin, îşi bate joc de muscali sub nasul lor, parc'a lui ar fi împărăţia Muscalului. In Ardeal scoate cusur Ungurului şi Neamţului; pretutindeni acelaş, pretutindeni întruparea tinereţei etnice, pretutindeni simţindu-se şi fiind superior celor ce-l înconjoară.

Şi noi i-am voi răul?

Dar dovada cea mai vie e istoria recentă chiar. Două din trei părţi a întreg pământului României îl dădea Regulamentul organic în posesiunea ţăranului, în schimbul a 22 zile de lucru pe an. Astăzi? Sub domnia banului cosmopolit şi a posesiunii cosmopolite, d. C. A. Rosetti e silit să prevază în lege ca cel puţin 2 zile pe săptămână să rămână pe seama ţăranului, ca să-şi cultive pământul său propriu. Va să zică nu 22 de zile ale regulamentului, ci 220 de zile ale erei liberale, înzecit atâta cât muncea înainte, munceşte astăzi şi e mai sărac de cât oricând.

Şi cine e de vină dacă ţăranul nostru nu mai e la largul lui?

Cine, decât reformatorii cari au voit să'ndrepteze datinele aşezate de Domnii cei vechi şi adunate în această privire în Regulament?

Cine decât inovatorii cari credeau a putea inventa o altă ţară, cine decât cei ce au introdus trebuinţe străine, legiuiri străine, mode străine, cine decât cei fără ştiinţă de carte şi fără seriozitate morală s'au improvizat în stăpânitori ai acestei vechi şi bine cuvântate ţări? Nu ne mai silească d. C. A. Rosetti a repeta crudele adevăruri despre plebea nesăţioasă de străini şi semistăini, pe care i-a înţolit din sudoarea aceluiaş ţăran, pe care se prefac azi a-l compătimi, căci, când ajungem a vorbi de ea, d-sa ştie fără îndoială din experienţă că tot fanatismul nostru de rassă se deslănţue atunci şi că praful se alege din gheşeftarii şi patrioţii de meserie cari-l servesc.

Aşa dar încă odată: voim reforma legii tocmelelor, dar nu cum o voeşte d. Rosetti, căruia nu tocmelele, ci popularitatea şi vrajba socială-i umblă prin cap. O voim

cu serioase şi amănunţite studii, cu păstrarea celor două principii necesare în materie: libertatea transacţiunii şi obligativitatea strictă a îndeplinirii; o voim de bună credinţă şi întemeiată astfel, încât să nu mai poată fi o armă de influenţă electorală în mâinile guvernului.

Şi fiindcă pe d. C. A. Rosetti nu-l mai putem îndrepta, am dori ca treaba copiilor săi să nu fie a realiza republica, ci aceea de-a se pune serios pe carte şi pe muncă, pentru a compensa prin ele darea ţăranului care-i susţine. Puindu-se pe carte, studiind datinele drepte şi vechi ale ţării lor şi ale altora, se vor convinge că mare mult bine a fost odinioară în această ţară şi mare mult la largul lor şi în dragă voie trăiau oamenii înainte de epoca reformelor şi înoiturilor; se vor convinge că statul omenesc nu e rezultatul unui *contract sinalagmatic,* ci un organism, produs de natura intimă şi de înclinările unui popor şi că arta politică e ca arta medicului; are să subvină acţiunii şi reacţiunii bine-făcătoare a naturii, nu să impună legi *a priori* unui organism, care nu poate trăi decât în conformitate cu legile lui înăscute. Atunci se vor convinge tinerii că boala imigrării străinilor, boala simplificării muncii naţionale, boala feneantismului, sunt toate a se atribui ideilor şi trebuinţelor nesănătoase şi disproporţionate, introduse în ţară de minţi semidocte, de barbari pospăiţi.

Şi... mai ştii?... poate vor deveni reacţionari ca şi noi, poate se vor convinge că un popor tânăr nici nu e în stare a fi alt ceva decât reacţionar şi că demagogia şi republica universală nu sunt decât semne de marasm senil la o rassă învechită în zile rele, ale cării puteri morale s'au sleit.

PROPRIETATEA IN TRECUTUL ROMÂNESC

Proiectul de lege al tocmelelor venind Luni la ordinea zilei, multele idei eronate cari s'au produs în anii din urmă asupra originei proprietăţii precum şi a clăcii în România şi pripa reformelor răsărite din aceste erori, ne face să ne întoarcem încă odată la istoria adevărată a relaţiunilor vechi dintre proprietatea mare de pământ şi muncă, căci ni se pare că o descriere clară a evoluţiunii unor raporturi atât de necesare e adesea esenţială pentru cunoaşterea cestiunii.

Se va zice că reformatorii şi agitatorii, că d. C. A. Rosetti în deosebi, au voit binele, şi dacă rele sunt, nu sunt a se atribui intenţiilor lui, ci împrejurărilor.

Aceasta — o repetăm de atâtea ori — ar putea fi o scuză pentru un om privat, nu este pentru unul public. Greşelele unui om public se traduc în nenorociri asupra a milioane de oameni nevinovaţi; mai mult încă: d-sa *trebuia* să greşească şi să greşească pururea. Neavând un cui în ţara aceasta, nici cuiul lui Pepelea din poveste, neavând un petec pe toată faţa pământului ţării, străin prin origine dar şi mai străin prin apucături şi prin idei, pentru d-sa politica este o pură afacere de invenţie şi de combinaţie de negustorie de idei şi de principii. Din citire de cărţi franţuzeşti şi *a priori* şi-a croit în minte o serie de principii demagogice, o ideie de stat cosmopolită, neistorică şi neromânească, un fel de Americă cel puţin, dacă nu de-a dreptul comună, şi c'o stăruinţă vrednică de un scop mai bun, au propagat în curs de douăzeci şi cinci de ani tot ce i-a trecut prin minte, indiferent daca stetea sau nu în legătură cu starea de cultură, cu stadiul de evoluţiune a statului român.

Care era starea ţării, dreptul ei, înainte de regulament, căci fără îndoială „Regulamentul organic" făcut din iniţiativa imperiului despotic al Ţărilor, a trebuit să fie în opoziţie în unele părţi măcar, cu „bătrânele şi bunele datini" ale ţării precum zicea Mateiu Basarab.

Cronicele amânduror ţărilor ne-o spun limpede: „La început tot pământul ţării Domnesc era"... *ager publicus*, indiviziunea. Acest pământ se împarte între ostaşii cuceritori, *gentes*, moşneni sau răzeşi, între căpitanii lor — boieri, şi restul rămâne pământ Domnesc. Moşiile cari se dau boierilor, li se dau cu privilegiul de-a le coloniza cu ce condiţii vor putea; favoarea cea mai mare pentru colonizări era aceea de-a forma „Slobozii" (asylum) — loc în care oamenii robiţi, condamnaţi la pedepse, străini, aşezându-se, scăpau de urmărire. Roma chiar a fost la început o „slobozie" precum se ştie, căci slobozie însemnează „libertate".

Cine se aşeza pe aceste moşii, originea proprietăţii cărora este dania Domnească, se aşeza în condiţiile cu care convenia cu proprietarul şi aceste condiţii, în dealtmintrelea cam uniforme peste tot locul, sunt originea clăcii şi a dijmei. Cu desăvârşire aceleaşi raporturi domneau în Ardeal şi Ungaria. Şi aci pământul Românilor: Făgăraşul, Maramurăşul, cele opt ţinuturi ale Banatului de Severin, Munţii apuseni, sunt împărţite între ginţile răsboinice de Români aşezate acolo, sunt inalienabile, sunt proprietatea lor. Cellalt pământ, Domnesc sau Regal, fusese dăruit parte la nobili Unguri, parte Saşilor colonizaţi, parte nobililor Români. Dar ginţile libere înmulţindu-se repede în ţinuturile lor, parte intră pe moşiile dăruite nobililor, sunt condiţii convenite cu aceştia, parte, nesuferind raporturile bisericeşti din Ardeal şi

Ungaria şi mai ales presiunile de convertire ale Papei, trec munţii şi întemeiază Ţara Românească şi Moldova. Cu prisoasele ginţilor aşezate în ţările noastre se colonizează moşiile mari, cu prisoasele ginţilor din câteva ţinuturi ale Ardealului şi Ungariei, se colonizează moşiile de acolo şi individualitatea etnică a Românilor suplantează tot ce întâlneşte în cale şi câştigă, prin muncă, ţări întregi.

Din aceste fapte, dovedite prin sute de documente, se arată întâiu, că Românii au fost un popor pururea liber şi că elibertatea e de-o provenienţă foarte târzie. In Ardeal şi în Ţara-românească glebae adscriptio e introdusă, din cauze curat timporare şi de oportunitate, de Mihaiu Viteazul.

Al doilea se dovedeşte că era un popor ce respecta dreptul altuia cu sfinţenie. Eşind din locurile părinteşti, câştigate prin merite răsboinice, şi aşezându-se pe moşia altuia, câştigată tot prin asemenea merite, el transigea în privirea condiţiilor aşezării, păstrându-şi un singur lucru caracteristic pentru un popor eroic: libertatea personală. Chiar când ia arma în mână, n'o face pentru a cuceri proprietatea nobilului, ci pentru a *restabili condiţiile primitive cu care s'a aşezat prin liberă transacţie pe acea proprietate.* Crunte şi viteze bătălii au avut ţăranii clăcaşi din Ardeal cu universitatea nobililor şi adeseori isbutesc a-şi revendica condiţiile primitive de aşezare.

Raportul privitor la cestiunea agrară, adresată de-o Comisie ad-hoc lui Barbu Vodă (Ştirbeiu) spune identic acelaş lucru, care rezultă din întreaga istorie a dreptului român. Proprietarul e liber pe proprietate, ţăranul pe munca sa şi pe averea mobiliară. Aşezarea pe moşii s'a

făcut prin tranzacţii, păstrându-şi ţăranii deplina libertate personală.

Erau aceste raporturi favorabile ţăranului? Fără îndoială, căci statistica ne-o dovedeşte. Dela începutul secolului, până la 1864 populaţia română creştea repede, după formula lui Malthus, am putea zice — dela 1864 ea începe a scădea şi scade din ce în ce mai repede.

Dacă d. C. A. Rosetti îşi însuşeşte meritul de-a fi reformat ţara, vază cu ce preţ a făcut-o. Cu mortalitatea poporului românesc.

Să venim însă şi la Mihaiu Viteazul, acest om fenomenal prin vitejie şi prin minte, această jertfă tragică a unui mercenar de rând ca Basta. Mihaiu decretează pentru Ardeal şi Ţara românească *glebae adscriptio*, vecinătatea, legarea de pământ. Un act nedrept se va zice, care ridica libertatea personală. Dar oare ce zicea Mateiu Basarab despre tendinţa capitalului bănesc de-a suplanta, prin efectul cametelor, pe vechii proprietari prin noi proprietari de origină străină? Noul proprietar — neistoric — putea zice locuitorului: „Dacă ai dreptul de-a te muta de pe pământul meu, am şi eu dreptul de a te alunga când voiu". Mihaiu răspunde: „Tot pământul ţării acesteia la început Domnesc a fost; proprietate absolută nu există în zilele mele. Noi, Domnul, ţi-am dat acest pământ, dar ţi l-am dat cu rezerva că-l vei exploata în anume condiţiuni. Aceste condiţiuni sunt pozitive după obiceiul pământului: parcelarea în ferme cu dreptul de dijmă şi o zi de lucru pe săptămână. Ţie-ţi trebue muncă? Bine. Ţi-o dau. Dar mie-mi trebue popor, pentru că am de purtat războaie şi nevoie de contribuabili. De aceia-l leg de pământul tău, pe acest popor, şi oricât s'ar înmulţi, tu ai să-i dai pământ.

Ceeace-i uimitor în documentele noastre vechi şi-ţi umple inima de duioşie şi iubire, este profunda naivitate şi buna credinţă de cari sunt dictate. Oamenii, poate unde erau de aceiaşi rassă şi înrudiţi fizic şi moralicește, nu erau numai cuminţi, ci şi binevoitori. In acest aluat nu intrase încă drojdiile uliţelor Ţarigradului, cari să-l facă să fermenteze. Astfel şi măsura lui Mihaiu Vodă era de-o mare bună credinţă. In mai puţin de 40 de ani populaţia Ţării-româneşti ajunge la două milioane pe atunci, veniturile statului la 200.000 de galbeni; Mateiu Basarab este acela care culege fructele semănate de marele şi nefericitul său predecesor.

Astăzi nu se mai poate o întoarcere la trecut — care la 1848 ar fi fost posibilă poate.

Legea rurală a scos proprietatea de sub vechiul drept public, a şters orice urmă a principiului indiviziunii precum şi originei de agru public. Proprietatea mare şi cea mică sunt azi *absolute*. Fără îndoială din punct de vedere social şi politic acesta este un progres, încă de aşa natură, în cât o retrogradare să nu mai fie cu putinţă.

Ne îndoim însă că acest progres, în momentul în care s'a realizat a fost potrivit cu stadiul de evoluţiune al societăţii române.

Dacă, la 1848, generaţia de agitatori ar fi fost compusă din oameni serioşi, cunoscători ţării, poporului şi datinelor lui, nu bonjurişti pomadaţi şi frizaţi, dacă ar fi fost Tudor şi nu C. A. Rosetti, acesta ar fi căutat îndreptarea în întoarcerea la trecut.

Ars trebuia „Regulamentul organic" ş'aşa, dar trebuia ars în favorul vechilor instituţii româneşti nu în favorul

bagajului de idei cosmopolite şi *a priori* ale revoluţiei franceze.

Aceasta din urmă a fost o revoluţie a burgheziei, deci cu toate fibrele şi rădăcinile străine de nevoile şi trecutul ţării noastre de plugari şi păstori.

INSTITUŢIUNILE ŢĂRII IN LUMINA LOR ISTORICĂ

Odată apucând pe clina unor reforme cari nu ţin seamă nici de datina ţării, nici de aptitudinile poporului, nici de trecut, de sigur că onor. C. A. Rosetti şi compania sa politică nu se vor opri numai la regularea tocmelelor agricole, ci vor încerca să răstoarne totul cu susu'n jos, pentru a ara pământul istoriei române în toate direcţiunile, să nu rămâie nici sâmbure, nici rădăcină din ideile trecutului, pentru ca brazda să fie îndestul de înfoiată şi de moale să primească în ea sămânţa nouilor idei... ale republicei.

Se ştie că toate cele în ţara aceasta sunt pentru onor. tagmă, nu lucruri ce-au raţiunea lor de-a fi în chiar natura statului şi a poporului, ci afaceri de combinaţii temporare şi de expedient. Chiar coroana Regelui nu este forma consacrată a existenţei politice a poporului românesc din suta a treisprezecea începând, nu este coroana Basarabilor pe fruntea unui dinast european — ci un mijloc de menţinere la putere a partidului roşu, căci d. C. A. Rosetti declară că e — „republican" şi că e treaba copiilor săi de-a „realiza republica". Coroana există, pentru că onor. părinte al democraţiei o îngăduie să existe şi o îngăduie pentru că sub eticheta monarchică: „trăim în realitate în republică".

Dar dacă însuşi felul nostru de-a fi, chipul de existenţă tradiţional şi monarchic al statului român, e numai o chestie de timp şi oportunitate, cum o fi privind onor. tagmă patriotică celelalte instituţii ale ţării? Magistratura? Cu toate opiniile clare şi exprese ale ţării şi ale organelor ei judecătoreşti, tagma voieşte eligibilitatea ei şi proiectul în cestiune e şi depus pe biroul camerei. Un proiect voluminos, plin de cârciocuri, menit a face din justiţie unealta de ocară a partidului roşu, o sclavă a patimilor momentane, o îngăduitoare a apetiturilor, o creaţiune a stării timporare de corupţie.

Impărţirea ţării în plaiuri şi ocoale? Un alt proiect de lege şterge cincizeci de plaiuri c'o singură trăsătură de condeiu. Dar multe din acestea au istoria lor proprie; unele ascund începuturile legendare ale statului român, unele sunt leagănul vechilor şi nouelor noastre oştiri teritoriale şi a eroilor? Ce'nsemnează toate acestea în ochii unor oameni, pentru care România e numai *din întâmplare* o patrie, cărora formele ei moştenite nu vorbesc în nici o limbă şi nu au nici un înţeles?

Biserica? Creaţiunea aceasta eminamente naţională a unui Iuga Vodă, carele la a. 1399 încă o face neatârnată de orice hierarchie bisericească sau lumească, biserica lui Mateiu Basarab şi a lui Varlaam, maica spirituală a numelui românesc, care a născut unitatea limbei şi unitatea etnică a poporului, ea care domneşte puternică dincolo de graniţele noastre şi e azilul de mântuire naţională a ţării unde Românul nu are stat, ce va deveni ea în mâna tagmei patriotice? Un instrument politic. Un alt proiect de lege voieşte a introduce în Sinoade pe onor. Sihleanu, pe liberi cugetători şi pe atei; tinda templului devine un teatru pentru advocaţi fără pricini şi banul roşu al văduvei, o fisă pentru jucători de cărţi.

E asemenea vorba, ca în locul votului pe colegii, să se introducă în mod clandestin sufrajul universal, vorba ca voturile tuturora să fie egale, indiferent fiind de unde-i, cine-i, ce are ori ce ştie fiecare. In locul teoriei de „român şi român" se erige teoria de „om şi om" în materie electorală, care realizându-se va pune majoritatea în mâna immigraţiunii, încât noi înşine să ajungem poate să fim consideraţi ca străini în ţara noastră strămoşească.

Iată pe scurt tendinţele viitoare ale partidului roşu. Patria un otel, poporul o amestecătură, biserica un teatru pentru politiciani, ţara teren de exploatare pentru străini, viaţa noastră publică o ocazie pentru ilustrarea şi ridicarea în sus a immigraţiunii din câteşi patru unghiurile lumii.

Şi toate le îngăduim noi, o ţară de oameni, îngăduim ca un venetic, să se atingă de tot ce constitue trecutul nostru — de tot ce e menit a menţine caracterul şi unitatea poporului nostru.

ARTA GUVERNĂRII

Ceea ce dă guvernului roşu aproape caracterul unui guvern străin, tot atât de vitreg precum ar fi domnia Muscalilor sau a Turcilor, este atât lipsa de respect pentru tradiţie şi trecut cât şi deplina necunoaştere a naturii statului şi a poporului românesc, pe cari le privesc pe amândouă ca pe nişte terene de experimentare.

Iohn Stuart Mill observă deja în scrierea sa asupra guvernului reprezentativ, că sunt spirite, „cari privesc

arta guvernământului ca o chestie de afacere". O maşină de vapor sau una de treer, o moară, c'un cuvânt orice operă mecanică cu resorturi moarte a cărei activitate şi repaos se regulează după legile staticei şi ale dinamicei, e pentru ei ceva asemănător cu statul; maniera lor de-a privi lumea, societatea, poporul e o manieră mecanică. Formulele şi frazele cari umplu programele acestor oameni, nu sunt adevăruri în sine, ci numai nişte expediente timporare, pe cari e sau nu oportun de-a le aplica.

Tradiţia? Nu-i nimic. Vechile datini de drept ori de cuviinţă ale poporului sunt nişte prejudiţii. Modul de-a exista al statului, forma lui monarhică bunăoară sunt lucruri despre cari e în sine indiferent de există sau nu; valoarea lor e numai relativă şi are numai atâta preţ, pe cât contribue la realizarea ambiţiei personale a unui om sau a unui grup de oameni, cari văd în stat un mijloc de-a face avere, de-a-şi câştiga nume, de-a ajunge la ranguri şi la demnităţi.

Dar se ruinează poporul? Le e cu totul indiferent. Dar se alterează dreptatea moştenită a caracterului naţional, dar se viciază bunul simţ, dar se împrăştie ca de vânt comoara de înţelepciune şi de deprinderi, pe care neamul a moştenit-o din bătrâni mai vrednici din generaţia actuală? Ce-i pasă liberalului de toate astea? Toată lumea să piară, numai Manea să trăiască! Orice idee a priori, răsărită în creerii strâmţi a unui om curios, orice paradox, e bun, numai să aibă puterea de-a aprinde imaginaţia mulţimii şi de-a o duce pe calea aceea, care n'o conduce *pe ea* spre bun traiu, spre muncă şi adevăr, ci care poate ridica o pătură nouă de oameni în sus, o pătură turbure, despre care să nu ştii bine nici ce voeşte,

nici ce tradiţii are, nici dacă e capabilă a conduce un stat ori nu.

„Există alţi logiciani politici — continuă Iohn Stuart Mill — cari privesc ştiinţa de-a guverna ca o ramură a ştiinţelor naturale". Nu pe ales aşa dar sunt formele de guvern; nu expediente sunt, nu opera unor intenţiuni premeditate, ci un produs organic al naturii, gingaş ca toate produsele de soiul acesta; afacerea noastră e de-a cunoaşte proprietăţile lui naturale, şi nu de-a-i dicta legi, ci a ne adapta legilor cari-i sunt înnăscute.

Genialul Montesquieu însuşi, întemeietorul cercetării naturaliste în materie de viaţă publică, zice (în cartea *De l'esprit des lois)* că înainte de-a exista legi, existau raporturi de echitate şi de justiţie. „A zice că nu există nimic just şi nimic injust decât ceea ce ordonă sau opresc legile pozitive, este a zice, adaogă el, că înainte de-a se fi construit un cerc, razele lui nu erau egale".

Această îndoită manieră de-a vedea am găsi-o petrecând istoria tuturor statelor; ea e istoria paralelă a ideilor conservatoare pe de-o parte, a celor demagogice pe de alta. Deosebirea pătrunde şcoală, justiţie, administraţie, vederi economice, tot.

Pe terenul muncii liberalul care nu vede decât rezultatele, va zice: scopul economiei politice e producţiunea.

Producţiunea numeroasă, bănoasă, ieftenă iată singura ţintă ce-o urmărim. De aci apoi o împărţeală a muncii după naţiuni; una să producă numai un lucru şi să fie absolut ineptă şi incapabilă de-a produce altceva; alta alt lucru. In adevăr imens, eftin, bănos. Fiinţa inteligentă a omului, redusă la rolul unui şurub de maşină, e un produs admirabil al liberalismului în materie de economie politică.

Oare nu are mai multă dreptate acela carele zice că obiectul îngrijirii publice e *omul* care produce, nu lucrul căruia-i dă fiinţă? E vorba ca toate aptitudinile fizice şi morale ale omului să se desvolte prin o muncă inteligentă şi combinată, nu ca să degenereze şi să se închircească în favorul uneia singure. E vorba apoi ca totalitatea aptitudinilor unui popor să se desvolte, nu să degenereze toate şi să se condamne poporul întreg la un soiu de muncă, care să-l facă unilateral, inept pe toate terenele, afară de unul singur.

Natura poporului, instinctele şi înclinările lui moştenite, geniul lui, care adesea neconştiut, urmăreşte o idee, pe când ţese la războiul vremii, acestea să fie determinante în viaţa unui stat, nu maimuţarea legilor şi obiceielor streine. Deci, din acest punct de vedere, arta de-a guverna e ştiinţa de-a ne adapta naturii poporului, a surprinde oarecum stadiul de desvoltare în care se află şi a-l face să meargă liniştit şi cu mai mare siguranţă pe calea pe care-a apucat. Ideile conservatoare sunt fiziocratice, am putea zice, nu în sensul unilateral dat de d-rul Quesnay, ci în toate direcţiile vieţii publice. Demagogia e din contră ideologică şi urmăreşte aproape totdeauna realizarea unor paradoxe, scornite din mintea omenească.

Legile demagogiei sunt factice, traduse de pe texte străine, supte din deget, pe când ele ar trebui să fie, dacă nu codificarea datinei juridice, cel puţin dictate şi născute din necesităţi reale, imperios cerute de spiritul de echitate al poporului; nu reforme introduse în mod clandestin, necerute de nimenea sau vulgarizate ca o marfă nouă sau ca un nou spectacol, ca eligibilitatea magistraturii pe care nimeni n'o cere. Măsurile economice ale de-

magogiei sunt o maimuţărie. Ii vezi creând drumuri nouă de fier, tot atâtea canaluri pentru scurgerea industriei şi prisosului de populaţie din străinătate, pe când adevărate măsuri ar fi acelea menite a desvolta aptitudinele cari sunt în germene în chiar poporul românesc.

Căile ce se deschid concurenţei absolute, departe de-a desvolta unul din acei germeni, îi face să se usuce şi să degenereze, restrângând pe Român numai la acel teren mărginit, pe care mai poate suporta concurenţa, la agricultură. Dar nefiind toţi plugari — ce devine restul? Restul caută funcţii şi liberalii exploatează inepţia economică, pe care ei au creat-o, deschizând din ce în ce mai multe funcţii pentru miile de nevolnici economici, cărora le-a dat naştere tocmai liberalismul în materie de economie politică.

De teapa aceasta sunt toate planurile de reformă şi organizare ale d-lui C. A. Rosetti.

UNITATEA DE RASĂ ŞI DE LIMBĂ A ROMÂNILOR

Contele Wolkenstein s'a întors din Paris la Viena şi după mărturisirile sale proprii e foarte mulţumit de rezultatele misiunii lui în cestiunea Dunării.

„Pester Lloyd" ne spune că aranjamentul pe care contele l-a pus la cale cu d. Camille Barrère, delegatul Franţei în comisiunea europeană din Galaţi, e de pe acum sigur de consimţământul Germaniei şi al Franţei, precum pe de altă parte e deasemenea aproape sigur că Austria nu ar tăgădui punerile la cale ale plenipoten-

ţiarului ei. Amănuntele acestor puneri la cale nu sunt cunoscute încă, deci nu se poate aprecia, dacă Austro-Ungaria are cauze de-a împărtăşi pe deplin satisfacţiunea ce o simte contele. Dacă e adevărat, zice organul oficios al guvernului unguresc, că, precum se exprimă contele, noi am turnat apă în vinul nostru şi că am sacrificat multe din poziţiunile noastre esenţiale chiar atât ale punctului nostru de plecare, cât şi ale propunerii Barrère, atunci, în dorinţa noastră de-a înlătura neîncrederea celorlalte puteri şi de-a mântui cu agitaţia politică care fără trebuinţă s'a atârnat de cestiunea aceasta, am mers învederat până la acea margine delicată, unde începe însăşi *sacrificarea drepturilor* noastre — ba poate chiar dincolo de această margine. Cată în dealtmintrelea să aşteptăm indicaţiuni mai exacte asupra compromisului, până a fi în stare de-a judeca cu temeiu în cestiunea aceasta. Altfel desfăşurarea afacerii e departe de a fi ajuns la capăt. Vor trebui silinţe noue pentru a câştiga şi consimţământul celorlalte puteri şi în urmă proiectul se va putea supune aprobării Comisiunii internaţionale a Dunării. Redeschiderea sesiunii acestei Comisiuni era fixată pentru ziua de 24 Aprilie, însă răstimpul scurt care ne desparte de termenul acesta nu credem să ajungă pentru toate preparativele ce sunt a se face, încât e cu putinţă ca începutul sesiunii extraordinare să se amâne pe mai târziu.

Ingrijirile lui „Pester Lloyd" că d. conte ar fi trecut dincolo de marginea delicată unde începe sacrificarea a chiar *drepturilor* Austro-Ungariei, sunt îngrijiri ele însăşile de-o natură foarte delicată şi dovedesc o stare de extremă nervozitate. D. conte n'a putut trece dincolo de acea gingaşe margine de vreme ce Austro-Ungaria nu

are în apele Dunării de jos *nici un drept,* absolut nici unul, de cât doar acele pe care-l are China şi Japonia şi orice altă putere de pe glob: dreptul liberei navigaţiuni. Interese o fi având, nu tăgăduim, dar drepturi nu are şi o dovadă că nu le are e că umblă după ele cu lumânarea şi poate că va găsi din nou ceea ce caută: pricină şi ceartă.

Şi sperăm că nici nu le va avea, până când Austro-Ungaria se va sili din răsputeri să rămâie străină poporului românesc, până ce acest popor nu va avea dincolo de munţi un teren public de desvoltare cum îl au celelalte. Până ce domnii maghiari vor pretinde a-l maghiariza cu de-a sila, zece milioane de guri şi zece milioane de inimi vor striga în contra Austro-Ungariei, căci politiceşte putem fi despărţiţi, dar unitatea noastră de rassă şi de limbă e o realitate atât de mare şi de energică, încât nici ignoranţa, nici sila n'o pot tăgădui. Ei, să nu fi trăit Mateiu Basarab, nici Teofan al Ârdealului, nici Varlaam al Moldovei, să nu fi fost suta a şaptesprezecea cu eroii şi cugetătorii ei, vă puteaţi bate joc de noi încă mult timp, dar astăzi nu se mai poate. Azi limba este una dela Satmar pân'în Cetatea Albă de lângă Nistru, dela Hotin pân'în Graniţa militară, azi datina e una, rassa e una şi etnologic e unul şi acelaş popor, care nu mai doarme somnul pământului şi a veacurilor.

Ceea ce numesc Maghiarii ideia lor de stat e istoriceşte un neadevăr şi ca realitate etnologică un neadevăr. Încă din suta a treisprezecea poporul românesc avea ţinuturile lui proprii, legea lui proprie — antiquam et aprobatam legem — principii proprii, autorităţile proprie elective, fără nici un amestec din partea coroanei ungu-

reşti. Era un neam de ostaşi, oameni de arme, un popor aliat maghiarilor, nu supus lor, atât de puţin supus, încât notarul Regelui Bela nu se sfieşte a-şi încuscri pe cei întâi regi de rassă arpadiană cu ficele Domnilor Români, anteriori înfiinţării statelor dunărene. Notarul poate fi apocrif, poate fi dintr'un veac mai târziu, dar psicologic şi pentru respectul ce-l are pentru poporul nostru e desigur o probă, când lasă să răsară chiar dinastia cea mai veche maghiară din leagănul unei mume române. Dar s'au întins Românii, dar au cuprins ţinuturi în care nu fuseseră, dar dintr'un mic neam de ostaşi a devenit un mare neam de agricultori? Afacerea lor. S'au întins prin dreptul cel mai sfânt din toate, prin dreptul muncii. Cu munca şi-a procurat pământul strămoşesc şi prin colţurile unde intraseră străini, cu munca-l va şi ţinea. Dacă iobăgia a existat, ea a fost un contract de muncă şi această muncă seculară au cucerit Ardealul. Aţi condamnat părţi întregi ale poporului nostru la iobăgie, repetând asupră-i blestemul ce Dumnezeu l-a rostit asupra lui Adam: In sudoarea frunţii tale îţi vei câştiga hrana de toate zilele. Dar rassa de stăpânitori fino-tartari a uitat că Dumnezeu nu poate blestema, că blestemul biblic a fost o bine-cuvântare, căci în acea muncă era viitorul poporului românesc, în acea muncă numărul lui mare, sănătatea inextricatabilă a sufletului şi a trupului lui. Prin muncă şi-a cucerit ţinuturile, prin muncă a ajuns a se cunoaşte pe sine însuşi, prin muncă a ajuns acolo, încât îi e ruşine şi silă de a deveni Maghiar.

Dacă dar din realitatea, că există negoţ austriac pe Dunărea de jos, şi există pentru că am îngăduit să existe, poate rezulta ceva, din realitatea şi mai mare că o

jumătate a poporului românesc trăieşte în statul Habsburgilor — pe cari Dumnezeu să-i aibă în sfânta sa pază — rezultă în mod legitim aşteptarea ca să ne vedem respectată limba, datina, individualitatea noastră etnică, bunurile conştiinţei noastre. Pacea naţională cată să precedeze pacea economică. Când poporul românesc va avea în monarchie drepturi egale cu cele ce le au Croaţii, Polonii, Cehii, Austro-Ungaria va înceta de-a fi un stat strein pentru noi şi puţin ne va păsa dacă produsele Ardealuului românesc ar inunda pieţele noastre ori viceversa. Poporul românesc, politiceşte despărţit sub doi monarhi, ar forma două zone deosebite de producţiune şi de schimb şi nu ne îndoim că Român cu Român s'ar înţelege şi că nici odată n'ar mai fi vorba de conflicte economice, nici de aversiuni politice între monarchia habsburgică şi statul latin de lângă Dunăre.

E adevărat că pretutindenia — chiar în statul Romăniei — poporul românesc este asuprit, că, precum în Ardeal şi aci i s'au superpus pături de străini, cari falsifică şi împiedecă desvoltarea lor. Lupta în contra rămăşiţelor fanariotice de la noi, pentru cari patriotismul şi naţionalitatea sunt nişte mărfuri ce se cumpără la mezat prin pensii reversibile, propuse de fanariotul Giani şi primite de fanariotul C. A. Rosetti, e o luptă foarte grea, şi existenţa acestor duşmani ai Românimii, predominarea lor în politica statului, include pericolul permanent de-a vedea drepturile noastre pe Dunăre trădate străinului. Dar să sperăm că nu vor mai izbuti a pune la mezat, decât virtuţile lor casnice prin coloanele „Pseudo-Românului".

MATERIALURI ETNOLOGICE

privind în parte şi pe d. Nicu Xenopol, criticul literar dela „Pseudo-Românul"

D. Nicu Xenopulos, criticul literar de la „Românul", binevoieşte a se juca de-a baba oarba cu cititorii *„Telegrafului-Fundescu* în socoteala mea. Se *preface* a se supăra pe un pasaj din darea mea de seamă asupra novelelor lui Slavici; *s'a supărat în realitate pe alt pasaj* şi sfârşeşte prin a mă face bulgar şi a descrie după cum îi place exteriorul şi deprinderile mele.

Ceea ce spune d. N. Xenopulos în privirea mea sunt creaţiunile unei fantazii nervoase, excitate prin lovirea ce i-am aplicat-o în darea mea de seamă. Căci dumnealui nu s'a supărat *pe ceea ce citează* în *„Telegraful"* ci p'un pasaj pe care *nu-l citează* şi care e următorul:

„Şi noi am avea ceva de citat — in contrarium — la teoria d-lui Maiorescu: romanurile genealogice ale lui Emil Zola. Ar fi interesant a se constata, ce minţi dar mai cu seamă ce caractere s'ar naşte din încrucişarea rassei ovreieşti cu cea neogrecească, încrucişare ce se operează uneori în România. Fără îndoială amestecătura între două rasse egal de vechi, egal de decrepite fizic şi moraliceşte ar produce nişte exemplare de caracterologie patologică care ar fi o adevărată pepinieră pentru viitorul redacţiunii *Pseudo-Românului.*"

Asta dar V'a supărat, onorabile, iar nici de cum, după cum vă prefaceţi, aluziile la cafeneaua Procope. Aţi văzut în acest pasaj, ceeace şi este în el — o aluzie la originea d-v., lucru de care mi-a părut că trebue să v'aduc aminte şi iată de ce.

In critica d-voastră asupra novelelor lui Slavici citesc următoarele:

„Acolo unde d. Slavici voeşte să facă spirit, *el devine nesuferit.*

...Stilul parcă *merge pe brânci* şi nuvela e atât de lungă, încât *chiar nemţii au zis că putea să fie mai scurtă.*

...Nu era nevoie pentru a explica *să inventăm o teorie ad-hoc, aceea* a romanului ţărănesc, *precum a făcut-o d. Titu Maiorescu* în studiul său *Literatura română* etc.

Astfel toată atitudinea d-v., e de sus în jos, ca şi când aţi avea a da seama despre scrierile unor oameni *inferiori* d-voastre; e scrisă cu acea cârnire din nas, proprie scriitorilor israeliţi din toate ţările, cu acea suficienţă care se crede superioară ori cui. In acest instinct de suficienţă greco-ovreiască am lovit prin pasajul de mai sus. Dar cine eşti d-ta, pentru ca de la vrâsta care-o ai şi cu cunoştinţele ce nu le ai, să-ţi fie permis a-ţi da aere de superioritate?

Cine eşti?

Ceea ce nu puteţi tăgădui a fi, pentrucă nu puteţi tăgădui fizionomia, nici o puteţi şterge cu buretele.

De aceea V'aţi şi supărat foc pe spusele mele — căci adevărul doare — pe când eu nu mă supăr de loc de modul cum se reflectă persoana mea în ochii d-tale, căci de la aşa oglindă, nici nu mă pot aştepta la alt reflex. Dar acest reflex nu schimbă de loc realitatea; el nu mă opreşte de-a fi dintr'o familie nu numai *română,* ci şi nobilă neam de neamul ei — să nu vă fie cu supărare — încât Vă asigur că între strămoşii din ţara de sus a Moldovei, de cari nu mi-e ruşine să vorbesc, s'or fi aflând poate ţărani liberi dar jidani, greci ori păzitori de temniţă măcar nici unul. Deşi eu însumi nu dau în genere nicio importanţă acestor lucruri, ele sunt reale şi se pot schimba tot atât de puţin ca şi Evreul D-voastră fizic şi intelectual.

Actele aceste de flagelari le voiu repeta de câteori voiu avea să lovesc în instinctele bastarde ale acelor străini, romanizaţi de ieri de alaltăieri, cari privesc toate în ţara aceasta „de sus în jos". Unul abia sfârşeşte liceul, vine să vânză mărunţişuri şi suliman la Bucureşti, îi merge rău o negustorie şi s'apucă de alta: de negustoria literară.

Şi acea fizionomie de frizor nu s'apucă doar să critice ceva de-o seamă cu el; nu, de Alecsandri se leagă.

D. N. Xenopulos învaţă doppia scrittura şi alte lucruri atingătoare de negoţ în străinătate, dar întors aci, s'apucă de negoţ estetic în coloanele „Pseudo-Românului" judecând iar de sus în jos autori, de cari nici nu e în stare să-şi dee bine seama.

C'un cuvânt, nu în d. Xenopulos *in abstracto* am lovit, ci în defectele înăscute rassei, cari nu se pot schimba. Aceste defecte trebuesc temperate, trebuesc intimidate prin lovituri dureroase pentru a nu deveni stricăcioase vieţii noastre publice.

* * *

Dar această lămurire ce i-o dau d-nului mai sus citat n'ar avea nici o valoare, căci nu credem ca Evreul său fizic, pe care-l drapează, fără îndoială cu mai multă eleganţă decât eu partea mea muritoare, să intereseze tocmai mult pe cititor. Această lămurire-mi dă mie ocazia de-a mă rosti asupra unui adevăr pe care-l cred nestrămutat şi care-mi pare de cea mai mare importanţă pentru desvoltarea ulterioară a poporului nostru.

Am avut neplăcuta datorie — căci pentru individ poate deveni o continuă neplăcere — de-a constata un adevăr, despre care mă mir că nu-l formulaseră alţii

înaintea mea, de vreme ce plutea în aer şi se impunea de sine însuşi, de-a constata adecă că tocmai în România poporul românesc n'a ajuns — decât cu rare excepţii — *de-a da expresie fiinţei sale proprii.* In viaţa publică, în şcoli, în literatură chiar s'a superpus o promiscuitate etnică, din părinţi ce nu vorbeau în casa lor româneşte, şi această pătură superpusă e cuprinsă de-un fel de daltonism intelectual faţă cu calităţile unuia din cele mai inteligente şi din cele mai drepte popoare, poporul românesc.

Intâmplarea m'a făcut, din copilărie încă, să cunosc poporul românesc din apele Nistrului începând, în cruciş, şi'n curmeziş până în Tisa şi'n Dunăre şi am observat că modul de-a fi, caracterul poporului este cu totul altul, absolut altul decât acela al populaţiunilor din oraşe din care se recrutează guvernele, gazetarii, deputaţii ş. a. m. d. Am văzut că Românul nu seamănă nicăiri nici a C. A. Rosetti, nici a Giani, nici a Carada, nici a Xenopulos, că acest popor e întâiu fizic cu mult superior celor numiţi mai sus, intelectual asemenea, căci are o inteligenţă caldă şi deschisă adevărului, iar în privirea onestităţii cugetării şi înclinărilor e incomparabil superior acestor oameni. Am observat şi mai mult: că clasa veche superioară, rea bună cum o fi fost seamănă în toate cu mult mai mult poporului; că are mai multă francheţă de caracter şi incomparabil mai multă onestitate, că sunt în ea rămăşiţe de vrednicie dintr'o vreme anterioară epocei Fanarioţilor.

Se putea oare să nu conchid că pătura superpusă de roşii nu e nici română de origine, nici asimilabilă măcar? Dovada cea mai strălucită despre aceasta, mi-a dat-o banchetul d-lui C. A. Rosetti, la care mesenii erau într'adevăr de-o stranie, de-o absurdă promiscuitate.

Din citirea isvoarelor istorice m'am convins că în decursul evului mediu, care pentru noi a încetat cu venirea fanarioţilor, n'am avut clasă de mijloc decât ca slabe începuturi şi că această clasă — excepţii făcând de olteni şi ardeleni — e cea mai mare parte de origine străină. De aci abia am putut să-mi explic revoluţia socială petrecută în zilele lui Cuza-Vodă, al cărei apogeu e sub domnia lui Carol-Ingăduitorul. Este în realitate, nimic mai mult, nimic mai puţin, de cât proclamarea perpetuă a predominării elementelor străine asupra poporului istoric, compus încă până azi din ţărani mici şi mari. Odată ajuns la această convingere totul era hotărît pentru mine; era o datorie de a fi şi de-a rămâne în partea poporului istoric din care însumi fac parte, şi în contra păturei superpuse de venetici.

M'am convins că acea ură în contra trecutului, acea aruncare în apă a tuturor tradiţiilor, acel abis creat între trecutul de ieri şi prezentul de azi, nu e un rezultat organic şi necesar al istoriei române, ci ceva factice şi artificial.

Nu omul *in abstracto* se mişca în d. C. A. Rosetti în contra boiarilor, ci grecul: nu omul *in abstracto*, Fundescu, înjură în „Telegraful", ci ţiganul din el; nu talentul înăscut al d-lui Xenopulos îşi dă în coloanele „Pseudo-Românului" un aer de superioritate, luând cam peste picior novelele lui Slavici sau o teorie a lui Maiorescu, ci „jidanul" din el îşi dă aceste aere. Caracterul — din nefericire — se moşteneşte.

Un popor bătrân şi unul tânăr sunt două ramuri din copacul omenirii, dar cari s'au despărţit de mult şi s'au deosebit de mult. Vai de poporul tânăr, cu instincte generoase, cu inteligenţa mlădioasă şi primitoare de

adevăr, când vine în atingere cu uscăturile omenirii, cu resturi de popoare vechi care au trecut prin toate mizeriile unei civilizaţii stinse, cu acele resturi în care vertebre şi cranii sunt osificate şi condamnate la o anume formă, resturi intelectual sterpe, fizic decăzute, moralicește slabe şi fără de caracter. Toată viaţa publică a poporului tânăr se viciază, moralitatea lui decade, inteligenţa lui sărăcește şi se uzură. Nu e nici un pericol pentru Români de a-şi asimila rasse tinere de orice origine ar fi, dar un pericol mare de-a asimila rasse bătrâne, cari au trecut prin o înaltă civilizaţie şi prin mare corupţie, şi cari în decursul vieţii lor şi-au pierdut pe de-a pururea zestrea sănătăţii fizice şi morale.

Şi cum să nu fie aşa? Plebea aceasta e recrutată din Bizanţ, din împărăţia grecească a răsăritului. Trebue să-şi reprezinte cineva istoria acestei împărăţii, mia de ani de crime scârboase, de mizerii, de demagogie, trebue să-şi aducă aminte că era împărăţia în care taţii îşi desvirginau fiicele, copilul scotea ochii părintelui, părintele copilului, în care căsătoria era o batjocură, în care suflet şi trup erau venale şi atunci va vedea că nişte cauze care au durat o mie de ani nu e cu putinţă să nu se fi întrupat, să nu se fi materializat în rassa de cameni ce trăia acolo. Legea cauzalităţii e absolută; ceea ce s'a petrecut ca cauză o mie de ani în Bizanţ şi până azi, a trebuit să treacă în organizarea fizică şi morală a acelui neam, s'a încuibat în privirea vicleană, chiorîşă şi mioapă, în fizionomia de capră, în înclinarea de-a avea cocoaşă. Cu viclenia din privire corespunde daltonismul intelectual pentru orice bun moral, fie onoare, fie demnitate, fie adevăr; cu înclinarea cocoaşei fizice corespunde cocoaşa morală. Căci cine nu minte niciodată

e natura. Când pune'n două picioare o caricatură, ea ştie foarte bine de ce-a pus-o; şi ceea ce ea fizic condamnă la urâciune e şi moraliceşte urât şi trebue să culmineze în Tetzis şi în Scarvulis, conaţionali ai celor mai mulţi dintre roşii.

Această opinie nu este numai a mea. Vestitul etnograf francez Lejean contestă acestei rasse orice putinţă de onestitate, iar un autor modern vorbeşte astfel despre ea: Grecul nu se bucură în România de nume bun. Oamenii avuţi dintre ei sunt aproape fără excepţie jucători de cărţi şi de o completă imoralitate sexuală; ceea ce le dă oare-care aparenţă de oameni de societate este politeţa lor pospăită. Din clasele de jos ale acestui popor se recrutează în România cei mai mulţi escroci, pungaşi, hoţi şi ucigaşi.

Cât despre *funcţionarul* grec, la el e totul de vânzare pentru bani şi sperjuriul nu e pentru el o faptă condamnabilă. Dacă Evreilor poloni cată să li se conteste orice morală, Grecului trebue să i se conteste şi mai mult încă, căci nu cred ca neogrecul să afle în dicţionarul său vorba moralitate. Atacuri nocturne şi hoţii la drumul mare se comit mai cu seamă de aceşti oameni şi fiindcă cei mai mulţi advocaţi sunt asemenea greci, nu se descopere în genere nimic sau dacă se şi descopere, i se dă drumul hoţului să fugă sau se achitează, pretextându-se că nu se poate proba nimic în privire-i.

Grecul începe cu lada de portocale ce le precupeţeşte şi încetează prin a fi duplu şi triplu milionar. In acest timp *conştiinţa nu joacă la el nici un rol;* el devine evlavios numai dupăce averea e pusă bine în lada de fier. Pentru a câştiga această avere, el nu se sfieşte de nici un mijloc şi oricare-i permis după opinia lui, moral sau

imoral, onest sau malonest, drept sau criminal". (V. R. Henke, *Rumänen* pg. 37, 38).

* * *

Din cele ce preced d. N. Xenopulos se va fi convins cât de puţin mă poate atinge ori supăra ceea ce spune despre mine.

D-sa îmi face onoarea de a-mi batjocori scrierile. Îi pot spune că singura insultă gravă ce mi-ar putea-o aduce, ar fi de-a mă lăuda în coloanele *Pseudo-Românului*. Lauda în acel organ, pentru care însuşi numele poporului nostru e o marfă ce se vinde pe 20 bani numărul, o asemenea laudă m'ar face să mă îndoesc de mine însumi şi să cred c'am început a fi de-o teapă intelectuală şi morală cu roşii. Şi aceasta m'ar durea, căci nu ştiu să fi greşit ceva lui Dumnezeu şi oamenilor, pentru a merita o atât de amară pedeapsă. Pentru a mă curăţi de vina de a fi lăudat în organul, în care au fost lăudaţi şi cei ce şi-au înfrânt până şi jurământul şi onoarea militară la 11 Februarie ar trebui să intru în sfântul fluviu Gange şi să mă închin, recitând imne ale Vedelor, scrise în sfintele începuturi, când omul era încă adevărat ca natura şi natura adevărată ca omul.

CARACTERUL NAŢIONAL

Având a da seamă de discuţia urmată în Senat cu ocazia proiectului privitor la tocmelele agricole, ne-am adus fără voie aminte de-o istorioară autentică, pe care credem că nu trebue s'o tăinuim publicului, întrucât ne ajută memoria.

Regele convorbea într'una din zile c'un proprietar din Moldova, dar cu unul din cei băştinaşi, de pe unde şi-a înţărcat dracul copiii, cum ar zice românul, c'un om însfârşit care reprezintă proprietatea istorică, nu cea cumpărată cu bani, de prin locuri ca acelea unde Ştefan Vodă era ca acasă, de vorbesc oamenii de el ca şi când ar fi trăit ieri între ei.

Maiestatea Sa binevoia a avea o idee priincioasă şi măgulitoare despre o seamă din pretinşii noştri oameni de stat, despre d'alde Boerescu, C. A. Rosetti bunăoară şi alţii; îi credea chiar destoinici de-a realiza o înaintare aevea în ale ţării.

Proprietarul nostru răspunse foarte serios: „Pare-mise că Măria Ta dă greş cu gândul. Nimic mare, nimic bun, nimic frumos, nu se va produce în ţara aceasta nici de-un om străin neamului românesc şi român numai din întâmplare, nici de-un advocat de profesie".

Dacă aţinem urechea la ceeace se vorbeşte în adunări, ne încredinţăm pe zi ce merge mai mult de adâncimea acestui adevăr.

Bine, mare şi frumos natura nu îl dă individului x sau y ca pe-un lucru ce l-ar găsi din întâmplare pe uliţă sau în cafeneaua Procope; din contra, individul dat e un rezultat al principiului conservator al moştenirii; el moşteneşte calităţile acelea care au asigurat în lume existenţa şi puterea strămoşilor săi. Aceste calităţi constitue caracterul individului; ele corespund c'un complex de idei abituale cu cari el măsură, coordonează, judecă cursul pururea nestatornic al împrejurărilor şi al lucrurilor. Ori unde am sta, cerul ne pare o boltă de-asupra, o jumătate dinlăuntrul unui glob, dar bolta pare a se învârti împrejurul pământului dela răsărit

spre apus; unele stele descriu împrejurul lui cercuri mari, altele cercuri mici; numai două locuri ale cerului par a sta în nemişcare, două puncte, — cele două poluri ale globului sideral. Imprejurul osiei statornice dintre aceste două poluri statornice se'nvârteşte în mişcare aparentă universul; (motus communis) şi după aceste puncte stabile putem număra curgerea veacurilor cu exactitate matematică.

Astfel şi în universul intelectual şi moral al fiecăruia trebue să existe poluri, idei dominante, împrejurul cărora să se opereze mişcarea celorlalte gândiri. Aceste idei sunt vertebrele caracterului individual, şi când ele aparaţin unui popor întreg, ele constitue caracterul naţional. Insă aceste idei dominante nu sunt invenţiuni *a priori,* nu sunt culese de prin gazete franţuzeşti şi parastisite ca marfă nouă pe malurile Dâmboviţii. Ele cată să răsară din elemente statornice ca şi dânsele, din natura pământului de sub picioare, a cerului de deasupra, a statornicilor datini şi gândiri ale rasei naţionale dimprejur. Aceste idei se moştenesc în bunul simţ comun al poporului în aptitudini şi înclinări de caracter, pe cari le lasă părinţii din părinţi strănepoţilor lor; ele sunt însă lucruri pe cari străinii nu le pot înţelege, chiar dac'ar vorbi cu sunete româneşti. Degeaba Giani, Carada, ş. a., or încerca cu toată bunăvoinţa să fie români. Nu pot să fie, cu toate silinţele, căci înlăuntru organismului lor nu există nici o urmă fosilă de vrednicia poporului românesc preexistentă epocei fanarioţilor, pentrucă partea fosilă din ei e vicleşugul şi pehlivănia din Bizanţ, e malonestitatea şi meschinăria de caracter, e tertipul ca cocoaşă intelectuală, corespunzător cu cocoaşa fizică. Prea bătrâni ca rasă ca să se poată adapta

poporului şi pământului pe carele furtuna istoriei orientale i-a aruncat cum vântul aruncă frunzele veştede de pe-un copac uscat, ei încearcă, nu a se adapta, ci a modifica mediul social în care au picat, după natura lor proprie, a demagogiza poporul românesc, cel tânăr, cel cu bun simţ, cel lipsit de invidie. Cu invidia, comună veneticilor din toate ţările, cu veninul dizolvant al scepticismului şi al calomniei, cu egalitarismul celor ce n'au nimic de pierdut, ei au târât în mlaştina lor morală poporul crescut puternic în umbra Basarabilor şi a neamului Muşatin, i-au împestriţat limba, i-au sustras istoria şi datinele, i-au escamotat şira spinării, comoara de idei şi înclinări abituale cari făceau ca poporul nostru să semene în toate cu strămoşii lui.

Dar în zadar le fu: ceeace este şi nu se poate tăgădui. La toate ocaziile reapare deosebirea între breasla cărciocărească a stărpiturilor intelectuale, între produsul străin, corcit ca pseudocivilizaţie occidentală şi între caracterele şi minţile ce constitue eflorescenţa organică a chiar poporului nostru. Şi cu ocazia desbaterii legii tocmelelor agricole am avut a înregistra discursuri bune, idei sănătoase şi temeinice, vederi organice răsărite din capete organizate, dar nu dela advocaţii de profesie, nu dela cei ce au perândat toate partidele, pentru a se pripăşi acum, pentru cine ştie ce interese, în partidul roşu, ci dela oameni neschimbaţi în ideile lor, dela bărbaţi, a căror purtare şi cuget sunt regulate de-un complex de convingeri stabilite prin cunoaşterea poporului românesc şi prin experienţa de toate zilele a unei vieţi lungi, răsărită şi petrecută în mijlocul acestui popor.

Reproducem deci în ordinea în care au fost rostite

discursurile cari au dovedit experienţă, claritate de vederi, cunoştinţe de ţară. Intre acestea citǎm întâi pe al d-lui Pera Opran, în care bătrânul liberal se arată a fi nimic mai puţin decât roşu în vederile lui; însă lauda zilei i se cuvine fără îndoială prinţului Grigorie Mihail Sturza. Arareori parlamentul a avut a auzi un complex de idei atât de statornice, atât de limpezi şi tot odată atât de conciliante pentru toate interesele, ca acelea rostite de fiul lui Mihai Vodă Sturza. Ne întoarcem iar la teoria moştenirii. Cine dintre contimporani nu va recunoaşte în fiu cuminţia caldă şi vastă, memoria cea în adevăr miraculoasă şi caracterul părintelui? Nu mai pomenim de un merit esenţial al discursului — prinţul vorbeşte o limbă românească atât de curată şi de frumoasă, precum arareori se aude şi care contrastează, spre lauda ei fără îndoială, cu păsărească lustruită şi pe sponci a d-nilor Boerescu ori Grădişteanu.

Vom reproduce asemenea cuvinte rostite de d. Lascar Catargiu, inspirate de-o deplină cunoştinţă a ţării, precum şi cele importante ale d-lui Teodor Rosetti.

Ceeace ne pare un semn caracteristic al vremii este că în Senat se vorbeşte româneşte; bine, de-a dreptul, fără încunjur şi fără frază. Cine ştie însă ce însemnătate mare are limba asupra spiritului, cum că-l acopere şi îl pătrunde, cum limba noastră veche trezeşte în suflet patimele vechi şi energia veche, acela va înţelege de ce ne pare bine de lucrul acesta. Fie cineva ateu şi păgân — când va auzi muzică de Palestrina — sentimentul întunecos, neconştient al creştinătăţii îl va pătrunde şi păgânul sau ateul va fi, pe cât ţine impresia muzicei, creştin păn' în adâncimile sufletului. Şi limba strămoşească e o muzică; şi ea ne atmosferizează cu alte tim-

puri mai vrednice şi mai mari decât ticăloşia de azi, cu timpuri în care unul s'au făcut poporul şi una limba.

Suta a şaptesprezecea e purtată de ţinta de-a da unitate limbii şi poporului şi ne pare bine că în Senat se începe a se vorbi româneşte pentru a restatornici de sus unitatea compromisă prin experimente filologice şi prin înrâurirea dicţionarului franţuzit al breslei advocaţilor.

REVENDICARILE ŢĂRĂNEŞTI

In şedinţa de Vineri a Camerei d. M. Cogălniceanu a prezentat petiţiunile mai multor sate din judeţele Ilfov şi Vlaşca, prin cari acestea cer a li se da pământ pe moşiile statului.

Dar nu numai petiţiuni au dat ţăranii. Dacă la barierele Bucureştilor nu se posta jandarmerie, însărcinată a respinge cu sila pe ţărani ce ar fi venit, dacă zilele acestea nu i-ar fi oprit pe unii pe uliţă pentru a fi duşi şi interogaţi de poliţie, aveau în gând să vie în număr de mai multe mii la Bucureşti şi să stăruiască în persoană pentru împlinirea cererii lor.

Dacă am fi la începutul sutei acesteia, la 1821 bunăoară — mişcarea ar fi avut poate un caracter mai pronunţat. Domnul Tudor n'a început-o pe a lui de cât cu 25 de inşi; pe drumul la Piteşti s'au făcut 36, la Padişte, în plaiul Cloşani, 150 şi de atunci în colo au prins a se înghiota lumea sub steagurile lui. De aceea, faţă cu acest sgomot au cam sfeclit-o pseudoromânii de la foaia guvernamentală, am putea zice că au simţit fiorii funiei trecându-le prin şira spinării.

„Românul" zice:
odată ce conspiraţiunea a fost denunţată *naţiunii,* ea este şi rămâne spulberată.

Care naţiune, onorabilă tagmă? Oare nici ţăranul nu mai e *naţiune* în ochii voştri de venetic şi a rămas redusă naţia la voi? Oare nici opt mii de ţărani nu mai fac parte din naţiune şi ea se compune numai din promiscuitatea banchetului C. A. Roseetti?

Invederat este că faptul nu este *românesc,*
adaogă „Pseudo-Românul".

Cum aşa? Opt mii de oameni cari nu ştiu altă vorbă decât cea românească, să fie destoinici de alte fapte, decât româneşti?

Asta însemnează a vorbi 'ntr'aiurea şi în dodii şi a nu şti ce înţeles au cuvintele. Oare românesc să fie numai ceea ce vă convine d-voastră, numai afacerile Warszawsky, numai comptabilitatea Slăniceanu, numai pensia reversibilă, numai pantahuza Brătianu, şi *neromânesc* tot ce nu vă convine?

Ba e foarte românesc ceea ce fac ţăranii şi nici nu poate fi altfel, căci ei sunt, la dreptul vorbind, singurii cari au rămas *numai* Români în această ţară; dar pentru asta nu trebue să fie bine ceea ce fac, căci nu tot ce e românesc e şi bine tot odată.

Şi dacă nu e bine, nu ei sunt de vină.

Ei sunt un popor cu mult bun simţ care, din ceea ce se'ntâmplă, trage o concluzie repede şi exactă. Au văzut fel de fel de Campinii înjghebându-şi moşii sub pretextul că ar fi *însurăţei,* au văzut o sumă de oameni împreprietăriţi fără drept, fără să fie coborâtori de clăcaşi, au auzit făgăduinţele ce le făceau roşii, pe când umblau după deputăţie, or fi auzit citindu-li-se circularele Ro-

setti, au fost frământaţi de agenţii administrativi, cari după cum mărturiseşte d. Nic. Ionescu, fac propagande, şi din toate acestea au tras concluzia că toţi au dreptul de-a avea pământ şi s'au pornit spre Bucureşti ca să ceară împlinirea făgăduinţelor pe cari d'alde Pătărlăgeni, Fundeşti, Caradale le făceau populaţiilor din sate, când umblau cu lumânarea după deputăţie şi după foloasele ei.

Tocmai dacă n'ar face ceea ce fac, dacă n'ar stărui a li se'mplini făgăduinţele nesăbuite ce li s'au făcut, am zice c'ar fi neromânesc, căci Românul nu-i târziu la minte şi nu-l duci de nas numai cu vorbe.

„Ale tale dintru alc tale", d-le Rosetti.

Ştim prea bine că o administraţie onestă l-ar aduce pe Român la alte gânduri, dar aceasta nu e administraţie roşie.

Apoi tot paradă cu ţăranii; paradă azi, paradă mâine, se înfundă odată.

Când e vorba ca, la serbări ca acea de 10 Mai, să se facă Vicleim cu ţăranii, s'aduc în adevăr din toate unghiurile ţării o sumă de oameni, cari să dea reprezentaţii teatrale în ochii aristocratizatului Giani, căci de comedie şi de hazul păturii superpuse sunt buni oamenii. Dar când vin cu cereri de ale lor proprii, cu cereri substanţiale şi de *bună-voie* la Bucureşti, atunci violoncelele şi abecedarele aristocratizate se fac la faţă vinete ca măslinele şi... faptul nu mai e românesc, şi se denunţă *naţiunii,* că ţăranii conspiră.

Ei măi, tagmă patriotică, nu cunoaşteţi pe Român, nu l-aţi cunoscut nici când şi, prieteneşte vorbind, să vă păzească sfântul ca să-l cunoaşteţi vre odată. Rar ş'arată arama, dar când ş'o arată atunci s'a sfârşit cu d'alde voi. Românului dacă-i dai un pumn, îţi zice: „Ro-

gu-te mai dă-mi unul, să fie doi, s'avem pentru ce ne socoti", dar după aceea las' pe el.

Din paradă în paradă, din circulară'n circulară, din Carada'n Carada, teamă ni-i că veţi trezi lupul din el şi că-şi va întoarce cojocul pe dos, ş'atunci ţine-te pânză să nu te rupi!

Constatat rămâne însă că dăinuirea la guvern a roşiilor începe a deveni un pericol social pentru ţară. Când ideile cafenelei Procope vor intra în capetele ţăranilor, nu ştiu zău unde ajungem — căci ele se combină cu caracterul pilos şi cumpătăreţ al rassei Române, care e cumplit de îndărătnic în felul lui. In capul lui Fluerăvânt ş'a lui Impuşcă'n-lună ideile socialiste nu înseamnă decât solicitare de pensii reversibile ori de posturi, în capetele ţăranilor însă ele ar căpăta o însemnătate atât de gravă, încât urmările nu sunt de prevăzut.

MIC CURS DE ISTORIE NAŢIONALĂ

„Pseudo-Românul" ne cere un mic curs de istorie naţională, lucru pe care cu dragă voie îl facem.

„Dar buni, dulci şi nobili protivnici — zice foaia guvernamentală „de ieri — contra a lor noştri s'au ridicat Domnul Tudor cu sătenii săi?"

Contra a lor voştri, v'am spus-o odată şi v'o repetăm ş'acum.

La 18 Martie 1821 Tudor intră în Bucureşti cu 3000 de panduri olteni şi trase la Emanuel Brâncoveanul.

Iată ce zice în proclamaţia dela 20 Martie acelaş an:

„Aşa dar, ajungând şi în Bucureşti care este capitala ţării, şi unde am găsit mulţi boieri patrioţi cari sau găsit şi se găsesc de aceleaşi simţiri cu mine pentru fericirea ţării, cu cari împreună chibzuindu-ne pentru împlinirea greutăţilor ce se cere de împrejurările de astăzi, s'a găsit de cuviinţă ca prin mine să se împlinească contribuţie obştească de la fiecare fără deosebire."

Aşa dar la întrebarea „Pseudo-Românului" răspunde chiar Tudor; căci aceste vorbe scrise şi iscălite de el, sunt autentice. Ele au găsit mulţi boieri patrioţi de aceleaşi simţiri cu dânsul, cari constituiţi în sfat, l-au autorizat să perceapă dări dela toţi fără deosebire, sancţionând astfel prin votul şi adeziunea lor puterea pe care moşneanul din Gorj ş'o asumase.

Şi pentru ce scop s'au ridicat Tudor?

Aci îl punem tot pe el să răspunză.

„Nu pentru alt scop decât pentru întoarcerea drepturilor acestei de Dumnezeu păzite ţări, cari din vechime le-a avut şi nici odată de nimeni cu sabia nu i s'au luat, ci mai vârtos cu sabia şi cu sângele strămoşilor şi a celor vrednici de toată slava, cu sfinţenie s'au păzit."

Dar în sfârşit în petiţia către Poartă Tudor vorbeşte foarte clar:

„Către prea strălucita Poartă alergăm noi tot poporul Ţării-româneşti, spuind cu mare jale necontenitele şi neauzitele patimi şi chinuri ce suferim neîncetat pela Domnii greci, cum şi de la suita ce aduc cu dânşii şi dela toţi Grecii, neamul lor, ce s'au încuibat în pământul nostru."

Oare nu-i asta destul de clar pentru d-nii Giani, Cariagdi, Carada, Pherechydes, C. A. Rosetti, etc., etc.? Oare gura lui Tudor, pana lui, nu sunt destule dovezi pentru a se şti în contra cui era îndreptată mişcarea?

Lecţie de istorie voiţi, onorabililor? Lecţie de istorie vă dăm.

Teoria despre pătura superpusă de străini, cari formează partidul roşu în ţară, fără tradiţii şi fără moralitate, este din nenorocire o teorie exactă şi stârpiturile din cafeneaua Procope nu sunt decât urmaşii străinilor în contra cărora Domnul Tudor s'a ridicat.

Dar se'nţelege s'au înălţat ca pluta pe apă. Ypsilant i-a găsit,

„Indărătul trăsurilor boierilor pământeni, batjocură şi ruşine încă neauzită de locuitorii Eladei"

precum zice în proclamaţia ce le-o adresează; iar azi sunt membri la Curţi, ambasadori şi nu mai ştim ce. Au ştiut chiar să suplanteze aristocraţia străveche şi istorică a ţării; dar nu face nimic onorabililor, adversus hostem aeterna auctoritas esto! zice fragmentul din leges duodecim tabularum şi nu ne îndoim că poporul român va şti, într'un secol poate, să şteargă până şi urmele ruşinei sociale de-a fi fost stăpânit de Greci şi de Jidani. Mulţi ochi ce strălucesc încă, nu se vor închide, până nu vor fi văzut rassa română, care se distinge de promiscuitatea radicală, învingând în această ţară şi impuindu-şi, îndărătnică şi mare cum a fost odinioară, modul ei de-a fi, dreptul ei, seriozitatea ei morală regimului de sustractori şi de hetere, care ne stăpâneşte acum.

Ei, când cineva îşi dă osteneala a răsfoi istoria acestui pământ, acela e de mai nainte sigur cine va stărui pe el şi cari sunt elementele efemere. La 300 Goţii, la 375 Hunii, la 500 Gepizii, la 567 Longobarzii şi Avarii, la 700 Francii şi Moravii, la 800 Ungurii, la 900 Pecenegii, la 1000 Cumanii, apoi Tătarii şi Slavii! Ei, ce s'au ales de toţi? Ceea ce se va alege de d. C. A. Rosetti, de Giani şi de Carada. Nimic. Rassa română e cea istorică

în aceste ţări, e cea care îşi impune caracterul, limba şi datina şi să nu se crează că acest caracter energic şi drept, această minte de-o înnăscută claritate şi iubire de adevăr, vor putea fi pe mult timp întunecate de tertipurile, apucăturile sofistice şi mizeria de caracter a stârpiturile bizantine ce ne guvernează azi. Domnia acestor oameni e o domnie a străinilor cari şi-au romanizat numai pielea — dovadă banchetul C. A. Rosetti — dar nu e în natura lucrurilor ca aceste elemente debile, intelectual-sterpe şi fizic degenerate, să rămâie în perpetuitate de-asupra unui popor tânăr şi îndărătnic, al cărui spirit de dreptate a fost atât de viu încât de la 1300 şi până în secolul al XIX n'a avut nevoie nici de cod pentru a se judeca, nici de recrutaţie pentru a se bate, nici de şcoală pentru a fi mai cuminte decât toţi vecinii lui.

Dar ca un merit pentru popor citaţi că aţi cerut împroprietărirea?

Nu împroprietărirea ar fi cerut-o un român cuminte, ci ceia ce era *înainte* de regulament: *posesiunea ereditară* în condiţiile vechi, istorice. Prin împroprietărire s'au atomizat societatea şi s'au rupt legăturile străvechi dintre cultivatorul mare şi cel mic. Ba, sub regimul actual al eredităţii, poporul e ameninţat de diviziune în infinit a pământurilor şi de proletarizarea tuturor.

Cu toate aceste, nu acesta e răul mare ce l-aţi introdus în ţară, căci orice rău ce derivă din regim, prin regim se poate îndrepta. Răul esenţial care ameninţă vitalitatea poporului nostru este moral, e demagogia. Din începutul istoriei române şi până în suta noastră n'au existat mişcări demagogice în ţara noastră, nu i-a venit în minte măcar Românului că, fără muncă şi fără

merit, omul poate ajunge la ceva. Din Purice Ştefan Vodă a făcut Movilă şi Movileşti, dar pentru un merit oarecare. Domnul a dat caracterului acelui aprod locul ce i se cuvenea şi pe care Movileştii au dovedit că-l meritau.

Numai în zilele voastre individualităţi fără talent, fără caracter, fără muncă ajung miniştri şi oameni mari; numai voi daţi zilnic poporului învăţământul, că nu trebue decât vicleşug şi mizerie de caracter pentru a ajunge oriunde. Voi aţi făcut din felonia nocturnă de la 11 Fevruarie un merit, voi arătaţi prin zilnică pildă că corupţia e mijlocul cel mai lesnicios de traiu în România. Acesta este spiritul cel rău care desface societăţile omeneşti şi le nimiceşte pân' în sfârşit; acesta e veninul care dă loc la mişcări sociale şi la nemulţumire. Orice om ce are patru clase primare în ţara aceasta e blesat că unul, în condiţii egale cu el, e director de bancă. Ori ce om ce ştie numai paragrafii codului şi nimic în colo, e atins când vede pe omul ce nu ştie mai mult de cât el, director de drum de fier. Decorarea feloniei nocturne, este o insultă pentru orişice soldat onest; canonizarea afacerilor Warszawsky o injurie adusă justiţiei. Toate acestea contribue a destrăma spiritul public, a-l face să nu mai crează nici în drept, nici în bine, a nu mai aştepta nimic dela muncă, totul de la tertip şi de la apucături. Ce să munceşti, când e destul să aperi afacerea Cernavoda-Chistenge, ca să faci parale? Ce să-ţi pui osul ori creerul la jug, când cu negustorie de vorbe capeţi pensie reversibilă? Ce să te ocupi de meserii când poţi, actor caraghios, scuipând pe un senator în faţă, să aibi mii de franci pe an din casa pensiilor?

Când dar toate acestea se'ntâmplă, când un popor întreg asistă la priveliştea de-a vedea risipindu-se banul public între feneanţi, cumularzi, reputaţii uzurpate, caraghioşi, plagiatori şi abecedare aristocratizate, de ce să nu pretindă şi ţăranul, ca un stat care hrăneşte pe nulităţi cu câte zeci de mii de franci pe an, şi pe C. A. Rosetti cu câteva mii de galbeni, să-l hrănească şi pe el, dându-i moşiile statului fără bani?

Acesta e dar răul ce l-aţi introdus în poporul românesc, adevărat că e popor tânăr, care are puterea de a rezista acestui venin social, dar tinereţea nu e o garanţie absolută în contra boalei. Demagogia la un popor bătrân îl descompune repede, dar unuia tânăr îi ia pentru câtva timp minţile. Căci în adevăr ce e mai periculos de cât iluzia de care dă naştere Costinescu, Carada, Stolojan e tutti quanti, că fără muncă, fără merit, fără un dram de creeri sănătoşi, poţi ajunge milionar? Este visul moleşitor al minelor de aur câştigate prin astuţie, care întunecă mintea poporului românesc, încât nu vede că singura cale a avuţiei e munca, singura a înnălţării sociale meritul.

FELONIE ŞI TRĂDARE

Se zice că prea dăm gură de lup onorabililor adversari şi că în scrisoarea noastră nu se observă acele dresuri şi cochetării stilistice, prin care strălucesc învăţaţii „Românului".

Gura păcătoşilor adevăr grăeşte. Nu alegem vorbele după cum îndulcesc sau înăspresc lucrul, ci după cum

acopăr mai exect ideia noastră. Vorba nu e decât o unealtă pentru a exprima o gândire, un signal pe care-l dă unul pentru a trezi în capul celuilalt identic aceiaşi idee şi când suntem aspri, nu vorbele, ci adevărul ce voim a-l spune e aspru. De aceea nu prea întrebuinţăm eufemismi. Ori cât de împodobit cu titluri şi ranguri ar fi un cumulard, ori o nulitate, în ochii şi sub pana noastră rămâne ceea ce este, iar luxul orbitor al unei virtuţi problematice nu ne va îndupleca să-i dăm un atestat de moralitate. Ne pare rău că în ţara aceasta nu s'au aflat pururea destui oameni cari să aibă curajul de-a numi lucrurile cu numele lor propriu, nu cu cel figurat.

Citäm, exempli gratia, pe eroii nocturni dela 11 Fevruarie. In lexiconul oricărei limbi din lume purtarea gardei şi-a ofiţerilor se numeşte frângere de jurământ şi de onoare militară, felonie.

La noi s'a botezat treaba aceasta „contract sinalagmatic" şi cei ce au comis asemenea acte de virtute, au fost răsplătiţi, nu cu cordonul ce li se cuvenea, ci cu cordoanele „Stelei României". Şi de câteori citäm acest caz monstruos, „Pseudo-Românul" vine cu argumentarea ad hominem că şi conservatorii ar fi conspirat în contra lui Vodă Cuza. Dar de la a conspira cu pericolul vieţii şi averii, până la a-şi frânge jurământul militar e deosebire cât cerul de pământ. Nici unul din oamenii pe care-i citează „Românul" nu şi-ar fi frânt jurământul îndoit, dacă suveranul l-ar fi însărcinat cu paza persoanei sale. Militarii în cestiune, dacă au crezut în adevăr că participarea lor la conspiraţie e necesară, trebuiau să înţeleagă că n'o puteau face decât cu sacrificiul numelui, carierei, vieţii lor morale. Dacă cineva crede că trebue să moară pentru-o idee, să se hotărască a primi moartea,

care'n cazul acesta nu era fizică, ci *civilă*. Unul singur din acei oameni a avut destul sentiment de soldat, pentru a înţelege aceasta. El a simţit că trebue să scutească tânăra armată de priveliştea odioasă a rămânerii în rangurile ei, a simţit că existenţa sa e imposibilă într'un corp constituit pe baza fidelităţii şi onoarei ostăşeşti; s'a ascuns şi s'a izolat, s'a sinucis cetăţeneşte. Pe ceilalţi i-am văzut grămădindu-se înainte, ba şezând în cupeaua Suveranului, alături de el, chiar în urma recidivei dela Ploeşti.

Dar „Românul" insistă asupra împrejurării că partidele politice s'au folosit de faptul trădării.

Da, de trădare, nu de trădători.

O armată în campanie se foloseşte de spioni, dar nu-i decorează, nu face din ei demnitari publici. I-o fi plătind poate, dar îi plăteşte din fonduri nemărturisite, căci conştiinţa nici unui popor nu suportă remunerarea publică a trădării şi a feloniei.

Acestea le ştie „Românul" tot aşa de bine ca şi noi, ştie prea bine că o crimă politică comisă de un om privat, încetează a fi o crimă, când e purtată de vederi mai înalte şi dictată de cugetul curat, fie chiar greşit, de-a mântui statul, pe când frângerea unui jurământ de două ori depus nu încetează de a fi o crimă, nu politică, ci comună. Dar simularea de a nu putea distinge lucrurile nu ne obligă deloc pe noi de-a boteza faptele altfel decât cu numele ce li se cuvine.

Şi dacă le dăm acest botez, n'o facem din ură pentru adversari ci pentru că exemplele de felonie, decorate şi răsplătite, corup spiritul public. Un popor cată a fi convins de vorbele pe cari Franklin le-a rostit: „Când cineva îşi propune câştig şi onori, fără muncă şi merit,

e un otrăvitor. Ridică piatra şi aruncă în el". Acest venin însă l-a semănat demagogia roşie. Ceea ce, în orice ţară şi după conştiinţa publică a oricărui popor, e absolut condamnabil, absolut rău, absolut înjosit, a fost la noi... recompensat, înaintat, împodobit cu decoraţii. Va să zică nu muncă-i trebue românului, nu sobrietate, nu merit, nu inteligenţă pentru a-se ridica şi a face avere, ci trădare, vânzarea celui care te plăteşte pentru a-i păzi viaţa; specularea credulităţii publice; trezirea patimilor rele din sufletul omenesc. Puţin îţi pasă dacă un popor întreg pierde printr'asta deosebirea eternă ce există între bine şi rău, între lăudabil şi condamnabil; că moralitatea unei naţii întregi degenerează; că copilul dă în tată şi tata'n copil, că e ca în ziua de apoi, cum zice scriptura, tu cu acest preţ te ridici deasupra tuturor, demoralizarea şi mizeria generală sunt condiţia şi izvorul bunei tale stări private.

Ei, aceste trebue să înceteze odată, dacă e vorba ca statul român să nu fie coprins în mod epidemic de boala immoralităţii şi a feloniei, dacă e vorba ca spiritul public să rămâie sănătos şi pururea în stare a condamna ceea ce e rău şi a aproba tendinţele oneste şi munca onestă.

Nu devenim prin aceasta apologiştii fostului Domn, precum nu ne facem nici judecătorii lui.

Cu tendinţele sale absolutiste, el n'a făcut decât ceea ce orice absolutist face — el a lovit în puterile istorice ale ţării şi a ridicat din noroiu tocmai pe aceia cari în noaptea dela 11 Fevruarie, i-au păstrat — recunoscători — atâta credinţă. Soarta oamenilor e tragică.

Creaturile ignorante şi nule pe cari a avut generozitatea a le ridica, acelea i-au pus revolverul în piept;

plebe semistrăină au ridicat din întunerecul făclierii şi a birturilor, plebea aceasta semistrăină l-au dat pe mâna inamicilor săi. Oamenii politici ce-au conspirat în contră-i îi erau adversari, inamici, oameni loviţi şi umiliţi poate de fostul Domn; prietenii uniformaţi, juraţi şi plătiţi pentru a-l păzi, erau trădători. Intre inamiciţie leală şi trădare e o substanţială deosebire, învederată pentru orice spirit onest şi asupra căreia insistăm pentru atâta oară, spre a invalida insinuaţiunile foii guvernamentale.

CINE PROVOACĂ RĂSTURNĂRILE?

„Dar dulci, nobili şi politicoşi adversari, ne întreabă Românul, contra alor noştri s'a sculat Domnul Tudor?"

Contra alor voştri, am răspuns noi!

Şi am citat cuvintele autentice ale acestui boier român, care declara că, în unire cu mulţi boieri iubitori de ţară, s'a sculat în contra Domnilor greci şi contra streinilor cari s'au încuibat în ţară.

Contra alor voştri prin urmare s'au sculat Românii la 1821, căci s'au sculat contra elementelor străine după vremea aceea, şi voi reprezentaţi astăzi acele elemente străine, am adăogat noi, făcând aluziune, nu atât la sângele care curge în vinele fiecăruia cât la simţirile ce-l însufleţesc şi la faptele ce săvârşeşte.

Şi amândouă aceste afirmaţii ale noastre sunt adevărate.

„Românul" însuşi nu poate să tăgăduiască că ceea ce a supărat mai mult pe Români, sunt tendinţele străine ale Domnilor greci, înrâurirea străină şi dispreţul a tot

ce era românesc—: al tradiţiunilor, al gloriilor, al deprinderilor româneşti.

Şi oricine va voi să cugete un moment la mijloacele prin care Roşii s'au ridicat, şi prin cari se ţin la putere, va vedea că aceia ce-i caracterizează sunt tocmai apucăturile străine şi ideile străine, şi înrâurirea străină.

Pseudo-liberalii noştri nu s'au ridicat în adevăr decât hulind ce este românesc mai ales pre Domnii Români, şi pre boierii Români, adică toată gloria şi tot trecutul acestui popor. Căci cine, mă rog, a făcut trecutul glorios al acestei ţări dacă nu domnii şi boierii ţării?

Chiar mai deună zi, n'am auzit oare pe d. Stătescu, după banca ministerială, şi pre domnul Brătianu, după tribuna Camerei, zicând că Coroana României şi a Moldovei au fost coroane de cositor?

Nu sunt acestea simţirile unor străini necunoscători de istoria ţării?

Nu s'au mulţumit a batjocori gloriile noastre naţionale, au dispreţuit apucăturile, deprinderile, tradiţiunile, adică tot ce face dintr'un popor să fie el, iar nu altul. Şi au venit cu idei noi, cu apucături străine, cu tendinţe cosmopolite. După capul lor tot ce a fost în ţară, a fost rău; numai ce au făcut ei, este bine.

Până la venirea lor, poporul român nu avea nici o lege, era o turmă de sclavi şi ţara aceasta a creat-o dd. Rosetti şi Brătianu din nimic!

Chiar mai deunăzi, d. Stătescu, linguşitor de rând, striga că acest bătrân, d. Brătianu, ne-a dat o ţară mare şi liberă!

Toate legile ce propun, toate măsurile ce iau nu sunt decât ideile demagogiei franceze, îndulcite şi aurite ca să le primim noi.

Nici odată n'a ţinut seamă de felul de a fi al poporului român, de deprinderile lui, de tradiţiile lui.

Astfel s'au ridicat liberalii, hulind trecutul glorios al acestei ţări, şi despreţuind tot ce era românesc şi căutând să puie în loc idei străine, ca nişte adevăraţi străini.

Şi, după ce s'au ridicat, se ţin la putere numai prin înrâurirea străină, prin apăsarea străină, căreia servesc de instrumente.

Oricine caută să-şi dea seama de faptele guvernului liberal, de la venirea lui la putere şi până azi, nu e cu putinţă să nu dobândească această convicţiune: că d-lui Brătianu puţin îi pasă de ce vrea ţara, de ce sufere ţara, de ce zice ţara; destul să menajeze interesele străine şi să împlinească dorinţele străinilor. Numai astfel se poate explica purtarea d-lui Brătianu în cestiunea Stroussberg şi în cestiunea răscumpărării, în cestiunea ovreilor şi în a Basarabiei, în cestiunea Cernavoda-Constanţa şi Arab Tabia!

Preste tot aceeaşi ideie: să dau străinilor ce-mi cer; cât pentru Români, puţin îmi pasă!

Partidul liberal reprezintă dar în această ţară, de-o parte ura a tot ce e românesc şi apucături străine, şi de alta, înrâurirea apăsătoare a străinilor.

Apoi contra acestor două lucruri s'a ridicat Domnul Tudor. Deci contra a lor voştri s'a ridicat!

Aceasta am zis, şi aceasta este adevărat!

„Românul" însă ne spune că, după proclamaţiile lui Tudor, cum le ştie el, Domnul Tudor, cu pandurii lui, s'ar fi ridicat şi contra apăsării boierilor pământeni şi ne acuză că falsificăm textul ca să ascundem aceasta.

Dar acest adevăr nu se poate ascunde. Chiar dacă n'am fi ştiut nimic sigur, tot am fi bănuit că, şi pe vremea aceea, se găseau boieri pământeni rătăciţi, cari serveau de instrumente prin cari străinii despuiau şi apăsau pe Români, precum se găseşte astăzi un partid întreg care serveşte de unealtă ca să apese ţara.

Am fi bănuit aceasta, chiar dacă n'am fi ştiut nimic; dar din nenorocire avem şi documente istorice cari adeveresc acest prepus. Astfel cunoaştem, din întâmplare, o anaforă a veliţilor boieri şi un ofis al lui Grigore Vodă Ghica cari vestejesc purtarea unui oarecare boernaş dinspre Piteşti, un vătaf de plaiu, care împreună cu un altul, au siluit prin măglisiri, cum zice anaforaua, şi mai ales prin îngroziri, pe moşneni Caineni să vânză moşia lor moştenească princesei Frusina Şuţu, adică:

„Intâiu au cumpărat printr'ascuns părţile celor mai săraci, apoi, văzând că află şi cei mai aleşi, pre care nu-i pot îndupleca, au început a-i îngrozi, cu mari înfricoşări, zicându-le, de o parte că nici odată nu vor putea stăpâni părţile lor, d'avalma cu un Domn şi că poate să cadă vreunii şi în urgia domnească cum şi în pedeapsa ocnii, arătându-se cu împotrivire, etc...[1]). Şi ca aceşti doi rătăciţi vor fi fost desigur mulţi alţii cari, pentru slujbe şi ranguri, să priimească a servi de instrument de apăsare a neamului lor în mânile străinilor.

Şi dacă este adevărat după cum spuneţi, că, şi din cauza împilărilor acelor pământeni, s'a sculat Domnul Tudor, atunci tot contra alor voştri s'a sculat; căci cine, dacă nu voi, reprezintă astăzi în această ţară elementul

1) Vezi condica de Anaforale ale lui Grigore Ghica Volumul III anul 1824—1825 filele 266 urm.

împilator, elementul care se îmbogăţeşte din politică, din sudoarea tuturor fără muncă şi fără merit?

Dar pre vremea aceea oamenii ca acel vătaf de plaiu şi ca acel vameş erau înfrânaţi şi dojeniţi de adevăraţii boieri ai ţării.

Ştirbey, Creţuleştii, Grădiştenii, Fălcoienii, Raleţii cu mitropolitul şi archierei în cap, înfrânând prin judecăţile lor, alunecările unor astfel de nenorociţi şi Domnul ţării scăpa pre români de apăsările nelegiuite.

Astăzi fapte mult mai mişeleşti se săvârşesc pe o scară întinsă.

Concesii peste concesii, întreprinderi peste întreprinderi, abuzuri peste abuzuri se grămădesc. Oamenii de meserie devin milionari în clipă!

Moştenitorii şi semenii acelor mijlocitori ascunşi, cari atunci mărturiseau tremurând înaintea archiereilor şi a boierilor păcatul lor, şi se pocăiau, acum domină ţara şi-i dau legi.

Şi ţara, legată de mâini şi de picioare, spumează de mânie, căci n'are cui se plânge: Mitropolitul şi arhiereii ţării nu mai au milă de dânsa, sau nu îndrăsnesc să ridice glasul în favoarea celor asupriţi!

Boierii ţării, unii şi-au dat mâna cu împilatorii, iar ceilalţi sunt asupriţi şi huliţi!

Şi Domnul ţării are urechile astupate de strigătele de ură ale oamenilor politici şi de gălăgia sărbătorilor.

Ce poate să iasă dintr'o asemenea stare de lucruri? Nemulţumirile sunt generale, indignaţia oamenilor este ajunsă la culme, şi toate caută să izbucnească. Aşa în cât nimeni nu ştie ce poate să aducă ziua de mâine!

Iacă unde aţi adus ţara în 6 ani de guvernare: este

mai rău de cât în momentul în care Lascar Catargiu a venit în 1871 să scape tronul şi instituţiunile din valurile de nemulţumiri grămădite ce stau să le potopească.

Iacă răspunsul nostru la întrebarea „Românului": Cine provoacă răsturnările?

PRIVELIŞTEA CORUPŢIEI

Am arătat în mai multe rânduri că rămânerea la putere a roşiilor va degenera într'un pericol social. Nimic nu e mai periculos pentru conştiinţa unui popor, decât priveliştea corupţiei şi a nulităţii recompensate, decât ridicarea în sus a demeritului. Această privelişte îi ia poporului încrederea în valoare muncii şi în siguranţa înaintării prin merit. Dându-i-se zilnic exemplu că, fără a şti ceva şi fără a fi muncit, cineva poate ajunge bogat şi om cu vază, arătându-i-se zilnic împroprietăriri de oameni ce n'aveau alt drept decât favorile oamenilor zilei, contagiul intelectual şi moral devine din endemic epidemic, trece dela restrânsul grup al Campiniilor la grupuri din ce în ce mai numeroase de cetăţeni, cărora le vine asemenea în minte ceea ce nu le-ar fi venit nici odată, fără molipsirea prin exemplul celor împroprietăriţi fără drept şi a celor ce, prin explicări sofistice a legii, au ştiut să-şi înjghebe moşii sub pretextul c'ar fi însurăţei.

Am constatat asemenea că nici când în România n'a existat cestiunea agrară. De la începuturile acestor ţări şi până la împroprietărire, regimul moşiilor era proprietatea mare şi cea mică pe de-o parte, posesiunea eredi-

tară în anume condiţiuni, stabilite prin tranzacţie liberă, pe de alta. Nici odată nu i-a venit Românului în minte de-a pretinde ceea ce nu este al lui, tot precum pe de altă parte, simţul de drept era atât de puternic în el şi iubirea ogorului atât de înrădăcinată, încât pentr'un petec cât de neînsemnat de pământ se judecau pân' în pânzele albe.

In decursul unei vieţi de sine stătătoare de câteva sute de ani, poporul nostru n'a avut nevoie nici de cod civil, nici de cod penal, pentru a avea un adânc sentiment de drept şi, precum roiul de albine nu are lipsă de legi şi regulamente scrise, de recrutări, etc. tot aşa şi la poporul nostru toate lucrurile mergeau strună printr'un înăscut spirit de echitate şi de solidaritate.

Fără recrutaţie Mircea şi Ştefan-Vodă ridicau ţara în picioare, ba adesea nici nu puteau s'o înfrâne şi s'o domolească când era vorba de năvăliri în afară. In tot decursul acestei lungi epopee nu găsim însemnându-se de nici unul din cronicarii noştri o mişcare agrară; nicicând acest popor îndărătnic şi viteaz nu atinge nici în elin nici în mânecă averea sau dreptul altuia; din contra, vedem o energică statornicie în păstrarea şi moştenirea proprietăţii. A înstrăina un petec de moşie în vremea veche era o afacere de stat şi avea nevoie de sancţiunea Domnului şi a sfatului suprem.

Astfel istoria s'a însărcinat, prin mersul ei organic, să dea creştere poporului românesc, o creştere ale cărei principii conservatoare deveniseră atât de abituale, atât de constitutive pentru chipul de a vedea a fiecăruia, încât un om nici îşi putea închipui măcar, că poate să-şi arunce ochii asupra lucrului altuia.

Dar pe cât educaţia unui popor se câştigă şi se pă-

strează cu anevoie, tot atât de lesne se pierde şi se compromite o asemenea moştenire, când se dau de sus exemple de neorânduială, de nedreptate, de incoherenţă. A fost destul ca, în curs de câteva luni, un demagog cosmopolit să stea ministru, pentru ca conştiinţa de drept a poporului să înceapă a se întuneca, pentru ca să se nască în el dorinţi nelegitime, cari înainte nici prin vis nu i-ar fi trecut, pentru ca să se sdruncine în el complexul de idei abituale cari, din neam în neam, constituiseră vederile sale juridice şi morale.

Dar şi mai odios în toate acestea e că guvernul, în loc de-a izola ceea ce s'a întâmplat în mod izolat, în Ilfov şi Vlaşca, se servă de evenimentul petiţiei colective din aceste judeţe, pentru a imprima chiar cererilor drepte ale ţăranilor caracterul neliniştitor al unei mişcări agrare; că, nevrând să facă dreptate sătenilor de pe moşia arendată de un Pişca, îi acuză fără cuvânt şi fără umbră de adevăr, că ar fi cerând acelaş lucru ca şi ţăranii din Vlaşca şi Ilfov.

Iată dar o mişcare nelegitimă şi neîndreptăţită devenind un pretext pentru persecutarea şi maltratarea acelora cari au cereri drepte; iată un Chiriţescu, fost camardiner, servindu-se de poziţia de prefect pentru a caracteriza de mişcare agrară reclamaţii făcute în contra unor măsurători strâmbe şi asupritoare ale ogoarelor, ce oamenii s'au obligat a le munci arendaşului. Pe de o parte dar se înscenează mişcarea, pe de alta se servă de pretext de persecuţiune în contra oamenilor fără vină şi a căror reclamaţii sunt drepte.

Toate acestea nimicesc influenţa educativă pe care statul îl exercită în alte ţări prin corectitudinea actelor sale, asupra conştiinţei cetăţenilor. Vechi şi drepte ve-

deri de cuviinţă şi de echitate se discompun în această atmosferă, poporul — o fiinţă organizată prin nestrămutate vederi intelectuale şi morale — devine o adunătură inorganică de indivizi, predispusă spre anarhie, atât în urma instigaţiunilor vinovate ale agenţilor demagogi ai partidului, cât şi prin lipsa de dreptate şi prin pierderea încrederii în stat.

Oare să fim un popor atât de bătrân, încât să fi pierdut memoria trecutului? Să nu ştim că numai în păstrarea bunurilor morale cu greu câştigate în trecut, în păstrarea elementelor educative ale istoriei române e rădăcina spornică a viitorului? Să nu vedem limpede că instinctele demagogice nu sunt decât rămăşiţele invidiei venetice, care duşmănea tot în această ţară: şi familie, şi biserică, şi limbă, şi datină? Oare noi să nu ştim că vrajba socială şi politică n'a avut altă ţintă decât a altera caracterul şi inima dreaptă pe care părinţii au lăsat-o moştenire poporului nostru, pentru a le asimila instinctelor bastarde, şi veninoase ale rămăşiţelor de venetici?

Zilnicele atentate ale guvernanţilor asupra principiilor ce asigură desvoltarea liniştită a unui popor, să nu fie în stare a trezi rezistenţa tuturor elementelor sănătoase din ţară? Coroana poate rămânea îngăduitoare faţă cu tentative, capabile a scăpa şi desrădăcina orice societate din lume, necum una şubrezită prin o lungă şi sterilă epocă de tranziţie?

Iată întrebări cari se impun dela sine în situaţia grea ce se crează ţării prin rămânerea la putere a partidului roşu, putrezit moraliceşte de variile afaceri impure, începute cu cărăturile Warszawsky şi încheiate cu Cernavodă-Chiustenge.

Numai un guvern onest şi o administraţie onestă sunt

în stare a readuce poporul la ideile sale de drept, a-i reda creşterea şi maniera de-a vedea pe care i-o dăduse în trecut statornicia datinei sale juridice şi simţul său de echitate, nutrit de biserică şi de lege. Astfel, din destrăbălare în destrăbălare, am ajunge a se şterge cu totul din conştiinţa publică deosebirea între bine şi rău, între drept şi nedrept; anarchia de idei ar da naştere anarchiei ordinei materiale.

Dar, în haosul acesta, ce-ar mai fi statornic, ce-ar mai fi sigur? Dacă am trăi încai izolaţi în peninsula Iberică, sau în grupul insulelor britanice, discompunerea ar fi foarte păgubitoare progresului, dar nu ar nimici statul. Dar încleştaţi între mari şi puternice monarchii, mişcările nesănătoase din lăuntru s'ar preface oricând într'un pericol pentru chiar existenţa statului şi haosul stingerii ar ameninţa însăşi individualitatea etnică şi istorică a poporului românesc. Oare roşii să nu înţeleagă, că acel haos i-ar înghiţi şi pe ei, împreună cu ţara'ntreagă? Să nu înţeleagă că'n urma repetatelor greşeli de guvernământ, e o datorie pentru ei de-a suporta discreditul ce şi l-au grămădit asupră-le şi de-a se curăţi de el? Iată o cestiune, pe care n'o punem, se'nţelege, masei interesate a partidului, dar care merită fără îndoială atenţia oamenilor lui conducători.

IN CE CONSISTĂ RĂUL

„Naţiunea" perândând acuzările ce se fac administraţiei liberale de către foile de orice nuanţă, deşi nu contestă adevărul acestor acuzaţiuni, crede însă a putea afirma că faptele şi apreciaţiunile sunt, şi într'o parte şi într'alta, pline de *exageraţie*.

N'am voi în adevăr să facem o cercetare lexicală asupra vorbei „exagerație" care însemnează a face din ţânţar armăsar, a da lucrurilor proporţiuni ce nu le au. Cu toate acestea nu o convingere preconcepută, ci experienţa de toate zilele ne dovedeşte că foile române, departe de a exagera, sunt din contra, mărginite prin numărul cuvintelor din dicţionar, de a putea zugrăvi cum se cuvine tot ce se petrece în România ca viaţă politică şi ca viaţă de Stat. Ne-ar părea bine dacă s'ar mai putea exagera; din nenorocire însă o descriere cât de pesimistă a stării de lucruri e departe de a ajunge umbra măcar a mizeriei morale care bântue ţara, o mizerie mai adâncă, dacă se poate decât cea materială.

„Un rău există" zice, „Naţiunea" nimeni nu poate tăgădui acest „fapt. Avem nevoe de ameliorații. Ele nu se pot efectua cu personalul „ce-l avem. El s'a obicinuit a se ocupa mai mult de discuţiuni politice „decât de sarcina ce e chemat a îndeplini".

Dar oare de ce se ocupă cu discuţiuni politice, adecă cu negustorie de vorbe, decât cu îndeplinirea serviciului pentru care e plătit şi pe care-l datoreşte?

„Cauza care a produs aceste triste resultate este, după opiniunea „generală, că oameni cari conduc partidul s'au *depărtat de principiile* „*adevărat liberale*."

Cum? Asta-i tot? Cauza tuturor relelor să nu fie alta, decât că oamenii s'au depărtat de la principii? Oare dacă un om e sărac, cauza e că s'a depărtat de la principiul cutare? Dacă e bolnav, dacă e incult, dacă degenerează, cauza e că nu se închină la o definiţie politică? Oare orbul e orb pentrucă nu cunoaşte formulele optice, săracul sărac pentrucă nu cunoaşte economia

politică, bolnavul bolnav pentrucă nu ştie anatomia şi fiziologia?

Nu, onorabili confraţi, n'au a face principiile nimic cu relele ce ne bântue; omul cel mai bun şi mai de treabă din lume poate avea principii eronate cu totul, omul cel mai mizerabil le poate avea pe cele mai bune; ei rămân cum sunt din alte împrejurări, căci deja Seneca, învăţătorul din Vero, care-a avut obiectul sub mâna lui şi a putut constata adevărul, zice: „Velle non discitur" — a voi nu se învaţă, precum nu se'nvaţă a naşte sau a fi născut, precum nu se'nvaţă a fi bun sau rău.

Nu dar în principii, ori în abatere de la ele consistă răul. El e mai adânc; e social înainte de toate; din răul social a rezultat declasarea şi relele economice, din acestea demoralizarea deplină a societăţii române.

Răul social consistă în ridicarea unei pături nenumărate de oameni ignoranţi, de vânători de abecedar.

Dacă vom lua lista prefecţilor şi sub-prefecţilor din ţară şi în genere personalul administrativ, vom afla că aproape toată generaţia consistă din cenuşeri, din oameni cu patru clase primare, cari în viaţă-le n'au muncit nimic şi cari nu ştiu a administra, pentrucă n'au învăţat nimic.

Acest *personal* se ocupă deci cu discuţiuni politice, pentrucă nimic nu ştie încolo, decât ceea ce citeşte prin gazete şi pentrucă golul intelectual, lipsa de cultură cată a se umplea cu ceva. Cei însă ce-i dau nutrimentul zilnic al inteligenţei sunt tot atât de ignoranţi. Redactorii faimoşi ai celei mai mari foi din ţară n'au în sacul lor de grăunţe intelectuale decât patru clase primare şi vorbe, vorbe goale culese din gazete străine. O logoma-

chie stearpă, iată tonul tuturor foilor aproape, o ceartă pentru abstracţiuni fără sferă determinată şi fără cuprins determinat, iar sub pretextul subţire al acestei certe de vorbe, animalul organic îşi caută hrana zilnică, fără nici un scrupul pentru binele aproapelui său.

Organizaţiunea noastră liberală n'a făcut-o nimeni în serios, nici n'a luat-o nimeni ca atare.

Nu libertatea materială s'a cerut, nu libertatea muncii, ci libertatea ignoranţei de-a acapara funcţiile publice. Budgetul nostru este piaţa în care se vând scump cele patru clase primare, ce, în locul unei meserii onorabile, scârţie slove negre pe hârtie albă.

Clasa aceasta a feneanţilor avizată la budget e nenorocirea noastră socială. „Naţiunea" va concede că tot ce e deasupra în societatea română e o pătură nenumărată de *mijlocitori,* nu de producători. Nici prefecţi, nici subprefecţi, nici advocaţi, nici negustori nu sporesc c'un fir de grâu măcar producţiunea ţării, nu dau materiei o schimbare de *formă,* singura ce dă valoare adevărată muncii omeneşti. Advocaţi, negustori, amploiaţi etc., nu mijlocesc decât schimbul de posesiune al lucrurilor, fără a spori masa lor, fără a le da o valoare superioară prin schimbarea formei. Mulţimea nenumărată de ovrei nu are altă ocupaţie, decât aceea ce face toată clasa imediat superpusă ţăranului, a transmite de la o mână la alta posesiunea lucrurilor, dar a opri pe această cale, cea mai mare parte, drept recompensă a acestui serviciu de mijlocitor. Deci există două naţiuni deosebite în această ţară, una stoarsă şi sărăcită de producători, alta îmbuibată de mijlocitori: poporul şi plebea.

A afirma că „liberalism" sau „„conservatism" de principii poate lecui o asemenea stare de lucruri, este, iertă-ni-se, o credinţă uşoară. Ori ce principii am pretexta

că avem şi unii şi alţii, mizeria şi lipsa de cultură vor fi umbra pseudo-civilizaţiei noastre. Numai o organizare strictă care ar sili pe poporul de mijlocitori la muncă şi la producţiune, o organizare care ar îngreuia parvenirea la funcţii publice, dar care le-ar deschide, prin alt regim economic, o piaţă în care să-şi deprindă şi să-şi ofere braţele la muncă reală, ar putea să vindece relele de cari suferim.

In loc de principii *politice*, ar trebui să pătrunză în societatea noastră ştiinţa exactă, putinţa de a aplica principii *mecanice*. Gradul de civilizaţie al unui popor nu se măsură după numărul botinelor lustruite, a frazelor franţuzeşti şi a gazetelor, ci după aptitudinea lui de a supune puterile oarbe ale naturii scopurilor omului. Cu cât omul e stăpân pe vânt, pe apă, pe abur, şi-şi face din ele slugi muncitoare, cu atât civilizaţia e mai înaltă; cu cât omul stăpâneşte mai mult asupra omului, cu atât barbaria este mai mare.

Inmulţirea clasei de mijlocitori a produs răul social al împuţinării şi sărăcirii claselor producătoare; iar mizeria are de efect imediat demoralizarea. Aceasta merge apoi mână 'n mână cu degenerarea rasei chiar. Un popor sărac, dar sănătos, are tot lungul viitorului înaintea lui; dar un popor fizic degenerat, un popor compus din stârpituri, e condamnat a pieri pentru totdeauna. Medicul recrutor ce constată degenerarea fizică a rasei, cel igienist care constată morbiditatea şi mortalitatea ei, iată cei ce ne arată în adevăr rezultatele negustoriei de vorbe, cu care ne'ndeletnicim toţi, din nenorocire, de la 1848 până astăzi. Aceia însă cari faţă cu faptul decăderii fizice sunt în stare să admită un progres *real* în ţară, sunt sau amăgiţi sau amăgitori.

FISCALITATE EXCESIVĂ

Un semn al declasării şi al înmulţirii oamenilor cari nu lucrează nimic şi trebuesc hrăniţi din budgete, este fără îndoială sporirea dărilor directe şi indirecte şi greutatea extremă cu care oamenii le plătesc. Dări se grămădesc pe dări, de ajung orice articol ce intră'n gură sau acopere trupul, dare pe căldură şi dare pe lumină, dare pe mişcarea din loc în loc, pe tot ce trăeşte pe pământ ori în apă.

Cine cunoaşte stările de lucruri de acum douăzeci şi cinci de ani în materie fiscală ştie că deosebirea e cât cerul de pământ. Darea era directă: statul se adresa sincer către omul care posedând ceva, avea nevoe de apărarea lui. Statul modern se adresează într'o sumă de cazuri indirect, escamotând din buzunărele oamenilor suma ce-i trebueşte. E însă evident că ori ce dare, sub ori ce formă s'ar percepe şi ori cum s'ar chema, e plătită la urma urmelor de către pământ şi de către producţiunea reală.

O dovadă oarecum elementară despre aceasta este bunăoară regia tutunurilor. De sigur tot mecanismul sutelor şi parasutelor de funcţionari, apoi toţi acei cari trăesc din milioanele ce le produce această dare nu *produc* ei înşii un fir de tutun, nu adaogă o centimă la valoarea lui. Toţi sunt mijlocitori între producător şi consumator, dar în calea acestei mijlociri, producătorul capătă preţul cel mai mic posibil, consumatorului i se cere cel mai mare posibil, şi din această diferenţă, din care cei doi membri de căpetenie ai transacţiunii economice nu au nici un folos, ci pierdere, mii şi iarăşi mii de paraziţi sociali trăiesc.

Acest exemplu îl dăm pentru că, de o elementară claritate, ne dovedeşte printr'un caz, produs în mod artificial, netrebnicia marelui număr al claselor de mijlocitori. Precum agenţii regiei, în întrepunerea lor între producător şi consumator, nu produc în realitate nimic, ci trăiesc din diferenţa impusă între preţul obţinut de unul şi cel plătit de celalt, tot aşa trăiesc toţi mijlocitorii din acea artificială şi ruinătoare diferenţă.

Darea directă ar fi deci singura dreaptă şi singura care are un element de moralitate în ea. Cerută direct de la oameni, ei sunt în stare a simţi când marginea impozabilităţi s'au ajuns pe deplin şi statul nu-şi poate permite a face înnoituri de prisos, când de unde n'ai ce lua, nici Dumnezeu nu poate lua. Dar prin dări indirecte se exploatează pe nesimţite un popor întreg, de ajunge de nu mai ştie ce poate ori nu poate.

Se simte numai că puterea impozabilă e sleită cu desăvârşire şi atunci sbiri guvernamentali acoper ţara ca lăcustele ori ca o armată de invazie şi se desvoltă, sub protecţia guvernului, un fel de brigandaj oficial.

Ş'apoi se mai zice că la toate relele din ţară reacţiunea e de vină. E în adevăr regretabil că lipseşte un partid reacţionar; un partid adecă cu destule mijloace şi destulă înrâurire ca să readucă trecutul cam necioplit în felul lui, dar sănătos şi vrednic.

Spună oricine dintre contimporanii ce ţin minte ziua de alaltăieri, dacă, în timpul adevăratei reacţiuni, s'a vândut vreunui om averea pentru neplată de bir, sau dacă era cu putinţă măcar una ca aceasta?

Altfel acum. Pe lângă sequestre, se'ntâmplă omoruri chiar cu ocazia împlinirilor.

O foaie din Târgovişte ne spune că o biată femee,

pentru o dare de 10 franci, pretinsă cine ştie sub ce titlu, a fost bătută de un perceptor şi că a murit din acea bătae. In Bucureşti o altă femee, scutită de-o amendă comunală de 5 franci, a fost bătută de perceptor pentru ea. De la birjari se suquestrează trăsurile adecă instrumentul lor de muncă, scutit de lege. Inainte-ne avem 8 chitanţe de dări împlinite, tăiate dintr'un registru à souche, fără nici o *iscălitură* şi fără ca numărul din roluri să fie trecut.

Şi'n acelaşi timp în care agenţii fiscali ucid oamenii şi lumea ţipă de sărăcie, de neputinţa de a suporta atâtea misiuni în străinătate, atâtea pensii reversibile, atâtea răscumpărări, atâta lux guvernamental şi atâta brigandaj parlamentar, în acelaş moment foile oficioase ne spun că finanţele merg bine, că mai trebuesc câteva zeci de milioane pentru poduri peste Dunăre şi pentru nouă linii de căi ferate şi o gară centrală la Bucureşti, pentru tinerimea elegantă, ce vrea să economiseze banii de birjă pân'la gara Târgovişiei.

Apoi — dee-ni-se voie — sub vestita reacţiune, în trecutul cel odios omul cu care, cu boi, cu pământ plătea un galben pe an şi atâta tot. Nici chiar darea aceasta, cât de mică, nu se repărţea în mod nedrept. Satul se aduna, făcea cislă, plătea fiecare după averea lui, vornicul aduna banii — şi fără leafă şi fără remiză — îi ducea cinstit la sămeşie.

Nici hoţii, nici bilete *à souche* fără iscălituri, nici perceptori, nici nimic.

Văzând oare mizeriile de acum, nu avem cuvânt să spunem că e epoca noilor fanarioţi?

Zi cu zi se adaogă greutăţile asupra ţării şi cu toate acestea, populaţia lui producătoare n'a primit *nimic în*

schimb cu aceste greutăţi. Tot plugul lui Mircea Vodă brăzdează acest nefericit pământ şi pe când, după vechile aşezăminte, ţăranul nu datorea pentru pământ şi păşune de cât 12 zile pe an şi aducerea unui car de lemne de Crăciun, astăzi guvernul decretează că măcar 2 zile pe săptămână să fie ale ţăranului. Toată diferenţa între munca celor 12 zile ale codului consuetudinar şi munca actuală a ţăranilor, o înghit clasele de mijlocitori, căci ţăranul acum stă mai rău decât înainte.

Şi'n asemenea condiţii detestabile, când vedem producătorul tot atât de incult, însă cu mult mai sărac de cât sub regimul vechiu, când se constată că însuşi constituţia fizică a poporului nostru degenerează, că, nu numai nu mergem înainte, dar prin degenerare priedem şi *posibilitatea* progresului, tot atunci limbuţi lustruiţi, închinători de vorbe, ne spun zilnic pe zeci de coloane ce imense progrese ar fi făcut România.

MUNCA ŞI PRODUCŢIUNE

„Naţiunea" constată în fine şi ea că starea noastră economică e primejdioasă. Agricultura lâncezeşte; nici cantitatea, nici calitatea produselor nu mai atrage cumpărători; concurenţa ne omoară; comerţul român dispare şi străinul îl înlocueşte; balanţa comercială arată că'n fie ce an România jertfeşte milioane pe altarul civilizaţiei străine. Mergând astfel ajungem la inaniţiune, la sleirea puterilor.

Iată lucruri pe cari noi le spunem de patru ani de zile, fără ca nimeni să fi voit să ne asculte. Credem ne-

cesar a observa aceasta, căci „Naţiunea" face apel la presă, ca să-şi îndrepte activitatea în acest sens şi să caute mijloace de vindecare.

In adevăr, vindecarea ar fi lesnicioasă, calea sanificării economice e teoretic lesne de indicat; dar de la teorie pân' la aplicare asupra oamenilor, şi mai ales asupra unei generaţii cu desăvârşire corupte, e o deosebire mare.

Reţeta cea mai simplă în contra sărăciei ar fi următoarea:

Fiece organism omenesc, prin inspirare de oxigen şi prin combinarea acestuia cu carbonul în acid carbonic, desvoltă căldură. Căldura produce putere musculară şi intelectuală sau ceea ce c'un termen în fizică se numeşte: echivalentul mechanic al căldurii. Acest echivalent omul îl poate întrebuinţa spre a produce lucruri utile, sau îl poate cheltui dormind la umbră. Deci, fiecine să mişte numai din mâni, să producă obiecte de utilitate şi nu va exista sărăcie. Acest sfat însă îl poţi da unui om în toată firea şi nestricat. Pungaşul, care trăieşte înşelând pe alţii, desfrânatul care fuge de lucru ca dracul de tămâe, vor rîde de tine, dacă le vei da sfatul să muncească, să întrebuinţeze într'un mod util echivalentul de putere mecanică, pe care îl produce organismul lor viu.

Ţăranul întrebuinţează acest echivalent mecanic pentru a ara, a semăna, a secera; adică pentru a da materiei o formă nouă, aceea a grânelor de o utilitate incontestabilă.

Ce fac însă ceilalţi cu acel echivalent, la ce întrebuinţează mecanismul fizicului lor preţios? Spre a produce lucruri de utilitate? Ferească Dumnezeu. Unii nefăcând nimic, îl pierd pur şi simplu, unii joacă cărţi, alţii scriu

articole insipide de gazete, alţii precupeţesc lucruri ce nu sunt produse de ei, scumpindu-le artificial, c'un cuvânt: secături, pierde-vară, şi cum îi mai chiamă, nu fac de cât o întrebuinţare inutilă de mecanismul de muncă cu care i-a înzestrat natura. Echivalentul mecanic se perde pe nimicuri şi pe zădărnicii.

Dacă considerăm pe om ca pe-o maşină, care trebue alimentată cu material combustibil, a cărui ardere se preface în putere, şi care putere cată a se 'ntrebuinţa la producţiune, dacă e să nu se prefacă fără nici un folos în acid carbonic, şi dac'am face bilanţul celor mai mulţi, punând de o parte suma de bunuri ce o consumă şi de altă parte ceea ce în schimb produc, am rămânea uimiţi de risipa, de irosirea de puteri vii ce se face în această ţară. Mii de franci, reprezentând zeci de mii de kilograme metrici de putere vie, i se dau ca pensie reversibilă unui om ce nu e'n stare a scrie decât nerozii; mii de franci se dau pentru a plăti venalitatea cutărui deputat, ignoranţa cutărui profesor, corupţiunea cutărui funcţionar, trădarea şi felonia cutărui ofiţer superior, negustoria de vorbe a cutărui advocat. Milioane de kilogrammetri se cheltuesc pentru a întreţine mii de maşini omeneşti, cari nu sunt bune de nimica şi nu sunt în stare a produce nimic.

Căci, când e vorba de producţiune nu trebue s'o luăm după cum o ia limbajul ordinar, care nu ţine seamă nici de *utilitatea* lucrului produs, nici de cheltuelele ce le exige actul producţiunii. Producţiune nu poate fi numită decât opera din care rezultă un produs *superior* serviciilor de tot felul, pe care le-a absorbit operaţiunea. Numai obţinându-se acest bilanţ, poate fi vorba în adevăr de producţiune. Cât costă însă tăcerea unui deputat?

Mii de franci. Cât produce? Nimic. Cât costă pledoariile? Milioane. Cât produc? Absolut nimic. Cât costă plagiatorii intelectual-sterpi, cari uzurpează catedre universitare şi secundare? Sute de mii. Ce produce însă un om care însuşi nu ştie nimic? Nimic, fără îndoială.

Insă cine-a introdus mizeria aceasta economică şi intelectuală, domnia inepţiei si a ignoranţei, dacă nu liberalismul? Liberalismul a scos din gunoiu oameni ignoranţi şi netrebnici, cari în loc de a fi avizaţi să se hrănească din muncă proprie, li se 'nlesneşte a trăi din munca altora. Liberalismul a înmulţit clasa consumatorilor improductivi, cari nu adaogă, prin toată negustoria lor de vorbe, un centigram la greutatea grâului nostru, liberalismul înmulţeşte funcţiile, atrăgând din ce în ce mai mulţi incapabili în serviciile publice; liberalismul care-a ameţit capetele oamenilor, care nu i-a lăsat la teapa lor, în sfera lor de activitate materială, ci i-a declasat, ridicând la demnităţi înalte bulgari cu 2, 3 clase primare, buni de grădinărie poate, dar netrebnici pentru a administra ministerii şi servicii ca al domeniilor.

Căci o laudă adesea făcută partidului liberal, dar pe care nimeni nu îndrăsneşte a o mărturisi în public, e că-şi căpătueşte oamenii, că hrăneşte o sumă de lume, care 'ndealtmintrelea n'ar avea mijloace de traiu. Rolul partidului e de a declasa indivizii şi 'n acest rol mulţi găsesc superioritatea partidului roşu asupra celorlalte.

Alte partide — ni se zicea — au 'nainte de toate necesităţile reale ale ţării, pe cari nu le sporesc în mod factice ci caută a le acoperi, de bine de rău, din veniturile existente. Roşii au alt principiu: *primum vivere*, mai întâiu să trăim noi şi ai noştri cu toţi; veniturile necesare se vor găsi ele, căci pentru asta suntem la putere, ca să le scoatem din piatră seacă.

Deci asta e grija lor cea dintâi; căpătuirea numărului nesfârşit de nulităţi, de oameni absolut improductivi, din cari se compune partidul. Şi în adevăr, nu e unul, cât de mic, cât de ignorant, cât de inept, cât de leneş, care să nu fie încuibat undeva la un loc sigur şi cu bune retribuţiuni. Dar patru clase primare aibă, dar să nu ştie absolut nimic din resortul a cărui administrare i-a fost încredinţaţă, lucrul e indiferent. Dar mire-se el singur de ce l-a găsit şi cum a ajuns să dispue de interese pe care nu le pricepe? Puţin le pasă conducătorilor. *Primum vivere.* Dar s'o potrivi, nu s'o potrivi; dar o şti ceva, n'o şti nimic. A fi roşu e un privilegiu de a trăi din munca altora, fără a se cerceta dacă ai vr'un merit, vr'o capacitate, vr'o aptitudine.

Pentru a căpătui suma aceasta de bulgari tâmpi şi de grecotei pornoscopi şi netrebnici, cari n'au nici posibilitatea de a se ocupa cu o muncă productivă, se crează din ce în ce mai multe funcţiuni, cari să atârne direct de stat. Astfel regia monopolului tutunurilor, răscumpărarea drumurilor de fier şi multe alte creaţiuni nouă, au dat ocazia să se înmulţească din ce în ce numărul semistrăinilor, avizaţi la budget, deci la munca altora. E din ce în ce mai greu de a agonisi mijloace de subsistenţă în neatârnare de guvern şi sporirea funcţiilor sporeşte numărul celor ce aleargă după ele, înzecind servilismul şi baseţa acestora către cei cari dispun de distribuirea posturilor.

Prin distragerea oamenilor de la ocupaţiuni productive, prin aruncarea pe terenul politicei, prin avizarea lor de a trăi speculându-şi drepturile politice şi votul, populaţia întreagă a oraşelor va ajunge la ideea fatală, că e mai lesne şi mai bine de a trăi din munca altora, de cât

din a sa proprie şi urmările unei asemenea maniere de a vedea sunt cunoscute de toţi.

Astfel Atenianii în decadenţă se prefăcuseră toţi în samsari, în advocaţi, în aspiranţi de funcţii, în oameni politici; din buget începu a se plăti mulţimea care asista la întruniri publice; se plăteau mărturiile false înaintea judecăţii, se plăteau membrii juriilor judecătoreşti. Un popor, care întreg îşi consuma vremea în afaceri de-ale statul, cată să şi fie plătit întreg din budget. Sărăcia ajunsese atât de generală, încât oamenii alergau cu lăcomie după un obolus (10 bani) ca recompensă pentru o şedinţă în tribunale, corupţia şi desfrânarea deveniseră din ce în ce mai mari. Filip al Macedoniei şi Alexandru cel Mare aveau oricând în mână tarifa conştiinţelor cetăţenilor ateniani şi n'avură de cât să dea cu piciorul, pentru a nimici acea comunitate politică, putredă prin demagogie.

Aşa dar dacă economic stăm rău, nici meritäm să stăm altfel. Echivalentul mecanic al vieţii celor mai mulţi oameni, nu se întrebuinţează în producţiune, în imprimarea de forme utile materiei, ci se pierde pe mijlociri, pe negustorie de vorbe şi în exerciţiul viciilor. Unde însă nu produce nimenea, se 'nţelege că sărăcia trebue să sporească. Capitalul acumulat de strămoşi prin lupta cu arma şi prin lupta cu plugul trece în mâni străine; ziua nu e aproape, ci a sosit, în care Românul e străin în ţara sa proprie şi străinul stăpân. Şi aceasta va merge mereu înainte, până ce nu vom mai avea nimic de vândut, decât voturile şi drepturile politice. Dar chiar acestea au început a fi un obiect de cumpărătură, despre cari tainicile biurouri de împământenire ne-ar putea spune multe.

Un singur remediu există în adevăr în contra acestor rele, dar trebue aplicat cu toată rigoarea, cu tot exclusivismul: munca, acest corelat mecanic al adevărului; adevărul, acest corelat intelectual al muncii. Dar muncă, nu nimicuri, nu mânare de muşti la apă; şi adevăr, nu fraze lustruite şi negustorie de vorbe.

POLITICA IMPOZITELOR

Ţi-ai găsit să'nţeleagă învăţaţii „Pseudo-Românului" un adevăr cât de simplu.

Am arătat în unul din numerele trecute, că darea directă e cea mai dreaptă şi cea mai morală dintre toate. Bucurie pe confraţi acum, că susţinem şi noi ceea ce dumnealor susţin şi că dumnealor sunt de mult pentru *substituirea impozitelor indirecte prin cele directe.*

Asta va să zică a nu se pricepe de fel în materie de economie politică. In adevăr dările directe sunt cele morale; în adevăr ele sunt direct simţite de popor şi opinia lui se formulează mai lesne pentru sau contra unui guvern, când darea e directă şi nu i se escamotează pe nesimţite din buzunar. Dar politica impozitelor nu e un act de liber arbitru. Un financiar nu poate alege sistemul care e mai bun, ci acel care e mai aplicabil şi dă rezultate practice mai imediate.

Dările directe sunt idealul politicei financiare, însă acest ideal nu se poate introduce *a priori* ci e rezultatul desvoltării şi stării economice a unui popor.

Dacă privim mai de aproape în ce consistă viaţa economică a societăţii, vom constata următoarele:

Omul nu poate scădea sau adăoga la materia existentă un atom măcar. Eternă, pururea tot în aceeaşi cantitate ca'n ziua cea dintâi a creaţiunii, natura ne-o împrumută, să putem opera schimbări asupra ei; a o spori sau împuţina nu putem.

Schimbările deci pe cari le operăm asupra ei, sunt numai de trei feluri:

Intâiu, schimbări de formă. Aceasta este adevărata producţiune, aceea care hrăneşte pe toţi, îmbracă şi încalţă pe toţi, aceea care în definitiv plăteşte toate dările. A produce cereale nu va să zică decât a da materiei o schimbare de formă, a ajuta adecă combinarea unor materii anorganice în materie organică. A creşte turme e o schimbare de formă. Cu planta produsă se hrăneşte animalul şi astfel aceleaşi elemente anorganice se prefac, prin schimbare de formă, în lapte, în lână, în carne. A toarce e o schimbare de formă. Lâna brută se'ntinde în fire, apoi se ţese şi aşa mai departe.

Vin acum schimbările de loc. Drumuri de fier, canaluri, poduri, trăsuri, hamali, sacagii, birjari, nu înaintează de cât schimbări de loc. Schimbările de loc sunt improductive şi cu cât mai puţine se fac, cu atât mai mult folos are şi producătorul şi consumatorul. Ele devin cu atât mai mici şi mai puţin costisitoare, cu cât producătorul e mai aproape de consumator şi se pot întâlni în aceeaşi piaţă, fără mijlocire negustorească sau cu cât mai puţină mijlocire se poate.

In fine vin schimbările de posesiune, actele de transmisiune, în adevăr cele mai improductive din toate şi cu toate aceste cele mai bănoase. Reprezentanţii acestora sunt samsarii de tot soiul, neuitând se'nţelege pe advocaţi.

In realitate toate, absolut toate dările sunt plătite la urma urmelor de schimbările de formă, de adevărata producţiune. Şi'n adevăr, dacă ne-am închipui că'n ţara noastră se produce tot ce ne trebue: şi grâu şi maşini şi ţesături de toată mâna, că aceste nu pierd nimic prin transporturi îndelungate, prin comisiuni, etc., că cel mult a treia mână este a consumatorului şi că nu trece din mână 'n mână spre a se scumpi în mod artificial, ce dare mai dreaptă, mai morală s'ar putea imagina decât cea directă? Oricare factor economic ar fi un *producător* real şi el însuşi ar hotărî cât din puterea sa de producţiune are să dea statului.

Cu cât dar diversitatea de ocupaţiuni productive e mai mare într'o ţară, cu cât preţul alimentelor se apropie mai mult de preţul fabricatelor, cu cât necesitatea de negustori şi alte soiuri de mijlocitori e mai mică, cu atât un popor e mai liber, mai avut, mai sănătos, cu atât darea directă cată a se recomanda mai mult.

Aşa dar regimul economic al unui popor hotărăşte regimul lui financiar. Producţiunea omniterală corespunde cu darea directă.

Ce vedem însă la noi?

Afară de activitatea ţăranului şi a brumei de câţiva meseriaşi cari-i avem şi noi, o sumă de lume, dacă nu toată, trăeşte, nu din schimbări de formă, ci parte din schimbări de loc, parte din transmisiuni cari amândouă se şi confundă uneori. In locul seriei fireşti de schimbări de formă, singurele producătoare, vine seria de schimbări de loc şi nesfârşite schimbări de posesiune. Tot costul acestor nenumărate mediaţiuni se scade din valoarea naturală a produsului; producătorul dă mult pentru a primi puţin în schimb, consumatorul asemenea.

Factorii de căpetenie ai transacţiei economice sunt atât de despărţiţi prin o lume întreagă de intermediatori, încât nu se simt reciproc; producţiunea s'aruncă în rangul al doilea şi în rangul întâiu intră mijlocirea şi clasele mijlocitoare, negustori, advocaţi, funcţionari, etc.

Se'nţelege că actul economic nemai fiind producţiunea în locul întâiu, ci transmisiunea, *asupra actelor de transmisiune încep a se plăti dările.* Ca exemplu clar şi elementar citäm regia tutunurilor. Cine-şi cunoaşte producătorul, pe omul al cărui tutun îl fumează? Un aparat întreg de mijlocitori — regia — s'a intrepus între noi şi el, regia care ne vinde c'un franc ceea ce ea a cumpărat cu 55 parale. Va să zică 95 la sută se iau asupra actului de transmisiune dintre producător şi consumator.

Fiindcă în ţara noastră actele de transmisiune constitue imensa majoritate a actelor economice, asupra lor, fără îndoială, se percep dările indirecte. In ultima linie e drept că se resfrânge întregi asupra producţiunii, e drept că tot producătorul le plăteşte, dar le plăteşte mai pe nesimţite, decât pe cele directe.

Aşa dar înc'odată: regimul economic al unui popor hotărăşte regimul lui financiar. Producţiunea unilaterală şi preponderarea actelor de transmisiune corespunde cu darea indirectă.

In două cuvinte lucrul s'ar exprima astfel: regim comercial, dare indirectă; regim industrial, dare directă.

Aşa dar un partid politic, oricât de reacţionar ar fi, — şi ne pare rău că nu există un fel de archireacţiune — nu-şi poate alege politica sa financiară. In momentul dintâiu starea economică a ţării îi impune regimul financiar. Incercările lui cată să se îndrepte înainte de

toate la schimbarea regimului *economic* şi a celui social, la sporirea şi diversificirea muncii, la eliberarea ei de sub robia cheltuelelor de transport şi de transmisiune, la deprinderea fiecăruia individ cu munca productivă la care e predispus, la încurajarea acesteia, la descurajarea ocupaţiunilor improductive. El nu poate substitui dărilor indirecte pe cele directe, fără ca societatea însăşi să fi ajuns a suprima enormele sume ce le mistue mijlocirile de tot felul. Numai când aceste sume enorme se economizează de către producători şi consumatori, se poate procede la darea directă.

O ultimă observaţiune.

Capitaţia, bună rea cum o fi fost, era o dare directă; acest caracter nu-l pot lua nici învăţaţii „Românului". E neîndoios că ea nu era absolut echitabilă la origine, dar echitatea o introduceau ţăranii din sat. Satul avea de ex. 100 de gospodari, plata totală către stat era deci de 1175 franci. Insă nu fiecare gospodar plătea un galben deplin, căci repartiţia acestei sume se făcea de satul întreg, adunat în comiţiu, încât cel sărac nu plătea nimic aproape, cel avut mai mult, adecă în proporţie cu averea lui. E o falsificare conştie şi intenţionată a istoriei de a pretinde ceea ce face zilnic „Pseudo-Românul", că ţăranul stă azi mai bine decât înainte de regulament. Averea lor mobiliară, mai ales în vite, e cunoscută că era foarte însemnată, căci locurile erau largi şi păşunea aproape *gratis*. Codul Caragea prevede un *miel* pentru păşunea unei turme întregi de oi; de la produsele agricole una din zece (dijma adevărată, *decima)* afară de asta 12 zile de lucru pe an şi căratul unui car de lemne de Crăciun. Asta era tot. Cine apăsa şi asuprea nu era regimul economic consuetudinar al ţării, ci pătura de

pungaşi ţarigrădeni cari umpluseră ţara cu miile şi jefuiau lumea, mai ales de la 1808—1821, timpul în care s'a pripăşit în ţară părinţii celor mai mulţi dintre roşii. Se pretinde că la această invazie elementară trebuiau să reziste boierii şi lipsa lor de rezistenţă e şi cauza pentru care Tudor îi învinueşte. El îi face pururea pe Greci tâlhari, pe boierii români îi numeşte ticăloşi. Tudor avea cuvânt să le facă asemenea imputări şi să aştepte mai mult de la aristocraţia ţării lui. Dar la dreptul vorbind, ce influenţă mai avea ea, ce putere politică în vremea Fanarioţilor?

Aproape nici una. Un Brâncoveanu, un Ştirbeiu, un Bălean, vr'o trei Goleşti, vr'o patru Filipeşti, vr'o doi Creţuleşti, peste tot cincisprezece-douăzeci de inşi — la acest număr se redusese boierii de rangul I în vremea Fanarioţilor; restul în funcţiile mari erau greci. A pretinde de la 20 de inşi să oprească acea invazie de străini, cari veneau ca stolurile de corbi într'o ţară părăduită de războiu şi uitată de Dumnezeu, e a pretinde ca cineva să stăvilească c'un băţ apele Dunării. Nu dar regimul vechiu economic, Grecii asupreau ţara. Glasul şi puterea boierilor pământeni se'nnecau în acea inundaţie de pungaşi şi de bandiţi.

Dar dacă Tudor a putut imputa boierilor de un neam cu dânsul ticăloşia, adecă lipsa de energie, acest drept nu-l are foaea redijată de un grec, foaea d-lui C. A. Rosetti. Quod licet jovi, non licet bovi. Ca Tudor s'o facă, înţelegem; ca urmaşii acelor venetici nemernici să facă asemenea imputări nu se cuvine. De câte ori „Românul" vorbeşte de Fanarioţi, de C. A. Rosetti vorbeşte, de Carada, de Pherekydes, de Fleva şi de toată

ortaua roşie, căci toţi aceştia nu sunt de cât fiii păturei de străini, pripăşită în ţară între anii 1808—1821.

Dar cestiunea aceasta nu suportă cadrul unui articol. E istoria epocei de tină şi degradare a acestei ţări, e timpul în care patria aceasta s'a schimbat în otel pentru tot soiul de venetici.

INDUSTRIA NAŢIONALĂ

Alexandria, povestea despre viaţa şi vitejiile lui Alexandru-împărat, spunea că Nevtinav al Egiptului n'avea voie să se bată cu oştirile străine ce năvăleau asupra împărăţiei lui. El făcea o seamă de chipuri de ceară, sufla asupra lor c'o circulară ministerială, şi numai de cât se topea oştirea persană a lui Darie. Se vede că o seamă din oamenii noştri de stat cred asemenea că cu vrăji, cu circulare frumoase vor descânta decăderea industriei de casă la Români şi că de dragul spuselor dumnealor, răsboiul şi fusul, raghila şi depănătoarea se vor pune din nou în mişcare.

După o seamă de vorbe pornite de mai sus, vedem acum şi pe d. ministru al instrucţiunii, adresându-se către învăţători. D-sa le aduce aminte că înainte răsboiul făcea toată îmbrăcămintea trebuitoare ţăranului, iar azi toată lumea poartă americă şi madipolon. D. ministru vrea să redeştepte în locuitori vechile lor deprinderi de a se îmbrăca româneşte cu produse de-ale industriei casnice; exemplul, cuvântul şi sfatul învăţătorilor or să facă mare treabă în privirea asta.

Asta vrea să zică a bate apa'n piuă şi a aştepta să iasă unt.

Dar de când o industrie s'a născut prin sfaturi şi de când au dispărut prin vorbe?

Necesitatea a creat-o, necesitatea a stins-o. Grâul semănat în zonele tropice nu produce spice. De ce? Pentru că'n acele locuri nefiind iarnă, grâul se reproduce prin rădăcinile sale proprii, ca la noi o seamă de ierburi; fără sila climei el nu are necesitatea şi nu-şi granula fructul. In clima de mijloc unde iarna-i nimiceşte rădăcinele, el produce seminţe, silit de climă.

Tot astfel, când tot ce-i trebue ţăranului se introduce din străinătate, fie chiar de o calitate proastă dar eftenă, el nu-şi ia asteneala de a mai semăna in şi cânepă, de a le supune variilor operaţiuni ale topirii, meliţării, curăţitului, torsului, adecă a întrebuinţa zile de muncă pentru a produce o substanţă textilă, care-i vine mult mai eftenă din străinătate. El nu mai simte necesitatea aceasta. Dar el pierde acele zile fără nici un folos? Le pierde în adevăr, dar nici un sfat nu-l poate face să judece faptele economice altfel, de cum le judecă orice om din lume. O ţesătură ieftenă reprezintă pentru el o economie de timp şi de muncă şi de aceea o cumpără, chiar dacă el însuşi ar risipi, nefăcând nimic, timpul economizat. Sub regimul libertăţii comerţului omul nu mai munceşte decât ceea ce poate concura pe piaţa universului întreg, şi de aceea această libertate însemnează ruină pentr'un popor rămas îndărăt.

Aşa dar cum s'ar putea introduce industria de casă?

Prin circulare ministeriale, prin vrăji şi descântece? Nici odată.

Chiar la noi ţăranii cari se mai ocupă cu industria de casă sunt cei săraci, aceia cărora nu le e cu putinţă de a cumpăra nici ţesătură ieftenă străină, ţăranii despre

munte, cei cari mai simt această necesitate. Cei de la şes, a căror locuri sunt mai roditoare şi mai largi, cumpără industrie străină.

Mijlocul de a introduce industria de casă este deci: de a *crea din nou necesitatea ei;* de a o crea în mod artificial, prin introducerea de taxe mari asupra similarelor străine. La început, fără îndoială produsele industriei de casă s'ar scumpi, dar cu cât, prin înlesnirea crescândă de a le reproduce, ele s'ar înmulţi, s'ar şi efteni totodată. E singurul chip de a încărca momentan prezentul pentru a descărca viitorul.

Ni-i teamă că aceste circulare vor avea un efect contrar până şi pentru restul de industrie de casă pe care-l mai posedăm. Dacă prin aceste circulări şi prin iniţiativa mai înaltă se va reintroduce gustul portului naţional, fără a i se da condiţiile neapărate pentru producerea lui, industria străină va constata lesne curentul de modă creat în ţară şi ne va produce ea tot soiul de obiecte care să semene absolut cu cele făcute la munte, încât am avea în adevăr portul naţional, dar introdus în străinătate. Ni s'ar întâmpla în industrie ceea ce s'a întâmplat cu nişte tragedii. Teatrul naţional manifestând dorinţa de a avea piese originale, cineva a îmbrăcat pe spanioli bulgăreşte şi toată lumea i-a luat drept produs dunărean. De dunărean nu mai au încotro.

Producţiunea naţională nu se poate nici mănţine, nici naşte chiar, fără măsuri protecţioniste. O dovadă despre asta ne-o dau toate statele. Anglia şi America, Franţa şi Germania, Rusia, Austria, toate au protejat industria lor pentru a o avea, l-au crescut pe copil cu cheltuială şi după ce a devenit bărbat, i-a dat voie să se ia la trântă cu toată lumea. Şi copilul industriei naţionale trebue

crescut întâiu, ferit de lupta cu industria bărbată a străinătăţii şi abia când se va împuternici şi va ajunge egal în tărie, îl putem lăsa să concureze sub regimul libertăţii comerţului.

Ne pare rău a constata acest diletantism curios, aceste bune intenţii lipsite de ştiinţă, guvernând statul român. Poate că la urma- urmelor nici bune intenţiuni sunt, ci un chip comun de a-şi face popularitate, bătând în struna celor ce văd necesitatea unei industrii naţionale.

Cu vorbe însă nu s'a făcut de când lumea nimic decât negustorie de vorbe, nefolositoare nimărui, ci numai celui ce le debitează. E în adevăr o nenorocire pentru România de a vedea cum convingerile altora, bazate pe ştiinţă şi pe cunoştinţă de cauză, sunt escamotate de şarlatani incapabili de-a le pricepe, numai pentru a goni popularitate. S'a vorbit de starea mizerabilă a ţăranului şi există în adevăr capete în ţară cari au combinat un sistem întreg de măsuri de reformă socială pentru a ridica nivelul economic şi cel intelectual al ţăranului. După ce noi înşine am lucrat ani întregi în această direcţie, vine un şarlatan de rând, d. C. A. Rosetti, şi se'ncearcă a realiza, prin circulare demagogice, lucruri pe cari nu e în stare nici a le pricepe. De ani întregi vorbim în contra sistemului de liber schimb absolut, această cauză unică a decăderii industriei şi meseriilor, şi alţi şarlatani, neînţelegând nici cauzele, nici natura lucrului, se leagă de nişte simptome exterioare ale răului şi vor să le lecuiască prin cataplasme de circulare platonice.

Oameni pe cari nu-i durea nici capul de soarta ţăranului, de soarta meseriilor sau a industriei, văzând că alţii se ocupă cu asemenea lucruri, fără nici un folos personal, oblicesc momentul în care ideile devin populare,

le escamotează fără a le pricepe şi le exploatează în favorul lor. Am vorbit bunăoară de dreptatea sistemului dărilor directe. Numai decât „Românul" s'a agăţat de această idee, apropiindu-şi-o şi neînţelegând de loc, că acest sistem preconizat de noi, stă în legătură c'o întreagă reformă a vieţii noastre economice. Vorbim de industrie naţională? Numai decât trezim circularomania cuiva, care nici habar n'are de condiţiile de existenţă ale unei asemenea industrii şi care crede a spune acelaş lucru pe care l-am spus noi, înşirând sfaturi platonice pe hârtie.

Non idem est si duo dicunt idem. Altfel înţelegem noi un lucru pe care-l pricepem şi altfel cei ce aud numai vorba, fără a avea idee de ceea ce ea însemnează.

PERSOANA ŢĂRANULUI SCOASĂ LA MEZAT

„Luptătorul" din Focşani, în numărul său de la 30 Iulie, comunică următoarea publicaţiune a perceptorului din comuna Odobeasca, plasa Marginea de sus, jud. R.-Sărat.

Subsemnatul, agent de urmărire perceptor, conform art. 12 legei „legea de urmărire, fac cunoscut printr'aceasta că în ziua de 25 Iulie „până la 2 August 1882, la ora 10 dimineaţa se va vinde prin licitaţie „la primăria comunei Odobeasca, plasa Marginea de Sus, judeţul R. „Sărat, obiectele ce s'au sequestrat pentru neplata dărilor datorite din „*contribuţiuni directe, răscumpărarea clăcii, prestaţiuni judeţene* şi „altele, Obiectele sequestrate sunt:

„51 vaci, 8 boi, 88 mânzaţi şi mânzate, 2 cai, 15 iepe, 5 noateni, „13 capre, 5 iezi, 83 oi, 12 miei, 3 berbeci, 5 râmători, una căruţă de „boi nouă, 1 sucman, 3 câzi, 2 antale, 1 clae cu fân, 28 locuitori cu

„braţele cari se vor da cu luna sau cu ziua până la acoperirea datorie „ce debitează către Stat, şi 455 pogoane pământ după legea rurală în „care pământ sunt diferite roade, adică vii, livezi de pruni, meri, peri „şi fân".

Semnat agent. *A. Comănescu*

(No. 26 din 13 Iulie 1882)

Toate foile din capitală au publicat şi comentat actul de mai sus exprimându-şi indignarea şi mirându-se de acest lucru, la întâia vedere neauzit.

Vedem aci o scoatere în vânzare din partea fiscului cu totul egală cu cele din vremea Fanarioţilor: vacă, bou, mânzat, cal, mânz, capră şi ied, oaie şi miel, sucmanul de pe om, carul şi căruţa, cada şi butea, totul se vinde şi când toate acestea nu mai ajung, se scoate în vânzare... ce?

Locuitorul, care va fi închiriat de către stat ca vita, cu luna sau cu ziua, până la acoperirea datoriei. Peste aceasta se scot în vânzare pogoanele de pământ, a căror inalienabilitate e garantată de constituţie şi de legea de împroprietărire.

Ce zice „Românul" la acest specimen de percepţie liberală?

Ce zice? Băieţii cari îl redijează n'au ochi să citească. In loc de a constata de ce natură sunt dările neplătite: contribuţiuni directe, răscumpărarea clăcii, prestaţiuni judeţene şi *altele,* se leagă de capitaţie. Capitaţia nu este *justificată.* Capitaţia amânduror ţărilor pe când nu exista nici o altă dare, constituia abia a douăsprezecea parte a budgetului actual de venituri şi nu se va găsi un singur caz, de la gonirea Fanarioţilor până la reabilitarea lor de acum pe cale piezişă, în care un om să fi fost vândut rob pentru capitaţie. A pune aceste vânzări monstruoase în socoteala capitaţiei, a dării celei mai mici şi mai ne-

însemnate, este un act de extraordinară rea credinţă şi o apucătură pentru a ascunde adevăratul isvor al răului şi a-i substitui o cauză fictivă.

De şi caută să fim mulţămitori presei întregi, pentrucă însfârşit au început a da alarmă în privirea aceasta, constatăm pe de altă parte cu părere de rău, că mirându-se în mod atât de extraordinar de acest act, dovedeşte că puţin cunoaşte ţara.

In realitate, de când budgetul nostru a ajuns la cheltueli de 110 şi 120 de milioane, dările nu se mai percep nicăieri de cât în modul arătat mai sus, căci acest mod e introdus de roşii, încă de la venirea lor la guvern în anul 1866. De atunci deja s'a introdus practica de a mâna satul ca pe o turmă la arendaşul protejat de guvern, şi de a angaja *cu de-a sila* pe fie-ce locuitor în socoteala dărilor, pe cari le avansa arendaşul. Căci cine nu poate rămânea dator nici în daraverile sale private; nici ca datornic al statului — este românul. Dacă un grec sau un jidan nu-şi poate plăti datoriile, dă faliment şi s'a încheiat. Dacă nu-şi poate plăti dările, i se constată insolvabilitatea şi s'a încheiat asemenea. Ţăranul trebue să plătească. Un om poate fi oricât de necinstit în ţara aceasta, el poate lua o moşie a statului fără a plăti arenda pe ani de zile; statul va perde pur şi simplu suma ce i se datoreşte. Dar ceea ce ţăranul ar fi datorind acestui om, se împlineşte cu cea mai mare rigoare.

„Dura lex, sed lex" zice „Românul"? Nu legile sunt însă de vină la toate acestea, ci starea societăţii. Când vedem deasupra unui popor sărac, incult şi nenorocit, superpuindu-se milioane de mijlocitori şi de cocote, când vedem luxul şi desfrânarea unei clase întregi a cărei

singură cunoştinţă constă în a scrie neortografic şi a citi, când socotim sutele de milioane cu care se întreţin clase improductive şi netrebnice, cată să deducem neapărat, că pensii reversibile, câştiguri din răscumpărări, misiuni, diurne, cumul, toate trebuesc plătite în ultima linie, prin sudoare omenească, prin muncă omenească. Şi fiindcă producţiunea actuală nu mai ajunge spre a acoperi budgetul Sodomei şi Gomorei, spre a întreţine lenociniile stăpânitorilor, deaceea se scoate la mezat până şi persoana ţăranului.

Şi 'n acest popor nenorocit nu se mai află destulă energie morală pentru a ridica securea şi a se scăpa de asupritori. In toate provinciile Daciei lui Traian, poporul autochton e o vită menită a ţine în spate popoluţii străine. In Ardeal munceşte pentru Ungur, în România pentru Greco-Bulgar şi pentru jidan, căci zeci de mii de zile de lucru abia acoper pensia reversibilă a unui grecoteiu.

Şampania băută cu comunarzii din Paris, mătasa ce îmbracă cocotele Capitalei, monoclele ce armează ochii pornoscopilor, toată mlaştina aceasta etnică şi morală, toată adunătura aceasta scursă din câteşi patru unghiurile lumii, trăieşte în ultima linie din vânzarea de braţe omeneşti cu luna şi cu ziua, căci ori ce braţ care nu produce nimic trăieşte de la braţul ce produce ceva.

Iată în adevăr încă o frunză de laur în coroana lui Carol-Ingăduitorul.

Despotismul, oricât de odios ar fi, totuşi are mai multă îngrijire de popor, de cât republica străinilor din România, cu eticheta ei monarchică. Căci această republică nu are şi nu a avut o altă menire decât a constitui din străini clase privilegiate, din român un sclav al

lor. Adunături de rase degenerate, cari coboară zi cu zi mai jos pe scara organică, până ajunge a se îngropa ca câniĭ şi ca maimuţele, acestea domnesc asupra poporului românesc; pentru a plăti trebuinţele lor, lenea, inepţia economică şi sterilitatea lor intelectuală, poporul românesc se scoate la mezat şi se închiriază, asemenea catârilor şi cailor de birjă, cu luna şi cu ziua.

IERARHIA SOCIALĂ

Ni se pare că vorbim destul de limpede pentru oameni cu mintea normală, ca să fim înţeleşi şi să nu se substitue cuvintelor noastre alt senz decât acela pe care li-l dă lexiconul, graiul viu şi convenţia mutual stabilită între oamenii ce vorbesc aceeaşi limbă.

Cu toate acestea „Românul" nu se sfieşte a ne atribui următoarea idee:

„Partida conservatoare voeşte mai presus de ori ce „o stare de lucruri în care mulţimea să fie dedesupt, şi „puţinii deasupra; ea doreşte ca clasele de jos *să nu se „ridice la o viaţă mai largă şi mai deplină* şi privirile ei „se întorc cu iubire, la starea de lucruri ce domnea în trecut".

E adevărat că am afirmat şi afirmăm că o societate bine constituită şi sănătoasă cată să aibă forma unei piramide. O lopată de grâu aruncată în vânt, când recade la pământ ia această formă, cea mai sigură pentru durata ei. Dacă ar lua forma unui cub sau a unui cilindru, ar cădea la cea întâiu suflare de vânt. Astfel şi cu un popor şi cu un stat. Pe cât timp Roma era înconjurată de

sate cuprinse de ţărani, pe cât timp baza ce purta această cetate era largă, Roma a cucerit pământul;—când însă Laţiul şi Italia s'au pustiit, când întreg poporul s'a prefăcut în politiciani cari cereau „panem et cercenses" de la guvern, subsistenţa din banul public, piramida era întoarsă cu vârful în jos, toţi domneau şi nimeni nu muncea, şi imperiul a căzut în faţa unor popoare barbare, dar mai drepte, mai sănătoase, mai firesc organizate, decât poporul roman în decadenţă.

La atâta însă se mărgineşte afirmarea noastră, la principiul că numărul celor ce muncesc pentru a produce trebue să fie, spre binele lor şi al societăţii întregi, infinit mai mare decât numărul negustorilor de vorbe şi negustorilor de marfă chiar; că producţiunea păstrează intactă sănătatea şi puterea musculară a unui popor; că în puterea lui musculară consistă secretul tinereţii lui, siguranţa de a rămânea o rassă sănătoasă de oameni. Azi nu mai e îndoială, că ori ce om care părăseşte munca musculară pentru cea intelectuală e condamnat cu toată siguranţa în coborâtorii săi, la degenerare şi la peire. E statistic constatat că munca aspră, exerciţiul continuu al puterilor fizice asigură pentru totdeauna existenţa unui popor, asigură viitorul şi propăşirea lui, pe când fuga de plug, ocolirea soiurilor grele ale muncii, aduce cu sine degenerarea musculaturii, desvoltarea anormală a sistemului nervos, o înclinare spre desfrâu şi plăceri, nimicirea gradată a puterilor de reproducţiune, nevropatie şi anemie, în fine stingerea rasei, adesea în condiţiile cele mai ruşinoase.

Cu aceasta n'am zis însă ca clasele muncitoare să nu fie libere, să nu aibă putinţa de a se ridica. Oricând trebue să existe putinţa pentru om de a urca prin muncă

şi merit ierarchia socială, care n'ar trebui să fie decât o ierarchie a muncii.

Dar să ne'nţelegem: prin muncă şi merit. Nu prin exploatarea muncii altora, nu prin speculă, nu prin şarlatanerie politică, nu prin tripotaj şi joc de bursă. Când luăm însă la rând aşa numiţii desmoşteniţi ai partidului roşu cari au devenit milionari, nu vom afla unul singur care să se fi îmbogăţit prin muncă. Ce-a muncit, ce-a *produs* Carada pentru a fi milionar? Nimic, a fost copil de casă al d-lui C. A. Rosetti — unicul merit; a vândut ţuică din viile d-lui Brătianu. Singura muncă. Acestea nu sunt titluri suficiente pentru diurne de câte 70.000 franci pe an, ce le primeşte acest onorabil din partea statului român. Aşa dar statul a devenit din partea unei societăţi de exploatare, obiectul unei spoliaţiuni continue şi aceşti oameni nu urcă scările ierarhiei sociale, prin muncă şi merit, ci prin abuzul culpabil al puterii politice, câştigate prin alegeri, prin frustrarea statului cu sume însemnate. Aceşti desmoşteniţi, departe de a-şi câştiga o moştenire proprie pe pământ, pe singura cale a muncii onorabile, fură moştenirea altora, alterează mersul natural al societăţii, se substitue prin vicleşug şi apucături, meritului adevărat şi muncii adevărate, sunt o reeditare în formă politică a hoţilor de codru, instituind codri guvernamentali şi parlamentari.

Ierarchia muncii se constitue, prin chiar natura ei, în piramidă. La zece mii de oameni învăţaţi pe toate terenele se naşte Darwin sau un Buckle ca vârf al piramidei; din sutele de mii de soldaţi ale unei armii mari se alege un Moltke, ale căror servicii se răsfrâng apoi asupra întregului. Această ierarchie firească o susţinem şi noi.

Ceea ce însă numiţi d-voastră „o ridicare din ce în ce

mai mare a claselor care au fost desmoştenite de toate drepturile" este, nu o înmulţire a cunoştinţelor şi a puterii de muncă a acestor clase, ci din contră amăgirea lor prin fraze politice şi „o ridicare din ce în ce mai mare" a unor panglicari, cari nu fuseseră desmoşteniţi de nimic, pentrucă de moştenirea ce-a adus-o din ţara turcească au căutat să se desbere, prin săpun şi pieptene, nu s'o păstreze. In locul ierarchiei muncii ş'a meritului, s'a introdus ierarchia vicleniei stupide şi a apucăturilor maloneste. Un bandit ca cuviosul Simion, o vulpe vânătoare de diurne şi afaceri tăinuite cum e Carada, jucători de bursă şi nulităţi cărora natura, drept compensaţie a stupidităţii lor, le-a dat perfidia şi instinctul necinstei, iată clasele ce le-aţi ridicat din ce în ce mai sus.

A existat în lume un stat, care-a apus după o viaţă de şapte mii de ani — Egipetul. In lăuntrul anticităţii deja Egipetul era o anticitate proprie şi Homer putea vorbi de ea, cum noi azi vorbim de Homer. Egiptenii erau cunoscuţi pentru înţelepciunea, pentru spiritul lor de adevăr şi de dreptate. Unui popor care-a existat şapte mii de ani d'a rândul nu i se poate tăgădui o calitate: arta de-a guverna. Cel puţin ar fi absurd a i-o tăgădui, după o probă continuă de atâtea mii de ani. Egiptenii erau deasemenea cunoscuţi ca poporul cel mai conservator al anticităţii. Ei au voit să eternizeze pentru urmaşii din veacurile viitoare într'o icoană de piatră secretul lungii lor vieţi pe pământ şi au zidit — piramidele. Viaţa altor state comparată cu a Egipetului, este ca viaţa unei muşti comparate cu a unui om, ca traiul unei stejar. Statul Egiptean era ierarchic. Nu este exact ceea ce afirmă unii, că oamenii nu puteau trece din castă în castă. Din contră, putinţa de-a trece era asigurată — dar

numai meritului şi muncii. State demagogice cari nu ţin seamă de ierarchia naturală a meritului şi a muncii şi cari, din contră, află mijloace de a privilegia înaintarea feneantismului şi sterilităţii oamenilor vicleni şi maloneşti, răsar şi pier, fără înflorire, ca plantele criptogame.

Dacă dar secretul pentru existenţa unei rase este păstrarea calităţilor ei musculare, secretul vieţii lungi a unui stat este păstrarea ierarchiei meritului.

COMEDIE, COMEDIE!

După cum ne asigură ziarele iniţiate în tainele guvernului, Camerele se vor convoca în Octombrie, c'o lună înainte de termenul reglementar, pentru?... pentru a rezolva unele cestiuni, cari nu mai sufăr nici o întârziere.

Se ştie înţelesul acestei diplomatice parafraze. De câte ori am auzit-o, ne-am închipuit în naivitatea noastră următorul lucru: muncim pământul cu acelaş plug cu care-l munceam la anul o mie două sute după Hristos, în vremea voevodului Bărbat şi a Radului din Făgăraş; se vede că adunările s'au convins că, după o întârziere agronomică de aproape şapte sute de ani, azi nu e timp de pierdut; cată să modificăm sistemul nostru de cultură, ca să putem ţine pas cu alte ţări. Cel puţin aşa ne închipuiam. Când colo, care era lucrul ce nu suferea întârziere? Vr'o pensie reversibilă, vr'o răscumpărare de drum de fer cu câştiguri pentru deputaţi ş. a. m. d.

Curioşi copii suntem noi Românii!

Cel mai simplu om care-a observat că albina adună miere şi ceară iar cuca îşi pune ouăle în cuiburi străine,

deduce că aşa va face albina în veci de veci, că tot astfel va rămânea şi nevasta cucului, care, ca femeile cele stricate îşi leapădă copiii pe mâni străine. In toate cele recunoaştem necesitatea absolută a legilor naturii, ştim că o piatră aruncată va cădea în jos după o anume lege, că repezimea ei va creşte succesiv în patrat, ştim că apa nu curge la deal, ştim că soarele cată să iasă la răsărit şi să se cufunde la apus în noapte; numai despre oameni ne facem iluzii. De la oameni pe care prezidentul lor îi numeşte „buni de puşcărie şi de carantină" pe care d. C. A. Rosetti îi numeşte „soitarii", de la oameni cari au dovedit că sunt moraliceşte putrezi, intelectuali sterpi, mai putem aştepta îmbunătăţiri, pretextează cineva de a-l fi cuprins iluzia, că din aceşti oameni poate răsări lumină şi libertate?

Caracterul empiric al oamenilor e aşa de fix, rămâne aşa de unul ş'acelaş, precum e una ş'aceeaşi forma şi sămânţa plantelor, forma lupului şi a maimuţei. De la lup nu poţi aştepta fapte de miel, de la pisici nu apucături de căprioară — numai de la oameni, a căror natură e constatat rea şi netrebnică, sutem încă în stare a aştepta lucruri bune, cu totul neconforme cu natura şi cu inteligenţa lor. Nimeni nu aşteaptă de la lemn calităţile fierului, dela lut calităţile aurului şi totuşi sunt oameni cari de la soitarii, maturităţi pentru Văcăreşti şi carantină, pretextează a aştepta fapte mari.

Iată în ce consistă iluzia. Suntem dar siguri că cestiunile cari nu mai sufăr întârziere, s'ar putea amâna tot aşa de bine, precum amânăm reforma plugăriei noastre de la 1200 şi până azi. Altceva e la mijloc, iar interesele ţării numai un pretext sub vălul căruia se pregătesc, nu reforme, ci nouă grupări de persoane şi de ambiţii.

Să vedem cari sunt lucrurile ce se petrec?

Căpeteniile roşii, văzând că în adevăr nu mai merge, că ţara e uimită de corupţia adâncă şi de ignoranţa neagră a partidului roşu, s'au sfătuit între ei să pară că se desbină. Ei să-şi facă loruşi opoziţie — asta-i cestiunea. „Românul" să facă opoziţie guvernului, „Naţiunea" asemenea — să crează lumea că există sciziuni profunde în sânul partidului. Se ştie că corpul nostru electoral nu prea face deosebiri de nuanţe; opoziţia e opoziţie ori şi ce-ar gândi, guvernul, guvern. Ca la manevre, unde o parte a armatei joacă pe inamic, astfel o parte a roşiilor au început să joace opoziţia şi să reprezinte partidul virtuţii. Oricât voturile alegătorilor s'ar împărţi, tot unul de ai lor cată să iasă din urnă. Când manevra va fi sfârşită pe câmpul electoral, în Cameră se vor împreuna rândurile în aceeaş armată de exploatare şi de băieţi de procopseală care-a existat şi pân'acum.

N'ar fi minune, ca aceste mari manevre electorale să isbutească şi să vedem că pretinsa opoziţie şi pretinşi guvernamentali, odată adunaţi în dealul mitropoliei, se arată a fi de un chip şi de o asemănare, unii lupi goi, alţii îmbrăcaţi pe timpul alegerilor în piei de oaie dar aruncând în lupăria din deal, în codrul parlamentar, o deghizare devenită de prisos.

Se vorbeşte asemenea de o intrare a grupului „Binelui-Public" în rangurile roşii. In adevăr, pretinsa reorganizare a partidului liberal ar fi o admirabilă ocazie, pentru a se opera o accesiune mai pronunţată către putere. Poate că cine citeşte „Binele-Public" n'ar crede una ca aceasta — dar la Dumnezeu şi'n Ţara românească toate sunt cu putinţă.

Se poate asemenea ca'n toamna aceasta camerele sau

să lucreze înainte, sau să fie dizolvate. Dacă s'ar dizolva, tot planul acesta de operaţiuni va fi norma de conducere a roşiilor. Vor juca unii pe opozanţi, alţii pe guvernamentali şi, dacă ţara va fi dispusă a vota pentru opoziţie, are să cumpere pisica'n sac şi se va deştepta prea târziu că oaea din urnă s'a transformat în Cameră în lup.

A introduce acest joc pare a fi misiunea „Naţiunii". In adevăr pielea de oae e blândeţea cu care se face opoziţie; o blândeţe care-a prezidat de-atâtea ori actele din dealul mitropoliei şi le-a îngăduit, intră în cadrul comparaţiunii noastre. Statul major al unei şi aceleiaşi armate s'a despărţit deci în două: unul din fraţii generali conduce pe pretinşii inamici ai partidului roşu, pe cei travestiţi, cellalt frate conduce partea netravestită a turmei. Lupta aparentă va începe; se vor auzi împuşcături, dar oarbe, fără glonţi, vor bubui tunuri, dar fără ghiulele. Şi de o parte şi de alta, soldaţii se vor da prinşi fără a fi încercat să se apere cu baioneta şi când lupta aparentă se va fi sfârşit, toţi vor vedea că n'a fost decât o manevră. Glonţii purtători de moarte nu vor fi fost decât pe hârtie, uciderile nu se vor fi întâmplat decât în coloanele gazetelor; toţi îşi vor depune lăncile şi coifurile de carton în bufetul camerelor şi un vesel banchet va încheea duşmăniile teatrale, banchet făcut în intimitate pentru a râde de ţară şi a admira reciproc cum au fost în stare eroii să tragă atât de bine pe sfoară opinia publică.

Comedie, Comedie!

Tragic e lucrul numai pentru ţară, pentru poporul nostru, sărmanul. Acesta va continua a purta în spate o pătură întreagă de feneanţi şi de ignoranţi, de oameni incapabili de a se hrăni prin muncă onestă şi avizaţi la

banul public; administraţia va continua a fi o bandă de hoţi, şi mizeria va creşte din ce în ce, până ce vr'un popor mai tânăr şi mai drept se va îndura să pue capăt noului Bizanţ. Sub un guvern cu limbă străină ţăranul nostru va începe a răsufla, precum răsuflă azi în Basarabia rusească. Am vorbit adesea cu ţărani de lângă Cetatea-Albă, ba chiar de Movilău de dincolo de Nistru şi toţi, văzând starea ticăloasă a fraţilor lor din România pretinsă liberă, ziceau că „bun şi mare e Dumnezeu" de i-a scăpat de stăpânirea română. E trist a constata acest adevăr; e trist a constata că faimoasa noastră pseudocivilizaţie nu s'a tradus decât într'o cumplită apăcare a poporului nostru. La urma urmelor însă nici un popor nu e osândit de Dumnezeu de a fi vecinic robul invaziunei stârpiturilor orientale, şi când, fără nici un bine pe pământ şi fără rază de speranţă în inima sa amărâtă, cade ostenit în umbra străinătăţii, el a murit pentru istorie, dar moartea va fi fost o binefacere supremă şi o mântuire pentru el.

REALITATEA

„Românul" comentează asemenea unul din pasajele noastre, care făcuse deliciile „Telegraphului" în curs de o săptămână, un pasaj pesimist, n'o tăgăduim, prin care arătăm că toată pseudocivilizaţiunea noastră, stearpă economic şi intelectual, s'a tradus în o cumplită apăsare fiscală şi administrativă a ţăranului, şi că sub statul *naţional* el nu poate înţelege azi decât stăpânirea privilegiată a unui milion şi mai bine de oameni pe care-i

consideră ca străini, străini poate nu cu limba, dar cu inima, cu caracterul şi cu înţelegerea pentru lucrurile ţării. Nu e îndoială că „Românul" va striga numai decât că e o provocaţiune la străini etc., deşi în fond nu e decât un crud adevăr. Un sistem a cărui esenţă e spoliaţia, îl face indiferent pe omul din popor pentru ţara şi naţionalitatea lui; purtând numai sarcini fără nici o compensaţie, un asemenea sistem face asupra lui efectul unei dominaţiuni mai odioase decât cea în adevăr străină.

Poate ca acest pesimism să nu fie îndreptăţit; poate chiar ca expresiunea lui să nu fie politiceşte practică; dar nu aceasta e în cestiune. Supere-se marii patrioţi pe faptele ce ne inspiră un asemenea raţionament, supere-se pe *realitate* înainte de toate, nu pe concluziile, pe cari, cu ori fără cuvânt, le tragem din asemenea fapte.

Oare nu e caracteristic pentru tratamentul de care se bucură populaţiile noastre din partea administraţiei şi a fiscului, când constatăm că, în acelaş timp în care zeci de mii de străini imigrează în fiece an, Românii din contră părăsesc ţara lor, ca şoarecii o corabie care arde, şi că emigrează? D. G. Obedenaru constată în opera sa „La Roumanie économique" că tocmai în secolul aceesta, al liberalismului, o sumă de Români, poate o jumătate de milion, au trecut în Dobrogea, pe când era turcească, în Bulgaria, în Serbia.

D. Ioan Ghica constată în „Convorbiri economice" acelaş lucru: „Sunt localităţi unde plugari *împroprietăriţi*, „după ce-au plătit anuitatea şapte, opt ani, au părăsit „pământul, s'au făcut servitori şi argaţi, sau au *trecut* „Dunărea".

Din Moldova ţăranii îşi părăsesc căminele şi trec în Basarabia rusească.

Toate aceste sunt fapte.

Aceste fapte dovedesc decadenţa statului, căci nu sunt unice în istorie, ci se repetă oricând decadenţa intervine, şi mai curios este de sigur, că pe când oamenii care se complac în decadenţă, se bucură şi se veselesc, totdeauna spiritele mai bune înclină a vedea lucrurile în culori negre şi sunt atinse de pessimism.

Salvianus, un preot din Marsilia, născut, pe la 390, care a scris tractatul ce se păstrează încă „De Gubernatione Dei", toată viaţa sa a afirmat cu multă eloquenţă teza sa „barbarii cuceritori sunt însărcinaţi de Dumnezeu „să pedepsească viciile şi nedreptăţile lumii romane". Acest pesimist al timpului său observă în cartea (V. 8) că Romanii fug la Goţi şi că nu se tem de nimic mai mult decât *ca să redevie Romani.* Ba chiar toţi oamenii din popor ar căuta refugiu la Goţi, dac'ar putea lua cu sine puţina avere ce-o posedă; căci acolo nu li-i permis celor mari, ca la Romani, de-a asupri nepedepsiţi pe cei mici (Una et consentiens illic Romanae plebis oratio, ut liceat eis vitam, quam agunt, agere cum barbaris. Et miramur, si non vincuntur a nostris patribus Gothi, cum malint apud eos esse quan apud nos Romani? Itaque non solum transfugere ab eis ad nos fratres nostri omnino *nolunt sed ut ad eos confugiant, nos reliquunt).*

Nimeni n'a numit pe acest călugăr trădător sau nebun, pentrucă constată că starea de nedreptate în imperiu, făcea pe poporul roman să prefere domnia barbarilor.

Bizantinul Priscos fu trimis în solie, la anul 448, la curtea lui Attila, regele Hunilor, unde află o sumă de Romani. Ce-i spuse unul din ei, spre marea mirare a lui Priscos? Că „sub aceşti barbari oamenii nu sunt pururea „şicanaţi ca în imperiu, că judecăţile sunt drepte, că ju-

„decătorii nu sunt venali, că dările nu sunt ca în imperiu, „în *permanenţă insuportabile*. Ceeace cineva câştigă cu „muncă onestă, poate să şi folosească în linişte, cu totul „opus stărilor de lucruri în imperiu".

Acesta e chiar secretul tuturor cuceririlor uimitoare. Când Alexandru a cucerit Persia, desigur stările de lucruri fuseseră pentru popor atât de rele, încât acesta nu i s'a opus; cu satrapii lesne a putut s'o scoată la capăt. Norocul lui Napoleon în Germania se explică în acelaş mod. El purta în raniţa sa o îndreptare a stării sociale a Germaniei, care era insuportabilă în cele mai multe din statele mici. A trebuit mari îmbunătăţiri înlăuntru, a trebuit o generaţie crescută în universităţi, cu totul în alt spirit adânc naţional, pentruca Napoleon să poată fi învins.

Iată lucruri clare şi învederate.

Când vedem zilnic că perceptorii nu iau darea dela ţăran din *prisosul producţiunii* lui, precum se'ntâmplă în toate ţările din lume, ci din vânzarea instrumentelor lui de muncă, scutite de lege, din haina de pe el, din pâinea de toate zilele, când constatăm, din raportul asupra portăreilor, cum se aplică împlinirile judecătoreşti, când adăugăm peste acestea spoliaţiunile administrative, ne mai rămâne oare cuvânt de a ne mira de vorba ţăranului dela Cetatea-Albă, care găseşte starea lui preferabilă celui din România liberă?

Dar să zicem că, dacă ţăranul nostru stă rău, are cel puţin satisfacţiunea de a-şi vedea respectat sentimentul lui naţional, că acesta rămâne isvorul lui de speranţă în viitor, steaua care-l conduce şi-l mângâie în căderea sa materială.

Să vedem ce se face în privirea aceasta.

Cozia, unde e înmormântat Mircea I, cel mai mare domn al Ţării-româneşti, acela sub care ţara cuprindea amândouă malurile Dunării până'n mare, Cozia unde e înmormântată familia lui Mihai Vodă Viteazul, un monument istoric aproape egal în vechime, cu ţara — ce-a devenit aceasta? Puşcărie!

Turcii şi Austriacii au ocupat ţările, dar puşcărie tocmai din această mânăstire n'au făcut. A trebuit „roşii", „naţionalii", să vie cu ilustrul lor Simuleanu, ca să facă şi asta.

Dar oare Carol Ingăduitorul nu va înceta din viaţă, când va sosi sfârşitul prescris de Dumnezeu şi regilor şi oamenilor de rând? Oare puşcărie se va face deasupra mormântului său? Oare nu există nici o solidaritate istorică între cel ce poartă azi coroana Ţării româneşti şi cel ce a purtat-o acum cinci sute de ani?

Iată panteonul care se pregăteşte eroilor şi regilor poporului românesc — puşcăria. Nu suntem siliţi să-l sfătuim pe primul nostru ministru să treacă graniţa la Putna, să vază cum străinii respectă mormântul lui Ştefan cel Mare, cum şi azi, ca acum o sută şi două sute de ani, o candelă pururea aprinsă luminează la capul marelui Domn român, că poporul vorbeşte de el ca şi când eri ar fi trăit?

Când dar vedem un popor atât de maltratat în privirea stării sale materiale şi maltratat şi mai rău în privirea tuturor amintirilor mari şi sfinte pe cari le-a avut, mira-ne-vom de mărturisirea publiciştilor, că Românii emigrază, mira-ne-vom că preferă o domnie străină barbară, în locul celei pseudocivilizate, ce se pretinde a fi a lor? „Non solum transfugere ad nos omnino nolunt,

sed ut ad eos confugiant, nos reliquunt", zice Salvian şi acelaş cuvânt se aplică şi la noi.

Nu vă prefaceţi a vă supăra pe ceeace zicem, supăraţi-vă mai bine pe ceeace se'ntâmplă, *pe realitate*. Ceeace se'ntâmplă în viaţa materială şi morală e trist, nu icoana slabă pe care noi o dăm în scris despre această realitate.

Poate cineva comenta oricum voieşte ceeace zicem; nu de comentarii e vorba, nu de intenţiile ce ni se atribuie, sau ni se făgăduiesc, ci de realitate. Realitatea aparţine ordinei materiale a lucrurilor, unde totul e pipăit, învederat, capabil de a fi măsurat. Oricât de crudă ar fi forma în care ne exprimăm impresia, ceeace e mai crud şi mai odios e realitatea însăşi.

Toate protestările de patriotism nu modifică întru nimic realitatea, precum procesele intentate lui Galilei, nu opreau ca în realitate soarele să fie centrul sistemului şi pământul să se 'nvârte împrejurul lui. A modifica realitatea, nu a parafraza vorbele noastre, iată ce-aţi trebui să faceţi.

SCURTĂ RECAPITULARE

„Românul", în numărul său de Duminică, ne dă frumos exemplu de confuzie.

De câte ori ziarul guvernamental se prezintă dinaintea alegătorilor, nu e nimic bun în ţară care să nu se datoreasă ideilor liberale; când e însă vorba de relele economice şi sociale, atunci — conservatorii au guvernat ţara, ei sunt de vină la toate.

Cu toate acestea lucrul trebuie judecat cum este;

ideile liberale în aplicarea lor trebuiesc luate în rezultatele cele bune şi cele rele, să li se facă bilanţul, ca să vedem cui i-au folosit şi cui i-au stricat.

Să zicem — posito sed non concesso — că înaintea erei liberale nu era nimic în ţară. Averi mari nu erau, dar nici mizeria nu era cunoscută. Cu ocazia discutării legii rurale în cel întâi parlament al României unite d. Cogălniceanu citea documente prin cari arăta că pământul era atât de larg, încât ţăranul putea să-şi înfigă plugul ori unde i-ar fi plăcut, fără să'ntrebe al cui e locul şi că n'avea să dea decât una din zece a produsului. Codul Caragea prevede tot una din zece. In fine proectul de împroprietărire dela 1848, prezentat de proprietari, dă ţăranilor oricât pământ ar dori şi ori de unde l-ar dori, în posesiune ereditară, dând una din cinci la arături şi una din trei la fânaţe (nefiind aci altă muncă decât coasa şi strânsul). Ţăranii erau săraci atunci, dar nimenea nu era bogat. Meseriile erau şi ele ocrotite. Cineva trebuia să-şi fi învăţat meşteşugul bine, pentru a-l putea exercita. Libertatea de comerţ nu exista pentru obiectele de prima necesitate. Se socotea preţul grâului şi al vitelor, se adăuga câştigul legitim al negustorului, în cât pâine, carne, lumânări aveau preţuri taxate şi cât se poate de reduse. Nu erau atâtea case frumoase în Bucureşti, nu atâtea trăsuri strălucite, nu erau strade pavate cu pietre aduse din Scoţia şi din Belgia; bugetul amândoror ţările nu era decât de vreo 20 de milioane; o mie de oameni — boieri li se zicea cu şi fără cuvânt — guvernau ţara, bine rău cum o fi fost, însă foarte ieften.

Iată că deodată cu unirea, vine la ordinea zilei era liberală. Nu se poate tăgădui că Vodă Cuza era liberal;

autoritar da, însă democrat autoritar, liberal autoritar. Dacă ne aducem aminte de elementele numeroase pe cari Vodă Cuza le-a ridicat pentru a le opune boierilor, şi ne uităm azi împrejuru-ne, le vedem pe toate foarte sus, le vedem constituind — partidul roşu, excepţie făcând poate de capi. Abia doi ani trec dela Unire şi bugetul cheltuielilor se ridică dela 20, la 40, 48, 50 de milioane. E drept că poporul primeşte o sumă de libertăţi; dar orice libertate nouă, de care până în ziua de azi încă nu e în stare a se folosi, corespundea cu cheltuială căci libertatea — chiar dacă n'o ştii s'o întrebuinţezi, e scumpă. Inainte boierii, adică funcţionari mari şi mici, plătiţi şi gratuiţi, erau o mie de toţi. Vodă Cuza introduce autonomia comunală şi judeţeană; în fiece comună câte un primar, ajutor, notar, vătăşei, toţi plătiţi; în locul a o mie de boieri de ai regulamentului se nasc în ţară, ca iarba din pământ, 40 până la 50 de mii de boieri noi, săraci dar fudui şi pretenţioşi, aşteptând să fie slujiţi de alţii, văzând în poziţia lor improvizată un mijloc de a trăi din munca altora. Toată această aristocraţie nouă ţine bani. Pârcălabii şi vornicii cei vechi, vatmanii şi bătrânii satului nu ţineau nimic. Pe lângă aceea că bugetul general al statului era de două ori şi jumătate mai mare, fiece centru mic de populaţie era încărcat cu cheltuieli comunale de zeci de mii de franci pe an. Aproape tot ce câştigă ţăranul i se escamotează sub titlurile cele mai diverse de către organele politice: statul, judeţul, comuna. Mai intervine o foamete generală; ţăranul se împrumută ca să poată trăi de pe o zi pe altă; cu toate acestea perceptorul vindea căldările de pe foc.

In fine regimul percepţiei, precum şi regimul în ge-

nere se discreditează şi o conspiraţie aduce, în locul liberalismului autoritar, liberalismul pur. Se durează o constituţie — cea mai liberală din Europa — în care se stipulează: egalitatea deplină a străinului cu românul în ţara acestuia, fără a se ţine seamă că superioritatea economică şi de cultură a străinului îl face pe acesta prin natura lucrurilor stăpân românului. In toate opera aceasta de liberalism cosmopolit nu e un articol de incolat, care să mărginească relaţiile dintre străinul cult, abil, cu deprinderi economice fixate, şi între românul incult, naiv şi deprins numai cu munca grea a câmpului. Din cauza aceasta până 'n ziua de azi ţăranul îşi vinde grâul cu 30—40 la sută mai eftin decât proprietarul, arendaşul sau alţii. Fiecare-l înşeală şi nimeni nu-i deschide ochii. Imediat vine şi era drumurilor de fier. E drept că ele încărcau o ţară săracă cu o datorie de sute de milioane pe 90 de ani înainte — dar, articolele de lux veniau mai grabnic din străinătate, noua aristocraţie se putea inţoli mai cu înlesnire. Şi pe când fiece sezon arunca petecăriile de dincolo de graniţă pe umerii românului, străini ce le introduceau, îşi fixau frumuşel capitalul realizat din aceste petece, ridicând prăvălie după prăvălie, palat după palat în Bucureşti. Intr'adevăr imens progres! Insfârşit, cu mila Domnului, d. Brătianu mai vine un al doilea rând la putere, înmulţeşte iar funcţiile, ridică bugetul cheltuielilor în şase ani cu 40%, mai face drumuri de fier, se mai ridică palate la Bucureşti, în acelaş timp în care se vinde cămaşa de pe ţăran, ba se vinde el însuşi rob cu braţele.

Dacă toate acestea nu s'or fi chemând progres, apoi nu mai ştim ce e progresul.

„Românul" se preface a fi atât de naiv pentru a nu-

măra anii câţi au fost conservatorii la putere şi găseşte că sunt mai mulţi de cum ar fi stat liberalii. Da! asta vrea să zică a confunda „cauza" cu „timpul" lucruri cari n'au a face una cu alta. Cauza marei datorii publice sunt drumurile de fier şi înmulţirea funcţiilor şi această cauză li se datoreşte liberalilor de toată mâna. Cincizeci de ani ar fi putut sta conservatorii, după votarea concesiei Stroussberg şi anuitatea tot ar fi avut s'o plătească. Prezenţa lor la putere nu desfiinţa întru nimic angajamentele luate în numele ţării de roşii, prezenţa lor la putere nu putea reduce capitalul unei datorii contractate de alţii, tot aşa precum ea nu putea lua legilor organice caracterul lor liberal-cosmopolit care li s'a imprimat de roşii.

Nu'ntrebaţi câţi ani au stat unul şi celălalt la putere, ci ce-au făcut fiecine în aceşti ani. Conservatorii n'au făcut nimic — să zicem — s'au opus numai cu îndărătnicie la binele ce voiaţi a-l realiza. Dumneavoastră aţi făcut totdeauna ceva şi ceva rău. De câte ori partidul liberal a fost în fruntea ţării, el a creat câte-o cauză *permanentă* de mizerie, pe care urmaşii lui n'au mai putut-o desfiinţa. Şi încă — de-aţi putea face tot ce voiţi! De aţi putea introduce eligibilitatea magistraturii, şi cu ea împreună venalitatea ei şi nesiguranţa averii; dacă aţi putea desfiinţa colegiul I, înecându-l într'al patrulea pentru ca să nu mai fie cu putinţă de-a alege un singur deputat independent — atunci opera ar fi încoronată. Atunci în adevăr ţara, avere publică şi averi particulare, ar deveni proprietatea exclusivă a unei coterii, lacome de aur câştigat făr'de muncă şi de demnităţi acaparate fără ştiinţă şi merit.

Să nu confunde „Românul" timpul în care efectele unei cauze durează, cu cauza însăşi. In acest timp şi

după ce veninul liberalismului cosmopolit a pătruns în România, fără îndoială şi conservatorii au trecut pe la putere. Dar în contra unor rele organice, înfiltrate de alţii, ei n'au dispus de mijloace destul de energice şi n'au dispus de ele, pentrucă ar fi compromis poate şi mai mult starea socială. Macchiavelli zice: un rău politic se poate vindeca pe cât timp puţini îl văd; când îl vede toată lumea, el nu mai e vindecat. Putrejunea moravurilor private, produsă prin declasarea generală, îşi are reversul în putrejunea şi libertinajul moravurilor publice; într'o ţară de oameni declasaţi şi moraliceşte căzuţi, statul nu poate fi decât icoana lor; el nu va fi un sanctuar ci un lenociniu. Nu se poate aştepta dela un partid, oricât de onest şi de energic ar fi, de-a schimba ca prin minune relele organice pe cari alţii le-au introdus. Căci răul se introduce lesne.

Roma a putut fi arsă într'o zi, pe când pentru zidirea ei s'a cerut o mie de ani.

PROGRESUL REAL ŞI CEL FICTIV

De câte ori contestăm realitatea progresului ce se pretinde că România l-ar fi făcut în decursul celor din urmă treizeci de ani, avem fericirea a vedea pe confraţii de la „Românul" înmulţind în mod considerabil numărul frazelor, durate în favorul partidului roşu, calificându-se rezultatele pseudo civilizaţiei cu fel de fel de epitete mari, dându-ni-se nouă numele de reacţionari, legitimişti etc. E ţara poreclelor.

Rolul confraţilor e comod, al nostru cam ingrat: ei se

adresează suficienţei oamenilor, căci aceştia sunt pururea predispuşi a crede tot ce li se spune de bine de ei, pe când noi nu măgulim pe nimeni, ci facem apel la spiritul lor de adevăr.

Dacă se găsesc instrumente pentru a măsura fenomene atât de simple, cum e urcarea şi scăderea căldurii, să nu se fi aflând nici un chip pentru a măsura gradul de cultură a unui popor? Am dori în simplitatea noastră, să ni se enumere marii oameni, cari ar fi făcut la noi descoperiri în mecanică ori în chimie, ori în genere pe terenul ştiinţelor naturale, pe care descoperirile sunt lesne de făcut, din cauza vastităţii domeniului lor. Am dori să ni se enumere operele de fond apărute în ţară de 30 de ani încoace, ca să vedem gradul de cultură. Nimic din toate acestea. Buni-bucuroşi dacă apare câte-o carte *elementară,* în care autorul a ştiut cel puţin să traducă bine,, să-şi apropieze într'un mod cuviincios ştiinţa altora. Chiar cazul acesta e extrem de rar şi constitue aproape un merit. Cele mai multe cărţi, chiar elementare, dovedesc din contră că autorii lor nu sunt în stare nici să înţeleagă texte străine, necum să producă ceva de la dânşii.

O a doua măsurătoare a gradului de cultură este dibăcia unui popor de-a substitui forţei musculare agenţi naturali, de-a crea şi întrebuinţa maşini. Şi aci vom constata că maşinile introduse sunt în genere puse în mişcare de mecaniciani străini şi că Românul e întrebuinţat ca lucrător cu braţul.

Acest nivel de cultură scăzut şi sus şi jos, n'ar fi o nenorocire absolută. Un popor incult, care tinde cu o stăruinţă, însă gradat, de-a ajunge la civilizaţie, care se deprinde el însuşi zi cu zi a-şi apropia îndemânările şi

cunoştinţele altora, ajunge în adevăr să egaleze pe cei-lalţi. Dar la aceasta nu gândeşte nimenea. Lucrul la care aspiră toţi, este a se folosi numai de avantajele civilizaţiei străine, nu însă a introduce în ţară condiţiile de cultură, sub cari asemenea rezultate să se producă de sine.

Natura omenească şi natura organică însă îşi au economia lor, care nu se poate ignora decât în detrimentul vitalităţii. Când o societate contractează necesităţi nouă ca a noastră, ea trebue să contracteze totodată şi aptitudini nouă. Un organism e rezultante a două puteri opuse; a eredităţii, principiul conservator, prin care rasa şi individul păstrează şi transmite la urmaşi calităţile cari i-au fost favorabile în lupta pentru existenţă, şi a adaptabilităţii, principiul progresiv, prin care rassa caută a-şi apropia aptitudini nouă, ce i le impune noul mediu înconjurător.

Dar pentruca adaptabilitatea să câştige calităţile nouă, se cere timp. Mediul social şi economic în care un popor trăeşte, nu trebue schimbat peste noapte, ci încet, pentru ca oamenii să aibă timpul necesar să se adapteze condiţiunilor nouă. Dacă reforme şi schimbări vin peste noapte ca la noi, cu aruncarea în apă a oricării tradiţii, se ajunge unde am ajuns noi. Calităţile din trecut devin insuficiente pentru a susţine exigenţele prezentului, bilanţul puterilor risipite întrece pururea pe-al celor puse la loc, organismul îşi încheie socoteala sa zilnică cu deficite, cari se traduc în morbiditate şi în mizerie.

A sconta viitorul e lesne şi cămătarul cel mai facil e timpul. Un copil poate avea plăcerile bărbatului, o naţie incultă rezultatele civilizaţiei, dar cu ce preţ? Cu acela al degenerării şi al stingerii timpurie, căci scontul pe care-l face timpul e mai scump decât oricare altul.

Din cauza acestui punct de vedere, adevărat pentru totalitatea fiinţelor organice, suntem numiţi reacţionari. E matematic sigur cu toate astea că tot ce se face, fără o desvoltare paralelă a culturii, în zadar se face, că orice progres real se operează nu în afară, ci înlăuntrul oamenilor şi că, cu cât aparenţele nejustificate ale progresului sunt mai mari, cu atât regresul real cată să fie şi el mai simţitor.

Şi acest regres e foarte mare, orice s'ar zice; e un regres organic care atinge sănătatea, făptura fizică, bunul traiu, bunele moravuri, c'un cuvânt întreaga constituţiune fizică şi morală a populaţiunilor noastre.

Ceea ce ne dă dreptate nu sunt fără îndoială lungile arţicole de fond ale „Românului" în care se vorbeşte de civilizaţiune, de libertate, ca de bunuri câştigate de liberalism pentru poporul nostru, ceea ce ne dă dreptate — în contra voinţei noastre şi din nenorocire — e realitatea. Chiar de-am voi să calomniem, nu putem. De-am voi să zugrăvim lucrurile mai rele de cum sunt, condeiul nostru abia e'n stare a atinge umbra realităţii. Pentru a putea exagera ceea ce se'ntâmplă în ţară, în parlament, în administraţie, în viaţa economică şi morală a imensei majorităţi a poporului, ar trebui cuiva să 'mprumute colorile negre din infernul lui Dante.

Şi oare nu este această Românie pentru poporul ei propriu un adevărat infern? Am dori să treceţi graniţa pe ori unde poftiţi, să ne spuneţi unde veţi găsi atâta boală, atâta mizerie, atâta rău trai şi totodată atâta gol sufletesc ca la populaţiunile din ţara noastră. Un corespondent al „Românului" compara pe la Slănic, pe grănicerii noştri cu cei austriaci, români şi unii, români şi alţii; cei din urmă însă rumeni şi sănătoşi, cei dintâi

tipuri clasice de morbiditate şi mizerie. Astfel stă cu toată populaţia. E lesne a înfrumuseţa lucrurile, dar ceea ce nu se schimbă prin teorii şi tirade, e realitatea. Se vede că redactorii „Românului" n'au ochi de văzut, n'au oglindă în care să se uite.

In unele judeţe populaţia scade, în cele mai multe stagnează şi s'apropie de scăderea absolută, numai în câteva de-a lungul Dunării, prin locuri mai puţin populate, sporeşte. E verisimil că nici şcoala nu ajută în contra mizeriei. Ea poate ridica un popor sărac, dar sărăcia dispune de condiţii de existenţă; unde e mizerie, acolo condiţiile de existenţă sunt nefavorabile, cel mizer se sbate în zadar, puterile cheltuite sunt pururea superioare celor reproduse, el sfârşeşte prin a se istovi, prin a-şi slei viaţa în silinţe zădarnice.

Şi de ce aceste condiţii de existenţă lipsesc? Pentrucă poporul are un guvern cu mult prea scump pentru nivelul lui de cultură; pentrucă trebuinţele claselor lui superioare sunt cu mult prea numeroase ca munca lui să le poată satisface — pentrucă e un popor incult, agricol, ce fusese menit a trăi, poate o sută de ani încă, în condiţii mai primitive pentru a ajunge numai la desvoltarea agriculturii, pe când trebuinţele statului şi ale societăţii sunt moderne, ulta moderne chiar: sunt ale unui stat industrial; pentrucă în locul vechei organizări care nu costa aproape nimic, avem azi o nouă aristocraţie cu totul improductivă de sute de mii de oameni cu aspiraţiuni imense, cu capacităţi nule.

E acum vina noastră dacă această pseudo-civilizaţie, această înmulţire a trebuinţelor, făr'o sporire paralelă a aptitudinelor economice şi intelectuale, s'a îmbrăcat sub forma liberalismului, s'a numit liberalismul din România?

Arătăm atât rezultatele, cât şi cauza; o facem după îndreptarul unui adevăr, valabil pentru lumea organică. Dacă rezultatele sunt de netăgăduit, dacă cauza e asemenea stabilită, de puţin interes e de-a ne da porecla de reacţionari sau legitimişti. Lucrurile rămân din nefericire aşa cum sunt, chiar dacă cerul ar fi o hârtie şi marea o cerneală, pentru a dovedi contrariul. In contra evidenţei probe nu există.

DICTATURA D-LUI BRĂTIANU

Precum astronomul aşteaptă cu minutarul în mână trecerea unui corp ceresc printr'un anume punct, către care îşi îndreaptă instrumentul său optic, tot astfel şi noi am putea sta cu ciasornicul înainte-ne, să urmărim cum se scurge nisipul şi cum se apropie din ce în ce termenul fatal al încetării libertăţilor publice, ale dictaturii personale a d-lui I. C. Brătianu.

Degeaba foile guvernamentale ar face paradă de liberalismul lor; se apropie ora în care, în România, omului dela guvern îi va fi permis totul, cetăţeanului nimic; ora în care aparatul electoral, construit după reţeta tuturor stăpânilor absoluţi din lume, nu ne va mai da din urne decât creaturi ale unei persoane, ale unui singur om, ale despotului, ale d-lui I. Brătianu.

Chiar pân'acum lumea numea vizirat domnia ministrului nostru prezident. Ne putem închipui ce va fi de acum înainte, când, în cameră, nu va exista decât un singur colegiu, a cărui majoritate va fi pururea compusă din delegaţii guvernamentali ai colegiului al IV; iar adu-

nările vor fi alese asemenea de delegaţii acestui colegiu, trimişi de subprefecţi să majorizeze pe alegătorii din colegiul I şi II.

Ca o cetate, luată prin surprindere, opinia publică, opoziţia în parlament, pressa n'au avut nici timpul material necesar pentru a băga de seamă ce se pregăteşte: schimbarea, nimicirea întregului sistem electoral şi reprezentativ din România, substituţia clandestină a sufrajului universal, însă nu direct ci strunit, legat bine de mâni şi de picioare, pentru a fi pururea o unelţă în mânile despotismului.

Iată ceeace am fi trebuit să ştim de mult.

Toţi oamenii aceştia s'au îmbogăţit. Pe ce cale e de prisos a o spune; nu e aproape unul care nu s'ar putea aranja sub un paragraf din codul lui Vasile Vodă Lupu, după carele abuzul unei vrednicii publice pentru a face avere se pedepsea încă cu cordonul Sfintei-Cânepe. Ei bine, aceşti oameni nu pot risca căderea. Ce s'ar alege, pentru numele lui Dumnezeu, de cei ce au trimis pe ţărani sub suliţi căzăceşti până dincolo de Balcani; ce s'ar alege de cei cari, însărcinaţi cu răscumpărarea, au făcut în acel timp milioane; ce s'ar alege, social vorbind, de toate elementele acestea oculte, brutale, comune, cari s'au cocoţat de-asupra ţării, cari s'au îmbocăţit, cari, mai mult, s'au aristocratizat?

Se'nţelege. Mutre confiscate cărora orice om onest le-ar fi închis uşa înaintea nasului, s'au ridicat sub domnia d-lui Brătianu, în sferele de sus, formează aşa numita societate la balurile şi la curtea Regelui. De gâtul unor bandiţi sau a unor trădători notorii s'au atârnat semnele de onoare ale ţării; corectorii gazetelor roşii au ajuns milionari; toată plebea asta politică e azi

scoasă din cutie, parfumată, înmănuşată, lustruită. E firesc lucru ca aceste elemente declasate, ridicate din întuneric şi din ocupaţiuni adesea maloneste, intrate odată în atmosfera luminată de razele coroanei, să şi vrea să rămâe acolo.

Aceşti oameni vor să păstreze ce au. Nu numai averea — căci asta n'ar însemna nimic — nu! influenţa, vaza, rangul în ordinea socială, jeţurile din adunare, cu un cuvânt, tot ce sărmana vale a Dunării au avut de oferit meritului sau talentului, tot ce d. Brătianu a monopolizat pentru creaturile sale. Toate trebuesc păstrate în mâna Pătărlăgenilor şi Costineştilor, toate trebuesc să rămâie zestre inatacabilă a nulităţilor, o schimbare de guvern să nu mai fie cu putinţă; archiliberalii au devenit archiconservatori în ceea ce-i priveşte şi nu se sfiesc nici înaintea ...dictaturei personale a d-lui Brătianu.

Credem că cititorul care e deprins cu Ţara-românească, cu mecanismul ei administrativ de-o perfectă onestitate, cu instinctele generoase ale subprefecţilor, cu independenţa aproape legendară a colegiului al IV, nu-şi vor face iluziuni în privirea aceasta.

Contopite toate colegiile într'unul singur, în care delegaţii celui al IV-lea vor decide, soarta oricărei alegeri îndeosebi şi a tuturor laolaltă e de mai nainte cunoscută — ele vor fi de prisos, vor fi o ocazie dată ministerului de a-şi plăti cu diurne creaturile, numite de subprefecţi şi de organele poliţieneşti, vor fi atotputernicia guvernamentală, fără umbră de opoziţie, fără putinţă ca un glas independent să mai pătrundă în adunări, căci isvorul a toată independenţa, colegiile neatârnate de pân'acum, se desfiinţează.

Toate astea sunt bune şi frumoase.

Înţelegem chiar ca d. Brătianu să ne aducă aminte soarta gladiatorilor: *Morituri!* E drept să ne aducă aminte: clasele vechi ale României, au sărăcit şi au căzut; vremea lor a trecut pentru totdeauna; toţi Românii sunt săraci, toţi sunt egali. „Nu mă vreţi voi pe mine, dar „vă voiu eu pe voi. Am în mâna mea colegiul IV, inerţia „pe care-o mişc încotro voiu, şi din care fac colegiu I, „cu el am în mână ţara, prin el fac din nulităţi oameni „mari".

Avec Caesar!

O grijă îşi vor lua de sigur oamenii atunci; grija opoziţiei, a controlului, a afacerilor publice. Vorba românului: „De ce'ncărunţeşte nebunul? De grija altora". Asemenea lucruri vor fi atunci naturalmente de prisos. Măria Sa, stăpânul nostru, d. Brătianu, nu va împărtăşi pe fie cine după dragostea şi credinţa ce vom avea pentru el, cu câte un scaun în parlament, cu câte-o funcţie, cu câte-o misiune; vom fi cu toţii — noi supusul neam românesc — reduşi la rolul de-a solicita favorurile onor. Pătărălăgeanu sau Dimancea, favori preţioase, precum numai un valet le poate da. Poporul? Dar cine vorbeşte de popor? El nu votează *direct.* Nimeni nu va putea să strige înnaintea a o mie de inşi: Iată oameni buni unde mergeţi. O nu! O mie nu vor fi nici când la un loc. Grupuşoare, adunate sub supravegherea poliţiei vor alege..., un delegat, pe sprânceană, om al stăpânirii, credincios, trecut prin toate. Apoi delegaţii aceştia vor majoriza colegiul I şi al II-lea şi vor alege pe cel recomandat de Excelenţa Sa d. subprefect.

Ave Caesar!

Insfârşit d. Brătianu va putea să-şi realizeze fantezia de-a fi singur stăpânitor în România, de-a putea face

tot ce vrea şi tot ce nu vrea. Tot ce nu vrea înafară. Un parlament îndărătul căruia să se ascunză în cestiuni exterioare nu va mai avea. Oricare putere îi va putea spune:

„Fii mai expeditiv, d-le prim ministru, ştim cum stau „lucrurile la d-voastră. Vrei să pretinzi, că ridicolele „figurine pe cari le-ai numit deputaţi îţi rezistă? nu ne „jucăm de-a baba oarba".

Mişelia înlăuntru, umilirea în afară — iată care va fi caracterul acestei dictaturi în România. Căci acesta nu este absolutismul monarchic, răsărit din iubirea unui mare cap încoronat pentru clasele de jos; este absolutismul unui ambiţios, pentru a sigura impunitatea creaturilor sale. Nu este Frideric II sau Iosif II... e Vitellius cu corupţiunea adâncă, cu mijloacele moleşitoare, cu desbărbătare.

Dar vor întreba unii: ce se va face monarchul în România, când alăturea cu el — cel mai liber dintre Români, acela a căruia libertate se resfrânge asupra tuturor — se va ridica al doilea monarch, al valeţilor şi creaturilor, când România toată va fi îmbrăcată în livreaua celui din urmă?

Ce se va face? Nu ştim. Ştim noi dacă d. Brătianu mai are necesitate de El? Poate că nu mai are. In orice caz — cu acest aparat electoral care nu e suficient nici măcar pentru a masca dictatura regentului-ministru, rolul monarchului e redus la nimic.

AUTONOMIA ARDEALULUI

„Memorialul" comitetului ales de conferinţa română din Sibiu, ne descopere situaţia curioasă şi umilitoare, ce li s'a creat Românilor din monarchia habsburgică prin dualism şi prin măsurile guvernamentale ale Maghiarilor. Popor străvechiu pe teritoriul unei ţări autonome, care şi-a menţinut independenţa ei în curs de sute de ani atât faţă cu regii Ungariei, cât şi faţă cu Turcii, Românii cari singuri formează două treimi a populaţiunii ţării — pe când Maghiarii şi Germanii abia formează a treia parte — sunt puşi cu totul în afară din viaţa publică prin fel de fel de măsuri macchiavelice, şi persecutaţi în toate ale lor, cu o stăruinţă demnă de o cauză mai bună.

Incepând cu pseudoistoriografii cari contestau originea şi vechimea poporului nostru în munţii Ardealului şi sfârşind cu măsurile d-lui Trefort, maghiar de origine franceză, care introduce cu deasila limba maghiară în şcoalele rurale, vedem o lume întreagă, popor, diplomaţi, învăţaţi conspirând pe întrecute în contra unui biet popor rustic din străvechime aşezat în acele locuri, viteaz la răsboi, harnic şi liniştit în timp în pace, şi toate acestea — pentru ce? Ştim noi bine pentru ce? Pentrucă n'are Dumnezeu de lucru, am zice.

In adevăr nu s'ar crede şi cu toate acestea există până azi istoriografi cărora li se pare nimica toată a escamota un popor întreg de zece milioane de suflete din Dacia, a-l pune în Pind şi a-l face să vină de acolo îndărăt, prin suta a douăsprezecea, de peste Dunăre. Această teorie susţinută întâi de Rösler — se bucură şi de favoarea Maghiarilor, şi astfel cu vorbe, cu deducţiuni hazardate, cu combinaţiuni asupra unor timpuri

egal de fabuloase pentru toate elementele din ţară, ei ar vrea să tăgăduiască drepturile şi existenţa unui popor de trei milioane, a unui element aevea care trăieşte, vorbeşte limba lui proprie, are cultura şi istoria lui proprie, cu un cuvânt al unui popor radical deosebit de cel maghiar.

Ce curioasă idee vor fi având Maghiarii despre natura oamenilor şi a lucrurilor când încearcă a face într'o zi ceeace o mie de ani n'au putut face? Ce copilărie e din partea lor de a-şi închipui că naţiunile pier de pe o zi pe alta. Bascii din Spania vorbesc până azi limba bască, sudul Franţei vorbeşte şi cultivă limba provensală, în Belgia sub pătura subţire de cultură franceză, subsistă două naţionalităţi deosebite, după dispariţiunea imperiului Bizantin şi a celui Turcesc, adecă după o mie cinci sute de ani, vedem încolţind, — cu toată lunga dominaţiune străină, toate naţiunile vechi ale peninsulei tracice: Albanejii, Românii, Bulgarii, Sârbii, Grecii, — unele scăzute la număr, altele crescute; dar toate vii. Ceeace n'au putut face cultura bizantină sau cucerirea otomană, vor face Ungurii prin societăţi de maghiarizare? In Rusia dacă s'ar cutremura absolutismul ei actual, am vedea zeci de naţionalităţi deosebite răsărind intacte de sub pătura foarte subţire de predominaţiune moscovită.

Până la sfârşitul sutei a XV-a Românii sunt în Ardeal şi Ţara-ungurească unul din elementele cele mai considerabile în viaţa politică. Trăind sub voevozi proprii şi sub legile lor proprii, fără amestec din partea Ungariei, ziditori şi apărători de cetăţi, pururea buni ostaşi, epoca de aur din ţările noastre începută de Mircea şi încheind cu Ştefan cel Mare, e o epocă de aur şi dincolo. Românii sunt atât de numeroşi în munţii Ardea-

lului încât fragmente ale populaţiunii Maramureşului fondează sub Dragoş, statul Moldovei, fragmente din ţinutul Făgăraşului, Ţara românească. Cine vrea să-şi facă o idee de energia cu totul elementară a acelui popor, să considere că, optzeci de ani după fondarea ei, Moldova ajunge din colţul ţării de sus până'n Nistru şi la Cetatea Albă, Ţara-românească într'o sută de ani până în Dobrogea şi pe întreg malul drept al Dunării. E o epocă aceasta care în Ardeal produce pe Voevodul Iancu, cum îi zic baladele române şi slave, pe Ioan Huniad Corvin, Papa Piu II *(Aeneas Silvius,* Piccolomini) născut pe la 1405, deci contimporan cu toată seria strălucită de eroi ai poporului românesc, zice despre Iancu „Ioannes Hunniades, cuius nomen caeteros obnubilat, non tam Hungaris, *quam Valachis a quibus natus erat, gloriam auxit*". Încă în suta a şaptesprezecea Miron Costin scrie regelui Poloniei că cel mai frumos şi mai corect dialect românesc, cel mai apropiat de graiul italic se vorbeşte în Satmar, unde, cu toată emigrarea lui Dragoş, Românii rămaşi acolo sub fratele lui, Voevodul Balc, sunt atât de numeroşi, ca şi când n'ar fi ieşit nimenea din ţară. E curios a auzi azi că tocmai în acele clasice locuri, d-nii maghiari vor să înfiinţeze o episcopie *maghiară* de rit greco-catolic pentru români şi ruteni.

Şi când privim la munca seculară a acestui popor, la suma de putere musculară cheltuită, ne prinde mirarea. Ţinuturile în care locuiesc Românii sunt răpite pustietăţii şi codrului. Fiece palmă de pământ de hrană e câştigată prin extirpare de codri seculari, prin curătură.

Pe când Maghiarul şi-a câştigat şesurile patriei sale, păscându-şi caii şi plimbându-se, îl vedem pe Român cucerind palmă cu palmă pământul de sub puterile naturii,

îl vedem curăţind rădăcinile codrilor seculari şi creîndu-şi patria lui muntoasă pas cu pas.

Cred oare Ungurii că caracterul acestei munci grele şi statornice nu s'a imprimat în toată fiinţa poporului românesc, cred ei că această viaţă n'a lăsat adânci urme psicologice în acest popor, atât de liniştit în aparenţă, dar de o cumplită îndărătnicie în fundul sufletului său? Românul nu uită nici binele, nici răul. N'a uitat fărâmăturile de graţie, ce i s'a aruncat de către echitartea casei de Austria; de aceea e unul din popoarele cele mai dinastice ale monarchiei; dar Românul nu uită în veci nici răul ce i l-au făcut alţii. Moştenirea de aversiune şi de iubire o păstrează intactă şi de aceea orice încercare de-a-i contopi este zădarnică şi copilăroasă. E zădarnică în Rusia, unde un colos de zeci de milioane apasă asupra câteva sute de mii, unde limba se transmite numai prin viu grai din generaţie în generaţie; cu cât mai zădarnică va fi în Ungaria?

Intre mijloacele de a înlătura pe Români dela viaţa publică, cel mai de căpetenie e legea electorală excepţională, menţinută *ad-hoc* pentru Transilvania. Legea aceasta e făcută în favorul exclusiv al populaţiunilor orăşeneşti — şi Românii sunt în cea mai mare parte ţărani— apoi în folosul nobililor — toţi Maghiarii sunt nobili şi votează direct, fără cens, fără nimic — şi a Secuilor cari iar votează direct. Astfel s'au cerut o lege anume pentru Ardeal, care pune alegerile în mâna neromânilor, încât numărul de reprezentanţi pe cari l-ar putea obţine poporul, în a semenea condiţiuni, e cu totul ridicol.

Tot odată guvernul se sileşte prin legi agrarie, a aduce pe Român la sapă de lemn. Deşi ţăranii au fost împroprietăriţi, deşi despăgubirea pentru pământurile ce

s'au conferit, e strălucită, totuşi, prin aşa numita comasare, i se iau locurile lui roditoare şi i se dau în schimb locuri rele, apoi i se iau curăturile şi i se dă în schimb pădure. S'au restrâns dreptul de păşune, încât numărul vitelor de muncă a scăzut în proporţii enorme. Sate deposedate, familii aruncate pe uliţi, mii de locuitori ameninţaţi a fi alungaţi din vetrele strămoşeşti — iată justiţia, iată administraţia maghiară. Pe de altă parte cârciumile constitue un privilegiu, evreii le arendează şi acolo — şi debitează băuturile lor nesănătoase; populaţiunea română descreşte şi degenerează.

Şi de-asupra acestei mizerii, produse în mod artificial de către înţelepciunea de stat maghiară, mai vine mizeria morală, siluirea zilnică a limbei.

Un corespondent al „Gazetei generale" îşi propuse să descrie corupţia administraţiei maghiare. Dar omul mărturisi în fine că condeiul îi cade din mână, că o carte, nu un articol de jurnal abia ar fi în stare a o descrie. Şi dece nu scrie această carte? Pentrucă „simţim scârba — „zice el — de acest organism care putrezeşte înlăuntru „şi care cu toate astea trăeşte, ba chiar se'ngraşă. Se „înfioară cineva să arunce mai adânc privire în rulajul „acestei maşine, şi nu e om care să crează că va putea „funcţiona în mod durabil, că e capabilă a trăi. Funcţio„narii decretează dări *fictive* care se încasează pe *ju„mătate,* dacă cel lovit de ele ştie a se precupeţi — îm„prejurarea ce dovedeşte că totul e o escrocherie; aci „sunt case de economie cari refuză a înapoia capitalurile „depuse; aci i se cer ţăranului taxe pentru orice înre„gestrare cadastrală, şi ori unde ar vrea să se informeze „i se întinde mâna goală. Judecătorului îi duci un râmător „ori o butie cu vin şi eşti sigur să-ţi câştigi procesul —

„dacă partea adversă n'o aduce doi rămători. Prădăciuni „şi omoruri chiar se fac muşama pentru mită; e o justiţie „care ameninţă a se înăduşi în grăsimea ei.

Iată regimul atrăgător dela care se pretinde să exercite asupra a trei milioane de Români de a-şi renega limba şi istoria lor şi de a deveni maghiari.

Postulatul de căpetenie al memorialului e aşa dar: autonomia Ardealului, căci autonom a fost în toţi timpii şi până acum şaisprezece ani, până la fuziunea făcută în contra voinţei exprese a Românilor; în contra tractatelor din trecut, în contra dreptului şi bunului simţ, poate chiar în contra voinţei coroanei — căci s'a făcut, nu sub influenţa unei necesităţi dinlăuntru — ci sub presiunea împrejurărilor create de războiul austro-italo-german, când emigraţi maghiari, ştiuţi pe atunci de contele Usedom, deci şi de principele de Bismark, pregăteau insurecţiunea şi desmembrarea monarchiei habsburgice.

Aci, sub presiunea unor împrejurări, independente de voinţa sa şi contrarie intereselor dinastiei îndeosebi, a imperiului în genere, mâna monarchului a putut fi siluită să iscălească un act, nedrept pentru unul din popoarele cele mai credincioase ale monarchiei şi favorabil pentru schimbăcioşii Maghiari. Chiar în acest moment de cumpănă şi de silă, monarchul şi-a adus aminte de Români; garantarea autonomiei lor bisericeşti şi şcoala au format cetatea, îndărătul căreia naţiunea a mai putut lupta în contra cotropirii. Dar tocmai de această autonomie miniştri moderni ai Ungariei cearcă zilnic a se atinge, şi vor cerca poate până în momentul în care îndelungrăbdătorul popor românesc va îngropa în ruine şi sânge tentativele lor.

REFORME PĂGUBITOARE

„De îmbunătăţiri rele cât vrei suntem sătui", zicea un scriitor pe la anul 1840; şi dacă vrea cineva să judece acest saţiu de îmbunătăţiri din ce în ce mai rele, n'are decât să măsure gradul de nepăsare politică, cu care publicul întâmpină vestitele propuneri de reformă ale constituţiei şi legii electorale.

Dar se va da Regelui sau parlamentului dreptul de a declara războiu? Dar se va introduce noul titlu în Constituţie? Dar se vor şterge din număr, ca o definitivă recunoaştere a faptului îndeplinit, judeţele ce s'a şters de mult din trupul, indivizibil dragă-Doamne, al ţării? Cine mai ia în serios toate acestea, cui i-ar veni în minte să atribue acestor lucruri importanţa unor acte de stat?

Zece douăzeci de ani de luptă parlamentară şi ziaristică se desfăşoară în ţările apusului, când legea fundamentală e să se schimbe; la noi pensia reversibilă, votată unui patriot, merită cu drept cuvânt mai multă atenţie decât o schimbare a constituţiei.

Cu drept cuvânt zicem. Nu prin vorbe tipărite şi votate de două treimi a adunării chiar, se întemeează monarhia într'o ţară, ci prin spirit monarhic, prin încredere în această formă de stat. Acest spirit nu se face, nu se improvizează; el se *naşte* din istoria naţională, e inerent poporului. Noi însă după mărturisirea celui mai de căpetenie politician, trăim în realitate sub republică şi cată să credem ceeace ne zice d. C. A. Rosetti, căci e un om, ce e drept, străin în România, care însă a văzut multe lucruri şi ştie de sigur a destinge între monarchie şi republică; distinge cu atât mai bine,

cu cât elementele politice republicane în ţară sunt tot atât de venetice ca şi el.

In realitate, în noaptea în care Carada şi C. A. Rosetti, două venituri orientale, au pus la cale textul constituţiei actuale, s'a ucis principiul monarchic în România, au murit pentru totdeauna Mircea-Bătrânul şi Ştefan cel Mare; au murit atât de mult în inima tuturor, încât un Simulescu poate preface în puşcărie mormântul celui dintâiu cum ar preface şi pe-al celui de al doilea, dacă acesta n'ar avea fericirea de a dormi în pământ străin. Prin acea chartă pusă la cale de doi samsari politici, s'au declarat egali samsarii popoarelor străine cu poporul ţărilor române. In acel moment naţionalitatea română din aceste ţări şi-au lepădat armele, recunoscând că pe veci merită a fi exploatată de străini. In decursul întregului nostru trecut, exceptând epoca de tină şi înjosire a Fanarioţilor, monarchul avea puterea de a-şi apăra poporul. El îi ştia nevoile şi greutăţile, nu punea pe umărul românului mai mult decât poate purta, distingea bine între ceeace este drept şi neclintit din această ţară şi între ceeace e venetic şi suprapus. Matei-Basarab răscumpăra cu bani din visterie pământuri încăpute pe mâni străine; astăzi trei din patru părţi ale acestor pământuri sunt în asemenea mâni. Se înţelege că cu pământul trec drepturile publice, cu acestea parlamentul, cu parlamentul puterea.

Astfel doi conspiratori au aplicat cuţitul de disecţie asupra principiului monarhic, precum rezultă din istoria noastră şi au făcut din el o umbră, luându-i iniţiativa, luându-i orice voinţă, orice gândire, orice acţiune proprie. E indiferent dar titlul, când el se dă umbrei unei instituţiuni.

Domnul nu mai are dreptul de a pedepsi pe tâlharul pus în funcţie, el n'are dreptul de a apăra poporul în contra celor ce învederat îl exploatează, nici asupra vânzătorilor de ţară şi domnie, el nu mai are dreptul spadei. Luându-se puterii supreme atributele ei înalte, ele s'au depus în mâna Caradalelor; prin chiar legea fundamentală s'au consfinţit domnia veneticilor şi a parveniţilor — republica C. A. Rosetti.

Să urmărim dar gradele de tranziţie în care domnia acestor elemente se'ntăreşte şi mai mult, să urmărim cu câte palme devine tot mai adânc mormântul poporului nostru în ţara sa proprie.

Ingrată misiune în adevăr şi cel ce simte zi cu zi, cum relele politice se schimbă în rele fizice, cum exploatarea exercitată de aceste elemente asupra poporului se preface în morbiditate, sărăcie şi moarte, cum viaţa poporului nostru este preţ cu care se plăteşte această pseudocivilizaţie, acela ar fi vrut de mult să'nchiză ochii, ca să nu mai vază ce se petrece.

Suntem însă condamnaţi de a asista şi la cel din urmă atentat, făcut asupra elementelor, rămase independente în ţară, la modificarea electorală, care, nimicind drepturile politice ale proprietăţii istorice, sfarămă pavăza din urmă care apăra capul acestui popor.

DEGENERAREA FIZICĂ ŞI INTELECTUALĂ A NAŢIUNII

Avem sub ochi expunerea oficială a situaţiunii judeţelor ţării pe anul 1880. Impresiunea ce ne-a produs citirea acestei lucrări făcute de comitetele permanente este din cele mai dureroase. Cine mai păstrează încă

iluziunea că guvernul d-lui Brătianu a umplut ţara de fericiri, n'are decât să-şi arunce privirea asupra acestor expuneri, şi va vedea deosebirea enormă ce există în fapt între declamaţiunile ziarelor oficioase şi realitatea lucrurilor.

Bilanţul cu care se încheie situaţiunea fiecărui judeţ este mai pretutindeni acelaş:

In prima linie, descreşterea populaţiunii, descreşterea provocată de traiul mizerabil al locuitorilor şi de epidemiile variate ce-i bântuie periodic;

Scăderea avuţiei publice prin împuţinarea vitelor, cari constitue principala avere a ţăranului român;

Nesiguranţa proprietăţii şi a averii cetăţenilor prin sporirea numărului făcătorilor de rele;

Părăsirea cultului, multe din biserici fiind văduve de servitori;

Instrucţiunea publică aflată în cea mai deplorabilă stare, din cauza condiţiunilor cu totul primitive ale localelor de şcoală acolo unde se găsesc, şi a soartei precarie de care se bucură învăţători;

Căile de comunicaţie lăsate în plata lui Dumnezeu;
In fine, administraţia comunelor încredinţată pe mâna unor oameni netrebnici, corupţi şi venali, a căror singură ţintă este de a se înavuţi pe nedrept din averea administraţilor lor.

Iată în lineamente generale, binefacerile realizate pe socoteala ţării de regimul actual.

Cum vedem decrepitudinea morală şi intelectuală de care suntem isbiţi merge în paralel cu degenerarea fizică; una serveşte de complement celeilalte.

Astfel, tot progresul de care ni se împuiază urechile există numai la suprafaţă; fundul este o adevărată mocirlă. Pe când droaia satisfăcuţilor şi a chivernisiţilor zilei se răsfaţă în onori şi se îngraşă din sinecure, masa naţiunii suferă de toate neajunsurile fizice şi morale.

Hrana ţăranului este redusă astăzi la cea mai simplă expresiune, pentrucă toată munca lui de peste an nu ajunge să plătească nenumăratele biruri pe cari stăpânirea părintească a d-lui Ion Brătianu i le-a pus în spinare. Dacă reuşeşte a-şi scăpa vita din bătătură de ghiara teribilului perceptor, vine peste noapte hoţul şi i-o fură, oricum ar face, el este obligat să rămână tot sărac.

In asemenea condiţiuni, este de toată evidenţa că ţara merge către o adevărată ruină. S'a zis, şi cu drept cuvânt, că ţăranul este temelia casei. Ori, slăbindu-se necontenit această temelie, edificiul întreg al Statului român poate să se prăvălească. Dacă aceia cari au în mână soarta şi viitorul ţării nu văd primejdia, atât mai rău pentru ei, — atât mai rău mai cu seamă pentru cetăţenii cari-i sufăr încă în fruntea afacerilor publice.

Este un adevăr dureros astăzi că administraţiunea d-lui Brătianu n'are altă preocupaţiune, nu urmăreşte alt scop, decât menţinerea sa la putere prin toate mijloacele putincioase, morale şi imorale. Aceasta explică pentruce, de şease ani, asistăm la repetirea uneia şi aceleiaşi drame care se numeşte decadenţa fizică şi intelectuală a României. Grija prefectului roşu nu este de a sili pe sătean să-şi trimită copiii la şcoală arătându-i foloasele instrucţiunii; nu este de a-l ajuta şi de a-l ocroti în vremuri de nevoe, de a-l învăţa principii de igienă casnică, de a-l îndemna să nu lase în părăsire

biserica, de a-i inspira idei de patrie şi de solidaritate naţională; — grija prefectului roşu este ca alegerile să se facă după chipul şi asemănarea guvernului. Aci se mărgineşte tot rolul său: în colo lucrurile vor merge cum va da Dumnezeu! Sub domnia acestor falşi patrioţi prefectul nu mai este mentorul şi părintele administraţilor săi; el este sicarul puterii centrale, asupritorul lor. Ce-i pasă acestei slugi credincioase, care, lipsită de orice valoare proprie, nu însemnează ceva decât prin partidul din care face parte, — ce-i pasă lui Chiriţopol, lui Anastasiu şi lui Stătescu, bunăoară, dacă numărul morţilor din judeţul său întrece pe al născuţilor, dacă epizootia decimează vitele locuitorilor, dacă tâlharii se înmulţesc, dacă siguranţa publică descreşte şi dacă belşugul de odinioară al satelor este înlocuit prin sărăcie lucie? Nu pentru îndreptarea acestor rele a fost numit el prefect; el are o misiune mai înaltă, mai nobilă şi mai demnă de dânsul: aceea de a asigura alegerea de deputat a unui Iepurescu, a unui Dimancea, a unui Pătărlăgeanu, şi a atâtor alte talente distinse cari onorează partidul său. Din momentul ce această grea sarcină este realizată, prefectul îşi freacă mâinile cu satisfacţiune, căci rolul său a încetat.

Cât timp, prin urmare, destinele ţării vor fi încredinţate pe mânile unor astfel de oameni, pentru cari cuvintele de patriotism şi de conservaţiune naţională nu sunt decât mijloace întrebuinţate pentru căpătuiala partidului, vom avea să înregistrăm cu durere bilanţul de care am vorbit mai sus şi care se traduce prin degenerarea fizică şi intelectuală a naţiunii.

ZIUA RĂFUELII

S'o lovi nu s'o lovi, iat-o frântă că ţi-am dres-o. Cam aşa în bobote, ni se răspunde de către foile guvernamentale, de câte ori relevăm lucruri reale şi pozitive, ca şi când le-am vorbi chinezeşte şi nu ne-ar pricepe. Una zicem noi, alta răspund dumnealor.

Să zicem că toate foile sunt pline de mizeriile reale de cari sufere ţara? Să venim cu statistica, multă-puţină câtă se face la noi, pentru a proba că în ţara aceasta, care se numeşte românească, elementul românesc este cel care scade la număr, el e cel atins de morbiditate şi moarte, că nici catolici, nici israeliţi, nici oameni de vr'o altă lege n'au a înregistra pierderi anuale atât de însemnate ca poporul ortodox, adecă cel de limbă română? Să citărm din nou economişti, vrednici de credinţă, cari arată că trei din patru părţi ale proprietăţii rurale au trecut deja în mâna unor străini deghizaţi? S'arătăm cum douăzeci la sută din copiii născuţi, sunt nelegitimi, făcuţi în concubinaj? Să spunem în fine că aproape 30.000 de oameni, numai în capitală, sunt trecuţi în recensământul din urmă între *indivizi fără nici o profesie?*

Nu mai vorbim de Moldova. Stările de lucruri, incuria administrativă din acea jumătate a României — mizeria ţăranului, descreşterea populaţiei rurale şi morbiditatea ei, toate acestea îşi bat joc de orice descriere, lasă în urmă puterea oricărei pene.

Şi dacă le relevăm acestea, dacă arătăm nu ceeace noi zicem, ci lucruri ce le constată în scrierile lor teoretice chiar membri ai partidului: un Aurelian, un Ioan Ghica, ş. a. dacă afirmăm că e clar ca ziua că, cu toată pretinsa civilizaţie, dăm îndărăt — ce ni se răspunde?

Românii s'au bătut bine la Plevna.

Ba ni se citează pasaje din *Timpul,* privitoare la purtarea oştirii noastre; ca şi când ar fi având afaceri una cu alta.

Ei, şi Turcii s'au bătut bine la Plevna şi cu toate acestea praful s'alege de împărăţia turcească.

O satiră din anul 1821, zice:

„Toate ar fi mers mai bine, dacă Turcul n'ar fi fost.
Vrednic numai la războaie, dar în politică prost".

Acelaş lucru-l putem spune despre câte se petrec la noi. Politică proprie nu numai că nu s'a făcut vr'odată, dar cei mai mulţi oameni par a avea o înnăscută incapacitate de-a înţelege importanţa cuvântului. Nu este şi n'a fost nici când politică frământarea bizantină de a parveni, întrigile personale de harem şi seraiu şi goana după aur a o mână de străini deghizaţi, constituiţi în societate de exploatare.

Nici o reformă din câte se propun, nu se face din punct de vedere obiectiv, pentrucă aşa ar fi bine să se facă, ci pentrucă e oportun, pentrucă un interes de partid o dictează.

Oare politică să se poată numi apucăturile bizantine ale unui I. Brătianu, acestui om care-şi bate joc de toţi bărbaţii din ţară, care-i înalţă pentru a-i sfărâma, pentru a-i arunca apoi într'un colţ, ca să le fie silă lor înşile de ei?

Oare politică să fie a se servi de oameni corupţi, a căror viaţă şi privată şi publică e un adevărat scandal şi-a face din ei sâmburul partidului său? Politică e din partea acestui om de stat de-a acoperi hoţiile coreligionarilor săi, politică de-a-şi îmbogăţi soitarii prin afaceri scabroase, politică oare de a da pradă ţara şi instituţiile,

viitorul poporului, bună starea lui în mâna unor elemente inculte şi perverse tot odată, de cari sunt pline adunările? Politică e de a decora pe trădători şi de a-i pune în evidenţă, când asemenea oameni, chiar folositori să fi fost faptele sale, cată să rămâe în umbră, pentru a nu răpi poporului întreg credinţa în onestitate?

Şi care-i scopul cu care se nimiceşte moralmente şi fizic poporul nostru, căci statistica ne dă dreptate în toate privirile: se nimiceşte.

Dacă în fruntea guvernului ar fi o comisie străină am şti scopul: substituirea. Există străini cari nu fac nici un mister din acestea: alt popor pe aceeaşi expresie geografică e parola multora din ei.

Care poate fi scopul d-lui Brătianu în deosebi?

D-sa ştie, oricât de puţină istorie să fi învăţat, că liberalismul e dizolvat, cu atât mai dizolvat, când paralel cu el, avem zilnic imigraţiunea? D-sa ştie că oricât de rău ar fi fost trecutul — retrograd chiar — al ţării noastre, această ţară era înainte de toate a românului, ceea ce azi nu mai este? D-sa ştie că toate elementele c'o ambiţie extravagantă de a parveni sunt naturalmente eterogene, şi că a le da vânt, precum le dă, înseamnă a înstrăina ţara? Le ştie fără îndoială sau, dacă nu le ştie, n'are decât să privească mutrele dimprejurul său, pentru a se convinge pe deplin. Le pasă acestor cumularzi, acestor samsari politici, acestor ignoranţi, de ţară, cum ne pasă nouă de China.

Şi când toate acestea sunt învederate, când, mulţumită unei politici vitrege de chiverniseală, în toate punctele se observă un regres înspăimântător a elementului român, ce ni se răspunde?

„Românii s'au bătut bine". „N'aveţi încredere în vitalitatea poporului", o frază a d-lui Dim. Sturza.

Toate popoarele agricole şi păstoreşti sunt răsboinice. Dar ce dovedeşte asta? Dovedeşte poate, că cu toată bravura, al nostru nu dă îndărăt?

Dacă politica străină, împreună cu străinii ce ne guvernează, tind la substituirea elementului român prin scursături din toate unghiurile lumii, dacă nici unul din relele ce bântue populaţiunile noastre nu merită atenţia aşa numiţilor oameni de stat şi dacă la toate mizeriile ce relevăm, nu primim alt răspuns decât digresiuni asupra gloriei militare, îi putem asigura pe adversari, că — din nenorocire — va veni o zi în care nimeni nu va mai putea conta pe un popor sărăcit şi demoralizat. Istoria îşi are logica ei proprie; nici un neam nu e condamnat de a suporta în veci un regim vitreg, corupt şi mincinos, chiar dacă acel regim se exercitează de către fiii lui proprii, cu atât mai puţin când se exercită de stârpituri orientale. Ne temem că aproape e ziua în care simţul conservaţiunii fizice revoltat de maltratările administrative şi fiscale, şi de exploatarea excesivă din partea străinilor, va preface poporul nostru într'o unelţă, lesne de mânuit în contra a chiar existenţei statului.

MUNCĂ, ECHITATE ŞI ADEVĂR

Observăm că unirea între grupurile opoziţiei nu-i face multă plăcere „Românului". Onorabilii confraţi găsesc că deosebirile între sinceri-liberali şi sincer-conservatori sunt atât de mari, încât nu e cu putinţă a se stabili o programă comună, că grupurile sunt una numai în negaţiune, pentru a forma un partid obstrucţionist ş. a. m.

d. Când lipseşte ideea, răsare numai decât un cuvânt nou care nu prea are înţeles, dar care ţine locul ideei. „Obstrucţionişti" e bine şi felicităm pe confraţi pentru îmbogăţirea dicţionarului de porecle. Trăim în ţara poreclelor, ne-am deprins cu toate, încât, precum am suportat titlul de reacţionari, fără a o fi, credem că putem suporta fără pagubă şi pe acesta. Unde-a mers mia, meargă şi suta.

Din nou ni se spune bunăoară că dorim întoarcerea stării de lucruri înainte de 1700, că „vorbim cu deliciu de un Domn român de sânge, înconjurat de-o aristocraţie istorică", ba „Românul" are chiar aerul de-a ne face o imputare din aceasta. Să ne'nţelegem; nu dorim nici una, nici alta.

Dar de ce n'am aminti cu iubire trecutul? Fără îndoială vechii Domni cari şi-au întins armele până'n Dunăre şi Nistru, ei „scut creştinătăţii" precum îi numea biserica şi evul mediu, n'au existat pentru a face ruşine generaţiei actuale, şi acea aristocraţie, cu independenţa ei de caracter, cu curajul ei, ale cărei privilegii consistau în datorii cătră ţară, mai grele decum alţii aveau a le purta, asemenea n'ar fi vr'o pagubă dac'ar exista şi astăzi. Dar de la părerea de rău după veacuri trecute de neatârnare, până la dorinţa nerealizabilă de-a restabili trecutul e o mare deosebire.

Dacă ne place uneori a cita pe unii din Domnii cei vechi, nu zicem cu asta că vremea lor se mai poate întoarce.

Nu. Precum lumina unor stele ce s'au stins de mult, călătoreşte încă în univers, încât raza ajunge ochiul nostru într'un timp în care steaua ce a revărsat-o, nu mai există, astfel din zarea trecutului mai ajunge o rază

de glorie până la noi, pe când cauza acestei străluciri, tăria sufletească, credinţa, abnegaţiunea nu mai sunt. Degeaba, pitici moderni, dacă nu pot umplea sufletele cu smerirea şi credinţa celor vechi.

Ci nu de ei poate fi vorba, când discutăm ceea ce se petrece în zilele noastre; nu virtuţile lor de eroi şi de sfinţi pot fi măsura virtuţilor confiscate ale ilustraţiunilor actuale. Nu abnegaţiunea, onestitatea vulgară care e dator s'o aibă orice om de rând, nu eroismul, sentimentul celei mai simple datorii, iată ceea ce căutăm în zădar la adversarii politici. Nu restabilirea trecutului; stabilirea unei stări de lucruri oneste şi sobre, iată ţinta la care se mărgineşte oricine din noi.

Este sau nu adevărat că prezidentul acestei adunări a numit-o compusă din oameni vrednici de păşcărie şi carantină? Este sau nu adevărat că nu există, între şefii partidului chiar, nimenea care să creadă în onestitatea acestui partid? Dacă n'ar fi de cât această mărturisire, ea ar fi îndeajuns pentru a face cu neputinţă perpetuarea la guvern a unor asemenea elemente. Stigmatizaţi de chiar şefii lor cu epitetul de putregaie şi de oameni corupţi, orice ar pretinde că vor să facă de acu 'nainte, la ce ne putem aştepta de la ei? Din coadă de câine sită de mătasă nu se face. Corupţia dinlăuntrul partidului, vânătoarea brutală după aur şi influenţă ar fi motive în deajuns, pentru ca toţi oamenii de bine, fie chiar deosebiţi în principii, să se unească în contră-le, nu pentru a opune reforme la reforme, ci pentru a restabili domnia celei mai vulgare onestităţi, celui mai vulgar spirit de echitate. Nu poate o naţie să fie pururea condusă de neadevăr şi de corupţiune. Nu i se poate spune zi cu zi

că progrese enorme face, în acelaş timp în care membrii ei sunt scoşi în vânzare ca vitele la târg. Nu se poate vorbi de sporirea avuţiei publice în acelaş timp în care populaţiunea descreşte pe-un pământ roditor şi înzestrat cu toate de natură. Nu se poate vorbi de progresul luminii, când nici trei la sută nu ştiu citi şi scrie.

Când toate concurg pentru a dovedi că domnia ignoranţei şi cupidităţii privilegiate e cu neputinţă în România şi că ceea ce se cere înainte de toate e un guvern onest, ni se spune că unii din opoziţie sunt prea liberali, alţii prea reacţionari şi că o unire între ei nu e cu putinţă. Noi credem însă că sunt o sumă de lucruri, cari n'au a face cu subtilităţile teoretice ale deosebirii între principii liberale şi conservatoare. Asemene deosebiri nu mai pot exista între partide, de vreme ce principiile supreme nici nu sunt în discuţie. Nu e în discuţie alegerea între monarchie şi republică, nu drepturile sau datoriile cetăţenilor, nu constituţia; o luptă pentru religia politică nu mai e la loc şi cu cale, de vreme ce problemele ei sunt rezolvate prin legile actuale, prin constituţia actuală. Toată discuţia asupra unor lucruri ce nici nu sunt în cestiune, nici formează pentru cineva obiectul vre unei controverse e stearpă, fără soluţiune practică, şi după cât ştiu, nu preocupă pe nimeni şi nu de ea e vorba.

Ceea ce simţim cu toţii însă sunt relele reale, care bântue ţara, rele cari nici au a face cu principiile conconservatoare, sau cu cele liberale şi pentru a căror înlăturare nu se cere dialectică şi oratorie, ci muncă, achitate şi adevăr.

Mizeria materială şi morală a populaţiunilor, destrăbălarea administraţiei, risipa banului public, cumulul, pă-

suirile, corupţia electorală, toate acestea n'au a face la dreptul vorbind, cu cutari sau cutari principii de guvernământ. Oricare ar fi guvernul şi oricare vederile sale supreme, corupţia şi malonestitatea trebue să lipsească din viaţa publică; oricare ar fi pe de altă parte religia politică a unui guvern, ea nu-i dă drept de-a se servi de nulităţi venale, de naturi catilinare, de oameni de nimic pentru a guverna. Chiar numai tendenţa clar formulată, ca statul să fie guvernat de oameni de cea mai elementară probitate şi să 'nceteze de-a fi mărul de ceartă între cavaleri de industrie şi de facem-treburi, cuprinde un întreg program faţă cu aceia cari nu cred în nimic şi pentru cari principiile politice n'au fost de cât pretexte de-a parveni şi de-a se îmbogăţi.

LA UN AN NOU

Se'ncheie şi după datina noastră cu ziua de astăzi un şir de evenimente măsurate după apuneri şi răsăriri de soare şi fixate în memoria noastră cu cifrele acestei măsurători.

Dacă privim regularitatea fenomenelor lumii siderale şi o comparăm cu nestatornicia sorţii omeneşti, am putea crede că altceva se petrece în ceruri, altceva pe pământ. Cu toate acestea precum o lege eternă, mişcă universul de-asupra capetelor noastre, precum puterea gravitaţiunii le face pe toate să plutească cu repejune în chaos, tot astfel alte legi, mai greu de cunoscut, dar supuse aceleiaşi necesităţi, de la care nu este nici abatere, nici excepţie, guvernează oamenii şi societăţile.

Oricât de mici am fi pe acest glob atât de neînsemnat în univers, a cărui an întreg de câteva sute de zile nu e măcar un ceas pentru anul lui Neptun de şasezeci de mii de zile, totuşi ce multe şi mari mizerii se petrec în atât de scurt timp, cât de multe mijloace nu inventează oamenii spre a-şi face viaţa grea şi dureroasă!

S'ar crede că cu cât cunoştinţele înaintează, cu cât omul câştigă convingerea despre nimicnicia lui şi despre mărimea lui Dumnezeu, ar scădea deşertăciunea care este isvorul urei şi al desbinărilor; că încredinţându-se că nu numai nimic este, ci chiar mai puţin decât nimic, de vreme ce viaţa omenirei întregi este ceva accidental şi trecător pe coaja pământului, mintea lui va fi isbită cu atâta adâncime de acest mare problem, încât să poată uita patimele mici cari-l mişcă, mai puţin însemnătoare decât o picătură în ocean, decât o clipă în eternitate.

Dar nu este astfel.

Se vede că aceeaşi necesitate absolută, care dictează în mecanismul orb al gravitaţiunii cereşti, domneşte şi în inima omului; că ceea ce acolo ni se prezintă ca mişcare, e dincoace voinţă şi acţiune şi că ordinul moral de lucruri e tot atât de fatal ca şi acel al lumii mecanice.

De aceea vedem că marile evenimente istorice, răsboae cari sgudue omenirea, deşi par a atârna de decretul unui individ, sunt cu toate acestea tot atât de inevitabile ca şi un eveniment în constelaţiunea cerească. E drept că cei vechi n'aveau cuvânt de-a pune oroscopul şi de-a judeca după situaţiunea aparentă a luminilor ceea ce se va petrece odinioară pe pământ, dar cu toate acestea în naivul lor chip de-a vedea se ascundea un adevăr, acela, că precum o constelaţiune e dată cu necesitate,

tot astfel evenimentele de pe pământ se'ntâmplă într'un şir, pare că de mai nainte determinat.

Dacă, după constelaţiunea împrejurărilor celor din urmă, am pune oroscopul anului ce vine, nu multă speranţă ne-ar inspira, nu multă bucurie ne-ar face. Din nou cestiunea Orientului sau mai bine a împărţirii împărăţiei otomane e obiectul ce preocupă lumea politică şi se poate ca evenimentele din Egipet să fi fost cel dintâiu stadiu al desfăşurării cestiunii. In adevăr după înfrângerea insurecţiunei, a început a se desemna cu claritate alianţa austro-germană şi a se da pe faţă înarmările Rusiei.

Franţa, gata a fi privitoarea interesată la uriaşa ciocnire dintre lumea slavă şi cea germană, gata chiar a participa — si fata favebunt — a pierdut însă tocmai în preziua anului nou pe bărbatul care reprezenta politica ei de acţiune. Cu toate acestea, nu credem ca moartea unui om, oricâtă însemnătate suspensivă ar avea pentru evenimente, să le poată înlătura cu totul.

In acest conflict, pe care viitorul îl indică cu claritate, ce se va alege de cei mici? Poporul nostru mic este pus tocmai ca o muche de despărţire între furtuna ce vine din apus pentru a întâmpina pe cea din răsărit. Oricare ar fi soarta armelor, oricare norocul războiului, oricât de înţeleaptă va fi politica micului popor, rezultatul evenimentelor va fi totuşi stabilirea unei preponderanţe politice, pururea fatală nouă, chiar dacă nu ne-ar ameninţa cu nimicirea totală.

Oare în preziua unor evenimente, determinante pentru soarta noastră, fac bine oamenii ce ne guvernă de-a pune cestiunea revizuirii constituţiei? Fac bine a pro-

pune excluderea din viaţa publică a elementelor celor mai luminate ale poporului, cari s'au dovedit în toţi timpii a fi şi cele mai patriotice, prin suprimarea colegiului I?

Nu numai că nu fac bine, dar chiar şeful acestui guvern a recunoscut-o aceasta, căci însuşi tindea la amânare reformelor, întemeindu-se pe probabilitatea evenimentelor, ce bat la poarta cetăţii noastre. Cu toate acestea curentul fatal de înoituri, care e caracteristic pentru epoca de spoială în care trăim, împinge pe majoritate la punerea unor cestiuni ce nu pot decât să turbure ţara şi să accentueze deosebirile de interes şi de partid între oameni.

Cu părere de rău cată să constatăm că, cu toată bătrâneţea prematură a năravurilor, inteligenţa politică a acestei ţări arată uneori semne de copilărie. Ca un sfinx, mut încă şi cu ochii închişi, stă anul viitor înaintea noastră, dar ştim bine că multe are de zis, că cumplite sunt enigmele ce le va rosti, că în prăpastie va cădea cel ce nu va fi în stare să le deslege.

Iar Edipul destinelor noastre se uită în faţa acestui sfinx, şi în loc de a fi pătruns de seriozitatea adâncă, tragică poate a fizionomiei lui, el s'apropie de monstru pentru a-i răspunde cu... jucăriile noastre constituţionale... Fără îndoială ceea ce are să se'ntâmple se va 'ntâmpla, dar e păcat şi nu e demn ca atunci, când timpurile sunt foarte serioase, un popor să joace mica comedie a luptelor sale dinlăuntru.

TINERII NOŞTRI DOMNIŞORI DELA PARIS

I

„Dacia viitoare", iată titlul unei nouă reviste politice ce apare de două ori pe lună la Paris. Preţul pe an e numai de cinci lei, dar în sine e nepreţuită, nepreţuită ca document, ca semn al timpului în care intrăm, ca signatură a culturii şi creşterii politice, pe care va avea-o generaţia viitoare, dominantă în România, prin îngrijirile d-lui C. A. Rosetti.

Ceea ce ne uimeşte mai cu seamă şi ne întristează, când trecem peste stâlpii acestei reviste, este lipsa de convingere, lipsa de energie sfântă, caracteristică pentru tinerimea tuturor popoarelor; este aerul flegmatic cu care sunt scrise monstruozităţile acestea. E ceva greoiu şi fără de talent în stil, ceva înjghebat şi neîntreg în idei, ceva ce seamănă a negustorie cu nouă principii politice. Din nou naţionalitatea se ia ca firmă de prăvălie, pentru a debita sub ea ideile nesănătoase ale radicalismului cosmopolit. Aceşti domnişori se pun la tocmeală cu poporul românesc, poate pentru posturile bugetare la cari aspiră în viitor.

...Suntem cu totul logici fiind *socialişti-iredentişti*. Dar trebue să se ştie dinainte *că n'am voi cu nici un preţ* să se piardă munca noastră pentru formarea unui regat imperiu sau republică română dela *Dnistru**) păn la Tisa, în care pătura domnitoare (română sau românizată) să urmeze a trăi trântoreşte din munca poporului românesc... Pentru ce-am lucra şi noi pentru „Data viitoare", dacă după formarea ei, am fi tot unde suntem şi acum? Putem noi îndemna pe Românii

---

*) româneşte Nistru (Nota *Timpului*).

de pretutindene, să se folosească de cele de'ntâi nenorociri ale străinilor a-şi da mâna, prin urmare putem cere dela mii şi mii de oameni să se primejduiască, pentruca să nu fie, după realizarea Daciei, decât tot ca înainte, proletari?

Ce-i drept putem să-i îndemnăm, dar e de crezut că nu ne vor asculta şi vor face bine.

Vorbit-ar-fi oare tot astfel Şincai, ce purtând în desagi istoria Românilor, a murit sub gard?

Dar există oameni între Români pentru cari vorba, ce se debitează de două ori pe lună pe învelitoarea acelei reviste, este atât de sfântă, că nu cutează s'o pronunţe, pentru a n'o vedea târâtă în noroiu de sarcasmele străinilor, cari n'ar avea decât a ne scoate ochii cu lipsa noastră de cultură, cu slăbiciunea noastră politică înlăuntru şi'n afară, cu corupţiunea care mănâncă societatea noastră, pentru a ne spune: Voi voiţi un asemenea lucru? Pe când cei mai mulţi dintre noi se cred nevrednici, în adâncul sufletului lor nevrednici de a ridica vălul de pe acest ideal, cunoscând că numai o altă generaţie, curăţită prin abnegaţiune şi durere, poate îndrăsni să gândească la ea, aceşti domni, pentru cari istoria suferinţelor noastre e un basm, pentru cari mormintele eroilor noştri sunt bune de prefăcut în puşcărie, pentru cari nimic din ce au trecut nu e vrednic de veneraţiune, îşi dau aerul a ne zice: putem scoate Dacia din buzunar, dar nu *voim* decât atunci, când veţi fi socialişti. Parcă s'ar pune în sfârşit la mezat pentr'un preţ oarecare până şi idealul unora din eroii şi martirii noştri, a cărui realizare e mai departe decât ori şi când.

Şi oare Italiei i-a mers atât de uşor precum şi'nchipuesc aceşti domni?

Incă din suta a treisprezecea Dante divinul, din a

cincisprezecea ingeniosul Macchiavelli au pus în servipe cari natura odată le formează la o mie de ani pentru a pe cari natura odată le formează la o mie de ani pentru a le sfărâma pe de-apururi... şi cât de târziu s'a realizat?

In suta a nouăsprezecea abia.

Dar ce-aţi învăţat din trecutul greu al poporului nostru? Fiece palmă de pământ cultivat e câştigată prin desrădăcinare de păduri seculare şi apărată cu cel mai bun sânge al strămoşilor. Toată munca aceasta e o lungă şi penibilă muncă de *apropriaţiune*. Din câteva ponoare de munte ale Carpaţilor un popor mic la număr, în contra căruia se decretează cruciade ca în contra Saracenilor, urât din cauza statorniciei sale în credinţa străbună, exclus din viaţa publică a Europei pentrucă nu e catolic, smulge palmă cu palmă, ţinut după ţinut din mânile omului duşman şi a naturii duşmane şi fără cod de legi, fără şcoală, fără oraşe, fără nici un mijloc de cultură, nici acela al limbei sale scrise, se bate cu Baiazid Fulgerul şi cu Mohamet II care calcă în contră-i pe două imperii surpate şi pe paisprezece capete de regi, şi când această luptă crâncenă şi profund onestă durează încă în toate ţările locuite de Români, domnişorii molesiţi în braţele Luteţiei, cer ca poporul nostru să se dezintereseze de proprietatea sa? Cine? Ţăranul din Ialomiţa care munceşte singur păn' la o sută de pogoane pe an, muncă pe care musculatura a două sute de bonjurişti n'ar putea-o presta?

Buni-bucuroşi am trebui să fim, dacă Românii n'ar fi împiedecaţi în mod nedemn de către adversarii lor politici prin persecutarea instituţiilor de cultură pe cari le posedă, prin persecutarea limbii, bisericii, naţionalităţii lor. Emanciparea aceasta, libertatea de-a se în-

trece muncind, în condiţii echitabile, cu adversarii lor, nu striviţi de atotputernicia şi de nedreptatea statelor în cari trăesc, iată tot la ce pot aspira Românii cu drept cuvânt, sub orice guvern ar trăi şi iată care ar trebui să fie misiunea generaţiuunii viitoare.

Insă tinerii domnişori înstrăinaţi sunt departe de a-şi cunoşte poporul lor propriu, comoara de energie şi de îndărătnicie naţională, grămădită în el prin munca seculară, sănătatea judecăţii lui când vorbeşti cu el de asemenea lucruri. E drept că ideile demagogice, exemplele de parvenire fără muncă şi merit, au alterat puţin echilibrul ideilor lui abituale, dar — din norocire s'ar putea zice — măsurile demagogice prea a inundat repede şi în şivoiu ţara, pentruca să nu desvelească toate relele ce-au adus şi pentruca să nu-l facă a-şi pierde iluziile de ele.

Dar să lăsăm toate acestea. Orice soiu de demagogie, fie roşie, fie monarchică e pentr'un popor ca starea de dezagregaţiune pentru un corp. O societate compusă, nu din clase, adecă din organe c'o activitate specifică, ci din indivizi, e ca un corp în discompunere chimică în care fiece molecul, scăpând din sfera de atracţiune a semenului său, nu mai însemnează nimic, pentruca totul să nu mai însemneze nimic.

Venim la un alt act, datorit domnişorilor noştri, a cărui origine numai prudenţa nu poate fi: vorbim de o adresă înmânată d-lui Clémenceau.

Dacă d. Rochefort sau d. Felix Pyat erau în parlament, desigur că unuia din ei i se adresa actul faimos, dar, în lipsa acelor ilustraţiuni, d. Clémenceau e fericitul care are a suporta această onoare.

Nu ştim în adevăr dacă cestiunea dunăreană va câştiga

mult prin sprijinul binevoitor al onor. d. Clémenceau; ştim însă una: cuprinsul acelei adrese e îndreptat atât de mult în contra vecinei noastre imediate, Austro-Ungaria, şi în contra atotputerniciei Germanii de astăzi, şi soarta Dunării atârnă atât de mult de aceste două şi atât de puţin de d. Clémenceau, încât adresa ni se pare şi fără consecinţe practice, şi fără oportunitate.

Recunoscători vor fi cu toţii fără îndoială d-lui Clémenceau pentru dezinteresatul său sprijin, căci intenţiunea sa e fără îndoială laudabilă şi cavalerească, dar despre rezultatele ei practice în cestiunea Dunării avem părerea de rău de-a ne îndoi.

Cată să relevăm însă un pasaj din acea adresă, care merită oarecare cenzură:

In Martie 1871, colonia germană din Bucureşti se adună pentru *a serba înfrângerea Franţei.*

Studenţii din Bucureşti, indignaţi de insulta adusă doliului nostru naţional, căci inimile tuturor Românilor sângerau de nenorocirile Franţei, împresoară sala banchetului, *pătrund în ea şi aruncă pe fereşti pe toţi germanii, mai întâiu pe consulul lor.*

Acestea sunt — fie cu iertare — lucruri cu totul neadevărate. Colonia germană serba nu înfrângerea Franţei, ci ziua naşterii bătrânului monarh, care conduce soarta Germaniei, aceasta cu permisiunea consiliului nostru de miniştri. In sala banchetului n'a pătruns nimeni, pe fereşti n'au fost aruncat nimenea, mai puţin decât oricine, d. de Radowitz; iar curajoşii aranjatori cu scandalul de stradă au fost risipiţi — prin salve de tun? Ferească Dumnezeu! C'o duşă rece, dată de pompierii M. Sale, cari în timpul de pace, au prozaica meserie de-a stinge nu numai casele, ci şi focurile patriotice.

Iată adevărul. Ne-ar părea rău dacă d. Clémenceau ar fi indus în eroare de acea tiradă şi ne îndoim că mişcarea ar fi avut loc, dacă în faţa Romanilor care făceau gălăgie, s'ar fi ivit un singur Dac sub formă de dorobanţ, c'o armă încărcată.

II

N'avem bucurie de tinerimea ce studiază la Paris. E azi învederat pentru oricine că tinerii cari-şi fac educaţiunea acolo, întorşi în ţară, sunt de o remarcabilă sterilitate intelectuală şi că, în schimbul unei ştiinţe cât se poate de puţine, vin cu pretenţiuni exagerate, cu trebuinţe insaţiabile, cu totul disproporţionate cu puterea de producţiune a poporului nostru. De la un timp încoace e şi mai rău. In loc de-a munci — sunt atât de vaste regiunile de muncă intelectuală în toate direcţiunile — îşi umplu capul cu fel de fel de utopii politice şi sociale, se erijează în mântuitori, nu numai ai poporului nostru ci ai omenirii întregi, iar când se'ntorc înapoi, doza lor de cunoştinţe e atât de neînsemnată, încât mai nici unul nu e în stare de-a se hrăni prin munca sa proprie, ci trebuie să aibă recurs la protecţiunile politice ale coruptei noastre demagogii, trebue să se închine la d'alde Brătianu şi C. A. Rosetti cari, în schimb cu o absolută renunţare la orice demnitate personală sau convingere, le aruncă câte-un os ori două, liniştindu-le astfel toate pretinsele focuri de beatificare a omenirii.

A pretexta principii mari pentru a obţine funcţii, pensii reversibile, favori, iată şcoala pe care a creat-o d. C. A. Rosetti, în ţară, urmând-o el însuşi din tinereţe şi până azi.

De soiul acesta e şi tagma de patrioţi în perspectivă care redijează „Dacia viitoare". Supere-se cât vor pofti; noi nu vom înceta a zice că ţăranul dela Dunăre ar avea alte lucruri de făcut în Paris, decât de-a simpatiza cu comunarzii, de-a afişa utopii cosmopolite şi de-a tăia câinilor frunze.

In numărul din urmă al aşa numitei „Dacii viitoare" ne spun că „sufletul dumnealor se indignează, când văd că aşa numiţii politici, acei farisei fără *animă*, voesc a le da lecţiuni de sentiment românesc".

Noi suntem acei farisei fără animă cari am afirmat că dumnealor profanează în adevăr idealul politic al strămoşilor, punându-l ca etichetă pe marfa dumnealor proaspătă, ce se coace odată pe săptămână.

Dumnealor ne răspund:

Ei onorate ziar Conservator, *marele* idei nu se profanează când ele se împărtăşesc de junime şi se îmbrăţişează cu o căldură pe care numai această etate poate s'o *aibe;* ele se profanează de acela care nu le întrebuinţează decât ca instrument politic. Strigaţi dar cât veţi putea, insultaţi-ne şi acuzaţi-ne cât veţi voi, fiţi sicuri că nu veţi reuşi a ne face să deviem sau să ne oprim din calea noastră, nici chiar pentru a vă arunca o căutătură de dispreţ.

Cu asemenea tirade retorice, rău scrise, nu ne ia nimenea ochii. Am mai îmbătrânit pe malurile Dâmboviţei. Deci, cu iertarea Dumnealor fie zis: farisei, cu ori fără de *animă,* precum ştim a număra păn' la patru, tot astfel spunem şi adevărul, oricare ar fi impresiile cu care-l vor întâmpina cei atinşi de el.

Ceeace contestăm noi e că dumnealor au îmbrăţişat ceva cu căldură.

„Dacia viitoare" e rău scrisă, fără stil, fără idei, fără

entuziasm, semn de bătrâneţe prematură, de incapacitate de căldură.

Ca dovadă că pomădaţii partizani ai comunei nu numai că nu ştiu nimic, dar nici nu pricep *limba* ce-o vorbeşte poporul, din care pretind a face parte, citãm următorul pasaj:

> Pe urmă acest fiu al patriei austro-ungureşti mă întrebă pentru a depărta aceste triste idei: „Ce mai nou prin ţară?" fără a adăuga cel puţin epitetul „românesc", ca şi când el ar fi fost din acelaşi ţară cu mine, el Austro-ungur!

Sancta simplicitas!

Ţară în gura acelui Austro-ungar nu e substantiv comun, ci nume *propriu*. Spre deosebire de Moldova, de Ardeal, de Banat, de Maramureş, Ardelenii numesc Valachia *şi ţinutul Făgăraşului* Ţară. Cine trece în ţinutul Făgăraşului, se zice c'a trecut *în Ţară*. Cine vine din acel ţinut, se zice până azi că vine din... *Ţară* şi că trece în Ardeal. Numele propriu de „Ţară" se dă dar Valachiei lui Mircea I, pe când dumnealor îl atribue sentimentalismului de ocazie al unui călător.

Iara noi — nu fie cu bănat — am mai adăogi o vorbă, fără a ne preocupa mult de căutătura de dispreţ.

Nu cu utopii comunarde, nu urmând pe fanariotul C. A. Rosetti care-a corupt această ţară şi-a făcut din vicleşug, din tâlhăria patronată a amicilor săi politici, din fraze mijloace de câştig, se va putea ridica vreodată acest popor.

O singură buruiană de leac există pentru acest scop: *munca*. Muncă, nu comunalism; muncă, nu benchetuiri cu gunoaele civilizaţiei franceze; muncă, nu pornoscopie pe bulevarde; muncă, nu pomadă, iată mijlocul care va ridica poporul nostru.

Această „Dacie viitoare" nu e însă nimic alt decât un mijloc de-a crea celor ce numără pietrele şi mână muştele la apă, reputaţiuni uzurpate, pentruca, reîntorşi în Ţară, să aibă vre-un cuvânt aparent de-a pretinde lefuri enorme de pe spinarea şi din munca reală a poporului lor.

Nu credem că mai credeţi în ceva, când ştim pe paiaţul ţarigrădean care vă inspiră, şi numai probe de muncă serioasă, pe cari nu ni le dă mai nici unul din voi, ne-ar putea schimba convingerea.

SĂ MODERĂM EXPRESIUNILE?

Cam în ajunul războiului oriental un român vorbea la Berlin c'un tânăr diplomat asupra roditoarei ţări de lângă Dunăre pe care o numea patria sa, înşirând străinului fel de fel de cai verzi pe pereţi despre toate câte i se păreau bune în valea de jos a clasicului râu.

„România? răspunse diplomatul zâmbind. „Iată o vacă bună de muls. Cât despre Români, îmi vine a repeta vorba generalului Jaltuchin: „cel mai bun dintre ei e tot bun de spânzurat fără judecată".

Cuvintele acestea ne-au rămas în minte, căci în adevăd vacă de muls pentru toată lumea, pentru coţcarii străini, pentru cei indigeni fie de un sex ori de altul, vacă cum e ţara noastră, rar se va mai găsi. Rău o fi fost şi'nainte, dar de când politicianul venetic C. A. Rosetti şi-a ridicat adunăturile, cioclovinele de câte patru clase primare în sus, starea de lucruri dela noi nu-şi mai poate găsi pereche.

Se vede că nu le mai ajunge roşiilor furtişagurile făcute cu ocazia rescumpărării liniilor Stroussberg şi Cernavoda-Chiustenge; iar le-a venit gust de gheşefturi cu milioanele şi de giumbuş economico-financiar. Conform regulii din Macchiavelli că cine vrea să se ţie la putere, cată să distreze opinia publică cu întreprinderi nouă, pretinse pline de viitor, înaintea alegerilor vin cu fel de fel de iscodituri cari au un scop îndoit: întâiu de-a face pe gurile căscate să li se ia vederile, apoi pentru a crea ocazii de afaceri scabroase.

Uneori oameni de-o exemplară bună credinţă şi patrioţi cum se cuvine ne zic din convingere: „Ce folos au „luptele aceste politice între partide? De ce nu 'ncetează „odată? De ce Românii nu-şi dau mâna pentru a asigura „prosperitatea ţării lor?"

Sinceri or fi asemenea oameni, pătrunzători nu sunt.

Apoi oare cu oameni *politici* avem noi a face? Stupidul de Serurie, gheşeftarul Carada, paraliticul şi ramolitul Cariagdis, camaragdinerul Chiriţopol sunt oameni politici?

Apoi oare lupte *politice* sunt cele dela noi? Politică e că o cioclovină ca actualul redactor dela „Românul", comun, ignorant, şi impertinent, cu patru clase primare, din nimic, adecă din coate-goale a poliţiei din Iaşi şi din vivandieră a regimentului de muschetari, ajunge răscumpărător de drumuri de fier şi milionar? Politică e cu linia Cernavoda-Chiustenge, care s'a plătit bob numărat c'un preţ întreit de ceeace făcea, de s'au înţolit o sumă de golani roşii? Politică este spolierea sistematică pe care-o practică această plebe nesăţioasă de şapte ani de zile, fără ca să se afle în ţara asta un procuror,

un judecător de instrucţie care să pue mâna în piept acestor oameni de nimic, să-i întrebe de unde s'a îmbogăţit?

Aceasta nu mai e politică; e pur şi simplu lupta a o mână de oameni în contra unor bande fără trecut, şi pudoare, fără scrupul, cari s'au constituit în guvern şi parlament.

Altora iar le vine a ne zice să moderăm expresiunile pe cari le adresăm acestor oameni; ni s'ar cere să fim mai înmănuşaţi faţă cu cefele groase de sceleraţi, bune numai să le pipăe mâna călăului. Pare că această tagmă de oameni pricepe cuvânt bun şi creştinesc, pare c'ar fi capabilă a înţelege exact un adevăr cât de simplu. Incapabilă de adevăr, incapabilă de-o scântee de onestitate şi de dezinteresare, numai dându-i cu boldul ca bivolilor, această carne cu ochi, neruşinată şi nesimţitoare, mai e în stare a da urme de pricepere.

Acest exordiu ni s'a părut necesar pentru a indica cititorilor noua tentativă de spoliare a acestor oameni.

Dunărea e o cale de apă gata, care n'are nevoie de nici o cheltuială de construcţiune, o cale cum numai Dumnezeu a putut-o face. Pe trei guri puternice ea se varsă în mare. Două din acele guri sunt cu totul pe teritoriu român; pe una lucrează Comisia europeană pentru a o ţine în stare de navigabilitate. Dar ceea ce Dumnezeu dă gratis, plebea noastră roşie vrea să ne pue să plătim de a doua oară. Nu gurile pe cari şi le-a creat Dunărea singură după capul ei sunt bune pentru colosala marină română care nu mai încape în apele noastre; Dunărea trebue învăţată minte de d'alde musiu Costinescu, îi trebue altă cale dela Cernavoda la Chiustenge. Acesta-i moftul cel mai nou al patrioţilor.

In vremea lui Herodot, 484 înainte de Hristos, acum două mii patru sute de ani — dela Anadan-Babadan cum s'ar zice, o albie a gurilor Dunării curgea între Cernavoda şi Chiustenge. De această albie s'a folosit o societate engleză, pentru ca să construiască — fără terasament — acel mizerabil drum de fier, care i-a costat 6 milioane şi pentru care noi, graţie împrejurării că suntem nişte gură-cască, iar roşii nişte gheşeftari, l-am plătit cu 16 milioane, adecă zece milioane peste preţul, cu care-l oferise societatea engleză din capul locului.

De cum s'a operat acea scandaloasă afacere, am văzut pe samsarii ei mofluzi, ridicând magazii luxoase în capitală, de unde 'nainte n'aveau de pe ce bea apă.

Dară aceasta nu-i de ajuns.

Nu ajunge că s'a îmbogăţit toate rubedeniile veneticului bizantin până într'a şaptea spiţă; nu sunt de ajuns bacşisurile cu care s'a cumpărat voturile majorităţii adunării; acum cele şaisprezece milioane trebuesc aruncate în apă, drumul de fier mutat din albie alături, iar în locul lui... canal la Chiustenge!

Un simplu cap de pod n'avem precum îl cer cele mai elementare exigenţe strategice şi economice spre acea pustietate, abia bună ca o mână de mocani să-şi pască oile pe ea, lăsaţi în ştirea lui Dumnezeu şi în toiul lor de voinici, şi acum... canal trebue, care să coste zeci de milioane din spinarea aceluiaş ţăran secătuit care abia trăieşte dela mână la gură, a aceluiaş proprietar care nu mai poate vinde nimic, pentrucă nu capătă nici un preţ pe grâne faţă cu concurenţa americană şi rusească.

Şi fără a fi publicat studii, fără a se fi ales măcar parlamentul, fără ca aceşti samsari să aibă autorizarea cuiva, ne spun că convingerea dumnealor luminată prin

bacşişuri, este că acest canal se va face, că noua gură a Dunării se va crea; când, nu pot spune, dar se va face negreşit; natura-l arată, interesul României precum şi interesul întregului comerţ european îl impune.

Interesul României! Cele două-trei vaporaşe ale statului şi câteva luntri pescăreşti cari se pot mişca foarte bine pe gurile ce ni le-a dăruit Dumnezeu, au nevoie de-o nouă gură pe care să n'aibă ce transporta şi ale cărei venituri să fie pururea inferioare cheltuelilor de amortizare, ca la toate întreprinderile lor patriotice, ca la calea Stroussberg, ca la Offenheim, ca la toate cu'n cuvânt.

NIMICIREA NAŢIONALITĂŢII ROMÂNE

Orice merite şi-ar atribui roşii în politica interioară şi exterioară totuşi, nu vor putea tăgădui şi nici tăgădues un lucru care absoarbe toată valoarea laudelor şi veracitatea protestărilor de patriotism. Acest lucru e: corupţiunea adâncă a oamenilor din cari partidul se compune. Corupţiunea aceasta e şi publică şi privată; şi forul şi căminele sunt privelişte a ei. Vieţile private ale marei majorităţi a roşiilor — excepţiunile confirmă regula — sunt incalificabile din punctul de vedere al ideilor abituale de morală ale poporului nostru; vieţile lor publice sunt de o lipsă de scrupul şi de cuviinţă precum nu se mai află în nici o parte a lumii. E numai natural ca într'o ţară centralizată cum e a noastră, toată lumea să se resimtă de moravurile odioase ale tagmei şi putrejunea, pornită din sfere guvernamentale şi legiuitoare, să se 'ntinză ca o boală contagioasă asupra poporului întreg.

Azi nu mai e om, de orice temperament şi de orice opinie ar fi, care să'ndrăsnească a pune la îndoială acest adevăr, neexceptând pe însuşi capii partidului.

Singur d. Ioan Brătianu simte că acest rău fundamental îl face imposibil pe el şi pe ai săi în opinia ţării. E de mirat lucru, însă nici un teren al vieţii publice n'a rămas nepângărit de apucăturile comune ale acestei plebe de sus. Începând cu Cozia, locul de repaus al celui mai mare domn al Ţării-Româneşti, prefăcut în puşcărie pentru a crea o sinecură unei rude a Simulescului, nu cunoaştem instituţie, a cărui esenţă şi raţiune de-a fi n'ar fi fost dezonorată de aceşti oameni.

La palat se numeşte în bătae de joc adiutant Regal un erou dela 11 Februarie şi dela Ploeşti; funcţiunile cele mai însemnate din armată se ocupă, asemenea în bătae de joc, de februarişti, pentru a insufla se vede oştirii întregi spiritul de onoare şi de fidelitate care a domnit în acea noapte; Prezident în Cameră e asemenea un fevruarist, căruia nu i-ar încredinţa cineva păzirea unui pui de găină, necum a intereselor unei ţări; deputaţii guvernului înfine sunt recrutaţi din tot ce e mai ignorant şi mai puţin moral în ţară.

O împrejurare de sigur curioasă e că nimenea nu tăgăduieşte starea de decadenţă în care se află partidul, nici ei singuri.

Nu vorbim aci de ceea ce-a declarat d. Dimitrie Brătianu, despre *hoţii ce merită puşcăria* şi *gheşeftarii ce merită carantina;* nu de ceea ce-a declarat d. Ioan Brătianu însuşi, în Senat, că nu mai poate sătura *poftele mesăţioase ale amicilor săi politici;* afirmări pe cât de cunoscute, pe atât de adevărate.

Nu de asta vorbim numai.

Nu e unul dintre ei, oricât de mic şi de nerod, care c'un zâmbet triumfător, să nu declare că aşa este; că în adevăr moralmente — imposibili sunt roşii, dar că tocmai într'această consistă *spiritul lor politic*. Omul care s'ar sbate din răsputeri în contra unei asemenea morale şi a unei asemenea maniere de a vedea nu e decât pur şi simplu un om... mărginit. C'o zîmbire ironică, cum n'o găsim decât în încăperile poliţiei, la inocenţele californiane, prinse în flagrant delicit cu degetele în buzunarele altora, ei exprimă această convingere de atât timp şi cu atâta stăruinţă, încât ea a început a pătrunde până şi în spiritele pe deplin corecte ale unor oameni ce n'au a-şi imputa nimic.

Astfel un deputat, din cei mai scrupuloşi în toate afacerile, ba chiar în toate nimicurile vieţii sale publice şi private, ne zicea într'un rând următoarele:

„Ce să-i faci! Natura omenească e natură omenească. „In faza în care-am intrat, nu mai întrebăm dacă cutare „sau cutare fură. Cestiunea onestităţii e secundară în „viaţa publică de azi şi la dreptul vorbind, onest nu e „decât cel ce e născut astfel. Dar averile acestea, ce nu „sunt nici moştenite, nici muncite, ci făcute peste noapte „şi din nimic sunt furate într'un chip sau într'altul; dar „societatea lor privată în care se perindează reciproc „într'o absurdă promiscuitate, e o societate profund „imorală? Dar partidul nu consistă decât din virtuţi în „discompunere cari nesănătoşesc ţara? Ei şi? E cu pu„tinţă ca aceşti oameni să se *regenereze?* Fără îndoială „nu. Ei nu pot decât să degenereze fizic, precum au de„generat moraliceşte şi anume în copiii şi nepoţii lor, „cari, de nu vor ajunge a umple temniţele, de sigur se „vor stinge în institute de alienaţie şi în spitaluri. Dar

„pe cât timp aceste elemente există la lumina soarelui, „oricât de rele ar fi, oricât de înjosite — ceea ce nimeni „nu contestă — ele au o raţiune a lor de a fi şi trebue „să ţinem seamă de ele".

Aceasta era părerea unui om cu totul sincer şi dezinteresat. Cu atât mai mult e politica unui om nesincer ca d. Ioan Brătianu. D-sa e pe deplin convins de putrejunea morală a partidului, că nu e cu putinţă imaginaţiune care să descrie instinctele brutale şi vicioase ale tagmei, că nu se află preot care să poată cu vorba adâncul mişeliei lor, nu moralist care să poată ghici substanţa sperjură din care sunt compuse aceste hoituri cu asemănare de om. Căci în adevăr, ruşine i-ar fi oricărui om c'o umbră de scrupul, ca, după ce-au călcat, la 11 Februarie, un jurământ de onoare de două ori depus, să se mai îndese în fruntea afacerilor ţării; ruşine unui altuia ca, dupăce s'au îmbogăţit prin specule, să-şi lase nevasta şi copiii, cu cari trăise în sărăcie, pentru a se înhăita cu curtizane; ruşine unui al treilea de-a ocupa înalte demnităţi de o importanţă morală eminentă, când viaţa sa consistă din transacţii zilnice cu devergondajul. Dar roşii par a nu cunoaşte ruşinea. De-o corupţiune atât de naivă sunt, încât li-i silă de fiinţa lor proprie, când o văd reprodusă în exemplare analoage şi mai toţi dintre ei înfundă cu copiii lor institutele statului, pentru a scăpa cât de curând şi a nu le mai duce grija.

Ei bine, le ştie acestea d. Ioan Brătianu şi cu toate astea îşi zice:

„Dacă n'ar exista asemenea oameni, deşertăciunea mea s'ar fi putut urca atât de sus într'o ţară serioasă? Aceşti oameni îmi sunt trebuincioşi. Eu le dau ce vor, ei îmi dau ceeace îmi trebue: o poziţie şi un renume nemeritat. Suntem chit. Oameni cu scrupule morale, naturi de elită

cari gândesc că nu numai a face altora rău, dar a vieţui chiar implică deja o vină, a căror instincte sunt corecte ca cumpăna cu care se cântăresc piesele de aur, asemenea naturi nu-mi trebuesc. Ceafa groasă de mucenic îngrăşat a lui Warszawsky, iată ce-mi trebue mie. Inainte cu ei".

D. Brătianu nu înţelege că regimul, sub care trăeşte un popor, nu poate continua a fi o imposibilitate morală. Ţinta d-sale politică este aşa dar de a merge înainte cu aceste elemente cari, moralmente — imposibile şi intelectual — sterpe, au devenit cu toate astea atât de puternice, prin chiar activitatea d-sale încât o luptă în contra lor prezintă riscul de a fi pierdută.

D. C. A. Rosetti simte acelaş lucru, dar soluţiunea problemei este alta pentru d-sa. Fără îndoială vede că aceste elemente sunt imposibile — cel mai imposibil dintre toţi d-sa însuşi. Cu toate acestea, vrând-nevrând, cultura a făcut oare-care progres în ţară; cu simple mofturi ca luarea Transilvaniei nu se mai pot lua ochii nimărui. Fiindcă însă tot sistemul de idei abitutale de morală şi de onestitate ale poporrului nostru e diametral opus actelor şi purtării roşiilor — d-sa îşi propune de a scăpa teoretic însuşi fundamentele moralei şi pentru aceasta găseşte un sprijin în tinerimea aceea care, la Paris, îşi culege preceptele la Mabille.

Morala cuviinţei, după aceşti domnişori, e un moft; altruismul e tot. Faptele omeneşti şi cugetele lor nu sunt nici bune, nici rele; ele sunt moralmente — indiferente. Pozitiv — morale sunt cele altruiste. Cineva poate avea cele mai negre vicii; pe cât timp e altruist e om cum se cade. Venus vulgivaga, dacă e altruistă, chiar *foarte* altruistă, e o femee din... societate. Patriotism şi naţionalitate sunt nişte mofturi. Nu există decât

apăsători şi apăsaţi, din care cei dintâi trebuesc nimiciţi, cei din urmă ridicaţi. E indiferent cine locueşte în România. Dar Mongoli, dar Zuluşi, lucrul nu are absolut nici o importanţă. Toată lumea trebue convertită la altruism prin mijloace ca împărţirea averilor, ca poliandria şi poligamia ş. a. m. d. — Cam aceste sunt principiile „Daciei viitoare" şi ale roiului de tineri, ce vor ferici în curând ţara cu prezenţa lor. Precum există acide, în stare a discompune orice corp organic, astfel există negaţiuni capabile a nimici întreg complexul de idei abituale ale unui popor şi precum totdeauna orice discompunere produce o mişcare iregulară, tot astfel aceste idei, culese din moralul Mabilului, rod adânc rădăcinile chiar ale vieţii noastre publice. Se neagă patria, se neagă naţionalitatea, se neagă familia, averea, tot ce dă consistenţă unui organism politic — şi asta este ceea ce vrea d. C. A. Rosetti. Căci numai atunci când elementele viitorului vor fi şi mai perverse decât roşii, aceştia devin posibili, devin, comparaţi cu anarchiştii şi nihiliştii, oameni de ordine, o societate oricât de rea, dar tot nu aşa de rea ca deplina anarhie şi deplinul desfrâu. Decât comunism mai bine cezarism, îşi va zice fiecine şi prin cezarism la care tinde acum d. Brătianu, se susţine orice guvern abil, care va şti să sperie lumea ca umbra roşie a comunei universale.

Astfel unul dintr'o direcţie, altul din cealaltă, sapă încet pe sub pământ toate temeliile istoriei şi statului român, ca doi săpători de mine cari, pornind din direcţiuni opuse, încep a auzi întreolaltă târnăcoapele cu cari minează. Ţinta comună a amânduror, de-o ştiu sau de n'o ştiu, este la urma-urmelor nimicirea naţionalităţii române.

CAUZA MIZERRIEI ŢĂRĂNEŞTI

In marea întrunire a opoziţiunii unite care s'a ţinut la Iaşi, d. G. Vernescu a atras atenţiunea colegiului I şi al II asupra unui pericol social pe care tagma patriotică ar voi să-l evoce din senin: le-ar conveni adecă dumnealor o nouă cestiune rurală, o nouă împroprietărire.

Pentru a explica starea înapoiată în care se află ţăranul, d. C. A. Rosetti nu recurge la cauzele patente şi cari scot ochii ori-şi-cui; nu acuză budgetul cheltuelilor urcat cu 40% de câţiva ani, pentru a hrăni pe toţi nevolnicii intelectuali şi fizici ai partidului său; d-sa nu înţelege că, dacă pensii reversibile se mănâncă, dacă hârtii Stroussberg se cumpără cu preţ îndoit, dacă Costineşti se'nţolesc şi Caradale huzuresc de bine, dacă Cernavodă-Chiustenge se plăteşste cu preţ întreit, pentruca rudele sale să aibă de unde se'nbogăţi, toate lucrurile acestea trebuesc plătite la urma urmelor cu'n echivalent de muncă fizică a cuiva, în ultima linie a ţăranului. D-sa nu binevoeşte a înţelege că ceeace bat la tălpi hoţii d-lui Dimitrie Brătianu, cari merită puşcăria şi gheşeftarii ce merită carantina, amicii a căror lăcomie d. Ioan Brătianu a declarat a n'o mai putea sătura, trebue să corespunză undeva în această ţară cu sudoarea reală, cu încordarea reală de braţe a unui creştin, uitat de Dumnezeu; că clasa de hoituri improductive, din care face parte şi d-sa ca negustor de vorbe şi pomanagiu, trebue hrănită de cineva şi că acel cineva îşi înjumătăţeşte pâinea copiilor pentru a o împărţi cu feneanţi cum e d-sa şi cu alte lifte. Nu înţelege că ţăranul nostru e tot cel de acum treizeci de ani, dar că sarcinele lui a devenit de douăzeci de ori mai mari, numai pentru a ţinea cu

îmbelşugare toată demagogia lacomă, necinstită şi leneşă care-l încunjură. Nu'nţelege că, pentru a încălţa vitele, trebue să muncească oamenii şi să renunţe, sub formele cele mai diferite de dări directe şi indirecte, la cea mai mare parte din produsul muncii lor, precum au arătat-o aceasta d. A. V. Millo, condei cu condei, prin budgetul ce-a făcut în studiul său economiei oricărui sătean. Toată sarcina socială a parveniţilor roşii, a miilor de cumularzi improductivi e purtată de cineva şi această sarcină enormă nu poate rămâne fără influenţă asupra traiului zilnic al omului din popor ,ci se traduce între cei patru pereţi ai lui sub formă de lipsă şi de datorii.

Creer plin de utopii şi lipsit de orice cunoştinţe exacte, politicianul oriental nu poate să'nţeleagă că e absolut cu neputinţă, ca nevoia ţăranului să se nască din raportul între proprietatea rurală care recurge la munca lui şi între munca rurală care recurge asemenea în mod inevitabil la proprietate; că raportul firesc dintre aceste două trebue să fie, prin chiar natura lucrurilor, echitabil şi că starea rea a ţăranului nu poate fi atribuită decât cheltuielelor improductive ale tagmei roşii, ale statului, precum şi clasei numeroase de ignoranţi şi de leneşi cari constitue elementele partidului guvernant.

In loc de a căuta cauza mizeriei acolo unde ea este în adevăr, văzută de medici şi statistici: în drumuri de fier ce nu-şi produc cheltuelile, în armata prea numeroasă, în lenea proletariatului intelectual cu patru clase primare, în organizaţia factice, c'un aparat costisitor şi netrebnic, în administraţia Simuleştilor, în roiurile cosmopolite cari-a năpădit ca lăcustele, tratând ţara ca pe-o America şi poporul ca pe pieile-roşii; în loc de a

căuta cauzele miziriei în relele ce le-a adus pe capul ţării veneticii lipsiţi de ori-ce sentiment de religie şi de patriotism precum d-şa, în loc de a le vedea toate cum sunt, îi convenea a o căuta unde nu e: în raporturi de proprietate şi de posesiune rurală.

Iar mai trebue o împroprietărire acestui om care n'are o palmă de pământ sub soarele ţării şi care trăeşte din pomenele budgetului. Proprietarii sunt, se'nţelege, de vină, pentrucă nu insultă poporul lor românesc, oferindu-i pământ de pomană, ci-l crede destul de vrednic şi destul de onorabil pentru a plăti c'o parte mică a produsului capitalul de pământ ce-l ia pe seama lui.

D. C. A. Rosetti ar voi ca întreg poporul să ajungă în starea de-a produce ca pomanagiu; ca nimeni să nu mai trăiască şi vârtutea lui de bărbat, ci toată lumea să ceară *panem et circenses*, să devie parazită ca cămătarii şi negustorii de vorbe ce-l înconjură.

Anul trecut ţăranii inundaseră Bucureştii spre a cere pământ. Camera a ales o comisiune însărcinată a cerceta plângerile lor, compusă din d-nii G. Vernescu, Aurelian, Cantilli, P. Carp şi Lecca. Ancheta făcută de acea comisiune a constatat că ţăranii fuseseră instigaţi... de primari, notari, subprefecţi, agenţi fiscali, de toţi aceşti paraziţi cari-i sug măduva din oase, să vie la Bucureşti, să ceară — nu pământ dela Stat — ci pe proprietăţile private. Li s'a spus că... *tata* Ruset făgăduesţe asemenea lucru — din avutul altora, se'nţelege, căci dintru ale sale nu le-ar da decât pe „Doamne-aşteaptă" şi cinstita eşire a părului prin căciulă. *Tata* Ruset? Om care n'a ştiut a da la ai săi o creştere utilă şi cum se cuvine şi care pretinde a da creştere unui popor întreg!

Cumcă aceasta este ţinta d-lui C. A. Rosetti şi cumcă nu i-ar displăcea o continuă regulare a proprietăţii din 15 în 15 ani şi o continuă confuziune între al meu ş-al tău, ne-o dovedeşte foaia redijată de discipolii, de copiii sufletului său: *Dacia viitoare*. De acord cu bătrânul demagog cosmopolit, pe care ne-a succes de a-l desbrăca de coaja sa *naţională,* în care se gera de mai român de cât un Basarab băştinaş, această tinerime neagă patria, neagă naţionalitatea, familia, averea, religia; chiamă pe vagabonzii din toată lumea să'mpărţească aci ceea ce nu e al lor, pământul smuls pas cu pas de străbuni prin desrădăcinare de păduri seculare şi apărat cu sângele lor cel mai bun şi mai nobil. Capitalul enorm de energie naţională, cheltuit pentru a preface înfiorătoarele pustietăţi ale Avarilor în pământ românesc, e după dumnealor bun de aruncat în apă; noi am fost squaterii şi pionierii, nobilele Caradale sunt numai bune să moştenească. Iată ideea măreaţă pe care-o reprezintă *tata* Ruset împreună cu acea tinerime, care ţine pe ţară atâtea zeci de mii de chile de grâu pe an şi care pretinde a reprezenta viitorul ţării, când caută a semăna cu panglicarul ţărigrădean din strada Doamnei.

SCHIMBAREA LEGII ELECTORALE ORI IMBUNĂTĂŢIREA MORAVURILOR?

Prin discursul, ţinut la Ateneu, d. C. A. Rosetti a continuat a afirma că colegiile superioare sunt coruptibile din cauza micului număr; că se fac întregiri, se speculează voturile ş. a. m. d. Nu noi vom fi aceia cari să contestăm cu desăvârşire aceasta, căci pădure fără de

uscături nu se poate. Oratorul dela Ateneu cată să fi cunoscând pe amicii săi politici din colegiul I şi să fi ştiind, în calitate de fost staroste, ca ce fel de deprinderi şi ce spirit negustoresc vor fi adus şi în colegiul I, al proprietăţii istorice, oamenii banului şi ai diferenţei, odinioară stărostiţi de d-sa, după ce ei au cumpărat moşii. Cât despre trecut şi de oamenii cari au rămas din trecut, d. C. A. Rosetti însuşi nu va tăgădui că, dacă aceştia nu s'ar fi distins prin nimic alt, prin caracter neatârnat şi prin dezinteresare în afacerile publice s'au distins de sigur.

Şi tocmai la elementele acestea şi la cele asimilate lor ne adresăm noi şi solicităm în toate zilele dela ele, ca, în numele libertăţii şi intereselor acestui popor întreg, să nu renunţe la sfera lor de independenţă politică şi socială, la care constituţia le dă un drept; să nu facă ca votul lor cel dezinteresat să cază în aceeaşi urnă, să aibă aceeaşi valoare şi aceeaşi greutate cu votul oricărui venetic, oricărui negustor de vorbe, oricărui politician de meserie.

De şase sute de ani — am zis — viaţa României e legată de proprietatea istorică, de proprietari istorici. De şase sute de ani aceştia, în timpi de cădere, aproape numai ei au ţinut sus ideea statului şi a naţionalităţii române. Respectul de sine, dispreţul, poate naiv, dar justificat în contra înnoiturilor străine, au făcut cu putinţă ca poporul să se redeştepte din somnul de o sută de ani, somn care s'a început când cel din urmă din Basarabi au căzut pe eşafod şi care s'a sfârşit abia în secolul nostru.

Da! Familiile vechi sunt menite a se stinge, pentrucă n'a vrut Dumnezeu ca un copac al pădurilor sale să

crească până la cer. Da! în locul stejarului secular, stejarul cel tânăr se'nalţă în sus — neam vine şi neam trece — aceasta e legenda veacurilor. Dar nu e indiferent când plante parazite, oricât de trecătoare ar fi ele, îşi înfig rădăcinile în trunchiu şi ajung mai repede sus decât stejarul. Nu e indiferent pentru un popor cărui principiu se datorează ridicarea unui om în mijlocul lui: dacă ea se datoreşte tăriei, curajului, energiei — tot atâtea numiri diverse pentru principiul puterii de muncă şi pentru bărbăţie, sau dacă ea se datorează speculei, apucăturilor, instinctelor, instinctelor feline şi oarecum femeeşti ale omenirii. Nu e indiferent pentru viaţa unui popor ca, în loc de stejar, să răsară slabul şi pururea de vânt legănatul mesteacăm. Nu e indiferent dacă cei ce se ridică, au sau nu rădăcini adânci în pământul ţării. Nu e, c'un cuvânt, indiferent dacă soarta unei ţări e condusă de oamenii ei proprii, sau de aristocraţia diferenţelor de preţ şi diferenţelor de opinii, de aristocraţia cursului de bursă şi a limbuţiei.

De aceea credem a putea afirma că în colegiul I se află încă, cât timp nu ştim, multe elemente independente, dezinteresate, având cultura necesară şi timpul necesar de a se ocupa cu controlul afacerilor ţării, şi că aceste elemente nu trebuesc să renunţe cu nici un preţ la dreptul pe care li-l dă constituţia de a exercita un asemenea control. Şi fiindcă onor. d. C. A. Rosetti citează pe d. George Cantacuzino, care ar fi având mai multe moşii decât toţi proprietarii la un loc, zicem şi noi: Da! n'ar exista nici un inconvenient dacă d. George Cantacuzino ar intra de-a dreptul în Senat, fără a mai fi ales de cineva şi nu e nimenea în ţara aceasta care n'ar avea încredere în exactitatea şi în corectitudinea, cu care d.

George Cantacuzino ar exercita acest control asupra afacerilor ţării cari, întrucât sunt publice, sunt şi ale sale. Singurul principiu care s'ar opune unui asemenea fapt este principiul de stat, că legile nu se fac pentru persoane — luate individual — ci pentru grupuri de persoane şi grupuri de interese.

Cazurile de coruptibilitate, pe cari ni le citează d. C. A. Rosetti nu probează nimic. Excepţiuni au existat totdeauna. Pot fi şi în acest colegiu oameni care-şi speculează voturile; dar nu credem că în genere se face aceasta. Şi în adevăr am văzut în trecut că atotputernicia unui guvern ar fi în ţara aceasta absolută, gardele d-lui Serurie şi delegaţii subprefecţilor ar alege pururea pe toţi favoriţii guvernului eventual, dacă n'ar exista acest colegiu întâiu, singurul capabil de a rezista, chiar în contra elementelor sale proprii.

Proba ce s'a dat, cu ocazia revizuirii art. 7 e îndeajuns, credem, a dovedi greutatea şi direcţia de mişcare a acestui colegiu, căci suntem aproape siguri că dacă el n'ar fi existat, nu numai **categoriile Costinescu,** ci toţi străinii ar fi azi cetăţeni români.

Dar să lăsăm aceste adevăruri generale, pe care d. C. A. Rosetti le combate cu îndărătnicie, voind a arăta că albul e negru şi negrul e alb. Dacă nu admite ceeace zicem mai sus, nu cunoaşte istoria ţării ce pretinde că e a sa şi nu voeşte să vază adevărul. C'un om însă care nu vrea să vază, discuţiunea e aproape de prisos.

Vom face numai o comparaţie pe care-o vor înţelege toţi. O roată care se'nvârteşte împrejurul axei sale, descrie de ex. o cale de un metru pe secundă, însă o cale ce se'ntoarce în sine însăşi, încât, pentru a constata câtă distanţă ar fi parcurs în linie dreaptă, am trebui să mă-

surăm circomferenţa roţii şi s'o multiplicăm aceasta cu numărul secundelor. Un alt corp împins înainte, să zicem că ar face asemenea un metru pe secundă. La roată nu vedem distanţa ce ar fi parcurs-o; la un corp împins o vedem. Tot aşa e cu coruptibilitatea d-sale. Ea e mai mare în colegiul III şi al IV-lea, dar — vorba noastră — se'nvârteşte în cercul ei strimt şi dac'am vedea de câte ori se'nvârteşte, am observa că distanţa ce-ar parcurge e mult mai lungă, decât acea pe care a parcurs-o cellalt corp a cărui împingere a costat oarecare muncă.

Pe un alegător, din colegiul I îl corupi împingându-l cu făgăduinţa că pui pe nepotu-său în slujbă. Un nepot prost — o salb'a dracului — mai mult într'o funcţie a statului. Numărul lor e legiune, căci nu e singura cale a nepotismului.

Tot atât de lesne corupi o mie de oameni învârtindu-i cu vorba, că n'o să-i iai o zi la gardă ori la alte prestaţiuni.

Cestiunea principală nu este asta. Cestiunea e ca omul de stat care dirigue să aibă bunul simţ de a se servi cât se poate de puţin de asemenea mijloace, de a se feri chiar cu totul de ele.

Iar coruptibilitatea în sine şi ca rău constant atârnă cu totul de alte împrejurări: atârnă de adâncimea culturii, de valoarea pe care oamenii o dau adevărului recunoscut. Coruptibilitatea de moravuri şi superficialitatea de educaţie merg aproape mână'n mână.

Figura cu roata, împrumutată mecanicei, ne dă ocazia de-a repeta un adevăr foarte vechiu: nici o lege electorală, nici o constituţie, nici o punere la cale omenească nu e capabilă să ridice în mod spontan treapta de cultură în care se află un popor, precum nici o vorbă, nici

un volum scris nu e în stare a înmulţi puterea unui copil. Acest spor nu se câştigă decât prin *muncă.* O muncă, crescând în progresiune mică, dar continuă, va spori puterile copilului la maximul posibil; o muncă intelectuală, crescând asemenea în progresiune, va spori cultura unui popor la maximul ei şi prin aceasta capacitatea lui de a înţelege interesele publice. Dar pentru aceasta trebue timp, una la mână; economie de forţe, două la mână.

Cine însă cheltueşte forţele naţionale, pentru a întreţine cu ele clase întregi de Caradale şi de Serurii, de oameni improductivi, incapabili de muncă şi avizaţi la budget şi la favori guvernamentale, acela nu poate pretinde să aibă ce cheltui pentru cultura poporului său.

Blocul de marmură din care-ai tăiat un Satir, nu mai e bun să tai din el pe Minerva.

PUŞCĂRIA ŞI CARANTINA

Sila morală pe care-o produce menajeria de curiozităţi zoologice din dealul mitropoliei, ne face să ne'ntrebăm cu drept, ce caută acolo o seamă de oameni de o reputaţie curată şi mai cu seamă la ce mai reclamă asupra monstruozităţilor din aşa numitele alegeri, puse la cale de Ţepeluş, Pelin et compania?

La ce urechi se adresează bunăoară fraza:

„Votarea pe faţă a domnului prefect Chiriţescu este *în toate privinţele condamnabilă şi neadmisă de lege?*"

Ca şi când într'un singur judeţ din ţară alegerile n'ar fi fost făcute sub exercitarea unor acte *în toate privinţele* condamnabile.

Ca şi când mai există lege în ţara aceasta.

Ca şi când adunătura acestei majorităţi ar fi consistând din alţi indivizi, decât din cei numiţi de oameni ca Chiriţopol şi Simulescu.

Unde e sancţiunea acestor descoperiri? Cine să le judece?

Filitis Ciungu, care-a frustat pe ţărani de posesiunile lor ereditare, care a plătit cu bani voturile ce i s'au dat acum?

Vilacrose — ales de Simulescu — individ cretinizat în templele Venerei vulgivage?

Dioscurii emancipaţi Epurescu-Fundescu?

Dolichodacticul milionar Costinescu?

Aceste vase prin care o societate coruptă îşi scurge urâciunea şi decrepitudinea morală, au ele măcar o umbră de înţelegere pentru adevăr, o umbră de apreciare în materie de drept şi de morală?

Locul de reflecţie ce li se cuvine acestora este, după cuvântul sfânt al d-lui Dimitrie Brătianu, *puşcăria* pentru unii, *carantina* pentru alţii.

Ei bine, înaintea acestei puşcării, numită astfel de chiar cel ce-o prezida, înaintea acestei carantine zoologice, pline de contagiul malonestităţii şi a minciunii, mai vine cineva să arate nelegiuirile din alegeri; înaintea lor cari nu sunt decât gangrena, produsă de acele nelegiuiri? Dar trebue să fie cineva budist, pentru a crede că Dumnezeu n'a putut fi cu totul nedrept şi c'a putut să pună şi în putrefacţie o scântee de adevăr. Omul pozitiv ştie că cretinizarea morală esclude orice sentiment de bine şi orice putere de judecată dreaptă, şi că numai cele două institute, recomandate de d. Dimitrie Brătianu pot scăpa societatea română de asemenea creaturi.

STUDIU PSIHOPATIC

Din cauza unei selecţiuni mărginite la un număr mic de indivizi, împreună cu sleirea progresivă a productivităţii pământului pe care trăiesc, se nasc, mai cu seamă în locuri izolate de munte, guşaţii cretinizaţi—neaude-neavede-neagreul pământului, mai mult buşteni decât oameni. Atât organele simţurilor cât şi iritabilitatea musculară sunt degenerate la aceşti oameni: nici impresii din afară, nici motive din lăuntru nu sunt în stare a-i mişca în mod normal.

Se vede că d. Ion Brătianu a comandat Chiriţopolilor săi ca cu asemenea indivizi să-i populeze simulacrul de adunare din dealul mitropoliei; căci te trec fiorii când vezi menajeria ce se crede chemată a modifica legea fundamentală a ţării şi care în realitate n'a fost înjghebată de cât pentru a se opera o lovire de stat.

Mulţi roşii sunt de-o decrepitudine fizică vădită; mulţi n'au două dramuri de creeri veritabili în cap; dar pentru cei mai mulţi cretinismul *moral* e semnul distinctiv al existenţei lor.

Nu avem de loc de gând de-a ne supăra pentru asta. Nimeni nu se mai supără pe bolnavii incurabili. Simptomele patente ne împing însă a scrie aceste şiruri ca o încercare de studiu psichopatic, nici de cum ca o apostrofă politică.

Cum să numim în adevăr pe aceste bipede cari n'au nici ruşine, nici onoare, nici remuşcare, cari incapabile de bine şi adevăr, nu pot fi puse în mişcare de nici un motiv abstract şi uman, ci numai de nesaţiul pântecelui şi de viciile cari-i mănâncă pe la toate încheeturile?

Cine cunoaşte de ex. pe acest Dimancea, foarte măr-

ginit şi foarte impertinent, care nu pricepe nimic şi s'amestecă în toate, care nu-şi datoreşte cariera sa decât împrejurării că e nepot al d-lui Brătianu, cine cunoaşte pe Vilacrose — înţelepţit, precum am zis, în sacerdoţiul templelor Venerei vulgivage, pe ultrarevizionistul şi ultraliberalul d. Ştefan Belio, cunoscut pentru fel de fel de ultrarevizuiri de altă natură, cine cunoaşte pe luceferii negri Epurescu-Fundescu, născuţi amândoi sub zodia ciorilor, şi vede această introlucrare prezidată de cel mai fără de scrupul, cel mai cinic şi mai sofist dintre ei, de veneticul care plăteşte cu ură binefacerile patriei sale adoptive — n'ar mai fi adoptat-o — acela îşi poate face o idee de situaţia în care se află omul cuvântător, rătăcit din fatalitate în acea menajerie.

Inchipuiască-şi cineva că oameni oneşti şi serioşi erau trimişi acolo ca să vorbească — cu cine? Să convingă — pe cine?

Pe-un Dimancea, pe-un Epurescu, pe Vilacrose, pe dolicodactilul Costinescu, pe mucenicul Simeon?

E cu putinţă a vorbi cu asemenea oameni, necum a-i convinge? Sunt ei oameni? Sunt în stare să aprecieze un adevăr, să înţeleagă o idee, să simtă greutatea unui lucru, când ei n'au Dumnezeu, n'au scrupule, n'au conştiinţă; când nici o isbire morală nu mai e'n stare a-i face să roşească?

E ca şi când Laplace ar fi trimis să explice mecanica cerească şi ordinea divină a lucrurilor din lume înaintea unei adunări de idioţi!

Lucrul cel mai bun pe care opoziţia putea să-l facă era să nu recunoască această întrolucrare, s'o părăsească înainte de-a se constitui. Ceeace s'a făcut. Astfel oamenii mai întregi şi mai luminaţi din ţară au scăpat

de sarcina penibilă de-a sta de vorbă şi de ceartă cu toată strânsura comună, ignorantă şi malonestă din care se compune majoritatea roşie. Mai au gust să înjure şi să întrerupă? Injură-se, încai ei în ei, înjure reciproc pe cei ce-au fost în stare a produce asemenea caricaturi morale cun sunt ei. Cu oameni în puterea cuvântului nu sunt vrednici să vorbească şi nu vor mai vorbi.

Şi d. Ioan Brătianu gândeşte să prefacă strânsura aceasta în adunare ordinară?

Va să zică vrea d-sa să mai domnească patru cinci ani cu o majoritate compusă din... scursăturile corupţiei sale administrative?

Nul şi neavenit e tot ce fac, tot ce zic aceşti oameni.

Puşcăria şi *carantina,* propuse de fostul lor prezident de consiliu şi fost prezident de Cameră, de fratele drept al actualului prim-ministru, iată ce merită aceşti oameni, iar nu să dicteze legile unei ţări.

Zilnic *hidoasa pocitură,* precum numeşte nemuritorul Alecsandri pe reptilul care a muşcat ţara aceasta de călcâiul ei achilic, ne vine cu reţete revizioniste în *Pseudo-Românul,* adecă ar vrea să discute. Ca şi când oameni ca pocitura, al căror creer, prin preformaţiune ereditară, e predestinat a produce neadevăr şi vicleşug, pot să discute cu noi onest şi fără sofisme vre-o cestiune din lume.

Bună rea fie constituţia, n'o discutăm cu oameni cari n'au dreptul de-a o discuta cu noi. Pact între ţară şi dinastie, constituţia e un instrument de pace internă, întărit prin jurământul Regelui, e proprietatea ţării. Numai reprezentanţii ţării, nu reprezentanţii lui Pelin şi Ţepeluş, au dreptul de-a o schimba. Nu avem a discuta cu furi şi gazde de furi preţul şi calitatea unor lucruri cari nu sunt ale lor.

Nu cei amenințați cu pușcăria și carantina de propriul lor șef pot modifica o iotă măcar din ceeace constitue legământul între țară și coroană. Nu apetiturile gaștei, pe care d. Ioan Brătianu însuși a declarat în Senat a nu le mai putea sătura, pot să determine direcțiunea de mișcare a unei țări cari a trăit și s'a mișcat dela 1200 și până azi, în timpi pe când cele mai multe din mutrele confiscate ale acestei introlucrări se aflau încă peste Dunăre, încinse cu teiu și vânzând bragă.

Nu poate țara aceasta, pururea liberă și pururea vârtoasă prin caracterul poporului ei, să îngădue a fi cretinizată cu de-a sila prin legi inspirate bilateral de demagogia cosmopolită și de tendențele absolutismului. Nu discutăm libertatea noastră și a poporului nostru cu cârdul de ciori pe cari le-am emancipat. Intre liber și libert nu există punerea la cale în privința dreptului public, căci condițiunile sunt absolut inegale. Cel dintâiu n'are decât de pierdut, cel de-al doilea numai de câștigat.

IN FAȚA LUI ȘTEFAN VODĂ CEL MARE

Serbarea guvernamentală, care s'a ținut la descoperirea statuei lui Ștefan V. cel Mare (1456—1504) a dat ocazie la oarecari extravaganțe din partea roșiilor cari n'au rămas fără urmări de nu grave, supărătoare cel puțin.

Serbare *guvernamentală* zicem, pentrucă din capul locului s'a băgat de seamă că roșii n'au îndestul tact pentru a nu se servi chiar de-o asemenea ocazie în favorul panglicăriei revizioniste și a frazelor sforăitoare

şi că se adună împrejurul bronzului ce reprezintă pe marele Domn, nu spre a-l glorifica pe El, ci spre a lustrui nulităţile lor sub razele numelui său.

De aceia lumea mai bună n'a venit la serbare.

Regele a fost primit în Iaşi de către paragrafele bugetului statului, despărţite în plutoane de funcţionari, de către viitorul foarte problematic al şcoalelor primare şi de către câţiva negustori israeliţi.

Societatea ieşană în înţelesul adevărat al cuvântului s'a abţinut cu totul dela serbare, lăsând câmp deschis lumii oficiale şi oficioase.

Şi la ce să fi venit oare? S'audă pe d-nii Cariagdi, Grădişteanu şi C. A. Rosetti vorbind despre Ştefan Vodă a cărui istorie o cunosc tustrei la un loc atât pe cât cunoaştem noi istoria Chinei? S'auză pe un d. Verussi, pictor de profesie şi ofiţer al stării civile din graţia stăpânirii, zicând că un scaun din satul Vânătorii Neamţului e tronul lui Ştefan Vodă? S'auză valuri de ignoranţă revărsându-se asupră-le, din partea unor oameni cari n'au ochi ca să priceapă suta a cincisprezecea şi pe oamenii ei şi cari fără umbră de respect pentru adevăr, drapează pe gigantul trecutului în hainele pestriţe ale unei păpuşi? Să vii să vezi cum asemenea inteligenţe laudă în faţă pe Ştefan şi fac aluzie, în dos, la contimporanii de care atârnă favorile publice? Pentru asta să fi venit cineva, ca s'auză nesfinţindu-se religia trecutului, prin platitudini moderne?

Cu toate că discursurile aveau aerul unor improvizaţiuni nemistuite, nedemne de numele eroului, foile din Buda au luat în serios aiurările unui d. Grădişteanu bunăoară, au scris filipice, au neliniştit până şi pe calmii oficioşi din Viena, ba i-a dat chiar foii din strada Doamnei ocazia ieftenă de-a declara cu emfază:

Vom fi învinşi, dar căzând astăzi cu onoare, naţiunea română va reînvia mâini şi 'n acest *mod va reînvia* în toată întregimea ei.

„In acest mod va re'nvia" e locuţiunea clasică. Se vede că există mai multe moduri pentru a muri şi a învia.

Alţii dintre oratori au numit Iaşii cetatea lui Ştefan cel Mare, deşi chiar copiii ştiu că Iaşii sunt scaunul lui Lăpuşneanu şi că Suceava era cuibul Domnului Moldovei. E ca şi când s'ar numi Bucureştii, cetatea lui Negru-Vodă, deşi acesta la Câmpulung rezida.

In fine clasicul d. Grădişteanu spune că — într'o *explozivne de dragoste* — „bea în sănătatea femeilor române, căci atât valorează un popor, cât valorează femeile sale".

A exploda pentru atâta lucru dovedeşte un grad aproape necuviincios de combustibilitate. In orice caz în acest toast ar fi putut — d-sa îndeosebi — să lase cu totul afară numele unei Auguste persoane, care va fi puţin cam... uimită de onoarea ce i-o face d. Grădişteanu.

D-sa nu uită nici pe consiliarii tronului — pe *bătrânii ţării* cum îi numeşte — dintre cari unul, d. Ioan Brătianu, a dat dovadă strălucită de respect faţă cu *cele rămase din bătrâni,* prefăcând mormântul lui Mircea cel Mare în puşcărie pentru a crea o sinecură unei rude a Simulescului. — Apoi onorabilul mai vorbi şi de alţi oameni de cari n'avea nici un drept de-a vorbi:

Sunt unii cari lipsesc dela această solemnitate — nu ştiu pentru ce şi nici voesc să cercetez — Români sunt şi ei; să nu uităm, Majestate... Ei te iubesc ca noi toţi (de ex. ca baronul de Hahn, Candiano, Orăşanu) căci ei văd în Majestatea Ta, nu pe regele României, *ci pe regele Românilor,* cu concursul *cărora Majestatea Ta vei recăpăta pietrele preţioase,* ce mai lipsesc încă din coroana lui Ştefan cel Mare.

In adevăr lipseşte Basarabia din acea coroană!

Şi Tu, Doamne Ştefane, steteai mut şi rece asupra acestei adunări de precupeţi de hotare şi n'ai isbit cu ghioaga Ta răpuitoare de eroi, în capetele acestor reptile, acestor agenţi provocatori ai străinătăţii.

O Doamne, Doamne, că mare mult ne-ai uitat!

Tu, scutul Creştinătăţii şi cetatea Crucii, ai ascultat pe un C. A. Rosetti, care-şi bate joc de legea Ta strămoşească şi care, ca mâni se va îngropa ca patrupedele, fără preot şi fără lumină.

Tu, care de patruzeci de ori, în patruzeci de bătălii te-ai aruncat în rândul întâiu al oştirii, căutând martiriul pentru ţară, asculţi oameni pentru cari patria şi naţionalitatea sunt o marfă pe care-o precupeţesc?

Tu, ale cărui raze ajung până la noi ca şi acelea ale unui soare ce de mult s'a stins, dar a cărui lumină călătoreşte încă mii de ani prin univers după stingerea lui; tu, care însuţi nemuritor, ai crezut în nemurire şi, lumină din lumină, ai crezut în Dumnezeul luminii, s'asculţi pe aceşti oameni incapabili de adevăr şi de dreptate, pe aceşti traficanţi de credinţe şi de simţiri?

In adevăr, ce fericire pentru toţi Românii, ce onoare, de-a fi cetăţeni într'o ţară în care d. Grădişteanu, strălucitor prin morală şi dezinteresare, ajunge om mare. Ce fericire pentru toţi Românii a vedea mâna regelui lor strângând pe-a onorabililor eroi din glorioasa noapte de 11 Fevruarie?

Ce fericire pentru *toţi* de-a se vedea cetăţenii unui stat în care fidelitatea fevruaristă se decorează, în care se pun semne de onoare pe piepturile celor ieşiţi cu succes din academia Văcăreştilor!

Ar fi pentru toţi Românii o onoare, o fericire nespusă

de-a trăi într'o ţară guvernată de semenii morali ai d-lui P. Grădişteanu.

Sunt naivi cari cred că a urmări o *idee* politică cu orice preţ e rău; că nu e indiferent principiul de viaţă în virtutea căruia un popor se constitue, că e mai trainic un popor incult, sărac, dar onest, decât unul, oricât de cult, dar nelegiuit şi lipsit de orice scrupule. Sunt de ex. oameni cari cred că e mai bine a renunţa la un plan, decât de a-l urmări prin mijloace, care-ar face ca un popor întreg să aibă aceiaşi concepţiune de onestitate şi jurământ, care au preponderat în glorioasa noapte. Chiar Ştefan Vodă va fi avut ideea naivă, el care punea ideea mai presus de toate. Dar el nu ştia nimic — d. Grădişteanu e un înţelept şi un virtuos. După ce ţara noastră s'a moralizat atât de mult, în zilele lui Carol-Ingăduitorul, ar trebui să mai atragem şi pe alţi Români în sfera noastră de profundă moralitate şi de profundă onestitate publică şi privată.

Poate că numai oameni răi or fi zicând că cei ce speculează patriotismul şi naţionalitatea la umbra mormintelor, cei ce, pentru a stoarce aplauze, compromit poziţiunea conaţionalilor din alte ţări, ar fi agenţi provocatori ai străinătăţii, plătiţi sau plătibili, de vreme ce asemenea oameni sunt venali!

Ei, dar Românii sunt păţiţi şi nu vă vor asculta. Alte mâini mai pure, alte inimi lămurite în flacăra durerii şi abnegaţiunii — vor ridica semnul tainei cei mărturisite înaintea unui popor ce-şi aşteaptă mântuirea, nu mâni de negustor de vorbe şi de principii, nu mâni de speculanţi de sentimente.

Cât despre Austria, ştim că, cu tot sgomotul gazetelor sale, ea nu va da nici o importanţă aiurărilor unor oa-

meni uşori şi ameţiţi. Viena ne cunoaşte mai bine de cum ne cunoaştem noi înşine şi n'o induc în eroare asemenea declaraţiuni goale.

Numai unele rectificări ne permitem.

O foae din Viena (Deutsche Zeitung) numără pe d. Grădişteanu între familiile din Moldova. A păzit Dumnezeu Moldova de asemenea virtuţi.

Sgomotele foilor ungureşti sună ca totdeauna a deşert, pentrucă presa lor înclină a exagera toate. La Viena rezidă din contra o politică calmă şi de veacuri binesfătuită, o dinastie străveche, care, în decursul lungii sale vieţi istorice, va fi trecut cândva şi prin apele demagogiei şi va şti, din *regestae* dacă nu din practică, la câtă umilire ajunge o coroană şi un popor, care, ca noi, coboară în noroiul desfrâului şi al neadevărului. *).

---

*) *Notă.* Aci se frânge condeiul lui Eminescu. Cruda boală îl doborî în ziua de 28 Iunie. La 3 Iulie ziarul *Timpul* publică aceste dureroase rânduri:

„Unul dintre colaboratorii acestei foi, d. Mihail Eminescu, a încetat de a mai lua parte în redacţiune, atins fiind în mod subit de o gravă boală.

Ne place însă a spera că lipsa dintre noi a acestui stimat confrate nu va fi decât de scurtă durată şi că ne va fi dată fericirea de a anunţa revenirea sa sănătos la funcţiunile de până acum".

A D A O S

ICONARII D-LUI BELDIMAN

O foaie eclesiastică din Capitală a propus în unul din numerile sale, ca să se ia măsuri serioase pentru a se răspândi în ţară icoane fabricate la noi, fie pe cale litografică, fie chromolitografică, pentru a înlocui în casele ţăranilor mulţimea de icoane străine care se văd pe pereţi. Tot obiectul acesta îl tratează şi d. A. Beldiman, fost ministru plenipotenţiar la Sofia, într'un articol publicat în *Voinţa Naţională* — însă d-sa, descriind acest inconvenient, îndealtmintrelea cunoscut de toată lumea, îi atribue tot odată o importanţă politică, pe care desigur în ochii unei judecăţi sănătoase n'o poate avea.

E exact că ţara e plină de asemenea icoane, a căror loc de fabricaţiune e Rusia. Dar numai satele? In oricare mânăstire ar merge d. Beldiman va găsi sute de obiecte bisericeşti, nu numai icoane, fabricate în Rusia, parte cumpărate, parte dăruite. Constatăm înainte de toate, că chipurile de sfinţi, de mânăstiri ruseşti, etc., c'un cuvânt de zugrăvituri bisericeşti, sunt fără proporţie mai numeroase decât portretele împăratului şi împărătesei.

Care să fie cauza acestei răspândiri a unei arte primitive în populaţiunea română? Noi credem că nu e alta decât lipsa absolută a unei industrii similare în ţara noastră. In Rusia, unde fabricaţiunea de icoane e foarte răspândită de vreme ce, din cauza caracterului

cam bigot al populaţiunii, mai în fiece stabiliment chiar în cele ale autorităţilor publice vezi icoane şi candele, se poate prea lesne şi e chiar probabil ca să existe în unele cazuri o supraproducţiune de asemenea obiecte de valoare problematică, şi fiindcă orientul nostru este ţinta de export — mlaştina de scurgere — a tot ce supraproducţiunea europeană are de prisos, e aproape natural ca şi Ruşii să caute să răspândească operile lor de artă problematică în satele noastre. Inainte icoanele religioase ce se vindeau în România, erau aproape exclusiv fabricate la Gherla (Transilvania). Aceste erau într'adevăr producte româneşti, dar să mărturisim adevărul, erau foarte primitive. Fabricate de ţărani simpli şi naivi, fără nici o cultură artistică, ele erau combătute de chiar unii episcopi din Transilvania, cari se sileau a introduce chipuri ceva mai bine făcute, pentru a deprinde ochii cu forme corecte, mai cu seamă pentru că în genere se credea în ipoteza că femeile în stare puerperală ar putea naşte, uitându-se la asemenea icoane, tipuri monstruoase. Se ştie că produsele greceşti din Orient sunt tot atât de primitive ca şi icoanele din Gherla, şi ca şi produsele ruseşti de prin anii 1840—1850, cari erau de o sluţenie fenomenală.

Se vede însă că această industrie, care înainte era exercitată şi în Rusia după metoda maiorului Papazoglu, a luat în urmă oarecare desvoltare, mai ales prin invenţiunea chromolitografiei, încât se pot produce icoane — de nu artistice, — cel puţin suportabile, superioare şi produselor orientale şi celor din Gherla. Noi credem că numai superioritatea relativă a articolului rusesc a fost cauza răspândirei, iar nici decum tendinţe politice.

Nu-i vorba, nu e absolut cu neputinţă ca să nu fie

amestecat şi gândul vreunui panslavist fanatic în istoria aceasta, dar în genere ne vine totuşi a crede că supraproducţiunea şi interesul negustorilor de icoane şi superioritatea acestora asupra caricaturilor bizantine sunt adevărata cauză a răspândirei.

A atribui o gravitate politică serioasă acestui lucru, precum o face d. Beldiman, e o exageraţie şi o gogoriţă din cale afară fantastică. De sigur nu acestea sunt mijloacele pentru a cuceri un popor. Răul ce se naşte din lipsa acestor obiecte s'ar putea vindeca lesne, căci chromolitografii de pe tablouri clasice italiene ale figurilor sfinte precum le face un Rafael, un Corregio, un Murillo ar goni lesne şi caricaturile orientale şi cele moscovite. Din nenorocire însă chipurile de sfinţi în biserica orientală sunt făcute după un tipar anumit, încât toţi mucenicii cu chipuri uscate de pustnic, au fiziognomii tradiţionale. Sfântul Nicolae are aceeaşi barbă şi aceeaşi chelie pe toate icoanele orientului. Aceste chipuri artistul nu are voie să le schimbe şi pe când tablourile din Roma şi Florenţa, chiar cele adânc religioase, sunt reproducerea omului în cele mai nobile forme ale existenţei lui, icoanele orientale rămân reproducerea unor mumii şi schelete, cari au mult asemănare cu chipurile ţepene şi convenţionale din zugrăviturile străvechi ale Egiptenilor. In ele nu e artă, e manieră.

D. A. Beldiman fiul e un om cu cultură modernă; d-sa e un produs al civilizaţiei germane, al şcoalelor din Berlin. Ar trebui deci să constate cu spiritul critic care e caracteristic şcoalei germane, că nu politica rusă, despre care ne abţinem a vorbi nefiind în cestiune, ci confesiunea religoasă a Ruşilor, e singura cauză a răspândirii acelor caricaturi — căci de! pictură în puterea cu-

vântului n'ar putea-o numi nici d. Beldiman. Din nefericire formalismul şi persistarea staţionară în obiceiuri vechi şi adesea netrebnice sunt cu mult mai răspândite în biserica orientală, decât în aceea a occidentului. Acolo artele au găsit o încurajare spornică; penelul lui Rafael, architectura unui Michel Angelo, muzica unui Palestrina au fost în serviciul bisericii; acolo arta oratorică şi-a avut eroii ei şi dacă vom judeca bine, vom vedea că chiar cultura universală superioară se datoreşte, cel puţin în începuturile ei, bisericii. Se poate ca rolul ei să fi trecut în zilele noastre, în care nu mai avem idealuri şi când arta însăşi a devenit un instrument al utilitarismului. Dar dacă acel rol a trecut, el a fost realizat măcar prin epoce de glorie artistică şi ştiinţifică, pe când biserica orientală a vegetat într'un formalism gol şi sterp.

Acesta e răul specific şi istoric oare-cum care face cu putinţă propagarea sluţeniilor moscovite la noi, şi acesta trebue combătat. Cât despre politica rusească, credem că ştie a-şi alege mijloace mai inteligente pentru propagarea tendinţelor ei. E *„Adevărul"* de ex., care reprezintă admirabil unele tendinţe ale acelei politice, pe cari însă nu găsim nici o necesitate de a le critica, de vreme ce sentimentul de conservare al Românilor ni se pare îndestul de puternic pentru a rezista la asemenea încercări.

Dar altă enormitate la sfârşitul articolului d-lui Beldiman. „Este sau nu adevărat că înaintea alegerilor d. „prim-ministru s'a întâlnit la Ruginoasa cu principele „Urusoff?"

Ei bine, nu ştim şi nici nu e nevoie să ştim dacă primul

ministru s'a întâlnit sau nu cu prinţul Urusoff. Prinţul — fost ministru plenipotenţiar în ţară — are fără îndoială multe cunoştinţe şi în Bucureşti şi în Iaşi, dar ceia ce putem asigura e că scopul venirii sale în România numai scop politic n'a fost.

IAR ICONARII

D. Alexandru Beldiman *junior* ne face onoarea de a reveni asupra vestitei cestiuni a iconarilor, răspunzând la articolul publicat în *România Liberă*. Domniasa ne impută că a mfi schimbat şi terenul şi obiectul în discuţiune, că am vorbit numai de icoanele bisericeşti — atinse de domniasa numai în treacăt — pe când cestiunea ce i se pare importantă e răspândirea portretelor cromografice ale împăratului rusesc şi a membrilor familiei sale.

Permită-ni-se de a fi în privinţa aceasta de o opinie contrară.

Icoanele bisericeşti, introduse din cauza identităţii confesiunii şi ritului religios, sunt incomparabil mai prejudicioase prin răspândirea lor, decât icoanele de caracter politic. Importul celor dintâiu datează de zecimi de ani şi a preparat spiritele pentru răspândirea celor din urmă, căci, pe când influenţele politice sunt în genere schimbăcioase şi trecătoare, influenţa religioasă şi confesională persistă adeseori secole întregi şi determină cea mai intimă şi mai adâncă convingere a conştiinţei unui popor.

Portretele împăratului pot fi şi ele stricăcioase, dar împăratul nu e nemuritor; din momentul în care va avea

soarta comună a tuturor oamenilor portrelele sale nu vor mai însemna nimic, prea puţini îşi vor mai aduce aminte de numele lui chiar şi va fi privit de generaţia următoare ca o rămăşiţă fără de înţeles a trecutului. Din contra icoanele bisericeşti persistă, pe cât timp poporul ţine la confesiunea religioasă moştenită şi deaceea şi în trecut în numele religiei s'au întreprins invaziile ruseşti în principate şi în peninsula balcanică, precum mii de alte crime şi nedreptăţi s'au comis în cuprinsul istoriei omenirii în numele religiei şi sub pretexte religioase. Suntem siguri că dacă n'ar exista comunitatea religioasă cu Ruşii, nu s'ar afla nici urmă de iconărie rusească în ţară la noi.

De aceea ar trebui să se creeze, nu cu mari sacrificii, o industrie similară la noi care să poată concura cu produsele ruseşti şi să le înlocuiască.

Dar pericole în adevăr grave nu se vor produce nici odată în mod serios prin icoane. Cauzele cari ar putea slăbi siguranţa statului român, sunt cu totul de altă natură: sunt economice şi sociale.

Dacă vom continua ca în trecut, a nu realiza nici o reformă pentru ridicarea claselor muncitoare, dacă prin măsuri înţelepte nu vom îmbunătăţi starea ţăranului, ci-l vom lăsa să vegeteze în mizeria actuală, dacă nu se va introduce o echitate mai mare în relaţiunile lui de muncă, se poate întâmpla ca efecte exterioare să aibă oarecare influenţă asupra celor nemulţumiţi. Dar printr'o stare economică şi de cultură mai desvoltată şi având bunul trai necesar, de sigur că încercări exterioare de a-i ademeni prin icoane şi portrete n'ar avea nici un succes.

FANTANA BLANDUZIEI

In sânul naţiunilor civilizate există foarte mulţi care cred că organizaţia socială şi cea politică nu e conformă cu preceptele unei raţiuni normale, nici cu rezultatele date de ştiinţele experimentale, fizice şi naturale şi că o asemenea situaţiune nu poate fi continuată în mod stăruitor şi consecvent în direcţiunea apucată. Cu toate că învăţătura şi civilizaţiunea se răspândesc aproape în toate ţările europene şi transatlantice, că descoperiri nouă pe terenul industrial sporesc condiţiunile bunului traiu, omenirea e mai nemulţumită decât orişicând.

Dacă ne vom uita în Germania, stat de o importanţă politică ridicată în linia întâia, vom observa că nici legile excepţionale, nici puterea discreţionară a organelor poliţieneşti, nici chiar starea de asediu, nu pot suprima cu desăvârşire acea mişcare care roade din temelie stâlpii edificiului social. Afară de aceea un rău ascuns care nu se poate explica cu toată lămurirea cerută, împinge mii şi iar mii de indivizi să-şi părăsească patria şi să treacă valurile mării, un fel de hemoragie a corpului naţional, ce se împotriveşte oricărei încercări de vindecare.

In Rusia administraţia a pierdut sentimentul solidarităţii publice, funcţionarii nu gândesc nici la interesele ţării, nici la ale poporului, ci numai la ale lor proprii; toate mijloacele sunt bune pentru ei: chiar venalitatea şi traficarea dreptăţii. Oamenii învăţaţi caută o armă desperată în nihilism. Oamnii de stat recurg la leacuri stranii: unul vede binele în introducerea regimului parlamentar, altul neavând nădejde decât în asiatism, reclamă întărirea dispotismului ereditar; un altul crede cu stăruinţă în eficacitatea unui tratament de-

rinativ şi propagă războiul în contra Germaniei, Austriei, Turciei, în contra tuturor dacă trebue. Şi pe când se discută asemenea remedii, militarismul şi mizeria cresc.

In Franţa oratori populari cer împărţirea bunurilor. Clasa a patra se pregăteşte a pune mâna pe puterea statului şi a alunga din funcţii şi sinecure burghezia care dela 1789 singură deţine puterea. Vechile partizi vor să reziste dar fără speranţă şi fără unitate, prin comploturi clericale, monarhice şi militare.

In Italia mizeria agrară e mare, salahorii lanurilor de orez din Lombardia şi din singurătăţile mlăştinoase ale Romagnei, decimaţi de friguri şi de pelagră, emigrează în stoluri, iar dacă rămân în ţara lor, vând pentru cinzeci de bani pe zi munca lor.

In Anglia s'ar părea la întâia vedere că soliditatea e mai mare. Dar privită mai de aproape, se va vedea că siguranţa edificiului social e din ce în ce mai compromisă. E adevărat că biserica, aristocraţia de naştere şi plutocraţia sunt organizate în mod puternic şi au o idee exactă de interesele lor.

Burghezia se pleacă sub legile scrise şi nescrise; se preface cu făţărnicie c'ar fi evlavioasă şi se'nchină la titluri, jură că nu e convenabil decât ceea ce satisface pe cei zece mii de aristocraţi şi afirmă că e vulgar de a contraria privilegiile lor. Dar muncitorul şi fermierul rămân în afară de această conjuraţie ipocrită; aceştia înfiinţează societăţi de liberi cugetători şi de republicani, arată pumnii regalităţii şi aristocraţiei şi cine ştie a citi în ochii proletarului englez, vede că furtuna va fi ameninţătoare. Cât despre Irlanda, mişcările sângeroase întâmplate acolo sunt cunoscute.

In Austria sau Austro-Ungaria zeci de naţionalităţi

se luptă unele cu altele şi caută a-şi face reciproc răul cel mai mare posibil. In fiece provincie, adesea în fiece sat majorităţile chiar relative caută a nimici minorităţile acestea, neputând rezista, se prefac a se supune, dar cu turbarea în inimă şi dorind chiar destrucţiunea imperiului ca mijloc unic pentru a eşi dintr'o situaţiune nesuferită.

In sfârşit toate ţările, puternice sau slabe, au câte-o plagă nevindecată şi cred a afla, dacă nu scăparea, cel puţin uşurare, sacrificând miliarde în fiece an militarismului, cu o spaimă ş'o anxietate care creşte din ce în ce.

Lupta între guverne şi popoare, mânia partidelor politice una în contra alteia, frământarea diferitelor clase sociale e fără îndoială forma unei boale generale a epocii. Ea se află în toate ţările deşi în fiecare are un alt nume.

Dar o formă şi mai gravă a acestei boale e cea sufletească, e nemulţumirea adâncă şi melancolia, independente de legături naţionale sau de altele, neprivind graniţele politice şi situaţiunea socială şi care umplu cu toate astea sufletul oricărui om care e la nivelul civilizaţiei contemporane. Fiecine simte un fel de iritare, pe care o atribue la mii de cauze accidentale, mai totdeauna eronate, dacă nu caută justificarea ei cu ajutorul analizei. El e împins a critica cu asprime dacă nu condamnă toate manifestaţiile vieţii sociale. Unii numesc acest rău nervozitate, alţii pesimism, alţii scepticism. Dar oricât numirile şi designaţiunea ar varia, ele acopăr totuşi unul şi acelaaş rău.

Din nefericire neajunsurile politice şi economice ale statelor europene n'au rămas fără o înrâurire determinată asupra artelor şi literaturei. Astfel ca un fel de adăpost

împotriva realităţii s'a născut în Germania romantismul, care descria veacul de mijloc cu colori atât de strălucite precum de sigur în realitate nu le-a putut avea, şi tot pentru a scăpa de un prezent insuficient, cu ideea că orice altă stare de lucruri trebue să fie mai bună decât cea existentă, s'a născut şcoala romantică în Franţa, fiică a şcoalei romantice germane şi a dispreţului byronian pentru lume.

In timpul din urmă apoi francezii, în literatură şi în arte, au admis un sistem, numit naturalist, care circumscrie terenul artelor în prezent şi la realitate, respinge întoarcerea trecutului şi orice aspiraţie spre viitor, spre un ideal mai bun.

Dar şi naturalismul reprezintă poate tablouri de fericire şi părţile frumoase ale vieţii? Nu. C'un exclusivism care i se impută, el se leagă numai de părţile cele mai urâte şi mai lipsite de mângâiere ale civilizaţiei, se sileşte a arăta pretutindenea corupţia, suferinţa, lipsa consistenţei morale, omul murind într'o societate în agonie. Cât despre arta modernă, chiar dacă nu se poate opri de-a recunoaşte frumuseţa şi'a o copia, caută a o mânji, amestecând idea că forma nobilă şi pură servă pentru scopuri puţin înalte şi cari o profanează. Corpul e batjocorit în maiestatea frumuseţei prin trăsături de sensualitate şi de libertinaj, cari nu lipsesc în mai niciunul din tablourile contimporane.

Cât despre filosofie, pessimismul e la modă: Schopenhauer e Dumnezeu, Hartman profetul său. Pozitivismul lui Auguste Comte nu face niciun progres; filosofii francezi nu mai studiază decât psycho-phisiologie, filosofia engleză nu mai merită numele de metafizică şi se ocupă de chestii practice de ordine secundare, nu de

soluţiunea unor probleme universale. Numai Germania are o metafizică vie, dar şi aceea e întunecoasă şi desperată.

Nu noi vom contesta meritele extraordinare ale marelui filosof german. In adevăr el a risipit prin criticele lui energice dominaţiunea acelui filozofism, compus din ploaie goală şi stearpă frazeologie pe care Hegel o introdusese şi care a stăpânit spiritele în curs de un sfert de secol. Dar afară de acest merit au înlăturat prin critica lui şi alte sisteme ce exercitau o dominaţiune mai restrânsă la unele universităţi, precum acelea ale lui Schelling, Fichte, Schleiermacher, etc. Era necesar să se purifice atmosfera ştiinţifică de miasmele unei frazeologii, în care cuvinte abstracte lipsite de cuprins şi neînsemnând aproape nimic, pretindeau a rezolva problemele universului. Insă tocmai această critică meritoasă a frazeologiei deşerta a descoperit şi contradicţiunea constantă între ideile noastre şi formele civilizaţiei, ne-au descoperit necesitatea de a trăi în mijlocul unor instituţiuni ce ni se par mincinoase şi ne-a făcut pesimişti. In acest conflict pierdem adeseori bucuria de a trăi şi dorinţa de a lupta; acesta e isvorul relei dispoziţii care munceşte pe oamenii culţi din mai toate ţările.

Arta antică însă, precum şi cea latină din veacul de mijloc erau lipsite de amărăciune şi de desgust, erau un refugiu în contra grijelor şi durerilor. Literatura şi artele sunt chemate dar să sanifice inteligenţele de această boală psichologică a scepticismului, şi de aceea în amintirea acelei arte, care putea face asemenea minuni, am pus acestei foi numele *Fântâna Blanduziei,* numele isvorului ce răsărea de sub un stejar în vecinătatea oraşului Tibur, isvor care întinerea şi inspira şi despre care Horaţiu spune (în piesa d-lui Alecsandri):

Fântână Blanduzie! vei deveni tu încă
Celebră 'ntre isvoare, când voiu cânta stejarul
Ce'nfige rădăcina-i adânc în alba stâncă,
Din care eşi vioae şi vie ca nectarul.

Dacă în autorii anticităţii plini de adevăr, de eleganţă, de idei nimerite şi cari vor rămâne pururea tineri, găsim un remediu în contra regresului intelectual, nu vom uita că şi în timpurile noastre există un asemenea isvor pururea reîntineritor, poesia populară, atât cea dela noi cât aceea a popoarelor ce ne înconjură. De aceea am dat şi acestei literaturi un loc larg în coloanele noastre.

Pentru ca foaia să intereseze pe toţi cititorii, i-am dat varietatea necesară şi sperăm că concursul unui public binevoitor nu ne va lipsi.

FORMA ŞI FOND

Puţini se îngrijesc de fenomenul, constatat prin date statistice, că populaţiunea română scade la număr, că are în fiece an un plus al mortalităţii asupra natalităţii şi că golurile ce le lasă astfel Românii sunt suplantate parte prin immigrarea de elemente străine, a căror curgere din occident e necontenită, parte prin sporirea parazitică a elementului evreesc.

S'a crezut acum câteva decenii că introducerea formelor exterioare de cultură apuseană va putea suplini lipsa de cultură solidă şi substanţială şi neajunsurile răsărite dintr'o desvoltare neregulată a trecutului nostru istoric. Experienţa însă a dovedit că introducerea de forme lipsite de cuprins sunt departe de a prezenta o

compensaţiune exactă a sacrificiilor pe cari le cere înfiinţarea, că poporul sărăceşte prin risipa de muncă, cu totul disproporţională cu foloasele ce le poate culege din aceste inovaţiuni. A fost dar natural ca, în urma acestei extenuaţiuni de putere multe rele endemice şi altele de caracter epidemic să se ivească şi să decimeze populaţiunile. Astfel rasa română scade şi străinii sporesc. Numărul infirmilor la recrutaţie a crescut din an în an, ţara a fost bântuită de pelagră, de intoxicaţiune palustră, de anghină, vărsat, toate astea în urma influenţei pernicioase ce o exercită asupra sănătăţii mlaştinile, locuinţele insalubre şi neaerate, hrana neîndestulătoare şi munca excesivă.

Ar trebui în sfârşit a se da un atac eroic cauzelor cari produc degenerescenţa şi diminuarea populaţiunilor, ar trebui ca interesul general să nu ni se pară o utopie, o acţiune zadarnică sau o idee nerealizabilă. Nepotrivite vor fi fost pentru noi înaintatele forme a civilizaţiunii pripite, introduse ca o plantă exotică pe pământul nostru, dar cu încetul şi cu stăruinţă cultura se va aclimatiza şi, din cosmopolită, va deveni naţională.

Nu numai reforma legilor agrare e necesară pentru ridicarea stărei igienice şi materiale a cultivatorilor, ci o serie de măsuri bine şi înţelept chibzuite, care să ţie seamă de toate neajunsurile populaţiunii. Dacă s'a făcut un început bun cu propunerea de reforme, mai trebue să le urmeze acestora, dispoziţiuni cari să augure sanificarea deplină a relelor ce bântue în mod constant satele şi cari continuând cu asprimea de acum ar putea pune în cestiune însăşi existenţa poporului.

POST-SCRIPTUM

In cursul cercetării noastre pentru identificarea articolelor lui Eminescu am constatat că lipsesc multe numere din Curierul de Iaşi *şi mai ales din* Timpul. *Într'ânsele se vor fi aflând poate articole de Eminescu, dar numai vremea le poate scoate la iveală, dacă particularii cari le vor fi posedând se vor grăbi să le doneze Academiei Române pentru a se completa astfel colecţiile actuale.*

Articolul Slavici — Novele din popor *din* Timpul, *28 Martie 1882, este tăiat şi sustras din colecţia Academiei de către un nesocotit care ne-a lipsit astfel de temeiul pe care s'a iscat polemica N. Xenopol-Eminescu, al cărei epilog îl formează articolul lui Eminescu,* Materialuri etnologice. *(Timpul, 8 Aprilie 1882).*

Celelalte articole — mai puţine la număr — asupra cărora n'am ajuns încă la o concluzie definitivă, sperăm să vadă lumina tiparului — dacă rezultatul cercetărilor va fi afirmativ — la o ediţie viitoare, pe care o va înlesni numai chipul în care va fi întâmpinată cea de faţă de către publicul cititor.

(Nota Editorului).

— S F Â R Ş I T —

TABLĂ DE MATERII.

Patologia societăţii noastre (Timpul 4 Ianuarie 1881) 11
Trecutul şi prezentul (Timpul 10 Ianuarie 1881) 15
Boerii de odinioară (Timpul 22 Ianuarie 1881) 21
Mihai Viteazul şi Matei Basarab în ochii liberarilor) 25 Ian. 1881) 27
România... Americă dunăreană (Timpul 19 Februarie 1881) . . 34
Ţara legală (Timpul 20 Februarie 1881) 37
Spre disoluţie şi anarhie (Timpul 21 Februarie 1881) 40
Electivitatea magistraturii (Timpul 26 Februarie 1881) 45
Titulatura vechilor noştri Domni (Timpul 3 Martie 1881) . . . 49
Politica roşilor (Timpul 6 Martie 1881) 53
Vremea strămoşilor noştri (Timpul, 19 Martie 1881) 56
Cancelar şi miniştri fără portofoliu (Tim. 30 şi 31 Martie 1881) 60
Cine determină soarta României? (Timpul 1 Aprilie 1881) . . 63
Lepădarea d-lui Brătianu (Timpul 6-7 Aprilie 1881) 69
Exemplul Spaniei (Timpul 9 Aprilie 1881) 72
Invierea (Timpul 12 Aprilie 1881) 75
Eră nouă? (Timpul 16 Aprilie 1881) 79
Pentruce s'a retras d. Brătianu? I (Timpul 17 Aprilie 1881) . 83
„ „ „ II (Timpul 19 Aprile 1881) . 89
„ „ „ III (Timpul 20-21 Aprilie 1881) 95
Majoritatea roşie (Timpul 23 Aprilie 1881) 99
Adevărata aristocraţie (Timpul 26 Aprilie 1881) 102
Desvoltarea istorică a României I (Timpul 6 Mai 1881) . . . 109
„ „ „ II (Timpul 22-23 Mai 1881) . . 113
Partea decorativă a vieţii publice (Timpul 10 Mai 1881 . . . 117
Clasele superioare (Timpul 8 Mai 1881) 120
Patria adevărată (Timpul 20 Mai 1881) 124
Adevăr sau comedie? (Timpul 13 Iunie 1881) 128
Progresul mortalităţii pop. român I (Timpul 15-16 Iunie 1881) 132
„ „ „ „ II (Timpul 19 Iunie 1881) . 135
Socialismul fraţilor Nădejde (Timpul 18 Iunie 1881) 138

Vălul turpitudinilor (Timupl 2 Iulie 1881) 142
Cultura roşilor (Timpul, 3 Iulie 1881) 145
Condamnarea organizării noastre sociale (Timpul 10 Iulie 1881) 150
Creditul mobiliar 157
I (Timpul 16 Iulie 1881) 159
II Semnul caracteristic al tuturor acestor institute este speculaţiunea (Timpul 17 Iulie 1881) 166
III Creditul mobiliar şi jocul de bursă (Timpul 18 Iulie 1881) 170
Pătura superpusă 179
I (Timpul 29 Iulie 1881) 181
II (Timpul 30 Iulie 1881) 187
III (Timpul 1 August 1881) 191
IV (Timpul 5 August 1881) 196
V (Timpul 6 August 1881) 202
VI (Timpul 3 Septembrie 1881) 208
Studii etnologice 215
I (Timpul, 9 August 1881) 217
II (Timpul, 17-18 August 1881) 224
III (Timpul, 23 Septembrie 1881) 232
IV (Timpul, 29 Septembrie 1881) 233
V (Timpul, 3 Octombrie 1881) 236
VI (Timpul, 9 Octombrie 1881) 240
Metodă şi formă (Timpul, 2 Septembrie 1881) 242
Ne trebue un mântuitor (Timpul, 26 Iulie 1881) 247
Drepturile Românilor din monarhia habsburgică Tim. 19 Aug. 1881 248
Spitalele rurale (Timpul, 20 August 1881) 250
Putregiunea socială şi politică din România (Timpul, 22 Aug. 1881) 255
Efectele demagogiei (Timpul, 24-25 August 1881) 260
Polemica cu Românul (Timpul, 27 August 1881) 264
Sterilitatea învăţământului nostru (Timpul, 6 Septembrie 1881) 269
Organizarea magistraturii (Timpul, 9-10 Septembrie 1881) . . . 271
Cărţile de citire (Timpul, 17 Septembrie 1881) 274
Străin în ţara lui (Timpul, 18 Septembrie 1881) 278
Apostoria liberală (Timpul, 25 Septembrie 1881) 289
Pita lui Vodă (Timpul, 26 Septembrie 1881) 283
C. A. Rosetti şi Evreii (Timpul, 7 Octombrie 1881) 288
Teoria socială a compensaţiei (Timpul, 20 Octombrie 1881) . . 291
Economia politică şi Evreii (Timpul, 30 Octombrie 1881) . . . 295

Datele statistice şi pericolul evreesc (Timpul, 1 Noembrie 1881) 301
Problema evreească (Timpul, 17 Decembrie 1881) 305
Semi-barbaria noastră I (Timpul, 22 Octombrie 1881) 313
II (Timpul 25 Octombrie 1881) 317
III (Timpul, 31 Octombrie 1881) 320
Chestiunea Dunării I (Timpul, 4 Noembrie 1881) 327
II (Timpul, 6 Noembrie 1881) 329
III (Timpul, 14 Noembrie 1881) 333
Program de reforme (Timpul, 6 Decembrie 1881) 335
Atotputernicia unei guvernări nefaste (Timpul, 22 Dec. 1881) . 340
Responsabilitatea în publicitică (Timpul, 23 Decembrie 1881) . 342
Iarăş „Reacţionarismul" conservatorilor (Timpul, 14 Ian. 1882) . 346
Organizarea muncii (Timpul, 15 Ianuarie 1882) 352
Străini de origine română?!? (Timpul, 26 Ianuarie 1882) . . . 358
Legea tocmelilor agricole (Timpul, 27 Ianuarie 1882) 365
Quousque tandem (Timpul, 10 Februarie 1882) 372
Criminali nu caipabili (Timpul, 13 Februarie 1882) 377
Răspunderea (Timpul, 14 Februarie 1882) 382
Timpul şi problema ţărănească (Timpul, 18 Februarie 1882) . . 386
Proprietatea în trecutul românesc (Timpul, 6 Martie 1882) . . 391
Instituţiile ţării în lumina lor istorică (Timpul, 20 Martie 1882) . 396
Arta guvernării (Timpul, 1 Aprilie 1882) 398
Unitatea de rasă şi de limbă a Românilor (Tim., 3 Aprile 1882 . 402
Materialuri etnologice (Timpul, 8 Aprilie 1882) 407
Caracterul naţional (Timpul, 1 Mai 1882) 414
Revendicările ţărăneşti (Timpul, 12 Mai 1882) 419
Mic curs de istorie naţională (Timpul, 16 Mai 1882) 422
Felonie şi trădare (Timpul, 21 Mai 1882) 427
Cine provoacă răsturnările (Timpul, 23 Mai 1882) 431
Privelişlea corupţiei (Timpul, 26 Mai 1882) 435
In ce consistă răul (Timpul, 3 Iulie 1882) 440
Fiscalitatea excesivă (Timpul, 13 Iulie 1882) 445
Muncă producţie (Timpul, 22 Iulie 1882) 448
Politica impozitelor (Timpul, 15 Iulie 1882) 454
Industria naţională (Timpul, 30 Iulie 1882) 460
Persoana ţăranului scoasă la mezat (Timpul, 3 August 1882) . 464
Ierarhia socială (Timpul, 17 August 1882) 468
Comedie, comedie (Timpul, 19 August 1882) 472

Realitatea (Timpul, 12 Septembrie 1882) 476
Scurtă recapitulare (Timpul, 21 Septembrie 1882) 481
Progresul real şi cel fictiv (Timpul, 12 Octdmbrie 1882) . . . 486
Dictatura d-lui Brătianu (Timpul, 2 Noembrie 1882) 491
Autonomia Ardealului (Timpul, 4 Noembrie 1882) 496
Reforme păgubitoare (Timpul, 3 Decembrie 1882) 502
Degenerarea fizică şi intelectuală a naţiunii (Tim. 4 Dec. 1882) 504
Ziua răfuelii (Timpul, 5 Decembrie 1882) 508
Muncă, echitate şi adevăr (Timpul, 9 Decembrie 1882) 511
La un an nou (Timpul, 1 Ianuarie 1883) 515
Tinerii noştri domnişori dela Paris I (Timpul, 17 Feb. 1883) . . 519
» » » » » II (Timpul, 18 Martie 1883) . 524
Să moderăm expresiunile? (Timpul, 23 Marte 1883) 527
Nimicirea naţionalităţii române (Timpul, 30 Martie 1883 . . . 531
Cauza mizeriei ţărăneşti (Timpul, 7 Aprilie 1883) 537
Schimbarea legii electorale ori îmbunătăţirea moravurilor? (Tim. 14 Aprile 1883) 540
Puşcăria şi carantina (Timpul, 17 Mai 1883) 545
Studiu psihopatic (Timpul 21 Mai 1883) 547
In faţa lui Ştefan Vodă cel mare (Timpul, 18 Iunie 1883) . . . 550
Adaos 557
Iconarii d-lui Beldiman (semnat cu iniţialele M. E. în România liberă, 13 Noembrie 1888) 559
Iar iconarii (România liberă, 20 Noembrie 1888) 563
Fântâna Blanduziei (semnat cu iniţiala E. în Fântâna Blanduziei, 4 Decembrie 1888) 565
Formă şi fond (semnat cu iniţilele M. E. în Fântâna Blanduziei, 11 Decembrie 1888) 570
Post-scriptum 572

OPERA COMPLETĂ COMPUSĂ DIN

4 VOLUME LEI 400. —